3.
L. V. 33.

MALLEVS MALEFICARVM, MALEFIcas, & earum hæresim, vtphramea potentissima conterens.

BIBLIOTECA COMUNITATIVA DI BOLOGNA

Authore F. Jacobo Sprengen Inquisitore.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶APOLOGIA AVTHORIS IN MALLEVM MALEFICARVM.

CVM INTER ruentis seculi calamitates quas proh dolor nõ tã legimus, quàm passim experimur, vetus oriens damno suæ ruinæ irrefragabili dissolutus, ecclesiam quam nouus oriens homo CHRISTVS IESVS aspersione sui sanguinis fœcundauit, licet ab initio varijs hæresum contagionibus inficere non cessat, illo tamen præcipue in tempore his conatur, quando mundi vespere ad occasum declinante, & malitia hominum excrescente, nouit in ira magna, vt Joan. in Apocal. testatur, se modicum tempus habere. Quare & insolitam quandam hæreticam prauitatem in agro dominico succrescere fecit, hæresim inquam maleficarum, à principaliori in quo vigere noscitur sexu denotando. Quæ dum innumeris machinatur insultibus, hoc tamen in singulis quod cogitatu terribile, DEO nimium abominabile, & omnibus CHRISTI fidelibus odibile cernitur, operibus expletur. Ex pacto enim cum inferno & fœdere cum morte fœtidissimę seruituti, pro earum prauis explendis spurcitijs se subijciunt. Præterea ea quæ in quotidienis erumnis, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, ab eis DEO permittente & virtute dæmonum concurrente inferuntur. Inter quæ mala nos inquisitores Jacobus sprenger, vnà cum charissimo ab apostolica sede in exterminium tam pestiferæ hæresis, socio deputato: licet inter diuinorum eloquiorũ professores sub prædictorum ordine militantium minimi. Pio tamen ac lugubri affectu pensantes quid remedij, quidve solaminis mortalibus ipsos pro salutari antidoto foret administrandum, huic operi præ cunctis alijs remedijs pios submitte

Biblioteca dell'Archiginnasio

tere humeros dignum iudicesuimus, confisi de mellifluæ largitate illius, qui dat omnibus affluenter, & qui calculo sumpto de altari forpice, tangit & mundat labia imperfectorum, in finem optatum cuncta perducere. Verum cum in operibus hominum nil fiat adeo vtile & licitum, cui non possit aliqua pernicies irrogari. Ingeniola etiam nostra ad acumen non perueniunt veritatis, nisi lima alterius prauitatis plurimum fuerint abrasa. Ideo qui de nouitate operis nos redarguendos æstimat ad certamen illius confidenter accedimus. Sciat tamen hoc ipsum opus nouum esse simul & antiquum, breue pariter & prolixum, antiquū certe materia & authoritate, nouum vero partium cōpilatione, earumq; aggregatione, breue propter plurimorum authorum in breuem perstrictionem: lōgum nihilominus propter immensam materiæ multitudinem, & maleficarum imperscrutabilem malitiam. Nec hoc dicimus, cæterorum authorum scriptis præsumptuose derogando, nostrumq; opus iactanter & inaniter extollendo, cum ex nostro ingenio pauca & quasi nulla sint addita. Unde non nostrum opus sed illorum potius censetur quorum ex dictis fere sunt singula conterta. Qua simul ex causa nec poemata condere nec sublimes theorias cœpimus extendere, sed exceptorum more procedendo ad honorem summę trinitatis, & individuę vnitatis super tres partes principales, originem, progressum & finem. Maleficarum malleum tractatum nuncupando aggredimur recolo lectione operis socio, executionem vero his quibus iudicium durissimum imminet, eo quod in vindictam malorum, laudem vero bonorum constituti cernuntur a DEO, cui omnis honor & gloria in secula seculorum,

AMEN.

¶ TENOR

¶ TENOR BVLLAE apostolicæ aduersus hæresim maleficarvm, cvm approbatione & subscripsione doctorum almæ vniuersitatis Colonien. in sequentem tractatum, incipit fœliciter.

INNOCENTIVS EPISCOPVS, SERVVS seruorum DEI. Ad futuram rei memoriam. Summis desiderantes affectibus prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, vt fides catholica nostris potissimē temporibus vbique augeatur & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum votiuum sortiatur effectum, cunctisq; propterea per nostræ operationis ministerium, quasi per prouidi operatoris sarculum erroribus extirpatis: eiusdem fidei zelus & obseruantia, in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur. Sane nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quòd in nonnullis partibus Alemaniæ superioris nec non in Maguntinen. Colonien. Treuiren. Salzburgen. & Bremen. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis, & diocœsibus complures vtriusq; sexus, personæ propriæ salutis immemores, & a fide catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, alijsq; nephandis superstitijs, & sortilegijs excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ

Biblioteca dell'Archiginnasio

fruges, vinearum vuas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia. Vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina: perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosq; homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris ram intrinsecis quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare: ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosq; ne vxoribus: & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant impedire. Fidem præterea ipsam quam in facti susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda excessus & crimina, instigante humano generis inimico committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, ac pernicioſum exemplum, ac scandalum plurimorum. Quodq; licet dilecti filij HENRICI institoris, in prædictis partibus Alemaniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ dioces. & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: nec non IACOBVS SPRENGER per certas partes lineæ Rheni, ordinis predicatorum & theologiæ professores, haretice prauitatis inquisitores, per literas apostolicas deputati fuerint, prout adhuc existunt, tamen nonnulli clerici & laici illarum partium quærentes plura sapere quàm oporteat, pro eo quòd in literis deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, dioces. terræ, & alia loca prædicta, illarumq; personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specificè expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis inquisitoribus in prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prædictis, huiusmodi inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus & criminibus antedictis, punitionem incarcerationem & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in pro-

in prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prædictis excessus, & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quelibet quę per ipsorum inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, & ne labes hæreticę prauitatis, aliorumq; excessum, huiusmodi in perniciem aliorum innocentum sua venena diffundat, oportunis remedijs prout nostro incumbit officio, prouidere volentes fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat, prouincias, ciuitates, diocæses, terras & loca prædicta sub eisdem partibus Alemaniæ superioris, debito inquisitionis officio, carcere eisdem inquisitoribus in illis officium inquisitionis, huiusmodi exequi licere, & ad personarum earundem, super excessibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere. Perinde in omnibus, & per omnia, ac si in literis prædictis prouinciæ, ciuitates, dioce. terræ & loca, ac personæ, & excessus huiusmodi nominatim, & specificè expressa forent authoritate apostolica tenore præsentium statuimus. Proq; potiori cautela literas & deputationem prædictas ad prouincias, ciuitates, dioce. terras & loca, nec non personas, & crimina huiusmodi extendentes, præfatis inquisitoribus quòd ipsi & alter eorum accersito secum dilecto filio, IOANNE GREMPER clerico Constantien. dioce. magistro in artibus, eorum moderno, seu quouis alio notario publico per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouincijs, ciuitatibus, diocesis, terris, & locis prædictis, contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis, & præeminentiæ fuerint huiusmodi inquisitionis officium exequi, ipsasq; personas quas in præmissis culpabiles repererint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Nec non in singulis prouinciarum huiusmodi parrochialibus ecclesijs, verbum DEI fideli populo quo-

Biblioteca dell'Archiginnasio

tiens expedierit, ac eis visum fuerit proponere & prædicare, omniaq; alia & singula in præmissis, & circa ea necessaria & oportuna facere, & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro episcopo Argentinensi, per apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se vel per alium, seu alios præmissa vbi quando & quotiens expedire cognouerit, fuerit q; pro parte inquisitorum huiusmodi seu alterius eorum legitime requisitus, solenniter publicans, non permittat eos per quoscunq; super hoc contra prædictarum & præsentium literarum tenorem, quauis authoritate molestari, seu aliàs quomodo libet impediri molestatores & impedientes, & contradictores, quoslibet & rebelles, cuiuscunq; dignitatis status, gradus, præeminentię, nobilitatis, & excellentiæ aut conditionis fuerint, & quocunq; exemptionis priuilegio sint muniti. Per excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac alias etiam formidabiliores de quibus sibi videbitur sententias, censuras & pœnas, omni appellatione postposita, compescendo & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias iustas quoties opus fuerit aggrauare & reaggrauare authoritate nostra procuret, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus præmissis ac constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrarijs quibuscunq;. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab apostolica fit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint: per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunq; tenoris existat, per quã præsentibus non expressam, vel roraliter non inserta, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat, quomodo libet vel differri, & de quacunq; toto tenore habenda fit in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, extensionis, concessionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis DEI, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum.

1484

¶ Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ, Millesimo, quadringẽtesimo, octuagesimo quarto. Non. Decembris. Pontificatus nostri Anno primo.

¶ SEQVITVR IN SEquentem tractatum approbatio, & SVBSCRIPTIO DOCTOrum almæ vniuersitatis Colonien. iuxta formam publici instrumenti.

IN NOMINE DOMINI NOstri, IESV CHRISTI, Amen. Nouerint vniuersi præsentes publicum instrumentum lecturi, visuri, & audituri. Quod anno à natiuitate eiusdem Domini nostri, Millesimo, quadringentesimo, octuagesimoseptimo, Indictione quinta, die vero sabbati, decimanona mensis Maij, hora quinta post meridiem, vel quasi pontificatus sanctissimi in CHRISTO patris & domini nostri domini Innocentij, diuina prouidentia Papæ octaui, Anno tertio. In mei notarij publici & testium infrascriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia personaliter constituti, Venerabilis & religiosus frater Henricus Institoris sacræ theologiæ professor, ordinis prædicatorum, hæreticæ prauitatis inquisitor, à sancta sede apostolica, vná cum venerabili & religioso

Biblioteca dell'Archiginnasio

ligioso fratre Iacobo Sprenger, etiam sacræ theologiæ professore, ac conuentus prædicatorum Colonien. priore collega suo specialiter deputatus, pro se & dicto collega suo proposuit atq; dixit, modernus summus pontifex, scilicet, dominus Innocentius Papa præfatus, pervnam patentem bullam commisit ipsis inquisitoribus Henrico & Iacobo, ordinis prædicatorum & sacræ theologiæ professoribus prædictis, facultatem inquirendi apostolica auctoritate, super quascunq; hæreses præcipue autem super hæresim maleficarum, modernis temporibus vigentem, & hoc per quinque ecclesias Metropolitanas, videlicet, Maguntinen. Colonien. Treuerens. Salzburgen. & Bremen. cum omni facultate contra tales procedendi, vsque ad vltimum exterminium, iuxta tenorem bullæ apostolicæ, quam suis habebat in manibus, sanam, integram, illesam, & non viciatam, sed omni prorsus suspitione carenti. Cuius quidem tenor bullæ sic incipit. Innocentius episcopus seruus seruorum DEI. Ad futuram rei memoriam summis desiderantes affectibus, prout pastoralis solicitudinis cura requirit, vt fides catholica nostris potissime temporibus vbiq; augeatur & floreat &c. Finit autem sic, Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ Millesimo, quadringentesimo octuagesimo quarto, Nonas Decembris. Pontificatus nostri Anno primo.

Et quia nonnulli animarum rectores, & verbi DEI prædicatores publicé in eorum sermonibus ad populum asserere & affirmare non verebantur maleficas non esse, aut quì nihil in nocumentum creaturarum quacunq; operatione efficere possent, ex quibus incautis sermonibus nonnunquam seculari brachio ad puniendum huiusmodi maleficas amputabatur facultas, & hoc in maximum augmentum maleficarum & confortationem illius hæresis. Ideo præfati inquisitores, totis eorum viribus cunctis periculis & insultibus obuiare volentes, tractatum quendam non tam studiose, quàm & laboriose collegerunt. In quo non tam huiusmodi prædicatorum ignorantiam, pro catholicæ fidei conseruatione repellere, nisi sunt quantum etiam in exterminium maleficarum, debitos modos sententiandi & easdem puniendi, iuxta dictæ bullæ tenorem, & sacrorum canonum institura laborarunt. At quoniam consonum rationi est, vt ea quæ pro communi vtilitate fiunt, etiam communi approbatione doctorum roborentur. Ideo ne præfati rectores discoli, & prædicatores sacrarum literarum ignari æstimarent prædictum tractatum, sic vt præmittitur collectum minus bene doctorum determinationibus, & sententijs fulsitum, eundem almæ vniuersitati Colonien. seu nonnullis ibidem sacrę paginę professoribus ad discutiendum & collationandum obtulerunt, vt si qua reprehensibilia, & à catholica veritate dissona reperirentur, eorum iudice sic refutarentur, quod tamen consona catholicę veritati approbarentur, quod subscriptis modis factum fuit.

¶ In primis egregius dominus Lambertus de Monte manu sua propria se subscripsit, prout sequitur. Ego Lambertus de Monte, sacrę theologię humilis professor, Decanus pro tempore facultatis sacrę paginę eiusdem studij Colonien. fateor ac manu mea propria istum tractatum tripartitum per me lustratum, & diligenter collationatum, quo ad eius partes primas nihil continere, saltim meo humili iudicio, quod sit contrarium aut sententiję non errantium philosophorum, aut contra veritatem sanctę catholicę & apostolicę fidei, aut contra doctorum determinationes, à sancta Ecclesia approbatorum aut admissorum. Tertia etiam pars vtiq; sustinenda & approbanda, quo ad illorum hereticorum punitiones, de quibus tractat inquantum sacris canonibus non repugnat. Iterum propter experimenta in hoc tractatu narrata, quę vtiq; propter famam tantorum virorum precipuorum etiam inquisitorum creduntur esse vera. Consulendum tamen

Biblioteca dell'Archiginnasio

tamen videtur quod iste tractatus doctis & viris zelosis, qui ex eo sana, varia, & matura consilia in exterminium maleficarum conferre possunt, communicetur simul & ecclesiarum rectoribus timoratis & conscientiosis dumtaxat, ad quorum doctrinam subditorum corda in odium tam pestiferæ hæresis incitari poterunt ad cautelam bonorum pariter & malorum inexcusabilitatem atq; punitionem, vt sic misericordia in bonis & iusticia in malis luce clarius pateat, & in omnibus DEVS magnificetur ipso præstante, cui laus & gloria.

¶ Deinde ad idem venerabilis magister Iacobus de Stralen, etiam propria manu sua subscripsit, in hunc modum. Ego Iacobus de Stralen, sacræ theologiæ professor minimus, post visitationem, tractatus memorati, sentio conformiter per omnia, his quæ per venerabilem magistrum nostrum Lambertum de Monte decanum, sacræ theologiæ superius annotata sunt, quod attestor hac scriptura manus meæ ad laudē Dei. Pariformiter eximius magister Andreas de Ockssenfurt, etiam propria manu se subscripsit, vt infra de materia oblati tractatus, quantum prima facie apparuit quod contestor, manus meæ scriptura, ad finem in eodem expressum promouendum.

¶ Consequenter autem egregius magister Thomas de Scotia, similiter se propria manu sua subscripsit prout sequitur. Ego Thomas de Scotia sacræ theologiæ doctor, licet immeritus conformiter sentio per omnia venerabilibus magistris nostris præcedentibus in materia præfati, tractatus per me examinati, quod attestor manu propria mea. Subsequenter & secunda subscriptio contra præfatos prædicatores incautos sic acta fuit. In primis positi fuerunt articuli prout sequitur. Primo inquisitores hæreticæ prauitatis deputatos auctoritate sedis apostolicæ, iuxta formam canonum commendant magistri sacræ theologiæ subscripti, & hortantur quod dignentur prosequi cum zelo eorum officium. Secundo, quod maleficia

ola posse fieri permissione diuina ex cooperatione diaboli, per maleficos aut maleficas, non est contrarium fidei catholicæ, sed consonum dictis sacræ scripturæ, immo necessarium est, iuxta sententias sanctorum doctorum, illa quandoque posse fieri admittere. Tertio, prædicare ergo maleficia non posse fieri, erroneum est, quia sic prædicantes impediunt, quantum in eis est opus pium inquisitorum, in præiudicium salutis animarum, secreta tamen quæ quandoque ab inquisitoribus audiuntur non sunt omnibus reuelanda. Vltimo exhortandi veniunt omnes principes, & quicunque catholici, vt assistere dignentur eam pijs voris inquisitorum, pro defensione sanctæ catholicæ fidei. Demum vero subscripti & suprascripti doctores prædictæ facultatis theologiæ, manibus proprijs se subscripserunt, prout ego Arnoldus notarius infrascriptus ex reuelatione honesti Ioannis Vorda de Mechlinia, almę vniuersitatis Colonien. bedelli iurati qui mihi hoc retulit, audiui & ex manibus etiam supra & infrascriptis apparuit, vidi & in hunc qui sequitur modum.

¶ Ego Lamberrus de Monte, sacræ theologiæ humilis professor, ita sentio vt præscribitur, teste hac manu mea propria. ¶ Ego Vdalricus Krydenvvijs. de eßlyngen, sacræ theologiæ professor nouissimus, vt præscriptum est ita sentiendum, hac manus propria scriptura censeo. ¶ Et ego Conradus de Campis, sacræ theologiæ professor humilimus, prout supra cum maioribus meis in idem concurro iudicium. ¶ Ego Cornelius de Breda, minimus professor ita sentio, vt præscriptum est, quod testificor manu mea propria. ¶ Ego Thomas de Scotia, sacræ theologiæ professor, licet immeritus conformiter sentio venerabilibus professoribus præscriptis, teste manu mea propria. ¶ Ego Theodoricus de Bummell, sacræ theologiæ humilimus professor, ita sentio sicut scriptum est per magistros meos præscriptos, quod testor manu mea propria, in assertione articulorum præscriptorum conformis

Biblioteca dell'Archiginnasio

formis iudicij fum cũm venerandis magistris nostris, præceptorib. meis. ¶Ego Andreas de Ochsenfurt sacræ theologiæ facultatis professor, ac theologorum vniuersitatis Colonien sis, collegij minimus. Nouissime autem & finaliter iam dictus venerabilis & religiosus frater Henricus Instictoris inquisitor habuit & tenuit in suis manibus quãdam aliam literam pergamenã, Serenissimi regis Romanorum sigillo suo rubeo rotondo, in capsa ceræ glaucę impressa, impressula pergameni inferius impendentis, sigillã sanam & integram non viciatam, non cancellatam, neque in aliqua sui parte suspectam, sed omni prorsus vicio & suspitione carentri. Ita quod in facilitorem expeditionem huius negocij fidei, idem serenissimus Dominus Romanorum rex præfatus, ipsam eandem bullam apostolicam supra tactam tanquam Christianissimus princeps tueri & defendere voluit, atque vult, & ipsos inquisitores in suã omnimodam protectionem suscipit. Mandans & præcipiens omnibus & singulis Romano Imperio subditis, vt in executione talium negociorum fidei ipsis inquisitoribus omnem fauorem & assistentiã exhibeant, ac aliàs faciant prout in eadem litera plenius cõtinetur & habetur. Cuius quidem literæ regalis principium & finis hîc infra annotantur in hunc modum. Maximilianus diuina fauente clementia, Romanorum Rex, semper Augustus, Archidux Austriæ, Dux Burgoniæ, Lotharingię, Brabantiæ, Lymburgiæ & Geldriæ, Comes Flandriæ, &c. Finis vero. Datum in oppido nostro Bruxellen. nostro sub sigillo, mensis Nouembris die sexta, Anno Domini, Millesimo quadringentesimo octuagesimosexto, regni nostri anno primo.

DE

1480

¶ DE super missis omnibus & singulis iam dictis, venerabilis & religiosus frater, Henricus, inquisitor, pro se & collega suo antedicto, ipsis à me notario publicum, seu publica instrumentum & instrumenta, in meliori forma petiit. Acta sunt hæc Coloniæ, in domo habitationis venerabilis magistri Lamberti de monte prædicti, infra emuniratem ecclesiæ sancti Andreæ Colonien sis, sitar. in camera negociorum & studij eiusdem magistri Lamberti, inferius, sub anno Domini, inditione, mensis, die & horis, & pontificatus quibus supra, præsentibus ibidem prædictis magistro Lamberto, & Ioanne Bedello, nec non honestis viris, Nicolao Cuper de venroide, venerabilis curiæ Colonien sis, notario iurato, & Cristiano Vintzen de eustkirchen, clerico Colonien sis diocœsis, testibus, ad præmissa fide dignis rogatis & requisitis.

¶ Et ego Arnoldus kolich de eusskirchen, clericus Colonien sis iuratus, Quia præmissis omnibus & singulis, dum sic vt premittitur fierent & agerentur, vnà cum prænominatis testibus præsens fui, eaq; sic fieri vidi, & vt præfertur ex relatione Bedelli audiui, idcirco præsens publicum instrumentum, manu mea propria scriptum & ingrossatum, ex inde confeci, subscripsi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, signoq; & nomine meis solitis & consuetis signaui, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Sequis

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Sequitur tabula subsequentis operis, seu tractatus.

SVPER bullam ergo Innocentij VIII. aduersus hæresim maleficarum, nouissime emanatam, quæstiones quadraginta octo discutiendæ, tria principaliter habent declarare. Primo, originem. Secundo, progressum. Tertio, finale remedium. Originem, quò ad multiplicationem finale remedium, quò ad illius hæresis exterminium.

Prima pars super tria quæ ad maleficialem effectum concurrunt, vt sunt dæmon, maleficus, & diuina permissio, continet in numero quæstiones decem & octo, quarum quatuor super potentiam dæmonis, reliquæ super eorum opera. Est autem prima & totius operis introductoria. An asserere maleficas esse ita censetur catholicum, quod eius oppositum pertinaciter defendere omnimodo sit hæreticum.

Secunda, an catholicum sit asserere quod ad effectum maleficialem, semper habeat dæmon cum malefico concurrere, vel quod alterum sine adminiculo alterius talem effectum possit producere.

Tertia, an catholicum sit asserere quod huiusmodi effectus per incubos & succubos dæmones fic procurantur, quod etiam veri homines in multiplicationem & originem maleficorum per tales dæmones procreantur.

Quarta quæstio, an catholicum sit asserere quod actus incuborum & succuborum dæmonum, tantummodo infimis spiritibus conueniat.

Quinta, an quoquo modo possit catholicè censeri, quod origo & multiplicatio maleficorum operum ex influentijs procedat corporum cœlestium, absq; adminiculo dæmonum. Seu à substantijs separatis, vt sunt motores orbium cœlestium, seu etiam á malicia hominum concurrente ad voces & verba quacunque virtute stellarum.

Sexta, quò ad maleficos cum dæmonibus concurrentes, cur mulieres amplius inueniũtur hac hæresi infectæ quàm viri, cuiusmodi etiam mulieres præ cæteris sunt inuolutę, declaratur per quinque sequentes quæstiones.

Septima, an maleficæ virtute dæmonum, mentes hominũ ad odium vel amorem inordinatum incitare valeant, & de modo proponendi huiusmodi materiam in sermonibus ad populum.

Octaua, an generatiuam potentiam, seu actum venereum impedire, & maleficare possunt, cum quadam incidentali quæstione, cur interdum actus ille impeditur respectu vnius & non respectu alterius personæ.

Nona, an prestigiosa illusione membra virilia quasi sint á corporibus euulsa auferre solent, cum certis aliis annexis difficultatibus.

Decima, an homines in bestiales formas possint transmutare, cum incidentali alia difficultate.

Vndecima, de obstetricibus maleficis, conceptus in vtero & extra, diuersimodè interimentes.

Duodecima, super permissionem diuinam, quæ ad dæmonem & maleficã habet concurrere, an diuinã permissionẽ in his operibus maleficarum cõmendare ita sit catholicũ, & eius oppositum s. illam redarguere omo sit hæreticum.

Tredecima etiam incidentalis super duas diuinas permissiones, circa casum diaboli, & primorũ parentum, ex quibus cuncta maleficorum opera iustè permittuntur.

Quartadecima, an præmissis non obstantibus, peccata maleficorum grauiora sint peccatis malorum angelorum, & primorum parentum, & est tota materia prædicabilis, cũ declaratione quòd grauissimas merentur pœnas, etiam in præsenti, vltra omnes flagitiosos mundi.

Quintadecima, an propter peccata maleficorum, innoxij sæpe maleficantur.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Sextadecima, an hæresis maleficarum omnes alias superstitionis species excedat.

Decimaseptima est declaratiua quartædecimæ, grauitatẽ criminis in maleficis, ad peccata quæcunque dæmonum comparando.

Decimaoctaua, contra quinque argumenta lalcorũ, quòd Deus non permittat tantam potestatem diabolo & maleficis, & in hac materia coniungitur finis suo principio, dũ hæc vltima quæstio annectitur primæ.

SECVNDA pars operis continet sedecim capitula, sub duabus quæstionibus, quarum vna in principio, & altera in fine ponitur, & prima super remedia preseruatiua, altera super remedia maleficia amouentia. Capitula autem intermedia modum procedendi maleficorũ, in maleficiis inferẽdis pertractant. Prima quæstio, an quis possit per bonos angelos ita beneficiari, quòd à maleficis & dæmonibus non possit maleficari.

Capitulum primũ de diuersis mediis, quibus dæmones ad augmentum illius perfidiæ alliciunt, per maleficas innoxias & honestas puellas.

Secundum capitulum, de modo sacrilegæ professionis earum, cum declaratione omagij præstandi diabolo.

Tertium, super modum quo de loco ad locum corporaliter transferuntur.

Quartum, de modo quo se incubis dæmonibus subiiciunt, in quo etiam tractatur qualiter ex his multiplicantur, & an semper cum decisione seminis incubus maleficã aggreditur, & an potius vno tempore quàm altero, & similiter de loco, & an visibiliter illas spurcitias agitant, cũ maiori vel minori venerea delectatione, & an incubi tantũmõ mulieres ex earũ spurcitiis procreatas aggrediũtur.

Quintum capitulum de modo generali, quo per sacramenta ecclesiæ sua maleficia exercẽt, & de sex modis quibus omnibus creaturis corporalibus, demptis corporibus cœlestibus, veras infirmitates, licet non veras sanitates virtute naturali inferre possunt.

Sextum, de modo quo vim generatiuã impedire solent.

Septimum, de modo quo membra virilia auferre solẽt, quia ea quæ in prima parte tacta sunt super potentiam faciendi, iam per modos operandi declarantur, vnde nõ est eadem vtrobique materia.

Octauũ, de modo quo hoïes in bestiales formas transmutant.

Nonum, de modo quo dæmones intra corpora sine læsione existunt, qñ prestigiosas operantur trãsmutationes.

Decimum, de modo quo dæmones substantialiter per maleficarum operationes, homines inhabitant.

Vndecimum, de modo quo omne genus infirmitatis inferre possunt, hoc tamen in generali tractatur. In speciali vero sequenti. 11. ca. quo grauiores infirmitates inferunt.

Tertiumdecimum, super modum quo maleficæ obstetrices præ omnibus aliis maiora damna inferunt, infantes aut interimendo, aut dæmonibus offerendo.

Quartumdecimum, super modum quo iumentis varia nocumenta inferunt.

Quintumdecimum, super modum quo grandines & tempestates concitare, ac fulgura fulminare solent.

Sedecimum, super tres modos quibus viri reperiuntur maleficiis infecti, & non mulieres. Et primo de maleficis sagittariis. Secundo, de incantatoribus, qui per carmina sacrilega arma læsiua contra quẽcunque nocumenta incantare sciunt, & hoc per verba. Tertio, qui per breuia scripta.

SED quo ad remedia maleficia amouentia, quod est secundum principale huius secundæ partis. Primo ponitur quæstio: Vtrum sit licitum maleficia per alia maleficia, aut per illicita tollere, & habet ca. 9.

Primum super remedium ecclesiasticum, cõtra incubos & succubos dæmones.

Secundum, super remedia contra vim generatiuam maleficiatam.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Tertium, super remedia contra maleficiatos super amorem, vel odium inordinatum.

Quartum, super remedia vbi præstigiosa arte membra virilia auferuntur, & vbi homines in bestiales formas transmutantur.

Quintum, super remedia contra obsessos ex maleficis.

Sextum, super remedia contra quascunq; infirmitates, à maleficis illatas, & hoc per licitos exorcismos.

Septimum, super remedia cõtra grandines & fulmina, ac etiam super iumenta maleficiata.

Octauũ, super remedia quædam occulta, contra quasdã occultas dæmonum infestationes.

Nonum, super remedia pro illis qui se dæmonibus intuitu alicuius commodi temporalis deuouissent.

TERTIA pars operis super remedia vltima, non tam contra earum opera, quàm personas maleficarum, super ipsorum exterminium, continet tres partes principales, scilicet, modum inchoandi, processum iudicij, & modum continuandi, & modum sententiandi, puniendi, & plectendi, quæstiones, & prima pars continet quæstiones quinque. Secunda duodecim. Tertia viginti. Et prima omnium sequentium quæstionum introductoria est. ¶ Verum maleficæ & earum fautores, receptatores, & defensores, ita subiiciuntur tam ecclesiastico quàm ciuili iudicio, quod ab earum inquisitione valeant hæreticæ prauitatis inquisitores esse onerati. Demùm super modum inchoandi processum prima quæstio.

Quis sit modus competens Iudici ad inchoandum processum fidei contra maleficas.

Secunda quæstio de numero testium.

Tertia, quoties possit examinari.

Quarta, de conditione.

Quinta, inimici capitales ad testificandũ admittuntur.

¶ Super secundam partem, qualiter processus talis est continuandus, est quæstio sexta. Et primo, qualiter testes sunt citandi, & interrogandi. Secundo, qualiter interrogatoria generalia, pro primo actu maleficis proponuntur. Tertiò, qualiter interrogatoria particularia. Quæstione septima varia dubia super responsiones negatiuas maleficarum declarantur, & quando potest incarcerari, quando etiam pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, & est actus secundus. Quæstio octaua, quomodo sit capienda & incarceranda, erit actus tertius. Nona quæstio, an deponentiũ nomina sint ei post captionem manifestanda, actus quartus. Decima, qualiter defensiones sunt concedendæ, cum deputatione aduocati, actus quintus. Vndecima, quid faciet aduocatus cum sibi testium nomina non publicantur, actus sextus. Duodecima, magis declaratiua quomodo fit capitalis inimicitia inter delatam & testes inuestiganda, & est actus septimus Iudicis. Tredecima, quid faciet Iudex vbi delatus vult eum recusare, actus octauus. Quartadecima, de his quæ Iudex habet aduertere ante locum carceris, & in tortura, & quòd non sit facilis ad exponendum maleficam tormentis, propter maleficium taciturnitatis, actus nonus. Quintadecima, de modo sententiãdi delatam ad quæstiones, & qualiter prima die fit quæstionanda. Sedecima, quomodo quæstiones sunt continuandæ, & de signis ex quibus malefica cognoscitur, & quomodo sunt abradendæ, & de variis cautelis super maleficium taciturnitatis, & est actus vadecimus Iudicis. Decimaseptima, de tempore, & de secundo modo interrogandi, & de cautelis extremis à Iudice obseruandis.

SVPER modos vero sententiandi, viginti numero, est prima quæstio, an super examen & iudicium candentis ferri, vbi ad illud appellant, possit sententiari. Secunda, de his quæ generaliter Iudex debet obseruare, circa sentẽtias tã interloquutoria q̃ diffinitiua.

Tertia, quot modis Iudex potest delatum habere suspectum, & super quibus potest ferre sententiam.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Quarta, quomodo sit sententia ferenda super personã, sed immunem totaliter.

Quinta, qualiter sit ferenda super delatam & diffamatam generaliter.

Sexta, qualiter super delatam diffamatam, quæstionibꝫ tamen & tormentis exponendam aliqualiter.

Septima, qualiter super suspectam de illa hæresi leuiter.

Octaua, qualiter super suspectam vehementer.

Nona, qualiter super suspectam violenter.

Decima, qualiter est ferenda super diffamatam & suspectam insimul & communiter.

Vndecima, qualiter super confessam illam hæresim, sed non relapsam & pœnitentem.

Duodecima, qualiter super confessam hæresim, & pœnitentem, sed relapsam probabiliter.

Tredecima, qualiter super confessam & impœnitentem sed relapsam realiter.

Quartadecima, qualiter super cõfessam hęresim, & impœnitentem, atq; relapsam certitudinaliter.

Quintadecima, qualiter super non confessam, sed conuictam de hæresi, legitimis testibus, & aliis iudicialiter.

Sedecima, qualiter super conuictam, sed fugitiuam, vel se absentantem contumaciter.

Decimaseptima, qualiter super delatam ab alia maleficа incinerata, sed non confessam.

Decimaoctaua, qualiter super delatam non maleficam, sed maleficia tollentem.

Decimanona, qualiter super sagittarios maleficos, armorum incantatores, & quoscunque nigromanticos.

Vicesima, super obstetrices maleficas, omnes alias in maleficiis excedentes. Concludendo de remedio appellationis, vbi delata quæcunque ad illud confugerer, quid Iudici ecclesiastico, seu ciui, sit faciendum.

¶ Prima

¶ Prima questio in ordine.

VTrum asserere maleficos esse, sit adeò catholicum quod eius oppositum pertinaciter offendere omnino sit hereticum. ¶ Et arguitur quod non sit catholicum quicquam de his asserere. xxvi. q. v. episcopi.[1] Qui credit posse fieri aliquam creaturam aut in melius deteriusve transmutari: aut in aliam speciem vel similitudinem transformari quam ab ipso omnium creatore pagano & infideli deterior est. Talia autem cum referuntur fieri à maleficis, ideo talia asserere nō est catholicum sed hæreticum.[2] ¶ Præterea nullus effectus maleficialis est in mundo. Probatur. Quia si esset, operatione dęmonum fieret. Sed asserere quod dęmones possunt corporales transmutationes aut impedire aut efficere non videtur catholicum, quia sic perimere possent totū mundum. [3] ¶ Præterea omnis alteratio corporalis puta circa infirmitates aut sanitates procreādas reducitur in motum localem patet ex septimo physicorum. Quorumcūq; est motus cœli. Sed dęmones motum cœli variare non possunt. Dionysius in epistola ad Polycarpum. Quia hoc solius Dei est. Ergo videtur quod nullam transmutationem ad minus veram in corporibus causare possunt: & quod necesse sit huiusmodi transmutationes in aliquam causam occultam reducere. [4] ¶ Præterea sicut corpus Dei est fortius quàm opus diaboli ita & eius factura. Sed maleficiū si esset in mundo esset vtiq; opus diaboli contra facturam Dei: ergo sicut illicitum est asserere facturam superstitiosam diaboli excedere opus Dei, ita illicitum est credere ve creaturæ & opera Dei in hominibus & iumentis valeant vitiari ex operibus diaboli. [5] ¶ Præterea id quod subiacet virtuti corporali, non habet virtutem imprimēdi in corpora. Sed dæmones subduntur virtutibus stellarum quod poteſt eo quòd certi incantatores constellationes determi

Biblioteca dell'Archiginnasio

natas ad inuocandum dæmones obseruant, ergo non habent virtutem imprimendi aliquid in corpora, & sic multo minus maleficæ. Item dæmones non operantur nisi per artem. Sed ars non potest dare veram formam. vnde in c. de mineris dicitur. Sciant auctores alchimiæ species transmutare non posse, ergo & dæmones per artem operantes veras qualitates sanitatis aut infirmitatis inducere non possunt, sed si verè sunt, habent aliquam aliam causam occultam absque opere dęmonum & maleficiorum. Sed contra in decre. 33. q. p. Si per sortiarias atq; maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, &c. Loquitur de impedimento maleficiali quo ad actus coniugales tria concurrere: scilicet maleficam diabolum & Dei permissionem. Præterea fortius agere potest in id quod est minus forte. Sed virtus dęmonis est fortior virtute corporali. Iob. 40. Non est potestas super terram quæ ei valeat comparari, qui creatus est vt neminem timeret. Responsio. Hic impugnandi sunt tres errores hæretici quibus reprobatis veritas patebit. Nam quidam iuxta doctrinam sancti Thomæ in 4. distin. 24. vbi tractat de impedimento maleficiali, conati sunt asserere maleficium nihil esse in mundo, nisi in opinione hominum qui naturales effectus quorum essentiæ sunt occultę maleficijs imputabant. Alij qui maleficos concedũt sed ad maleficiales effectus illos tantummodo imaginare, & fantastice concurrere asserunt. Tertij qui effectus maleficiales omnino dicunt esse fantasticos & imaginarios licet dæmon cum malefica realiter concurrat. Horum errores sic declarantur & reprobantur. Nam primo omnino de hæresi notantur per doctores in 4. præfata dist præcipuę per sanctum Thomam in 3. art. & in corpore q. dicęs illam opinionem esse omnino contra auctoritates sanctorum, & procedere ex radice infidelitatis. Quia vbi auctoritas scripturæ sacræ dicit quod dæmones habent potestatem supra corporalia & supra imaginationem hominum quando

q̃uando a Deo permittuntur, vt ex multis scripturæ sacrę passibus notatur. Ideo illi qui dicunt maleficiũ nihil esse in mundo nisi in ęstimatione hominũ. Etiam non credũt esse dæmones, nisi in ęstimatione vulgi tantũ, vt errores quos homo sibiipsi facit, ex sua ęstimatione imputet dæmoni. Et q̃ etiam ex imaginatione vehementi aliquæ figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, q̃ & tunc creduntur dęmones videri dicamus vel etiam maleficí. Et quum hęc vera fides repudiat per quam angelos de cœlo cecidisse & dęmones esse credimus. Ideo & fatemur ipsos ex subtilitate naturæ suæ multa posse quæ nos non possumus. Et illi qui eos ad talia inducunt facienda maleficí vocantur hæc ibi. Quia vero infidelitas in baptizato hæresis nominatur, ideo tales de hæresi reprehenduntur. Alij duo errores dæmones & eorum naturalem potentiã nõ negantes, sed inter se quò ad effectum maleficialem & ipsam maleficam dissidentes: inquantũ vnus concedit maleficam realiter cooperari ad effectum, non tamen verum, sed fantasticũ. Alter vero per contrariũ effectum realem in leso concedens, sed maleficam fantastice putat cooperari. Fundamẽtum errorum ex duobus passibus canon. qui habentur 26. q. v. ẽpi. sumpserũt, vbi primo reprehenduntur mulieres, quæ credunt se cum Diana, vel Herodiana nocturnis horis equitare. Inspiciatur ibi canon. Et quia sępe fantastice & imaginarie talia solummodo fiunt, ideo & illi errantes, de oibus aliis effectibus ita fieri iudicant. Secundo, quia ibi continetur q̃ qui credit vel asserit posse fieri aliquã creaturam, aut in melius deteriusve immutari aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem q̃ a Deo oĩm creatore, infidelis est, & pagano deterior. Vnde propter hoc, q̃ ibi dicitur deteriusve immutari, dicunt illũ effectum nõ esse realem in maleficato, sed tantũmodo fantasticum. Sed q̃ hi errores hęresim sapiant, & contra sanũ intellectum canonis militant, ostenditur primo tam per legẽ diuinam q̃ etiam ecclesiast. & ciuilẽ, & hoc in generali, demum in speciali verba canon. exprimendo: licet etiã in

Biblioteca dell'Archiginnasio

sequēti questione darius hoc deduceretur. Nam lex diuina pleriſq; locis præcipit maleficas nō ſolam eſſe vitandas, ſed etiam occidendas, cuiuſmodi pœnas nō imponeret ſi non veraciter & ad reales effectus & læſiones cum dęmonibus concurreret. Mors enim corporaliter nō infligitur ſine corporali & graui peccato, ſed aliud de morte animę quæ ex fantaſtica illuſione ſeu etiā tentatione oriri poteſt. Hæc eſt ſententia S. Thomæ in. 2. diſt. 7. in queſtione. An vti auxilio dęmonum ſit malum. Nam Deutero. 18. præcipitur omnes maleficos & incantatores interfici. Leuitici etiam. 19. dicitur Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos & fornicata fuerit in eis ponam faciem meam contra eam & interficiā eam de medio populi mei. Et iterū. 20. Vir vel mulier in quibus phytonicus vel diuinus ſpiritus fuerit moriatur, & lapidibus obruēt eos. Et dicuntur phytones in quibus demon operatur mitos effectus. ¶ Præterea hæc ſunt quod propter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus fuit. 4. Regum 1. & Saul. 1. Paralipo. 10. Diuinorum denicq eloquiorum tractatores quid aliud in eorum ſcriptis ſunt. 2. diſt. 7. & 8. tradiderunt de poteſtate dęmonū & magicis artibus eorū ſcripta ſuſpiciantur cuiuſcunq doctoris ſuper. 2. librum ſenten. & inueniet nullo diſcrepante magos & maleficos virtute dæmonū permittente Deo miros effectus non fantaſticos poſſe producere. Taceo de varijs alijs locis in quibus ſanctus Thomas diffuſe de huiuſmodi operibus pertractat vt in ſumma contra genti. lib. 3. cap. 1. & 2. in prima parte. q. 114. argu. 4. Et in ſecunda ſecundę. q. 92. & 93. Inſpiciantur denicq poſtillatores & gloſatores de magis pharaonis. Exod. 7. Inſpiciantur & dicta Auguſtini. 18. de ciuitate. Deicap. 17. Et in ſecundo de doctrina chriſtiana. Similiter aliorum doctorū quibus omnibus contradicere valde abſurdum eſt, nec a vitio hæreſi excuſari poteſt. ¶ immo ſo iure hæreticus cenſetur quicunq errat in expoſitione ſacræ ſcripturę. 24. q. 1. hæreſis. Et quicunq aliter ſentit

ſentit de his quæ fidē concernunt quam romana tenet ecclesia. e. c. & . q. Hæc eſt fides quod denicq contra ſanum intellectum canonis militant oſtenditur per legē ecclesiaſticam, Nam & canones doctores ſuper. c. Si perſortiarias & maleficas artes. 24. q. 1. & extra de frigidis & maleficiatis, quid aliud protēdunt niſi de maleficiali impedimento circa actus coniugales declarare quomodo dirimit contractum aut contrahendum matrimonium. Dicunt enim ficut & Tho. in. 4. vbi ſupra. quod ſi maleficium ſuperueniat matrimonio ante carnalem copulam tunc ſi eſt perpetuum impedit & dirimit matrimoniū contractum cuiuſmodi ſententia non daretur ſuper illuſorium & fantaſticū effectū, vt de ſe patet. Videatur hoſti. in ſumma copioſa, ſimiliter Goſfri. & Raymun. qui etiam nullibi leguntur difficultaſſe. An talis effectus poſſet cenſeri imaginarius & non realis, ſed hoc tanquam per ſe notum relinquebant. & quomodo poſſet cenſeri perpetuus vel temporalis declarant ſi poſt triennium duraret nec dubitabāt an imaginarie per maleficā ſeu illuſorie intromitteretur. Sed quod vere & realiter poteſt talis defectus procurari virtute dęmonis propter pactum cum eo initum, vel etiā per ipſum dęmonē abſq; maleficа. licet hoc rariſsime fiat in eccleſia vbi ſacramētum matrimonij meritoriū exiſtit. ſed quod inter infideles hoc contingat, hoc eſt, quia iuſto titulo illos poſſidere ſe cernit vt Petrus de palude in ſuo quarto recitat de ſponſo qui deſponſauerat idolum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, quam tamen cognoſcere non potuit propter diabolum qui ſemp ſe in corpore aſſumpto interpoſuerat, cum tamen in eccleſia diabolus conatur potius per maleficas propter ſuū lucrum in perditionem animarum tales effectus intromittere, & qualiter hoc facere poteſt & quibus medijs inferius declarabitur. vbi de ſeptem modis nocēdi hominibus per conſimiles effectus tractabitur. Ex alijs etiam queſtionibus quas theologi & canoniſtę circa hāc materiam mo-

Biblioteca dell'Archiginnasio

uent, hoc idem patet discutiẽtes quomodo possit tolli, & an licitũ sit per aliud maleficium tollere, & quid si maleficа mortua sit, per quam maleficiũ est immissum, de quo casu Gotfri. in sua summa mentionem facit, de quibus in quæstionibus tertiæ partis patebit: cur denique tam diligenter canonistæ varias pœnas promulgassent, distinguendo de occulto & manifesto peccato maleficorum, seu potius diuinatorũ cũ noxia superstitio varias habeat species, vt notoriũ sit eucharistiadenegetur. Si occultum pœnia 40. dierum de conse. dist. 1. pro diacone. Item si clericus quod deponendus & in monasterio detrudendus. Si laicus excomunicandus 16. q. v. Non oportet. Item quod tales infames debeant censeri, & qui ad eos concurrunt, immo nec ad accusationem debent admitti. 2. q. 8. quisquis nec. Sed per legem ciuilem hoc idem ostenditur. Nam Azon in summa super 9. libro. codicis. rubrica de maleficis. l. post corneliam de siccariis & homicidiis dicit. Sciendum quod omnes illi quos vulgus maleficos vocat, & etiam illi qui artem diuinãdi sciunt, patiuntur capitalem pœnam vt. l. nemo. C. de maleficis. Item inferunt pœnam. l. culpa. l. nullus. Hæ enim leges his verbis vtuntur. Nemini permittitur diuinare, alioquin supplicium capitis gladio vltore feret prostratus: & subdit. Sunt & alij qui arte magica, vitę innocentum insidiantur, animos mulierum ad libidinem flectunt, & hi bestiis obiiciũtur, vt. e. C. l. multi. Decernũt etiam leges & ad eorum accusationem quilibet admittatur, sicut & canon. in c. in fauorẽ fidei. lib. 6. de hęre. vnde subditur ibidem. Ad hanc accusationem quilibet admittitur quasi in crimine lesæ maiestatis. Ipsam enim prope modum pulsant maiestatem diuinam. Item & quæstionibus in interrogandum subiiciantur. Subdit & quilibet nulla dignitate obstante, quæstioni subiicitur, & qui conuincitur, vel si deregat facinus suum, sit eculeo deditus, vngulisq; fulcantibus latera, perferat pœnas dignas suo facinori. vt. e. C. l. si ex, &c. Nota quod olim duplici pœna tales

tales plectebantur capite & vngulis, ad dilacerationem corporis seu ad deuorandum bestiis obiiciendo. Iam autẽ cremantur forte propter fœmineum sexum. Item prohibent participationem. Vnde subditur: sed nec permittantur tales ad limen alterius accedere, alioquin concremantur bona, nec aliquis debet eos suscipere vel cõsulere, alioquin deportantur in insulam, & omnia bona publicantur. Hic notatur pœna exilij cum amissione omnium bonorum qui tales consulunt aut suscipiunt. Has pœnas vbi prædicatores populis & rectoribus terrarum publicant, plus aduersus maleficas, quam ex alijs scripturarum allegationibus marcescunt. Præterea & per leges commendantur qui eorum maleficijs obstant. Vnde vbi supra. l. eorum. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinisq; lapidatione sternuntur, non pœna sed præmio digni sunt. Qualiter autem sit licitum talia impedire inferius patebit, vt prius tactum est. Omnia autem hæc negare aut friuole illis resistere quomodo potest scrupulo hęreticę prauitatis carere. Iudicet vnusquisque nisi fortassis eum ignorantia excusabit, sed cuiusmodi ignorantia excusat statim inferius patebit. Concludendo ex omnibus præmissis catholicam & verisimam assertionem, quod malefici sunt, qui dæmonum auxilio propter pactum cum eis initum, maleficiales reales effectus, permittente Deo, procurare possunt, nõ excludendo quin & prestigiosos effectus & fantasticos etiam per media prestigiosa producere valeant. Sed quia præsens speculatio super maleficiales effectus versatur qui plurimum ab aliis differunt: ideo per hoc nihil ad propositum, cum tales potius sortilegi vel incantatores dicuntur, quam malefici. Demum quia fundamentum sui erroris capiunt ex verbis can. precipue duo vltimi errores non loquendo de primo qui seipsum cõdemnat dum nimiũ contra veritatẽ scripturæ exorbitat. Ideo ad sanũ intellectum canonis est præcedendum. Et primo contra primum errorem dicentis medium esse fantasticum, sed extrema esse realia.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Vbi notandum, quod dum quatuordecim sunt species capitales in genere superstitionis quas recitare causa brevitatis non expedit: quia clare recitantur ab Isidoro. 8. Ethimol. & secunda secundæ per sanctum Tho. q. 92. Tum etiam quia inferius vbi de gravitate huius hæresis tractabitur de ipsis mentio erit. & hoc questione vltima huius primę partis. Et species sub qua huiusmodi mulieres continentur vocatur species phytonum, in quibus dæmon vel loquitur vel mira operatur. Et est sepius prima in ordine. Species aũt sub qua malefici continentur vocatur species maleficorum. Et quia inter se plurimum distãt nec oportet quod qui in vna specie laborat quod etiã sub alijs comprehendatur. Ideo sicut canon de illis mulierculis mentionem facit & non de maleficis. Ita falsę canonẽ interpretatur q huiusmodi imaginarias deductiones corporum ad totũ genus superstitionis per omnes species eĩ reducere velint, vt sic illę mulieres imaginarię solum ita & omnes malefice transferantur & peramplius canonem falsificant qui ex illo arguere vellet maleficiã solummodo imaginarie ad effectum maleficialem egritudinis vel morbi concurrere. ¶ Pręterea tales sic errantes peramplius reprehenduntur dum extrema concedunt realia scilicet dæmonem operantem & effectũ morbi realem: medium aũt instrumenti scilicet personam maleficam dicunt fantastice concurrere cum tamen mediũ semper naturã participat extremorum. Nec valet si dicatur quod etiam fantasia sit quid reale, quia sicut fantasia vt talis nil potest efficere nec concurrere ad dęmonis operationem nisi per pactum initum cum dęmone, in quo pacto malefica se totam obtulit & astrinxit diabolo vere & realiter & non fantastice & imaginarie solum. ita etiam oportet q cooperetur diabolo vere corporaliter. Nam & ad hoc sunt omnia maleficorum opera vbi semper aut per visum aut per locutionẽ seu alicuius maleficij instrumenti repositi sub limine domus operatione sua maleficia exercẽt, prout in sequẽti questione pa-

ne patebit. Præterea si quis verba canonis diligẽter inspiciet considerabit quatuor quæ predicatores & sacerdotes per ecclesias sibi cõmissas omni cum instantia populo predicare deberent, scilicet q extra vnum deum nemo arbitretur aliquid esse numinis vel diuinitatis. Secundo quod cum Diana vel Herodiade equitare est cum diabolo q se ita fingit & nominat transmeare. Tertio quod talis equitatura fit tunc fantastice quando diabolus mentẽ per infidelitatem sibi subiectã agitat taliter vt ea quæ solo spiritu fiant, corporaliter fieri creduntur. Quarto quod tali dñi habeant in oĩbus obedire. Vnde ad maleficiales actus hæc verba extendere est absurdũ, cum sint diuersæ species. An aũt malefici etiam localiter transferantur in sua specie superstitionis vel solum imaginariæ sicut phytones, tractabitur de illo in cap. 2. partis cap. 3. quod vtroq; modo. Et sic secundus error cum primo eliditur quo ad fundamentum & sanum intellectũ canonis. Tertius insuper qui ex verbis canonis effectum maleficialem asserit fantasticum ex verbis canonis etiã eliditur. Nam in eo quod dicit q credit posse fieri aliquã creaturam aut in melius deteriusve transmutari, aut in aliã speciẽ vel similitudinẽ transformari, quam ab ipso omniũ creatore &c. Infideli deterior est. Hæ tres partes si nudæ intelligãtur sunt cõtra processum scripturæ & determinationem doctorũ. Nam posse fieri aliquas creaturas à maleficis vtpote vera animalia imperfecta inspiciatur sequẽs canon nec mirum post allegatum canoñ. episcopi quid Auguſt. determinat de magis pharaonis qui virgas in serpentes verterũt, inspiciatur glo. super illud. Exod. 7. Vocauit Pharao sapientes: inspiciatur & alia glo. Strabi. quod dæmones discurrunt per mundum quãdo per incantationem malefici per eos aliquid efficere conantur & colligunt diuersa semina & ex eorum adaptione possunt prorumpere diuersæ species. Inspiciatur & Albertus in de animalibus. Inspiciatur & sanct⁹ Tho. 1. parte. q. 114. ar. 4. Quorum dicta brevitatis causa ob-

A v mittun-

Biblioteca dell'Archiginnasio

mittuntur. solum hoc superest vt intelligatur ibi fieri pro creari. Secundum etiam quod in melius deteriusve valeat transmutari intelligatur solummodo a Deo authoritate & ad correctionem seu etiam punitionem: sepius tamen ista ministerio dæmonum exercentur, & sicut de primo dicitur: Dominus percutit & ipse medetur, & ego occidam & ego viuere faciam. Ita de secundo dicitur immissionem per angelos malos: vt supra tactum est. In præfato denicp. c. nec mirum inspiciantur verba August. qui dicuntur malefici & cuiusmodi eorum operationes quando hominibus interdum non solum infirmitatem sed etiã mortem inferunt. Tertium etiam sane intelligere expedit cum moderni malefici sepius opere dæmonum transformantur in lupos & alias bestias! Sed canon loquitur de reali transformatione & essentiali, & non de præstigiosa quæ sepius fit: de qua etiã August. xviij. de ciuitate dei. cap. xvij. multa refert vt de famosissima maga circes & de socijs Dyomedis & de patre præstantij. De qua materia in capitulis secundæ partis patebit. Et an semper sunt præsentes vel absentes malefici & an illũ formam diabol⁹ assumit vel ipse homo per se videatur talis cap. 6. & .7.

SEd quia secunda pars questionis dixit quod his opositum asserere pertinaciter sit hæreticum. Quæritur, an tales debeant habere tanquam manifeste deprehẽsi in hæretica prauitate, vel solum vt de hæresim vehementer suspecti. Et videtur quod primo modo. nam Bern. in glo. ordinaria in. c. ad abolendam. §. præsenti. & ℣. deprehensi. extra de here. Præsenti nihilominus ordinatione sancimus: vt quicunq; manifeste fuerint in hæresi deprehensi &c. declarat quod tribus modis quis censetur quis censetur manifeste deprehensus: facti videlicet euidentia: quia publice prædicat hæresim, vel legitima probatione per testes vel ex sua confessione. Et quia tales publice prædicant seu temere contra præfata omnia se opponunt asserentes maleficas non esse: aut quod nullo modo va-

do valeant hominibus nocere. Ideo tanquã manifeste deprehensi in tali prauitate sub distin. continentur. Ad eundem etiam sensum est eiusdem Bern. glo. in. c. excommunicamus. secundo, super verbo deprehensi publice. Ad idem etiam facit. c. super quibusdam. extra de ℣. sig. Inspiciat ibidem lector cap. & reperiet veritatem. Sed contra: quia hoc nimis durum videtur, tum propter pœnam annexam quæ notatur in cap. ad abolendam. §. in præsenti. extra de here. vbi in clerico ponitur degradatio, & q̃ secularis relinquatur arbitrio potestatis secularis animaduersione debita puniendus. tum etiam propter ignorantiam & multitudinem eorum quæ culpabilis in tali errore cernitur. Et ex multitudine tali rigor iustitiæ est temperandus. dis. xl. vt constitueretur. Rñ. Cum nostra sit intentio potius a vitio hæresis huiusmodi prædicatores pro posse excusare quam incusare. cum vt dicitur extra de præsump. c. literas. §. quo circa mandamus quatenus cum propter solam suspitionem quamuis vehementem nolumus illum de tam graui crimine condemnari &c. vbi glo. super ℣. condemnari. Præcedi potest contra talem sic vehementer suspectum: sed non debet propterea condemnari: nisi adsit. vt ibidem declaratur violenta suspitio: attamen quia suspitionem excludere non possumus, & hoc propter friuolas eorum assertiones contra fidei veritatem, & cum hoc triplex sit suspitio, leuis: vehemens: & violenta: de quibus in. c. accusatus &. c. cum contumacia lib. vj. de here. & per notata per archidiaconum. & Ioh. andreæ super cap. accusatus & verbo vehemens. & de præsump. ca. literas. De violenta etiam loquitur canon. dist. xxiiij. quorundam. Ideo querendum cuiusmodi suspitione talia prædicans subiacet. Et quidem cum talia dogmatizantes non æqualiter se ad huiusmodi errores habere noscuntur. eo quod aliqui ex simplici ignorantia iuris diuini, aliqui etiam sufficienter informati adhuc fluctuant vacillando & plene assentire nolunt

Biblioteca dell'Archiginnasio

sunt, & cum error in mente hæreticum non faciat, nisi adsit pertinatia voluntatis: oportet etiam dicere quod ad suspitionem super crimen hæreseos non se æqualiter habeant: attamen quia per ignorantiam putant se posse euadere. Aduertant paululum quàm grauiter peccant qui ex huiusmodi ignorantia delinquunt. Nam licet multiplex sit ignorantia, tamen in rectoribus animarum ignorantia quæcunque sit non potest dici ignorantia inuincibilis seu ignorantia particularis secundum philosophos, quæ à iuristis & theologis dicitur facti. Sed confertur in eis ignorantia vniuersalis, quæ est ignorantia iuris diuini quia est eorum quæ quis de iure ex lege diuina scire tenetur. dist. 42. Nicolaus papa. Dispensatio cœlestis seminis nobis iniuncta est. Væ si non aspersserimus, væ si non tacuerimus. Tenentur enim habere scientiam sacræ scripturæ. dist. 36. per totum. Et ad hoc subditorũ animas informandas eadẽ dist. ca. 1. § ecce. & § Si quis vult. licet secundum Ray. Hostien. Tho. non requiratur ꝙ habeãt scientiã eminentẽ, sed ꝙ habeat competentẽ, id est, sufficientem ad suum officium exequendum. Attamen pro illorum aliquali consolatione dummodo damna præcedentia lucris sequentibus deinceps recompensant est eis aduertendum quod hęc ignorantia iuris licet dicatur interdũ affectata & supina. Dicitur tamen affectata, id est, voluntaria dupliciter. Quia interdum cum scientia intentionis. Interdum cum ignorantia intentionis. Prima licet in nulla excusat sed damnat. De qua Psal. Noluit intelligere vt bene ageret. Secunda tamen diminuit voluntarium ita & peccatum. Quia fit quando quis tenetur aliquid scire, sed nescit quid teneatur, quæ etiã fuit in Paulo. 1. Thim. 1. Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Quia tamen dicitur affectata indirecte, quia propter alas occupationes negligit addiscere ea quæ scire tenetur, nec vult laborare in studio ad sciẽdum illa, & excusat non à toto sed à tanto. Et etiam iuxta Ambro. super illud

illud Rom. 2. An ignoras quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. dicit: grauissimè peccas si ignoras grauissime, id est, valde periculosè. Ideo præsertim iam in temporibus ad succurrendum animarum periculis omnem ignorantiam repellamus, & durissimum iudicium quod nobis imminet super districtam rationem & talentum nobis creditum semper præ oculis habeamus, ne ipsa ignorantia etiam in nobis notetur crassa vel supina, per metaphoram hominis crassi vel supini, qui non videt etiam ea quæ coram ipso sunt. Dicit enim cancellarius in floribus regularium moralium, & in secunda regula, quòd culpabilis ignorantia iuris diuini non cadit in facientem quod in se est. Ratio est. quia Spiritus sanctus talem hominem de necessarijs ad salutem, quæ vires eius excedunt docere immediatè paratus est. Ad primum argumentum solutio patet per sanum intellectum canonis. Ad secundum dicit Pe. de tharam. Perimeret vtique ex magna sua inuidia qua aduersus hominem agitatur, si à Deo permitteretur. Quod autem Deus permittit sibi aliqua, & aliqua non, hoc cedit in maiorem ipsius diaboli contumeliam & displicentiã, quod Deus in omnibus vtitur eo contra suã voluntatem ad manifestationem gloriæ suæ. Ad tertium dicitur ꝙ alterationem ægritudinis aut alterius effectus maleficialis semper precedit aliquis motus localis, inquantum dæmon per maleficam colligit determinata actiua, quæ videlicet ledere possunt, & apponit determinatis passiuis ad inferendum dolorem vel nocumentum aut actum aliquem spurcissimum. Et si quæritur an motus ille rerũ à dæmone localis reducatur in motum cœlestem. Dicendũ est quòd non. Quia non mouẽtur ex virtute naturali, sed mouentur ex obedientia naturali qua subiiciũtur virtuti dæmonis, qui habet hoc ex virtute naturæ suæ quod potest supra corpora. Hoc dico, non ꝙ possit influere rebus materialibus aliquam formam vel substantialem vel accidentalem absque amminiculo alterius rei naturaliter. Sed

quia

Biblioteca dell'Archiginnasio

quia poteſt Deo permittente res localiter mouere & ex rebus coniunctis dolorem vel aliquam qualitatem producere. Vnde effectus maleficialis non ſubiicitur motui cœli, ſicut nec ipſe dæmon licet res illæ & infirmamẽta ſubijciantur. Ad quartum dicendum eſt. Opus Dei poteſt opere diaboli omnino vitiari, prout ad preſens loquimur de effectu maleficiali. Sed quia hoc non poteſt niſi diuina permiſſione. Et ideo non ſequitur quod diabolus ſit Deo fortior, demum quia non viciat opera Dei per violentiam cum ſic etiam deſtruere poſſet. Ad quintum ſimpliciter notum eſt ꝙ corpora cœleſtia non habent virtutem imprimendi in dæmones cum nihil agat vltra ſuam virtutem, ſed quòd à magis aduocati ſibi certa conſtellatione veniunt, duplici ex cauſa hæc facere videntur. Primo quia ſciunt virtutem illius conſtellationis iuuare ad effectum quem magi optant. Secundo faciunt vt homines inducant ad venerandum aliquod numen in ſtellis, ex qua veneratione etiam ante tempora ritus idolatriæ proceſſit. Ad vltimum quantum ad terminos argumenti ſuper aurum alchimicum, dicendum ſecundũ ſanctum Tho. in 2. diſt. 6. in ſolutione vnius argumenti, vbi declarat de virtute dæmonum in operando. Quod licet quædam formæ ſubſtantiales per artem induci poſſint virtute naturalis agentis, vt quando forma ignis inducitur per artem in lignũ, hoc tamen non poteſt fieri vniuerſaliter eò quod ars non poteſt inuenire ſemper ſeu coniungere propria actiua proprijs paſſiuis, poteſt tamen facere aliquid ſimile: & ſic alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro, quantum ad accidentia exteriora, ſed tamen non faciunt verum aurum, quia forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis quo vtuntur alchimiſtæ, ſed per calorem Solis in loco determinato vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum nõ habet operationem conſequentem ſpeciem. Et ſimile eſt de de aliis eorum operationibus. Ad propoſitum. Dæmones operantur per artem circa effectus maleficiales, & ideo abſque

abſque amminiculo alterius agentis nullam formam ſubſtantialem vel accidentalem inducere poſſunt, & quia nõ dicimus quod maleficia inferant partem abſque amminiculo alterius agentis ideo etiam cum tali amminiculo poteſt veras qualitates egritudinis aut alterius paſſionis inducere, ſed qualiter hęc amminicula ſeu adminiſtrationes inſtrmentorum habent ad effectum maleficialem cum dæmonibus concurrere vel non patebit perſequentia.

¶ Secunda quæſtio.

AN catholicum ſit aſſerere ꝙ ad effectum maleficialem ſemper habeat dæmon cum malefico concurrere, vel quod vnus ſine altero, vt dæmon ſine malefico, vel é conuerſo talem effectum poſsit producere. Et arguitur primo ꝙ dæmon ſine malefico. Aug⁹ in lib. 2. q. Oia quæ viſibiliter fiunt etiã per inferiores poteſtates aëris fieri poſſe creduntur. Sed omnia nocumenta corporalia non ſunt inuiſibilia, ſed potius ſenſibilia, igitur etiam à dæmonibus fieri poſſunt. Præterea ex ſcripturis nocumenta Iob illata, vbi ignis de cœlo cecidit, & familiam cum gregibus pecorum vno impetu conſumpſit, & turbo domum deiiciens liberos occidit, dæmon per ſe abſque maleficis concurrente, tantummodo diuina permiſsione operatus eſt. Ergo à ſimili in alijs qui maleficis aſcribuntur. patet & de ſeptem viris ſacræ virginis, quos dæmon occidit. Præterea quicquid poteſt virtus inferior abſque amminiculo virtutis ſuperioris, poteſt & virtus ſuperior abſque amminiculo virtutis inferioris. Sed virtus inferior poteſt concitare grandines, & inducere infirmitates abſque auxilio virtutis ſuperioris. Dicit enim Albertus de proprietatibus rerum quòd ſaluia putrefactus modis vt ibidem ponit ſi protecta fuerit inſontem mirabiles concitabit in aëre tempeſtates. Præterea ſi dicatur quod dæmon vtitur maleficio nõ propter indigentiam, ſed propter eius quam quærit perditionem.

Con-

Biblioteca dell'Archiginnasio

Contra Aristo.3.Ethi. Malicia est voluntarium,quod probat per hoc quod nullus operatur iniuste,voluntarie non velle iniustum esse, & voluntarie stuprantem non velle incontinentem esse,& per hoc etiam legislatores puniunt malos quasi voluntarie mala operantes. Dæmon ergo si operatur per maleficam,operatur tãquam per instrumentum, & cum instrumẽtum dependeat a voluntate principalis agentis & non voluntarie agit si concurrit, non erit ei actio imputanda nec per consensus punienda. Sed contra quod nihil possit inficere in inferioribus absq; maleficis. Primo de generatione. Omnis actio est per contactum. Et quia non est aliquis contactus dæmonis ad corpora cum nihil habeat cum eis commune,ergo vtitur aliquo instrumento illi influendo virtutem lædendi per contactum. Iuxta hoc etiã quod maleficia possint fieri absq; opere dæmonum probatur per textum & glos.ad Gal.iij. O insensati Galatæ quis vos fascinauit veritati non obedire?glo. quidam habent oculos vrentes qui solo aspectu inficiunt alios & maxime pueros. Est ad hoc etiã Auicen. 6. naturalium lib.3.cap. vlt. ita dicens: Multoties autem anima operatur in corpore alieno sicut in proprio,quemadmodum est opus oculi fascinantis & estimationis operantis. Et eandem sententiam etiam ponit Algazel. lib.v. suo physicorum cap. ix. Putat etiam Auicenna licet non teneatur in illo,quod virtus imaginatiua etiam absq; visu possit extranea corpora immutare, vbi nimis extendit virtutem imaginatiuam, & capimus hic virtutem imaginatiuam non inquantum distinguitur contra alias virtutes sensitiuas interiores vt est sensus communis,& fantasia & estimatio,sed inquantum includit omnes illas virtutes interiores. Sed bene verum q talis virtus imaginatiua potest transmutare corpus coniunctum, scilicet illud in quo est sicut homo potest ambulare supra trabem quæ est in medio viæ. Si vero posita fuerit super aquam profundã nõ audebit ambulare super eam,eo q imaginabitur in

in eius anima forma cadendi vehementer impressa, cui obedit materia eius & virtus membrorũ eius & non obediunt eius contrario, scilicet ad directe ambulandum. In hoc ergo conuenit hæc immutatio cum oculo fascinantis inquantum immutatur corpus proprium,primo scilicet, nõ corpus alienum, de qua immutatione iam loquimur. Præterea si dicatur quod talis immutatio causatura corpore viuo,mediante anima in aliud corpus viuum. Contra. ¶ Quia ad præsentiam interfectoris manat sanguis ex vulneribus occisi. ¶ Ergo etiam absque virtute animæ, corpora possunt mirabiles effectus producere. ¶ Item homo viuens,& prope cadauer hominis occisi transiens, etiam non sentiendo illud,adhuc terrore concutitur. ¶ Præterea sicut res naturales habent quasdam virtutes occultas,quarum ratio ab homine assignari non potest,sicut q adamas trahit ferrum,& multa quæ Aug?. enumerat 10. de ci. Dei. ¶ Ita mulieres ad immutationes faciendas in corporibus alienis certis rebus vti possunt absque auxilio dæmonum quæ etiam nostram rationem excedunt. Et quia excedunt non debemus propterea dæmonibus quasi ex maleficis in simul conuersantes ascribere. ¶ Præterea malefici certis vtuntur imaginibus & rebus instrumentalibus quas interdum ponunt sub limine ostij domus, aut ad certa loca vbi pecudes conueniunt, aut etiam homines qui maleficiãtur & interdum moriuntur. ¶ Sed quia huiusmodi effectus possunt euenire ex imaginibus illis, inquantum habent quasdam influentias a corporibus cœlestibus receptas probatur. Nã sicut corpora naturalia subduntur corporibus cœlestibus,ita & artificialia. Sed corpora naturalia possunt recipere quasdã virtutes occultas; ergo &c. & artifi. vnde videtur q eorũ opera possent per tales impressiones practicari & nõ per dæmones. Præterea si vera miracula possint fieri ex potestate nature in eo quę operatur. Ita & miranda & horribilia & stupẽda opa,ex virtute naturæ ꝓbatur. Nam Grego.dicit 2. dial. ¶ Sancti

Biblioteca dell'Archiginnasio

miracula faciunt, aliquando ex prece, aliquando ex potestate. Exemplum datur de vtroque. Petrus orando suscitauit Thabitam mortuam. Ananiam & Saphiram mentientes morti increpando tradidit absq; prece. Ergo & homo per virtutem suæ animæ poterit materiam corporalem in altero etiam transmutare, seu immutare de sanitate in infirmitatem & econuerso. ¶ Præterea corpus humanum est nobilius quàm alia corpora inferiora, sed propter apprehensionem animæ humanæ immutatur corpus humanum ad calorem & frigus, vt patet in irascentibus & timentibus, immo etiam hæc immutatio pertingit quandoq; vsque ad egretudinem & mortem. ¶ Ergo multo magis potest sua virtute materiam corporalem immutare. Sed contra est. ¶ Substantia spiritus non potest imprimere aliquam formam nisi amminiculo alterius agentis, vt supra tactum est. ¶ Vnde & Aug⁹. in præfato libro. Non est putandum istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam, sed solt Deo. Ergo multominus homo ex potestate naturali efficere potest effectus maleficiales. Respondendo, quia non desunt errantes in hac materia, maleficas excusantes, & dæmones tantummodo aut inculpantes, aut quibusdam naturalibus transmutationibus earum facta ascribentes. Ideo horum falsitas ostenditur primo per descriptionem maleficarum, de qua Isid. 8. ethimo. cap. 9. Malefici dicuntur ob facinorum magnitudinem, scilicet, mala præ cunctis malefactoribus efficientia: vnde subdit, hi elementa concutiunt, opere scilicet dæmonum ad grandines & tempestates concitandas. Item dicit mentes hominum turbãt intellige ad amentiam, odium, & amorem inordinatum. Item subdit: Ac sine vllo veneni haustu, violentia tantũ carminis animas interimunt. Ad idem 26. q. v. ca. nec mirum, & sunt verba Augustini. in d. ci. Dei. vbi declaratur qui dicuntur magi & malefici. Magi sunt qui vulgo dicuntur malefici, & ob facinorum magnitudinem sic nuncupan-

cupantur. Hi sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hoim turbãt mentes, minus confidentiũ in deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tantũ carminis interimũt homines. Vnde & Lucanus. Mens haustí nulla sanie polluta veneni incantata petit, dæmonibus em accitis audent vomere illare & quousq; suos perimãt malis artib⁹ inimicos. Ex quibus patet quod in huiusmodi operibus semper habẽt dæmones cũ maleficijs cõcurrere. Secundo quia cum quadruplices effectus penales assignare possumus. s. ministeriales, noxiales, maleficiales & naturales. Et ministeriales dicũtur qui ministerio bonorũ angelorum sicut noxiales malorũ spirituum immittuntur. Moses em̃ Aegyptum in x. plagis ministerio bonorũ percussit. vbi magi in ix. tantum per malos spũs concurrerunt, & triduã pestem propter peccatũ Dauid circa numerationẽ populi cõmissum, & de. lxxij. milibus hoim vna nocte prostratis pro exercitu sennacherib, vtq; hic per angelos dñi, id est, per bonos dñm venerantes & cognoscentes peracta fuerunt. Noxiales vero effectus cum in scripturis nominãtur immissiones per angelos malos, secundum quas populus ille in deserto sæpe percussus fuit. Et maleficiales effectus dicuntur quando dæmon per maleficos & per magos operatur, sicut & naturales qui ex influentiis corporum cœlestium in istis inferioribus circa mortalitates, sterilitates terrarũ & grandines, & his similibus causantur. Et inter hos effectus magna sit differẽtia. Ideo cum Iob noxiali plaga fuit á dæmone percussus & non maleficiali, ideo nihil ad propositum. Si quis vero curiosus instaret sicut plerunq; hæc materia curiosas patitur á maleficarum defensoribus instantias semper in cortice verborũ aerem verberantes, & medullam veritatis nunquã penetrantes. Cur Iob non maleficiali effectu per dæmonem sicut noxiali percussus fuit. His curiosẽ etiam responderi potest quod Iob fuit percussus á diabolo solum, & non mediante malefico vel maleficia, Quia hoc genus superstitionis vel nondum erat inventum,

Biblioteca dell'Archiginnasio

uentum, diuina tamen prouidentia voluit vt potestas dæ
monis mundo ad præcauendum eius insidias pro Dei glo
ria innotesceret cum nihil nisi à Deo permissus efficere po
test. Et de tempore quidem quo primum genus superstiti
tionis inuentum fuit. Et dico primum genus quo ad dæ
monum inuocationem non quo ad puram idolatriam.

¶ Dicit Vincentius in speculo Hystoriali allegans plures
doctores quod primus inuentor artis magice & mathema
tice fuit Zoroastes qui dicitur fuisse Cham filius Noë, hic
secundum Augustinum de ciuitate Dei solus risit nascen
do & hoc non nisi opere diaboli. Hic etiam cum esset rex
superatus est à Nino filio Beli qui edificauit Niniuen, vel
amplius sub quo cœpit regnũ assyriorũ tempore Abraë.
Hic etiam Ninus ob inordinatũ amorem patris fecit fieri
imaginem patri mortuo ad quam quicunq confugiebant
malefactores liberi erant ab omni punitione debita. Et ex
hoc cœperunt homines imagines adorare, vt deos sed hoc
post primam ætatem quia sub illo tempore non erat ido
latria propter recentem memoriam creationis mundi, vt
dicit sanctus Thom. in. ij. q 95. ar. 4. vel etiam incepit à
Nemroth qui cogebat homines ignem adorare. & sic in se
cunda ætate incepit idolatria quę est primum genus super
stitionis, sicut diuinatio secundum, & obseruantia tertiũ.
Maleficorũ aũt ritus reducitur ad secundum genus super
stitionis scilicet ad diuinationẽ quæ fit per expressam dæ
monum inuocationem cuius etiam sunt tria genera scilì
cet nigromantia, planctarij seu potius mathematici, & di
uinatio per somnia hæc ideo posui vt prius lector intelli
gat noxias illas artes non subito sed processu temporis fu
isse inuentas nec absonum esse asseretc maleficas tempore
Iob non fuisse. Sicut em̃ per incrementa temporũ vt Gre
gorius in moralibus dicit: creuit scientia sanctorum, ita
& noxiæ artes dæmoniorum. Et sicut iam repleta est tera
ta scientia dñi. Esaiæ. v. Ita iam mundi vespere ad occa
sum declinante & malitia hominum excrescente & charì
tate

tate refrigescente superabundat omnis maleficiorũ iniqui
tas. Ipse tamen Zoroastes cum esset intentus illis actibus
& solummodo consideratione astrorum à diabolo succen
sus est. Hæc vbi supra. De tempore autem quo malefici
leguntur cum dæmonibus ad maleficia inferenda conue
nisse tactum est supra. Et habetur Exodi septimo quo ad
magos Pharaonis qui in plagis super egyptum dęmonum
assistentia sicut moyses ministerio bonorum angelorum
signa plurima perpetrarunt. Vnde concluditur veritas ca
tholica videlicet quod ad effectum maleficialem licet non
ad effectum noxialem semper habet maleficus cum dęmo
ne concurrere. Et per hæc patet responsio ad argumenta.
Nam ad primum non negatur quin effectus noxiales qui
visibiliter cernuntur super homines iumenta terre fruges
& qui etiam ex influentijs corporum cœlestium sepe pro
ueniunt etiam à dæmonibus Deo permittẽte inferuntur.
Dicit enim Augu. 4. de ciuit. Dæmonibus subsunt ignis
& aër quãtum eis à Deo permittitur, patet & per gloſam
super illud. Immissiones per angelos malos quæ dicit. De⁹
punit per malos angelos. Ex quibus etiam patet responsio
ad secundum de Iob & ex his quæ prius tacta sunt de ini
tio artis magice. Et ad tertium de saluia putrefacta & in
puteum proiecta dicitur. Quid licet sequatur effectus no
xialis absq; auxilio dæmonis. licet non absq; influentia
corporis cœlestis. Loquimur autem de effectu maleficiali.
vnde non est simile. Ad quartum dicitur verum esse quod
dæmones vtuntur maleficis tantummodo propter eorum
perditionem. Et cum infertur quod non essent puniendi.
quia concurrunt tanquam instrumenta quæ mouentur ad
nutum non proprium sed principalis agentis. Responde
tur quod sunt instrumenta animata & libera agentia, &
licet post expressum pactum initum cum dæmonibus, nõ
iam sint suæ libertatis, quia vt ex earum fassionibus acce
pimus, & loquor de mulierculis combustis ad plurima
maleficia coacte si verba dæmonũ subterfugere volunt

Biblioteca dell'Archiginnasio

cooperantur, prima tamen professione, qua sponte se dæmonibus subiecerunt manent ligatæ.

AD alia vero argumenta in quibus probatur maleficales effectus posse absque opere dæmonum a vetulis procurari. Dicendum quod ex vno particulari, concludere vniuersale est dissonum rationi. Et cum in tota vt videtur scriptura sacra non inuenitur tale, nisi hic vbi agitur de fascinatione seu inuultuatione vetularum. Ideo non valet per hoc concludere, ꝙ semper habeat ita euenire. Insuper est etiam dubium per glosam. An absque opere dęmonum talis fascinatio fieri possit, eo ꝙ ex glosis ibi elicitur quod fascinatio capitur tripliciter. Vno modo dicitur ludificatio sensuum, quæ fit per artem magicam, & sic potest fieri ministerio dęmonum, nisi prohibeantur a Deo immediate mediante vel ministerio sanctorum angelorum. Secundo modo potest dici inuidia, vt ibi Apostolus dixit. ¶ Quis vos fascinauit, id est, tanto odio persecutus est. Tertio quod ex tali odio fiat immutatio ad malum in corpore alicuius per oculos alterius aspicientes in eum. Et de fascinatione hoc modo dicta cõmuniter loquuntur doctores, secundum quem modum etiam Auicenna & Algazel, vt in argumentis deducitur, loquuti sunt. Nam & sanctus Thomas hanc fascinationem declarat prima parte. q. 117. per hunc modum. ¶ Et forte, inquit, imaginatione animæ immutatur spiritus corporis coniuncti. ¶ Quę quidem immutatio spirituum maximè fit in oculis ad quos subtiliores spiritus proueniunt. ¶ Oculi enim inficiunt aerem continuum vsq; ad determinatum spacium, per quem modum specula si fiant noua & pura contrahunt quandam impuritatem ex aspectu mulieris menstruante. vt Aristo. dicit in libro de somno & vigilia. Sic igitur cùm aliqua anima fuerit vehementer commota ad maliciam, sicut maximè vetulis contingit, efficitur secundum modum prędictum. Aspectus eius venenosus & noxius, & maximè pueris, qui habent corpus tenerum & facilè receptiuum impressionem. Subdit tamen quod possibile est etiam quòd Dei permissione, vel ex aliquo occulto facto cooperetur ad hoc malignitas dęmonũ cum quib⁹ sortilegæ vetulæ pactũ aliquod habent.

¶ Est ergo quæstio super influentias corporum cœlestium, in qua tres alij errores reprobantur, & est quinta in ordine. Sed pro ampliori præmissorũ declaratione etiam obuiandũ quibuscunq; pretensis obiectionibus. Queritur de maleficorum operibus quo ad quintuplicẽ causam quatuor ex illis reprobãdo ex quib⁹ influere nõ possunt, quintam vero cõcludendo. s. virtutem intellectiuã, ex qua fluere habent, quæ & licet bona sit secundũ naturã, est tamen mala secũdum voluntatem. Quatuor aũt causæ reprobantur contra illos qui aut maleficas, aut eorum opera esse negant: & sunt corporũ cœlestium influẽtię illorum corporum & orbiũ motores monentia hoim excrescens malicia, & imaginum ac caracterũ & verborũ efficacia. Præterea corpora cœlestia mouentur a substantiis spiritualibus secundũ theologos & philosophos oẽs. Sed illi spũs sunt superiores animabus nostris, sicut & corpora cœlestia corporibus nostris. ergo ambo insimul habent imprimere in animam & corpus hominis ad causandum quoscunque actus humanos.

SED pro ampliori intellectu solutionum, aliqua dubia mouentur, ex quorum solutione veritas magis patebit. Videtur enim obstare primo illud quod superius dictum est. Quod substantiæ spirituales nõ possunt transmutare corpora ad aliquam naturalem formam nisi amminiculo alterius agentis. Ergo multo minus hoc poterit efficere imaginatio quantũcunque fortis in anima. Preterea est articulus condemnatus in plerisque vniuersitatibus, præcipue tamen Parisiensi, quòd incantator aliquis proiicit camelũ in foueã solo visu, eo ꝙ sicut intelligentię superioris imprimũt inferioris: sic aĩa intellectiua imprimit in aliam & etiam in animã sensitiuam. Item ad

hoc est articulus condēnatus, quod materia exterior obedit substantiæ spirituali, si intelligatur simpliciter & secundum omnem modum transmutationis. Quia sic soli Deo, vt prius patuit obedit. His visis fascinatio de qua loquimur qualiter fit possibilis, & qualiter non declaratur. Non enim est possibile homini, quod per naturalem virtutem animæ suæ per oculos talem virtutem emittat quæ non mediante transmutatione proprij corporis neq; medij nocumentum inferre possit corpori hominis quid aspicit, maximè cum secundum opinionem communiorem videamus intra suspicientes nihil extra mittentes. Non est etiam possibile homini, q̄ per virtutem naturalem animæ suæ pro voluntate sua transmutationem faciat imaginando in oculis suis quæ mediante transmutatione medij, scilicet aēris possit corpus hominis quem aspicit in aliquam transmutare qualitatem secundum quod sibi placuerit, & quia secundum hos duos modos prædictos non potest vnus homo alium fascinare: cum nulli hominum potest inesse talis virtus per naturalem virtutem animæ suæ. Ideo velle probare quod maleficiales effectus possent prodiri ex naturali aliqua virtute super ad infringendum opera maleficiorum quæ virtute dæmonum fiūt est plurimum alienum à veritate. Quia etiam secundum hos duos modos fascinatio & maleficatio reprobantur, sicut & præfati duo articuli. Qualiter tamen fit possibilis licet superius tactum sit: tamen clarius sic deducitur. Potest enim contingere quod homo vel mulier aspiciens corpus alicuius pueri moueat ipsum mediante visu & imaginatione, vel aliqua passione sensibili. Et quia passio sensibilis est, cum quadam immutatione corporali & oculi sunt tenerrimi, propter quod sunt impressionis multū recepriui. Ideo quandoque contingit quod per aliquam passionem interiorem transmutantur oculi in aliquam malam qualitatem, maxime cooperante ad hoc aliqua imaginatione, cuius impressio cito redundat in oculos, & propter

ipropter eorum teneritudinem, & propter vicinitatem radicis sensuum particularium ad imaginationis organum. Cum autem oculi sunt transmutati in aliquam qualitatē nociuam, contingere potest quod transmutent ac rem sibi contiguam aliquā qualitatem malam, & illa pars aliqua, & sic vsque ad aerem contiguum oculis pueri qui aspicitur, & ille aer contiguus poterit quandoque in materiam dispositam quam non dispositam cui contonat transmutare oculos ipsius pueri in aliam qualitatem malam & mediantibus oculis ipsius pueri aliquas alias partes interiores, vnde nec cibum degerere, nec in membris fortificari aut augmentari poterit. Experimētum huius rei manuductiuum est, quia videmus hominem patientem in oculis, quandoque ex aspectu suo lædere oculos eum aspicientis, quod contingit ex hoc quod oculi mala qualitate infecti, inficiunt aerem medium, & aer infectus inficit oculos directos ab oculos infirmos, eo quòd secundum rectā lineam infectio illa deriuatur in directum ad oculos inspicientium cooperante: adhæc multum imaginatione eius qui aspiciendo oculos infirmos imaginatur se lædi. Plura possent exempla manuductiua adduci, quæ breuitatis causa obmittuntur. Concordat his quædam glosa super illud Psal. ¶ Qui timent te videbunt me, & lę. dicens: ¶ Magna virt⁹ in oculis est, quod in naturalibus apparet. Animal enim visum prodest itericis, prior videns lupus vocem aufert, vel sic: ¶ Basiliscus si prior vidit, occidit: si prior viderur, occiditur. ¶ Et ratio quare basiliscꝰ videndo occidit hominem, nisi quod ex aspectu & imaginatione excitatur in eius corpore materia venenosa, per quam oculi primo inficiuntur, & demùm aer contiguus. Et sic alia & alia pars aeris vsque ad aerem homini contiguum quem aerem per aspirationem cum homo attraxerit, intoxicatur & moritur. ¶ Prior autem visus ab homine, vbi homo volens basilicum occidere, circummunit & speculis, ex quibus dum basiliscus inspicit ex reuerberatione

Biblioteca dell'Archiginnasio

aër inficitur: & sic vsq; ad basiliscum pertingit & occidi-
tur. Sed dubium. Cur homo occisor bestiæ non moritur:
& hic occultam quãdam causam opinari necesse est. Hæc
sine præiudicio & temeraria assertione dicta sunt tantum
modo dictis sanctorum inhærentes catholicã veritatem
concludamus: quod ad maleficiales effectus de quibus ad
præsens loquimur malefici cum dæmonibus semper con-
currere. & vnum sine altero nihil posse efficere. ¶ Ad
argumenta patet responsio de fascinatione ad primum.
Ad secũdum dicitur iuxta Vincent. in spe. naturali. c. 13.
¶ Quod vulnus infectum spiritibus interficientis ex forti
imaginatione illud vulnus trahit aërem infectum transe-
untem iam interfectore sanguis ebulliens extra manat:
quia ad præsentiam interfectoris aër inclusus in vulnere:
sicut ab interfectore intrauit. Ita ad eius præsentiam com
mouetur, ex qua commotione sanguis erumpit. Sunt qui
dam alias causas allegãtes quasi illa ebullitio sanguinis fit
eius clamor de terra super homicidam præsentem: & hoc
propter maledictionem primæ homicidæ Cain, ad illud
de horrore dicendum: q̃ homo transiens prope cadauer
hominis occisi horrore concutitur. licet illud non sentiat:
hoc fit ex spiritu quantumcunq; infectionẽ recipiente: &
eam aër repræsentante. Sed hæc nihil concludunt aduersus
opera maleficorũ, cum oĩa illa naturaliter (vt dictũ est)
fieri valeant. ¶ Ad tertium sicut dictum est supra: male-
ficorũ ritus deducũtur ad secundũ genus superstitionis q̃
dicitur diuinatio. rebus vero superstitiose in obseruãtijs
quibusdam reducitur ad tertiũ genus: ideo argumentum
non est simile: demũ etiam quia reducũtur non ad quam-
libet diuinationẽ: sed ad illam quæ fit per expressam dæ-
monum inuocationem: & hoc etiam cum multis modis
fieri possit. scilicet per nigromantiã: geomantiã: & hy-
dromantiam &c. Inspiciatur se. se. q. ar. v. Ideo hæc di-
uinatio maleficorum vbi maleficiis sunt intenti. sicut su-
premum gradũ in flagitijs tenet, ita & aliud iudicium de
eo exis-

eo existit. vnde quando arguitur q̃ quia occultas rerum
virtutes cognoscere non possumus: & malefici etiã occul-
tis rebus intendunt. Dicitur q̃ si intenderẽt rebus natura-
libus ad aliquos effectus naturales ex naturali virtute pro
cedendos: hoc licitũ foret: vt de se patet. Vel etiã conce-
dendo q̃ si intenderẽt superstitiose rebus naturalibus: vt-
pote reb⁹ huiusmodi certas caracteres vel aliqua nomina
ignota inscribendo & illis pro acquirenda sanitate vel a-
micitia: & pro aliqua vtilitate: & non pro nocumento
aliquo inferendo vterentur, tunc licet absq; expressa dæ-
monũ inuocatione: licet non absq; tacita ista fieri possent
& illicita iudicantur. quia tamen hæc & his similia redu
cuntur ad tertiũ genus superstitionis. scilicet ad obseruan
tiã vanitatũ: vt dictum est, ideo nihil ad propositũ super
hęresim maleficorũ fortificatur. Etiã solutio q̃ huic tertio
generi quatuor assignãtur species, quia vel vtitur quis ob-
seruãtijs ad scientiã acquirendã: vel ad cõiecturas sumẽdas
fortuniorũ vel infortuniorũ. vel ad suspensiones sacrorũ
verborũ: vel ad corpora immutãda in melius. Vñ & notã
ter sctus Tho. in titulo illo questionis vbi quærit. An ob-
seruationes ordinatæ ad corporũ immutationẽ sint licitę.
q. 96. in summa præfata ar. 2. addit puta ad sanitatẽ. ob-
seruationes ergo maleficorũ cum hic locũ habent: sed vt
dictũ est sub secũdo genere continẽtur superstitionis: ideo
nihil ad ꝓpositũ. Ex his etiã ad quartũ argu. respõdetur,
q̃ quia duplices in his obseruantijs fieri possunt imagines
nigromanticę & astronomicę. & inter hæc talis est diffe-
rentia. Quod in nigromanticis semp fiunt expresse inuo-
cationes dæmonũ: propter expressa pacta cum eis inita.
Inspiciatur solutio secũdi arg. prefate questionis. In astro
nomicis vero sunt pacta tacita & ideo nulla inuocatio ni
si fortassis tacita. puta figurarũ & caracterũ signa q̃ eis in
scribũtur: & iterũ imagines nigromãticæ: vel fiunt sub
certis constellationibus ad recipiendum certos influxus
& impressiones corporũ cœlestium, etiã certis figuris &
caracte-

Biblioteca dell'Archiginnasio

caracteribus insignsti. vt in annulo : lapide: vel aliqua
preciosa materia. vel fiunt simpliciter absq; obseruantia
constellationum : sed indifferenter ex quacunq; materia:
etiam vili ad inferendum maleficia vbi & quando ad ali-
qua loca reponuntur : & de his effectibus cum suis imagi
nibus iam sermo est & non de alijs. Ideo argumentum nō
facit ad propositum. Qualiter denicq; certe imagines su-
perstitiose de quibus tactum est nullam habent efficatiam
inquantum sunt artificialia solum : licet forte materialia
in eis considerata possunt habere efficaciam : & non in-
quantum haberent naturalem aliquam virtutem ex im-
pressione corporū cœlestium. si cui placet doctorē ibidem
inspiciat. Semper tamen dicit esse illicitū imaginibus vti.
Imagines vero maleficarum absq; naturali aptitudine ad
effectum fiunt. solummodo aūt ex iussu dæmonū reponūt
& applicant vt manualiter ad effectum concurrant in ma
iorē contumeliā creatoris : vt & peramplius irritatus ma
lacq; fieri in flagitiorū talium vindictam amplius permit-
tat. Vnde & sacratioribus anni tēporibus huiusmodi fieri
procurant. Ad quintum dicendum q̄ Greg. ibi intellexit
potestatē gratiæ non naturæ. Vnde & ibidē subdit. Qui
filij Dei potestate sunt : vt Ioan. dicit: Quid mirum si si-
gna ex potestate faciunt. Ad vltimum dicendum q̄ simi-
litudo nō valet quia alia est actio animæ circa corpus pro
prium : & alia circa corpus alienum. Nam quia corpori
proprio vnitur anima vt forma, & appetitus sensitiuus
est actus alicuius organis corporalis. Ideo ad apprehensio
nem animæ humanæ potest cōmoueri appetitus sensiti-
uus cum aliqua immutatione corporali calorē & frigus :
vel etiam vsq; ad mortē. Ad exteriora vero corpora im-
mutando nulla apprehensio animæ humanæ sufficit nisi
mediante immutatione proprij corporis sicut de fascina-
tione dictum est. Vnde & malefici ex nulla potestate na-
turali. sed solummodo auxilio dæmonū & ipsi dæmones
amminiculo alicui⁹ alterius rei : vt per spinas ossa: crines:

signa:

signa : ferrum : & huiusmodi quando intromittunt aut
instrumentum aliquod reponunt : vt successiue patebit:
maleficiales effectus procurant.

DEinde magis in spirituali tenori bullę apostolicæ
inhærendum, considerandum est de origine male
ficorum & eorum operum multiplicatione: &
primo de ipsis maleficis, secundo de eorum operibus. Vbi
notandum quod quia ad huiusmodi effectum tria habent
concurrere. scilicet dæmon : malefica : & diuina permis-
sio. xxxiij. q.j. si per sortiarias. Augustinus etiam dicit q̄
ex pestifera facietate hominum & dæmonum hæc super-
sticiosa vanitas adinuenta est. Ideo origo & multiplica-
tio huius hæresis ex pestifera hac facietate sumitur q̄ etiā
ex alijs elicitur. Nam attento quod hæc hæresis malefico-
rum non solum differt ab alijs hæresibus in hoc quod ipsa
per pacta nedum expressa : verumetiam placita ac fœde-
rata in omnem creatoris ac suæ creaturarum cōtumeliam
& nocumentū insanie : cum tamen omnes aliæ simplices
hæreses per nullum pactum tacitum vel expressum : cum
dæmonibus initum licet nō absq; instinctu satoris omnis
infidiæ erroribus propter difficultatem credendorum as-
sentiunt. Verumetiam differt ab omni noxia & superfi-
tiosa arte in hoc quod super omnia genera diuinationum
ipsa maleficorum hæresis supremum attinet gradum ma-
litiæ : quod etiam nomen à maleficiendo seu male de fide
sentiendo sibi vsurpat vt prius tactum est. Attento etiam
quod inter alios actus habent pro augmento illius perfi-
die quatuor exercere, videlicet fidem catholicam in toto
vel in parte ore sacrilego abnegare seipsos in corpore &
anima deuouere. Infantes nondum renatos ipsi maligno
offerre spurcitijs diabolicis per carnales actus cum incu-
bis & succubis dæmonibus insistere quæ omnia vtinam
aliena ab omni veritate & figmēta forent dicenda : dum-
modo ecclesia à tanta labe infectionis existeret immunis:
cui tamen heu obstat & apostolicæ sedis per bullam de-

fermis

Biblioteca dell'Archiginnasio

terminato verum & experientia rerum magistra quę nos ex proprijs eorū fassionibus ac flagitijs perpetratis intantum certificauit quod absq; dispendio proprię salutis iam ab eorum inquisitionibus desistere nequimus. Ideo de eorum origine & multiplicatione pestifera tractaturi: quia laboriosum existit, ideo legentibus sic summa cum diligentia singula sunt perscrutanda quod & admittēda quæ rationi consona & scripturarum traditionibus non dissona inueniuntur. Et quia inter omnes actus ad multiplicationem eorum deseruientibus duo eorum plurima coopertantur scilicet incubi & succubi dæmones & infantium sacrilegæ oblationes. Ideo de ipsis specialiter tractabim⁹: ita tamen vt primo de ipsis dæmonibus: secundo de ipsis maleficis: & tertio de ipsa diuina promissione mentio habeatur. Et quia dæmones per intellectum & voluntatem operantur: & potius sub vna constellatione quam sub altera ad hoc vt semen ad prolis procreationem vigoretur. Inquirendum erit de ipsis constellationibus á dæmonibus obseruatis. Et ita principaliter quæruntur tria. Primo an hæc hæresis per comparationem ad dæmones incubos & succubos possit originaliter multiplicari. Secundo an ne per comparationem ad corpora cœlestia quæ etiam causę sunt humanorū actuum eorum opera possunt vigorari. Tertio an ne per oblationes sacrilegas infantes dæmonibus offerentes possit ipsa hæresis augmentari: tamen infra secundam & tertiam tractabitur secunda quęstio principalis, scilicet, de influentijs corporum cœlestium & hoc propter decentem continuationem super opera maleficorum. Circa primum tres erunt difficultates.

Vna generalis de incubis illis dæmonibus.

Altera specialis á quibus dæmonibus huiusmodi actus exercētur.

Tertia singularis quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientes.

¶ Tertia

¶ Tertia quæstio primæ partis.

Primum videtur quod non sit catholicum asserere quod per incubos & succubos dæmones possint homines procreari: procreatio hominū instituta est ante peccatum á Deo in hoc quod homini mulierē in adiutorium de costa formauit. Quibus & dixit: Crescite & multiplicamini. Gen. j. Et iterum Adam inspiratus dixit: Erunt duo in carne vna. Gen. 3. Similiter & post peccatum in lege naturæ dictum est ad Noē. Crescite & multiplicamini. Gen. 9. In tempore etiā nouæ legis á Christo hæc coniunctio confirmata. Mat. 19. Non legistis quod ab initio qui fecit homines masculum & fœminam fecit eos: ergo alij modi homines procreandi non debent assignari. Si dicatur quod dæmones concurrunt: nō vt principia naturalia: sed vt artificialia quando studiose cooperātur ad naturales conceptus hominum semen recipiendo: & iterū transfundendo. Contra. Quia aut hoc posset diabolus in omni statu videlicet matrimoniali & extra: aut in vno tantū. Non primo modo: quia tunc opus diaboli esset fortius quàm opus Dei: qui quem libet statum instituit aut confirmauit: puta continentiū & coniugatorum. Nec secundo modo: quia de hoc nullibi legitur in scripturis: vt ex vno statu & non ex altero huiusmodi hominum fieret procreatio. Præterea procreare hominem est actus viui corporis: sed dæmones assumptis corporibus non dant vitam: quia illa tantummodo formaliter fluit ab anima: quæ est actus corporis physici organici potentia vitā habentis. 2. de aīa: ergo per huiusmodi assumpta corpora opera vitę exercere nō possunt. Si dicatur q̄ assumunt corpus non vt vitā tribuat sed vt semen naturale retineant & transfundant. Contra. In operibus angelorū bonorū & malorū sicut nihil est superfluū nec eriā in operibus naturæ. Sed cum dæmon naturali virtute qua etiā oēm virtutem corporis excedit possit inuisibiliter

Biblioteca dell'Archiginnasio

sibiliter & semen colligere & iterum applicare. Igitur aut ratio dabitur quod nō possit inuisibiliter hoc facere, aut si potest, alterum erit superfluum fortificatur ratio. Nam in libro de causis dicitur, quod virtus intelligentiæ est infinita inferius quamuis sit finita superius, sed omnia corporalia sunt infra intelligentias. Ergo & infinitate suæ virtutis potest ea qualitercunq; vult immutare. Sed intelligentiæ sunt angeli, siue boni siue mali. Ergo possunt absque hoc quod corpora assumant transmutationes in seminibus facere. Preterea semen recipere ab vno & transfundere in alium fieret per motum localem sed dæmones non possunt corpora mouere localiter. Probatur. Anima est substantia spiritualis sicut & dæmon, sed anima non potest localiter mouere corpus nisi à se viuificatum. Vnde si aliquod membrum mortificetur redditur immobile. Ergo & dæmones aliquod corpus mouere localiter, nisi ab eis viuificatum nō possunt. Dictum est autem, & quasi per se notum quod dæmones non viuificant aliquod corpus, ergo nec semen poterunt mouere localiter de loco ad locum. Preterea omnis actio est per contactum, vt dicitur primo de generatione. Non videtur autem quod possit esse aliquis contactus dæmonis ad corpora, cum nihil habeat cum eis commune. Cum ergo semen immittere & mouere localiter sit quoddam agere, videtur quod dæmones illa facere non possint. Præterea dæmones nō possunt mouere corpora magis propinquiora eis in ordine naturæ, vt sunt cœlestia, ergo nec alia magis distantia. Antecedens probatur. Quia cum mouens & motum sunt simul, secundo phyficorum. Sequeretur quod dæmones mouentes corpora cœlestia, essent in cœlo: quod neque secundum nos, neque secundum platonicos habet veritatem. Sed contra Augustinus 3. de trinitate. Dæmones colligūt semina quæ adhibent ad corporales effectus, hoc autem sine motu locali fieri non potest: ergo dæmones possunt semina recepta ab aliquibus in alios transfundere. Item

glosa

glosa Strabi super illud Exodi septimo. Vocauit Pharao sapientes, &c. Item dicit quod dæmones discurrunt per mundum, & colligunt diuersa semina, et ex eorum adaptione possunt prorumpere diuersę species. Videatur etiā glosa ibidem super illa verba. Vocauit Pharao. Item Geneseos 6. super illud. Videntes filij Dei filias hoim, &c. glosa duo facit. Primò quod per filios Dei filij Seth intelliguntur, & per filias hominum, filij Caīn. Secundò dicit, quod non est incredibile, non ab hominibus, sed à quibusdam dęmonibus qui mulieribus sunt improbi huiusmodi homines, id est. Gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur: Gigantes autem erant super terram. Quia & post diluuium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis pulchritudinis extiterunt. ¶ Responsio. Quia de potestate ac operibus diaboli circa maleficiales effectus plura oportet breuitatis causa omittere, ideo pio lectori tanquam per se nota relinquuntur, vel ad minus si noscere velit in scriptis docto. super 2. senten. d. 5. singula ad vnguem elucidata inueniet. Conspiciet enim quod cuncta opera sua per intellectum & voluntatem dęmones exequuntur. Item quod hæc data naturali nō sunt immutata. Sed iuxta Dionysium 4. ca. de di. non manserunt integra & splendidissima quamuis eis vti ad bonum virtutis non valeant, inueniet etiam quantum ad intellectum, quod triplici acumine scientiæ vigent, scilicet, subtilitate naturę, experientia temporum, & reuelatione superiorum spirituum, inueniet etiam in quibus & qualiter conditiones & naturales hominum impressiones, ex influentiis corporum cœlestium predominantes agnoscūt vnde & eliciunt aliquos magis esse dispositos ad maleficia exequenda, quàm alios quos etiam præ cæteris ad huiusmodi exequenda infestant. Quantum vero ad eius voluntatem reperiet ipsam immobiliter malo inhærere, semper peccare peccatis superbiæ, inuidiæ & summæ displiscentiæ, quòd Deus pro sua gloria eo vtitur contra suam

C volun-

Biblioteca dell'Archiginnasio

voluntatem. Cognoſcet qualiter ex his duobus, ſcilicet, ſu tellectu & voluntate mira operatur, ita quod non eſt po teſtas in terra quæ eis poteſt comparari. Iob. 41. Non eſt ſuper terram poteſtas quæ ei valeat comparari, qui factus eſt vt neminem timet. vbi gloſa. Et licet neminem timet, me ritis tamen ſanctorum ſubiacet, inueniet etiam quali ter cognoſcet cogitationes cordium noſtrorum, qualiter etiam poſsit tranſmutare corpora adminiculo alterius a gentis ſubſtantialiter & accidentaliter, qualiter etiã poſ ſit mouere corpora, localiter immutare etiam ſenſus exte riores & interiores ad aliquid cogitãdum, qualiter etiam poſsit immutare hominis intellectum & voluntatem, li cet indirecte, quæ omnia licet ad præſentem noſtram de ſeruient ſpeculationem, volumus tamen ex illis ſolum modo eorum proprietates concludere, vt ad quæſtionis diſcuſsionem procedatur. Sunt autem proprietates theo logis aſsignatæ, quod ſunt ſpiritus impuri, licet non im mundi ex natura, quia in eis ſecundum Dionyſium ineſt furor naturalis, amens concupiſcentia, fantaſia proterua, intellige quò ad peccata eorum ſpiritualia, ſcilicet, ſuper biam, inuidiam & iram. ¶ Vnde ſunt humani generis ini mici mente rationales, abſque tamen diſcurſu intelligen tes, in nequitia ſubtiles, nocendi cupidi, ſemper in fraude noui, immutant ſenſus, inquinant affectus, vigilantes tur bant, dormientes per ſomnia inquietant, morbos inferũt, tempeſtates concitant, in lucis angelos ſe transformant, ſemper infernum ſecum portant, erga maleficos diuinum cultum ſibi vſurpant, magicæ artes per eos fiunt, ſuper bo nos dominari appetunt, & amplius pro poſſe infeſtant electis ad exercitium dantur, ſemper fini hominis inſidiã tur. Et licet mille nocendi habeant modos & artes 16. quę ſtione 1. vtpote qui conatur à principio ruinæ ſuæ vnita tem eccleſiæ reſcindere, charitatem vulnerare, ſanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere & perturbare, poteſtas tamen

tamen eius in lumbis & vmbilico manet. Iob penultimo.
¶ Quia videlicet per luxuriam carnis multum dominan tur hominibus, ſedes enim luxuriæ in viris eſt in lumbis, quia inde deciditur ſemen ſicut mulieribus ab vmbilico.
¶ His præſuppoſitis ad intellectum quæſtionis de incubis & ſuccubis dæmonibus, dicendum quod aſſerere per in cubos & ſuccubos dæmones homines interdum procrea ri, intantum eſt catholicum, quod eius oppoſitum eſt aſſe rere nedum dictis ſanctorum, ſed & traditioni ſacræ ſcri pturæ contrarium quod ſic deducitur. Nam Auguſtinus hanc quęſtionem non quidem quo ad maleficos, ſed quan tum ad ipſas operationes dæmonum, & ad fabulas poeta rum in vno loco mouet, & ſub dubio reliquit. Licet po ſtea quantum ad proceſſum ſacræ ſcripturæ determinat. Nam libro 3. de ciui. Dei. cap. 1. dicit. Vtrum poterit ve nus ex concubitu Anchiſis Aeneam parere, in medio re linquamus. Nam penè talis quæſtio in ſcripturis oritur. qua quæritur vtrum præuaricatores angelicum filiabus hominum concubuerunt. Vnde natis gigantibus, id eſt, nimium grandibus & fortibus viris tunc terra repleta eſt. Sed libro 5. ca. 13. quæſtionem determinat in hæc verba. Creberrima fama eſt multiq; ſe expertos vel ab eis qui ex perti erant, de quorum fide dubitandum non eſt, ſe audi uiſſe confirmant ſiluanos & faunos, quos vulgus incubos vocant, improbas extitiſſe mulieribus ac earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum. ¶ Et quoſdam dæmones, quos duſios galli nuncupant, aſsidue hanc immunditiam & ten tare & efficere pluries, taleſq; aſſeuerant, vt hoc negare im pudentiæ videatur. Hæc ille. Poſtea ibidem determinat ſecundam quæſtionem, videlicet quod iſtud Gen. Viden tes filij Dei, id eſt, Seth. filias hominum, id eſt, Cain nõ de incubis ſolum intelligitur. Quod autem incubos eſſe non ſit credibile. Ad illud ibidem eſt glo. quę ſic dicit, vt prius tactum eſt. Non eſt incredibile, non ab hominibus, ſed ab angelis, vel quibuſdam dæmonibus, qui mulieribus ſunt

Biblioteca dell'Archiginnasio

improbi eius modi homines, id est, gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur. Gigantes autem erant super terram, qui & post diluuium, &c. vt supra. Ad idem est glo. Esaiæ 13. vbi propheta desertionem Babyloniæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea habitanda. Ibi, inquit, habitabunt structionis & pilosi ibi saltabunt. Dæmones intellige ibi loco pilosi. Vnde dicit glo. Pilosi sunt siluestres homines, hispidi qui incubones vel satiri certa genera dæmonum, & Esaiæ 34. super illo vbi prophetat desolationem terræ Idumeorum qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum & pascua strutionum, & occurrent dæmonia. Glosa interlinealis, id est, monstra dæmonum adinuicem. Et glosa beati Grego. ibidem. Qui alio pilosi nomine figurantur, non hi quos Græci panos, latini vero incubos vocant. Ad idem est beatus Isidorus libro octauo, capite vltimo, sic dicens: Pilosi qui græci panes, latini incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incubando, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones galli dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgo incubonem vocant, hunc Romani faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dixit: faune nimpharum fugientium amator, per meos fines & aprica rura lenis incedas. Insuper illud Apostoli 1. Cor. 11. Mulier debet habere velamen super caput suum propter angelos. Multi catholici exponunt quod sequitur propter angelos, id est, incubos. Ad idem est Beda in historiis angelorum. Item Guilel. in libro de vniuerso, parte vltima. tracta. 6. multiplicetur. Præterea hoc determinat sanctus doctor prima parte. q. 25. Et in secundo scripto dist. 8. Et quolibe. 6. q. 10. atq; super Esaiam cap. 13. & 14. Vnde talia negare dicit sanct⁹ Thomas imprudentiæ est. Id enim quod multis videtur non potest omnino falsum esse, secundum philosophum, de somno & vigilia, in fine, & in 2. Ethicorum. Sileo de historiis

historiis multis & auctenticis tam catholicorum quàm ethnicorum qui incubos esse palàm asseruerunt. Causa autem quare dæmones se incubos faciunt vel succubos, non delectationis est causa, cum spiritus carnem & ossa nõ habeat. Sed hæc est potissima, vt per luxuriæ viciũ vtriusq; hominis naturam lædant: corporis videlicet & animæ, vt sic ad omnia vitia homines proniores existant. Nec dubium quin sub certis constellationibus semina vigorare sciunt sub quibus homines etiam concepti, semper malitiis existunt deprauati. Vnde & enumeratis per altissimũ multis luxuriæ vitiis, à quibus suum populum mundum esse voluit, & quibus infideles hæretici erant ait Leuit. 18. ¶Ne polluamini in omnibus his quibus cõtaminatæ sunt gentes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum, è quibus polluta est terra cuius scelera ego visitabo. Dicit glo. super verbo gentes. ¶Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersæ qui cum omni peccato gaudent, præcipue tamen fornicatione & idolatria, quia in his corpus & anima maculatur, & totus homo qui terra dicitur. ¶Omne enim peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Si cuilibet intueri historias de incubis, & succubis, inspiciat vt supra Bedam in historiis angelorum, & Gulielmum Thoman, denicq; Brabantinum in libro qui de apibus intitulatur. Ad argumenta. Ad primum de naturali propagatione instituta à Deo, inter marem & fœminam dicitur. Quòd sicut Dei permissione, sacramentum matrimonij potest opere Diaboli viciari, per maleficia vt supra patuit. Ita à simili & fortiori in quolibet alio actu venereo inter marẽ & fœminam. Sed si quæritur, quare potius in actu & super actum venereũ diabolo permittitur maleficia exercere, quàm super alios humanos actus. Dicitur quod multiplex causa assignatur à doctoribus de quibus inferius sub illa parte vbi de permissione diuina discutitur. Ad præsens sufficit causa quæ

 prius

prius tacta est, scilicet quod potestas dæmonis est in lumbis hominum. Quia inter omnia certamina duriora sunt prælia certaminis vbi continua pugna, & raro victoria. Nec valet vbi dicitur quod tunc opus diaboli esset fortius opere Dei, cum actus matrimoniales a Deo institutos possit viciari, quia non viciat per violentiam, imo cum nihil valeat inficere, nisi a Deo permissus. Ideo magis per hoc eius impotentia concluditur. Ad secundum verum est, q procreare hominem est actus viui corporis. q Sed cum dicitur quod dæmones non possunt dare vitam, quia illa fluit formaliter ab anima. Iterum verum est, sed quia materialiter discinditur a semine, & dæmon incubus illud immittere potest Deo permittente, per coitum & nō tanquam ab eo desciſſum, sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptū, vt dicit S. Thomas in prima parte q. li. ar. iij. vtpote quod idem dæmon qui est succubus, ad virum fiat incubus ad mulierem, sicut etiam aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem, vt Augustinus dicit 3. de trinitate. q Vnde si quæritur cuius filius sic natus exiſtit. Patet quod non est filius dæmonis, sed filius hominis cuius est semen acceptum. Sed cum instatur quod nihil est superfluum in operibus angelorum, sicut & naturæ conceditur. Sed cùm infertur quod dæmon potest inuisibiliter semen & recipere & infundere, verū est hoc autem potius operatur visibiliter vt succubus & incubus vt sic per talem spurcitiam inficiat corpus & animam, & in vtroq; homine mulieris, scilicet, & viri vt in corpore quasi tactum est. Præterea plura possent dæmones inuisibiliter qui tamen nō permittuntur etiam si vellent exercere, permittuntur autem visibiliter vel in exercitium bonorum, vel correctionem malorum. Posset denicq contingere quod loco dæmonis succubi alter semen reciperet abeo, & incubulum loco alterius dæmonis se faceret, & hoc triplici ex causa. Puta quia dæmon deputatus mulieri reciperet semen ab altero dæmone, deputato viro, vt sic

vnus-

vnusquisque circa sibi a principe dæmonsorum commissum, habeat maleficium exercere, cum vnicuique propri deputetur angelus etiam a malis, vel propter fœditatem actus quam dæmon vnus facere abhorreret, cum vt in sequenti quæstione patebit, certi dæmones ex nobilitate naturæ certos actus & spurcitias facere abhorrerent, vel q inuisibiliter loco viri seminis suum semen, id est, quod incubus recipit inuisibiliter se interponendo mulieri intromittat, quam interpositionem facere non est contra eius naturam aut virtutem cum etiam in corpore assumpto inuisibiliter & incontrectabiliter se interponere potest sicut supra de illo iuuene qui Idolum despōsauerat, patuit. Ad tertium. Hoc quod dicitur quod virtus angeli est infinita respectu superiorum, hoc est, quia eius virtus comprehendi non potest ab inferioribus, quin semper superexcedit eam, ita quod non limitatur ad vnum effectum tantum. Et hoc ideo quia suprema in entibus habent virtutes maxime vniuersales. Vnde propter hoc quod est infinita superius non potest dici, quod possit indifferenter in omnem effectum illum ad producendū, quia sic etiam diceretur infinita inferius sicut superius. Demum quia inter agens & patiens debet esse proportio, & nulla potest esse proportio inter substantiam pure spiritualem & corporalem, ideo nec ipsi dæmones possent in aliquem effectum nisi mediante aliquo alio principio actiuo. Inde est quod seminibus rerum vtuntur ad effectus producendos, iuxta Augustinum 3. de trinitate. Vnde hoc argumentum redundat in præcedens, nec per illud fortificatur nisi quis vellet declarationem eius habere quare intelligentiæ asseruntur habere virtutes infinitas superius & non inferius, & daretur sibi ex ordine rerum corporalium & corporum cœlestium, qui secundum se in plures & infinitos effectus influere possent. Hoc autem non fit propter debilitatem inferiorum. Concluditur quod dæmones licet absque hoc quod corpora assumant possint transmutatio

Biblioteca dell'Archiginnasio

nes in feminibus facere hoc nihil arguit contra hoc quod hic intenditur de incubis & succubis quorum actus exercere non possunt, nisi in assumptis corporibus, secundum quod supra tactum est. Ad quartum, quod dæmones nõ possunt mouere corpora localiter, vnde nec semen, &c. Probatur q; ibi de anima per similitudinem. Dicendum q; aliud est loqui de substantia spirituali ipsius angeli aut dæmonis, & aliud de ipsa anima. Hoc enim q; anima non potest mouere corpus localiter nisi vinificatum ab ea, vel per contactum corporis ad aliud corpus non viuificatum, hoc est, quia tenet infimum gradum in ordine substantiarum spiritualium, ex quo etiam contingit quod illud corpus quod habet mouere etiam per contactum oportet q; sit proportionatũ, non sic autem est de dæmonibus quorum virtus omnino corporalem virtutem excedit. Ad quintum dicendum quod contactus dæmonis ad corpus feminis vel cuiuscunque alterius non est contactus corporalis sed virtualis, & fit secundum proportionem conuenientem tam mouenti quam mobili, ita quod illud corpus quod mouetur non excedat proportionem virtutis dæmonis, vt sunt corpora cœlestia & etiam tota terra vel elementa mundi. Et quare illa excedunt dicere possumus vt dicit sanctus Thomas in quæstionibus de malo. q. x. de dæmonibus. Quod hoc est vel propter conditionem naturæ, vel propter damnationem culpæ. Est enim ordo rerum ficut secundum naturam ipsarum, ita & secundum motum, & sicut superiora corpora cœlestia mouentur à superioribus substantiis spiritualibus, vt sunt angeli boni, ita in inferiora corpora moueri possunt à substantiis spiritualibus inferioribus, vt sunt dæmones. Et siquidem hoc contingit eis secundum conditionem naturæ, secundum quod aliqui ponebant dæmones non esse ex illis superioribus angelis. Sed ex illis quæ perficiuntur à Deo huic terrestri ordini vt erat philosophorum opinio. Vel etiam si contingit ex pœna peccati, vt theologorum sententia est, tunc à cœlestibus sedibus detrusi in hunc aerem tantia est, quam ad pœnam non possunt ipsum aut terram commouere. Hæc addita sunt propter duo argumenta quæ tacitè soluuntur, scilicet, de corporibus cœlestibus, q; illa etiam possent mouere. Si possent corpora localiter mouere, quia sunt eis magis propinqua, vt etiam vltimum argumentũ prætendit. Respondetur enim quod non valet, quia illa corpora excedunt proportionem virtutis eorum, siquidẽ prima opinio locum habet. Si vero non, sed secunda, tunc iterum non possunt mouere propter pœnam peccati. Est etiam ad argumentum vbi quis obiiceret q; idem est motus totius & partis sicut totius terræ & glebe. in 4. phisicorum. Vnde si dæmones possent mouere partem terræ, possent etiam mouere terram, non valet, vt patet intuenti distinctionem. Colligere autem semina rerum & applicare certos effectus, non excedit eorum virtutem naturalem Deo eis permittente vt de se patet. Summarie concludatur quod non obstante quod quidam dicunt, dæmones in assumptis corporibus nullo modo posse generare, & q; per filios Dei significentur filij Seth, & non angeli incubi, sicut & per filias hominum, illæ quæ de stirpe Cain descenderant. Quia tamen contrarium à multis vt patuit asseritur, & quod multis videtur, nõ potest omnino esse falsum, secundum philosophum in 6. ethicorum. Et in fine de somno & vigilia. Iam etiam modernis temporibus attestantur facta & dicta maleficarum talia vere & realiter exequentium, initio dicimus tria. Primo quod per tales dæmones spurcissimi actus venerei non delectationis, sed infectionis animæ & corporum quibus succubunt aut incubunt causa exercentur. Secundo, quod per talem actum completa cõceptio & generatio à mulieribus fieri potest inquantum semen humanum apponere possunt, in loco conuenienti ventris mulieris ad materiam proportionatam ibidem præexistentem. A simili, sicut & semina aliarum rerum colligere possunt ad complendum

Biblioteca dell'Archiginnasio

aliquos effectus. Tertio quod dæmonibus attribuitur in talium generatione illud tantum quod est motus localis non autem ipsa generatio, cuius principalium non est virtus dæmonis aut corporis ab eo sumpti, sed virtus illius cuius semen fuit, vnde & genitus non dæmonis, sed alicuius hominis filius est. ¶ Et per hæc patet responsio ad argumenta, vbi quis arguere vellet quod dæmones generare non possent propter duo. Primo quod generatio completur per virtutem formatiuam quæ est in semine corpore viuo resoluto. Et corpus à dæmonibus assumptum, quia non est tale, ergo &c. Patet responsio quia dæmon virtute seminis formatiuam reponit ad locum debitum, &c. Secundo si dicatur ꝙ semen non habet virtutem generandi, nisi quandiu calor animæ in eo retinetur quem tamen exalare necesse est per magnam distantiam delatam. Est enim responsio quod dæmones possunt aliqua reponere ad cõseruationem seminis ne calor vitalis euaporet. Vel etiam quia velocissime mouentur propter victoriã mouentis super rem motam, ideo non poterit euaporari tam feliciter.

¶ Quarta quæstio, à quibus dæmonibus huiusmodi exercentur.

VTRVM catholicum sit asserere quod actus incuborum & succuborum dæmonum conueniant omnibus spiritibus immundis indifferenter & æqualiter. Et videtur quod sic, quia oppositum asserere, esset ordinem quendam bonum inter eos affirmare probatur. Sicut ad rationem boni pertinet modus & ordo. Augustinus in libro de natura bonitate ad rationem mali pertinet inordinatio. Sed in angelis bonis nihil est inordinatum, ergo & in malis nihil potest esse inordinatum. Vnde indifferenter huiusmodi actibus habent insistere. Inde etiam illud. ¶ Vbi nullus ordo sempiternus horror inhabitat in terra, videlicet miseriæ

miseriæ & tenebrarum. Iob. x. Præterea, si non omnes indifferenter his actibus insistunt, hoc eis competit vel ex natura, vel ex culpa, vel pœna. Non ex natura, quia possunt peccatum omnes indifferenter, vt in præcedenti quæstione tactum est, sunt in natura ipsorum spiritus impuri licet nõ immundi, quantum ad diminutionem naturaliũ bonorum. ¶ In nequitia subtiles, nocendi cupidi, per superbiam tumidi, &c. ergo competit eis quo ad culpã vel pœnã. Tunc sic: Vbi est maior culpa, ibi maior pœna, sed superiores angeli magis peccauerunt, ergo in eorum pœnam magis his spurcitiis habent insistere. Si hoc non est, dabitur ratio alia cur non illis actibus indifferenter insistant. Præterea vbi non est subiectio & obedientia ibi oẽs indifferenter operantur, sed in dæmonibus nulla est subiectio & obedientia probatur. Quia illa sine concordia haberi non possunt, sed in dæmonibus nulla est concordia. Prouerb. 13. Inter superbos semper sunt iurgia. Præterea sicut æqualiter omnes propter culpam, post diem iudicij in infernum detrudentur, ita & ante illud tempus in aere caliginoso propter officium eorum detinentur, nec igitur esse æqualitas ex causa mancipationis, ergo nec æqualitas ex parte officij & tentationis. Sed contra glosa præd. ad Cor. 15. Quandiu durat mundus, angeli angelis, homines, hominibus, dæmones dæmonibus præsunt. Item Iob 40. dicitur de squamis leuithan per quas membra diaboli significantur quod vna vni adhæret, ergo inter eos est diuersitas & ordinis & actionis. Incidenter quæritur. An à bonis angelis ipsi dæmones ad huiusmodi eorum spurcitiis exequẽdis interdum impediantur vel non. Et dicendum quod quia potestas dicuntur angeli, quorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sunt, vt Gregorius dicit & Augustinus tertio de trinitate. Spiritus vitæ desertor atq; peccator, regitur per spiritũ vitæ rationalem pium & iustum. Et sicut illæ creaturæ superaliæ influentias habent quæ sunt perfectiores, & Deo propin-

Biblioteca dell'Archiginnasio

propinquiores eo quod totus ordo prelationis, primo & originaliter est in Deo; & participantur à creaturis secundum quod ei magis propinquant. ¶ Ideo etiam boni angeli qui maxime appropinquant Deo propter eius fruitionem qua dæmones carent super ipsos dæmones habent prælationem, & per eos reguntur. Et cum instatur quod dæmones præmissis mediis multa mala faciunt, aut ergo non impediuntur, quia non subsunt bonis angelis, qui eos impedire possent, aut si subsunt, tunc cum ad negligentiã præsidentis pertinere videntur ea quæ per subditos male fiunt. Videtur quod in angelis bonis sit aliqua negligẽtia. Respondetur quod sancti angeli sunt ministri diuinæ sapientiæ. Vnde sicut diuina sapientia permittit aliqua mala fieri per malos angelos vel homines propter bona quæ ex eis elicit, ita & boni angeli non totaliter cohibent malos à nocendo siue homines siue dæmones. Respondeo. Catholicum est asserere quædam ordinem actionum interiorum & exteriorum, etiam per quandam prelationem esse in dæmonibus. Vnde & quædam spurcitiæ ab aliquibus infimis perpetrantur à quibus superiores propter nobilitatem naturæ secluduntur. Et declaratur hoc primo generaliter ex triplici congruentia qua talia congruunt eorum naturæ diuinæ sapientiæ & propriæ nequitiæ, demũ magis in speciali, ex natura quidem. Nam constat quod à principio creationis semper quidem alij superiores fuerũt ex natura cũ inter se differant specie, nec duo angeli vnius speciei existant communiorem opinionem sequendo quæ etiam dictis philosophorum concordat, & Diony. qui ponit. x. ca. cœlestis hierarchiæ in eodem ordine esse primos, medios, & vltimos, cui etiam necessariò oportet assentire, tum ex immaterialitate eorum tum etiam ex incorporalitate. Inspiciat qui vult dicta doctoris in 1. dist. 2. Et quia peccatum naturam non tollit, & dæmones post casum data naturalia non amiserunt, vt supra tactum est, & operationes rerum sequuntur naturales earum conditiones,

tiones, ideo sicut in natura, sic & in operationibus sunt varij & multiplices. Congruit etiam hoc diuinæ sapientiæ vt ea quæ ab ipso sint ordinata sint. Rom. 13. quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Et quia dæmones sint à Deo deputati ad exercendum homines & ad puniendum damnatos. Ideo in exercitiis eorum ab extra quo ad homines sunt varij & multiplices. Congruit etiam & nequitiæ ipso. Quia enim humano generi aduersantur, ideo cum ordinate impugnant, ideo magis hominibus nocere estimant sicut faciunt, vnde constat spurcitiis in nephandissimis non æqualiter insistunt, quod etiam magis specificatur tali ratione. Nam cum operatio sequitur naturam rei vt dictum est quorumcunque sunt naturæ subordinatæ, oportet etiam quod operatione sibi inuicem subordinantur, sicut patet in rebus corporalibus. ¶ Quia enim inferiora corpora naturali ordinatione sunt infra corpora cœlestia actiones & motus eorum subduntur actionibus & motibus cœlestium corporum, & quia vt dictum est, dæmones naturali ordine inter se differunt. Ideo etiam naturalibus actionibus intrinsecis & extrinsecis præsertim in huiusmodi spurcitiis peragendis. Ex quibus concluditur quod quia huiusmodi spurcitiæ plurimum præter nobilitatem angelicæ naturæ exercentur, cum etiam in actibus humanis infimi & fœdissimi actus in se quidem considerando, non quantum ad officium naturæ & procreationis reputantur. Dæmon cum de quolibet ordine aliqui cecidisse creduntur non est inconueniens asserere quod illi dæmones qui de infimo choro & iterum illi qui infimi in illo existunt in his spurcitiis & aliis deputantur & insistunt. Hoc etiam plurimum est aduertendum, quod licet de incubis & succubis mulieribus infestos scriptura tradit, tamen nusquam legitur in vitiis quibuscunque contra naturam loquendo, non solum de sodomitico, sed etiam de quocunque alio peccato extra vas debitum, perpere agẽdo se incubos & succubos feciſſe. In quo maxime

illorum

illorum peccaminum enormitas ostenditur, cum indiffe
renter omnes dæmones cuiuscunq; ordinis illa peragere
abhorrent, & verecundum æstimant. Et hoc videtur
velle glosa super Ezechielem 19. vbi dicitur. Dabo te in
manus palestinorum, id est, dæmonum, qui etiam erube-
scunt de via tua scelerata, vitium contra naturam intelli-
gens, & intuenti patet, quod de dæmonibus oportet auc-
toritatem intelligere. Nullum enim peccatum tam sæpe
Deus reproba morte in multis condemnauit. Dicunt etiã
nonnulli & veraciter creditur, quod nullus talis vitij
postquam tempus mortalis vitæ Christi, quod ad annos
33. extenditur in hoc scelere perseuerans excesserit, nisi
speciali gratia redemptoris poterit liberari, quod ex eo
patet quod octogenariis & centenariis isto crimine inue-
niuntur, sæpe hæretici quibus tempus Christi quia vitæ mo
rum disciplina fuit, & ideo illo spreto, vix vnquam sine
difficultate per maxima ad hoc scelere continebit. Sed &
quod ordo sit inter eos etiam ad officia exteriora, quo ad
impugnationes demonstrant eorum nomina. Nam licet
vnum & idem nomen, scilicet diabolus multipliciter ex-
primatur in scripturis, & hoc propter eorum diuersas
proprietates. Tamen his immundis operibus vnus præ-
sidere in scripturis traditur, sicut etiam & certis aliis vi-
cijs. Est enim vsus scripturæ & locutionis quemlibet
immundum spiritum nominare diabolum, á dia, quod est
duo, & bolus, quod est morsellus, quia duo occidit, scili-
cet corpus & animam, & secundum ethimologiam licet
græcè interpretatur diabolus clausus ergasculo, & hoc
sibi conuenit, cum non permittit sibi nocere quantum vo-
luerit. Vel diabolus quasi defluens quia defluxit, id est, cor-
ruit specialiter & localiter. Nominatur etiam dæmon,
id est, sapiens super sanguinem vel sanguineus, scilicet, su-
per peccata quæ fiunt & procurat triplici scientia, qua vi-
get, scilicet, subtilitate naturæ, experientia temporum, &
reuelatione bonorũ spirituum. Nominatur etiam belial,
quod

quod interpretatur absque iugo, vel absque domino, quia
pro posse pugnat contra eum cui deberet esse subiectus.
Vocatur etiam beelzebub, quod interpretatur vir muscã-
rum, id est, animarum peccantium, quæ reliquerunt veri
sponsum Christum. Item sathanas, id est aduersarius. Vñ
1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus circuit, &c. Item,
vehemot, id est bestia, quia facit homines bestiales. Item
tamen dæmon fornicationis, & princeps illius spurcitij
dicitur asmodeus, quod interpretatur factura iudicij,
quia propter huiusmodi vicium, factum fuit terribile
iudicium super Zodomam, & quatuor aliis ciuitatibus.
Sicut & dæmon superbiæ dicitur leuiathan, quod inter-
pretatur additamentum eorum, quia & lucifer tentans
primos parentes, de superbia promisit eis additamentum
diuinitatis. De quo & per Esaiam Dominus: Visitabo
super leuiathan, serpentem veterem & tortuosum, &
dæmon auaritiæ & diuitiarum, dicitur mammona, quem
& Christus in Euangelio expressit. Matthæi 6. Non po-
testis Deo seruire, &c. Ad argumenta. ¶ Ad primum
quod quia bonum potest inueniri sine malo, sed malum
nunquam inuenitur sine bono, quia fundatur super crea-
turam, quæ in se bona est. Et ideo dæmones inquantum
habent naturam bonam, ordinati sunt in naturalibus, &
in eorum actionibus ad illud. Iob. 10. potest dici, quod
dæmones ad exercitium deputati, non sunt in inferno,
sed isto aere caliginoso. Vnde hic habent ordinem in-
ter se, quem tunc in inferno non habebunt. Vnde etiam
dici potest, quod etiam iam omnis ordo in eis cessat,
quo ad ipsam beatitudinem consequendam cum á tali
ordine irrecuperabiliter ceciderunt. Et dici potest,
quod etiam in inferno erit inter eos ordo potestatis, &
pœnarum afflictionis, inquantum aliqui ad affligen-
dum animas deputabuntur, & non alij. Sed hic ordo
magis erit á D E O quam ab ipsis, sicut etiam & eorum
tormenta. A D tertium, cum dicitur quod superiores
dæmones

Biblioteca dell'Archiginnasio

dæmones quia magis peccauerunt, & magis puniuntur, etiam his actibus immundis amplius deberent insistere. Respondetur. Quia culpa ordinatur per pœnam, & non per naturæ actum seu operationem, ideo non insistunt illis immunditiis propter nobilitatem naturę, non propter eorum culpam aut pœnam. Et licet omnes sint spiritus impuri & ad nocendum cupidi, tamen vnus amplius altero inquantum potiora naturalia sunt obtenebrata. Ad quartum dicitur, quod est concordia inter dæmones, non amicitiæ sed nequitiæ, ex qua homines odiunt & Dei iustitiæ repugnant quantum possunt. Talis enim concordia inter impios reperitur, vt eis se adiungant & subiiciant ad propriam nequitiam exequendam quos potioribus viribus vident. Ad quintum licet carceralis mancipatio omnibus æqualiter deputentur, iam in aere & post in inferno, non tamen ex hoc naturalia in eis sunt æqualiter ad æquales pœnas & officia æqualia, immo quantò sunt nobiliores in natura & potiores in officio, tantò etiam grauiori subiecti tormento. Vnde Sap. 6. Potentes potenter tormenta patiuntur.

AN possit quoque catholicè censeri, quòd origo & multiplicatio maleficiorum operum processerit ex influentiis corporũ cœlestium, seu superabundanti malicia hominum, & non ex spurcitiis incuborum & succuborum dæmonum, & videtur quòd ex propria malicia. Nam Augustinus in libro 83. q. dicit: quòd ad hominis voluntatem causa deprauationis eius redit, siue aliquo siue nullo suadente deprauata sit. Sed maleficus deprauatur per peccatum: ergo causa illius non est diabolus sed voluntas humana. Ad idem dicit de libero arbit. q cuilibet est causa suæ malitiæ, quod etiam probatur ratione. q Peccatum hominis ex libero arbitrio procedit, sed diabolus non potest liberum arbitrium mouere, hoc enim liberrati repugnaret, ergo diabolus non potest esse causa, nec illius cuiuscunque peccati. Prætera in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur. q Non omnes cogitationes nostræ malæ à diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Demum q ex influentiis corporum cœlestium possint oriri, & non à dæmonibus, probatur. Sicut omnis multitudo reducitur ad vnum, ita omne multiforme reducitur in aliquod vniforme principium. Sed actus humani sunt varij & multiformes, tam ad vitia quàm ad virtutes, ergo videtur quod reducantur in aliqua principia vniformiter mota & mouenria. Sed talia nó possunt assignari, nisi ex motibus cœlestium qui sunt vniformes, ergo illa corpora sunt taliunt actionum causæ. Prætera si cœlestia corpora non essent humanorum actuum ad virtutes & vitia causæ astrologi nõ adeò frequenter vera prædicarent de bellorum euentibus & aliis humanis actibus, sunt ergo aliquo modo causa. Prætera corpora cœlestia possunt imprimere in ipsos dæmones ad causandum certa maleficia, ergo à fortiori in ipsos homines. Assumptum probatur ex tribus. Nam certi homines qui lunatici dicuntur, infestantur à dæmonib⁹ plus vno tempore quàm alio quod non facerent, sed potius omni tempore molestarent, nisi ex certis lunationibus etiam ipsis dæmones inquietarentur ad infernum huiusmodi probatur etiam ex nigromanticis, qui certas constellationes obseruant, ad inuocandum dæmones, quod non facerent, nisi scirent illos dæmones corporibus cœlestibus esse subiectos. Probatur etiam ex illo quod dęmones secundum Augustinum in 10. de ciuitate Dei, quibusdam corporibus inferioribus exercentur, scilicet, herbis, lapidibus, animantibus, & sonis quibusdam certis, & vocibus, & figurationibus, sed cum corpora cœlestia sint virtuosiora quàm corpora inferiora. Ideo multo magis actionibus corporum cœlestium. Et iterum amplius maleficij subiiciuntur, vt eorum opera ex influentiis illorum corporum, & non ex assistentia spirituum malorum proueniant. Fortificatur argumentum ex 1. Reg. cap. 16. vbi

Biblioteca dell'Archiginnasio

Saul vexabatur à dæmone, alleuiabatur quando Dauid cytharam percutiebat coram eo, & q recedebat spiritus malus. Sed contra. Impossibile est effectum sine causa sua producere, sed opera maleficorum sunt talia, quod non possunt nisi opere dæmonum fieri, patet ex descriptione operum maleficorum, ex Isidoro lib. 8. Ethi. Malefici dicuntur ob magnitudinem fascinorum. Hi enim elementa concutiunt, menres hominum turbant, & absq; vllo veneni hausru sola vi carminum animas inretiunt, &c. Huiusmodi autem effectus non possunt ex influentiis corporum cœlestium mediante hominum causari. Præterea philosophus Ethi. Difficile inquirit quid sit principium operationis in anima, & ostendit quod oportet esse aliquod extrinsecum. Omne enim quod incipit de novo habet aliquam causam. Incipit enim homo operari quod vult. Incipit autem velle, quia præconciliatur, si autem præconciliatur propter aliquod consilium præcedens aut ergo est procedere in infinitum, aut oportet ponere aliquod principium extrinsecum quod primo mouet hominem ad conciliandum, nisi forte aliquis dicat quod hoc est à fortuna ex quo sequeretur omnes actus humanos esse fortuitos, quod est absurdum. Principium ergo in bonis ad bona dicit esse Deum, qui non est causa peccati. In malis autem cum homo incipit agere velle & conciliari ad peccandum oportet quod huius etiam sit aliqua causa extrinseca, & non potest esse alia, nisi diabolus præsertim in maleficis, vt supra patuit, quia corpus cœleste non potest ad tale actus influere, ergo patet veritas. Præterea cuius potestati subiacet motiuum eius potestati subiacet & motus qui à motiua causatur. Motiuum autem voluntatis est, aliquid apprehensum per sensum vel intellectum quorum vtrunque subiacet potestati diaboli. Dicit enim Augustinus in lib. 83. q. Serpit hoc malum, scilicet, quod est à diabolo per omnes additus sensuales dat se esse figuris, accommodat se caloribus, adhæret sonis, latet ira, & in fallacia

lacia sermonibus, odoribus se subiicit, infundit saporibus & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. Ergo videtur quod in potestate diaboli est, mouere voluntatem quæ est directe causa peccati. Præterea omne quod se habet ad vtrumlibet indiget aliquo determinante ad hoc vt exeat in actum, sed liber arbitrium hominis ad vtrumlibet se habet, scilicet, ad bonum & malum. ergo ad hoc quod exeat in actum peccati, indiget quod ab aliquo determinetur ad malum. Maximè autē hoc videtur fieri à diabolo, præsertim in operibus maleficorum cum eius voluntas est determinata ad malum. ergo videtur quod mala voluntas diaboli est causa malæ voluntatis, præcipue in maleficis, & potest fortificari ratio, per hoc quod ficut bonꝰ angelus se habet ad bonum, ita malus angelus ad malum. Sed ille reducit homines ad bonum, ergo iste ad malum. Est enim dicit Dionysius lex diuinitatis immobiliter stabilita, vt ima à summis perficiantur. Respon[illegible] sio. Quia quæstio quo ad originem maleficorum operum fundatur super influentiam luminarium cœlestiū, ostenditur per reprobationem trium errorum, qui hoc asserere conantur, scilicet, planetariorum, genetaliacorum, & fatalium ordinem ponentium, hoc non esse possibile quo ad primum. Nam si quæritur an ex impressione luminarium cœlestium causetur in hominibus vicium maleficorum, tunc ad diuersitatem morum attendendo, & veritatem fidei saluando, oportet sub distinctione differere, videlicet quod mores hominū à syderibus causari possunt intelligi dupliciter. Aut necessaria & sufficienter, aut dispositiue & contingenter. Si dicatur primo modo, tunc non solum est falsum, imo hereticum, eo quod Christiane religioni adeo repugnat, quod etiam veritas fidei in tali errore saluari non potest. Ratio. Dum enim ponit omnia à syderibus necessario euenire, tam tollit meritum & per consequens demeritum. Tollit & gratiam, & per consequens gloriam. Tum quia honestas morum per hunc er-

Biblioteca dell'Archiginnasio

errorem præiudicium patitur dum culpa peccantis in ſyderа refunditur, licentia maleficiendi ſine reprehenſione conceditur & homo ad orandum & colendum ſydera incuruatur. Si autem dicatur mores hominum à diſpoſitionibus ſyderum variari diſpoſitiue & contingenter ſic poteſt habere veritatem, quia nec rationi nec fidei repugnat Planum enim eſt quod diſpoſitio corporis varia multum facit ad variationem affectionum & morum animæ, vt plurimum enim anima complexiones corporis imitatur, vt dicitur in ſex principiis. Vnde & colerici ſunt iracundi, & ſanguinei ſunt benigni, & melancolici ſunt inuidi, flegmatici pigri, hoc autem non eſt neceſſarium, anima enim dominatur ſuo corpori, & maxime quando eſt adiuta per gratiam. Multos enim videmus colericos manſuetos, & melancolicos benignos. Quum ergo virtus corporum cœleſtium operatur ad mixtionem & qualitatem complexionis. Hinc eſt quod per conſequens quodammodo operatur ad qualitatem morum, valde tamen de longinquo. Plus enim facit ad qualitatem complexionum. Hinc eſt quod per conſenſus quodammodo operatur ad qualitatem morum, valde tamen de longinquo. Plus em̃ facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris quàm virtus ſyderis. vnde Auguſtinus 5. de ciuitate Dei, in ſolutione cuiuſdam quæſtionis de duobus fratrib⁹ qui ſimul infirmabantur & curabantur, cum quærebatur vnde hoc eſſet, magis commendat rationem Hypocratis quam Aſtronomi. Hypocras enim reſpondit quod hoc erat propter ſimilitudinem complexionis. Et Aſtronom⁹ reſpondit, quod erat propter ydemptitatem conſtellationis. Melius enim reſpondit phyſicus, quia cauſam reddit magis propriam, & magis propinquam. Sic ergo dicendum quod impreſſiones ſyderum aliquo modo diſponũt ad maliciam maleficorum, ſiquidem aliqua influentia in eorum corporibus prędominatur potius ad huiuſmodi nephanda quàm ad alia opera quæcunque viciоſa ſeu vituoſa

tuoſa quæ tamen diſpoſitio non debet dici neceſſaria proxima & ſufficiens, ſed remota & contingens. Nec valet ſi quis obiiceret philoſophum libro de proprietatibus elementorum vbi dicit quod regna vacua facta ſunt, & terræ depopulatæ apud coniunctionem Iouis & Saturni, arguendo quaſi quia talia ex libero arbitrio deprehendebãt hominum, ergo etiam influentiæ luminarium ſuper lib. ar. haberent efficatiam. Reſpondetur enim quod philoſophus ſuper hoc dictum nõ vult innuere quod homines illi non poterant reſiſtere illius influentiæ conſtellationis ad diſſenſionem inclinantis, ſed quia noluerũt, quia ſicut Ptolemeus in alma geſti. Sapiens homo dominabitur aſtris, quamuis enim coniunctio Iouis & Saturni eo quod Saturnus habet influentiam melancolicam & malam, & Iupiter valde bonam poteſt ad rixam vel diſcordiam homines inclinare, illi tamen inclinationi homines per libertatem arbitrij poſſunt reſiſtere, & valde faciliter cum adiutorio gratiæ Dei. Nec iterum valet ſi quis obiiceret dictum Damaſ. lib. 2. c. 6. vbi dicit: Conſtituuntur multoties cometæ & ſigna quædam mortis regum. Reſpondetur enim quod etiam ſequendo opinionem Dama. quæ fuit vt patet in prędicto libro contrariæ opinionis viæ philoſophicæ ſiue nonnihil per hoc concluditur quo ad neceſſitatem actuũ humanorum. Opinatur enim Damaſ. quod cometa nec naturaliter generatur, nec eſt vna de ſtellis in firmamento poſitis, vnde nec eius ſignatio eſt naturalis nec influentia. Dicit enim quod cometæ non ſunt ex his quę à principio genita ſunt aſtra, ſed diuina iuſſione ſecundum ipſum tempus conſtituuntur & rurſus diſſoluuntur. Hæc Damaſ. Prænunciat autem Deus per tale ſignum tam mortem regis q̃ aliorum, tum quia eſt perſona communis, tum quia poteſt ex hoc oriri turbatio regni. De cuius cuſtodia magis ſollicitãtur angeli propter commune bonum, quorum etiam miniſterio & generantur & diſſoluuntur. Sed nec philoſophorum opinio

 obſtat,

Biblioteca dell'Archiginnasio

obstat, qui dicunt quod stella cometa sit impressio calida, & sicca, generata in superiore parte aeris propter ignem, ex cuius vapore calido & sicco globus illius vaporis aduanatus apparet corpus stellæ. Partes autem illius vaporis discontinuatę circa illum globum & longum protense in suis extremitatibus illi globo coniunctæ sunt, quasi eius cometa, & secundum hanc positionem significat, & causa non per se, sed per accedens mortalitatem, prouenientę ex infirmitatibus calidis & siccis. ¶ Et quia vt plurimū diuites nutriuntur calidis & siccis. Ideo illo tempore multi diuites moriuntur, inter quos mors regum & principum est magis notabilis, & hæc positio nec distat a positione Damas. si quis bene considerat, nisi quoad operationem & cooperationem angeli, quam nec philosophi excludere possunt, immo vbi vapores nunquam in sua siccitate & caliditate ad generandum cometam currerent adhuc operatione angeli sæpe concurrere habent causis prædictis, sicut & stella quæ sancti Thomæ doctoris transitum indicauit quæ vtique non ex superis in firmamēto positis prosiliit, sed operatione angeli ex materia aliqua præiacente formata, & officio peracto, iterum resoluta fuit. Vnde videmus quod secundum quamcunq; istarum opinionum, nullum penitus habent cœli luminaria dominium super liberum arbitrium. Vnde nec consequētur super maliciam & mores hominum. ¶ Nota insuper quare astronomi vt sæpius vera prædicunt, & quod eorum iudicia vt plurimum super vnam prouinciam, aut gētem vnius terræ eueniunt. Huius ratio est quia enim sua iudicia sumunt ex astris, quæ etiam habent maiorem influentiam capiendo probabiliorem, non necessitatem in actibus tam naturæ quam voluntatis, & in actibus hominū generalibus, sicut vnius gentis vel prouinciæ, quam in particularibus vnius personæ, quia maior effectus stellarum imprimitur in totam vnam gentem, quam in vnum hominem, & quia maior pars gentis vnius magis sequitur affectus naturales corporis quam vnus singularis homo, ideo &c. sed hoc incidentaliter est tactum. Secunda via per quam præfata nostra catholica assertio declaratur, est per reprobationem errorum genitaliacorum, & deam fortunæ colentium mathematicorum. De quibus Isidorus 8. Ethicorum. cap. 9. genetaliaci dicuntur propter naturalium considerationem syderum, qui vulgo mathematici dicuntur. Fortuna vero vt ibidem dicit cap. 2. Fortunis nomen habere dicitur, quasi deam quandam res humanas variis casibus & fortuitis illudente. Vnde & cæcam appellant, eo quod passim in quoslibet incurrens sine vllo examine meritorum, & ad bonos & ad malos venit, Hæc Isydorus. Sed talem deam credere, aut quod læsiones in corporibus & creaturis quæ ex maleficorum operibus inferuntur, non ab ipsis maleficis, sed ab ipsa dea fortunæ prouenirent, sicut est idolatria, ita & asserere maleficas ipsas ad hoc esse natas, vt talia per eas in mundo exerceri possint, similiter a fide alienum existit, immo & a communi philosophorum traditione, si cui placet inspiciat doctorem sanctum libro 3. summæ fidei contra gentiles. q. 87. & sequentibus, & inueniet plura. Licet hoc vnicum propter eos qui fortasis copiam librorum non habent, non videtur obmittendum, quod quia in homine tria sunt consideranda, vt ibi notatur quæ a tribus cœlestibus causis dirigūtur voluntatis actus, intellectus actus, & corporis actus, quorum principium a Deo tantum & immediate secundum ab angelo, & tertium a cœlesti corpore dirigitur. Nam electiones & voluntates immediate a Deo in bonis operibus dirigantur dicēte scriptura Pro. xxi. ¶ Cor regis supple quod maiori potentia videtur posse resistere, eo minus alij non possunt, quia in manu Domini, & quocunque voluerit inclinabit illud. Et Apostolus. ¶ Deus qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Cognitio vero humana intellectiua a Deo mediantibus angelis ordinatur. Ea vero quæ ad corporalia pertinent, siue sint exteriora siue interiora, in vsum homi-

 nis ve-

Biblioteca dell'Archiginnasio

nis venientia à Deo mediantibus angelis, & cœlestibus corporibus dispensantur. Dicit enim beatus Dionysius 4. de di. no. quod corpora cœlestia sunt causæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, non tamen necessitatem inferentia. Et cum homo sit ordinatus secundum corpus sub corporibus cœlestibus, secundum intellectum vero sub angelis, secundum voluntatem autem sub Deo potest contingere quod homo spreta inspiratione Dei ad bonum & illuminationi boni angeli ducatur affectione corporali ad ea quæ influentia luminariũ cœli inclinant, vt & sic tam voluntas quam intellectus malicia & erroribus inuoluãtur. Non est autem possibile huiusmodi erroribus quibus malefici irretiti sunt ex influentiis luminarium cœli inuolui, licet ad fundendum sanguinem, vel furta, aut latrocinia, vel etiam incontinentias pessimas perpetrare possit quis ex illis inclinari, sicut etiam alia quædam naturalia. Etiã vt Gulielmus in de vniuerso dicit, quod per experientiam habetur, si meretrix nititur plantare oliuam, non efficitur fructifera, quæ tamen per castam plantata, fructifera efficitur. Et aliquis etiam medicus in sanando, & agricola in plantando, & miles in expugnando, aliqua ex impressione cœlesti corporis efficiunt, quæ alij etiam easdem artes habentes efficere non possunt. Tertia via sumitur ex reprobatione fataliũ effectuũ. Vbi notandum quod fatum esse aliquod vno modo catholicè asseritur. Alio modo asserere, est omnino hæreticũ. Si enim fatũ æstimetur esse secũdum æstimationẽ quorundam gentilium, & eriam quorundam mathematicorum qui putabant quod ex vi positionis syderum causaretur infallibiliter diuersitas morũ ita quod talis efficeretur necessario maleficus, vel virtuosus in moribus, quia talem eum esse causaret vis quæ in dispositione syderum sub qua talis vel conceptus vel natus esset comprehenderetur. Et istam vim vocauerunt nomine fati, sed quia ista opinio non tantum est falsa, immo hæretica & omnino detestanda propter inconuenientia quæ necessario sequerentur, vt supra tactum est, circa reprobationem primi erroris, quia videlicet tolleretur ratio meriti & demeriti, immo gratiæ & gloriæ, & quod Deus malorum nostrorum auctor esset, & plura alia. Ideo fatum sic omnino refutatur, quia nihil est secundũ quam acceptionem etiam Gregorius dicit in Omel. epiphaniæ. Absit à fidelium cordibus, vt fatum aliquod esse dicant, & licet hæc opinio videatur eadem esse cum prima, quæ est planetariorum, & hoc propter eadem inconuenientia quæ vtrobique cernuntur, tamen sunt diuersæ quantum inter se diuersificantur vis syderum & influxus generalis septẽ planetarum. Si autem æstimetur fatum esse secundũ quandam dispositionem, siue ordinationem causarum secundarum ad producendum effectus diuinitus prouisos. Hoc modo fatum verè est aliquid, eo quod prouidentia Dei per causas medias exequitur suos effectus. In illis videlicet quæ secundis causis subduntur, licet in aliis non vt est creatio animarum, glorificatio & gratiæ collatio. Licet etiam angeli ad gratiæ infusionem cooperari possunt intellectum & voluntatis capacitatem, illuminando & disponendo, & sic quædam ordinatio effectuum vna & eadem dicitur prouidentia & etiam fatum. Sic enim consideratur vt est in Deo, sic dicitur prouidentia, si autem secundum quod est in causis mediis ordinatus à Deo ad effectus aliquos producẽdos sic habet rationem fati. Et hoc modo Boëtius loquens de fato 4. de consol. dicit: Fatum est rebus mobilibus inhærens dispositio per quam prouidentia suis quæq; nectit ordinibus. Sed tamen sancti doctores hoc nomine vti recusauerunt propter eos qui illud ad vim positionis syderum retorquebant. Vnde August. cap. 5. de ciuitate Dei dicit: Si propterea quisquam res humanas fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem fatum vocat sententiam teneat & linguam corrigat. Patet etiam ex præmissis tacita responsio ad quæstionem. An omnia fato subdantur, & an etiam malefi-

Biblioteca dell'Archiginnasio

corum opera illi subdantur. Quia si fatum dicitur ordinatio causarum secundarum ad effectus diuinitus prouisos, id est, vbi Deus disposuit per causas secundas producere effectus tales, sic inquantum subduntur fato, id est, subduntur causis secundis sic à Deo ordinatis, vt sunt influentiæ corporum cœlestium. Ea vero quæ à Deo immediatè fiunt, vt est creatio rerum, glorificatio substantialium spiritualium, & alia huiusmodi non subduntur. Et hoc est quod dicit Boetius vbi supra quod ea quæ sunt primæ deitate propinqua fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Vnde maleficorum opera, quia non subsunt secundis causis cum talia præter cursum communem & ordinem naturæ eueniunt. Ideo nec fato, sed causis aliis quoad eorum originem necessario subduntur.

COnsequenter quòd nec huiusmodi maleficorum opera possunt oriri aut causari à substantiis separatis, quæ sunt motores orbium, seu corporũ cœlestium, cuius opinionis fuit Auicẽna, & sui sequaces hac ratione moti, quia enim substantiæ illæ separatæ altioris sunt virturis animabus nostris, & ab ipsa anima interdũ cum fuerit in sua imaginatione ad solam quandam apprehensionem interiorem circa aliquod extrinsecum immutatur corpus proprium, interdum etiam alienum seu extrinsecum, verbi gratia. Aliquis ambulans supra trabem in alto positam cadit de facili, quia imaginatur casum ex timore, non autem caderet si esset trabes illa posita super terram, vbi casum timere non posset. ¶ Item ad solam apprehensionem animæ incalescit corpus, vt in concupiscentibus, vel iratis, aut etiam infrigidatur, sicut in timẽtibus. Potest etiam immutari ad aliquam ęgritudinem, puta febrem vel lepram, ex forti imaginatione & apprehensione ad tales ęgritudines, & sicut circa corpus proprium, sic circa alienum, vt illud immuretur ad sanitatem vel ęgritudinem, & hic ponit causam etiam fascinationis, de qua

qua superius tactum est. Et quia secundum istam positionem effectus maleficarum haberẽt reduci ad motores orbium, licet non precisè ad ipsa corpora cœlestia. Ideo vltra illa quæ ibi tacta sunt, dicamus adhuc ꝙ talia sic contingere est impossibile, quia cum motores orbiũ sint substantiæ intellectuales & bonæ non tam secundum naturam, quàm & secundum voluntatem, quod patet ex earũ operationibus ad bonum totius vniuersi. Illa autem creatura cuius ope magicæ operationes fiunt, vt si sit bona secundum naturam, non tamen potest esse bona secundum voluntatem. Ideo non potest esse idem iudicium de anabus substantijs. Et ꝙ non potest esse bona secundum voluntatem probatur. Nam prestare patrociniũ aliquib⁹ in his quæ fiunt contraria virturi, non est alicuius intellectus bene dispositi, sed talia autem in huiusmodi operationibus maleficorum, fiunt enim vt in secunda parte operis patebit, plurima homicidia, fornicationes, puerorum & iumentorum occisiones, & alia maleficia procurantur, vnde veteres his artibus malefici à malefaciendo vocantur, non est ergo bene disposita secundum virtutem talis intellectualis naturę cuius auxilio huiusmodi artes maleficarum innituntur, licet sit bona secundum naturam, quia habet esse & illud omnia appetunt, vt cuilibet intuenti patet. Item non est intellectus bene dispositi familiarem esse sceleratum, & eis patrociniũ exhibere & nõ quibusdam virtuosis. Huius autem operibus maleficorum vtuntur homines scelerati, quia à fructibus eorum cognoscuntur. Auxilio autem substantiarum orbes mouentium, in bonum quælibet creatura inclinatur à natura, licet corrumpatur per accideds sæpe: ergo illæ substantiæ non possunt esse originalis causa maleficatum.

¶ Præterea intellectus bene dispositi, est reducere homines in ea quę sunt homini propria bona, quę quidem sunt bona rationis, abducere ergo ab istis, & pertrahere ad alia minima bona, est intellectus indecenter dispositi.

Per

Biblioteca dell'Archiginnasio

Per huius autem artes nō adipiſcuntur homines aliquem profectum in bonis rationis, quæ ſunt ſcientiæ & virtutes, ſed in quibuſdam minimis, vt ſunt deprehenſiones & exercitia latronum & mille nocumentorum, ergo origo non eſt à ſubſtantijs ſeparatis, ſed ab aliqua virtute non bene diſpoſita ſecundum virtutem. Præterea non eſt bene diſpoſitus ſecundum intellectum, qui per aliqua ſcelera commiſſa prouocatur ad auxilium alicui ferendum. Hoc autem fit in iſtis artibus maleficorum, nam vt patebit in executione, harum fidem abnegant, innocentes pueros occidunt. Subſtantiæ enim ſeparatæ quæ ſunt orbium motores, propter ſuam bonitatem non his maleficiis auxilium præſtant. Concludendo ergo quod huiuſmodi artes ſicut non poſſunt á corporibus cœleſtibus, ita nec ab eorum motoribus oriri, & cum neceſſe habent oriri ex aliqua virtute alicui creaturæ collatæ, & illa etiam non poteſt eſſe bona ſecundum voluntatem, licet ſit bona ſecundum naturam, & huiuſmodi creaturæ ſint ipſi demones, relinquitur quod eorum virtute huiuſmodi fiant, niſi fortaſsis adhuc obſtat friuola eſtimatio, quod ex hominū malicia concurrente ſuper maleficorum verba comminatoria & imagines repoſitas ad certū locum, virtute quadam ſtellarum ſequerentur, vt verbi gratia quando maleficus diceret imaginem aliquam reponendo, faciam te cæcam aut claudam & hoc eueniret. Tunc ideo eueniret quod talis á ſua natiuitate ex virtute ſtellarum ſortiretur præ cæteris hominibus talem virtutem quantumcunque alij talia verba proferrent, & eſſent inſtructi per diſciplinam ad proferendum, adhuc tamen efficaces in huiuſmodi operibus eſſe non poſſent. Ad quę ſingula reſpondendo declarabitur. Primo quòd ex malicia hominum huiuſmodi effectus cauſari non poſſunt. Secundo quod nec ex vocibus quorumcunque hominum, concurrente quacunque conſtellatione etiam ad quaſcunq; imagines.

DE

DE primo, quòd non ex malicia quantuncunque humana poſsint oriri huiuſmodi maleficorum opera ſic declaratur. Nam malicia hominis ſiue ſit habitualis inquantum quis ex frequentatis actibus acquirit habitum inclinantem ad perpetrandum peccata, non ex ignorantia, nec ex infirmitate, vnde cenſetur peccare ex malicia. Vel ſit actualis malicia, quæ dicitur ipſa mali electio, quæ etiam ponitur peccatum in ſpiritum ſanctum, nunquam poteſt circa ipſum maleficium tantum efficere quod talia opera, vt ſunt immutationes elementorum & læſiones circa corpora, indifferenter hominum & iumentorum, abſq; aſsiſtentia alicuius altioris virtutis proueniant, quod declaratur primo ex parte cauſæ, ſecundo ex parte effectus maleficialis. Nam hoc quod non poteſt homo efficere abſque malicia, puta per ſua naturalia imminuta, minus poteſt per ipſa naturalia iam diminuta. Patet cum iam ſit virtus actiua etiam diminuta. Sed homo per peccata qualitercunq; per maliciam commiſſa, diminuitur in bonis naturalibus, probatur autoritate & ratione. Nam Dionyſius 4. cap. de di. no. dicit. Malum eſt effectus naturalis habitudinis, & loquitur de malo culpæ. Vnde & nemo noſcens malum operatur illud, quod ſi operatur, ex defectu operatur. Reſpondeo ſic: Sicut ſe habet bonum gratiæ ad malum naturæ, ita ſe habet malum culpæ ad bonum naturæ, ſed per gratiam diminuitur malum naturæ, vt fomes qui eſt inclinatio ad culpam, ergo per culpam á fortiori diminuitur bonum naturæ. Nec obſtatur ſi dicatur de faſcinatione quæ interdū procuratur ex multuatione ſeu inſpectione alicuius vetulæ maliciosè puerum aſpicientis, vnde puer immutat & faſcinatur, quia ſicut ſupra tactū eſt, hoc tantummodo contingere poteſt circa pueros, propter teneram complexionem. Hîc autem loquimur de corporum quorūcunque hominum, & iumentorum, ac & elementorum ad grandiores immutationes. Si quis velit latius intelligere, inſpiciet do-

Biblioteca dell'Archiginnasio

esset doctorem sanctum in quæstionibus de malo. Vtrum peccatum possit corrumpere totum bonum naturæ, &c. Ex parte denique effectuū maleficalium declaratur. Nam ex effectibus deuenitur in cognitionem causæ. Vnde sicut illi effectus, quo ad nos qui fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per virtutem creatæ nobis ignotæ, licet non sint propriè miracula, sicut illa quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ, qualia secundum potestatem operatur ille qui est supra omnem ordinem totius naturæ creatæ, qui est Deus benedictus, secundum quam acceptionem dicitur. ¶ Tu es qui facis mirabilia magna solus, ita & maleficiales effectus dicūtur miraculosi, inquantum fiunt ab aliqua causa nobis ignota, & præter ordinē naturæ creatæ nobis notæ. Ex quibus elicitur quod virtus corporalis hominis, ad huiusmodi opera causanda nō se extendere potest quæ semper hoc habet, vt causa cum suo effectu naturali nota sit naturaliter absque admiratione, & quod effectus maleficiales possunt aliquo modo dici miracula, inquantum noticiam humanam excedunt, patet ex seipsis cum naturaliter non fiunt, patet & per omnes doctores, præsertim August. in lib. 83. q. vbi dicit. ¶ Quod magicis artibus fiunt miracula plerunque similia illis miraculis quæ fiunt per seruos Dei. Et iterum in eodem dicit: Magi faciunt miracula per priuatos contractus: boni Christiani per publicam iusticiam: mali Christiani per signa publicæ iusticiæ, quæ omnia sic declarantur. Nam iusticia diuina est in toto vniuerso, sicut lex publica in ciuitate. Virtus autem creaturæ cuiuslibet in virtuoso se habet, vt virtus alicuius priuatæ personæ in ciuitate. Ideo boni Christiani inquantum per diuinam iusticiam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam iusticiam. Magus autem quia operatur ex pacto inito cum dæmone, dicitur operari per priuatum contractum, quia operatur per dæmonem, qui sua naturali virtute potest facere aliquid, præter ordinem naturæ creatæ nobis

nobis notæ per virtutem creaturæ nobis ignotæ, & erit miraculum quo ad nos, sed non simpliciter, quia non potest operari præter ordinem totius naturæ creatæ, & per omnes virtutes creaturarum nobis ignotarum. Sic enim solus DEVS dicitur facere miracula. Iuxta illud. Tu es DEVS qui facis mirabilia magna solus. Mali autem Christiani faciunt per signa publicæ iusticiæ, sicut inuocando nomen Christi, vel exhibendo aliqua sacramenta, si cui placet, inspiciat sanctum Thomam in prima parte quæstionum. 111. articulo 4. Potest etiam attendere ea quæ in secunda parte operis capite 6. deducentur inferius. Consequenter quod nec per voces & verba concurrente virtute stellarum.

DEmum quòd nec ex vocibus quoruncunque hominum, concurrente quacunque constellatione super quascunque imagines. Nam cum intellectus hominis huius dispositionis est, quod eius cognitio ex rebus causatur cum intelligentem necesse sit fantasmata speculari. Non est eius conditio quod ex sua conceptione seu intellectuali operatione intrinseca vbi illam solam per verba exprimeret res ab extra habeat causare, aut ꝙ conceptio intellectus expressa per verba haberent corpora immutare. Tales enim homines qui talem haberent virtutem, non essent nobiscum vnius speciei, sed æquiuoce dicerentur homines. Præterea si dicatur quod illa efficiunt per verba, concurrente virtute stellarū à natiuitate. Vnde contingit quod præ cæteris hominibus dum proferunt verba, ꝙ per illa aliquid efficiunt, cum tamen alii etiā proferentes eadem, nō possent aliquā transmutationē efficere, quia virtus stellarū à natiuitate eis nō deseruit. Patet ex præcedentibus illa esse falsa ex reprobatione triū errorū planetariorū, generaliacorū, & fatalem ordinē ponentium. Prēterea cum verba exprimunt mentis conceptū, & corpora cœlestia nō possunt imprimere intellectū, nec eriā

corum

Biblioteca dell'Archiginnasio

eorum motores, nisi per se absque motione corporum cœlestium, intellectum vellent illuminare, & hoc solummodo fieret ad opera bona, quia ad mala perpetranda nō illuminatur intellectus, sed obumbratur quod non est officium bonorum spirituum, sed malorum. Ideo patet quod si verba eorum aliquid efficiunt, hoc non est vigore alicuius corporis cœlestis, sed assistentia alicuius virtutis intellectiuæ, quæ etiam & si sit bona secundum naturam, non tamen potest esse bona secundum voluntatē, inquantum semper ad malum machinatur, & talis erit dæmon vt supra ostensum est. Et quod nec per imagines possint talia efficere quasi corpora cœlestia super ipsas aliquid influerent, quia huiusmodi imagines quantumcunque caracteribus & figuris sunt insignitæ, sunt effectus hominis operantis per artem. Cœlestia autem corpora effectus causant naturales, cuiusmodi non sunt effectus maleficorum, qui dicuntur maleficales, vtpote in malum creaturarum præter consuetum ordinem naturæ prosilientes, vnde nihil ad propositum. Præterea supra ostensum est etiam ♃ duplices sunt imagines astrologicę & magicę, quæ etiam ad bonum aliquod priuatum obtinendum, & non ad corruptionem ordinantur. ¶ Maleficorum autem imagines sunt omnino alterius, cū semper ad nocumentū creaturarum, & ex dæmonum iussu, ad aliquem locum occultè reponuntur, vt desuper ambulantes aut dormientes lædantur, vt ipsæ maleficæ fatentur, vnde & ab ipsis dæmonibus efficiunt quicquid causant, & non ex corporum cœlestium influentiis. Ad argumenta. Ad primum dictum Augustini est intellectum, quod causa deprauationis hominis redit ab hominis voluntate, sicut ad causam effectum perficientem, quæ propriè dicitur esse causa, non sic autem est causa effectum permittentem, vel disponentem, vel consiliantem, aut præcipientem quibus modis scilicet conciliatiuè, dispositiuè & preceptiuè, diabolus dicitur causa peccati & deprauationis, Deus autem solummodo

modo permissiue qui mala permittit propter bona. Iuxta Augusti. in ench. Diabolus aūt disponit interius suggerendo persuadet interius & exterius acrius stimulando. Præcipit aūt his qui ei totaliter subdiderunt: vt sunt malefici: quibus non est opus interius instigari: sed tantum exterius &c. Et per hoc etiam ad secūdum quod quilibet est causa suæ malitiæ directe intelligendo: & ad probationes putat eadem responsio: quia licet repugnat libero arbitrio moueri per modum præcipientis: non aūt per modum disponentis. Ad tertiū. Motus ad virtutes aut ad vitia dispositiue possunt causari ab influētijs corporum cœlestium & capitur mot⁹ pro quadā naturali inclinatione ad virtutes humanas & vitia: opera aūt maleficorū quia excedunt communem ordinē naturæ, ideo illis influentiis subiacere non possunt. Ad quartū idem putat: quia sunt causæ humanorum actuū corpora cœlestia: sed illa opera non sunt humanitus adinuenti. Ad quintum ♃ motores orbium possint imprimere in animas si intelligatur immediate sic imprimunt illuminandū ad bonū & non ad maleficia vt supra tactum est. Si aūt intelligatur mediante, tunc iuxta influētiam corporū cœlestium imprimunt indirecte & dispositiue. Ad sextum: hoc quod dæmones ad certa augmenta lunæ homines vexant, contingit propter duo. Primo quidem ad hoc vt infament creaturam Dei, scilicet lunā: vt Hieron. & Chrisosto. dicunt: Secundo quia non possint operari nisi mediantibus naturalibus virtutibus vt supra dictum est. Ideo considerant corporum aptitudines ad effectus inducendos, & quia cerebrum est humidissimum omniū partiū corporis: vt Aristo. dicit & naturales omnes. Ideo maxime subijcitur operationi lunæ, quæ ex sua proprietate habet mouere humores. In cerebro aūt perficiuntur vires animales, & ideo dæmones secundum certa augmenta lunæ perturbant hominis fantasiam quando considerat cerebrum ad hoc dispositum. Ad aliud ♃ dæmones aduocati in certis constellationibus

Biblioteca dell'Archiginnasio

aduenſunt, faciunt propter duo. Primo: vt homines in hunc errorem inducãt ꝙ credunt aliquod numen eſſe in ſtellis. Secundo: quia conſiderãt ſecundum aliquas conſtellationes materiam corporalem magis eſſe diſpoſitã ad effectus pro quibus aduocantur. Ad tertiũ: quod ſicut dicit Auguſti. 36. de ci. Dei. Per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animaliũ, carminũ & inſtrumentorũ muſicorum dæmones alliciuntur: non vt animalia cibis, ſed & ſpiritus ſignis inquantum, ſcilicet: hæc eis exhibentur in ſignũ diuini honoris cuius ipſi ſunt cupidi. ¶ Tamen quia ſepæ obijcitur ꝙ dæmones poſſunt impediri per herbas & armonias à vexatione hominum vt in argumento allegatur de Saul per armoniã citharis. vnde nituntur defendere ꝙ aliqui poſſent effectus maleficiales producere per certas herbas & occultas cauſas abſq; auxilio dæmonũ tantummodo ex influentia corporũ cœleſtiũ: quæ plus poſſunt imprimere in huiuſmodi res corporales ad effectus corporales quam in ipſos dæmones ad producendum huiuſmodi effectus maleficiales. Ideo latius cum ſit reſpondendũ eſt aduertendũ ꝙ herbæ vel armoniæ non poſſunt ſua naturali virtute totaliter excludere vexationem qua diabolus poſſit hominẽ vexare ſi ſibi permitteretur à Deo vel angelis bonis. poſſunt tamen illam vexationẽ mitigare, & ita parua poſſet eſſe vexatio illa ꝙ poſſent eam penitus excludere, ſed hoc facerent non agendo in ipſum dæmonem cum ſit ſpiritus ſeparatus in quem non poteſt naturaliter agere quodcunq; corpus: ſed agendo in ipſum vexatum a dæmone. Omnis enim cauſa limitate virtutis producere poteſt effectum intenſiorem in materiã diſpoſitam quam non diſpoſitam: cui & conſonat illud Philoſ. 2. de anima. Actus actiuorum ſunt in patiente prædiſpoſito. Dæmon aũt eſt agens limitate virtutis, ergo vexationẽ intenſiorem facere poteſt diabolus in homine diſpoſito ad illam vexationem ſiue ad illud ad quod diabolus intendit adducere quam in homine diſpoſitionis cõtrarie.

Puta

Puta diabolus poteſt vexare intenſius paſſione melancolica hominem diſpoſitum ad illam quam hominẽ contrarię diſpoſitionis. Certũ eſt aũt ꝙ herbæ & armoniæ multum poſſunt immutare diſpoſitionẽ corporis: & ex conſequẽti motus ſenſualitatis: hoc patet de herbis cum quædã inclinant ad leticiam, quædam ad triſtitiam & ſic de alijs. Hoc etiam patet de armonijs per Philoſop. 8. politer, vbi vult ꝙ diuerſæ armoniæ habent prouocare diuerſas paſſiones in homine. Hoc etiam refert Boetius in muſica ſua. & author de ortu ſcientiarum: vbi loquens de vtilitate muſicæ dicit ꝙ valet ad curandũ vel alleuiandum diuerſas infirmitates, & ita patere poteſt ꝙ ceteris paribus fit vexatio debilior. Non autem video quomodo herbæ vel armoniæ poſſint in homine diſpoſitionem aliquam cauſare: propter quam homo nullo modo poſſet à dæmone vexari, ſi tamen permitteretur, quia diabolus mouendo ſolum motu locali vapori & ipſos ſpiritus inordinato motu poſſet hominem multũ vexare. Herbæ aũt vel armoniæ nullam diſpoſitionẽ cauſare poſſent in homine ſua naturali virtute: per quam prohibetur dæmon prædictã cõmotionem facere. Contingit tamen quandoq; ꝙ diabolo nõ permittitur hominem vexare, niſi vexatione ita parua ꝙ per aliquam fortem diſpoſitionẽ ad contrariũ tolleretur totaliter, & tunc aliquæ herbæ vel armoniæ poſſent corpus hominis ita ad contrariũ diſponere ꝙ illa vexatio totaliter amoueretur: verbi gratia. Diabolus quandoq; poſſet hominem vexare vexatione triſticiæ: ita debiliter ꝙ per aliquas herbas vel armonias quæ haberent cauſare dilatationem & diffuſionẽ ſpirituũ qui ſunt motus contrarij triſticiæ totaliter amoueretur illa triſticia. Quod aũt Auguſtin. li. 2. de doctrina chriſtiana condemnat ligaturas & quędam alia de quibus ibi diffuſius ſcribit: hoc attribuẽs arti magicæ, hoc eſt quantum ad illud ꝙ non poſſunt ſuæ naturali virtute: quod patet ex hoc quod dicit ſic. Ad hoc genus pertinent oẽs ligaturæ atq; remedia quæ medicorũ

Biblioteca dell'Archiginnasio

condemnat disciplina. In quo satis patet ꝙ illa condemnat quantum ad vsum respectu cuius non habēt aliquam efficaciam ex sua naturali virtute. Quantum aūt ad illud quod. 1. Regum cap. 6. habetur. Quod Saul qui vexabatur à dæmone alleuiabatur quando Dauid cytharam percutiebat corā eo: & quod spiritus malus recedebat, &c. Sciendum quod bene verum est quod per tactum cytharę virtute naturali illius armoniæ, alleuiabatur aliquantulū afflictio Saulis inquantum illa armonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum, per quam dulcoratiōnē reddebatur nimis aptus ad illam vexationē. Sed ꝙ spiritus malus recederet quādo Dauid cytharizabat, hoc erat propter vim crucis, quod satis expresse dicitur in glosa, vbi sic dicitur: Erat Dauid in canticis musicis eruditus diuersorum sonorum rationabilis, moderatusq; contētus. Vnitatem essentie significat quæ varijs modis quotidie resonat. Dauid malignum spiritum in cythara compescuit: non quia tanta esset vis in cythara, sed in signo crucis qui in ligno crucis, & cordarum extensione, id est, venarum gerebatur quæ iam tunc dæmones effugebat.

¶ Sequitur quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientibus. Et est sexta quo ad quæstionem & secundum membrum.

Ro tertia & annexa difficultate, quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientibus plurā super modum aggrediendi huiusmodi spurcitias possunt difficultari. Primo ex parte dæmonis & corporis ab eo assumpti: ex quo elemento si illud formatum. Secundo ex parte actus: an semper cum infusione seminis ab altero recepto. Tertio ex parte temporis & loci, an potius in vno tempore, quam in altero exerceat. Quarto an visibiliter quo ad circunstātes se agitat. Ex parte mulierū: an tantummodo ille quæ ex huiusmodi spurcitijs procreatur à dæmonibus frequentantur. Secundo an ille quæ ab obstetricibus tempore partus

tus dæmonibus offeruntur. Tertio an remissior sit in talibus ipsa venerea delectatio. Ad quæ omnia ad præsens cū non sit respondēdum: eo quod tantummodo generalitati studemus, & in secunda parte operis illa singula per eorū opera explanantur, vt patebit in quarto capitulo vbi de singulis modis fiet mentio. Ideo ad secundum principale tendamus. Et primo cur in tam fragili sexu hoc genus perfidię inuenitur amplius quā in viris. Et erit quæstio prima generalis quo ad conditiones generales mulierum. Secunda specialis cuiusmodi mulieres amplius inueniuntur superstitiosę & maleficę. Tertia singularis quo ad ipsas obstetrices quæ oēs alias in malicia excedunt.

Vo ad primum: cur in sexu tam fragili mulierum maior multitudo maleficarum reperitur quam inter viros, & quidem in contrarium argumenta deducere non expedit: cum ipsa experientia præter verborum & fide dignorum testimonia talia facit credibilia. Dicamus sexum non despiciendo in quo Deus semper magna fecit fortia: vt confundet ꝙ diuersæ à diuersis super hæc assignantur rationes. Semper tamen in principali concordantes, vnde & pro mulierum auffamento ipsa materia bene est prædicabilis affectantq; audire vt experientia sæpe docuit. dum modo discrete proponatur. Nam aliqui doctores hanc rationem tradunt. Dicunt enim tria esse in rerum natura, lingua: ecclesiasticus & fœmina, quę medium in bonitate aut malicia tenere nesciunt: sed vbi limites suæ conditionis excedunt, vbi quendā apicem & supremū gradum in bonitate aut malicia vendicāt. ¶ In bonitate quidē quando à bono reguntur spiritu vnde & optima sunt. In malicia vero quando à malo spiritu reguntur, vnde & pessima efficiūtur. De lingua enim patet cum eius ministerio plurima regna fidei Christianę sunt subiugate. vnde & apostolis Christi in igneis linguis spiritussanctus visus est. Patet & in alijs sapientibus prædicatoribus quotidie lin-

Biblioteca dell'Archiginnasio

gua canum vulnera & vlcera languentis Lazari lingẽtes, iuxta illud. ¶ Lingua canum tuorum ex inimicis animas eripientes. Vnde & dux & pater prædicatorum ordinis in figura catuli latrantis, & accensam faculam in ore gestantis præmonstratus est, vt suo latratu vsq; ad præsens habeat lupos hæreticos arcere à gregibus ouium Christi. Patet & ex quotidiana experientia, quod vnius viri prudentis lingua interdum infinitorum hominum strages prepeditur propter quæ non immerito in eius commendationem. Salo. Prouerb. 10. plura cecinit. In labiis sapientis inuenitur sapientia. Et iterum: Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nihilo. Iterum: Labia iusti erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur. Cuius causa ibidem 16. subditur, quia hominis est preparare animum, & Deum gubernare linguam. De mala vero lingua inuenies Ecclesiast. 28. lingua tercia multos commouit & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas destruxit, & domos magnorum effodit. Et dicitur lingua tertia eorum qui inter duas partes contrarias incaute vel maculose loquitur. De secundo scilicet ecclesiasticis, intellige clericos & religiosos in vtroque sexu. Chrysostomus super illud: Eiecit vendentes & ementes de templo. Sicut omne bonum à sacerdotio, ita omne malum ab eo egreditur. Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem clericum ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge. Et beatus Bernardus, homilia 23. super Cant. loquens de clericis dicit: Si insurgeret apertus hereticus mitteretur foras, & aresceret, si violentus inimicus, absconderent se forsitan ab eo boni. Nunc vero quomodo abiicient, aut quomodo abscondent se. Omnes amici, & tamen omnes inimici, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Et alibi nostri prælati facti sunt pilati, nostri pastores facti sunt tonsores. Et loquitur etiam de prælatis religiosorum qui onera grauia

uia inferioribus imponunt, digito autem suo minimo nõ tangerent. Et Grego. in pasto. dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quam qui peruerse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet, delinquentem nanque hunc redarguere nullus presumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad Vincentium donatistam. Simpliciter fateor charitati vestræ coram domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quoniam difficile expertus sum peiores, sicut & non meliores quam qui in monasteriis defecerunt aut profecerunt. De mulierum vero malicia differitur Ecclesiast. 25. Non est caput nequius super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quam habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ sequuntur & præcedebunt ibidem de muliere nequam concludit. Breuis est omnis malicia super maliciam mulieris. Hinc Chrysost. super Matthæum 19. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, malum naturæ, bono colore depicta, ergo si dimittere illam peccatum est, cum oporteret tenere iam vero tormentum necessarium est, vt aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas habeamus. Tullius denique 2. rethoricæ dicit: Viros ad vnumquodq; maleficium singulæ, id est, plures cupiditates impellunt mulieres, ad omnia maleficia cupiditas vna ducit: muliebrium enim viciorum omnium fundamentum est auaritia. Et Seneca in suis tragediis: Aut amat aut odit mulier, nihil tertium dedisse est, flere fœminam est mendacium. ¶ Duo genera lacrymarum habentur in oculis fœminarum, veri doloris vnũ, insidiarum aliud, mulier cum sola cogitat, mala cogitat. ¶ De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiam

Biblioteca dell'Archiginnasio

beatificasse viros leguntur, & saluasse gentes, terras & vrbes. Patet de Iudith, Delbora & Hester. Hinc apost. 1. Cor. 7. Si qua mulier habet virum, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem. Ideo Ecclesiast. 26 dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima per totū ferè capitulum de excellentia bonarum. Et Prouerb. vlt. Væ mulieri forti, quæ omnia etiam in nouo testamento in fœminis claruerunt, vt in virginibus, & aliis sanctis fœminis, quæ per fidem gentes & regna ab Idolatriæ cultu ad Christianam religionem deduxerunt. Si quis inspicere velit Vincen. in spe. histo. lib. 26. cap. 9. de regno Vngariæ per Gillam Christianissimam. Et de regno francorum per Clotildem virginem, & Clodoueo desponsatam inspiciat, & mira inueniet. Vnde quæcunq; vituperationes leguntur, in concupiscentiam carnis interpretari possunt, vt semper mulier pro carnis concupiscentia intelligatur. Iuxta illud: Inuenī amariorem morte mulierem, & bona mulier subiecta carnis concupiscentia. Sunt & alij alias rationes assignantes, cur in maiore multitudine reperiantur fœminæ superstitiosæ quàm viri. ¶ Prima est, quia pronæ sunt ad credendum, & quia principaliter dæmon quærit corrumpere fidem, ideo potius eas aggreditur. Vnde & Ecclesiast. 19. Qui citò credit, leuis est corde & minorabitur. ¶ Secunda causa est, quia à natura propter fluxibilitatem complexionis facilioris sunt impressionis ad reuelationes capiendas per impressionem separatorum spirituum, qua complexione etiam cum bene vtuntur multæ, bonæ sunt, cum male, peiores sunt. ¶ Tertia causa, quia lubricam habent linguam, & ea quæ mala arte sciunt, eis comparibus fœminis vix celare possunt, seq; occultè cum vires non habeant, per malefica vindicare quærunt faciliter, vnde Ecclesiast. vt supra. ¶ Commorari leoni & draconi plus placebit quàm habitare cū mulier

muliere nequam. Breuis omnis malicia super maliciam mulieris. Item potest & addi illa, cum fluxibiles sunt, sicut & faciunt. Sunt & tertij alias rationes assignantes, quas prædicatores cautè debent proponere & dicere, quamuis licet in veteri testamento scripturæ vt plurimum mala loquantur de mulieribus, & hoc propter primam præuaricatricem mulierem, scilicet, Euam, & imitatrices eius, tamen & post in nouo testamento, propter mutationem nominis vt eua in aue. Et vt ait Hiero. ¶ Totum quod intulit mali maledictio Euæ, totum abstulit benedictio Mariæ. Vnde plurima & semper laudabilia sunt de ipsis prædicanda. Sed quia adhuc modernis temporibus hæc perfidia amplius in mulieribus quàm in viris inuenitur, vt ipsa experientia docet, curiosus causam inuestigando vltra præmissa dicere possumus, quòd in omnibus viribꝰ tam animæ quàm corporis cum sint defectuosę nō mirum si plura maleficia in eos quos æmulantur fieri procurant, quantum enim ad intellectum seu ad intelligendum spiritualia alterius videtur esse speciei à viris, cui auctoritas & ratio cum variis scripturæ exemplis alludit. Terentius ait: Mulieres ferme vt pueri leui sententia sunt. Et Lactantius 3. institutionum. Nunquam aliquam mulierem philosophiam sciuisse nisi Temestes. Et Prouerb. 11. quasi describens mulierem dicit: Est circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. Ratio naturalis est, quia plus carnali viro existit, vt patet in multis carnalibꝰ spurcitiis, qui etiam defectus notatur in formatione primę mulieris, cum de costa curua formata fuit, id est, de costa pectoris, quæ est torta, & quasi contraria viro. Ex quo defectu etiam procedit, quòd cum sit animal imperfectum, semper decipit. Propter quod semper decepit. Cato: Instruit insidias lacrymis, &c. Et illud: Dum fœmina plorat, virum decipere laborat. ¶ Patet in vxore Samsonis, quæ multum infestans eum, ad declarandum sibi problema propositum sodalibus ab eo expositum eis reuelauit,

Biblioteca dell'Archiginnasio

& sic decepit. Patet in prima muliere quod ex natura minorem habet fidem, cum dixit serpenti interroganti quare non ederent de omni ligno paradisi. Respondit de omni, &c. ne forte moriamur, in quo ostendit se dubitare & fidem non habere ad verba Dei, quæ omnia etiam ethimologia nominis demonstrat. Dicitur enim fœmina se, & minus, quia semper minorem habet, & seruat fidem, & hoc ex natura, quò ad fidelitatem, licet ex gratia simul & natura fides in beatissima virgine nunquam defecerat, cũ tamen in omnibus viris defecisset tempore passionis Christi. Mala ergo mulier ex natura cum citius in fide dubitat, etiam citius fidem abnegat, quod est fundamẽtum in maleficis. Quantum denique ad aliam potentiam animæ, scilicet voluntatem ex natura cum odit aliquem, quem prius amauit, tunc æstuat per iram & impatientiam, & sicut maris æstus semper bullit & currit, sic talis est tota impatiens. Alludit huic rationi auctoritas diuersa. Ecclesia. 25. Non est ira super iram mulieris. Et Seneca traged. 8. Nulla vis flammæ, tumidiq; venti tanta nec teli metuenda torti quanta cùm coniunx viduata tedis ardet & odit. Patet in muliere quæ falsé accusauit Ioseph & incarcerare fecit, quia noluit sibi in scelus consentire adulterij. Gen. 30. Et reuera potissima causa deseruiens in augmentum maleficarum, est dolorosum duellum inter amatores & non maritatas fœminas & viros, immo & inter ipsas fœminas etiam sanctas, quid tunc de ceteris? Vides enim in Genesi quanta fuit impatientia & inuidia Saræ ad Hagar postquã concepit Gen. 21. Quanta Rachel ad Lyam propter filios quos nõ habebat Rachel. Gen. 30. Quanta Annæ ad Fenennam fœcundam, ipsa sterili existente. 1. Regum 1. Quanta Mariæ ad Moysen. Num. 12. Vnde murmurauit & detraxit Moysi, propter q̃ & lepra percussa. Quanta Marthæ ad Magdalenã, ipsa sedẽte & Martha ministrãte. Luc. 10. Vnde & Ecclesiast. 37. Tracta cum muliere de his quæ æmulatur, quasi dicat, nõ est tractandum cum ea, quia semper

semper æmulatio, id est, inuidia est in mala muliere. Et quæ inter se sic agitantur, quantò magis aduersus viros? Quare etiam vt narrat Valerius, Foroneus rex Græcorũ die qua mortuus est, dixit Leoncio fratri suo, ad summam fœlicitatem nihil mihi deesset, si mihi semper vxor defuisset. Cui Leoncius. Et quomodo vxor obstat fœlicitati? Et ille: Mariti hoc omnes sciunt. Et Socrates Philosophus interrogatus si ducenda esset vxor. Respondit. Si nõ capies solitudo arbitrans excipiet hic generis interius, hic heres alienus. Sed si ceperis illam perpetua sollicitudo, cõquestus querularum, dotis exprobatio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus, hæc dixit vt expertus. Nam vt ait Hiero. contra Iouinianum. Hic Socrates duas habuit vxores, quas ingenti patientia sustinens, nõ potuit tamen ab earum contumeliis, clamoribus & vituperationibus liberari. Vnde quadam die ipsis querulantibus contra eum, vt ipse domum egressus, vt earum molestias euitaret, & ante domum sederet, proiecerunt illæ mulieres super eum aquam immundam, super quo ipse non pertur batus, quia philosophus ait: Sciebam quod post tonitrua pluuiæ sequerentur. Et de quodam legitur cuius vxor submersa erat in fluuio, quod cum quæreret cadauer eius ad educendum de aqua, ibat per fluuium contra aquam, & interrogatus causam cum res graues descendant infra, & non supra, quare quereret contra aquam. Respondit. Mulier ista in vita semper fuit contraria dictis & factis siue mandatis meis: ideo quero cõtrario modo si forte etiam mortua cõtrariam voluntatem vltra consuetum tenuisset. Et quidam sicut ex primo defectu intelligentiæ abnegationem fidei facilius incurrunt. Ita ex secundo. s. inordinatis affectionibus & passionibus varias vindictas quærunt, excogitant & infligunt, siue per maleficia, siue aliis quibuscunque mediis. Vnde non mirum tantam multitudinem maleficarum in hoc genere existere. Quantum in

super

Biblioteca dell'Archiginnasio

ſuper defectum in memoratiua potentia, cum hoc ſit in eis ex natura vicium, nolle regi, ſed ſuos ſequi impetus, ſine quacunque pietate ad hoc ſtudet & cuncta memoria diſponit. Vnde Teophraſtus. Si totam domum ei commiſeris ſeruiendum, & ſi aliquid tuo arbitrio reſeruaueris etiam minimum, vel magnam fidem ſibi adhiberi non putabit & iurgia conciter, niſi cito conſulueris, parat venena, auruſpices & ariolos conſulit, ecce maleficia. Sed quale ſit dominium mulierum audi Tullium in paradoxa. Nunquid ille liber eſt cui mulier imperat, leges imponit, præſcribit, iubet, vetat quod ei videtur, nec illi imperanti aliquid negare poteſt vel audet. Ego iſtum non modò ſeruum, ſed nequiſsimum ſeruorum appellandum puto, licet ampliſsima familia natus ſit. Vnde & Seneca in perſona furioſæ medeæ: quid amodo ceſſas, ſequere fœlicem impetum pars iſta vltionis qua gaudes quota eſt, &c. vbi multa ponit oſtendens quod mulier non vult regi, ſed ſuo impetu procedere etiam in damnum ſuum, ſicut de multis legitur mulieribus quæ vel ob amorem vel dolorem, quia vindictas facere non potuerunt, ſeipſas occiderunt, ſicut & de Laodice narrat Hieronymus ſuper Danielem, quæ exiſtens vxor regis Antiochi regis Syriæ, zelans nimis amaret beronicem, quam etiam habebat vxorem, beronicem & filium eius ex dicto Antiocho prius fecit occidi, & poſt ſeipſam veneno occidit. Vnde? quia nõ vult regi, ſed ſuo impetu procedere. Ideo Chryſoſt. non immerito dicit: ¶ O malum omni malo peius, mulier mala, ſiue illa pauper ſit, ſiue diues. Si enim vxor diuitis ſit, nõ ceſſat nocte & die virum & calidum ſtimulare ſermonibus blanda, nequiter & importuna violenter. Si vero paupere virum habet, ipſum quoq; ad iracundiam & rixas incitare non deſinit. Et ſi vidua ſit, ipſa per ſemetipſam oẽs deſpicit paſsim, & ad omnem audaciam ſpiritu ſuperbiæ inflammatur. Queramus, inuenimus ferè omnia mundi regna propter mulieres fuiſſe euerſa. Primum enim quod fuit

fuit regnum fœlix, ſcilicet Troyæ, propter raptum vnius fœminæ, ſcilicet Helenæ, deſtructum eſt, multis millibus Græcorum occiſis. Regnum Iudęorum multa mala & exterminia habuit propter peſsimam Iezabel, & filiam eius Athaliam reginam in regno Iudæ, quæ occidi fecerat filios filij: vt eo mortuo ipſa regnaret, ſed vtraque occiſa. Regnum romanorum multa mala ſuſtinuit propter Cleopatram reginam AEgypti, peſsimam mulierem. Et ſic de aliis. Vnde & non mirum ſi mundus iam patitur ob maliciam mulierum. Demùm inſpiciendo corporis ipſius carnalia deſideria. Vnde innumera nocumenta vitæ humanæ contingunt, vt merito cum Catone vticenſi. dicere poſſumus. Si abſque fœmina poſsit eſſe mundus, conuerſatio noſtra non eſſet abſq; diis, cum reuera ſi mulierum non eſſent nequitiæ, etiam tacendo de maleficis, adhuc ab innumeris periculis mundus remaneret exornatus. Valerius ad Rufinum: Chimeram mulierem eſſe neſcis: ſed ſcire debes quod monſtrum illud triforme inſigni venuſterur facie leonis olentis, maculetur ventre capræ, virulente cauda viperę armetur, vult dicere: Quod aſpectus eius pulcher, tactus fœtidus, conuerſatio mortifera. Audiamus & aliam proprietatem per vocem. Nam ſicut eſt mendax in natura, ſic & in loquela, nam pungit & tamen delectat, vnde & earum vox cantui ſyrenarum aſsimilatur, quæ dulci melodia tranſeuntes attrahunt, & tamen occidunt. Occidunt quidem, quia ex marſupio euacuant, vires auferunt, & Deum perdere cogunt. Iterum Valerius ad Rufinum: Hæc loquens placet delectatio, & pungit delictum flos veneris roſa eſt, quia ſub eius purpura multi latitant aculei. Prouerb. 5. Nitidius oleo guttur eius, ſed eſt, locutio, nouiſsima eius amara quaſi abſynthium. Audiamus & aliam in eius inceſſu, ſtatu & habitu, ibi eſt vanitas vanitatum. Non eſt homo in mundo qui tantum ſtudeat placere Deo benigno, quantum mulier etiam mediocris, ſuis vanitatibus ſtudet hominibus placere. De

quo

Biblioteca dell'Archiginnasio

quo exemplum in vita Pelagiæ, quando dedita mundo discurrebat per Antiochiam ornata nimis, quam sanctus pater Nomius nominis videns, flere cœpit, & dixit sociis quod toto tempore vitæ suæ tantam diligentiam nunquam adhibuerat Deo placere, &c. quæ demum orationibus eius conuersa est. Hæc est de qua Eccle. 7. & de qua iam ecclesia lamentatur, propter ingẽtem multitudinem maleficarum. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus est venatorum, sagena cor eius, vincula sunt manus eius, qui placet Deo fugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab ea. Amarior est morte, id est, diabolo. Apo. 6. Nomen illi mors. Nam licet diabolus duxit Euam ad peccandum, Eua tamen seduxit Adam. Et sicut peccatum Euę nõ induxisset nobis mortẽ animę & corporis, nisi subsequuta fuisset culpa in Adam, ad quam induxit Eua, & non diabolus, ideo amarior morte. Iterum amarior morte, quia hęc naturalis, & interimit tantum corpus, sed peccatum a muliere inchoatũ occidit animam, priuando gratiam, & corpus similiter in pœnã peccati. Iturũ amarior morte, quia mors corporalis, est inimicus manifestus & terribilis, sed mulier inimicus blandus & occultus. Et ideo amarior & periculosior laqueus iam non dicitur venatorum, sed dęmonum, quia iam capiuntur homines non solum per carnalia desideria eas videndo, audiendo, cum earum facies fit ventus vrens, & vox serpẽtis sibulus. Iuxta Bern. Verumetiam innumeros maleficiendo homines, & iumenta. Sagena dicitur cor eius, id est, inscrutabilis malicia, quæ in cordibus earum regnat. Et manus sunt vincula ad detinendum, vbi malum ad maleficiendum creaturam apponunt, tunc diabolo cooperante, hoc efficiunt quod prętendunt. Concludamus. Omnia per carnalem cõcupiscentiam, quæ quia in eis est insatiabilis. Prouerb. penultimo. Tria sunt insatiabilia, &c. & quartum ꝙ nunquam dicit, sufficit: scilicet, os vuluæ. Vnde & cum dæmonibus causa explendæ libidinis se agitant. Plura hæc deduci

deduci possent, sed intelligentibus satis apparet, non mirum quod plures reperiuntur infecti hæresi maleficorum mulieres quàm viri. Vnde & consequenter hæresis dicenda est non maleficorum, sed maleficarum, vt à potiori fiat denominatio. Et benedictus altissimus, qui virilem speciem a tanto flagitio vsq; in præsens sic præseruat, in quo vtique cum pro nobis nasci & pati voluit, ideo & ipsum priuilegiauit.

¶ Cuiusmodi mulieres amplius inueniuntur superstitiosæ, & maleficæ.

QVO ad secundum, cuiusmodi mulieres præ cęteris inueniuntur superstitiosæ, & maleficiis infectæ. Dicendum ꝙ ex præcedenti quæstione patuit, ꝙ quia tria generalia vitia, scilicet, infidelitas, ambitio, & luxuria, præcipuè in malis mulieribus, regnare videntur. Ideo illæ præ cæteris maleficis intendunt, quę præ cęteris illis vitiis deditæ sunt. Iterum quia inter illa tria vltimum amplius prędominatur, ideo quia insatiabilę, &c. ideo & illæ inter ambitiosas amplius infectæ sunt, quæ pro explendis suis prauis concupiscentiis amplius inardescunt, vt sunt adulteræ, fornicariæ, & magnatorum concubinæ, & hoc ex septemplici maleficio, vt in bulla tangitur, venereum actum & cõceptus in vtero variis inficiendo maleficis. Primo mentes hominum ad inordinatum amorem, &c. immutãdo. Secundo, vim generatiuam impediendo. Tertio, membra illi actui accomoda auferendo. Quarto, homines præstigiosa arte in bestiales formas mutando. Quinto, vim generatiuam, quo ad femellas destruendo. Sexto, aborsum procurando. Septimo, infantes dæmonibus offerendo, absq; aliis animalibus & terræ frugibus, quibus varia nocumenta inferunt, de quibus in sequentibus tractabitur, sed ad pręsens, de nocumentis hominum demus rationes.

Et

Biblioteca dell'Archiginnasio

Et prima conclusio, super eos quos maleficiunt ad amorem vel odium inordinatum, & post eadem materia pro maiori intelligentia sub difficultate est discutienda. Conclusio autem hæc est. Nam sanctus Thomas in 4. dist. 34. de impedimẽto maleficiali pertractans, sicut ostendit quare permittitur diabolo à Deo maior potestas maleficij super actus venereos hominis quàm super alios, rationes assignando. Ita dicere à simili oportet quod hæ mulieres amplius infestantur quæ his actibus amplius deseruiunt. Dicit enim quod quia corruptio peccati prima per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generationem deuenit. Ideo maleficij potestas permittitur diabolo à Deo in actu magis quàm in aliis, sicut etiam in serpentibus magis ostenditur virtus maleficorũ vt dicitur, quàm in aliis animalibus, quia per serpentem diabolus tanquã per suum instrumentum mulierem tentauit. Vnde etiam vt posteà subdit, licet matrimonium sit opus Dei tanquã ab eo institutum, adhuc per opera diaboli interdum destruitur. Non quidem per violentiam, quia censeretur sic fortior Deo. Sed ex diuina permissione procurando impedimentum actus coniugalis, vel temporale, vel perpetuum, ex quibus hoc quod experientia docet, dicamus ꝙ propter huiusmodi spurcitias explendas, tã erga se, quàm & seculi potentes, cuiuscunq; etiam status & conditionis, innumera maleficia pertractant, eorũ animos ad mortem hereum, vel philocaptionem adeò immutando, vt nulla confusione aut persuasione ab eis desistere valeant. Ex quibus etiam & exterminium fidei, seu periculum intolerabile quotidie imminet, quod eorum animos immutare taliter sciunt, quod eis nullum nocumentum siue per se, siue ab aliis fieri permittant, ficq; quotidie crescunt. Et vtinam experientia nos minime edocuisset, immo & odia talia etiam in sacramento matrimonij cõiunctis suscitata per maleficia, & similiter per infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec redditionem, nec exactionem debiti, matrimonialis

trimonialis locum pro prole habere valeant. Sed quia timor & odium in anima existunt, quam etiam dæmon intrare nequit, ne alicui hæc quasi incredibilia videãtur, sub quæstione sunt discutienda, cum etiam oppositа iuxta se posita magis elucescunt.

¶ Quæstio, an malefici mentes hominum ad amorem, vel odium valeant immutare, & est septima in ordine.

QVAERITVR an dæmones per ipsas maleficas mẽtes hominum ad amorem vel odiũ inordinatum immutare, & incitare valeant. & arguitur quòd non secundum præmissa. Tria sunt in homine, voluntas, intellectus, & corpus. Primum Deus sicut habet per se regere, quia cor regis in manu Domini, ita secundum per angelum illustrare, & ipsum corpus per influxus cœlestium corporum dirigere. Præterea intra corpora dæmones non possunt esse illa immutando: ergo minus infra animam eius potentiis odium vel amorem immittendo. Patet consequentia, quia ex natura maiorem habet potestatem supra corporalia, ꝙ supra spiritualia, & quidem quod nõ possunt immutare supra patuit in plerisque locis, quia nullam formã substantialem vel accidentalem inducere possunt, nisi adminiculo alicuius alterius agentis, sicut etiam quilibet alius artifex. est etiam ad idem c. 26. q. 5. epist. in fine. ¶ Qui credit aliquam creaturam posse transmutari in melius, vel in deterius, nisi ab ipso oium creatore, infidelis & pagano deterior est. Præterea omne agens ex proposito cognoscit suum effectum. Si igitur diabolus posset mentes hominũ immutare ad odium vel amorem, posset internas cogitationes animæ videre, quod est contra illud quod in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur. Diabolus internas cogitationes non potest videre. Et iterum ibidem: Non omnes cogitationes nostræ malæ à diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Præterea

Biblioteca dell'Archiginnasio

amor & odium, sunt circa voluntatem quæ radicatur in anima, ergo non possunt causari à diabolo quacunque arte tentet consequentia, quia illabi animæ, vt dicit Augustinus, illi soli est possibile, qui eam creauit. Præterea si dicatur quod possit mouere sensitiuas interiores, & sic cõsequenter voluntatem, nõ valet, quia vis sensitiua est dignior quã vis nutritiua. Sed diabolus non potest formare actum vitalis nutritiuæ, vt formet carnem aut os, ergo etiam non potest causare aliquem actum interiorum vitium animæ. Sed contra. Diabolus non solum visibiliter, sed etiam inuisibiliter homines tentare dicitur, hoc autem falsum esset nisi interius circa animam, & eius potentiam aliquid causare posset. Præterea Damascenus in suis sententiis. Omnis malicia & omnis immundicia à diabolo excogitata sunt. Et Dionysius 4. cap. de diui. no. Multitudo dæmonum, causa omnium malorum & sibi & aliis est. Responsio hic primo danda est distinctio de causa, & secundo qualiter interiores potentias animæ immutare dicuntur sensitiuę interiores, & sic tertio concludetur propositum. Quo ad primum considerandum est, quod causa alicui⁹ potest aliquid dici dupliciter. Vno modo directe. Alio modo indirecte. Indirecte quidẽ, sicut cum aliquid agens: causat aliquam dispositionem ad aliquem effectũ: dicitur esse occasionaliter & indirecte causa illius effect⁹: sicut si dicatur quod ille qui secat ligna est occasio combustionis ipsorum & hoc modo dicere possumus, quod diabolus est causa omnium peccatorum nostrorũ, quia ipse inuestigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato consequuta est in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata. Et sic intelligenda sunt verba Damasceni & Dionysij. Directe autem dicitur aliquid esse causa alicuius, inquantum operatur directe ad illud, & hoc modo diabolus non est causa omnis peccati. Non enim omnia peccata committuntur diabolo instigante, sed quædam ex libertate arbitrij & carnis corruptione.

Quia

Quia vt Origenes dicit: Etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum cibi, & venereorum, & huiusmodi, circa quæ inordinationes multæ contingunt, nisi per rationem talis appetitus refrenetur. Refrenare autem in ordine huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio, super quem etiam diabolus minus habet potestatem. Sed quia per hanc distinctionem non possumus discernere qualiter interdum amor hereos seu philocaptio procurari potest. Est vlterius aduertendum, quod diabolus licet non possit esse causa illius inordinati amoris directe cogendo hominis voluntatem, potest tamen esse per modũ persuadentis. Et hoc iterum dupliciter, scilicet, visibiliter & inuisibiliter. Visibiliter sicut cum in aliqua specie hominis sensibiliter etiam apparet ipsis maleficis, & eis sensibiliter loquitur, & persuadet peccatum: sicut tentauit primos parentes in paradiso, in specie serpentis, Christum in deserto in aliqua specie ei visibiliter apparens. Et quia non est persuadendum quod solum sic persuadeat hominem, quia sequeretur quod nulla alia peccata fierent ex instructione diaboli, nisi quæ diabolus visibiliter apparens persuaderet. Ideo dicendum est quod etiam inuisibiliter instigat hominem ad peccandum, quod quidem fit dupliciter, per modum persuasionis, & per modum dispositionis. Per modum persuasionis, sicut cum proponitur aliquid virtuti cognitiuæ, vt bonum, & hoc potest fieri tripliciter, quia vel proponitur quãtum ad intellectum, vel quantum ad sensum interiorem, vel exteriorem. Quantũ ad intellectum quidem, quia intellectus humanus potest adiuuari ab angelico intellectu bono, vel aliquid cognoscendum per modum illuminationis cuiusdam, vt Dionysius dicit. Ratio, quia sicut intelligere, secundum Philosophum est quoddam pati. Ideo potest imprimere in intellectum aliquam speciem, vnde actus intelligendi elicitur. Et si dicatur quod diabolus etiam hoc facere posset sua virtute naturali quæ non est diminuta, vt patet ex

Biblioteca dell'Archiginnasio

præcedente. Dicendum quòd non potest per modum illuminationis, sed per modum persuasionis. Ratio, quia intellectus hominis est istius conditionis, quòd quanto magis illuminatur, tanto magis cognoscit verum, tanto magis potest sibi cauere à deceptione. Et quia hanc deceptionem diabolus finaliter intendit, ideo quecunque eius persuasio non potest dici illuminatio, licet possit dici reuelatio, inquantum per impressionem quandam in vires sensitiuas interiores, aut exteriores, vbi visibiliter persuaderet, aliquid imprimeret, vnde intellectualis cognitio persuaderetur ad aliquem actum exercendum, quod qualiter fieri potest videlicet, vt in vires interiores aliquid imprimere possit. Aduertendum est q̃ quia corporalis natura nata est naturaliter, mouere localiter à spirituali. Patet hoc in corporibus nostris quæ ab animabus mouentur, similiter in corporibus cœlestibus. Non est autem apta nata formari ab ea immediate, & loquimur præcipuè de formis substantialibus manendo, non ab informando, vnde oportet q̃ concurrat aliquod corporale agẽs vt probatur in 7. metaphi. ¶ Materia corporalis naturaliter obedit bono vel malo angelo ad motum localem, quo stante quia dæmones fiunt per motum localem semina colligere possunt, & contingere seu adhibere aliquibus effectibus mirabiliter faciendis, vt de magis Pharaonis contigit, vbi produxerunt serpentes, & vera animalia, vbi debita actiua debitis passiuis coniungebant. Ideo quecunq; ex motu locali materiæ corporali accidere possunt, nihil prohibet per dæmones fieri nisi diuinitùs impediantur. Quo iterum statuitur si volumus intelligere quomodo potest fantasiam hominis & interiores potentias sensitiuas incitare ad apparitiones & impetuosos actus per motum localem. Notandum quod sicut Philosophus in libro de somno & vigilia, assignat causam apparitionis somniorum per motum locali, ex eo quod cum animal dormit descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum simul descendunt motus siue

tus siue impressiones, relictæ ex sensibilium motionibus præteritis, & quæ conseruatæ fuerunt in spiritibus siue virtutibus sensibilibus interioribus, quæ sunt fantasia seu imaginatio, quæ idem sunt secundum sanctum Thomam, vt patebit. ¶ Est enim fantasia seu imaginatio quasi thesaurus quidam formarũ per sensus acceptarum. Vnde contingit quod ita mouent principium apprehensiuũ, id est, potentiam conseruatoriam specierum quod apparent in fantasijs ita recenter ac si tunc principium sensitiuum à rebus ipsis exterioribus recenter immutaretur. Verum est, quod non omnes hæc intelligunt, sed si quis se occupare vellet, considerare haberet numerum & officium sensuũ interiorum, qui secundum Auicennam in libro de anima, licet dicat esse quinque, scilicet, sensum communem, fantasiam, imaginatiuam, extimatiuam, memoriam. Tamen secundum beatum Thomam in prima parte q. 79. dicit esse quatuor tantum, eo quod potentiam imaginatiuam, & fantasiam ponit vnam, timetur prolixitas, ideo obmittitur declaratio, eo quod etiam quia in plerisque locis de his pertractatur, tantummodo hoc quod dictum est fantasiam esse thesaurum formarum, & alicui videretur memoratiuã esse huiusmodi, distingue quia fantasia est thesaurus, seu conseruatorium formarũ per sensum acceptarum, memoria autem thesaurus intensionum quæ per sensum non accipiuntur. ¶ Quis enim videns lupum fugit non propter indecentiam coloris, aut figuræ, quæ sunt formæ receptæ à sensib⁹ exterioribus, & repositæ in fantasia, sed fugit quia inimicus naturæ, & hoc habet per quandã intentionem, & apprehensionem ex æstimantia quæ apprehendit vt nociuum, & canem vt amicum, sed conseruatorium illarum intentionũ est memoria, quia recipere & retinere in corporalibus reducuntur ad diuersa principia, nam humida bene recipiunt, & malè retinent, econtrario aũt est de siccis. Ad propositum, hoc quod contingit in dormientibus de apparitionibus somniorum ex spi-

 rituum,

Biblioteca dell'Archiginnasio

ritiuum, id est, specierum, in conseruatoriis repositarum, & hoc ex naturali motu locali propter cõmotionem sanguinis & humorum, ad principia illa, id est, ad virtutes sensitiuas interiores, & dicimus motu locali intrinseco in capite & in cellulis capitis. Hoc etiam potest accidere ex consimili motu locali per dæmones procreato. Et nõ tantum in dormientibus, sed & vigilantibus, in quibus dæmones possunt admouere & commouere interiores spũs, & humores, vt species conseruatæ in conseruatoriis educantur de thesauris ad principia sensitiua, id est, ad virtutes illas imaginatiuam & fantasticam, vt res aliquas habeat talis imaginarie, & talis dicetur interior tentatio, & non mirum quod dæmon hoc possit sua naturali virtute, cum quilibet homo per se vigilans, & vsum rationis habens, per voluntariam commotionem specierum conseruatarum educere potest de suis thesauris, scilicet, conseruatoriis huiusmodi species vt res aliquas ad suum placitum imaginetur, quo stante, vt iam clarè intelligitur materia de amore hereos. Nam quia dæmones vt dictum est, commouere possunt huiusmodi species, &c. faciunt ista dupliciter. Aliquãdo absq; ligamine vsus rationis, vt de tentatione dictum est, & per exemplum de voluntaria adhæsione, quæ interdum fit, aliquando autem quod totaliter vsus rationis ligetur, & hoc etiam possumus exemplificare per naturales quosdam defectus, vt in freneticis, & ebriis. ergo non mirum quod dæmones sic ligare possunt, Deo permittente, vsum rationis, & tales dicuntur arrepticij, & inde arrepticius, ab arripio, pis, quia arreptũ a dæmone, & hoc dupliciter, vel absq; malefica & maleficio, vel cum ea absq; maleficio, quia vt Philosophus in præfato libro dicit, quod aliquis in passione existens a modica similitudine mouetur, sicut amans ex modica similitudine amati, & sic odium habenti, ideo dæmones qui per actus hominum experiuntur quibus passionibus magis subduntur, illos ad huiusmodi amorem vel odium inordinatum instigant eo fortius in eorum imaginationem & efficatius imprimendo hoc quod cõfingunt, quanto etiam id facilius possunt. Facilius autem possunt, quanto etiam amans facilius speciem reseruatam ad principiũ sensitiuum, id est, imaginationem educit, & in eius cogitatione delectabilius moratur. Cum maleficio vero quando talia per maleficas, & ad maleficarum instantiam, propter pactum initum cum eis procurat, de quibus enumerare præ multitudine tam in spiritualibus quam in secularibus non est possibile. ¶ Quot enim adulteri pulcherrimas vxores dimittentes in fœdissimas alias inardescũt? Nouimus vetulam tres successiue abbates, vt publica oim fratrum fama in illo monasterio etiam in hodiernũ diem refert, non solum diẽ in his maleficiasse, sed & interemisse, quartum iam simili modo dementasse, quod & ipsa publica voce fatetur, nec veretur dicere, feci & facio, nec desistere a meo amore poterunt, quia tantum de meis stercoribus comederunt, quantitatem per extensum brachiũ demonstrando. Fateor aũt quia nobis non aderat vlciscendi & inquirendi super eam facultas, ideo adhuc supereſt. Et quia dictum fuit in principio distinctionis, q̃ inuisibiliter instigat diabolus hominem ad peccandum, non solũ per modum persuasionis vt dictum est, immo etiam per modum dispositionis, licet non deseruit ad propositum tamen sic declaratur. Per consimilem enim admonitionẽ spirituum & humorum facit aliquos magis dispositos ad irascendum, vel concupiscendum, vel ad aliquid huiꝰ. Manifestum est enim quod corpore aliqualiter dispositio, est homo magis pronus ad concupiscentiam, & iram, & huiusmodi passiones, quibus insurgentibus homo disponitur ad consensum. Sed quia præcedentia difficile est prædicare, ideo faciliori modo pro populi auisamento sunt declaranda, & quibus remediis possint tales maleficiati liberari, tractatur in tertia parte.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Modus proponendi præmissa de amore hereos in sermonibus ad populum.

PRAEDICATOR de supra dictis sic mouet quæstionem. An catholicum sit asserere, quod maleficæ valeant ad amorem alienarũ fœminarum inordinatum, mentes hominum immutare, & eorum corda sic succendere, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis, ad desistendum valeant. Cogi & similiter ad odium inter matrimoniales ter coniunctos incitare, vt nec redditionis, nec exactionis debiti matrimonialis locum pro prole habere valeant, quinimo interdum eos oportet currere ad amasias, intempeste noctis silentio per multa terrarum spacia. Super quę si voluerit argumenta aliqua ex precedenti quæstione sumat, si non dicat tantummodo q̃ quæstiones istæ patiuntur difficultates propter amorem & odium, qui cum fundãtur in voluntate, quæ in suo actu semper libera est, nec cogi potest per aliquam creaturam, nisi a Deo qui eam tegere potest, vnde nec dæmon vel malefica eius virtute ad amorem vel odium voluntatẽ cogere videtur. Item quia voluntas sicut & intellectus subiectiue existunt in anima, & illabi animæ illi soli est possibile qui eam creauit, ideo difficultatem parit quæstio quo ad veritates enucleandas in suis partibus, his tamen nõ obstantibus, dicendum est primo super philocaptionem & odium, secundo super maleficum generatiuæ potentiæ. De primo quod licet in intellectum & voluntatem hominis, immediate dæmon nequeant operari, tamen secundum omnes doctores theologos in 2. senten. de virtute dæmonis in operando in corpus, & in potentias corporis, siue corpori alligaras, siue sint sensus interiores, siue exteriores, permittente DEO, agere valent. Hoc probatur auctoritate & ratione ex præcedenti quæstione si placet inuenit, si non dicat auctoritatem & rationem. Iob. 2. Dæmoni dixit DEVS. Ecce in manu tua, id est, potestate est Iob, & hoc erat quo ad corpus

corpus quod patet: quia in aiam noluit dare, vnde dicit: veruntamen animam ei⁹ serua, id est, illesam serua. Ratio quia eẽ dedit in corpus, dedit etiã super oẽs potẽtias corpori alligatas, vt sunt quinq; exteriores & quatuor interiores .s. sensus cõmunis: fantasia siue imaginatiua estimatiua: & memoratiua si nõ potest aliter declarari: detur de porcis & ouibus exemplũ vbi porci per memoratiuam redire sciunt: & oues lupũ & canẽ discernunt ex naturali imaginatione vnum tanquã inimicũ: alterũ tanquã amicum suę nature. Consequenter cum omnis nostra cognitio intellectiua ortũ habet a sensu, cum intelligentẽ iuxta philosophum in. 2. de anima necesse sit fantasmata speculari. Ideo sicut dæmon potest interiorem fantasiam immutare: sic etiam intellectum obtenebrare. Et hoc quidẽ non erit immediate agere in animam sed mediantibus fantasmatibus. Itẽ quia nihil amatur nisi cognitũ dentur exempla ad placitum de auro quod amat auarus quia intelligit eius virturem &c. Ideo obtenebrato intellectu obtenebratur & sua voluntas in suis affectionibus. Hoc autẽ potest facere dæmon & absq; malefica & cum malefica: immo & accidere possunt ex sola incautela oculorũ: & de singulis trademus exempla. Nam vt Iaco 1. dicitur. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem. Sic Sychem cum vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis adamauit eam & rapuit & dormiuit cum illa & conglutinata est anima eius cum ea. Genesis. 34. & secundum glo. Infirme animæ sic accidit quando postpositis proprijs vt Dina aliena negotia curat, seducitur consuetudine & fit vna vnitate sensus cum illicitis. De secundo quod etiam absq; maleficis oriatur interdum & tentatione dæmonum principaliter sic declaratur. Nam amodo sororem suam Thamar speciosissimã adamauit & deperierat in eam valde, ita vt propter ei⁹ amorẽ egrotaret.

Biblioteca dell'Archiginnasio

2. Reg. 13. Non enim in tantum facinus ſtupri quis proſiliret, niſi in toto corruptus, & à diabolo grauiter tentatꝰ. Vnde gloſa ibidem. Hoc monet nos & ideo Deus permiſit vt ſemper caute agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati qui falſam pacem periclitantibus ſpondet: nos paratos inueniens improuiſe trucidet. De hoc ſecundo genere amoris refertus eſt liber ſanctorum patrũ, qui refert quod licet omnem tentationem carnalis concupiſcentie ſibi ſubtraxiſſent, tamen vltra quã credi poteſt, tentabantur aliquoties amore mulierum. Vnde &. 1. Corinth. 12. Apoſtolus dicit: Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſathanæ qui me colaphizet: vbi gloſa. Tentando per libidinem datus eſt mihi. Tentatio aũt cui non conſentitur non eſt peccatum, ſed materia exercendi virtutẽ: & hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoſtẽ nõ à carne quæ ſemper eſt ad minus peccatum veniale etiam ſi ei non conſentiatur. Poterit prædicator aliqua exempla deducere ſi placuerit. De tertio quod amor heræos proueniat ex maleficijs dæmonũ diſcuſſum eſt ſupra: & de hac loquimur tentatione. Et ſi quis diceret quomodo poſſet diſcerni quod non ex diabolo ſed ſolum ex maleficio talis amor inordinatus procedit. Dicendum quod ex multis. Primo ſi taliter tentatus pulchrã & honeſtã habeat vxorem & oppoſitum conſtat de altera &c. Secundo ſi iudicium rationis omnino ligatur ꝙ nullis plagis, ſeu verbis, aut factis, aut etiam confuſionibus ad deſiſtendum ab ea induci valeat. Et tertio poriſsime quando ſe continere nõ poteſt: quin interdum inopinate ſe etiam per longũ ſpacium non obſtante aſperitate itineris: prout ex raliũ confeſsione quiſq; ſentire poteſt ſe tranſſetre habeant, ſiue de die, ſiue de nocte. Nam ſicut dicit Chriſoſto. ſuper Matthæum. 20. de aſina quam Chriſtus equitauit: quod cum demon voluntatem hominis peccato poſſider quaſi ad libitum trahit quo placet, exemplum dans de naui in mari perdito gubernaculo, quæ ad libitum venti proijcitur, & ſicut

ſicut qui equo potenter inſidet & rex tyranni habẽs poſſeſſionẽ. Quarto diſcernitur in eo quod inopinate & ſubito veliuntur & immutantur interdum, vt nihil eis obſtare poſsit. Elicitur etiam ex ipſius perſonæ infamia, & antequam ad vlteriorem quæſtionem de maleficijs circa potentiam generatiuam procedamus: quæ etiam annexa eſt, primo ſoluenda ſunt argumenta.

¶ Sequuntur ſolutiones argumentorum.

AD argumenta aũt reſpondendo. ¶ Ad primũ ꝙ volũtas hoĩs regatur à Deo ſicut intellectus ab angelo bono. Patet ſolutio, Intellectus enĩ ſicut tantũmodo illuſtratur ab angelo bono ad cognitionẽ veri. vnde ſequitur amor boni: quia verũ & ens conuertũtur, ita etiã intellectus poteſt à malo obtenebrari in cognitionẽ veri apparẽtis, & hoc per confuſionem ſpecierum principijs ſenſitiuis. i. virtutibus & potentijs ſenſitiuis interioribus repræſentatis, vnde ſequitur amor inordinatus apparentis boni: puta corporalis delectationis, quam etiam tales quæruntꝰ. ¶ Ad ſecundum argumentũ, quod intra corpora non poſſunt eſſe illa immutando, partim eſt verum, & partim non, & hoc quo ad triplicem immutationem. Non enim poſſunt illa immutare, quantum ad eductionem alicuius formæ: ſiue ſubſtantialis: ſiue accidentalis, quæ etiam potius dicenda eſt productio quam immutatio, ſine adminiculo alicuius alterius agentis, aut etiam ſine diuina permiſſione. Si aũt loquamur de immutatione qualeficatiua vt de ſanitate & infirmitate: ſic vt ex præcedentibus patet, poſſunt varias infirmitates etiã vſq; ad ligamen rationis immittere, & ſic odiũ & amorẽ inordinatũ procurare. Poteſt etiam addi tertia immutatio, quæ fit quando angelus bonus vel malus illabitur corpori: ſicut dicimus ꝙ deus tantũmodo illabitur aïe. i. eſſentie aïe. Sed vbi dicimus ꝙ angelus illabitur corpori: ſcioue malus: vt in obſeſſis. ibi nõ illabitur infra terminos eſſent ic corporis, quia ſic ille ſolũmodo ꝙ dat

Biblioteca dell'Archiginnasio

dat esse, scilicet Deus creator illabi potest, & continetur tanquam qui habet intrinsecam operationem animæ. Dicitur tamen illabi corpori quando aliquid operatur circa corpus, quia ibi est vbi operatur, vt dicit Damascenus: & tunc operatur infra terminos corporalis quantitatis: & infra terminos essentiæ corporis. Vnde elicitur ꝙ corpus habet terminos duplicis rationis, quantitatis & essentiæ. Et est distinctio sicut inter suppositum & naturam. Vnde sicut corpori illabi possunt: ita & potentijs affixis organis corporalibus, & per consequens possunt impressiones facere in potentias, vnde per accidens talis operatio & impressio resultat in intellectum: cum eius obiectum sit fantasma, sicut color, visus: vt dicitur in. 3. de anima & consequēter per accidens vsq; ad voluntatem: quia voluntas suum obiectum recipit ab intellectu sub ratione boni secundum ꝙ intellectus apprehendit aliquid: in ratione boni veri & apparentis. Ad tertium argumētum cognoscere cogitationes cordis est dupliciter: vel in suo effectu, vel vt sunt in intellectu. Primo modo non solum angelus, licet etiam homo cognoscere potest, licet angelus subtilius vt patebit. Nam interdum cogitatio cognoscitur: nō solum per actum exteriorē, sed etiam per immutationē vultus. & etiā medici, aliquas affectiones animi per pulsum cognoscere possunt. Vnde Augustī. in lib. de diuinatione dæmonum dicit, ꝙ aliquando hominū dispositiones: non solum voce prolatas: sed etiam cogitatione conceptas, signa quædam ex animo exprimuntur in corpore tota facilitate perdiscūt, quanuis in libro retractationū hoc dicat non esse asserendum, quomodo hoc fiat, estimo quod retractat. Si quis diceret eum sensisse ꝙ cogitationes dæmō cognoscerent in intellectu. Alio modo possunt cognosci cogitationes, prout sunt in intellectu, & affectiones prout sunt in voluntate, & sic solus Deus cogitationes cordiū & affectiones voluntatum cognoscere potest. Cuius ratio est: quia voluntas creaturæ rationalis soli Deo subiacet.

&

& ipse in eam solus operari potest, qui est principale eius obiectū & vltimus finis. & ideo ea quæ in volūtate sunt, vel ex voluntate sola dependent, soli deo sunt nota. Manifestum est aūt quod ex sola voluntate dependent, quod actu aliquis aliqua consideret: quia cum aliquis habet habitum scientiæ, vel species intelligibiles in eo existentes vtitur eis cum vult. Probatur etiam ex his quę dicta sunt, quia angelus non potest illabi animæ, ergo non potest per naturam videre ea quæ sunt in anima, & quandiu sunt in intimo animæ. Vnde quando arguitur. Dæmon nō potest videre cogitationes cordium: ergo non potest corda seu mentes hominū ad amorē vel odium incitare. Dicitur ꝙ sicut cognoscit, scilicet per effectus & subtiliori modo q̄ homo, ita etiam subtiliori modo potest immutare ad odium vel amorem cōmouendo fantasmata & intellectum obtenebrādo. Est etiam aliquid timorosis conscientiis & virtuosis pro eorum consolatione aduertendum: ꝙ immutatio sensibilis exterior & corporalis quę concomitatur cogitationes hominis quandoq; est ita exilis & indeterminatē quod diabolus per eam in certā cognitionē cogitationis venire non potest, præsertim quando studijs aut bonis operibus vacant interpellatim & tales tunc in somnis plus vexat, experientia hoc docet. Quādoq; est ita fortis & determinata quod per illam potest cognoscere cogitationem quantū ad speciem, vt quod cogitat de inuidia, vel de luxuria, sed an per eā possit certitudinaliter cognoscere quantum ad omnes circunstantias vt videlicet super talem vel talem sub dubio dimittamus sicut & reperim⁹, nisi quod verum est ꝙ tales circunstantias ex actibus postmodum cognoscere potest. Ad quartum, quia licet illabi animæ tantū conueniat Deo, tamen illabi corpori & per consequens potentijs affixis corpori modo supraracto: hæc potest conuenire angelo siue bono siue malo, vnde amor & odium in tali homine causari possunt. Ad illud quod virtus sensitiua sit dignior quam nutritiua quæ tamica

Biblioteca dell'Archiginnasio

men non potest immutari ab eo. Dicendum quod immo super vim nutritiuam etiam posset ita vt aliquid citius vel tardius dirigitur in os vel in carnem: sed ad illud non cooperatur, sicut ad impediendum vel agitandum vires sensitiuas interiores vel exteriores: & hoc propter suum lucrum quod ex sensuum deceptione & intellectus illusione plurimum procurat.

¶ Quæstio octaua an generatiuam potentiam seu actum venereum malefici impedire possunt quod maleficium in bulla continetur.

SEcundo, eadē veritas, scilicet, ꝙ adulteri, fornicarię &c. amplius existūt malefici ostenditur per impedimentū maleficiale super actum generatiue potentie, & vt veritas magis eluescat, arguitur primo ꝙ non sit possibile, quia si tale maleficiū esset possibile, posset etiā maritatis cōtingere: quod si conceditur tunc cum matrimonium sit opus Dei, & maleficiū opus diaboli: fortius erit opus diaboli opere Dei. Si vero conceditur ꝙ tantummodo fornicarijs & non maritatis: tūc redibit opinio ꝙ maleficium nihil sit in re: sed tantum in opinione hominū, cuius oppositū in prima quęstione tactū est: aut dubitatur ratio cur istis & nō illis contingere possunt: & cum non videtur subesse alia ratio, nisi quia opus Dei matrimonij existit. Et illa ratio secundum theologos non cōcludit: vt patet in. 4. dist. 34. de impedimento maleficiali manet adhuc argumentum, ꝙ opus diaboli erit fortius opere Dei: & cum hoc sit inconueniens asserere, ergo etiam inconueniens est asserere per maleficiū posse impedire actum venereum. Item diabolus non potest impedire actus aliarum virtū naturaliū, vt comedendi: ambulandi: erigendi: quod videtur esse verū ex eo quia interimere possent totum mundum. Præterea cum actus venereus æqualiter se habet ad omnem mulierem si impeditur: impeditur etiam ad omnem mulierem: sed hoc est falsum ergo & primum quod falsum sit docet experientia, cum tales qui dicunt se maleficiatos sunt potentes ad alias, licet nō ad illas quas cognoscere non potest, quia videlicet non vult vnde nihil potest in re. In contrarium & pro veritate est ca. Si per sortiarias. 33. q. 8. Item omniū theologorum & canonistarum sententia, vbi tractant de maleficiali impedimento matrimonij. Item ratio alludit cum maior sit potestas dęmonis quam hominis, & homo impedire potest potentiam generatiuam: siue per herbas frigidissimas siue per alia impedimenta &c. vt quisque imaginari potest: ergo & dæmon qui acutioris scientiæ existit hoc facere peramplius potest. Responsio ex duob⁹ quæ supra tacta sunt: veritas satis patere potest licet modus impediendi non sit specialiue declaratus. Nam tactū est quod maleficium nō est solum in opinione hominum, quasi nihil in re: immo effectus innumeri maleficiales accidere possunt, vere & realiter Deo permittente. Ostensum est etiam quod Deus amplius permittit super vim generatiuam, propter maiorem eius corruptionem quam super alios actus humanos. Sed de modo quo tale impedimentum procuratur est aduertendum: quod nō procurat solum circa vim generatiuam, sed etiam circa vim imaginatiuam seu fantasiam: & super hoc notat Pet. de palude in suo. 3. dist. 34. quinq; modos. Dicit enim quod quia dæmon ex hoc quod est spiritus habet potestatem super creaturam corporalem, ad motum localem prohibendum vel faciendū. Ideo potest corpora impedire ne sibi appropinquant directe vel indirecte, interponendo se quandoque in corpore assumpto, sicut accidit sponso qui desponsauerat ydolum, & nihilominus contraxerat cum iuuencula: nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo hominem inflammare ad actum illum, vel etiam refrigerare ab actu illo adhibendo occulte

Biblioteca dell'Archiginnasio

occulte virtutes rerũ quas optime nouit ad hoc validas. Tertio modo turbãdo estimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosam, quia potest vt dictum est, in imaginationẽ imprimere. Quarto reprimendo directe rigorem membri fructificationi congruenti: sicut etiam motũ localem reprimere potest. Quinto prohiberi missionem spirituũ ad membra in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis ne ad vasis generationis descendat, vel ne ab eis recedat: vel ne excidat: vel emittatur: & multis alijs modis. Et subdit de hoc quod supra tactum est ab aliis doctoribus concordando dicens. Plus enim permittit Deus super hunc actum per quem primũ peccatum diffunditur: quam super alios actus humanos, sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deferuiunt quam alia animalia, & post pauca dicit: Idem etiã de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt exosum habeat virum quod pro toto mundo non permittit se cognosci. Post vult dare rationem quare plus maleficiuntur viri circa talem actum quam mulieres, & dicit quod quia tale impedimentũ fit interdum per obstructionem vasis, vel etiam per motum localem, reprimendo rigorem membri: quæ potius & facilius in viris continere possunt, ideo plures viri maleficantur, quã mulieres. Posset etiã quis dicere q̃ ideo quia plures mulieres superstitiose sunt q̃ viri, & potius allicere cupiũt viros q̃ mulieres. vel etiam in despectũ hoc faciunt mulieres coniuncte, vt vtrobiq; faciant occasionem adulterãdi, dum vir alias cognoscere potest, & non propriã & similiter vxor etiam alios habeat quærere amatores. Addit etiam quod Deus permittit amplius seuire in peccatores quã in iustos. Vnde angelus dixit Thobiæ, In illos qui libidini vacant accipit dæmonum potestatem, sed etiã aliquando in iustos, sicut in Iob: sed non circa vim generatiuam propter quę debẽt facere confessiones & alia bona ne ferro manẽre in vulnere frustra sit medicinam apponere. Hæc Pet. sed de amotione

tione talis effectus patebit in tertia parte operis.

¶ Incidentaliter aliqua dubia declarantur.

INcidentaliter vero si quæritur. Quare actus ille aliquando impeditur, respectu vnius mulieris, & non respectu alterius. Respondeo secundum Bonauen. hęc est, vel quia sortilegus, seu malefica ad hoc respectu personæ determinatæ diabolum immutauit, vel quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire non permittit. Occultum enim Dei iudicium hîc latet, vt patet in vxore Thobię. Et addit: Si quęritur quomodo diabolus hoc facit, dicendum quod impedit generatiuam iam non impedimento extrinseco lędendo organum, sed extrinseco impediendo vsum, vnde quia est impedimentum artificiale, non naturale, ideo potest impedire ad vnam, quòd nõ ad alias, vel tollendo excitationem concupiscentiæ ad illam, & non aduersus aliam, & hoc per virtutem propriã, vel herbam, vel lapidem, vel per aliquam naturam occultam Et hæc conueniunt cum dictis Petri de palude. Præterea cum in potentia talis actus, beneq; ex frigiditate naturæ seu naturali defectu contingit. Si quęritur quomodo potest discerni quod ex maleficio vel non maleficio contigerit. Respondit Hostien. in summa. licet hoc nõ sit prædicandum publicè, quando virga nullatenus mouetur, & nunquam potuit cognoscere, & hoc est signum frigiditatis, sed quando mouetur & erigitur, perficere autem non potest, est signum maleficij. Notandum insuper quod non solum fit maleficiũ, ne quis actum illum exercere valeat, sed etiã aliquando fit ne mulier concipiat, vel vt aborsum faciat. Sed nota secundum canonum sanctiones, quod qui cunque propter vindictæ libidinem explendam, vel propter odium aliquid fecerit viro, vel mulieri, propter quod non posset generare vel concipere, reputatur homicida. extra de homici. Si aliquis. ¶ Et nota quod communiter loquitur canon de amatoribus seculi, qui suis amasijs per pocula, ne confusionem incurrant talia procurant, vel

Biblioteca dell'Archiginnasio

etiam per certas herbas, naturam nimium infrigidantes, absq; auxilio dæmonum. Vnde pœnitentes sicut homicidæ sunt puniendi. Maleficę autem per maleficia talia procurantes, sunt secundum leges vltimo supplicio puniendæ, vt supra in prima quęstione tactum est. Et pro solutione argumentorum vbi difficultatur an matrimonialiter coniunctis talia contingere possint. Et vlterius aduertendum, quod licet ex his quę tacta sunt, non pateat super hoc veritas, tamen verè & realiter illis matrimonio, sicut & extra contingere possunt. Et prudens lector qui copiam librorũ habet, inueniet tam apud theologos quàm canonistas, præcipuè extra. & in materia de frigidis, & maleficiatis. & in 4. dist. 34. mutuo concordantes, & duos errores reprobantes, præsertim circa matrimonialiter coniunctos, qui sentire videbantur quod tale maleficium non posset contingere inter matrimonialiter coniunctos, motis illis rationibus, quod diabolus non posset opera DEI destruere. Et primus error qui ab eis reprobatur est contra illos qui dicebant maleficium nihil esse in mundo, sed tantum esse in opinione hominum, qui ex ignorantia causarum occultarum, & quas etiam nullus hominum scire potest aliquos effectus naturales maleficiis imputabant, quasi illos efficerent non occultæ causæ, sed dæmones per se vel maleficos, hic error licet ab omnibus aliis doctoribus sub simplici falsitate reprobatur, tamen à sancto Thoma acrius impugnatur, vbi ipsum tanquam hęresim condemnat, dicens quod hic error ex radice infidelitatis procedit, & quia infidelitas in Christiano hęresis dicitur, ideo tales vt hæretici merito supecti sunt. De qua tamen materia etiam in p̄. q. tactum est, licet ibi non taliter sit declaratum. Nam si quis alia dicta doctoris sancti in aliis locis considerat, rationes inuenit, quare asserit talem errorem extra radicem infidelitatis procedere. Nam in quæstionibus de malo vbi tractat de dæmonibus, & in quęst. prima, an dęmones habeãt corpora naturaliter sibi vnita.

Inter

Inter alia quæ ibi recitantur, mentio de illis, qui singulos effectus ad virtutes cœlestium corporum, quibus & subesse dicebant occultas causas effectum inferiorum dicens. Considerandum est q̄ Peripatetici Aristotelis sectatores, nõ posuerunt dęmones esse, sed ea quæ attribuuntur dęmonibus, dicebant prouenire ex virtute cœlestium corporum & aliarũ naturalium rerũ. Vnde Augustinus dicit. 10. de ciuitate Dei. Porphirium visum fuisse q̄ herbis, & lapidibus, & animantibus, ac sonis certis ac vocibus, ac figurationibus atq; figmentis quibusdam, etiam obseruatis in cœli cõuersione, motibus syderũ, fabricari in terra ab hominibus potestates syderũ idoneas, variis effectibus exequendas. Ex quibus apparet error, q̄ oĩa reducebãt in causas occultas syderũ, & dæmones tantũmodo fabricarẽtur ex opinione hoĩm. Sed q̄ hæc positio sit falsa manifeste probat S. Thomas, ex hoc ibidem, q̄ reperiuntur aliquæ operationes dæmonũ, quæ nullo modo possunt ex aliqua naturali causa procedere, puta q̄ aliquis obsessus à dæmone loquatur linguam ignotam, & multa alia inueniuntur opera dæmonũ, tam in arrepticiis q̄ nigromanticis attrib⁹, quæ nullo modo possunt nisi ex aliquo intellectu procedere ad minus bona secundum naturam, licet mala secundum voluntatem. Et ideo coacti fuerunt propter inconuenientia tacta alij philosophi ponere dæmones esse, licet post in varios errores inciderunt, aliis putantibus animas hominũ à corporibus exeuntibus dæmones fieri. Vnde & multi auruspices pueros occiderunt, vt animas eorũ suos cooperatores haberent, & plures alij errores recitantur. Vnde patet q̄ nõ immeritò doctor sanctus dicit talẽ opinionẽ ex radice infidelitatis procedere, Si cui placet, legat August. in 8. & 9. de ci. Dei. super varios errores infidelium, circa naturam dæmonũ, quare etiam cõmunis ratio oĩm doctorum, quæ in prefata distinctione allegatur contra huiusmodi errantes, scilicet, quo maleficiũ aliquid esse negantes, magnæ est efficaciæ in sententia, licet breuis sit

G ij in

Biblioteca dell'Archiginnasio

In verbis, vbi dicunt ꝙ qui maleficium nihil esse in mundo asserunt, contrariantur oim doctorum sententiis, & sacræ scripturæ, declarantes dæmones esse, & dæmones habere potestatē supra corpora, & supra imaginationes hominū, Deo permittente, vnde & per eos malefici mira operari possunt circa creaturas. Vnde & merito ipsorū dæmonum instrumēta, & ad quorū instantiam dæmones interdum ad creaturarū nocumenta operantur, malefici dicuntur. Et quidem ꝙ per reprobationem huius primi erroris à doctoribus non fit mentio de matrimonialiter coniunctis, tamen per reprobationem secundi erroris hoc patet. Dicunt em̄ ꝙ aliorum error erat ꝙ licet maleficium esset & abundaret in mundo, etiam contra carnalem copulam, tamen quia nullum tale maleficium potest censeri perpetuum, ideo nunquam dirimeret matrimoniū iam contractum. Ecce ꝙ mentio fit de matrimonialiter coniunctis. Improbando autem hunc errorem, licet declarare hoc nō deseruiat ad propositum, tamen propter eos qui copiam librorum nō habent. Notandum ꝙ improbant per hoc; ꝙ talia asserere dicunt esse contra experimentū, & contra iura antiqua & noua. Vnde dant talem catholici doctores distinctionem, ꝙ impotentia ex maleficio procreata, aut est temporalis, aut perpetua. Si temporalis, tunc non impedit. Tunc aūt præsumitur esse temporalis, quando infra spacium trium annorū cohabitantes & quantū possunt operam dantes, siue per ecclesiastica sacramenta, siue per alia remedia sanari possunt. Si vero non sanentur aliquo remedio, ex tunc presumitur esse perpetua, & tūc aut procedit matrimonij contractionem & cōsummationem, & sic impedit matrimoniū contrahere, dum & dirimit iam contractum, aut sequitur matrimonij contractionem, sed nō consummationem: & sic etiam vt dicunt aliqui dirimit matrimonium iam contractū, dicitur em̄ 4. q. 1. c. 1. quod coniugium confirmatur officio, scilicet, carnis, vt dicit glo. aut sequitur matrimoniū consummatum, & tunc vinculum matrimoniale non dirimit, plura ibi notantur extra de frigidis, & c. per Hostien. & Gofre. & doctores etiam theologos vbi supra. Ad argumenta. Ad primum satis patet ex his quæ dicta sunt. Nam primo ꝙ Dei opera possunt destrui per opera diaboli si maleficium posset inter coniugatos contingere, non valet instantia, immo oppositum patet, cū nihil possit diabolus niſi Deo permittente. Item quia non per violentiam destruit vt tyrann⁹, sed per quandam artem extrinsecam vt supra patuit. Ad secundum patuit supra quarè potius Deus permittit super hunc actum venereum quam super alios actus. Potest etiam super alios, quādo Deus permittit. Vnde non valet quod perimat mūdum. Ad tertiū similiter patet ex dictis.

¶ Quæstio nona. An maleficę præstigiosa illusione operantur circa membra virilia quasi illa omnino sint à corporibus euulsa.

Tertio, eadem veritas declaratur per diabolicas operationes, circa membrū virile cui⁹ rei veritas vt magis elucescat quæritur. An maleficę valeant mēbra virilia virtute dæmonum verè & realiter vel solūmodo præstigiosa apparitione auferre: & arguitur ꝙ verè & realiter per argumentū à fortiori. Maiora possunt dæmones vt homines occidere vel localiter transferre, vt supra patuit de Iob, & Thobiæ. 7. viris occisis, ergo etiā possunt mēbra hominis verè & realiter auferre. Præterea glosa super illud p̄s. Immissiones per angelos malos. De⁹ punit per malos angelos, sicut populū Israēliticum sæpe puniuit variis languoribus, verè & realiter corporib⁹ immissis: ergo & huiusmodi infirmitates circa membrū tale immittere potest. Si dicatur ꝙ potest diuina permissione, tunc sic in præcedētibus dictū est ꝙ Deus amplius permittit vim generatiuam maleficiari, propter primā corruptionem peccati: quæ per actum generantē in nos deuenit: ergo etiam amplius permittit super membrū illius potentię

Biblioteca dell'Archiginnasio

generatiuę, vt ipsum totaliter auferat. Preterea maior fuit conuersio vxoris Loth in statuam salis. Gen. 19. quam auferre membrũ virile: sed illa fuit vera & realis & non apparens conuersio: quia adhuc visibiliter vt dicitur, supest illa statua. Et factum fuit per malum angelum vt coacti a bonis qui prius cæcitate eos percusserãt, vt ostium domus inuenire non possent. sicut etiã aliæ punitiones Sodomitarum, quia & glosa ibidem asserit ipsam etiam illo vitio infectam: ergo & ista facere possunt. Præterea quicunq; potest inducere formã naturalẽ, potest & illã auferre. Sed dæmones formas naturales pluries induxerunt: vt patet de magis Pharaonis, qui virtute dæmonũ ranas & serpentes fecerunt. Item Augusti. in lib. 83. q. dicit ꝙ omnia quę visibiliter fiunt etiam per inferiores potestatis aëris. Hæc non absurdi fieri posse creduntur: sed hoc possunt facere homines, vt aliqua arte vel incisione membrũ auferatur: ergo & dæmones ista facere inuisibiliter ꝙ alij visibiliter possunt, sed contra Augusti. 18. de ciu. dei. Non est credendum etiam hominis corpus dęmonũ arte vel potestate in bestiali liniamenta posse conuerti, ergo etiam a simili non potest auferre hoc ꝙ ad veritatem corporis humani deseruit. Item. 3. de tri. dicit. Non est putandũ istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiã sed soli Deo. Responsio. Nulli dubium quin malefice quædam mira operãtur circa membra virilia: vt ex visis & auditis plurimorũ, immo & ex ipsa publica fama cõstat, de hoc ꝙ per sensum visus aut tactus veritas illius membri cognoscebatur, ꝙ qualiter fieri potest. Dicendum ꝙ licet dupliciter fieri possit, scilicet, verè & realiter vt argumenta prima tetigerunt, & præstigiosa operatione: ea tamen quæ a maleficis fiunt, circa huiusmodi nõ fiunt, nisi præstigiosa illusione: quæ tamen illusio non habet locum in imaginatione patientis: quia imaginatio eius potest verè & realiter æstimare aliquã rem non esse præsentem: licet per nullam operationẽ sensus exterioris, scilicet, visum

sum aut tactum percipit esse præsentem. Vnde potest dici vera ablatio mẽbri ex parte imaginationis patientis: licet non ex parte rei ꝙ qualiter fit sunt plura notanda. Primo duo modi quibus ista fieri possunt. Non mirum ꝙ diabolus sensus humanos exteriores decipere potest, q interiores de quibus supra tactum est, illudere potest formas reseruatas educendo ad principalia sua sensitiua: decipit aũt eos in sua naturali operatione, vt ꝙ visibile est fit illi inuisibile: tangibile, intangibile: audibile, inaudibile: & sic de alijs. Hæc aũt veritas illa nihil ponit ex parte rei quod omnia fiunt ex immutatione organorum destruentiũ, ad visum, auditum &c. vt sunt oculi & manus quibus immutatis iam fallitur sensus iudicium. Possumus ista ex naturalibus quibusdam demonstrare: nam sicut vinũ dulce propter infectionẽ linguæ in febricitante videtur amarũ: vnde gustus decipitur non ex parte rei sed ex parte humorum. Ita & ibi nulla deceptio ex parte rei quin ibi fit virga adhærens, sed deceptio ex parte organi sensus. Iterum sicut supra dictum est de vi generatiua illam impediendo per impositionẽ alicuius alterius corporis eiusdem coloris & apparentiæ: ita & aliquod corpus planũ figuratũ colore carneo interponere possunt inter vsum aut tactũ oculorum & manũ, & inter ipsum verum corpus patientis, ita ꝙ suo iudicio nihil valeat videre & sentire nisi corpus planum, & nullo membro interruptum. Videantur dicta sancti Thomæ in. 2. dist. 8. artí. 5. de præstigiosis illusionibus, & similiter secunda secundæ. q. 91. & in quæstionibus de malo: frequenter allegans illud Augustin. in lib. 83. q. serpit hoc malum dęmonis per oẽs additus sensuales dat se figuris: accommodat se coloribus, adhæret sonis: odoribus se subiicit, infundit se saporibus. Præterea allud it ratio: ꝙ non solum per interpositionẽ alicuius corporis plani non membrato talis illusio præstigiosa in videnti & tangente fiat: immo & per modum quo certi spiritus seu species reseruati educũtur ad sua principia sensitiua in-

Biblioteca dell'Archiginnasio

ua interiora .ſ. ad imaginationē & fantaſiam, vnde contingit aliquid imaginari: ac ſi primo eliciatur ex ſenſu interiori. Nam vt in præcedenti quæſtione tactum eſt. Dæmones virtute propria poſſunt localiter corpora mutare, ex tranſmutatione aũt ſpirituũ & humorũ: etiam ſecundum naturæ operationē contingunt, aliqua ſecundũ imaginationē vel ſenſum videri naturaliter dico, quia & Philoſophus in de ſom. & vigil. aſſignans cauſam apparitionis ſomniorũ dicit: ꝙ cum animal dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad principiũ ſenſitiuũ, ſimul deſcendũt motus ſiue impreſſiones relictæ ex ſenſibiliũ motionibus: quæ in ſpiritibus ſenſibilibus conſeruantur. Termini fuerunt ſuperius declarati, ita ꝙ tunc aliqua appareant: at ſi tunc primo â rebus exterioribus ſenſus immutarentur. Et quia hoc natura facere poteſt, à fortiori diabolus formas ſeu ſpecies corporis plani, & non membro virili organiſato educere poteſt ad vim fantaſticam, & imaginatiuã: vt inde ſenſus iudicent, ac ſi in rerũ veritate ita eſſet. Per hunc etiam modum vt patebit inferius homines videtur animalia: cum tamen non ſint in rerum veritate.

SEcundo notandi ſunt alij modi faciliores ad intelligendum & prædicandum. Nam quia preſtigium nihil aliud eſt ſecundum Iſidod. 8. Ethimo. ca. 9. quam ſenſuum quædam deluſio & præſertim oculorum. Vnde & dicitur à præſtringo, quia aciem oculorum preſtringit, ita vt res videantur aliter eſſe q̃ ſint. Et vt Alexander de Ales dicit, parte 2. Preſtigium propriè ſumptũ, eſt illuſio dæmonis quæ nõ habet cauſam ex parte mutationis rei, ſed ſolummodo ex parte cognoſcentis qui deluditur, ſiue quantum ad interiores ſenſus, ſiue quãtum ad exteriores. Vnde in genere loquendo etiam de humana præſtigioſa arte dicamus. Tribus modis poteſt fieri. Vna abſq; dæmonibus, & illa potius dicitur deluſio, quia artificialiter fit agitatione hoim oſtendentium vel occultantium aliquas res, ſicut fit in tractionib. per ioculatores, vel per mimos.

Alius

Alius modus ſit etiam ſine virtute dæmonum, vtpote naturaliter virtute corporum naturalium, vel etiam mineralium, quæ qui habent, poſſunt ſecundum quandam virtutem huiuſmodi rebus inditam rem oſtendere, vel facere apparere nõ ſicut eſt. Vnde Tho. prima par. q. 114. ar. 4. & ſecundum alios plures, quædam herba ſuccenſa ſeu accenſa, fumigans, facit trabes apparere ſerpentes. Tertius modus deluſionis eſt, qui fit per dæmones, Deo tamen permittente. Habent enim dæmones ex natura vt patuit, quãdam poteſtatem ſuper quaſdã res inferiores, quas poſſunt exercere circa illas, quando Deus ſinit, vt tunc etiam res appareant aliter q̃ ſint. Pro quo notandũ tertio, ꝙ dæmon poteſt quinq; modis illudere aliquem, ꝙ iudicat rem aliter q̃ eſt. Primo artificiali tractatione vt dictum eſt, quia quicquid homo ſcit, per artem ipſe melius ſcire poteſt. Secundo modo naturali applicatione alicuius rei, prout dictum eſt, per interpoſitionem alicuius corporis, vt alterũ occulteretur, vel etiam ex fantaſijs hominum illas perturbando. Tertio modo, vt quando in aſſumpto corpore oſtẽdit ſe eſſe aliquam rem quæ nõ eſt ſicut Grego. in primo dialog. narrat, de moniali quæ comedit lactucam, quæ tamen vt ipſe dæmon faſſus fuerat, non lactuca, ſed dæmon in lactucæ ſpecie, aut in iſta lactuca erat, vel etiam cõtigit Anthonio, in maſſa auri, quã in deſerto repperit, vel etiã quando hominẽ verum tegit, & facit vt brutum animal videatur, prout iam dicetur. Quarto modo, vt quãdo turbat organũ viſus, vt videatur res nubiloſa quæ eſt clara, vel econuerſo, vt vetula videatur iuuencula. Nam & poſt ſternum apparet aliter lumen q̃ ante. Quinto modo, vt in imaginatiuam potentiam operando, & tranſmutationẽ ſpecierũ ſenſibilium, per cõmotionem humorũ, vt ſupra tactum eſt, faciendo, vt tunc quaſi recentes & nouæ apparitiones in ipſis potentiis ſenſitiuis cauſentur. Et ſic tribꝰ vltimis modis, dæmon illudere poteſt, preſtigioſa arte ſenſus hominis, & etiam ſecundo modo. Vnde nulla diffi-

G v cultas

Biblioteca dell'Archiginnasio

cultas quin membrũ virile occultare præstigiosa arte velit. Euidens iudicium siue experimentum, quod nobis in officio inquisitionis existentibus reuelatum fuit, infra ponetur, vbi de his & aliis factis plura recitantur in secunda parte tractatus.

¶ Quomodo maleficium à defectu naturali potest discerni.

INcidentalis quæstio, cum certis alijs difficultatibus, quod sequitur. Petro ablatum est membrũ. ignorat aũt an per maleficiũ, seu alias diuina permissione, per dæmonis potentiam sit ablatum? sunt ne modi cognoscendi & discernẽdi inter ista? Responderi potest ꝙ sic. Primo quod tales quibus accidũt vt plurimum sunt adulteri: seu alias fornicarij. Vnde dum amasijs non ad nutum seruiunt: seu eas relinquere volunt alijs adhærendo: tunc in vindictam talia procurant: aut alias potentiã illius membri amputant. Secundo, cognoscitur per hoc ꝙ non est durabile, Nam si non sit ex maleficio tũc non est durabile sed quandoq; redibit. Sed hic iterum suboritur dubitatio, an hoc sit ex natura maleficij ꝙ non sit durabile. Respondetur ꝙ potest esse perpetuum & durare vsq; ad mortem: sicut etiam de impedimento maleficiali in matrimonio. Iudicãt canonistæ & theologi quod reperitur temporale perpetuũ. Nam dicit Gotfre. in summa. Maleficium non potest solui semper per illum q fecit, vel quia est mortuus: vel quia nescit delere ipsum: vel quia maleficiũ est perditũ. Vnde à simili dicere possumus, ꝙ maleficiũ Petro illatum erit perpetuũ: vel quia illa malefica quę fecit non potest eum sanare. Sunt enim malefice in triplici genere. Nam quædam sanant & lædunt, quædã ledunt sed sanari nequeũt. Quædam tantummodo sanare videntur, id est, lesiones amouere, vt inferius patebit. Sic enim nobis contigit. Nam duæ malefice mutuo rixantes, dum vna alteri improperaret, vna dixit: Non sum tam pessima

pessima sicut tu, quia quos lædo sanare scio. Vel etiã durabit vbi ante eius sanationẽ malefica discederet, vel locũ mutãdo: vel ab hac vita discedẽdo. Nam & sanctus Tho. dicit: Maleficium quodlibet ita potest esse perpetuũ quod non potest habere humanũ remediũ: quia & si habet remedium non est tamen hoc homini notum, vel licitum: licet Deus possit præstare remediũ per sanctum angelum dæmonẽ: licet non maleficã cogendo. Veruntamen summum remediũ contra maleficiũ est pœnitentiæ sacramentum: extra de frigid. Nam & infirmitas corporalis sæpe prouenit ex peccato, extra de pœni. cum infirmitas qualiter etiam maleficia sint auferenda: patebit in tertia parte tractatus, & in secunda parte, capitulo. 6. tres aliæ differentiæ tanguntur.

¶ Solutiones argumentorum.

PAtet ad primum quod nulli dubiũ quin sicut Deo permittente occidere possunt homines: ita vt membrũ illud seu alia auferre possunt verè & realiter. Sed tunc dæmones non operãtur per maleficas: de quibus iam mentio habetur. Et per hæc etiam ad secundum patet solutio. Sed ad illud ꝙ quia Deus ampli⁹ permittit vim generatiuam maleficiare propter &c. ergo etiam permittitur vt illud membrũ verè & realiter auferatur. Non valet vt semper hoc fiat. Quia non esset per modum maleficij hui⁹ fieri: nec etiã malefice hoc affectãt, dum talia operantur: quod non habeant potestatẽ restituendi membrũ quando volunt & sciunt. Ex quo patet ꝙ non vere sed præstigiosa arte aufertur. Ad tertium de conuersione vxoris Loth dicimus, vera fuit & non præstigiosa arte: nunc aũt loquimur de arte præstigiosa. Ad quartum ꝙ dæmones possunt inducere aliquas formas substantiales, ergo etiam auferre. Dicitur quantũ ad magos Pharaonis ꝙ fecerunt veros serpentes, & possunt dæmones circa aliquas imperfectas creaturas adminiculo alicuius alterius

Biblioteca dell'Archiginnasio

alterius agentis aliquos effectus producere, quæ non pos-
sunt circa homines, de quibus Deo magis est cura, iuxta
illud: Nunquid Deo cura est de bobus. Possunt tamen sem-
per vt dictum est, Deo permittente, hominibus etiam no-
cere vere & realiter, aut etiam prestigiosa arte, & per hæc
etiam patet solutio ad vltimum argumentum.

¶ Quæstio decima, An maleficæ operantur circa homi-
nes in bestiales formas prestigiosa arte illos transmutando.

QVARTO ipsa veritas declaratur, vbi etiã
homines transformant in bestias, quod qua-
liter fiat arguitur ꝙ nõ sit possibile hoc fieri,
26.q.5.Epi. ex Concilio Acquirensi. Quisq;
credit posse fieri aliquam creaturam, aut in
melius, aut deterius immutari aut transformari in aliam
speciem, vel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore,
qui omnia fecit, & per quẽ omnia facta sunt, procul dubio
infidelis est, & pagano deterior, & vtamur argumentis S.
Thomæ in 2. sent. di. 8. An dæmones possint imprimere
in sensus corporales, prestigiis deludendo. Vbi primo ar-
guitur ꝙ non. Nam illa forma bestiæ quæ videtur, opor-
tet ꝙ sit alicubi, sed non potest esse tantũ in sensu, quia sen
sus non habet aliquã speciem, nisi à rebus acceptam, & ibi
nõ est vera bestia, per auctoritatem can. allegatam, nec ite
rum potest esse in re quę videtur, sicut quod mulier videa
tur bestia, quæ duæ formæ substantiales nõ possunt esse in
eodem simul & semel, ergo cum illa forma bestiæ quæ vi
detur nullibi possit esse, ideo nulla præstigiosa illusio in
oculo videntis fieri potest, cum visio per aliquam formã
necessario habeat terminari. Præterea si dicatur ꝙ forma
illa sit in aëre circunstante, hoc nõ potest esse, tum quia aër
nõ est susceptiuus alicuius formæ seu figuræ, tum etiam
quia nõ semper vnus & idem aër circa illam personã pro-
pter flexibilitatem manere potest, præcipuè quando moue
tur, tum etiam quia sic videretur ab omnibus talis trans-
formatio, quod tamen non fit, quia dæmones nõ videntur
ad

ad minus sanctorum virorum visiones decipere. Præterea
sensus visiuus, seu potentia visiua, est potẽtia passiua, sed
omne passiuũ mouetur ab actiuo sibi proportionato, acti
uum aũt proportionatum sensui est duplex. Vnum quasi
originans actum, scilicet, obiectum. Aliud aũt quasi defe-
rens sicut medium, sed forma illa quæ videtur non potest
esse obiectum sensus, neq; etiam medium quasi deferens.
De primo, scilicet, quod nõ potest esse obiectũ, quia à nul-
la re sumi potest, vt in præcedenti argumento tactum est,
cum non fit in sensu à re accepta, nec in ipsa re, nec etiam
in ipso aëre, quasi in medio differente, vt prius tactum est
in tertio argumento. Præterea si dæmon mouet vim cogni
tiuam interiorem, aut hoc facit se obiiciendo virtuti co-
gnitiuæ, aut hoc facit immutando ipsam, non aũt hoc fa-
cit se ei obiiciendo, quia oporteret ꝙ vel assumeret corpꝰ,
& sic non posset interius ingredi ad organum imaginatio
nis cum duo corpora nõ fint similiter in eodem loco, neq;
in assumendo fantasma, quod etiam esse non potest, quia
fantasma non est sine quantitate. Similiter etiam non po-
test hoc facere immutando, quia aut immutaret alteran-
do, quod videtur non posse facere, quia omnis alteratio
fit per qualitates actiuas, quibus dæmones carent, aut im-
mutaret transmutando siue localiter mouendo, quod vi-
detur esse inconueniens duabus rationibꝰ. Primo quidem
quia transmutatio organi non posset fieri sine sensu dolo-
ris. Secundo, quia secundum hoc dæmon nõ ostenderet hu
iusmodi nisi nota, cum tamen Augustꝰ dicit quod ostendit
huiusmodi formas & notas & ignotas. Ergo videtur ꝙ
dæmones nullo modo possunt imaginationẽ vel sensum
hominis decipere. Sed contra Augustꝰ 18. de ci. dei dicit: ꝙ
transmutationes hominũ in animalia bruta, quæ dicũtur
arte dæmonum, factæ nõ fuerunt secundum veritatem, sed
solum secundum apparentiam. Hoc aũt fieri non posset
si dæmones humanos sensus transmutare nõ possent. Præ-
terea alludit & auctoritas Augustꝰ in lib. 83. q. quæ etiam
prius

Biblioteca dell'Archiginnasio

prius allegata fuit, ſerpit hoc malum dæmonis per omnes additus ſenſuales, &c. Reſponſio, ſi lector voluerit ſuper modum tranſmutandi inſpicere, inueniet in ſecunda par. operis. c. 6. varios modos. Ad præſens tantummodo ſcholaſticè procedendo, dicamus trium doctorum ſententias concordantes in eo quod diabolus poteſt fantaſiam hominis decipere, vt homo verus animal videatur, inter quas etiã vltima ſubtilior cæteris quæ S. Tho. eſt. & prima eſt dñi Anthonini. 1. par. ſum. ti. 5. c. §. 5. declarantis quod diabolus fantaſiam hominis ad decipiendũ quandoq; operatur, & præcipuè circa illuſionem ſenſuum, & declarat naturali ratione canonis auctoritate & experimentorũ multiplicitate. Primum ſic. Corpora naturaliter ſubduntur & obediũt naturæ angelicæ quantũ ad motum localem. Angeli aũt mali etiam ſi amiſerunt gratiam, non tamen virtutem naturalem, vt ſæpius ſupra tactum eſt. Cum autem potentia fantaſtica ſiue imaginatiua ſit corporalis, id eſt, affixa organo corporeo, naturaliter ſubditur etiam malis vt poſſint eam tranſmutare cauſando varias fantaſias ex deſcenſione humorum, & ſpirituum, ad principium ſenſitiuum procurata ab eis. Hæc ille, & ſubdit: Patet & ex hoc canone 26. q. 5. epiſt. Illud non eſt mittendum, quod quædã ſceleratæ mulieres poſt Sathan retroconuerſæ, dæmonũ illuſionibus & fantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur cum Diana horis nocturnis dea paganorũ, vel cũ Herodiade, & cum innumera mulierũ multitudine equitare, ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia, intẽpeſte noctis ſilentio pertranſire & infra. Quapropter ſacerdotes prædicare debent populo Dei, vt nouerint omnino hæc falſa eſſe, & non à diuino, ſed à maligno ſpiritu talia fantaſmata mentibus fidelium interrogari, ſiquidem ipſe Sathanas transformat ſe in diuerſarũ perſonarũ ſpecies atq; ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet in ſomnis deludendo per deuia quæq; deducit. Et quidem intellectus huius canonis in prima quæſtione tactus eſt, quò

quò ad quatuor quæ prædicanda ſunt. Sed quod non valeant etiam vehi vbi hoc affectant, & nõ impediuntur diuina virtute, ſic non eſſet verus intellectus, quia ſæpiſſimè homines inuiti & nõ malefici, per multa terrarum ſpacia corporaliter transferantur. Sed quia vtroq; modo poteſt fieri, ſequitur in præfata ſum. & in c. nec mirum ca. q. Auguſtinus narrat quod in libris gentilium legitur de quadam maga dicta Circes, quæ ſocios Vlyxis mutauerat in beſtias, quod magicis præſtigiis potius fingebatur, q̃ in rerum veritate cõpleretur alterãdo fantaſias hominũ, patet hoc etiã per plura exempla. Legitur em̃ in vita patrum q̃ quædã iuuencula quia aſſentire noluit cuidam iuueni de turpitudine eam ſollicitanti, ipſe iuuenis turbatus ex hoc à quodam Iudæo procurauit maleficium fieri contra illã, quo peracto mulier conuerſa eſt in equam, quæ conuerſio non fuit ſecundũ rei veritatem, ſed ſecundũ ludificationẽ dæmonis immutãtis fantaſiã & ſenſum ipſius mulieris, & aſpicientium eam, vt videretur equa, quæ erat vera mulier. Vnde ducta ad beatum Macharium, non potuit diabolus ſta operari quod illuderet ſenſus eius, ſicut aliorũ, propter ſuam ſanctitatem, nam ſibi videbatur mulier vera, non equa, cuius tandem oratione liberata eſt ab illa illuſione, dicens hoc ſibi accidiſſe, quia non vacabat diuinis, nec frequentabat ſacramenta vt dicebat, ideo diabolus poteſtatem habuerat ſuper eam etſi alias eſſet honeſta. Poteſt igitur diabolus per cõmotionem interiorum ſpirituum & humorũ, operari ad immutãdum actũ & potentiam nutritiuè, ſenſitiuè & appetitiuè, & cuiuſcunq; potentiæ corporalis organo vtentis, ſecundum B. Tho. 1. par. q. 91. Sicut credi poteſt fuiſſe geſtum ſuper Symonem magum, in incantationibus ſuis, quæ de eo narrantur. Sed nihil horum poteſt diabolus facere, niſi DEO permittente, qui cum angelis ſuis bonis frequenter reprimit malitiam eius, decipere nos, & nocere quærentis. Vnde dicit Auguſt. loquens de maleficis, Hi ſunt qui permiſſu DEI

clementa

Biblioteca dell'Archiginnasio

elementa concutiunt, hominũ mentes perturbant minut confidentiũ in Deo. 26. q. 5. nec mirũ. Horum etiã operatione per maleficam artem fit, quando vt vir nõ possit videre vxorẽ, & econuerso, & hoc per immutationẽ fantasiæ, repræsentando ei talem, vt rem odibilem & horribilẽ. Ipse etiam diabolus vigilantibus & dormientibus suggerit repræsentationes turpium fantasiæ ad decipiendũ & inducendum ad malum. Verum quia peccatũ non consistit in imaginatione, sed in voluntate, ideo ex huiusmodi fantasijs per diabolum suggestis, & alterationibus variis homo nõ peccat, nisi voluntate propria peccato assentiat. Secunda sententia ad idem modernorũ doctorũ declarantes primò quid sit præstigiũ, & quot modis dæmon potest huiusmodi illusiones causare. Hic nota ℣ Antho. allegata quę in præce q 9. tacta sunt, vnde nõ est opus ea renouare. Tertia sententia est S. Tho. & est respõsum super argumẽtum quo quæritur vbi sit illa forma bestiæ quæ videtur. Aut in sensu, aut in re, aut in aëre circũstante, & est talis, ℣ illa forma bestię quæ videtur, nõ est nisi in sensu primo interiori, & per fortem imaginationẽ resultat in sensum exteriorẽ quodãmodo, & ℣ ibi fit, potest per dæmonis operationem cõtingere dupliciter. Vno mõ vt species animaliũ dicamus quę sunt in thesauro imaginationis reseruatæ fluant operatione dæmonũ ad organa sensuum interiorum, sic etiã in somno contingit, prout supra declaratũ est, & ideo quando illæ species contingunt organa sensus exterioris, puta visus viderentur ac si essent res præsentes, extra & actu sentirentur. Alius modus potest esse ex immutatione organorum interiorum, quibus mutatis fallitur sensus iudicium, sicut patet in eo qui habet gustũ corruptum, cui omnia dulcia videntur amara, & parũ differt a primo. Hoc aũt facere possunt etiam homines, virtute quarundam rerũ naturalium, sicut ad vaporationem cuiusdam fumi trabes domus videntur serpentes, & multa experimenta huius inueniuntur, vt supra tactum est.

¶ Solutio

¶ Solutiones argumentorum.

Ad argumenta, patet ad primum, quod textus ille sæpe allegatur, & male intelligitur. Nam quò ad hoc quod loquitur de transformatione in aliam speciem vel similitudinem, declaratum est qualiter hoc fieri potest præstigiosa arte. Sed quo ad hoc quod dicit, ℣ non possit fieri aliqua creatura virtute dæmonis, si capitur fieri pro creari, manifestum est ℣ non: si vero capitur fieri pro naturali productione, sic certum est ℣ non possunt facere aliquas creaturas imperfectas, quod qualiter fit, declarat S. Thomas vbi supra. Nam dicit quod oẽs transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales ad quas pertinent semina quæ in elementis huius mundi inueniuntur, puta in terra, vel aquis, sicut relinquunt sua semina serpentes & ranæ, & his similia possunt fieri per operationes dæmonum, huiusmodi fœminibus adhibitis, sicut cum aliqua res transmutatur in serpentes, vel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt. Ille vero transmutationes corporaliũ rerum, quæ nõ possunt virtute naturæ fieri, nullo modo operatione dæmonũ secundũ rei veritatem perfici possunt, sicut quod corpus humanũ mutetur in corpus bestiæ, aut quod corpus mortui reuiuiscat, quod si fieri videatur, apparentia est præstigiosa, aut diabolus in assumpto corpore se agitat coram hominibus, fortificantur ista. Nam Albertus in lib. de animalibus vbi quærit. An dæmones seu etiam dicamus malefici, possint facere verè animalia. Respondit quod sic, Deo permittẽte, & hoc quo ad imperfecta animalia, sed nõ possunt in instanti sicut Deus facere, sed motu quodam, licet subito sicut patet de maleficis Exo. 7. super ista. Vocauit Pharao sapientes, dicit: Dæmones discurrunt per mundũ, & colligunt diuersa semina, & eorũ adaptione possunt prorumpere diuersæ species. Et glo. ibidem sic dicit: Dum per incantationem dæmonũ malefici aliquid efficere conantur,

Biblioteca dell'Archiginnasio

discurrunt per mundum, & semina subito eorum de quibus hoc agitant afferunt, & sic ex illis permittente DEO, nouas species producunt. Hæc etiã superius tacta sunt. At vbi si difficultas suboriretur, An talia facta dęmonum essent opera miraculosa dicenda. Responsio patuit ex præcedentibus q etiam dęmones aliqua vera miracula facere possunt, ad quæ virtus naturę particularis se extendere potest. Et licet talia sint vera, non tamen ad veri cognitionẽ ab eo fiunt, secundũ quẽ sensum opera antichristi possunt dici signa mendacia, quia ad seductionem hominũ fiunt. Patet & solutio ad aliud argumentum. de subiecto formę dicamus bestiæ formę quæ videtur nõ esse in aere, nec in ipsa re vt patuit, sed in ipso sensu, prout ex sententia sancti Tho. vt superius declaratum est. Ad illud quod omne passiuum mouetur ab actiuo sibi proportionato conceditur. Et quando subinfertur quod forma illa quæ videtur non potest esse obiectum originans actum, seu eliciens, eo quod a nulla resumatur. Dicitur q imo a re quia a specie sensibili in imaginatione reseruata quã educere potest & imaginationi seu etiam sensitiuæ potentię offerre potest, vt dictum est supra. Ad vltimum dicendum q dęmon nõ immutat potentiã sensitiuam & imaginatiuam se ei obijciendo, vt ostensum est, sed eam transmutando non quidem alterando, nisi quantum ad motum localem, quia nõ potest de se imprimere nouas species vt dictum est, immutat aũt transmutando .i. localiter mouendo, & hoc iterũ facit non substantiã organi diuidendo, vt sic consequetur sensus doloris, sed mouendo spiritus & humores, quod autem vlterius obiicitur, quod sequeretur quod secundum hoc dęmon non possit aliquid noui homini demonstrare secundum imaginatiuam visionem. Dicendum est quod nouum aliquod potest intelligi dupliciter. Vno modo totaliter nouum, & secundum se, & secundũ sua principia, & secundum hoc dęmon nõ potest aliquid nouũ homini secundũ visionem imaginariã demõstrare, non em̃ potest facere

facere q cęcus natus imaginetur colores, vel q surdus natus imaginetur sonos. Alio modo dicitur aliquid nouum, secundu speciem totius, puta si dicamus esse nouũ in imaginatione, q aliquis imaginetur montes aureos quos nunquã vidit, quia tamen vidit & autũ, & montem potest naturali motu imaginari, tantasmata autem montis, & hoc modo potest dęmon aliquid noui imaginationi offerre.

¶ Quid de lupis interdum homines & pueros, ex cunabulis rapientes & comedentes sentiendum sit, an etiam præstigiosa arte per maleficas.

INCIDENTALIS quęstio de lupis interdum homines & pueros e domibus rapientes & comedentes, & cum magna astutia discurrentes, ita vt neq aliquã arte aut potentia lędi aut capi valeant. Dicẽdum est q hoc interdum habet naturalem causam, interdũ vero prestigiosam artem, dum per maleficas contingunt. De primo Albertus in de animalib. dicit: q ex quinq causis prouenire potest. Aliquãdo propter famis argumentũ, sicut & cerui aliquãdo & aliæ bestię hominib⁹ appropinquãr. Aliquando propter ferocitatem viriũ, & hoc in regionibus frigidis, & etiam quãdo habent catulos. Sed quia de his nihil ad propositũ dicimus, q dæmonũ illusione fiunt, quando Deus propter peccata punit aliquẽ populum. Iuxta illud Leu. 26 Si non feceritis mandata mea, mittam in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra. & Deut. 32. Dentes bestiarum immittam in eos cum furore, & c. Per quem autem modum. An sint veri lupi, vel dęmones in formis sic apparentibus: dicitur quòd sunt veri lupi, sed obsidentur a dæmonibus, vel agitantur duplici modo. Vno modo absque maleficorum operatione, sicut quadraginta duobus pueris contigit, a duobus vrsis de silua exeuntibus, quos iugulauerunt, propter irrisionem factam Helizęo prophetę dicendo: ascende calue, & c. Et de leone qui prophetam Dei iussum non implentem occidit. 3. Regum 13.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Et historia de Episcopo Viennensi, qui letanias minor
Instituerat ante ascensionem Domini, eo quod lupi ciuita
tem intrantes homines vorauerunt publicè. Alio modo
etiam maleficorum illusione. Sicut Guil. vbi supra narra
de quodam viro, qui se conuerti putabat in lupum, certis
temporibus quibus in antris latitabat. Illuc enim certo
tempore iuit, & sibi interim cum fixus maneret, videba
tur quod lupus ipse factus, circumiret pueros deuorando,
& cum illud realiter solum dæmon quendam lupum pos
fidens faceret, putabat falso se somnians circumire, & sic
tam diu dementatus fuit, quousque inuentus est iacere in
silua raptus. Delectatur in his dæmon, vt paganorum er
rorem qui homines & vetulas in bestias mutari credebat
inducat. Vnde discernitur quod ex singulari Dei promis
sione, & dæmonum opere talia eueniunt, & non ex natu
rali aliquo defectu: quando nulla arte, aut potentia læsi
aut capi possunt. sicut etiam Vincen. in specu. histo. lib. x
c. 40. narrat. In Gallia, inquit, ante Christi incarnationē,
& ante bellum Punicum, lupus vigilię, vagina gladium
abstulit.

¶ Quæstio nona, ꝙ obstetrices maleficæ cōceptus in ve
ro diuersis modis interimunt, aborsum procurant, & vbi
hoc non faciunt, dæmonibus natos infantes offerunt.

QVINTO, sexto & septimo, insimul veritas
supra dicta probatur per quatuor horrēdos
actus, quos circa infantes in vtero & ex vte
ro matris exercent, quę cum per mulieres da
mones exercere habent, & nō per viros, ideo
potius mulieres quam viros sibi associare ille insatiabilis
homicida satagit, & sunt huiusmodi opera. Nam cano
nistæ plus quam theologi de maleficiali impedimento in
stantes vbi supra. Dicunt quod maleficium fit, non solum
ne quis actum carnalem exercere valeat, de quo supra dic
tum est, sed etiam fit, ne mulier concipiat, vel si concipiat,
quod tunc aborsum faciat. Et additur tertius modus cum
quarto,

quarto, quod vbi aborsum nō procurant, quod tunc infan
tem consumunt, vel dęmoni offerunt. De primis duobus
modis nō est dubium, cū per naturalia homo absq; dę
monum auxilio, vt per herbas, vel alia impedimenta procu
rare posset quod mulier nō posset generare, vel concipere,
vt supra tactum est. Sed de aliis duobus quod etiā à male
ficis procurantur differendū est, nec opus est argumēta de
ducere vbi euidentissima iudicia & experimenta hæc red
dunt credibilius. Et de primo quod certæ maleficæ cōtra
humanæ naturę inclinationē, imo aduersus oīm bestiarū
conditiones, lupina duntaxat specie excepta, infantes de
uorare & comedere solēt. Est inquisitor Cumanus de quo
supra mentio habita est, qui hęc nobis retulit, quod ea de
causa ab incolis comitatus burbię vocatus ad inquisitio
nem faciendam, eo videlicet, quod quidā cum puerū ex cu
nis amississet, & explorando conuentionē mulierū noctur
no tempore vidisset, & perpendisset infantem occidi, &
liquore ebibito deuorare. Ideo vt prius tactū est, vnico an
no, qui & fuit annus proximè elapsus 40. & vnam male
ficam igni tradidit, certis aliis ad dīm Archiducem Au
strię Sigismundū fugam capitiębus, adsunt pro confirma
tione huius scripta quædā Ioan. Nyder in suo formicario,
cuiusvtiq; & eorū quæ scripsit tecens memoria superest.
vnde nō incredibilia sicut apparent, exisitunt, sed ex hoc ꝙ
maiora damna in his oībus obstetrices maleficę procurāt,
prout maleficę pœnitētes nobis & aliis sępius retulerunt,
dicentes. ¶ Nemo fidei catholicę amplius nocet, q̄ obstetri
ces, vbi ēm pueros nō interimunt, tunc quasi aliquid actu
æ foris extra cameram infantes deferunt, & sursum in
aēre eleuantes, dęmonibus offerunt. Modus aūt in huius
modi flagitiis qui obseruatur, in secunda iam parte pate
bit, & cap. 7. quā & aggredi necesse est prius vnicā dūta
xat declsione quęstionis de pmissione diuina prę missa. Di
ctū est ēm à principio, tria necessario ad maleficialē effectū
concurrere, dęmonē cū malefica & diuinā permissionem.

Biblioteca dell'Archiginnasio

DEinde considerandum est de ipsa permissione divina, circa quam quatuor quæruntur. Primo an necessarium sit ipsam permissionem ad maleficialem effectum concurrere. Secundo quod DEVS iuste permittit creaturam ex natura peccabilem, etiam actum maleficialem & alia horrenda flagitia perpetrare, aliis duabus permissionibus præsuppositis. Tertio quod maleficorum flagitia, cuncta mala quæ Deus fieri permittit, excedunt. Quarto qualiter hæc materia sit populo publicanda.

CIrca tertium principale huius primæ partis tangens diuinam permissionem quæritur. An diuinam permissionem in his operibus maleficorum cõmendare ita sit catholicum quod eius oppositum, scilicet, redarguere illam omnino sit hereticum. Et arguitur ꝙ non sit hereticum asserre quod Deus tantam potestatem non permittat diabolo in huiusmodi maleficiis, refutare enim illa quæ in cõtumeliam creatoris possunt cedere, est catholicum & non hereticum. Sed asserere quod diabolo non permittatur talis potestas nocendi hominibus est catholicum, probatur, quia oppositum asserere videtur cedere in contumeliã creatoris. Nam sequitur ꝙ non omnia sint subiecta diuine prouidentiæ, eo ꝙ omnis sapiens prouisor excludit defectum & malum, quantum potest ab his quorũ curã gerit. Cum autem ea quæ per maleficia fiunt, si a Deo permittuntur, ab eo non excluduntur, & si ab eo non excluduntur, non erit sapiens prouisor ipse Deus, & sic nõ subsunt oia suæ prouidentiæ, quod quia falsum est, ideo hoc falsum, ꝙ Deus permittat. Præterea ille aliquid permittit fieri quod posset impedire, si vellet, aut quod nõ potest impedire etiã si vellet, sed neutrum illorum Deo potest conuenire. Nam primũ, quia talis iudicatur inuidus, non secundũ quia talis iudicatur impotens. Tunc quæritur incidentaliter, hõe maleficium Petro accidit, & Deus potuit impedire, & nõ fecit, ergo Deus est inuidus, seu nõ habet

bet curã de omnibus. Si vero nõ potuit impedire etiam si vellet, tunc nõ est omnipotens, quæ oia sicut inconuenientes est asserere, scilicet, Deum nõ habere curam oĩm, &c. ergo & hoc quod maleficia ex Dei permissione cõtingunt. Præterea quicunq; permittitur sibi & est dñs actuum suorum nõ subest permissioni aut prouidẽtiæ alicuius gubernãtis, sed hoies sub ipsis dimittũtur a Deo, secundũ illud Eccle. 15. Deus ab initio constituit hoiem & reliquit eum in manu consilij sui, specialiter etiam mali in suis operibus reliquuntur secundum illud. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum. Igitur non omnia mala diuinæ permissioni subduntur. Præterea Augustinus dicit in Ench. sicut etiam philosophus in nono metha. Melius est quædam nescire quam scire vt vilia, sed omne quod est melius est DEO attribuendum. Ergo DEVS non impedit se de illis vilissimis maleficorum operibus vt illa permittat vel non. Ad idem Apostolus secunda Corinthiorum 9. Non est DEO cura de bobus, & eadem ratione de aliis irrationalibus creaturis, vnde quãdo maleficiatur vel non, non est DEO cura, nec etiam eius permissioni quæ ex eius prouidentia procedit, subduntur. Præterea quæ ex necessitate contingunt, prouidam permissionem non requirunt sicut nec prouidẽtia. Patet hoc per philo. in 6. eth. Prudentia est recta ratio contingentiũ, de quibus est consilium & electio, sed plures effectus maleficiales ex necessitate cõtingunt, puta quando ex aliqua causa & influentia corporũ cœlestiũ accidũt infirmitates, vel aliqua alia quæ nos iudicamus maleficia, vnde nõ semper subduntur diuinæ permissioni. Præterea, si permissione diuinam hoines maleficiantur tunc quæritur. Cur potius super vnum q̃ super alium. Si dicatur ꝙ propter peccata quæ magis abundant in vno q̃ in altero, hoc videtur esse falsum, quia tunc maiores peccatores amplius maleficarentur, cuius contrarium dum apparet eo quod minus in mũdo sicut puniuntur. Iuxta illud: Bene est omnibus qui præuaricantur, ita

Biblioteca dell'Archiginnasio

etiam maleficiantur. Patet denique ex eo quod innocentes pueri & alij iusti amplius maleficiuntur. Sed contra, Deus permittit, licet non velit malum fieri, & hoc propter perfectionem vniuersi. Diony. 3. cap. de diui. nomi. Erit malū ad omnes, id est perfectionem vniuersi conferens. Et Augustinus in Ench. Ex omnibus bonis & malis constitit vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Inquantum etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & in loco suo positum eminentius cōmendat bona, & illa magis placent & laudabiliora sint dum comparantur malis. Item S. Thomas improbat opinionem illorum quod licet Deus nō velit mala, quia neque creatura aliqua apperit malum, siue appetitu naturali, siue animali, siue intellectuali, quæ est voluntas cuius obiectum est bonum, vult tamen mala esse, vel fieri, hoc dicit esse falsum, quia Deus neque vult mala fieri, neque vult mala nō fieri, sed vult permittere mala fieri & hoc est bonum propter perfectionem vniuersi Quare aūt sit erroneum dicere Deus vult mala esse, vel fieri, propter bonum vniuersi dicit. Quia nihil est iudicandum bonum, nisi secundum id quod competit ei per se, & nō per accidens. sicut virtuosus iudicatur bonus in intellectuali creatura & nō animali. Malum aūt non ordinatur ad bonum per se, sed per accidens, quia prēter intentionem eorū qui malū operantur, resultat bonum sicut prēter intentionem maleficorum, aut prēter intentionem tyrannorū fuit quod ex eorum persecutione claresceret patientia martyrum Responsio Quæstio quanta vtilior ad prædicādum, tanto etiam difficilior ad intelligendum existit. Est enim inter argumenta hoc principium, non tam laicorū, quām & quorundam sapientum. Maleficia tam horrenda, vt superius tacta sunt, non permittit adeo causas diuinæ permissionis huius ignorantes, ex qua etiam ignorātia, quia maleficæ non supprimuntur per vltionem debitam, iam totam Christianitatem depopulare videntur: vt ergo ad vtrāque viam, iuxta theologorum sententiam, docto, & indocto

indocto satisfiat, per discussiones duarum difficultatum, est respondendum & primo. Quod mundus diuinæ prouidentiæ ita subiacet quod ipse immediate omnibus prouidet. Secundo, quod vniuersitatem malorum quæ fiunt siue in malis culpæ, siue pœnę, siue damni, ex duabus primis permissionibus, circa casum angelorū, & primorū parentum, iuste permittit. Vnde & patebit quod in his diffidere pertinaciter, hæresim sapit, cum erroribus infidelium talis se implicat. Quo ad primum, notandū quod præsupposito illo, quod prouidentia Deo conueniat, iuxta illud Sap. 14. Tu aūt pater, gubernas oīa prouidentia, oportet etiam asserere quod oīa sunt ita subiecta suæ prouidētiæ, quod etiam omnibus immediate prouideat, quod vt pateat ostendamus primo per reprobationem cuiusdam cōtrarij erroris. Nam super illud Iob. 22. Nubes latibulum eius, & circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat. Quidam opinati fuerunt iuxta doctrinam S. Thomę 1. parte. q. 22. Ponere tantūmodo incorruptibilia subiacere diuinę prouidentię, prout sunt substātiæ separatæ, & corpora cœlestia cum speciebus rerū inferiorū, quæ etiā sunt incorruptibilia. In diuidua vero specierū, quia sunt corruptibilia dicebant nō subiacere. Vnde sic diuinæ prouidentiæ dicebant subiacere oīa inferiora quæ in mundo aguntur in vniuersali tantū, & nō in particulari seu singulari. Sed quia hoc aliis videbatur inconueniens, vt de homine nō esset amplior Deo cura q̄ de aliis animalibus, ideo rabbi Moses volens medium tenere dixit cōcordando cū primis Corruptibilia oīa sicut sunt indiuidua rerū omnino non subiacere diuinæ gubernationi, sed tantūmodo vniuersalia & alia quæ tacta sunt, hominem vero ab illa generalitate corruptibiliū excepit, hoc propter splendorem intellectus quo participant cū substantiis separatis, & sic secundum istam opinionem quicquid hominibus accideret in maleficiis, esset ex permissione Dei, non aūt quicqd animalibus, aut aliis terræ frugib⁹ eueniret. Et hęc opinio

Biblioteca dell'Archiginnasio

licet sit veritati propinquior quàm illa quæ omnino prouidentiam Dei de rebus mundi negabat, asserens mundũ casu esse factũ, sicut fuerunt Democritus, & Epicuri, tamẽ etiam nõ caret magna falsitate, eo ꝙ necesse est dicere oĩa diuinæ prouidentiæ subiacere, non in vniuersali tantum, sed etiam in particulari, vt non solum maleficio hominũ, sed & iumentorum, & terræ frugum, ex diuina & prouida permissione eueniunt, quod sic patet. Ad tantum se extendit prouidentia & ordinantia rerum in finem quantũ ipsa causalitas se extendit, sicut à simili in rebus alicuius domino subiectis, quæ intantũ subiacẽt eius prouidentiæ inquantum ibi existunt subiectæ. Cum aũt causalitas Dei quæ est primũ agens extendit se ad omnia entia nõ solum quantũ ad principia speciei, sed etiam quantum ad principia individualia, & non solum incorruptibilium. Ideo sicut omnia habent esse à Deo, ita omnia sunt prouisa ab eo, id est, ad aliquem finem ordinata. Et hoc tangit Apostolus ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt ordinata, sunt, quasi dicat: Sicut omnia à Deo sunt, ita etiã omnia ab ipso ordinata sunt, & per consequens prouidentiæ eius subiecta, quia prouidentia Dei nihil aliud noscitur quam ratio, id est, causa ordinis rerum in finem. Omnia ergo inquãtum participant de esse, intantum etiam subduntur diuinæ prouidentiæ. Item Deus oĩa cognoscit, non solum in vniuersali seu vniuersalia, imo & in particulari seu particularia. Et cum Dei cognitio comparatur ad res creatas, sicut cognitio artis ad artificiata. Ideo sicut oĩa artificiata subduntur ordine & prouidentiæ artis, ita omnia subduntur ordini & prouidentiæ Dei. Sed quia per hoc non satisfit vt intelligatur ꝙ Deus iustè permittat mala fieri, & maleficia in mundo, licet intelligamus hoc quod ipse sit prouisor omnia gubernans, quod quia conceditur, ideo etiam deberet omne malum ab his quorum curã gerit excludere. Inter homines enim videmus ita fieri, ꝙ sapiẽs prouisor excludit defectũ, & malum quantũ potest ab his quorũ curã gerit, gerit, ideo ad intelligendũ ista, cur non oĩa mala Deus excludit. Notãdum ꝙ aliud est loqui de prouisore particulari, & aliud de prouisore vniuersali. Prouisor enim particularis necesse habet malũ excludere quantũ potest, quia nõ potest ex malo elicere bonum. Deus aũt cum sit vniuersalis prouisor totius mundi, & potest ex particularibus malis plurima bona elicere, sicut ex persecutione tyrannorũ, patientiam martyrũ, & ex operibus maleficorũ purgationem seu probationem fidei iustoũ, vt patebit. Ideo nõ habet Deus oĩa mala impedire, ne multa bona deesse contingat vniuerso. Vnde August. in Ench. Adeo misericors est omnipotens Deus ꝙ nõ sineret aliquod malum esse in operibus suis, nisi adeo esset omnipotẽs & bonus, vnde benefaceret etiam de malo. Et huius exemplũ etiam habemus in actionibus rerum naturaliũ. Nam corruptiones & defectus qui accidunt in rebus naturalibus, licet sint contra intentionem naturæ particularis illius videlicet, cui talis corruptio cõtingit, vt ꝙ fur suspendatur, vel ꝙ animalia in cibũ hominis occidantur, sunt tamen de intentione naturę vniuersalis, vt videlicet conseruãtur hoĩes in vita & in bonis, vt & sic bonum vniuersi conseruetur, vt enim species rerum conseruantur, oportet vt corruptio vnius fit conseruatio alterius. Occisiones enim animalium conseruant vitam leonum.

¶ Declaratur super permissionem diuinã, ꝙ Deus nõ potuit conferre creaturę, vt ex natura esset impeccabilis.

QVO ad secundum, ꝙ vniuersitatem malorũ siue in culpis, siue in pœnis iustè Deus permittat, & præsertim iam refrigescẽte & muando ad occasum declinãte, declaratur ex duabus propositionibus necessario præsupponendum. Quarum prima, quod D E V S non potest facere siue melius vt cum timore D E I loquamur, non est possibile, vt natura creata, vt est homo vel angelus haberet hoc ꝙ ex conditione suæ naturę peccare non posset.

Secunda

Secunda quod Deus iuste permisit hominem peccare, vel tentari, quibus stantibus cum ad diuinā prouidentiā pertineret, vt vna quęq; creatura in sua natura relinqueretur decere oportet quod ex prēmissis impossibile est quod Deus non permittat maleficia fieri virtute dęmonum. Et primū quidem quod nō fuit possibile creaturę cōmunicare quod peccare nō posset ex conditione naturæ, ostenditur à doctore sancto in 2. dist. 23. ar. 1. quia si hoc fuisset cōmunicabile alicui creaturæ Deus vtiq; cōmunicasset, eo quod oēs aliæ cōmunicabiles bonitates & perfectiones creaturarum sunt cōmunicatæ saltem in genere, vt vnio personalis duarum naturarū in Christo, maternitatis & virginitatis in Maria, vnio gratuita in viatoribus, vnio beatifica in electis, & sic de aliis. Cur ergo nō legimus hoc alicui creaturæ cōmunicatum, quia nec homini nec angelo, iuxta illud. Et in angelis suis prauitatem, certum est quia homini à Deo nō potest cōmunicari hoc quod ex natura sit impeccabilis, licet hoc per gratiam inueniant. Secundo ad idem, quod si esset cōmunicabile, & nō cōmunicaretur de vniuerso nō esset perfectum, cuius perfectio in hoc consistit, vt omnes bonitates creaturarum cōmunicabiles in genere sint cōmunicare. Nec valet argumentū, quod Deus cūm sit summe potens, & alias ad suā similitudinem homines & angelos creauit, quod etiā hoc auferre potuerit ꝙ creatura ex conditione suæ naturæ haberet quod peccare nō posset. Vel etiam quod faceret vt habitus ille gratiæ qui confirmationem in bono causat, esset pars essentialis naturę angeli vel hominis, vt sic secūdum naturalem suū principium, & naturalem conditionē haberet confirmationem in bono, vt peccare non posset. Nam primum argumentum nō concludit, quia licet Deus sit summe potēs sicut & summe bonus, nō tamen hoc conferre potest, non ex imperfectione suę potentię, sed ex imperfectione creaturæ, quæ imperfectio consideratur primo ꝙ hoc recipere nō potest, nec potuit homo vel angelus. Ratio, quia cū sit

sit creatura esse suū dependet à creatore, sicut causatum à causa sui esse, & creare est aliquid ex nihilo facere, ideo si sibi relinquitur deficit, conseruatur aūt quandiu causę influentiā recipit. Exemplū si vis de candela quæ tamdiu lucet quādiu habet ceram. Quo stante notū est ꝙ Deus creauit hominē, & reliquit eum in manu consilij sui. Eccle. 17. Et similiter angelum à principio creationis. Et hoc factū est per liberū arbitrium, cuius sicut proprium est facere, vel obmittere, ita proprium est à suo casu recedere, & quia non recedere. Et hoc est posse peccare, posse ex libertate arbitrij à Deo recedere, ideo non potuit hoc homo vel angelus recipere, nec ei potuit à Deo cōmunicari, vt ex natura haberet libertatem arbitrij, & etiam ex natura haberet non posse peccare, alia imperfectio ex qua hoc non potuit homini vel angelo cōmunicari est, quia implicat contradictionē, quæ quia in se nō sunt factibilia, dicimus Deus nō potest illa facere. Sed potius dicendum ꝙ creaturę nō possunt ista recipere, vt videlicet aliquid sit viuum & mortuum simul & semel. Ita etiam implicat vt aliquis habeat liberū arbitrium ex quo possit causæ suæ inhærere, & ꝙ possit nō peccare, quia si nō potest peccare, nō potest causæ suę inhęrere cū peccatum fit spreto incōmutabili bono rebus mutabilibus inhęrere. Spernere aūt, vel nō spernere, est ex libertate arbitrij. Secundum etiam argumentū non valet, quia si gratia confirmationis vteretur creaturæ in naturā, ita quod ex principiis essentialib⁹ haberet nō posse peccare, tunc nō haberet ex aliquo dono accidentali, & gratia nō posse deficere & peccare, sed haberet hoc per naturam, & tunc esset Deus, quod esset absurdum. Hanc solutionem tangit S. Thomas, vbi supra in solutione vltimi argumenti, cū dicit quod quandocunq; alicui creaturę cōuenit aliquod accidens, quod ex influentia superioris tantummodo ineſt, non potest inferior natura illud accidens per se habere nisi efficeretur naturę superioris, sicut si aēr illuminatur in actu per ignem nō potest esse, ꝙ sit de natura

Biblioteca dell'Archiginnasio

tura sua lucidius in actu nisi fiat ignis. Dico ergo quod cum confirmatio insit creaturæ rationali solum per gratiam, quæ est quoddam spirituale lumen, & similitudo increati luminis, non potest esse ꝙ aliqua creatura ex natura sua confirmationem habeat vel gratiam, nisi efficeretur diuinæ naturæ per esse dicamus eiusdem naturæ, quod est omnino impossibile. Concludamus ꝙ non posse peccare per naturam, Deo tantūmodo conuenit, eo ꝙ sicut abesse deficere non potest cùm dat omnibus esse, ita nec à rectitudine bonitatis deficere cum hoc ei conueniat per conditionem suæ naturæ. Omnibus autem aliis qui hoc habent vt peccare non possint confertur ex hoc quod confirmantur per gratiam in bono, ex quo filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consortes.

¶ Declaratur quæstio super duas permissiones diuinas quas DEVS iustè permisit, videlicet, diabolum auctorē omnis mali peccare simul: & primos parentes cadere, ex quibus maleficorum opera iustè permittuntur, & est tredecima in ordine primæ partis.

SECVNDA quæstio simul & propositio quod DEVS iustè permisit quasdam creaturas angelicas quas aliter concedere nō potuit, nisi ꝙ peccare possent, etiam actu peccare. Et quasdam simili modo creatas per gratiam præseruare, & hoc absq; prævia tentatione. Hominem vero iustè permittit & tentare, & peccare, quæ omnia sic declarantur. Nam ad prouidentiā diuinam pertinet, vt vnumquodq; in sua natura relinquatur, & in suis naturalibus operibus nō omnino impediatur, quia vt Diony. dicit. 4. cap. de di. no. Prouidentia nō est corruptiua naturę, sed saluatiua, quo stante cum manifestum sit ꝙ sicut bonū gentis diuinius est q̄ bonum vni⁹. 1. Ethi. Ita & bonum vniuersi excedit bonum particulare cuiuscunq; naturæ creati in particulari. Ideo etiam attendere oportet ꝙ si peccatum omnino impediretur, per hoc multi

multi gradus tollerentur perfectionis, tolleretur enim natura illa quæ potest peccare, & nō peccare, ꝙ si dicatur, sic habuisset homo ex cōditione naturæ, vt prius dictum est. Respōdetur si nullum peccatū fuisset subsecutum in actu, sed statim cōfirmatio, tūc semper lateret quid gratiæ deberetur in bonis erga Deū, & qd potestas peccandi potuisset, & plura alia, quibus Abbatis vtiq; vniuersi multū detraheretur. Decuit etiā vt nullo suggerente ab extra peccaret sed occasionem peccandi ex seipso susciperet, quod & fecit, vbi Deo æqualis esse voluit, quod est intelligendū non simpliciter & directe, nec indirecte, sed solum secundum quid, & hoc declaratur propter auctoritatē. Esaiæ 14. In cœlo ascendā. & similis ero altissimo, nō enim simpliciter & directe, quia sic habuisset intellectū ligatū & erroneū, appetendo aliquid quod sibi erat impossibile. Cognouit enim se esse creaturam, & à Deo creatum, & ideo æqualem fieri creatori, cognouit hoc sibi esse impossibile. Nec etiam indirectè, quia cum totum bonum angeli & creaturæ est in hoc, quod Deo subest, sicut tota claritas aëris est in hoc, quod subiicitur radiis Solis, ideo hoc ab angelo nō potuit appeti, quia appetiisset contra bonum naturæ, sed appetiit Dei æqualitatem non absolute, sed secundū quid hoc sic est, cum DEVS habet per naturam suam duo, beatitudinem, & bonitatem, & aliud & quod ab ipso omnis creaturæ beatitudo, & bonitas transfunditur. Videns angelus dignitatem naturæ suæ, qua creaturis cunctis præminebat, voluit & appetiit, à se in omnia inferiora beatitudinem & bonitatem deriuari, & hoc per sua naturalia, ita quod ipse primo illa ex natura haberet, & sic aliæ creaturæ, ex nobilitate suæ naturæ acciperent. Et quia etiam illa appetiit à DEO, & sub Deo volens esse, dummodo ista haberet, & ideo nec etiam quantū ad modū habendi Deo equiparari voluit, sed tantūmodo secundū qd. Nota insuper ꝙ quia suū desideriū attentauit vt ad actum perduceret, ideo subito suum desiderium aliis exposuit.

Et quia

Biblioteca dell'Archiginnasio

Et quia subito etiam fuit aliorum angelorum visio dese-
derij, & consensus peruersus sui desiderij. Ideo peccatum
primi angeli aliorum peccata excessit & præcessit quan-
titate culpę, & causalitate, non tamen duratione, ita quod
illud Apocal. 12. Draco de cœlo cadens, traxit tertiã par-
tem stellarũ. Et in figura Leuiathan habetur. Ipse est rex
super omnes filios superbiæ, & rex secundũ philosophũ
9. metha. dicitur principium inquantum mouet per sui
voluntatem & imperium sibi subiectos. Ideo & suũ pec-
catum aliorum occasio peccandi fuit, ita quod ipse pri-
mus à nullo extrinseco tentatus, alios extrinsece tentauit.
Et quidem quod dictum est, quod instantanea operatio in
omnibus illis fuit, exemplificatur hoc ex sensibilibus. Nã
simul tempore sunt illuminatio aëris, visio coloris, & dis-
cretio rei visæ. Hæc ad longum posui, vt considerando
tam stupendam permissionem diuinam super nobilissi-
mas creaturas, propter vnum duntaxat peccatum ambi-
tionis, quomodo non particulares permissiones super ma-
leficorum opera, propter maiora peccata quantum ad ali-
quas circunstantias admittet? Nam maleficorum peccata
in variis circunstantiis peccatum angeli, & primorũ pa-
rentum excedunt, vt iam in secunda quæstione patebit.
Sed & hoc quod prouidentia Dei iuste permisit primum
hominẽ tentari & peccare, ex his quæ dicta sunt de trans-
gressoribus angelis satis patere potest. Sicut enim ad eun-
dem finem homo & angelus creati fuerunt, & in liberta-
te arbitrij relicti. Ideo vt beatitudinis præmium non
absque merito perciperent, ideo sicut angelus à casu non
fuit præseruatus, vt potestas peccandi ex vno, & potestas
gratiæ confirmationis ex altero ad decorem vniuersi pa-
resceret, ita & circa hominem seruari oportuit. Vnde
& sanctus THOMAS in secunda distinctione vigesi-
ma tertia. articulo 2. Illud ex quo DEVS apparet lau-
dabilis non debet pœnitus impediri, sed in peccato etiam
Dei apparet laudabilis, cum p misericordiã parcit, & per

iusticiam punit, vnde non debuit peccatum impedire. tan
tummodo breuiter & recapitulando ad propositũ redea-
mus: dicamus ꝙ iusta Dei prouidentia homo in his per-
missus est multis rationibus. Prima, vt ostẽdatur Dei po-
tentia, qui solus inuertibilis est: omnis aũt creatura mu-
tabilis. Secunda, autem ratio vt declaretur Dei sapientia,
quæ ex malo scit elicere bonũ, ꝙ non potuit fieri nisi Deus
creaturã peccare permisisset. Tertia, vt manifestetur Dei
clementia in qua Christus per mortẽ suam hoiem perdi-
tũ liberauit. Quarta, vt ostendatur Dei iusticia, quæ nõ so-
lum reddit bonis præmia, sed & malis supplicia. Quin-
ta, vt homo non sit peioris conditionis quam aliæ creatu-
ræ, quas oẽs sic Deus administrat, vt eas agere proprijs
motibus sinat. Vnde & hominẽ proprio arbitrio relinque
re debuit. Sexta, est laus humana: laus enim viri iusti, ꝙ
potuit & non est transgressus. Septima, est decor vniuer-
si, quia sicut triplex malum culpæ pœnæ, & damni inue-
nitur: ita ex opposito triplex bonum, scilicet, honestum
bonum, delectabile, & vtile decoratur. Nam culpa deco-
ratur honestas, per pœnã delectabilitas, per damnũ, sum-
ma vtilitas. Et per hæc patet responsio ad argumenta.

¶ Solutiones argumentorum.

AM ad primum vbi dicitur asserere quod
diabolo permittatur potestas nocendi ho-
minibus sit hæreticũ, Oppositum potius
patet quia sicut asserere ꝙ Deus non per-
mittat hoiem ex libertate arbitrij peccare,
quando vult est hæreticum. Ita asserere ꝙ
Deus peccatum dimittat inultum: hoc aũt fit per potestã-
tem nocendi hominibus in vindictam malorum, & deco
rem vniuersi. Iuxta illud August. in lib. soliloquiorum.
Iusti Domine & ita est vt nunquam dedecus culpæ sit
sine decore vindictæ. Probatio denique argumenti non va-
let de sapiẽte prouisore, qui excludit defectum & malum
quantum potest, quia aliud est de Deo qui habet curã par-

Biblioteca dell'Archiginnasio

ticularē & de puſſore vniuerſali. Nam prius ex malo nō poteſt elicere bonū, ſicut vniuerſalis prouiſor facit: vt per præcedentia patuit. Ad ſecundū patuit: ꝙ tam potētia q̄ bonitas & iuſticia diuina pateſcūt in hoc ꝙ mala permittit, vnde quando dicitur: Aut Deus poteſt mala impedire aut non. Dicitur ꝙ poteſt impedire, ſed non debuit rationibus prætactis. Neq; valet inſtantia ſi dicatur: ergo vult mala fieri cum poteſt impedire & non vult: quia vt in argumentis pro veritate tactū eſt. Deus non poteſt velle mala, neq; vult mala fieri, neq; vult malū non fieri: ſed vult permittere malum fieri: & hoc propter perfectionē vniuerſi. Ad tertiū Auguſt. & Philoſo. loquuntur de cognitione humana, cui melius eſt nō cognoſcere mala & vilia duplici de cauſa. Primo, quia per ea impeditur interdum á conſideratione malorū, & hoc contigit: quia non poſſumus ſimul multa intelligere. Etiam & ea de cauſa ꝙ cogitatio malorū peruertit interdū voluntatē in malū. Hæc aūt in Deo locum non habent, qui intelligit omnia opera hominū & maleficorū, abſq; aliquo defectu. Ad quartum, apoſtolus curam Dei a bobus remouit: vt oſtendat ꝙ quia creatura rationalis habet per liberū arbitrium dominium ſui actus vt dictum eſt. Ideo vt ei imputetur aliquid ad culpam, vel ad meritum, & reddatur ei iuxta hoc pœna vel premium, habet Deus ſpecialem de eo prouidentiam, ſecundū quæ irrationabilia non prouidentur. Velle autem aſſerere, quod in diuidua irrationabilium creaturarum ex illa authoritate non pertinerent ad diuinā prouidentiam, eſſet hæreticum: quia eſſet aſſerere ꝙ non oia ſubiecta eſſent diuinæ prouidentiæ cōtra ſcripturæ ſacræ cōmendationē, ſuper diuinā ſapientiā, quæ attingit á fine vſq; ad finem fortiter. & diſponit oia ſuauiter: & eſſet error rabbi Moſes, vt in argumentis pro veritate patuit. Ad quintum, quia homo non eſt inſtitutor naturæ, ſed vtitur naturalibus operibus artis & virtutis ad ſuū vſum. Ideo prouidentia humana non ſe extendit ad neceſſaria, quæ

quæ ex natura prouenſunt: vt quod cras Sol oriatur. Ad quæ tamen ſe extendit prouidentia Dei, eo quod ipſe eſt actor naturæ. Vnde & defectus naturales, etiam ſi ex curſu rerum naturalium prouenirent, adhuc diuinæ prouidentiæ ſubiacerent: quare & Democritus, & alij philoſophi naturales errauerunt, attribuentes ſoli neceſſitate materiæ, quicquid inferioribus accideret. Ad vltimū licet omnis pœna infligitur á Deo propter peccata: non tamen ſemper maioribus peccatoribus maleficia infligūtur. vel quia diabolus non vult vt illos affligat & tentat, quos iuſto titulo poſſidere ſe cernit, vel ideo vt nō ad Deū accelerant. Iuxta illud. Multiplicatæ ſunt infirmitates poſtea acceleraverunt &c. Et quod omnis pœna infligitur á Deo, propter peccata, patet ex ſequētibus, quia iuxta Hieron. Quicquid patimur peccatis noſtris meremur.

¶ Declaratur quod peccata maleficorum grauiora ſunt peccatis malorum angelorum & primorum parentum. Vnde ſicut innocentes puniuntur ex culpis parentum. ita etiam plures innoxij damnificantur, & maleficiūtur propter peccata maleficorum.

¶ Quæſtio decimaquarta, & eſt tota materia prædicabilis.

SED ſuper enormitatem criminū quæritur, an maleficorū flagitia cuncta mala quę Deꝰ fieri finit, & vſq; in præſens á principio mūdi fieri permiſit, tam in culpis quam in pœnis & damnis excedunt. Et videtur ꝙ non præcipuē quo ad culpā. Nam peccatū quod quis committit ꝙ faciliter vitare potuiſſet, excedit peccatum, ꝙ aliter committit: ꝙ ita faciliter vitare nō potuit. Patet per Auguſtinū in de ciui. Dei. Magna eſt in peccando iniquitas, vbi eſt tanta in non peccando facilitas. Sed Adam & plures qui ex aliquo ſtatu perfectionis, ſeu etiā gratiæ peccauerunt. Facilius propter aſſiſtentiam gratiæ, peccata vitare potuiſſent: præſertim Adam qui in gratia

Biblioteca dell'Archiginnasio

creatus fuerat quam plures maleficę qui huiusmodi dona non perceperunt. ergo illorum peccata omnia maleficorũ flagitia excedunt. Præterea quo ad pœnam maiori culpæ maior pœna debetur, sed peccatũ Adæ grauissime punitũ fuit, in hoc quod vt patet in oẽs posteros eius pœna cum culpa ostenditur in transfusione originalis peccati, ergo eius peccatum grauius est omnibus alijs peccatis. Præterea quo ad damnum Nam iuxta August. Ex hoc aliquid est malum: quia adimit bonũ, ergo vbi plus de bono amittitur, ibi maior culpa præcessit, sed peccatũ primi parentis maius damnũ tam in naturalibus quam in gratuitis intulit, vbi nos innocentia & immortalitate priuauit, quod nullum aliorũ sequentium peccata intulit, ergo &c. Sed econtra. id quod plures rationes mali includit magis est malum, sed peccata maleficarum sunt huiusmodi. Nam omnia mala in bonis naturę & fortunę procurare possunt Deo permittente, vt ex bulla Papæ deducitur. Præterea Adam peccauit solũmodo faciendo illud quod est vitioq; modo malum, quia prohibitum. & quod non erat malũ secundum se. scilicet, malefici, & alij peccatores peccant faciendo illud quod est vitioq;, modo malum & secundũ se. & prohibitum, vt homicidia & alia multa prohibita. vnde eorum peccata grauiora sunt alijs peccatis. Præterea peccatum quod est ex certa malicia est grauius peccato q̃ est per ignorantiam, sed maleficæ ex magna malicia contemnũt fidẽ & sacramẽta fidei, prout plures confessę sunt. Responsio, quod mala quæ a modernis maleficis perpetrãtur cuncta alia mala quæ Deus vnquam fieri permisit secundum quod in titulo quæstionis tangitur excedunt: & hoc quo ad peccata quæ contingunt in peruersitate morũ. licet secus sit de peccatis quæ opponuntur alijs virtutibus theologicis, potest ostendi triplici via. Primo, in generali comparando eorum opera indifferenter ad quæcunq; flagitia mundi. Secundo, in speciali comparando ad species superstitionis ex quocunq; pacto cum damonibus inito.

Tertio,

Tertio, comparando illa ad peccata malorum angelorum aut etiam primorũ parentum. Primum sic. Nam cum triplex sit malum, videlicet, culpæ, pœnæ, damni: eo quod triplex sit bonum cui illa opponuntur. s. honestum, delectabile, & vtile. Et culpæ opponitur honestum. Pœnæ delectabile. Damno vtile. Quia culpa maleficarum excedit cuncta alia peccata, sic apparet. Nam iuxta doctrinã sancti Tho. in. 2. di. 22. ar. 2. Licet in peccato multa possint considerari ex quibus peccati grauitas vel etiam leuitas trahi potest. Vnde & contingit quod idem peccatũ quod secundum vnum eorũ est grauius, secundum aliud leuius inueniatur: prout dicere possumus. In fornicatione iuuenis peccat, senex insanit. Tamen illa simpliciter grauiora sunt quæ plures & potentiores habent, non dico circunstantias solum, sed in specie & quantitate peccati essentia li peccati grauitatẽ. Et sic dicere possumus quod licet peccatum Adæ, quantum ad aliquas circunstantias grauiꝰ fit omnibus alijs peccatis, quantum ad hoc quod minori tentatione pulsatus cecidit, quia videlicet tantum ab intrinseco. Et etiam quia facilius resistere potuisset propter originalem iusticiam in qua creatus erat. Tamen quãtum ad speciem & quantitatẽ peccati & etiam quantum ad alias circunstantias quæ peccatũ magis aggrauant, sicut multa grauiora peccata sunt secuta, ita & inter illa oĩa maleficorum excedunt, quod etiam clarius ex duobus deducitur. Nam sicut vnum peccatũ dicitur maius altero, vel causalitate, vt peccatum luciferi. vel generalitate, vt peccatum Adæ. vel deformitate, vt peccatum Iudæ. Vel difficultate remittendi, vt peccatum in spiritum sanctum. Vel periculo, vt peccatũ ignorantiæ. Vel inseparabilitate, vt peccatum cupiditatis. Vel pronitate, vt peccatum carnis. Vel diuinæ maiestatis offensione, vt peccatum idololatriæ & infidelitatis. Vel expugnandi difficultate, vt superbia. Vel mentis cæcitate, vt ira. Ita & post peccatũ Luciferi omnia alia peccata maleficorum opera excedunt, tam in deformi

Biblioteca dell'Archiginnasio

tate crucifixum abnegãtes, quàm & pronitate ſpurcitiæ carnis cum dæmonibus exercentes. Ac mentis cæcitate in omne nocumentum tam animarum quàm corporum hominum & iumentorum, toto malignitatis ſpiritu debachantes, prout ex ſupra dictis patuit. Quod etiam ſecundum Iſidorum nomen oſtendit. Dicuntur enim malefici ob facinorum magnitudinem, &c. vt ſupra patuit. Deducitur & ex iſto. Nam duo ſunt in peccato, auerſio, & conuerſio, iuxta illud Auguſt. Peccatum eſt, ſpreto incommutabili bono, rebus mutabilibus inhærere. Et ipſa etiam auerſio à Deo ſit tanquam formale, ſicut ipſa conuerſio tanquam materiale. Ideo tanto aliquod peccatum eſt grauius, quanto magis homo per ipſum à Deo ſeparatur. Et quia per infidelitatem homo maxime à Deo elongatur, ideo & maius omnibus peccatis maleficij infidelitatis exiſtit. Et hoc declaratur per nomen hæreſis, quod eſt etiam apoſtaſia à fide ſimul, & quod tota earum vita peccatum eſt. De primo, nam cum peccatum infidelitatis cõſiſtit in renitendo fidei. Et hoc poteſt dupliciter fieri, vel quia renititur fidei nondum ſuſceptæ, aut ſuſceptæ. Si primo modo tunc eſt infidelitas paganorum ſeu gentilium. Si ſecundo modo tunc iterum dupliciter, quia aut renititur Chriſtianæ fidei ſuſceptæ in figura, aut in ipſa manifeſtatione veritatis. Primo modo eſt infidelitas Iudeorum. Secundo modo infidelitas hæreticorum. Vnde patet quod hæreſis maleficarum inter tres ſpecies infidelitatis grauiſſima exiſtit, quod etiam ratione & auctoritate cõprobatur. Nam 2. Petri 1. dicitur: Melius erat illis viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt cognitã, retrorſum conuerti. Ratio. Nam ſicut grauius peccat qui non implet quod promiſit, quàm ille qui non implet hoc quod nunquam promiſit. Ideo infidelitas hæreticorum qui profitentur fidem Euangelij, & tamen ei renituntur corrumpentes ipſam, grauiꝰ peccant quàm Iudæi & pagani. Et iterum: Iudæi grauius peccant q̃ pagani, quia ſuſceperunt fidei Chriſtianę figurã in veteri

in veteri lege, quam male interpretantes corrũpunt, quod pagani non faciunt, ideo etiam eorum infidelitas eſt grauius peccatum, quàm infidelitas gentilium, qui nunquam fidem euangelij ſuſceperũt. De ſecundo quod & apoſtatę nuncupantur. Nam ſecundũ Thomam ſecunda ſecundę. q. 12. Apoſtaſia importat quãdam retroceſſionem à Deo, & religione, quæ fit per diuerſos modos quibus homo conjungitur Deo, vel per fidem, vel per ſubiectam ad obedien dum voluntatem, vel per religionem & clericatum. Secundum quod dicit etiam Raymundus & Hoſtien. quod apoſtaſia eſt temerarius à fidei ſtatu vel obedientiæ, vel religionis exceſſus. Et cum remoto priori, remouetur poſterius, ſed non econuerſo. Ideo & prima alias duas excedit, ſcilicet, apoſtaſia à fide, præcedit à religione, de qua 48. diſt. quantumlibet. & 16. q. 1. legi non debet. Tamen ſecundum Raymun. non iudicatur apoſtata ſeu fugitiuus, etiam ſi ad longinquiora diu euagetur, niſi poſtquam ſic viuit, quod animum redeundi ſe depoſuiſſe oſtendit. ff. de de re mili. l. deſertorem. Et hoc fieret ſi vxorem duceret, vel ſimile tale. Similiter & apoſtaſiam inobedientiæ, vbi quis ſponte contemnit præcepta eccleſiæ, & p[illegible]latorum, de qua 3. q. 4. alieni. Qui etiam infamis efficitur, repellitur à teſtimonio, & debet excommunicari. 11. q. 3. Si aũt. Vnde & apoſtaſia de qua loquimur, ſuper apoſtaſiam maleficarũ dicitur apoſtaſia perfidei, quæ & tanto grauior, quanto & cum inimico fidei rationis ſalutis per pactũ expreſſum peragitur. Hoc em̃ habent facere maleficę, & hoc inimicus ille exegit in toto vel in parte. Repertæ ſunt enim per nos inquiſitores, quæ omnes fidei articulos abnegauerant, quaſdam vero certos in numero, ſemper tñ confeſſionem verã & ſacramentalem habeant abnegare. Vnde & Iuliani apoſtatę perfidia nõ videtur tanta fuiſſe, licet in aliis aduerſus eccleſiam maiora exercuiſſet, de qua & ſecundo q. 7. non poteſt. Si quis vero incidẽtaliter quæreret. Quid ſi mente & corde fidem tenerent, quorum

Biblioteca dell'Archiginnasio

scrutator solum Deus est, & non quæcunq; angelica creatura, vt supra patuit. facerent tamen reuerentiam & obedientiam diabolo per actus exteriores. Dicēdum videtur q; cum apostasia perfidei dupliciter potest fieri, per actus infidelitatis exteriores absq; expresso pacto cum dæmone inito, sicut qui in terris infidelium Mahumeticam vitam assumeret, aut in terris christianorū cū expresso pacto &c. Primi vbi mente retinent fidē, actum tamen exteriori negant: licet non sint apostatæ nec hæretici, tamen mortaliter peccant. Sic enim Solomon dijs suarum vxorum reuerentiam exhibuit. Nec enim aliquis excusatur si ex metu hoc faceret, quia secundum August. Sanctius est mori fame quam vesci idolaticis. aliqui habent. Sarius. 33. q. 1. Sarius. Malefici aūt quantūcunq; fidem retinent corde, & abnegant ore apostate tamen iudicantur eo q; fœdus cum morte: & pactum cum inferno pepigerunt. Vnde & sanctus Tho. in. 2. di. 4. ar. vl. Loquens de similibus operibus magicis. Et qui quocunq; modo auxiliū petunt a dæmonibus dicit: In omnibus est apostasia a fide propter pactum initum cum dæmone, vel verborenus si inuocatio interfit vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint: nō enim potest homo duobus dominis seruire. Ad idem Albertus vbi supra dist. 8. vbi quæritur. Vtrum magicis & mathematicis intēdere sit peccatū & apostasia a fide Ita respondit In talibus est semper apostasia verbi vel operis. Si em̄ inuocationes fiant: tunc apertum pactum initur cum dæmone, & tunc est aperta apostasia verborum. Si aūt non fit nisi opere simplici: tunc est apostasia operis. Et quia in his omnibus semper est fidei contumelia: quia expectatur a demone q; expectandum est a Deo: ideo semp apostasia iudicatur. Ecce quam clare duplicem apostasiam ponunt tertiam subintelligētes, scilicet, cordis quæ si desit: tamen maleficæ verbis operibus apostatrices iudicantur. Pœnis ergo vt patebit & hęreticorum & apostatarum subiacere debent. Et est tertia criminis enormitas præ cunctis alijs hæresibus in eis. Nam si iuxta Augusti. omnis infidelium vita peccatū est. 28. q. 1. §. 2. & est glosa super illud. Romanorum. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. Quid iudicandū est de tota vita. i. de omnibus alijs operibus maleficarū: quæ tamen non ad complacentiā dæmonū fiant: sicut ieiunare, ecclesias frequentare, cōmunicare, & sic de alijs In omnibus enim peccant mortaliter: quod sic declaratur. Tanta est enim labes huius peccati, q; facultatem resurgendi licet non ex toto amputant, eo q; peccatum non corrumpit totum bonū naturæ, & lumen naturalæ in eis remaneat. Tamen propter prestitū homagium nisi ab illo absoluantur, omnia eorū opera etiam de genere bonorum, sunt potius de genere malorū: quod in alijs infidelibus non cernitur. Nam secundum Thomam secunda secundæ. q. 10. An omnis actio infidelis sit peccatū? dicit quod quamuis opera infideliū: quæ sunt de genere bonorum: vt ieiunia, eleemosynæ & huiusmodi non sint eis meritoria propter infidelitatem: quæ est grauissimū peccatorum, tamen quia peccatum non corrumpit totū bonū naturæ, sed remanet in eis lumen naturale. Ideo nō omnis actus eorū est mortale peccatū, sed actus procedens ex ipsa infidelitate: vel relatus ad ipsam: etiā si sit de genere bonorū, puta Sarracenus ieiunat, vt seruet legem Mahumeti de ieiunio mandantem. Iudæus seruat suas festiuitates, & huiusmodi in his est mortale. Et sic intelligitur illud August. supra allegatum. Omnis infidelium vita peccatum est.

¶ Quod maleficæ grauissimas merentur pœnas vltra omnes flagitiosos mundi.

Enim̄ flagitia cuncta aliorum peccata excedunt, quantum ad demeritum pœne declaratur. Primo quo ad pœnam hæreticis infligendam. Secundo, quo ad pœnam apostatis inferendam. Nam hæretici quadruplici pœna puniuntur secundum Raymun. s. excommunicatione: depositione rerum: ablatione & corporali morte. De quibus

Biblioteca dell'Archiginnasio

omnibus lector inueniet super primum de senten. excom. Nouerit. & super secundū. 24. q.1. Qui contra pacem, & tertium dist. 8. quo iure. 23. q. 7. c. 1. & sequen. super 4. e. ti. s. de hæreticis. Excommunicamus 1. & 2. immo & grauissimas incurrunt pœnas. Credentes receptores, fautores & defensores. Nam vltra pœnam excōmunicationis illis inflictam, hæretici cum fautoribus & defensoribus suis, & receptatoribus, & ipsorum filij, vsq; ad secundam generationem per lineam paternam, per lineam vero maternam, vsq; ad primum gradum, ad nullum beneficium, vel officium ecclesiasticum admittuntur, vt e. ti. quicunq;. & c. statutum. lib. 6. Sed super tertiam pœnam, si hæretici habent filios catholicos, priuantur paterna hereditate in detestationem criminis, & super quartam pœnam si post deprehensionem erroris continuo non velit reuerti, & hæresim abiurare, subito debet comburi, si laicus est. Falsarij enim pecuniæ statim morti traduntur, quanto magis falsarij Fidei. Si vero clericus post solennem degradationem relinquitur curiæ seculari occidendus. Si autem reuertantur ad fidem, detrudi debent in perpetuum carcerem de hæreticis. Excōmunicamus primo & secundo, & hoc de rigore iuris. Mitius tamen agitur cum eis post abiurationē, quam ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris facere debēt, prout in tertia parte operis patebit, vbi de variis modis sententiandi tales tractatur, quis etiam dicatur deprehensus & conuictus, seu etiam relapsus. His aūt modis mulctare maleficas non videtur sufficere, cum non sint simplices hæreticæ, sed apostatæ, & vltra hoc quod in ipsa apostasia non hominibus propter metum, aut carnis oblectamenta fidem abnegant, vt supra tactum est. Sed ipsis dæmonibus vltra abnegationem, etiam homagium, corpora, & animas offerendo præstant. Ex quibus satis probabile videtur, ꝙ quantuncunq; pœniteant, & ad fidem reuertantur, non debent sicut alij hæretici carceribus perpetuis mācipari, sed vltimo suplicio puniri, & hoc etiam propter damna temporalia hominibus & iumentis variis modis illata, leges imperant, vt patet C. de maleficis. l. nullus. l. nemo, & l. culpa. Et est similis culpa prohibita discere & docere. Et loquuntur leges super sortilegos, quanto magis super maleficos, vbi dicunt quod pœna illorum est bonorum supplicatio & decapitatio. Et quis tali arte mulierē, ad luxuriam prouocauerit, vel econuerso bestiis exponitur, vt dicitur ibidem. l. multi. Et de his in prima quæstione tactum est.

¶ Quæstione decimaquinta declaratur, ꝙ propter peccata maleficarū innoxij sæpe maleficantur, etiam interdum propter peccata propria.

SED hoc quod diuina permissione plures innoxij damnificantur & puniuntur, in præmissis nocumentis, propter aliena peccata maleficarū, & non propter culpas proprias. Nec alicui hoc videatur inconueniens, ostendit sanctus Thomas, secunda secundæ. q. cap. 8. Hoc fieri iustē à DEO, loquendo de nis præsentis vitæ triplici ratione. ¶ Primo quidem quod vnus homo est res alterius, & sicut quis punitur in rebus, ita & in pœnam alterius aliquis puniri potest. Nam filij secundum corpus, sunt quædam res patris, & serui & animalia, res dominorum, & sic filij puniuntur quandoque pro parentibus, sicut filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quam citius, & animalia Amalechitarum iussa sunt interfici, quamuis & in huiusmodi sit ratio mystica, vt habetur 1. q. 4. §. paruulos. ¶ Secundo, quia peccatum vnius deriuatur in alterum, & hoc dupliciter. Per imitationem, sicut filij imitantur peccata parentum, & serui & subditi peccata dominorū, vt audacius peccent, vt sit in rebus male acquisitis, in quibus filij succedunt, serui in latrociniis & guerris iniustis. Vnde sæpius interficiuntur, & subditi præteto-

Biblioteca dell'Archiginnasio

prælatorũ audacius peccãt: dum eos peccare cernunt, etiã si eadẽ peccata nõ cõmittunt, vnde & iuste puniũtur. Deriuatur etiã peccatũ vnius in alterũ per modũ meriti: vt subditorũ in malũ prælatum.i. ꝙ pctã subditorũ merẽtur peccatorẽ prælatũ, secundũ illud Iob. Regnare facit hypocritã propter peccata populi. Deriuatur etiam peccatũ: & consequẽter pœna per aliquẽ consensum vel dissimulationẽ. Hoc est qñ superiores peccata nõ redarguũt, tũc sepissime boni cum malis puniuntur: vt dicit August. in primo de ciu. Dei. Exemplum vbi inter nos inquisitores vnus reperit quoddã oppidũ mortalitate hoĩm quasi destitutũ: & vbi fama volabat ꝙ quedam mulier sepulta, lintheamẽ in quo sepulta erat successiue deglutiret, & ꝙ pestis cessare non posset: nisi ex integro lintheamen deglutiendo ad ventrem cõsumpsisset. Habito consilio desuper Scultetus cum præfecto ciuitatis sepulchrum effodientes, inuenerũt quasi dimidietatem lintheaminis per os & collum vsq; in ventrem immissam & consumptã. Quo viso motus Scultetus gladium extraxit, & caput amputando extra foueã proiecit. sicq; subito pestis cessauit. Ex quibus vtiq; diuina permissione peccata illius vetulę sup innoxios propter dissimulationẽ præcedentium punita fuerunt. Nam præhabita inquisitione repertũ fuit, ipsam lõgo tempore vitę suę sortilegam & magam fuisse. Exemplum de punitione Dauid in enumeratione populi per pestem. ¶ Tertio fit diuina permissione, vt humanæ societatis vnio cõmendetur, ex qua vnus homo debet pro alio sollicitus esse vt nõ peccet: & ad detestationem peccati, dum, scilicet, pœna vnius redundat in oẽs: quasi oẽs sint vnum corpus. Exemplum de peccato Achor. Iosue. 7. Possumus adhuc addere duos modos: prout puniuntur mali interdum per bonos. interdum etiam per alios malos. Nam vt Gratia dicit. 23. q. 5. §. vl. Aliquando Deus punit malos per legitimã potestatem gerentes ex mandato suo: & hoc dupliciter. Interdum cum merito punientiũ: sicut puniuit peccata Chanaæorum per populum suum. Interdum absq; merito punientium: sed etiam in ipsorum pœnam, sicut tribum Beniamin puniuit & deleuit vsq; ad paucos. Aliquando punit etiam per populos suos, iussu seu permissione excitatos, non tamen intendentes Deo obsequi: sed suæ satisfacere cupiditati. & ideo cum sui damnatione: sicut iam punit populum suum per Turcos: & sæpius ante per alienigenas etiam in veteri lege. ¶ Sed nota quod quacunq; de causa quis puniatur, si nõ sustinet patienter pœnas: tũc sunt flagella, non ad satisfactionem: sed ad vindictã tantum.i. punitionẽ. Iuxta illud. Deutero. 32. Ignis.s. pœnę temporalis succensus est in furore meo .i. in punitione: quia alias non est in Deo furor: & ardebit vsq; ad inferni nouissima.i. vindicta: hic incipiet & ardebit vsq; ad extremã damnationem. vt exponit Augusti. Et habetur de pœni. di. 4. §. authoritas. Sed si patienter ferantur ipsa flagella: & sint patientes in statu gratiæ, habẽt locũ satisfactionis: vt dicit Tho. in. 4. Etiam si quis puniretur à iudice propter maleficium commissum: vel etiam malefica, & hoc secundum plus & minus: secundum deuotionem patientis: & qualitatẽ criminis. Mors aũt naturalis cum sit vltimum terribilium, nõ tamen est satisfactoria: quia per naturam inoleuit in pœnam originalis peccati. Licet secundũ Scotum etiam voluntariè, & cum deuotione expectata, & Deo oblata in sua amaritudine, possit fieri aliquo modo satisfactoria. Mors tamen violenta, siue quis eam meruit: siue non, semper est satisfactoria si patienter sustineatur & in gratia. Et hæc quidẽ quo ad pœnas propter aliorum peccata inflictas. Propter propria aũt etiam Deus flagellat in vita præsenti, & specialiter circa maleficia inferenda. Nam Thobiæ. 7. Super illos qui libidini deseruiunt, diabolus accipit potestatem: quod etiam ex præcedentibus patuit declarando, maleficia circa membra & potentias generatiue potẽtiæ, quæ Deus amplius permittit maleficiari. Attamen ad prædicandum populo notandum:

Biblioteca dell'Archiginnasio

dum: ꝙ præmissis punitionibus non obstantibus: secundum quas Deus pro culpis alienis, siue proprijs punit. hãc regulã iuris pro fundamento teneat: & populo proponit, quæ dicit. Sine culpa nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. extra de reg. iur. & hæc regula locum habet in iudicio poli .i. Dei. & in iudicio fori .i. in foro humano siue seculari, siue ecclesiastico. Declara de iudicio poli. Nã cum Deus duplici pœna spirituali, & temporali punit. In prima inuenitur ꝙ nunq̃ sine culpa. In secunda inuenitur ꝙ interdũ bene sine culpa: sed nũq̃ sine causa. De prima spirituali pœna, quæ cũ est triplex .s. subtractio gratiæ, vnde sequitur obduratio in præstitis: non fit sine culpa propria. Secunda pœna damni .i. priuationis gloriæ, hoc etiã nunquam infligitur sine culpa propria: vt in adultis. vel contracta vt in paruulis in originali decedentibus. Tertia pœna sensus .i. cruciatio ignis infernalis, etiã patet. Vnde quod dicitur Exodi. 20. Ego dñs zelotes visitans peccata parentũ in filios vsq; in tertiam & quartã generationem, intelligitur de imitatoribus paternorũ scelerum, vt exponit Gratianus. 1. q. 4. ℌ. quibus. vbi etiam dat alias expositiones. De secunda aũt pœna temporali punit Deus.

¶ Primo propter culpam alterius, vt supra tactum est: triplici ratione, vel etiam sine culpa aliena & propria: sed non sine causa. vel etiam ex culpa propria, & non aliena. quod si vis scire causas propter quas Deus punit, & tamen absq; culpa aliena & propria. videas quinq; modos quos ponit magister in 4. dist. 15. c. 2. Et recipe tres primas causas. Reliquas duas accipe pro culpis proprijs. Nam dicit quinq; de causis Deus hominem flagellat en vita presenti, siue pœnas infert. Primo vt Deus glorificetur. Et hoc fit quando miraculose remouetur pœna siue flagellũ. Exemplũ de cæco nato. Ioan. 9. de Lazaro resuscitato. Ioan. 11. Secundo si primum desit: immittitur tamen vt meritum cumuletur per exercitium patientiæ. Ac etiam vt virtus latens intus, alijs manifestetur. Exemplum in Iob. 1. & Thobiæ.

Thobiæ, 1. Tertio, vt virtus conseruetur per humiliationem flagellorũ. Exemplũ in Paulo q̃ de se dicit. 2. Cor. 12. Ne magnitudo reuelationũ extollat me: datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ. qui stimulus secundũ Remi, fuit hæc infirmitas corporalis. Hæ sunt causæ sine culpa. Quarto, vt ęterna dãnatio hoc inchoetur: vt scilicet aliqualiter ostendatur, quid in inferno patietur. Exemplũ in Herode. Acto. 12. & in Antiocho. 2. Macha. 9. Quinto, vt homo purificetur, vel per expulsionẽ culpę: scilicet ex flagellis conteritur. Exemplũ de Maria sorore Aaron. Numeri. 12. lepra infecta, & Israëlitis prostratis in deserto, secundũ Hiero. 23. q. 4. quid ergo. Vel ad satisfactionem pœnæ. Exemplũ in Dauid: qui post remissionẽ adulterij cõmissi, quo ad culpã in pœnã fuit expulsus de regno: vt patet. in. 2. Regũ. ꝙ notat Grego. de peñ. dist. 1. si peccatum Dauid. Posset etiam dici oẽm pœnam quam patimur procedere ex culpa nostra: saltim originali cum qua nascimur, quia ipsum est causa omniũ causalitatũ. ar. dist. 5. adeius. Sed & tertia pœna, quæ & damni loquendo de illa quo ad æternã damnationẽ, quam in futuro sustinebunt: nemo ambigat quin super oẽs damnatos in pœnis subsensibilibus cruciabũtur. Sicut enĩ gratiæ visio in patria: ita mortali culpæ pœna in inferno succedit. Et sicut gradꝰ beatitudinis in patria cõmensurantur iuxta gradus charitatis, & gratiæ in via, ita & mensura suppliciorũ in inferno, iuxta mensuram criminum in via. Hoc est, quod Deut. 25. dicitur. Pro mensura peccati, erit & plagarũ modus. Et sic hoc in alijs peccatis omnibus, tamen in speciali maleficis hoc conuenit quod ad Heb. 10. tangitur. Quãto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium DEI conculcauit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est. Hęc sunt propria maleficarũ, fidem abnegantium, & per diuinissimum sacramentum, plurima maleficia, vt iam in secunda parte patebit, exercentium.

¶ Sexta-

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Sextadecima, declaratur in speciali veritas præmissa: comparando opera maleficarum ad alias superstitionis species.

PRæmissa deniq; veritas, quo ad enormitatem criminum in maleficijs probatur per comparationē, ad alia opera magorũ & diuinatorũ. Nam cũ quatuordecim sint species circa opera superstigiosa ex triplici genere diuinationum. Quorum primum fit per manifestam dæmonum inuocationem. Secundum per tacitam solam considerationē dispositionis, vel motus alicuius rei: vt syderum, dierum, horarum & huiusmodi. Tertium, per considerationem alicuius actus humani ad inquirendum aliquid occultũ quæ sortium nomen habēt. Et species primi generis diuinationis: quæ fit per expressam dæmonũ inuocationem: sint præstigium: diuinatio somniorum. Nigromãtia. Diuinatio phitonica. Geomantia. Idromantia. Aeromantia. Piromantia, & ariolorum cultus. Tho. secũda secundę. q. 95. & 26. q. 4. igitur. &. q. 5. nec mirũ. Species deniq; secundi generis Genethlitici, Auruspices, Augurus, Omen, Seruantibus, Cheiromantia, & Spatulamantia. Species etiã tertij generis variãtur secundũ oĩa illa quæ sortiũ nomen habent, ad inquirendũ aliquid occultum, scilicet, per consideratione punctorum, festucarum figurarum in plumbo liquefactarũ. Et de his Tho. vbi supra. &. 26. q. 2. &. q. 4. per totum. Tamen hæc omnia crimina maleficarũ flagitia excedunt, quod de præstantioribus speciebus deducitur. Vnde & de minoribus nõ difficultatur. Nam in prima specie vbi aliquid præstigiosis quibusdam apparitionibus sensus humanos decipiunt: vt res corporalis aliter sentiatur per sensum visus: aut tactus: vt in præcedentibus tactum est de modo præstringendi. Malefice his non contente circa membra generatiue potentiæ: illa interdum præstigiosa apparitione auferendo, licet non in rerum veritate, etiam ipsam generatiuam potentiã pluries auferunt: ne mulier concipere aut vir actum exercere valeat. etiã remanente membro absq; præstigiosa illusione, post conceptum etiam aborsum procurant, sæpe procurant cum innumeris aliis malis, in diuersis etiam formis bestiarum apparent, vt in superiorib⁹ patuit. In secunda denique specie quæ & nigromantia dicitur, & fit per mortuorum apparitionem, vel locutionē cum vt dicitur tertio libro ethimo. Nigros græce, mors dicitur latine, mantia vero diuinatio. Faciunt aũt talia per sanguinem hominis, aut alicuius animalis, super quibusdã caracteribus, scientes dęmonē sanguinem amare, id est, eius effusionem, & peccata. Vnde fit vt vbi mortuos ab inferis se vocare putant, ad respondendum ad interrogata, dæmones in eorũ similitudinibus apparentes, talia exercent. Et huiusmodi artis erat illa magna & phitonissa, de qua 1. Regum. 28. quæ ad instantiam Saulis Samuelem suscitauit. Nec ex hoc putat quis talia esse licita, quod Scriptura cõmemorat animam iusti prophetæ ab inferis vocatã, Sauli euentum futuri belli, etiam per mulierem phitonissam apparuisse. Quia vt August. dicit ad Simplicianum. Non est absurdum credere aliqua dispẽsatione permissum fuisse, vt non dominante arte magica, vel potentia, sed dispensatione occulta, quæ phitonissam & Saulem latebat, se iusti spiritus ostenderet regibus aspectibus, diuina cum sententia percussurus. Vel non vere spiritus Samuelis a sua requie est excitatus, sed aliquod fantasma, & illusio dęmonum imaginaria diaboli machinationibus est facta, quam appellat Samuelem scriptura, sicut imagines solent suarum rerum nominibus appellari. Hæc ex responsione cuiusdam argumenti, super quæstionem. An diuinatio quæ fit inuocatione dæmonum, sit illicita. 2. secund. q. 95. ar. 4. Ad secundum. Sed si lectori placet, videat responsionem super vltimum argumentum quæstionis. An gradus prophetiæ sint in beatis in eadem summa. q. 174. Inspiciat etiam dictum Augustini 26. quæst. 5. Nec mirum.

K Sed

Biblioteca dell'Archiginnasio

Sed hæc parum ad maleficarum opera quæ nullam in se retinent speciem pietatis, vt intuenti eorum opera patet sanguinem innocentem fundere nō cessantes, occulta quoque diabolicis instructionibus manifestantes, nec viuis aut mortuis parcunt, vbi animas cum corporibus interimunt. In tertia denique specie, quæ & somniorum diuinatio dicitur, dupliciter obseruatur. Primò, quando quis vtitur somniis, vt valeat aliquod occultum inuestigare ex reuelatione malorum spirituum, cum quibus habentur pacta expressa, quando scilicet ad hoc inuocantur. Secundo vero quando quis vtitur somniis ad cognoscendum futura, secundum quod somnia procedunt ex reuelatione diuina, vel ex causa naturali intrinseca, vel extrinseca, quantum potest se extendere talis virtus, non erit illicita diuinatio. Hæc Thomas vbi supra. Pro cuius intelligentia, vt prædicatores nucleum ad minus habeant, notandum ad primum de angelis, quod cum angelus sit limitatæ virtutis, efficacius reuelare potest aliquid futurorum animę disposita quàm indisposita. Dispositio autem fit post sedationem motuum exteriorum & interiorum, vt quando silentes sunt noctes, & sedati sunt motus fumositatum, & hoc fit circa auroram, quando digestio est completa, & hoc dico de nobis peccatoribus similibus, quibus angeli ex diuina pietate ad persequutionem officij aliqua reuelant, aut tempore studij in aurora intellectum de occultis scripturarum informare. Præstat enim angelus bonus intellectui, sicut Deus voluntati, & corpora cœlestia nostris corporibus aliis, aut perfectioribus quibuscunq; potest & quacunq; hora reuelare vigilando, & dormiendo, quāuis & iuxta philosophum, in de somno, & vigilia. sunt magis aptæ recipere reuelationes vt dictū est, vno tempore, quàm altero, prout cæteri magici facere consueuerunt.
Ad secundum nota quod ex naturali sollicitudine naturę de regimine corporis contingit quod quædam futura habent causam naturalem in homine somniāte, & tunc illa somnia

somnia seu visiones, sunt tantummodo signa, & non causæ, sicut ex parte angeli dictum est, & hoc accidentium futurorum in homine, vt sanitatis, vel ęgritudinis, vel periculi, &c. Et hæc est sententia Aristotelis, vbi supra, quia natura repræsentat in somnis animæ, aliquas dispositiones quæ sunt in corde, ex quibus postea contingit infirmitas, vel aliud, vt si quis somniat de occupationibus igneis, signum est quod in eo prædominatur colera, si de aëris, vt de volatu, & huiusmodi signum est sanguinis, si aquę, vel alterius liquoris aquei, signum est flegmatis, si de terreis, signum est melancoliæ. Et ideo per somnia quandoq; iuuantur medici ad cognoscendum dispositiones corporis, vt etiam dicit philosophus in eodem libro. Sed hæc iterū leuia sunt, per comparationem ad somnia à maleficis superstitiosè obseruata. Nam si corporaliter vt supra tactū est, nolunt transferre, sed tantum imaginariè cernere quæ à consodalibus maleficis perpetrantur, reponere se habent ad sinistrum latus, in nomine sui, diabolo & omnium dæmoniorum. Vnde fit vt ei singula imaginaria visione repręsentatur à simili. Si aliqua occulta scire pro se vel aliis hominibus volunt à dæmonibus, per somnia destruuntur non per tacita, sed per expressa cum eis pacta inita. Nec iterū per quodcunque pactum, quocunque modo per aliquod sacrificium alicuius animalis, seu sacrilegæ deprecationis, aut cultus etiam latriæ exhibitionis, sed seipsas in anima, & corpore dæmonibus offerentes, fidem penitus sacrilego ore abnegando. Nec his cōtentæ, etiam proprios aut alienos infantes, dęmonibus offerunt, aut interimunt, de quibus supra habitum est. In quarta denique specie quę per phitones à phiton Apolline, iuxta ipsorum, qui auctor diuinandi dicitur fuisse exercetur, nō per somnia, aut per mortuorum allocutionem, sed per viuos, vt in arreptitiis, qui sic arrepti à dęmonibus, vel voluntariè, aut inuoluntariè, ad prædicandum tantummodo futura, & nō ad alia flagitia perpetrāda agitantur, qualis fuit illa puella de

Biblioteca dell'Archiginnasio

qua Actorum 16. Clamando post apostolos, & essent vel serui Dei. Vnde indignatus Paulus imperauit spiritui exire ab ea. Patet quod modica sit comparatio per respectum ad maleficas & eorum opera, quæ vtiq; sic ob magnitudinem facinorum, & enormitatem criminum, iuxta Isid. vt supra habitum est nuncupantur, vnde causa breuitatis de aliis minoribus speciebus diuinationum hæc probare non expedit, vbi maiores excedere noscuntur. Nam vbi prædicatori placet applicare alias species poterit, vt Geomantiam, quæ fit circa corpus terrestre, vt in ferro vel lapide polito. Idromantiam, quæ fit in aqua vel crystallo. Aeromantiam, quæ fit in aëre. Piromantiam quæ fit in igne. Ariolorum quæ fit in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum. Licet hæ omnes per expressam dæmonum inuocationem fiant, nulla tamen est comparatio ad maleficia maleficarum, cum ad nullum nocumentum hominum, iumentorum, & terræ frugũ rendunt directe, sed ad futurorum præcognitionem. De aliis etiam speciebus diuinationum quæ cum tacita inuocatione & etiam per tacitum, vt sic pactum erga dæmones practicantur, vt sunt genealitici, seu astrologi, sic dicti propter natalium considerationes. Aurispices qui dies & horas obseruant. Augures qui gestus & garritus auium, & omen qui verba hominum obseruant. Et chyromantici qui ex lineamentis manuum aut spatulis animalium diuinant. Sicui placet inspiciat præceptorem Nider, circa secundum præceptum, & plura inueniet, quomodo sint licita, & quomodo non. Maleficarum vero opera nunquã sunt licita.

¶ Decimaseptima est declaratiua, quatuordecimæ grauitatẽ criminis, ad peccata quæcunq; dæmonũ cõparando.

SED & tanta est earum facinorum magnitudo & etiam malorum angelorũ peccata & ruinã excedunt. Et si in culpis, quomodo nõ etiam in infernalibus suppliciis. Et hoc quidem ad culpas demonstrare, nam est difficile variis rationibus. Primo nam licet eius peccatum sit irremissibile, hoc tamen non est propter magnitudinem criminis, habendo respectum ad eorum naturalia, & præcipue secundũ opinionem illorum, qui dicunt eos tantum in naturalibus & nunquã in gratuitis fuisse creatos. Et quia bonum gratiæ excedit bonum naturæ, ideo illorum peccata qui à statu gratiæ cadunt, prout maleficę fidem susceptã in baptismo abnegantes exiſtunt, eorum vtique peccata excedunt. Si vero dicamus eos in gratia fuisse creatos, licet nõ confirmatos, sic etiam maleficę, licet non creatę in gratia, tamen à gratia sponte ceciderunt, sicut & ille volens peccauit. Secundo demonstratur, nam licet eius peccatum sit irremissibile variis de causis aliis, puta secundũ August. quia nullo suggerente peccauit, ideo nullo reparante redire debet. Vel secundum Damasce. contra Dei formã intellectu peccauit, & cognitio quanto est nobilior, tanto peior est error. Seruus enim sciens volũtatem domini sui, &c. Vel iterum secundum eundem Damascenũ, quia nõ est susceptibilis pœnitentiæ, ideo nec venię, & hoc ex natura sua, quæ quia spiritualis, tantummodo est vertibilis, eo quod se totam conuertit, quod in homine non fit, vbi caro semper repugnat spiritui. Vel iterum quia excelso loco peccauit, vt in cœlo, homo autem in terra. His tamen nõ obstantibus eius culpa in multis aliis minoratur comparatiue ad maleficarum flagitia. Primo in hoc quod ille iuxta Anselmum, in quadam oratione, nulla præcedente delicti vindicta superbiens peccauit. Maleficæ vero post tantas pœnas sæpe multis aliis maleficiis inflictas, immo & post pœnas quas percipiunt in ecclesia, diabolo occasione suæ ruinæ inflictas, omnia hæc contemnunt, & non ad minima peccata mortalia, vt ceteri peccatores, qui ex infirmitate aut malicia absq; habitu malicię peccant, sed ex profunda cordis malicia ad horrenda flagitia properant. Secundo quia licet triplex sit status mali angeli, innocentiæ, culpæ, & miseriæ seu pœnæ. Ipse tamen sic ab innocentia

semel tantum cecidit, & quod ad illam nunquam restitutus fuit. Peccator autem ad innocentiam per baptismum restitutus iterum ab illo cadens multum profundatur. Et super omnes ipsæ maleficæ, vt earũ flagitia demonstrant. Tertio illæ contra creatorem, nos autem & super omnes ipsæ maleficæ contra creatorem & redemptorem, &c. Quarto ille dereliquit, Deum permittẽtem videlicet eum peccare, & non ex pietate eum prosequentem, nos autem super omnes ipsæ maleficę, peccatis elongamur, Deo permittente, & ex pietate nos continuo prosequente, & beneficiis plurimis nos preueniente. Quinto ille præstat in malicia Deo reprobante, & suã gratiam non apponenti, nos miseri currimus in illam maliciam, Deo continuè reuocante. Sexto ille manet obduratus ad punientem, nos obdurati ad blandientem. Et si ambo cõtra Deum, tamẽ ille contra se requirentem, nos contra pro nobis morientem, quem vt præmissimus, super omnes maleficæ dehonestantes offendunt.

¶ Solutiones argumentorum etiam declarant veritatem, per comparationem.

D argumenta. Ad primum patet responsio per ea quæ in principio corporis quæstionis tacta sunt. Vnde videlicet aliquod peccatum debet censeri grauius altero, & quomodo peccata maleficarum grauiora cunctis, quò ad culpam existunt. Et aliud quo ad pœnam. Dicẽdum quod sicut culpa Adæ, ita & eius pœna dupliciter consideratur. Vel quò ad personam, vel quò ad naturam totam, videlicet posteritatem ex eo sequutam. Primo modo, sicut maiora peccata fuerunt post eum perpetrata, quia videlicet ipse solummodo peccauit, faciendo illud quod erat malũ, non secundum se, sed quia prohibitum. Fornicationes vero, adulteria, & homicidia, vtroque modo mala sunt, scilicet, secundum se, & quia prohibita, ideo etiam grauior pœna eis debetur. Secũdo vero modo, licet maxima pœna primum

primũ peccatum sequuta est, hoc tamen est per indirectũ, inquantũ videlicet per eum tota posteritas originali peccato fuit infecta, eo quòd ipse primus parens omnium, pro quibus omnibus solus filius Dei satisfacere potuit potentia ordinata. Pro suo autẽ personali mediante, diuina gratia pœnituit, & saluatus post solutionem factã per Christum, incomparabiliter aũt peccata maleficarũ excedunt, in grauitate, non contentæ de suis personalibus peccatis, & perditionibus, cum etiam innumeras alias post se continuè trahunt. Ad tertium dicendum ex prehabitis ꝙ homo fuit per accidens in peccato Adæ, quod maiorẽ læsionẽ intulit. Et hoc videlicet ꝙ naturam integram inuenit, & ꝙ corruptã necessario non voluntariè transfundere habuit, vnde nõ sequitur ꝙ suum peccatũ simpliciter grauius cæteris fuit. Tum etiã quia hæc idem etiã sequentia peccata fecissent, si talem naturam inuenissent, sicut & secundum mortale peccatũ non grauat gratiam, eo ꝙ illam nõ inuenit, priuaret aũt si illam inueniret. Hæc est solutio S. Tho. in. 2. dist. 21. ar. 2. In solutione secundi argumenti, quã solutionem si quis ad plenum vult intelligere, habet considerare ꝙ Adam originalem iustitiã si prestitisset, nõ transfudisset in posteros, prout Ansel. opinabatur, quia etiam aliquis post eum peccare potuisset, videbãtur dicta D. dist. 20. An pueri mox nati, fuissent in gratia confirmati. Item quæst. 101. An ijdem qui nunc saluantur homines, saluati fuissent, si Adam non peccasset.

Sequitur modus predicãdi contra 5. argumẽta laicorũ, quibus probare videtur sparsim, ꝙ Deus nõ ꝑmittat tantã potestatẽ diabolo & maleficis, circa hmõi maleficia inferẽda.

I T denique prædicator prouidus super certa argumenta laicorum, vel etiam peritorum quorundam, qui in tãtum maleficas esse negant, ꝙ licet malitiã & potẽtiam demonis ad inferendũ ex suo desiderio huõi mala, concedãt diuinã tñ permissionẽ sibi cõdescendentẽ negãt, nec

Biblioteca dell'Archiginnasio

volunt ꝙ Deus tanta fieri permittat, & licet modum intelligendi nõ habeant, & in tenebris sicut cęci palpitant, iam vnum, iam alterũ medium tangendo, opus tamen est eorum assertores ad quinq; argumenta reducere. Ex quibus vtique omnes eorum cauillationes producere possunt, & primo quod DEVS non permittat diabolo sub tanta potestate sæuire in homines.

VTRVM ad maleficialem effectum à dęmone per maleficam procurandum, semper habet concurrere diuinam permissionem. Et arguitur quinque argumentis ꝙ Deus non permittit, vnde etiam maleficiũ nihil est in mundo. Et primum sumitur in parte Dei. Secundum ex parte diaboli. Tertiũ ex parte maleficæ. Quartum ex parte morbi. Quintum ex parte prædicatorũ, & iudicium qui talia contra eas prędicant, & iudicant vtiq; nunquã securi essent. Primo sic: Deus punire potest homines propter peccata, & punit gladio, fame, & mortalitate. Item diuersis aliis infirmitatibus variis & innumeris, quibus humana conditio subiacet, vnde quia opus ei non est adiungere alias punitiones, ideo non permittit. Secundo sic. Ex parte diaboli si vera essent quæ prędicantur, quod videlicet vim generatiuam impedire possunt, vt videlicet mulier non concipiat, vel si concipiat, ꝙ abortum faciat, vel si non abortum, ꝙ etiam post natos interficiunt, vtique sic perimere possent totum mundum, & iterũ posset dici ꝙ opera diaboli essent fortiora operibus Dei, scilicet sacramento matrimonij quod est opus Dei. Tertio ex parte hominis, nam videmus si maleficium debet esse aliquid in mundo, tunc aliqui homines plus aliis maleficiantur. De quo si quęritur, vtique dicitur hoc esse propter punitionem peccatorum, sed hoc est falsum, ergo & illud ꝙ maleficia sint in mundo. Falsitas aũt probatur ex eo, quia tunc maiores peccatores amplius punirentur, hoc est falsum, cum minus puniãtur q̃ alij interdum iusti, quod etiã accidit in pueris innocentibus, qui afferũtur maleficiari.

Quarto

Quarto, potest addi & aliud argumentum ex parte Dei, hoc ꝙ quis impedire posset, & non impedit, sed fieri permittit, vtique iudicatur ex sua voluntate processisse. Sed Deus cum sit summe bonus, non potest velle malum, ergo nõ potest permittere vt fiat malum quod ipse impedire potest. Item ex parte morbi defectus & infirmitates quæ dicuntur maleficiales, similes etiam sunt defectibus & infirmitatibus naturalibus, id est, qui ex naturæ defectu procedunt, quod enim aliquis claudicat, excęcatur, vel rationem perdit, vel etiam moritur, ex defectu naturæ contingere possunt, vnde non possunt secure maleficis ascribi. Vltimo ex parte iudicum & prædicatorum qui cum talia aduersus maleficas predicant & practicant, vtiq; propter ingens odium à maleficis contra eos conceptũ, nunquam essent securi, sed contra argumenta sumãtur ex quæstione prima, super tertium principale primæ partis tractatus, & proponantur illa quę sunt magis ad populum, quõ videlicet permittit mala fieri, licet nõ velit malum fieri, permittit aũt propter admirabilem perfectionẽ vniuersi, quę consideratur in hoc, ꝙ bona cõmendantur eminentius & magis placent, & sunt laudabiliora, dum cõparantur malis, habentur ibi auctoritates. Item profunda Dei diuinæ sapientiæ, iusticiæ & bonitatis relucent, quæ alias essent occulta, & breuiter pro decisione quæstionis possunt colligi ex his quę ibi tanguntur varia documenta pro informatione populi, videlicet, ꝙ Deus iuste duos casus permisit, scilicet angelorum, & primorũ parentum, qui cum sint maiores oĩbus aliis casibus, nõ mirum si alij minores permittantur. Qualiter aũt sunt maiores, quo ad causalitatẽ, nõ quo ad alias circunstantias, secundũ quas peccata male ficarum, vt in. q. tangitur, & malorũ angelorũ, & primorum parentũ peccata excedunt, & quare Deus iuste permisit illos primos casus, tangitur i. q. ex quibus plura colligere & dilatare potest ad suũ placitum. Sed ad respondendum super argumenta. Nam ad primũ cum dicitur: Deus

 suffi-

Biblioteca dell'Archiginnasio

sufficienter punit per naturales infirmitates mortales gladio, & fame. Respondetur ex tribus. Primo quia Deus nō limitauit suā virtutem ad naturalem profectū, aut etiam ad influentias corporū cœlestiū, vt videlicet præter illa agere non posit, ideo & præter illa sapissimè egit in punitione peccaminum, mortalitates & alia inferendo præter omnem influentiam corporum, sicut in punitione peccati superbiæ in Dauid, super mortalitatem inflictam populo, propter populi numerationē, &c. Secundo hoc vtiq; congruit diuinæ sapientiæ, quæ cū rebus omnibus sic administrat, vt eas propriis manibus agere sinat. Ideo sicut nō cōuenit maliciam dæmonis omnino impedire, sed potius decet ipsam permittere, vt agat quantū ad bonū vniuersi spectare potest, licet continuo etiam refrenatur per bonos angelos, vt non tantū noceat, quantū nocere vellet. Ita etiā non conuenit maliciam humanam refrenare super ea, ad quæ ex libertate arbitrij potest, vt est fidem abnegare, & seipsum dæmoni reuouere, quę vtique facere in potestate sunt voluntatis humanæ. Ex quibus etiā duobus cū Deus maximè offenditur, iustè permittit ea quæ a maleficis desiderantur, & propter quæ fidem abnegauit, & ad quæ diaboli potentia se extendit, vt est hominibus, iumentis, & terræ frugibus posse nocere. Tertio Deus iustè permittit illa mala fieri, per quæ diabolus etiam per indirectum maxime torquetur, & summam recipit displicētiam, sed per illa mala quæ a maleficis virtute dęmonum fiunt, per indirectum, diabolus maximè torquetur, dum contra suā voluntatem Deus omnibus malis ad gloriā sui nominis, ad fidei cōmendationem, ad electorum purgationem, & cumulum meritorū vtitur. Certum est enim q̄ inter oīs displicentias quas diabolus ex superbia, quæ semper cōtra Deum exigit, iuxta illud: Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, hæc præcipuè est, qua sibi displicet, quòd Deus oīa sua machinamēta in sui gloriam, &c. conuertit. Iustè ergo Deus cuncta permittit. Ad secundum superius respon-

sonsum est, & debet respondere ad duo quæ includuntur in argumento, scilicet, q̄ non dicitur diabolus fortior Deo, nec eius factura, imo cernitur quod minimæ virtutis existit, cum nihil possit nisi permissione diuina, vnde eius virtus potest dici minima, comparando ad diuinam permissionē, licet sit maxima cōparando ad virtutes corporales quas naturaliter excedit, iuxta illud sępe allegatū: Non est potestas super terram, quæ ei valeat comparari. Iob. 41. Alterum ad quod respondendū. Cur videlicet Deus potius super vim generatiuam permittit maleficia fieri, q̄ super alios actus humanos. De quibus etiam supra tactum est in materia de permissione diuina, subtitulo, quomodo maleficę vim generatiuam, & actum venereum impedire possunt, est enim hoc propter fœditatem illius actus. Et quia originale peccatum inflictum ex culpa primorū parentum, per illum actum transfunditur & exemplificatur etiā de serpente, qui primū instrumentū diaboli fuit, &c. Ad tertium dicendum, q̄ sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos q̄ malos, licet ex parte tentati, magis tentat malos q̄ bonos, id est, quòd amplior habilitas est in malis, ad recipiendū tentationem dæmonis, quàm sit in bonis. Ita etiam plus affectat lędere bonos q̄ malos, licet maiorem habilitatem lędendi inueniret in malis quàm in bonis, & huius est ratio, quia secundum Grego. quanto crebrius quis diabolo se subiicit, tanto intollerabiliorem sibi facit, vt ei reluctari non possit. Sed cum mali crebius se subiiciant diabolo, eis sit tentatio magis intollerabilis, & frequentior, cum non habeant scutum fidei formatæ, quo se tueantur. De quo scuto Apost. Ephe. 6. In oībus sumentibus scutum fidei, in quo posituī oia tela nequissimi ignea extinguere. Sed ex alia parte magis & acrius impugnat bonos quàm malos. Et ratio, quia cum iam possideat malos, non autem bonos, ideo magis conatur per tribulationem trahere ad sui dominiū iustos, quos nō habebat, quàm peccatores possessos, sicut aliquis princeps

Biblioteca dell'Archiginnasio

princeps terrenus magis insurgit cõtra illum, qui plus auferet de iure suo, vel qui plus nocet regno, quam contra illos qui non sibi contrariantur. Ad quartum quod DEVS permittit mala fieri, non vult tamen mala fieri vltra præmissa quæ tacta sunt, prædicator declarare potest per quinque signa voluntatis diuinæ, quæ sunt, præceptum, prohibitio, concilium, operatio, & permissio, vide S. Thomam præcipuè in prima parte, quia ibi planius declarat. q. 19. ar. 12. Nam licet vna sit volũtas in Deo quæ est ipse Deus, sicut & vna eius essentia, tamen per respectũ ad eius opera iudicatur & significatur nobis eius voluntas multipliciter, secundum quod Petrus dicit: Magna opera Dñi exquisita in oẽs voluntates eius. Vnde voluntas in Deo distinguitur nõ ex parte rei, sed ex parte suorũ effectuum, ita vt voluntas propriè dicta, dicatur voluntas beneplaciti. Voluntas metaphoricè dicta, dicatur voluntas signi, inquantũ videlicet per signa & metaphora iudicatur nobis Deum hoc velle. A simili. Sicut paterfamilias vnã habens in se voluntatem, demonstrat illam quinque modis, scilicet per se, & per alium. Per se dupliciter, directe, & indirecte. Directe, cum aliquid operatur, & tunc est operatio. Indirecte aũt quando non impedit operantem, sicut & in 4. phys. dicitur. Remouens & prohibens, est mouens per accidens, & quantum ad hoc dicitur signũ permissio. Per alium aũt declarat se paterfamilias aliquid velle triplicíter. Vel inquantum ordinat aliquem ad aliquid faciendũ necessario, & prohibendo contrariũ, & sic sunt præceptio in præceptis, & prohibitio in affirmatiuis & negatiuis præceptis. Vel inquantũ ordinat aliquẽ persuasiuè ad aliqua conciliatiuè, & hoc pertinet ad consilium, & sicut voluntas humana manifestatur per hęc quinq; sic & ipsius Dei. Quod eñ præceptum prohibitio & cõsilium dicatur voluntas Dei, patet per illud Matthæi 6. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. id est, vt in terra impleamus eius præcepta, vitemus prohibita, & impleamus pro posse con

filia.

filia. Et similiter quod permissio & operatio dicatur Dei voluntas. Patet per Augu. qui dicit in Ench. Nihil fit nisi omnipotens Deus fieri velit, vel finendo vt fiat, vel faciendo. Ad propositũ, cùm dicitur illud, quod quis impedire posset, & non impedit, iudicatur ex sua voluntate processisse, verum est. Sed cum infertur: Deus est summe bonus, ergo non potest velle mala fieri, verum est, voluntate beneplaciti, & per quatuor signa huius voluntatis, quia non potest operari mala, nec percipere mala, nec vt non prohibeat mala, & persuadeat bona supererogationis, potest aũt velle permittere mala fieri. Ad aliud quomodo cernũtur infirmitates ab inuicem, vt vna sit maleficialis, altera naturalis? puta ex defectu naturæ. Respondetur quod variis modis. Primo medicorum iudicio. 26. q. 5. Non licet & q. 2. ca. Illud. vbi verba August. ex secundo de doctrina Christ. Ad hoc genus superstitionis, pertinent oẽs ligaturæ & remedia quæ medicorũ disciplina condẽnat, in quibuscunq; rebus suspendendis atque ligandis. A simili, vbi medici ex circumstantiis, videlicet, ætate, complexione sana, & subito quasi in ictu oculi immutata, & ꝙ nõ ex defectu sanguinis, stomachi, aut labe, infirmitas acciderit. Iudicant illam nõ ex defectu naturæ, sed ab extrinseco accidisse. Et ab extrinseco, vbi nõ ex venenosa infectione, quia sic sanguis & stomachus malis humoribus esset repletus, tunc ex sufficienti diuisione iudicant effectum esse maleficialem. Item secundo cum eis existit incurabilis, vt nullis medicaminibus æger potest releuari, imo potius cernunt ipsum aggrauari. Tertio, quia sic subito interdum accidit ꝙ iudicium infirmi super hoc contingit. Res gesta vni ex nobis innotuit. Nam quidã de optimatibus ciuitatis Spirensis, nimis ceruicosæ voluntatis, vxorem habuit intantum, vt cum ipse libens in omnibus cõplacere studerer, ramen in cunctis feré suis affectionibus ei recalcitrabat, & verbis contumeliosis semper ipsum molestare satagebat. Accidit inde vt domum ingressus, quadam die cũ mulier

solito

Biblioteca dell'Archiginnasio

solito more contra se briganti verbis opprobriosis, & ire locum dare, & domo exire volebat, ipsa ostium per quod exire habebat, cursu veloci anticipando obseruauit, & vociferando contestabatur, quod nisi eam verberaret, nulla probitas aut honestas sibi inesset. Ad quæ verba grauia, ille manum non animo lædendi extendit, & ipsam expansis digitis super spatulam, leuiter tangendo, subito ad terram collisus, omnem sensum perdidit, & per plures septimanas in lecto decumbens, grauissima infirmitate detentus fuit, qua in re videri potest illam infirmitatem non ex naturali defectu, sed per maleficium mulieris sibi accidisse. Plura imo quasi innumera consimilia acta sunt, & multis innotuerunt. Sunt quidam qui per certam practicam experientiam rei capiunt per hunc modum. Nam plumbum liquefactum super infirmum tenent, & in scutellam plenã aquæ infundunt, & si imago aliqua condensata cernitur, tunc infirmitatem ex maleficio accidisse iudicant, & quidam an talis imago opere dæmonum, an naturali virtute erumpat, vbi interrogantur talia practicantes respondere solent, ꝙ virtute Saturni super plumbum, quia alias malus existit, sicut Sol super aurum maleficium sua virtute ostendere solet. Sed quid de his sentiendum sit, an videlicet practica licita sit an non. Circa tertium principale huius tractatus tractabitur, canonistis enim videtur licitum vt vana vanis confundantur, licet theologis omnino contrarium videatur, cum non sint facienda mala, vt eueniat bona. Ad vltimum vbi diuersa quæruntur. Primo cur maleficæ non ditantur. Secundo cur principibus eis fauentibus ad perniciem omnium inimicorum ipsorum non cooperantur. Tertio cur prædicatoribus & aliis eos persequentibus non nocere valeant. Ad primum dicendum, ꝙ ideo vt plurimum maleficæ nõ ditantur, vt iuxta complacentiam dæmonis in contumeliam creatoris quantũ possibile est, pro vilissimo precio emantur. Et secundo ne in diuitiis nutrientur. Ad secũdum cur principibus nõ nocent, causa est manifesta, quia quantum in ipsis est, hoc fit, vt ipsos in amicitia retineant. Et si quæritur cur eorum inimicis non noceant. Respondetur, quia bonus angelus ex altera parte hoc maleficiũ impedit. Iuxta illud Danielis: Princeps Persarum restitit mihi viginti vna diebus. Vide doctorem in secundo sententiarum, an inter bonos angelos sit pugna & qualiter. Ad tertiũ dicitur quod ideo, nec Inquisitoribus, aut aliis officialibus nocere possunt, quia publica iusticia vtuntur. Exempla varia ad hoc possent adduci, sed temporis prolixitas non patitur.

¶ Incipit secunda pars huius operis.

SECVNDA PARS huius operis, quia est de modo procedendi, qui à maleficis pro maleficiis inferẽdis obseruatur. Et per decem & octo capitula distinguũtur, cum duabus duntaxat difficultatibus, quarum vna in principio super remedia præseruatiua, vt videlicet, quis maleficiari non possit: altera in fine super remedia mouentur maleficia, & per quæ maleficiati curari possunt, cum secundum Philosophum in 4. phyſi. remouens & prohibens coincidũt & sunt causæ per accidens, ideo vt per hæc totale fundamentũ huius horrendæ hæresis habeatur. Circa duo principaliter insistendum erit. Primo circa introitum earum, & professionem sacrilegam. Secundo, circa progressum in modo operandi, & horrendam obseruantiam. Tertio, impedimenta salubria, contra earum maleficia, & remedia præseruatiua. Et quia in morali iam laboramus materia, vnde argumentis variis & delcarationibus, vbique insistere opus non est, cum ea quę per capitula sequenter sint per præcedentes quæstiones sufficienter discussa.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Ideo precamur in Deo lectorem, ne demonstrationem in omnibus quętat, vbi accommodata sufficit probabilitas ea deducendo quæ constant, aut visus vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus esse vera. Circa primũ aut duo principaliter tangentur. Primo diuersimodi ipsius dæmonis alliciendi. Secundo, diuersi modi ipsarum hæresim profitendi. Circa secundum vero scilicet per ordinem tangentur, quo ad modum procedendi & curandi. Quia primo de his quæ à maleficis pro se & suis contra ritibus practicantur. Secundo de his quæ erga alios homines operantur. Tertio de his quæ erga bestias. Et quarto de his quibus terræ frugibus nocent. Quinto de maleficio tantummodo virorum, quibus videlicet maleficium tantummodo viri, & nõ mulieres insistunt. Sexto de quæstione super maleficia amouenda, & quibus modis curantur maleficiati. Est ergo prima quæstio, per decem & octo capitula distincta, cum totidem modis in suis ritibus variantur & multiplicantur.

VTRVM quis possit per bonos angelos ita beneficiari, ꝙ à maleficis per quoscũq; infra scriptos modos non valeant maleficiari. Et videtur ꝙ non, eo quod per præcedẽtia declaratum est, etiam innoxios & innocentes, & iustos pluries à dęmonibus affligi, vt Iob, & plures pueri innocentes, qui cernuntur maleficiati cum aliis multis iustis, licet non æqualiter vt peccatores, eo quod non in perditionem suarum animarũ quamuis bonis, fortunæ, & corporum affligantur. In contrarium est maleficiarum falsio, quod videlicet non oẽs lædere valeant, sed tantummodo illos quos cernunt ex informatione dæmonũ, diuino auxilio destituros. Respondeo. Tria sunt genera hominum beneficiati à Deo, quibus illud pessimũ genus suis maleficiis nocere non potest. Et primi sunt, qui publicã contra eos iusticiam exercent, aut officio aliquo publico aduersus eos insistũt. Secũdi qui de ritibus

ritibus Ecclesię seruatis & veneratis, vt per aquæ benedictę aspersionem, per salis consecrati sumpsionem, per candelarũ in die purificationis, & frondium, in die palmarum consecratorum, vsum licitum, cum ad hoc talia ecclesiæ exorcizat: vt vires dæmonis imminuant se muniunt: de quibus modis patebit. Tertij sunt qui per sanctos angelos variis & infinitis modis beneficiantur. De primis ratio datur, & per varia acta & gesta cõprobatur: quia enim ois potestas à Deo est: & gladium portat. Iuxta apostolum. In vindictã malorum & retributionẽ bonorũ, nõ mirum ꝙ tunc angelica potestate dæmones arcentur, qñ iusticia in vindictam illius horrendi criminis excercetur. Notant ad idem doctores ꝙ quia potestas dæmonis quinq; modis impeditur: in toto vel in parte. Primo per terminũ suæ potestati à Deo impositũ: sicut de Iob primo & secundo tangitur. Et de illo de quo in fornicario Nider legitur: q̃ iudici fassus fuerat, ꝙ dum quidam ipsum inuocasset: vt inimicũ suum vita priuaret: aut in corpore læderet: vel ictu fulminis interimeret, cum vocassem dæmonem, ait vt eius auxilio talia perpetrarem? Respondit mihi quod neutrum facere posset, habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit, idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorũ in campo, si libet ei nocere possum. Secundo impeditur per impedimentum exterius adhibitum, vt in asina Balaam. Num. 22. Tertio per miraculum impossibilitatis exterius factum, & sunt quí ex singulari priuilegio beneficiantur. De quo tertium genus hominum, quò maleficiari non possunt, iam inferius patebit. Quarto perdet iudicium singulariter disponentis, per obstaculũ boni angeli, vt de Asmodeo interficiente sponsos Zarę virginis, non aũt Thobiam. Quinto interdum per cautelam suiipsius, quia non vult interdum diabolus lędere, vt peius inde sequatur, vt cum excõmunicatos vexare posset, sicut & Corinthum quẽ vexauit excommunicatu. Cor. 5. tamen non facit vt fidem ecclesię in cla-

Biblioteca dell'Archiginnasio

uium potestate eneruat. Ideo à simili etiam dicere possi mus, quod etiam si diuina virtute non arcerentur quando publica iusticia exerceatur, adhuc tamen sæpe manum seu protectionem à maleficis voluntariè retrahunt, quia vel timent earum conuersionem, vel quia desiderant & acce lerant earum damnationem. Actis denique & gestis hæc comprobantur. Nam & præfatus doctor refert, quod ma lefici verbo & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso quo per reipublicæ iusticiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficorum eneruatur potestas. Vnde & quidam Iudex Petrus nomine, de quo & supra mentio facta est, cum quendam maleficum Stadlin nomine per suos famulos capere voluisset, tantus tremor eorum manibus incussus fuit, & naribus tam malus fœtor illapsus, vt se ferè desperarent an maleficum inuadere auderēt. Quibus dum Iudex imperasset: Securè miserum inuadite, quia publica tactus iusticia, omnes vires perdet suæ nequitiæ. Et ita rei probauit euentus, nam captus incineratus fuit propter plurima ab eo perpetrata maleficia, quę sparsim hinc inde posita sunt & accommodata diuersis materiis. Sed & plura quæ nobis Inquisitoribus in officio inquisitionis laborantibus contigerunt, si recitare expediret, vtiq; animum lectoris in admirationem verterent. Sed quia laus in ore proprio fordescit potius, expedit silentio prętcrire, quàm notam inanis gloriæ incurrere, illis duntaxat exceptis, quæ adeò in lucem prodierunt, quod cælari non possunt. In oppido nempe Rauenspurk, dum à Consulibus maleficæ incinerandæ interrogantur, cur nobis Inquisitoribus aliqua maleficia, sicut aliis hoibus non intulissent, Responderunt. Licet plures hoc facere attentassent, nonta men potuerunt. Et de causa inquirentibus, respondebant nescire, nisi q̄ sic à demonibus informatæ fuissent, quoties enim nocturnis & diurnis temporibus nobis infesti fuerunt enarrare non sufficimus, iam vt symeæ cum iam vt canes, aut capręs suis clamoribus & insultibus nos inquietarent,

tarent, de nocte ad orationes, licet indeuotas surgentibus, extra fenestram loci, quæ tamen in tanta altitudine erat, q̄ nisi per longissimas scalas quis adire potuisset, ictu validissimo quasi ad caput de directo percutiebat, acus linteo quo caput tegebatur inserentes, sic etiam à nobis surgentibus, reperiebantur quasi illos capiti nostro immittere voluissent. Sed laus altissimo qui sua pietate absq; meritis nostris, nos tanquam publicos iusticię fidei indignos famulos preseruauit. De secundis vero ratio in se patet. Nam ad hoc exorcizantur ab ecclesia, & omnino sunt efficatissima remedia ad præseruandum se ab insultibus maleficarum. Quod si quæritur per quem modū quis se munire debet, dicendum primo de his quæ absq; allegationis bus sacrorum verborum fuerint, & demum de ipsis sacris carminibus. Nam de primis licitum est aqua benedicta etiam quæcunque honesta loca hominum & iumentorum, cum inuocatione sanctissimæ trinitatis, & oratione dominica, in saluationem hoim & iumentorū aspergere, sic em̄ in exorcismo dicitur: vt vbicunq; aspersa fuerit, careat omni immunditia, liberetur à noxia, nō illic resideat spūs pestilens, &c. Homines enim & iumenta saluat dns, iuxta propheram. vnumquodq; pro modulo suo. Secūdo, sicut primū de necessitate, ita hoc secundum, licet cereum benedictū accendere est de cōgruitate aspergere, videlicet cum tali cereo loca inhabitantia. Tertio, herbas consecratas adiungere, vel fumigare cum illis habitabilis in aliquo loco occulto coniungere plurimum expedit. Sic em̄ in ciuitate Spirensi, anno eodem quo hic liber est inchoatus contigit, quod dum quædam deuota mulier cum quadam suspecta malefica verba habuisset, iuxta morem mulierculārū mutuo brigantium rixosa, de nocte tñ cum parulū lactātem cunis imponere voluisset, & mēte reuoluēs ea quæ de die cū suspecta malefica peregisset, timens de periculo pueri, herbas benedictas puero supposuit, aqua similiter aspersit, sal exorcizatum ori parum immisit, eumq;

Biblioteca dell'Archiginnasio

signo crucis muniuit, & cunabulum diligenter alligauit. Et ecce circa medium noctis vagientem puerum audiuit, & dum iuxta morem, puerum cõtrectare, & cunabulum in altum propè lectum positum mouere voluisset, cunabulum quidem mouẽs, sed puerum contrectare, quia aberat, nõ potuit, tremens paupercula, & de pueri amissione vehementer dolens, lumine accenso, paruulum vagientẽ sub lectica & in angulo, sine tamen lesione repperit. Qua in re perpendi poterit, quanta insit exorcismus ecclesię aduersus insidias diaboli virtus. Liquet insuper omnipotentis Dei clementia & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem, fortiter disponit etiam istorũ pessimorũ hominum, & dęmonum maleficia suauiter, vtvbi quęrunt fidẽ imminuere & infirmare, eandem in multorum cordibus firment, & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex huiusmodi malis proueniunt, vbi sic fides roboratur dęmonis malicia, inspicitur Dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad sui custodiam actuantur, & ad remedium Christi passionem, & ceremonias ecclesię accenduntur. Illis etiam diebus Scultetus cuiusdam villę Vvysentall, dum grauissimis doloribus & torsionibus corporis esset maleficiatus, & ꝙ per maleficia sibi cõtigisset, non tam ab aliis maleficis, quantum & per experientiam edoctus fuit, dixit enim ꝙ singulis dominicis diebus se munire cum sumptione salis, & aquæ benedictæ solebat, & quia vno die propter cuiusdam celebrandas obmiserat nuptias, eodem etiam die maleficatus fuit. Quid denique de illo in Rauensburgo, cum à diabolo in forma vnius mulieris, ad carnalem actum sollicitaretur, illeprimum anxius, dum desistere nollet diabolus, illi pauperi in mente venit, vt sumptione salis, prout in prædicatione audierat, se munire deberet, vnde cum ad introitum stubę sal benedictũ sumpsisset, mulier toruo vultu cũ inspexit: & quis diabolorũ ipsum de hoc docuisset improperando, subitò disparuit, vbi diabolus per se in effigie maleficæ, aut

aut cum presentia corporali maleficæ affuerat, cum vtrumque facere, Deo permittente, potest. Sed & illi tres socij per viam ambulantes, duo eorum ictu fulminis percussi fuerant, & tertius territus cũ voces in aëre clamantes audisset, percutiamus & illum, alter vox cum respondisset non possumus, quia hodie Verbum caro factũ est audiuit, intellexerat quod ea de causa, qui missam audierat, & fine missæ, Euangelium Ioan. In principio erat verbum, &c. audiuisset, ideo præseruatus fuisset. ¶ Sed & per sacra verba corpori alligata, quod miro modo sunt præseruatiua, dum modò septem cõditiones in ipsis seruentur. De quibus & in vltima quæstione huius secundæ partis mentio fiet, eo ꝙ ibi de remediis sanatiuis, sicut hic de remediis præseruatiuis tractabitur. Et illa sacra verba nõ solum ad preseruandum, sed etiam ad curandum maleficiatos tendunt. Plurimum aũt sunt preseruatiua locorum, hominũ, & iumentorum, verba tituli triumphalis nostri saluatoris, dum scilicet per quatuor partes loci, in modum crucis inscribuntur, Iesus Nazarenus, Rex Iudęorum. vel etiam iungendo nomen virginis Mariæ, aut euangelistarũ, aut verba Ioannis, Verbum caro factum est. Tertium vero genus quod à maleficis lædi non potest, est singularissimum, vtpote præcipua angelica custodia munitum, interius & exterius. Interius, per gratiæ infusionem, exterius, per cœlestium virtutum, id est, per motores orbium cœlestium protectionem, & hoc quidem genus in duabus speciebus electorum diuersificatur, quia vel minuitur contra omnia genera maleficorum, ita quod in nullo lædi possunt, vel ꝙ præcipuè circa generatiuã potentiam, ita castificentur ab ipsis bonis angelis, sicut mali spiritus quosdam malos homines vel inflammant circa vnam, vel infrigidant circa aliam, per sua maleficia. Primum de interiori & exteriori protectione quo ad gratiam, & quo ad influentias corporum cœlestium sic declaratur. Nam licet Deus per se gratiã infundat menti nostrę, ita quod nulli creaturæ potestas ad

Biblioteca dell'Archiginnasio

talem infusionem se extẽdere potest, iuxta illud: Gratiam & gloriam dabit Dñs, tamen dispositiué, vt tradit S. Thomas, in quodam loco, super tertium senten. quando Deus aliquam notabilem gratiam vult infundere, angelus bon⁹ cooperatur. Et hoc est id quod Dionysius prętendit, 4. ca. de di. nominibus. Hæc est lex diuinitatis immutabiliter stabilita, vt ima á summis per media perficiãtur, ita quod quicquid boni, á fonte totius bonitatis in nos emanat, totum per ministerium bonorum angelorum, habemus exẽpla cum rationibus. Nam licet ad verbi Dei conceptionẽ, in virgine beatissima, per quã Deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, & per intellectus, confortationem, & informationem multum excitata, & ad bonum prędisposita fuit. Ratione, nam & prędicti doctoris sententia est, ꝙ in homine sunt tria, vt videmus, scilicet voluntas, intellectus, & potentiæ, aliæ interiores & exteriores, affixæ membris & organis corporalibus. In primũ solus Deus agere valet, quia cor regis in manu Dñi, dispositione angelus bonus, inquantum intellectum ad veri, & boni agnitionem amplius illuminat, ita ꝙ in secundũ & Deus & angelus bonus agere possunt illuminando. Et in tertium similiter bonus angelus ad bonum, & malus angelus licet Deo permittente, immissiones malas imprimere potest. Tamen in potestate humanæ voluntatis, est tales immissiones factas acceptare, vel refutare, quas etiam semper homo cum Dei inuocata gratia potest propulsare. De exteriori etiam custodia, quæ per motores orbium á Deo cõmunicatur, est cõmunis traditio, & magis consona tam sacræ paginæ, quam philosophiæ naturali, ꝙ omnia corpora cœlestia mouentur virtute angelica, & dicuntur motores orbium á Christo, & ab ecclesia virtutes cœlorũ vocantur, & consequenter á cœlestibus influentiis, omnia huius mundi corporalia reguntur, teste Philos. 1. metha. Quare & dicere possumus, cũ Deus singulare habet prouidentiam

dentiam de suis electis, licet quosdã malis huius vitæ, scilicet pœnalitatibus subiicit, quosdam tñ ita præseruat, ꝙ in nullo lædi possunt. Et hoc donũ recipiunt vel ab angelis bonis ipsis ad custodiã á Deo deputatis, vel ex influentiis cœlestium corporũ, seu á motoribus ipsorum orbium. Insuper notandum, ꝙ licet aliqui contra oĩa maleficia muniũtur, aliqui vero contra aliqua, & nõ contra oĩa, sunt tñ aliqui, qui singulariter á bonis angelis super vim generatiuam ita castificantur, ꝙ nullo modo á malis maleficiari circa illam potentiã possunt, sed de his scribere videtur in parte superfluũ, licet in parte foret necessariũ, propter hoc ꝙ isti qui circa potentiam generatiuã maleficiuntur, ideo destituuntur angelica custodia, ꝙ vel semper sunt in mortali peccato, vel nimis libidinoso affectu illis spurcitiis insistũt. Vnde etiã in prima parte operis tactũ est, Deus amplius permittit potentiã illam maleficiari, nedum propter ei⁹ turpitudinem, quantũ etiam propter hoc ꝙ corruptio primi parentis, sub originali contagione, in totum genus humanum traducitur. Dicamus tamen pauca, qualiter bonus interdum viros iustos & sanctos beneficiat, & præcipuè circa vim generatiuam, nam ita factum est de S. Sereno abbate, de quo refert Cassianus in collatione patrum collatio, abbatis Sereni prima. Hinc, inquit, pro interna cordis atque animæ castitate, nocturnis diurnisq; precibus, ieiuniis quoque atque vigiliis infatigabiliter insistens, cunctos æstus carnalis concupiscentiæ, tandem per diuinam gratiam, in se extinxisse percepit. Deinde, maiori zelo castitatis succensus, præfatis vsus remediis, á DEO Optimo, Maximo petiit, nimirum, vt interioris hominis castitas in suum corpus redundaret, DEI dono. ꝙ Postremo autem, veniens ad eum angelus Domini, in visione nocturna, eiusq; velut aperientem ventrem, quãdam ignitam carnis strumam, de eius viscera euellens, suisq; oĩa vt fuerant locis intestina restituens. Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te

noueris hodierna die perpetuã corporis puritatem, iuxta votum, quo popocisti, vt ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atq; lactentibus excitatur vlterius pulseris. Sic etiam de beato Equitio abbate, dicit beatus Grego. .lib. dialog. Hunc, inquit, cum iuuentutis suæ tempore acri certamen carnis incentiua fatigarent, ipse suæ tentationis angustię, ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumq; hac in re ab omnipotẽti Deo remediũ continuis precibus quæreret nocte quadam adsistente angelo eunuchari se vidit, eiusq; visione apparuit, quod omnem motũ ex genitalibus membris abscideret, atq; ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore, ecce quale beneficium castificationis, quia virtute fretus, ex Dei omnipotẽtis auxilio, vt viris ante præerat, ita cœpit postmodum fœminis præesse. Ita in vita patrum eorum, quos S. Heraclides vir religiosissimus collegit in libro suo, quem Paradisum nominat, meminit cuiusdam S. patris, & monachi, quẽ Heliam vocat, hic misericordia motus, trecentas fœminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio, iam triginta annos habens vitę, tentatus à carne in heremũ fugit, vbi biduo ieiunans orans, ait: Dñe Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit, & tres angelos ad se venire vidit, quibus quærentibus, cur à monasterio virginum fugisset, nec ille præ verecundia respondere auderet, dixerunt angeli: Si liberaberis, num redibis curam fœminarum gerẽdo? Respondit ille quod lubens. Tunc illi iuramentum ab eo excipientes, quod exegerant, eũ eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula, testiculos eius visus est abscindere, non quod ita verè esset, sed quia ita esse videbatur, quęrentibusq; an remedium sentiret, respõdit ille se plurimũ exoneratum. Vnde quinta die ad lugentes fœminas rediit, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit. Non minus beneficium collatum esse legimus beato Tho. doctoris nostri ordinis, qui à consanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricem seduceretur, ad seculũ tentatus est, quæ per consanguineos immissa veste & ornatu sumptuosissimo, cum doctor eam intuitus fuisset, & materialem ignem, concurrit, titionem ignitum arripuit, & fugatricem ignitę libidinis è carcere fugauit, & orationi statim pro castitatis dono prostratus, obdormiuit, vbi duo angeli ei apparuerunt, dicentes: Ecce Dei ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cętero impugnationem dissolui, & quod humana virtute meritis non acquiritur, ex parte Dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam, scilicet, tactus cincturæ, & exclamando euigilauit. Deincesq; tanto munere castitatis se dotatũ sensit, vt ab eodem tempore omnem abhorreret luxuriam, vt nec sine necessitate fœminis colloqui posset, sed perfecta castitate polleret. Hæc ex formicario Nider. His igitur tribus generibus hominũ demptis, nemo securus à maleficis, quin ex decem & octo modis infra scriptis, aut maleficiatur, aut ad maleficium tentatur & incitatur, de quibus per ordinem. Primo est differendum, vt post eo clarius, quibus remediis maleficiati possint releuari discutiatur, & vt eo clarius pateant ipsi decem & octo modi, per totidem capitula deducentur, vt primo circa maleficarum introitũ pateant diuersi modi, per quos ipsæ maleficę innoxias iuuenculas in augmẽtum illius perfidei attrahunt. Secundo, de modo sacrilegæ professionis earum, vbi & quædam declaratio omagij præstandi ipsi diabolo inducitur. Tertio de modo quo localiter transferuntur in corpore, vel in spiritu. Et quarto quomodo se incubis dęmonibus subijciunt. Quinto de modo generali, prout per sacramenta ecclesiæ sua maleficia exercent, & in speciali de modo quo demptis corporibus cœlestibus, quascunq; creaturas, Deo permittente, inficere solent. Sexto, de modo quo vim generatiuam impedire solent. Septimo, super modum, quo mem-

Biblioteca dell'Archiginnasio

membra virilia auferre pręstigiosa arte solent. Octauo, super modum, quo homines in bestiales formas transmutare solent. Nono, super modum quo dęmones intra capita sine læsione existunt, quando pręstigiosas apparitiones operantur. Decimo, super modum quo dæmones operatione maleficarum, homines interdum substantialiter inhabitant. Vndecimo, quo omne genus infirmitatis inferre solent, & hoc in generali. Duodecimo, de quibusdã infirmitatibus in speciali. Decimotertio, super modũ quo obstetrices maleficæ, maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dęmonibus execrando offerunt. Decimoquarto, super modum quo iumentis varia nocumenta inferunt. Decimoquinto, super modum quo grandines & tempestates cõcitare, & fulgura fulminare super homines, & iumenta solent. Decimosexto, decimoseptimo, & decimooctauo, super tres modos quo tantum viri, & non mulieres maleficiis sunt intenti. Post hæc, sequetur quæstio super modos tollendi huiusmodi maleficia. Nec æstimat quis funditus horum noticiam capere, pro eo ꝙ hi varij modi super varia maleficia inferenda recitantur. Hoc enim & modicum vtile, imo fortassis & nocere posset, neque enim prohibiti libri nigromantiæ hîc inferuntur, cum hoc genus superstitionis, nõ libris aut doctis, sed omnino ab imperitis practicantur, vnum habens fundamentum dum illud non exprimitur, aut practicatur, impossibile sit aliquem maleficiis vt maleficum insistere. Recitantur autem hîc modi in superficie, vt eorum opera non incredibilia videantur, sicut hucusq; in magnam fidei contumeliam, & ipsorum maleficorum augmentum actũ est, ꝙ si aliquis ex pręhabitis, cum dictũ est aliquos præseruari per influentias corporum cœlestiũ, vt maleficiari nullo modo possint, velit hoc etiam attribuere illis influentiis, dum aliqui maleficiantur, quasi quædã necessitas ibi sit, siue ad pręseruandum à maleficiis, siue ad inferendũ ab illis, talis non recte mentem doctorum saperet, variis respectibus.

spectibus. Primo, quia enim tria sunt, quæ à tribus cœlestibus causis dirigi possunt, scilicet, voluntatis actus, intellectus actus, & corporalia. Et primum, vt supra tactum est, à solo D E O, & immediate dirigitur. Secundum vero ab angelo. Tertium à cœlesti corpore, licet dirigitur, non tamen necessitatur. Secundo, quia enim ex dictis manifestum est, quod electiones & voluntates immediate à D E O diriguntur, iuxta apostolum: Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere, pro bona voluntate, & cognitio humana intellectiua, à D E O, mediantibus angelis ordinatur. Ideo etiam corporalia quæcunque, siue sint interiora, vt virtutes & scientiæ acquisitæ per corporales potentias interiores, siue sint exteriora, vt sanitates & ægritudines, à cœlestibus corporibus, mediantibus angelis dispensantur, quod & Dionysius tangit, in quarto capite, de diui. nominibus. quod corpora cœlestia sunt causæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, tamen hæc sunt intelligenda quò ad sanitates, & ægritudines naturales. Hæ autem ægritudines, cum sint super naturales, propter dæmonis potentiam, quæ illas D E O permittente infert, ideo non possumus dicere, quod ex influentiis corporum cœlestium contingat quod aliquis maleficiatur, sicut bene dici potest, quod ex influẽtiis corporum cœlestium est, quod aliquis maleficiari non potest. Et si dicitur quod opposita habent fieri circa idem, & sicut propositũ in proposito, ita oppositum in opposito. Respondetur ꝙ vbi aliquis pręseruatur virtute corporũ cœlestium ab infirmitatibus his super naturalibus, hoc non fit virtute corporũ cœlestiũ immediate, sed virtute angelica, quę illam influentiam confortare potest, vt inimicus suis maleficiis nõ possit super eam præualere, & virtus illa angelica potest deriuari, vel à motori orbis cœlestis, vt si iam in puncto quis mori deberet, super periodo naturali, D E V S sua potentia qui semper per medias causas huiusmodi operatur, hoc immutare potest virtutẽ conseruatiuã, pro defectiua naturæ

Biblioteca dell'Archiginnasio

naturæ immittendo, & eius influentiæ, Ita & dicere possumus de eo qui maleficiari posset, quod etiam tali modo à maleficiis præseruatur, vel fit talis præseruatio ab angelo ad custodiendum deputato, quæ etiam præcipua est inter omnes custodias. Et quod dicitur Hiere. 22. Scribe virum iustum sterilem, qui in diebus suis non prosperatur. Hoc intelligitur quantum ad electiones voluntaris, in quibus homo vnus prosperatur, alius non, quod etiam contingere potest ex influentiis corporum cœlestium, verbi gratia. Aliquis inclinatur ex impressione corporum cœlestium, ad aliquas electiones vtiles, vt de ingressu religionis vel huius. Et cum ex lumine illuminatur eius intellectus ad eadem agenda, & ex diuina operatione inclinatur eius voluntas ad hoc prosequendum, talis dicitur bene prosperari, vel etiam quando quis inclinatur ad aliquã artem, vel ad aliquid vtile practicandum. Econtra dicetur male fortunatus, quando ex superioribus causis ad contraria eius electio inclinatur. De quibus sententiis & multis aliis loquitur sanctus Thomas, in sum. contra genti. lib. 3. & in plerisq; aliis locis, quomodo differt dicere aliquem esse bene, vel male natum, bene vel male fortunatum, bene vel male gubernatum & custoditum. Quia ex dispositione relicta à corpore cœlesti, dicitur aliquis bene, vel male natus, & sic etiam fortunatus, secundum vero quod ab angelo illuminatur, dicitur bene custoditus, & non male, vbi sequuntur illuminationes. Sed secundum quod à DEO in bonum, & illud prosequitur, dicitur bene gubernatus. Quæ tamen electiones hîc non habent locum, quia de ipsis nõ intendimus, sicut de præseruatione à maleficiis inferendis. De qua ad præsens sufficiat, aggrediendo earum ceremonialia, quæ ab eis practicantur, & primo quibus modis innoxios ad earum perfidiam alliciunt.

¶ De

¶ De diuersis medijs, quibus dæmones attrahunt, & allicere innoxios per maleficas ad augmentũ illius perfidiæ.

¶ Capitulum primum.

SVNT autem tres modi præ cæteris, quibus dæmones per maleficas innoxios subuertunt. Et ex quibus continuè illa perfidia augmẽtatur. Et primus est per tædiũ ex importuna temporalium damnificatione. Nam sicut S. Gregorius dicit: Diabolus frequenter tentat, vt saltem tædium vincat. Intelligas hoc tamen infrà vires tentari, vt super diuinâ permissionem declara quod DEVS permittit, ne homines ignauia torpeant. In cuius figura Iudicum. 2. Has gentes non deleuit Deus, vt erudiret Israël in eis, & loquitur de finitimis nationibus Chananæorum, Iebuseis & aliis. Et iam Hussitæ, & alij hæretici permittuntur, vt delere non valeant. Ita & dæmones per maleficas tantis afficiunt damnis in cẽporibus, vicinos & innoxios, vt quasi coacti, maleficarum suffragia primò habeant implorare, & demùm earum consiliis se submittere, experientia sæpe nos edocuit. Nouimus in dyocæsi Augustiensi hospitem, cui infra annum 44. ęqui succesiuè dum fuissent maleficiati, vxor tædio affecta maleficas consuluit, & iuxta earum consilia vsique nõ salubria, alios quos ex post emerat, quia vector erat, à maleficiis præseruauit, quantæ denique mulieres in officio inquisitionis nobis existentibus conquestæ fuerũt, quod dum propter damna vaccis, ex priuatione lactis, & aliis iumentis illatis, suspectas maleficas cõsuluissent, etiã remedia oblata percepissent, dum modò aliquid vni spiritui promittere voluissent, & illis inquirentibus, quidnam promittendum foret, respondebant parum hoc esse, dum modò informationibus illius magistri assentirent, super certas obseruantias tempore diuinorum in ecclesia, aut in confessionibus sacerdotibus faciendum, aliqua subtrahendo assentirent. Vbi notandum, quòd vt supra tactum est,

Biblioteca dell'Archiginnasio

est, mille artifex, à minimis & paucis inchoat, vt: quòd tempore eleuationis corporis Christi in terram spumant, aut oculos claudant, & aliqua verba inutilia proferant, sicut & nouimus eam, quæ adhuc superest seculari brachio defensa, quando infra missarum solemnia, sacerdos populum salutat, dicēdo: Dominus vobiscum. Ita semper subsungit, vulgari sermōe: Keer myr die zunge im arſz vmb. Aut & in confessione post absolutionem factam etiam similia proferant, aut & nunquam ex integro confitentur, præcipuè mortalia peccata, sicq; ad omnimodam fidei abnegationem, & sacrilegam professionem paulatim perducuntur. Et hic modus, seu etiam quicunq; consimilis obseruatur à maleficis, erga honestas matronas vitiis carnalibus minus deditas, magis autem terrenis cōmodis inhiantibus. Sed erga iuuenculas, ambitioni & voluptatibus corporis magis deditas, alium modum obseruant, scilicet, per carnalia desideria, & voluptates corporis. Vbi notandum, & sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos quàm malos, licet ex parte tentatorum magis tentet malos quàm bonos, id est, & amplior abilitas reperitur in malis, ad recipiendum tentationem demonis quàm sit in bonis. Ita & diabolus sanctiores quasque virgines & puellas, magis seducere conatur, cui experientia superest, & etiam ratio. Nam cū malos iam possideat, non autem bonos, ideo magis conatur seducere ad sui dominium fustos quos non habet, q̄ possessos malos. Sicut etiam aliquis princeps terrenus magis insurgit contra illum, qui plus aufert de iure suo, quàm contra quosuis alios, qui non sibi contrariantur. Experientia. Nam in oppido Rauenspurgæ, duabus incineratis, prout etiam inferius patebit, vbi de modo quem obseruant, concitando tēpestates tangetur, vna illa balneatrix inter alia, quæ fassa fuerat, hoc etiam recitauit, se multas à diabolo fuisse perpessas iniurias, ea de causa, quod virginem quandam deuotam, & filiam cuiusdam prædiuitis, quem nominare non

bonum opus est, cum & ipsa iam defuncta sit, disponente diuina clementia, ne malicia depraueret cor eius, seducere deberet, taliter vt ipsam festiuo aliquo die inuitaret, vt ipse dæmon in specie iuuenis, cum ea sua colloquia habere posset. Adderat etiam, quod licet sæpissimè hoc facere attentasset, semper tamen vbi iuuenculam fuisset allocuta, illa signo sanctæ crucis se muniuit. Et hoc vtique ex instinctu sancti angeli, ad effugendum opera diaboli processisse nemo dubitat. Est & alia virgo in diocœsi Argentinensi constituta, quæ & vnà ex nostris confessa, asseruit, quod die quadam dominica, dum solitaria in domo paterna incederet, vetula quædam illius oppidi ipsam visitandi gratia accessit, & inter alia scurrilia verba quę protulerat, hæc vltimatim subintulit, vt eam si placeret, ad locum vbi iuuenes omnibus hominibus oppidi incogniti morarentur, deduceret. Et dum ait virgo assensum præbuissem, & ipsam subsequuta ad domum venissem, vetula subintulit: Ecce, per gradus ad cameram superiorem ascendimus, vbi iuuenes morantur, sed caueas ne signo crucis te munias, quod dum me facturam asseruissem, illa præcedente, ego per gradus sequendo, occultè me signo crucis muniui. Vnde contigit & in summitate graduū, & ante cameram pariter constitutæ, illa vetula horribili vultu, & stomachato animo se vertendo, & me aspicīdo dixit: En maledicaris signo crucis, cur te signasti? abi hinc, in nomine diaboli recedas, sicq; ad propria redij illæsa. Qua ex re colligitur, quantis versutiis antiquus ille hostis in seductionem animarum debachatur. Præfata denique balneatrix incinerata, per hunc modum asseruit, ab aliqua quadam vetula se seductam, cum tamen eius cōsodalis differenti modo, quia videlicet dæmonem in via in specie humana inuenisset, cum & ipsa intentionis fuisset amasium suum fornicationis causa visitare, & vbi à dæmone incubo cognita fuisset, & interrogata, an eum agno-

Biblioteca dell'Archiginnasio

agnoscceret, & ipsa se cum minimè agnoscere assereret. Ille respondit: Dæmon sum, & si volueris ad tuũ beneplacitũ semper ero paratus, nec in quibuscunq; necessitatibus te deseram. Ad quæ illa dum annuisset, decem & octo annis vsque videlicet ad vltimum vitæ, spurcitiis illis diabolicis inseruiit, cum fidei tamen omnimoda abnegatione. Et est tertius modus alliciendi per viam mœsticiæ, & pauertatis. Nam corruptis iuuenculis, & spretis ab amatoribus, quibus se nubendi gratia, ad eorum prẽmissa impudicitiæ compilauerant, vt iam omni frustrantur confidentia, & se vndiq; infamatas cõsiderant, etiam ad quecunq; diabolica præsidia se conuertunt, aut ratione vindictæ illum maleficiendo, amatorem, seu illam, cui se coniunxit, aut alias omnibus spurcitiis se submittendo machinãtur. Et sicut talium iuuẽcularum non est numerus, vt heu experientia docet, ita nec numerus maleficarum, ex eis insurgentium, pauca ex multis referamus. Est locus in dyocesi Brixin. vbi iuuenis super vxorem sibi maleficiatã, talem casum deposuit. Me enim tempore iuuentutis, quandã ait adamãdo, dum ipsa iugiter instaret, vt eam in matrimonio copularem, & ego eam spernendo, aliam ex alio dominio duxissem in vxorem, volens tamen amicitiæ gratia ei complacere, ipsam ad nuptias inuitabam. Qua veniẽte, dum aliæ mulieres honestæ suas propinas, seu oblationes præsentarent, illa quæ inuitata fuerat, manum eleuans, ceteris mulieribus quæ circunstabant audiẽtibus, dixit: Paucos dies sanos post hanc diem habebis. Et sponsa territa, cum eam nõ cognosceret, eo vt prẽmissum est, ex alio dominio copulata fuerat, dum interrogaret circunstantes, quænam esset, quæ ei huiusmodi minas intulisset. Aliæ ipsam vagam, & dissolutam mulierem existere affirmabant, non minus tamen ea quæ prædixit, & eo ordine subsequuta fuerunt. Nam post paucos dies adeò maleficata fuit, & omnibus membris destituta, quod etiam vsq; in præsens, vltra annos decem, in suo corpore maleficia cernuntur,

nuntur, si ea quæ in vno duntaxat oppido illius diocœsis reperta sunt, inferenda essent, liber integer foret conficiendus, conscripta aũt sunt, & posita sunt apud eundẽ episcopũ Brixin. & vtique stupenda & inaudita, vt testis idẽ existit. Nec silentio prætereundum putamus rem stupendam & inauditam. Nam Comes quidam præclarus, genere Vvestrauiensis territorij, in confinibus Argentinensis diocœsis iuuenculam simili genere præclaram, duxit vxorem, quam tamen post celebratas nuptias, vsq; ad tertiũ annum, carnaliter cognoscere non poterat, maleficiali impedimento, vt rei probauit euentus præpeditus. Anxius, & quid agere ignorans, & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit vt ad ciuitatem Metensem, ob negociorum quorundã expeditionem applicaret. In qua dum per vicos & plateas, seruis & familia vallatus incederet, quandam mulierem, quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam haberet, qua visa, dum super maleficia sibi illata minimè cogitaret, improuise eam blandè ex antiqua amicitia contracta alloquitur, & qualiter se haberet, & valeret inuestigat. At illa cernens Comitis pietatem, vicueri sa Comitem de valetudine sui corporis & status, diligenter inuestigauit. Quo respondente quod benè, & prospera cuncta sibi succederent. Illa attonita paululum siluit. Et Comes cernens eam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu vxoris inuestigatio, simile responsum accepit, quod bene in omnibus se haberet. Tunc illa an ne pueros generasset inquisiuit. Et Comes: tres mihi, ait, sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tunc amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes: rogo te charissima, cur tam diligenter inquiris indica, nec enim dubito quin meæ fœlicitati congratularis. Tunc illa: Verè congratulor, sed maledicatur illa vetula, quæ obtulit se corpus vestrum velle maleficare, vt carnalem actum cum vxore vestra exercere minime haberetis. In cuius signũ, puteus qui est in medio

Biblioteca dell'Archiginnasio

curiæ veſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem, quæ ea de cauſa ibidem poſita fuit, vt quandiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia vobis adeſſet, ſed ecce omnia vana ſunt, de quibus gaudeo, &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit, ollam repperit, & cuncta cõcremando potentiam illam perditam ſubito recuperauit. Vxor Comeriſſa denuo nobiles quaſq; ad nuptias nouas inuitauit, affirmans ſe iam dominã illius caſtri & dominij, quæ tanto tempore virgo permanſiſſet. Caſtrum & dominiũ, propter honorem Comitis nõ expedit nominatim exprimere, hoc enim ipſum recta non perſuadet, & vt ſubſtantia facti in deteſtationẽ tanti criminis detegatur. Ex quibus patent varij modi à maleficis vſitati, in augmentum ſuæ perfidiæ. Prefata enim mulier, quia ab vxore Comitis expulſa, hoc maleficium Comiti ex alterius maleficæ informatione tulerat, qua de cauſa innumeri effectus maleficiales ſequuntur.

¶ Sequitur de modo ſacrilegæ profeſsionis.

Capitulum II.

MODVS autem ſacrilegæ profeſsionis, ſuper expreſſum pactum fidelitatis cũ dæmonibus variis exiſtit, vtpote cum & ipſæ maleficæ variis exercitiis circa maleficia inferenda inſiſtunt. Pro cuius intellectu eſt primo aduertendum, quod ſicut in genere triplices apparent maleficæ, vt in prima parte tractatus tactum eſt, videlicet lędẽtes, ſed curare non valentes. Curantes & ex aliquo ſingulari pacto cum dæmone inito non lædentes, lædentes & curantes ita & inter lædentes vnum genus exiſtit ſupremum, in quo genere exiſtentes, oĩa alia maleficia quæ aliæ ſparſim exercent perpetrare valent. Vnde profitendi vbi deſcribitur, ſatis declarat de aliis ſpeciebus inferioribꝰ. Sunt aũt hæ quæ cõtra humanę naturę inclinationem, imo oĩm ferarũ, proprię ſpeciei infantes vorant, & comedere ſolẽt.

Et hæc eſt ſuprema ſpecies in maleficiis exercendis, ſunt enim quæ ad innumera nocumenta alia tendũt. Hæ enim grandines & auras leſiuas cum fulminibus exagitant, ſterilitatem in hominibus & iumentis procurant. Infantes quos non deuorant, dæmonibus vt ſupra paruis offerunt, aut aliàs occidunt. Sed hoc circa infantes non renatos fonte baptiſmatis, quos aũt deuorant renati ſunt vt patebit, ſed non niſi Deo permittente. Sciunt & infantes prope aquas ambulantes, in ipſas nullo vidente, in aſpectu parentum proiicere equos ſub inſeſſoribus freneticos facere, de loco ad locum per aẽra, vel corporaliter, vel imaginarie tranſmeare, iudicum & præſidentiũ animos ne eis nocere valeant immutare, taciturnitatem ſibi & aliis in tormentis procurare, in ſe capiẽtium manus & animos tremorem magnũ incurrere, occulta aliis manifeſtare, & quędam futura ex dęmonum informatione, qua videlicet aliquã cauſam poſſunt habere naturalem prędicere, vide queſtionẽ, an dęmones valeant futura pręcognoſcere, in 2. ſen. diſt. 12. abſentia velut preſentia cõſpicere, ad amorẽ vel odium inordinatũ mentes hoĩm immutare, ictu fulminis nonnunquã quem volunt, ſeu etiam aliquos homines & iumenta interimere, vim generatiuam, aut etiam potentiã coeundi auferre, aborſum procurare, infantes in vtero matris ſolo exteriori tactu interimere, ſolo etiam viſu abſq; tactu, interdũ homines & iumenta maleficiare, & mortẽ inferre, proprios infantes dęmonibus dedicare, & breuiter omnia vt pręmiſſum eſt, peſtifera, quæ aliæ maleficæ ſparſim procurare ſciunt, quãdo Dei iuſticia talia fieri permittit. Hęc in illo genere ſupremo exiſtentes perpetrare ſciunt, non aũt econuerſo, hoc tamen eſt cõmune omnium, ſpurcitias carnales cum dęmonibus exercere, ideo & ex illorũ modo proficiendi, qui in ſupremo genere exiſtunt, aliarum maleficarum modũ faciliter quis capere poteſt. Fuerunt autẽ tales dudum, ante triginta annos in confinibus Sabaudiæ, verſus dominium Bernenſium, vt recitat Nider in

Biblioteca dell'Archiginnasio

ſuo formicario, nunc aũt in confinibus Lombardiæ, versus dominium ducis Austriæ, vbi & inquisitor Cumanus vt in præcedente parte tactum est, vno anno quadraginta & vnam maleficas incinerari fecit, & fuit annus dñi, &c. 85. qui etiam adhuc continuè inquirendo laborat. Modus aũt profitendi duplex est. Vnus solennis per simile ad votum solenne. Alius priuatus, qui seorsum dæmoni quacunque hora fieri potest. Solennis inter eos fit, vbi maleficę in certam concionem statuto die veniunt, & dæmonem in assumpta effigie vident hominis, qui dum super seruandâ sibi fidelitatem, cum temporalium prosperitate, & longitudine vitæ hortatur, illæ quæ affluunt nouitiam suscipiendam sibi cõmendant. Et dæmon si de abneganda fide, & cultu Christianissimo, & de extensa muliere, sic enim & beatissimam virginem Mariam nuncupant, & si de sacramentis nunquã venerandis inuenerit nouitium seu discipulum voluntarium, tunc dæmon manum extendit, & vi ceuersa discipulus seu nouicia, stipulata manu illa seruare promittit, & dæmon habitis illis premissis, ſtatim subiungit hæc non sufficere, & vbi discipulus quænam vlterius sint facienda inquirit. Dæmon omagium petit, quod continet, vt in anima & corpore, sibi æternaliter pertineat, & pro posse alios quoscunq; vtriusq; sexus sibi associare velit. Adiungit denicq;, vt certa vnguẽta ex ossibus & membris puerorum, & præcipuè renatorũ fonte baptismatis, sibi conficiant, per quæ cunctas suas voluntates explere cum sua assistentia poterit. Hunc modum nos Inquisitores, experientia teste, percepimus in oppido Brisiaco Basilienſis dyocœsis, plenam informationem capiendo abvna iuuencula malefica, sed cõuersa, cuius & matertera in dyocœsi Argentinensi incinerata fuerat, quæ etiam addiderat, quod per modum quo eius matertera ipsam primitus seducere tentasset talis erat. Quadam enim die secum per gradus ascendere habebat, & eius iussu cameram intrare, vbi cum vidisset quindecim iuuenes in vestimentis viridis coloris, ad modum quo rutheri incedere solent, matertera sibi dixit: Elige ex his iuuenibus, & eum quem volueris, tibi tradam, & ipse te sibi in sponsam assumet, & cum illa nullum se velle habere asseruisset, grauiter vulnerata tandem acquieuit, modum exprimens præmissum, asseruit etiam quod sępius per longa terrarum spacia, de nocte secum translata fuerat, etiam ab Argentina vsq; Coloniam. Hæc est illa, cuius occasione in prima quæstione præmissum est nos velle declarare, an maleficæ verè & corporaliter à dæmonibus transferantur de loco ad locum, & hoc propter verba canonis 26.q.5.episcopi. vbi textꝰ sentit, q̃ solummodo imaginarie, cum tamen interdum etiam verè & corporaliter transferuntur. Interrogata enim an solum imaginarie & fantastice sic incederẽt per dæmones illuſę. Respondit quod vtroque modo, prout etiam veritas se habet, vt inferius dæmon transferendi localiter declarabitur. Asseruit etiam q̃ maiora damna ab obstetricibus inferuntur, quia vt plurimũ infantes, aut habent interimere, aut dæmonibus offerre, ab ipsa etiam matertera asseruit se grauiter fuisse verberatam, eo quod ollam quandã occultatam discooperiendo plurimorũ infantium capita reperisset. Et plura alia retulit, prius præstito pro dicenda veritate iuramento, vt decuit eius denicq; verbis super modum profitendi fides indubia, acõmodatur etiam per ea quæ in suo formicario præfatus Ioan. Nider doctor præcipuus, qui etiam nostris temporibꝰ miris claruit scripturis recitat, & hoc ex relato Inquisitoris Eduensis dyocœsi, qui etiam in ipsa dyocœsi multos de maleficiis reos inquisierat, & incinerari fecerat, dicit enim, præfato inquisitore mihi referente percepi, quod in Lausanensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus aũt discendi talem artem fuit, vt dixit, q̃ malefici in certam concionem venerunt, & opere eorum verisimiliter dæmonem, in assumpta imagine viderent hominis, cui discipulus habebat necessario dare fidem de abnegando

Biblioteca dell'Archiginnasio

negando Christianissimo, de eucharistia nunquam ado randa, & de calcando super crucem ibi latenter valent. Sequitur aliud exemplum ab eodem. Fuit insuper fama cõmunis Petro iudice in Boltigem referente, quod in terra Bernen tresdecim infantes deuorati essent à maleficis, quã obrem etiam publica iusticia satis dure exercerat in tales paricidas. Cum autem Petrus quæsiuisset à quadam capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est, nam infantibus nondum baptizatis, præcipue insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim quando signo crucis non muniuntur & orationibus. Lector aduerte, quod ideo non baptizatis precipue insidiantur instinctu diaboli, vt non baptizetur, sequitur hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremoniis nostris occidimus, quos postquam putatur oppressi esse, vel aliunde mortui: de tumulo clam furto recepimus, & in caldari decoquimus, quousq; exulsis ossibus tota caro deficitur pene potabilis, de solidiore materia vnguentũ facimus, nostris voluntatibus & artibus, ac transuectionibus accommodis, de liquori vero humore flasconem vt vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis, statim cõscius efficitur, & magister nostræ sectæ. Sequitur ad idem modus alius magis distinctus, & clarus. Nam iuuenis quidam cum vxore malefica captus, in Bernensi iudicio, seorsum ab eadem, & in distinctã turrim repositus, dixit: Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de maleficiis scio libens patefacerem, mori enim video me oportebit. Cumq; per litteratos circunstantes audisset omnimodam posse consequi veniam, si vere pœniteret, tunc lætè se morte obtulit, & modos primæue perfectionis deseruit. Ordo, inquit, talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo vt dominico die antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurũ cum magistris ecclesiam introire, & ibidẽ abnegare corã eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem ecclesiam.

sia. Deinde omagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim dęmonẽ & non aliter vocant. Vbi notandum q̃ iste modus cum aliis recitatis concordat. Nec obstet quod dæmon interdum prẽsens est, vbi omagium sibi prẽstatur, interdum vero non. Dolose enim tunc operatur, cernens dispositionem futuri discipuli, quem forsan sis ab eius præsentia tanquã nouicius retraheretur timoris causa, cum tamen aliàs per sibi notos & familiares facilius æstimat eum assentire. Ideoq; eum & tunc magisterulum vocant, cum absens est, vt minori terrore, ex parua æstimatione magistri concutiatur. Sequitur postremo, de vtre bibit supra dicto, quo facto, statim se interioribꝰ sentit imagines nostræ artis concipere & retinere, super principales ritus huius sectæ. In hunc modũ ait, seductus sum. Et vxor mea, quam tantæ pertinaciæ esse credo, vt potius incendium sustineat, quam minimã fateri velit veritatem. sed heu ambo rei sumus, sicut dixit iuuenis, ita veritas per omnia reperta est, nam prẽconfessus iuuenis in magna cõtritione mori visus est. Vxor vero testibus conuicta, nihil veritatis nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte, sed incendio præparato per lictorem, eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata fuit. Ex quibus liquet modus profitendi earum solennis. Alius vero modus priuatus sit diuersis mediis. Interdum enim viris aut mulieribus, aut aliqua alia corporali seu temporali afflictione involutis, dæmon astat, interdum visibiliter, interdum per medias alloquitur personas, & si secundum sua consilia agere velint, omnia profutura pollicetur ad nutum, à paruis tamen vt in primo capitulo tactum est, inchoando, vt ad maiora paulatim perducat. Varia possent adhuc deduci acta & gesta, per nos in inquisitione reperta, sed quia difficultatem hæc materia nõ patitur, breuitati studendum est cum vlteriori declaratione.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Pro declaratione omagij præstandi aliqua sunt aduertenda.

VErum super hoc quod diabolus omagium recipit, aliqua sunt aduertenda qua videlicet de causa, & quam differenter hoc faciat, & primo. Nam licet hoc faciat principaliter ad maiorem offensionem diuinæ maiestatis, creaturam ei dicatam sibi vsurpando, & ob maiorem certitudinem futuræ illius damnationis, quã summe affectat. Tamen sæpe reperũ est a nobis tale omagium ad certos accepisse annos simul cum professione. Interdum professionem tantum & omagium ad certos annos detulisse. Et dicamus professionem consistere in fidei totali, aut partiali abnegatione. Totali, vt supra tactum est, cum fides ex integro abnegatur. Partiali, cum ex pacto inito, habet caremonialia quædam contra statuta Ecclesiæ obseruare, vt dominicis diebus ieiunare, aut sextis feriis carnibus vesci, aut certa crimina in confessione cælare, vel aliquid simile perpetrare. Omagium vero dicamus consistere in corporis & animæ traditione, qua de causa aũt talia practicantur, possumus assignare quatuor causas ex parte demonis. Cum enim vt supra in prima parte tractatus declaratur, circa secundum principale, an dæmones ad odiũ vel amorem, mẽtes hominum possint immutare patuit ꝙ intima cordis non possit penetrare, cum hoc soli Deo conueniat. Ex coniecturis tamen in illorum cognitionem deuenit, vt etiam iam inferius patebit. Ideo versutus ille hostis, si confidebit nouiciã in aggressu difficilem, ad consensum tñe blande eam aggrediatur, pauca exigens, vt paulatim ad maiora perducat. Secunda causa, nam cum inter abneganes fidem, diuersitas credenda est, cum quędã ore, sed non corde, quædã ore & corde diabolus experire volens, an corde sicut ore sibi profiteatur, certos annos deputat, vt eo in tempore ex operibus & conuersatione, mentem eius inuestiget. Tertia causa, nam si per tantum temporis spacium, cognoscet ipsam ad quæcunq; exequenda minus voluntariam, & quod iam ore, & non corde, sibi adhęreat, prę-sumitq; diuinã misericordiam ei propter angeli boni custodiam, quã dęmon in multis experiri potest profuturũ, tunc ipsam abicere, & temporalibus afflictionibus expone conatur, vt vel sic ex desperatione eius lucrũ habere valeat. Huius veritas patet, nam si causa quæritur, vnde fic, quod certæ maleficę, sub quibuscunque tormentis etiã maximis, nec minimã veritatem fateri volunt, vbi tamen aliæ faciliter ad quæcunque interrogata, sua crimina fatentur. Item vnde hoc, quod sibiipsis postquã fassæ sunt, vitam auferre suspendio conantur. Reuera enim dici potest, quod vbi diuina coactio per sanctũ angelum ad hoc nõ concurrit vt malefica cogatur fateri veritatem, & maleficium taciturnitatis abscindere, quod tunc opere dęmonum fit, quodcunq; euenit, siue taciturnitas, siue criminũ confessio. Primum fit super illas, quas ore & corde nouit fidem abnegasse, & simili modo omagium prętitisse. De quarum etiam perseuerantia certus est, vbi per oppositũ alias relinquet non tuendo, eo quod nouit illas sibi minime proficuas. Experientia nos sæpe docuit, cum oẽs quas incinerari fecimus, ex earum confessionibus patuit ipsas fuisse inuoluntarias circa maleficia inferenda. Nec hoc sub spe euadendi dicebant, cum ex plagis & verberibus eis a dæmonibus illatis, vbi ad eorum nutum non seruiebant, veritas constabat, sæpissimè visæ cum faciebus tumidis, & liuidis. Et similiter quod post confessionem criminum sub tortura, semper seipsas vita priuare laqueo satagunt, veritas ex nostra practica habetur, cum semper post criminum confessionem, custodes deputãtur singulis horis, super talia attendentes, vbi etiam ex negligentia interdũ custodum, ad corriglas vel peplas reperiebãtur suspensæ. inimicovtique vt dictũ est, hoc procurante, ne per contritionem, aut sacramentalem confessionem veniã consequeantur. Et quas corde allicere nunquã poterat, quo etiam

Biblioteca dell'Archiginnasio

facilime gratiam apud Deum inuenissent. Iam vltimo per temporalem cõfusionem & horribilem mortem, in desperationem deducere conatur, quanuis & per Dei gratiã maior vt pie est credendum, veniam per verã contritionem, & puram confessionem cõsequuta sit, vbi nõ voluntariè illis spurcitiis inhęserunt. Patent ex his quæ per dyocœses Argentinensem, Constantiensem, & oppidum Haganoæ, & Rauenspurg acta sunt, vix annis tribus euolutis. In primo namq; oppido, vna vili peplo & fragili se suspendit. Altera noie Vvalpurgis, de maleficio taciturnitatis miro modo fuit notata, alias mulierculas informando qualiter talem taciturnitatem per puerũ masculum, & primogenitum in fornace decoctum procurare deberent. Acta & gesta adhuc prę manibus habentur, & similiter de aliis in secundo oppido incineratis sparsim hinc inde deducẽtur. Et est quarta causa cur dæmones omagium recipere super certas dicerent, super alias vero minime, eo videlicet q̃ cũ periodum hominis cognoscere subtili⁹ quàm astronomi possunt, facilius eis terminum vitæ vel præfigere, vel terminum naturalem, per causalem modo quo dictũ est prę uenire potest. Hæc breuiter peracta & gesta maleficarum declarantur. Primo dęmonis astuciã in talibus deducẽdo. Nam quia secund. August. in lib. de na. dęmo. assignantur 6. causæ vnde etiã probabiliter cõiecturant futura contingentia, non q̃ illa scire certitudinaliter valeant. Prima est, quia vigent subtilitate naturali, quo ad operationẽ intellectus ipsorũ. Vnde & sine discursu qui necessarius est in nobis rationis intelligunt. Secũda, quia propter experientiã temporũ, & reuelationũ supernorũ spirituũ, plura sciũt q̃ nos, vnde ex Isid. allegatur sępius à doctorib. triplici acumine scire vigẽt dęmones, subtilitate naturę, experiẽtia tẽporum, & reuelatione supernorũ spirituũ. Tertia est propter celeritatẽ motus, vñ quæ in Oriente fieri habent, præcedere possunt mira celeritate Occidente. Quarta, quia sicut sua potentia cũ Deus permittit, possunt inducere mor

bos,

bos, auarũ inficere, & famem inducere, ita possunt & illa prędicere. Quinta, quia ꝑ signa possunt subtili⁹ prędicere motem q̃ medicus videndo vrinã & pulsum. Nã sicut ille ꝑ signa videt aliqua in infirmo quę simplex nõ cõsiderat, ita & dęmon ea quę nullus homo videt naturaliter. Sexta quia ex signis quę procedũt ab aĩo hominis cõiecturant ea quæ sunt, vel erũt in anima astutius prudẽti viro. Sciũt enim q̃ instinctus sunt verisimiliter secuturi, & cõsequenter cuiusmodi opera. Septima, quia acta prophetarum & scripta noscũt melius q̃ homines, & ex illis multa futura dependẽt, ideo ex illis multa futura prędicere possunt, etiã tangunt. 26. q. 3. sciendũ. Vnde nõ mirũ si periodũ hoĩs scire potest naturalẽ, licet secus sit de termino casuali q̃ fieret per incinerationẽ, quã dęmon finaliter procurat, qñ vt dictũ est ipsas inuoluntarias reperit, timẽs de earũ reditu & cõuersione, cum tñ alias quas nouit volũtarias etiã ad naturalem, vt sic vsq; mortẽ defendit. Demus ex vtraq; parte exẽpla quæ à nobis reperta sunt & acta. Nam in Basiliensi dyocœsi villa super Rhenũ situata noĩe Obervuiler, plebanũ cõuersatione honestũ, habuit tñ illius opinionis seu potius erroris, q̃ maleficiũ nihil esset in mundo, sed tãtum in opinione hominũ, qui eiusmodi effectus mulierculis attribuebant, quẽ taliter à suo errore Deus purgare voluit, quod etiam & alia dęmonũ super pręfigendũ terminis vitæ maleficis comertia patefierent. Nam dum festiuẽ pontem ob cuiusdam negotij expeditione pertransire vellet, obuiam sibi importunitate quãdam vetulam habuit, cui dum in pontis accessu locũ vt præiret dare noluisset, sed importune incederet, casu vetulam luto intrusit, vnde indignata, in verba contumeliosa prorupit, eiq; dixit: paff, impune non transibis. Sed ille licet verba parum aduerteret, de nocte se infra cingulum vbi surgere è lecto volebat, se maleficiatum sensit, ita vt brachiis hominum aliorũ sustentari semper habuit, vbi ecclesiam visitari volebat, sicq; per triennium mansit, sub cura tamẽ domestica

matris

Biblioteca dell'Archiginnasio

matris carnalis. Quibus expletis, dum vetula illa ægrotaret, quam etiam per verba cõtumelioſa quibus minata fuerat ſemper ſuſpectã de maleficio ſibi illato habuerat, accidit tamen vt pro confeſsionis audientia, infirmata ad eum mitteret. Et ſacerdos licet importune diceret, confiteatur diabolo, ſuo magiſtro, ad inſtantiam tamen matris per duos villanos ſuſtentatus inter brachia, domum acceſsit, & ad caput lecti in qua malefica iacebat ſedendo. Duo illi villani ab extra auſcultare volebant prope feneſtram, ſic enim ſtuba in plano erat ſituata, an maleficium illatum plebano confiteretur, vnde contigit, vt licet infra confeſsionem mentionem nullam de maleficio illato feciſſet, ipſa tamen cõfeſsione peracta, dixit: Scis ne rupaſſ, quis te maleficauit? Et dum blande ille reſpõderet ſe neſcire, illa ſubintulit: Tu habes me ſuſpectam, & bene. Scias me tibi intuliſſe tali de cauſa, vt ſupra tactum eſt, & dum ille pro ſua liberatione inſtaret, dixit: Ecce tempus ſtatutum aduenit, & mori habeo, ſed ita diſponã vt paucis diebus euoluſis, poſt mortem meam ſanaberis, ita & euenit. Nam illa iuxta ſtatutum à dæmone terminium obiit, & infra 30. dies quadam nocte, ſacerdos ex integro ſe ſanum repperit. Nomen ſacerdotis dicitur Paſſ helim, iam in dyocæſi Argentinẽn. Simile in dyocæſi Baſilien. villa Buchd prope oppidum Geuvylle contigit. Mulier quędam capta & tandem incinerata, ſex annis incubum dæmonem habuerat, etiam in lateri viri dormientis in lecto. Et hoc tertia ſeptimana, ſabbatis, quintis & tertiis feriis, aut aliis notabilibus ſacratioribus. Tale autem omagium præſtiterat diabolo, vt poſt ſeptimum annum, in corpore & anima, perpetuo ſibi dedicata eſſet. Pie tamen diſpenſauit Deus. Nam in ſecta capta, & igni adiudicata, vere & integre confeſſa, veniã creditur à Deo percepiſſe. Plurimum enim voluntaria ad mortem extitit, aſſerens q; & ſi liberari poſſet, mortem th amplius præeligeret, dummodo poteſtatẽ dæmonis euaderet.

¶ De

¶ De modo quo localiter transferuntur de loco ad locũ.
¶ Capitulum 111.

NVnc aũt aggrediẽdum eſt de earum ceremoniis, & quibus in ſuis operibus procedunt modis. Et primo de his quæ ergaſe & proprias perſonas operãtur. Et quia transferri de loco ad locum corporaliter, eſt de præcipuis earum actionibus carnalibus, etiam ſpurcitiis cum incubis dęmonibus inſiſtere. De ſingulis aliqua deducemus, & primo de earum corporali tranſuectione. Vbi notandum eſt, quod hæc tranſuectio patitur difficultatem, vt ſæpius tactum eſt, ex vnoduntaxat proceſſu ſcripturæ, puta 26. q. 5. epiſcopi. vbi dicitur ex conſilio acquirendi. Illud non eſt admittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres poſt ſathan retro conuerſæ, dęmonum illuſionibus, & fantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur cum Diana horis nocturnis dea paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia intempeſte noctis ſilentio pertranſire, eiq; tanquã Dñæ in omnibus obedire, &c. Quapropter ſacerdotes Dei predicare debent populo, vt nouerint omnino hæc eſſe falſa, & non à diuino, ſed maligno ſpu talia fantaſmata mentibus fidelium irrogari, ſi quidem ipſe ſathanas transformat ſe in diuerſarum perſonarũ ſpecies atq; ſimilitudines. Et mentem quã captiuam tenet, in ſomnis deludendo, per deuia quæq; deducit, &c. Et ad hoc prædicantur interdum quibuſdam exempla publicè de S. Germano, & de quodã alio, qui filiam ſuam ſuper hoc obſeruauit, quaſi omnino hæc ſint impoſsibilia fieri. Et indiſcrete applicantur ad maleficas & eorum opera, tanquam vt & ſingula eorũ facta in leſionibus hominũ, iumentorũ terræ frugũ, non ſint eis applicanda, eo q; ſicut fantaſtice in tranſuectionibus, ita & circa creaturarũ leſiones illudantur, quę quidẽ opinio cũ in prima queſtione tanquam hæretica

Biblioteca dell'Archiginnasio

hæretica sit reprobata, vt Poetæ contra diuinã permissionem, super diaboli potentiam quę ad maiora vt sic te extendere potest, militans similiter, & contra sacra scripturæ intentionẽ, & ad ecclesiæ sanctæ intollerabile damnũ, vbi iam multis annis impune ex hac pestifera opinione permanserunt seculari brachio puniendo facultatem amputando. Vnde & in immensum sic creuerunt, vt iam nõ sit possibile eas eradicare. Ideo diligens lector ea quæ sibi posita sunt in destructionem illius opinionis considerabit, & ad præsens qualiter transferantur, & quibus modis hoc sit possibile aduertet, cum responsionibus super exempla quæ ab eis in medium deducuntur. Quod igitur corporaliter possint transferri, variis modis ostenditur. Et primo ex aliis magorũ operationibus. Nam si nõ possent transferre hoc esset, vel quia Deus non permitteret, aut ꝙ diabolus hoc facere non posset, eo ꝙ creaturę repugnaret, non primum quia vbi maiora vtiq; & minora Dei permissione fieri possunt, sed maiora tam in pueris quàm in hominibus sępissime facta sunt, vtpote iustis & in gratia constitutis patet. Nam vbi quęrunt an cãptiones puerorũ opere dęmonum fieri possunt, & an dęmon localiter possit transferre aliquem hominũ de loco ad locum etiã inuitum. Ad primum respondent ꝙ sic, nam & Guilhelmus Parisiensis in vltima parte de vniuerso dicit: Captiones puerorũ fieri possunt, ita ꝙ Deo permittente dæmon vicẽ infantis gerere potest, vel etiam translationem facere. Tales etiam pueri semper sunt miseri eiulantes. Et licet quatuor aut quinq; matres vix sufficerẽt ad lactandum, nunq; tamẽ impinguantur, sed vltra modum ponderosi existũt. Mulieribus tamen propter nimium terrorem quem concipere possent, nec affirmanda sunt, nec neganda, instruenda sunt vt literatorũ iudicia quęrãt. Permittit enim Deus propter peccata parentũ, cum interdum viri impregnatis vxoribus maledicunt. Vellem, inquiunt, vt diabolũ portates, vel similia. Et similiter impatientes mulieres sæpe

similia

similia proferunt. De aliis etiam hominibus interdum iustis, exempla plurima reperiuntur. Nam Vincentius in speculo hist. lib. 26. c. 43. ex recitatione Petri Damiani refert de puero quinquennij cuiusdam nobilissimi viri, qui puer pro tunc monachus factus, à monasterio nocte illatus est pristino clauso, vbi mane repertus, & interrogatus, dixit se per quosdam ad magnum cõuiuium delatum, & vt comederet iussum. Et post per superiora pristino immissum. Quid denicp de his magis qui vsitato vocabulo à nobis nigromantici vocantur, nuncupantur, & per aëra sæpe à dæmonibus ad longinqua terrarum spacia quandoq; vehuntur. Qui etiam aliis interdum hoc idem suadentes eos secum super caballum, qui vtiq; nõ verus equus sed dęmon in tali forma existit, vehunt, & vt loquuntur, nec vt signo crucis se muniant hortantur. Et licet duo simus hunc tractatũ scribentes, vnus tamen ex nostris sæpissime tales vidit & repperit. Nam scholaris quidã pro tunc, nunc vero sacerdos Frisyngen. dyocœsis, adhuc superesse creditur, qui & referre solitus est, semel se corporaliter à dęmone fuisse per aëra subuectum, & ad remotas partes illatum. Supereſt sacerdos alius id oberdorff, oppido prope Lantzhutam, qui pro tunc consodalis illius existens, oculis propriis illam subuectionem vidit. Et qualiter extensis brachiis, in altum clamando, & non ejulando translatus fuit. Causa aũt vt idem retulit, hæc erat. Nam conuenientibus quadã die multis scholaribus, in potagiis ceruisiæ, omnes in hoc consenserant, vt ille qui ceruisiam afferret, nil exponere haberet, & sic vnus ex sociis dũ pro ceruisia apportanda exire volebat, ostium aperiendo, nebulam densam ante ostium intuitus fuit, vnde territus redit, & quod potum adferre nollet causam aperiendo, eis insinuauit. Tunc idem qui illatus fuerat, indignatus dixit: Et si diabolus adesset, potum apportabo. Et sic exiens, aliis omnibus tunc videntibus, per aëra subuectus fuit.

Verum

Verum quidem quod non solum vigilantibus, sed dormientibus talia accidere possint, fateri necesse est, vt videlicet dormiendo per aëra localiter & corporaliter transferantur. Patet & de quibusdam, qui super regulas domorũ & ædificia altissima somniando incedunt. Nec quicquam eis obstare potest ad eorũ transitũ, tam in alium quam in profundum. Et si proprijs nominibus ab alijs circumstantibus vocantur, statim ad terram quasi colligi ruunt. Hæc vtiq; operę dæmonũ fieri pluries arbitrantur, & nõ absq; ratione. Nam cum dæmones sint in multiplici differẽtia, Aliqui de inferiori choro angelorũ, qui etiam exiguis pœnis vltra pœnam damni quam æternaliter patientur, tanq; pro paruis delictis cruciantur, qui etiam neminẽ possunt lędere saltim grauiter: sed solum principaliter ioculationes exercere. Vbi etiam alij incubi sunt vel succubi puniẽtes nocturno tempore homines, vel peccato luxurię coinquinantes eos. Non mirum si etiam his trufis insistunt. Potest deduci veritas ex dictis Cassiani, colla. 1. vbi dicit tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia, nõ dubie comprobatur. Nam nonnullos eorum quos etiam paganos vulgus appellat, nos vero trollen, & abundant in regno Norveye, aut schretel. Ita seductores & ioculatores esse manifestum est, vt certa quæq; loca vias iugiter obsidentes. Nequaq̃ tormentis prætereũtes lædere possunt derisu tantummodo & illusione contenti fatigare eos potius studeant, quam nocere. Quosdam vero solummodo innociuis incubationibus hominũ pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentiæ deditos, vt non sint contenti illorum tantummodo corpora quos suppleuerint atroci dilatione vexare, sed etiam irruere supereminus transeũtes, atq; affligere illos sæuissima cæde festinent. Vult dicere quod non tantum obsident: immo etiam horribiliter cruciant, quales illi in Euangelio. Mathæi. 8. describuntur. Ex quibus concludere possumus, primum q̃ non est dicendum maleficas non transferri localiter, eo quod Deus non permit-

permittat. Si enim super iustos & innocentes: aut etiam super magos permittit, quomodo non super illas ex toto se diabolo deuouentes. Et vt cum timore loquamur. Non ne diabolus saluatorem nostrũ sustulit, & duxit & statuit hinc inde: vt Euangeliũ testatur. Nec etiam secundum suffragatur aduersarijs quasi diabolus hoc facere non possit: cui vt in supradictis patuit, tanta inest virtus naturalis omnia corporalia excedens, quod nulla ei virtus terranea ei comparari potest. Iuxta illud. Non est potestas sup terram &c. immo ipsi lucifero tanta naturalis inest potestas seu virtus: qua maior etiam inter angelos bonos in cœlo non existit. Sicut enim omnes angelos in naturalibus excessit, & naturalia per casum non sunt imminuta: sed tantummodo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuscata & ligata. Vnde glosa ibidem super illud: Non est potestas super terram &c. Et si oĩa superat, meritis tamen sanctorũ subiacet. Nec valet si quis duo obijceret. Primo, quod anima hominis posset resistere, & quod textus videtur sentire de vno in singulari: scilicet, lucifero, cum in singulari loquatur. Et quia hic fuit qui CHRISTVM in deserto tentauit. Et primum hoĩem seduxit, iam autem religatus sit, & alij angeli nõ sint tantæ virtutis, cum ipse omnes excedat. Ideo alij mali homines transferre localiter per aëra non possunt. Non valent instantiæ. Primo dicamus de angelis. Nam minimus angelus oẽm humanam virtutẽ incomparabiliter excedit. Rationes sumuntur ex pluribus. Primo, quia virtus spiritualis fortior virtuti corporali, sicut virtus angeli, aut etiam animæ superior, quam virtus corporalis. Secundo, quò ad animam. Quia cum omnis forma corporalis est forma indiuidua per materiam, & determinata per hęc, & nunc prout iam anima nostra existit, formę aũt immateriales sunt absolutæ & intelligibiles. Vnde etiam potestatem habent absolutam & vniuersaliorem. Ideo anima coniuncta non potest ita subito transferre corpus suum localiter, nec in altum ele-

N uare.

Biblioteca dell'Archiginnasio

uare. Bene autem faceret cum esset separata Deo permittente, quæ omnia à fortiori potest spiritus omnino immaterialis, prout est angelus tam bonus quàm malus, sic etiã angelus bonus tranſtulit Abachuc in momento à Iudæa in Caldeam, & ex hac ratione etiam cõcluditur, quod illi qui de nocte in somnis per alta ædificia vehuntur, non feruntur à propriis animabus, nec ex influentiis corporum cœlestium, sed ab aliqua excellentiori virtute, vt supra patuit. Tertio ꝙ sicut natura corporalis nata est moueri immediatè à natura spirituali secundum locum, tum quia motus localis est primus motuum 8. physico. tum etiam quia perfectior est inter omnes motus corporeos, vt ibidẽ probat philosophus ea ratione, quia mobile secundum locum nõ est in potentia ad aliquid extrinsecum, inquantũ huius, sed solum ad aliquid extrinsecum, vnde etiam non tam à doctoribus sanctis q̃ & philosophis concluditur, ꝙ suprema corpora, supple cœlestia, mouentur à substantijs spiritualibus, & separatis bonis, & secundum naturã & voluntatem, tum etiam quia videmus quod anima primo & principaliter mouet corpus, motu locali. Ideo dicere oportet ꝙ ratio corporis humani nec quantum ad ipsum corpus, nec quantum ad ipsam animam obstare potest, quin vtunq; moueri possit subito, Deo permittente, de loco ad locum à spirituali substantia, bona secundum voluntatem & naturã, quando boni & in gratia constituti transferuntur, aut bona secũdum naturam, non aũt secundum voluntatem, quando mali transferuntur. Si cui placet videre S. Thomam, in prima parte. q. 90. per tres ibidem articulos, aut etiam q. de malo. seu etiam in 2. sentẽ. dist. 7. de potestate dæmonũ super effectus corporales. Modus aũt transferendi talis est. Nam vt ex præcedentibus patuit, vnguentum ex membris puerorum, præcipuè interemptorum, ab eis ante baptismum cõficere habent ad dæmonis instructionem sedile aliquod, aut lignum inungere, quo facto, statim in aera feruntur, & hoc siue de die, siue

siue de nocte, visibiliter, seu etiam si id volunt, inuisibiliter, secundum quod dæmon & obstaculum alicuius corporis, alterum corpus occultare potest, vt in prima parte tractatus de præstigiosa apparitione opere dæmonum patuit. Verùm licet dæmon per tale vnguentum vt plurimum huiusmodi practicat in finem, vt baptismi gratia infantes priuat & saluatione, tamen & absq; his pluries efficere visus est, vbi per animalia quæ vtique non animalia vera, sed dæmones sub formis illis existentes, ipsas transuexerunt, aut etiam aliquo fine exteriori adminiculo, solummodo dæmonis virtute visibiliter operante, interdum transferuntur. Res gesta de visibili & diurna translectione. In oppido Vvalshoit super flumen Rheni, Constantiensis dyocæsis, malefica quædam oppidanis cum esset plurimum odiosa, & ad quasdam celebrandas nuptias non fuisset inuitata, cùm tamen penè omnes oppidani illis interessent, ipsa indignata, vindicare se æstimans, dæmonem aduocat, & iuæ tristitiæ causam aperuit, vt grandinem excitare vellet, & cunctos de choreæ dispergere petiit, quo annuente, ipsam sublcuauit, & per aëra ad montem prope oppidum, videntibus certis pastoribus transuexit, & vt postmodum fassa fuerat, aqua sibi deesset ad fundendam in foueam, quem modum vt patebit, vbi grandines excitant, obseruant, ipsa in foueam quam paruam fecerat, vrinam loco aquæ immisit, & cum digito, more suo, astante dæmone mouit, & dæmon subito illum humorem sursum eleuans, grandinem vehementem in lapidibus super chorisantes tantummodo & oppidanos immisit. Vnde ipsis dispersis, & de causa illius mutuo conferentibus, malefica oppidum postea ingreditur, vnde suspitio magis aggrauatur. At vero cum pastores ea quæ viderant recitassent, suspitio vehemens in violentiam creuit. Vnde capta, & fassa quod ea de causa, nimirum quia inuitata non fuerat, talia perpetrasset,

Biblioteca dell'Archiginnasio

ob multis etiam alijs maleficijs ab ea perpetratis, incinerata fuit. Et quia publica fama de huiusmodi transfectionibus etiam apud vulgares cõtinue volat, non expedit plura ad hoc probandum de his hic inferere. Tantummodo hæc sufficiant aduersus illos, qui huiusmodi corporales transuectiones aut omnino negant, aut ꝙ solummodo imaginarie & fantastice fiant affirmare conantur, qui vtiq; in suo errore si relinquerẽtur parum esset, immo nec aduertendum: dummodo in fidei contumeliã sponsorum error non vergeret. Attento aũt ꝙ illo errore non cõtenti, etiã alios inferere & publicare in maleficarũ augmentationẽ, & fidei detrimentũ nõ verentur, dum asserunt ꝙ oĩa maleficia quæ eis iuste tanquã instrumentis damonũ vere & realiter imputantur eis, tantũmodo imaginarie & illusorie, tanquã innoxijs esse imputanda, sicuti & ipsa transuectio fantastica. Vnde & pluries impune in magnã retroris contumeliã & grauissimũ iam ipsorum augmẽtum remanserunt. Nec argumenta etiam a principio eis adducta suffragari possunt. Nam primum cum allegant capitulum episcopi. 26. q. 5. vbi asseritur ꝙ tantum fantastice & imaginarie transferantur, quis tam insipiens qui velit concludere ꝙ non possint etiam corporaliter transferre. Sicut enim ex fine illius capituli vbi ponitur, ꝙ qui credit posse hoiem in melius vel in deterius transmutari, aut in aliam speciẽ transformari; infideli & pagano deterior sit censendus, quis possit concludere ꝙ non possint homines in bestias præstigiosa illusione transformari: aut etiã de sanitate in infirmitates tanquã meliori in deterius transmutari. Iam talis qui sic in cortice verborũ canonis laboraret, vtiq; contra mentẽ oĩm doctorum sanctorũ: immo & contra scripturæ sacræ processum sentiret. Ex quibus multipliciter oppositũ apparet, vt ex supradictis in plerisq; locis circa primã partẽ tractatus deductũ est Oportet ergo ad nucleũ verborũ attendere. Iuxta ꝙ in prima quæstione primæ partis tractatus tactum est. Et hoc circa solutionem

solutionem secundi erroris, inter tres qui ibi reprobantur, ꝙ quatuor iniunguntur predicatoribus populo ad prædicandum, transferuntur enim & corporaliter, & fantastice. Iuxta ꝙ ex earũ proprijs confessionibus patet, non tam illarũ quæ incineratæ fuerunt, quam etiã aliarũ quæ ad fidẽ & pœnitentiã redierunt. Inter quas & illa in oppido Brisiaco interrogata à nobis, an ne fantastice & illusorie aut corporaliter possent transferri. Respõdit ꝙ vtroq; modo. Si enim casu aliquo nollent corporaliter transferri: scire tamen vellent oĩa quæ in concione illa ab earũ consodalibus agerentur: tunc talis ab eis seruaretur modus, vt illa in noie omniũ diabolorũ ad latus finistrũ se reponeret ad cubitum. extunc quasi vapor quidã glaucus ex eius ore procederet. Vnde singula quæ ibi agerẽtur perlucide considerarent: si vero corporaliter transferri vellet, modũ supradictũ seruare necesse esset. Præterea in casu quo canon ille nudè ablq; omni declaratione intelligendus esset, quis tam stolidus: vt propterea oĩa eorũ maleficia & nocumẽta esse fantastica & imaginaria affirmaret, cum ad sensum oĩbus appareat contrariũ? eo præcipue ꝙ plures sint superstitionũ species: vtpote quatuordecim. Inter quas maleficarum species, supremũ in maleficijs & nocumentis continet gradũ, & species phytonum, ad quam reduci possunt qui fantastice vehuntur minime gradũ. Demum nec exempla ex legenda sancti Germani, aut aliorũ quorumcũq; eis suffragantur. Vtiq; quia possibile erat dæmonibus, vt seipsos ad latera viri dormientis, tempore intermedio quo scrutiniũ de vxoribus fiebat applicarẽt quasi viris condormirent: ꝙ tamen factũ fuisse propter honorem sancti non asseritur, casus tamen ponitur vt non credatur esse impossibile: oppositũ illius ꝙ in legenda ponitur. A simili respondeti potest ad quascunq; alias obiectiones: quia sicut inueniuntur quod quædam tantummodo imaginarie, ita etiam reperiuntur in scriptis doctorum, plures fuisse corporaliter translatas. Si cui placet Thomam brabantinum

Biblioteca dell'Archiginnasio

In libro suo de apibus inspicere, mira inueniet tam de imaginaria, quàm etiam corporali hominum transuectione.

¶ Sequitur de modo quo se incubis dæmonibus obiiciũt, Capitulum IIII.

SED quantũ ad modum quo maleficæ dæmonibus incubis se subiiciunt, sex videnda. Aliqua ex parte dæmonis & corporis ab eo assumpti, ex quo elemento sit illud formatũ. Secundo, ex parte actus, an semper cum infusione seminis ab altero recepto. Tertio, ex parte temporis & loci, an potius vno quàm altero tempore se exerceat. Quarto an visibiliter se agitat ex parte mulieris, & an tantummodo illæ quæ ex huiusmodi spurcitiis procreantur à dæmonibus frequentantur. Quinto, an illæ quę ab ostetricibus tempore partus dæmonibus inferuntur. Sexto, an remissior vel intentior sit in talibus ipsa venerea delectatio, & primo super assumpti corporis materia & qualitate. Dicendum ꝓ aëreum corpus assumit, & quod aliquo modo est terrestre, inquantũ habet terræ proprietatem per considerationem, quod sic declaratur. Nam quia aër in se non est figurabilis nisi secundum figurationẽ corporis alterius in quo includitur, vnde etiam minime suis terminis terminatur, sed tantùmodo alienis, & vna pars aëris alteri continuatur. Ideo simpliciter vt sic nõ potest corpus aereum assumere. Attento autem quod aer est maxime transmutabilis & vertibilis, in quodcunqꝫ, cuius signum est, quod quidã nitentes corpus à dæmone assumptum scindere gladio, vel profodere, id efficere nõ valuerũt, quia partes aëris diuisi statim coniunguntur de nouo. Ideo patet quod in se aer bene competens materia, sed quia nõ potest figurari nisi aliquid aliud terrestre sibi adiungatur. Ideo oportet ꝓ aër ille sit aliquo modo inspissatus, & ad proprietatem terræ accedens, seruata tamen aeris veritate, & hanc condensationem facere possunt dæmones, & animæ separatæ per vapores grossos ex

ex terra eleuatos, & per eorũ motum localem eos congregando & figurando, in quibus manent tanquam motores tantum, & non vt infamatores, vitam illi corpori formaliter influentes, quia sic fluit ab anima in corpus coniunctum. Sunt autem in suis sic assumptis & figuratis corporibus, sicut nauta in naui quem ventus mouit, vnde quando quæritur, quale sit corpus quantum ad materiam à dæmone assumptũ. Dicendum ꝓ de eo aliud est loqui quantũ ad principiũ assumptionis, & aliud quantũ ad terminum quia quo ad principium sic est aer, quantũ ad terminũ est aer inspissatus ad proprietatem terræ accedens. Hæc aũt ola possunt dæmones, Deo permittente, ex natura, cum natura spiritualis sit superior naturæ corporali. Vnde & necesse habet sibi obedire, quo ad motũ localem, nõ aũt quo ad formarũ naturalium, tam accidentalium q̃ & substantialium susceptionem, nisi in aliquibus paruis creaturis, & hoc amminiculo alicuius alterius agentis, vt supra tactum est. Per motum aũt localem nulla forma ponitur in re mota, vnde sic ad nutum mouere possunt cum aliis circunstantiis. Ex quibus tamen si quis incidentaliter quæreret, quid sentiendum vbi angelus bonus vel malus aliqua opera vitæ exerceret per corpora vera naturalia, & non aërea, sicut in asina Balaam, per quam angelus loquebatur & vbi dæmones in obsessis corporibus agitantur. Dicendum ꝓ illa corpora non dicuntur esse assumpta, licet tantũ occupata. Inspiciantur dicta doctoris in 2. distinctio. 8. An angeli corpora assumant. Sed maneamus in proposito. Dæmones in assumptis corporibus, cum maleficis loquuntur, vident, audiunt, comedunt & generant, quomodo hæc sunt intelligenda, & hæc est secunda pars huius primæ difficultatis. Dicendum ad primum, quod ad veram locutionẽ tria requirũtur, scilicet, primo cũ retractione aëris, quę non solũ propter vocẽ, sed propter refrigeriũ est cordis, vnde & muri habẽt attractionẽ necessariã. Secũdo requiritur ꝓ formetur ex percussione corporis in aëre,

Biblioteca dell'Archiginnasio

ſicut cùm quis ligno percutit in aëre, vel campana ſonum facit magnũ vel paruum: quia materia in ſe ſonorabilis, & percutitur cum ſonabili inſtrumento, redditur ſonus ſecundũ quantitatẽ corporis & recipitur in aëre, & multiplicatur vſq; ad aures audientis: qui ſi eſt remote poſt ſpaciũ, vt videtur præuenire habet. Tertio requiritur vox & dici poteſt quod ſonus in corporibus inanimatis dicitur vox in animatis corporibus & ibi eſt lingua quæ aërẽ reſpiratũ & iterum emiſſum percutit in inſtrumento & vaſe tuſo a Deo & viuo naturaliter: quod non eſt campana. Ideo quia ibi ſonus, hîc vox dicitur. Et hoc tertiũ poteſt exemplificari per ſecundũ, vt patet: & hæc ideo poſui, vt prædicatores habeãt modũ tradendi populo. Quarto requiritur, vt ille qui vocem format, conceptum mentis, vult alteri per vocem exprimere: & vt ipſe intelligat, ideo illam vocem organizat .i. diſtinguit ſucceſſiue in ore per linguam: dentes percutiendo, & per labia claudendo & aperiendo, percuſſum aërem in ore, ad aërem extrinſecum emittendo: vt ſic multiplicando ſucceſſiue vſq; ad aures audientis: qui tunc intelligit conceptum mentis. Ad propoſitum. Dæmones carent pulmone & lingua: quamuamen artificiatam oſtendere poſſunt: iuxta corporis conditionem, ſicut & dentes & labia, vnde non vere & proprie loqui poſſunt. Sed quia intelligunt, & intellectũ mentis vbi exprimere volunt, tunc non per voces: ſed per ſonos qui habent quandam ſimilitudinẽ vocum, aerem non reſpiratum & attractum, vt in hominibus, ſed incluſum in corpore aſſumpto percutiunt, & ad aërem extrinſecum articulatim emittunt vſq; ad aures audientis, & ꝙ abſq; aëre attracto & nõ reſpirato poſſit fieri vocis ſimilitudo, patet per cætera animalia non reſpirantia: quæ dicuntur vocare, & certa alia inſtrumenta vt dicit philoſo. in. 1. de anima. Alec enim dum capitur extra aquam ſubito vocẽ emittit & moritur, poſſunt hæc applicari: & ea quæ ſequuntur vſq; ad vim generatiuam: excluſiue tamen ad bonos

bonos angelos. Si quis velit vlterius ſpeculari de locutione dæmonũ in obſeſſis corporibus. Ibi enim vtuntur corporalibus inſtrumentis veri corporis obſeſſu, quia illis illabuntur ſic intelligendo infra terminos corporalis quantitatis. & non infra terminos eſſentiæ, neq; corporis, neq; animæ. Da differentiam inter ſubſtantiam & quantitatẽ, ſeu accidens: ſed de his nihil ad propoſitũ. Si cui aũt placet inſpiciat ſanctum Tho. in. 2. ſenten. di. 8. arti. 5. Conſequenter aũt qualiter vident & audiunt dicendũ. ꝙ quia duplex eſt viſio, Spiritualis & Corporalis. Et prima in infinitum excedit alteram, tum quia penetrat, tum quia per diſtantia non impeditur iuxta luminis facultatẽ quod ſibi deſeruit. Ideo dicendum: quod nullo modo videt angelus, ſiue bonꝰ, ſiue malus per oculos corporis aſſumpti, nec aliquid corporale ſibi deſeruit, ſicut tamen in locutione deſeruit ſibi aër, & percuſsio aëris ad ſonum procurandum, & vlterius ad multiplicandũ vſq; ad aures audiẽtis, Vnde oculi eorũ ſunt oculi depicti. Libenter aũt ſub his ſimilitudinibus hominibus ſe offerunt, vt eis eorũ proprietates quas naturaliter habẽt, & loqui ſpiritualiter per huiuſmodi operã manifeſtent. Ideo enim & patribus ſancti angeli ſæpe apparuerũt ex DEI ordinatione & eius permiſſione. Malis hominibus ſeſe manifeſtant, vt hominum eorum proprietates cognoſcentes illis ſe aſſocient: hîc in ſulpis, & alibi in pœnis. Vnde Dionyſius cœleſtis hierarchiæ in fine dicit. Ex oibus partibus humani corporis docet angelus ſuas proprietates conſiderare. Concludendo, quod corporalis viſio, cum ſit operatio corporis viuentis per organũ corporale, quibus dæmones in ſe carent, ideo in aſſumptis corporibus ſicut ſimilitudines membrorum habent: ita & ſimilitudines operationum. Et ſimiliter dicere poſſumus de eius auditu, qui multũ nobilior corporali: eo ꝙ conceptum mentis & animæ locutionem ſubtiliùs cognoſcere poteſt quam homo, audiendo conceptum mentis per verba corporalia expreſſum. Vide S. Tho. in. 2. ſenten-

Biblioteca dell'Archiginnasio

senten. dist. 8. Si enim in vultu hominis legitur secreta et voluntas, & ex motu cordis & qualitate pulsus, à mediis passiones animę cognoscũtur, à fortiori per dæmones. Sed quo ad comestionem dicamus quod completa ratio comestionis quatuor debet. Diuisionem cibi in ore, & trajectionem in corpus, virtus corporis potentis digerere, & quartum cõuertere necessariũ nutrimentum, & superfluũ eiicere. Angeli quicunq; prima duo in assumptis corporibus comedendo faciunt, tertium & quartum nõ possunt, sed loco virtutis digestiuæ & eiectiuæ, adest ei virtus alia quæ cibis dissoluitur subito in præiacentem materiam. In Christo etiam fuit vera comestio in omnibus, quia habuit virtutem nutritiuam & conuersiuam, non aũt convertendo in suum corpus, quia illæ virtutes fuerunt glorificatæ, sicut & corpus vnde etiam resoluebatur cibus in corpore subito, sicut qui aquam in ignem proiiceret.

¶ Quomodo modernis temporibus maleficæ actus carnales cum incubis dæmonibus exercent, & qualiter ex his multiplicantur.

SED quò ad actus carnales de quibus principaliter intenditur, quos etiam cum maleficis tanquam incubi, in assumptis corporibus exercent, nulla subest difficultas ex præmissis, nisi forsitan quis dubitaret, An præsentes maleficæ huiusmodi spurcitiis intenderent, & an originẽ maleficę ex his spurcitiis sumpserunt. Ad has duas dubitationes respondendo, dicamus ad primam quicquid de præcedentibus maleficis ante annos incarnationis dominicæ, mille & quadringentos, vel citer actum sit. An videlicet his spurcitiis inseruiebant sicut ab illo tempore modernæ maleficæ hoc ignoratur, eo quod nusquam hoc quod experientia iam edocuit, historia disseruit. Maleficos enim semper fuisse, & ex eorum prauis operibus plurima nocumenta hominibus, iumentis, &

eis, & terræ frugibus euenisse, sicut & incubos & succubos dæmones, nemo qui historias peragrat dubitare potest, cum traditiones canonum & sacrorum doctorum plurima, à multis centenis annorum de ipsis in posterum reliquerunt & tradiderũt, licet in hoc sit differentia quod incubi dæmones in retroactis temporibus infesti fuerunt mulierculis contra ipsarum voluntatem, prout Nider in suo formicario, & in libro de vniuersali bono, siue de apibus, Thomas brabantinus plurima recitant. Huic autem positioni, qua asseritur præsentes maleficas huiusmodi spurcitiis diabolicis esse infectas, non nostra sententia, intantum adhæret, quantum ipsarum maleficarum experta testimonia, quæ cuncta illa reddiderunt credibilia, nõ iam vehactenus inuitis animis, sed sponte pro voluntate teterrimæ miserabili seruituti se subiicientes. Quotquot enim à nobis seculari brachio ad puniendum relictæ fuerunt in variis dyocesibus, præcipuè in Constantiensi, & in oppido Rauenspurg multis annis his inhæserunt spurcitiis certis sub vigesimo, aliis sub duodecimo, aut sub trigesimo anno, & semper cũ fidei abnegatione, in toto vel in parte, testes sunt ibidem omnes incolæ. Demptis enim secretè pœnitentibus & ad fidẽ reuersis, non minus quàm quadraginta & octo in quinque annis igni traditæ fuerunt, nec tamen illis accommodata fides, quantum sponte reuersis ad pœnitentiam, credulitas adhibita fuit omnibus in hoc concordantibus, quod huiusmodi spurcitiis in augmentum huius perfidiæ habent insistere. De quibus etiam sigillatim in secunda parte operis, vbi eorum particularia opera describentur tractabitur, obmittendo ea, quæ & socius noster, inquisitor Cumanus in comitatu Burbiæ peregit, qui & in spacio vnius anni, qui fuit Millesimus quadringentesimus octuagesimus quintus, quadraginta & vnam maleficas conburi fecit. Et omnibus publicè asserentibus, vt dictum est, illis spurcitiis diabolicis inhæsisse. Constat ergo oĩa aut visus vel auditus

propria

Biblioteca dell'Archiginnasio

propria experientia, aut fide dignorum relatibus. Quo ad secundum, vbi difficultatur, an ipsi malefici ex his spurcitijs originem sumpserunt. Dicamus secundum Augustinũ, hoc vtiq; verũ esse oẽs superstitiosas artes ex pestifera societate hoim & dæmonũ originem sumpsisse. Sic enim dicit libro 1. de doctri. christiana, & habetur, 26. q. 2. illud quod est. Omnes artes huiusmodi vel nugatorię vel noxię superstitionis ex quadam pestifera societate hoim, & dæmonũ: quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudiande. Illo attento, manifestum est quod sicut diuersæ sunt species superstitionis, seu magicæ artis, ita & diuersæ sunt eorum societates. & sicut species maleficorũ inter quatuordecim illius artis species pessima existit, quia non per pactum tacitum: sed expressum vltra hoc quod cultum latrię per fidei abnegationem ipsis dæmonibus habent exhibere. Ideo & pessimã cum ipsis conuersando retinent societatem. Iuxta mulierum: quæ semper vanis delectantur, conditiones. Attento insuper iuxta doct. S. Tho. in. 2. senten. dist. 4. ar. 4. In solutione vnius argumenti vbi quærit. An geniti ex huiusmodi dæmonibus modis peractis sint maioris virtutisq; alij homines? Respondit hoc verum esse: non solum ex textu scripturæ Genesis. 6. Isti sunt potentes à seculo &c. Sed etiam ea ratione quod dæmones possunt scire virtutem seminis decisi. Primo ex dispositione eius à quo decisum est. Secundo mulierem proportionatam ad seminis illius susceptionem. Tertio constellationem iuuantem ad effectum corporalem. Et quartũ addere possumus etiam ex suis verbis. s. ipsius geniti complexionẽ optimam ad effectus illi proportionatos, ex quibus omnibus sic cõcurrentibus concluditur, ꝙ tales sic geniti sunt fortes & magni corpore. Ideo ad propositum cum quæritur. An malefici ex his spurcitijs originẽ sumpserunt, dicamus: Originem sumpserunt vtiq; ex pestifera mutua societate: vt ex primo notabili patuit. Multiplicationẽ vero non sumpsisse

psisse ex illis spurcitijs nemo negare potest ex secundo notabili, cum non delectationis, sed corruptionis causa illius dęmones intendunt. Erit ergo talis ordo quod succubus dęmon ab homine scelerato semen decidat, qui si est proprius illi homini deputatus, & noluerit se incubũ facere, ad maleficam tradit illud semen dæmoni mulieri seu maleficæ deputatus, & ille sub certa constellatione sibi deseruiente, vt talis genitus vel genita, fortis viribus ad peragenda maleficia persistit se incubum maleficæ faciet. Nec obstat quod illi de quibus textus loquitur non fuerint malefici, sed tantummodo gigantes, & viri famosi & potentes, quia vt superius dictum est, maleficia non fuerunt perpetrata tempore legis naturæ, & hoc propter recentẽ memoriam creationis mundi. Vnde idolatria locum habere non potuit, iam autem malicia hominum excrescente diabolus maiorem ad seminandum hoc genus perfidiæ reperit oportunitatem. Sed neque illi termini in bonum virtutis intelligi possunt, vbi illi asseruntur fuisse viri famosi dicebantur.

¶ An semper cum decisione seminis incubus dęmon maleficam aggreditur.

AD illud etiam vbi quæritur. An semper cum infusione seminis, &c. Respondetur cũ mille nocendi habeat modos & artes, vtpote qui à principio ruinæ suæ conatur ecclesiæ vnitatem rescindere, & humanum genus omnibus modis auertere. 16. q. 2. Ideo de istis regula infallibilis nõ potest dari, sed probabilis distinctio, videlicet, ꝙ aut malefica annosa est, & sterilis, aut nõ. Si sic tunc vtiq; absq; seminis decisione, cum ad nihilum valeret, & dæmon in suis operibus etiam quantum potest superfluitatem subterfugit, sicut & natura maleficam aggreditur: vel etiam si sterilis non sit, tamen delectationis causa ex parte maleficę causandæ ipsam aggreditur. Si vero ad impręgnationem disposita, tunc si comode semen à viro decisum habere

Biblioteca dell'Archiginnasio

habere potest cũm illo ipsam aggredere ob infectionẽ prolis non differt. Verũm si quis quæreret an semen emissum per nocturnã pollutionem ita colligere posset sicut dessum per actũ carnalẽ. Ad hoc probabilis potest dari ratio, quod non licet aliis videri patet oppositum. Nã attento q dæmones vt præmissum est, virtutem seminis generatiui attendunt, & talis vis in semine per actũ carnalẽ amplius effunditur & conseruatur, scinditur semen per pollutionẽ nocturnã emissam tantummodo ex superfluo humore & nõ cum tanta vi generatiua desciuditur. Ideo cũ eo semine exercere ad generationem prolis creditur, nisi fortalis vim illã adesse semini intelligeret. Sed & hoc omnino negare non possumus, q̃ malefica maritata, & per maritũ impregnata, etiam per cõmixtionem alterius seminis incubus dæmon conceptum inficere potest.

¶ An potius vno tempore q̃ altero, & similiter de loco,

D illud, an obseruat tempora & loca. Dicendum quòd vltra obseruantiam temporum, quo ad cõstellationes quas obseruat, quando ad prolis infectionem operatur. Obseruat etiã certa tempora quando non infectionis, sed venereę voluptatis causa, ex parte maleficæ exercendæ agitatur, & sunt sacratiora totius anni tempora, vt natalis Christi, Paschatis, & Pentecosten solennitatibus, & aliis festiuis diebus, & hoc fiunt triplici ex causa. Primò, vt sic malefici non solum perfidi per apostasiam à fide, verùm etiam sacrilegij vitiã incurrunt, in quibus ipsi dæmones vt ipse creator amplius offendatur & grauius, in propriis animabus maleficæ condemnentur. Secunda causa, quod cum Deus sic grauius offenditur eis maiorem potestatem sæuiendi in homines & puniendi illos, siue in rebus, siue in corporibus, etiam innoxios relinquant. Quod enim dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, &c. intelligitur quò ad æternam punitionem: temporali autem sæpissimè innoxij propter aliorũ

aliorũ facinora afflictione puniuntur, vnde & alibi Deus clamat: Ego Deus fortis & zelotes visitans peccata parentum, in tertiam & quartam generationem. Talis punitio patuit in filiis Zodomitarum submersis, propter parentũ scelera. Tertia causa vt maiori oportunitate plures tuere faciant, præsertim iuuenculas, quæ festiuis diebus otio & curiositatibus dum amplius insistunt, eo facilius à maleficis vetulis seducantur, prout in terra natiuitatis vnius ex his inquisitoribus cum duo simus hoc opus colligentes, contigit. Nam iuuencula quædam & virgo deuota sollicitata festiua die ab vna vetula, vt secũ per gradus ad cameram ascenderet, eo q̃ certi iuuenes pulcherrimi ibidem essent inclusi, & dum illa annueret, ascendentibus simul, vetula præcedente, iniunxit iuuenculæ, ne se signo crucis muniret. Et licet illa annuisset, occultè tamẽ signo illo muniuit, qua ex re contigit, vt dum ascendissent, & virgo neminem conspexisset, eo q̃ dæmones ibidem existentes suã præsentiã in assumptis corporibus illi virgini nequiebant ostendere. Vetula maledicendo virgini dixit: Vadas in nomine oĩm diabolorum, cur te signasti? Hæc ex confessione pura illius virginis collegi. Potest & addi quarta causa vt sic facilius homines seducant, qui dum si considerãt quod talia à Deo sacratioribus temporibus fieri permittuntur, non æstiment illa tam grauia esse, sicut si illis temporibus nequirent facere | de loco vero amplius in locis certis se exercent, dicendum q̃ ex verbis factis q̃ maleficarũ cõstat, q̃ spurcitias illas omnino in locis sacris exercere non possunt. Qua in re perpenditur efficacia angelicæ custodiæ, ob reuerentiam illius loci, & quod amplius est, asserunt, se nunquã habere pacem, nisi tempore diuinorũ, cum præsentes fuerint in ecclesia, & ideo citius & tardius ingredi untur & egrediũtur, licet alia pessima certa cerimonialia habẽt, ad instructionẽ dæmonũ obseruate. s. tẽpore elevationis in terrã spuere, seu cogitationes nephãdissimas proferre verba, aut sine verbis proponere, vt vtinam esses in tali, vel tali loco, prout iam in secunda parte tangetur.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ An visibiliter sicut ex parte maleficæ, ita etiã quo ad circunstantes se mutuo agitant.

AD illud, an visibiliter vel inuisibiliter huiusmodi spurcitias agant mutuo, dicendũ quantum experientia nos edocuit, q̃ licet semper visibiliter ex parte maleficæ dæmõ incubus operetur, ita quod non est necessarium inuisibiliter propter fœderatũ pactũ & expressum ei appropinquare. Tamen quo ad circũstantes sæpius ipse maleficæ supinæ iacentes in agris seu syluis visæ sunt, & denudatæ supra vmbilicum. Et iuxta dispositionem illius spurcitiæ coaptatis membris, cubiis & cruribus se agitantes dæmonibus incubis inuisibiliter ibidem quo ad circunstantes cooperantibus, licet in fine actus vapor nigerrimus in longitudine hominis sursum a maleficæ in aere eleuabatur, sed hoc rarissimè. Et qua de causa nouit ille mille artifex, vt iuuencularum circunstantiam, vel aliorum hominum mentes valeat aut allicere, aut immutare, de quibus gestis & qualiter in plerisq; locis, tam in oppido Rauenspurg quam etiam in dominio nobilium de Roppelsteyn, & certis aliis terris talia sunt peracta, in secunda parte patebit. Sed & hoc contigisse certum est, q̃ maritis visibiliter interdum cernentibus incubos dæmones, quos tamen non dæmones, sed viros putabant cũ eorum vxoribus talia peragere, dũ arma arriperent, & transfodere volebãt, subito demon disparuit, se inuisibilem faciendo, vnde & mulierum manus & brachia obiicientibus, licet interdum læsi fuissent, ipsos tamen viros obiurgantes an ne oculos haberent, aut si à dæmonibus obsessi forent deridebant.

¶ Quod non solum dæmones incubi mulieres ex eorum spurcitiis procreatis, aut eis obstetricibus oblatas infestant, sed quascunque indifferenter, cum maiori vel minori venerea delectatione.

Finaliter

FINALITER vero cõcludendo, dici potest ipsos dæmones incubos non tantũ mulieribus ex eorum spurcitiis progenitis, aut eis ab obstetricibus oblatis fore infestos, sed toto conatu in quascunque sanctiores virgines illius terræ, aut oppidi, per ip sas maleficas seductrices aut copulatrices anhelare. Hoc enim experientia rerũ magistra edocuit, vbi in oppido Rauẽspurg certæ combustæ ante finalem sententiã. Hinc simile asserue runt, quod eis ab earum magistris iniunctũ fuisser, omni conatu debere in subuersionem sanctarum virginum, & viduarum laborare. Et de venerea delectatione an maior sit vel minor cum incubis dæmonibus in corpore assumptis quam cæteris paribus cum viris in corpore vero dicendum. Videtur quod licet naturalis ordo hoc minus excusat, quin maior sit vbi simile suo simili alludit: tamen mille ille artifex, vbi debita actiua debitis passiuis licet non in natura, tamen sub qualitatibus in calore vel temperamento aliquo coniungit, vtique non minorem excitare videtur concupiscentiam, sed de his in sequentibus latius, quo ad conditionem sexus fœminei declarabitur.

¶ De modo generali quo per sacramẽta ecclesiæ sua maleficia maleficæ exercent. Et de modo quo vim generatiuam impedire solent, seu etiam alios defectus super quascunque creaturas, demptis corporibus cœlestibus.

¶ Capitulum V.

NAM qualiter alias creaturas in vtroque sexu & terræ fruges inficiunt, plures sunt super modos agendi aduertẽda. Et primo qualiter homines, demum qualiter bestias. Tertio, qualiter terræ fruges. Ex parte hominis, primo qualiter vim generatiuam, seu etiam actum venerem ne mulier concipere, aut vir actum exercere valeat maleficiis impediunt. Secundo qualiter actus ille impeditur respectu vnius mulieris interdum & non alterius.

O Tertio

Biblioteca dell'Archiginnasio

Tertio qualiter membra virilia auferuntur, quasi omnino sint a corporibus euulsa. Quarto quomodo si aliquid prę-missorum contingeret potentia dęmonis inferente per se non per maleficam posset discerni. Quinto, quomodo ma-leficæ homines vtriusq; sexus in bestias præstigiosa arte transmutant. Sexto, quomodo obstetrices maleficæ con-ceptibus in vtero matris diuersis modis interimũt, & vbi hoc non faciunt, dæmonibus infantes offerunt, & ne hæc quasi incredibilia putarentur, ideo in prima parte operis per quæstiones & argumentorum solutiones sunt decisa. Ad quas si opus sit, dubius lector pro inuestigãda veritate recurrere potest. Ad presens tantumodo acta & gesta per nos reperta, siue etiam ab aliis conscripta in detestationẽ tanti criminis sunt deducẽda ad priores quæstiones, si fortasis alicui difficiles ad intelligendum forent. Ex his quæ in hac secunda parte traduntur fidem capiat, & ab errore resiliat, quo nullam maleficam esse, aut nullum maleficiũ posse fieri in mũdo æstimauit. Vnde primo notandum, q̃ cum sex modis lædere possunt absque modis quibus alias creaturas lędunt. Et vnus sit, quo amorem malum ingerũt viro alicui ad mulierem, vel mulieri ad virum. Alius est, quo odium vel inuidiam in aliquo seminare procurant. Tertius in his qui maleficiati dicũtur, ne vi generatiua vti valeant ad fœminã, vel viceuersa fœmellæ ad virum, vel etiam aliis modis aborsum procurãdo, vt supra tactũ est. Quartus cum in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus cum vita priuant. Sextus cum vsum rationis auferunt. Et fateri cum hoc oportet quod in omni genere rerum, demptis corporibus cœlestibus veros defectus & veras infirmitates ex virtute naturali inferre possunt, & hoc ex potenti virtute naturali & spirituali, qua corporali quacunq; eminent virtute. Nulla etiam infirmitas cum altera concordat, seu etiam defectus naturalis vbi infirmitas desit ideo diuersis mediis vtiq; ad diuersas infirmitates & defectus procedunt. De quibus aliqua quantũ necessi-

necessitas postulat in medium producamus, prius tamen si animus lectoris maneat suspensus, cur supra corpora cœlestia aliquã immutationẽ facere nõ possunt, dicemus triplicem esse causam. Prima, quia super eas etiã quo ad locũ pœnalem existũt, qui locus est aër caliginosus, & hoc propter ipsorum officium eis deputatus, vide supra in prima parte tractatus in quæst. 2. vbi dicitur de incubis & succubis dæmonibus. Secunda causa quia corpora cœlestia mouentur a bonis angelis, vide in plerisque locis de motoribus orbium, præcipue S. Thomam in prima parte q. 90 in quo cõcordant philosophi cum theologis. Tertia causa propter vniuersale regimen & commune bonũ vniuersi, cui detraheretur in generali si malis permitteretur spiritibus ita illa corpora cœlestia aliquas immutationes causare. Vnde & illæ imutationes miraculosæ factæ in veteri aut in nouo testamento, a Deo per eorũ motores seu angelos bonos factæ sunt, vt in statione Solis sub Iosue, retrogradatione sub Ezechia, obscurarione innaturali in passione Christi. In omnibus aũt ex post elementis & elementatis sua maleficia Deo permittẽte, & per se absq; maleficis & cũ maleficis exercere possunt, & de facto exercere nõ cessant, vt patebit. Secũdo notandũ q̃ in oĩbus modis maleficandi vt plurimũ semper maleficas informant, vt instrumenta suæ maleficæ per sacramenta seu sacramentalia ecclesiæ, vel per quæcunq; diuina seu Deo cõsecrata efficiãt, vt quando imaginem ceream sub palla altaris ad tempus ponit, vel per chrisma sacrum filum trahunt, vel ex quibuscunq; rebus consecratis. Et hoc quidẽ triplici ratione: sicut etiam q̃ sanctiorib⁹ anni tẽporibus, & præcipue circa aduentũ dñi, & festa natalia sua maleficia exercere solent. Primo vt nõ solum hoies per talia perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, diuina quantum in eis est contaminando, & sic plus Deũ creatorẽ suũ offendãt intimius, animas proprias condemnẽt, & plures in peccata ruere faciant. Secundo vt Deus sic grauiter per homines offensus, dęmoni maiorem

Biblioteca dell'Archiginnasio

potestatem in homines sæuiendi relinquit. Sic etiam Gregorius dicit, quod malis interdum iuxta eorum desideria & petitiones concedit, iratusq; aliis denegat propitius.

Tertio vt sic sub specie boni apparentis pluries simplices facilius decipiat, quando per tacta diuinis rebus putant aliquid numinis à Deo obtinuisse, vbi solum peccata maiora sunt commissa. Potest & addi quarta ratio super sacratiora tempora & principium anni. Nam quia festa pluribus franguntur peccatis mortalibus quàm mechanicis operibus, iuxta August. in lib. decem cordis. Superstitio autem & maleficia de maximis seruilibus operibus dæmonis est contra diuinam reuerentiam. Ideo vt dictum est, homines profundius cadere facit, & creator amplius offenditur. Et super principium anni dicere possumus, iuxta Isidorū lib. 8. ethi. cap. 2. quod sicut Ianus à quo Ianuarius mensis dictus est, qui & in die circuncisionis incipit, idolum fuit diuersis faciebus confictum, vna tanquam esset finis anni præcedentis, & alia tanquam esset principium futuri, & imminentis anni esset protector, & fortunatus auctor, in eius reuerentiam, sed potius dæmonis, in idolo faciebant pagani varias commotiones luxuriosas & strenuas, & iocula sibi mutuo tradiderunt, choreas varias duxerunt, mensas præparauerunt, de quibus mentio fit per beatum Augustinum, in multis locis, & ferè per totum recitantur ab, q. variis. Et sicut iam mali Christiani has corruptelas imitantur, licet quo ad lasciuiam sint translata ab eis ad tempora carnispriuij quando cum laruis &, ludis & aliis superstitionibus discurrunt. Ita & nunc maleficæ his persuasionibus à dæmonibus, in ipsorum cõplacentiam circa principiū anni quo ad diuinū officiū & cultum, vt festum Andreæ & festa naralia Christi existūt, sua maleficia exercent. Et quidem iam in speciali qualiter per sacramenta. Primo demum qualiter per sacramentalia talia exercent aliqua nouiter facta, & à nobis per inquisitionem reperta referamus, oppidū quod nominare nō expedit, quia ordo charita-

charitatis & rationis imperat & suadet, vbi maleficæ corpus dominicum sumpsit, & declinans subito vt detestabilis modus est mulierum, peplum ori adhibuit, & in panniculum dominicum corpus extrahendo inuoluit, & in ollam in qua buso erat, sic & diabolo informata proiecit, & sub terra in stabulum prope horreum domus suæ occultauit, cum aliis plurimis rebus adiunctis, ex quibus sua maleficia exercere habuisset, sed assistente diuina pietate tantum facinus detectum ad lucem peruenit. Nam sequente die mercenario quodã causa sui laboris, prope stabulum iter faciente, vocem quasi cuiusdam infantis eiulantis audiuit, & quanto propius accessit, vsq; dum ad pauimentū sub quo olla abscondita erat peruenisset, tanto clarius audiuit, & æstimans infantem aliquem à muliere subtumulatum, sculcetum seu præsidentem accessit, & rem gestam sua æstimatione à paricida perpetratam narrauit, qui citò missis seruitoribus ita esse vt ille narrauerat, repertū est. Exhumare autem puerum nolebat, sed potius vt custodes à remotis positis, si qua mulier accederet sano vsi consilio attendere haberẽt. Nec enim dominicū corpus ibi absconditum esse nouerat, vnde & contigit vt eadem maleficæ locum accederet, & sub pallio aliis occulte cernentibus ollam abscondit. Vnde capta & quæstionibus expositæ facinus detexit, asserens dominicum corpus cum busone fuisse in olla abscondito, ex his pulueribus sua ad libitū nocumenta hominibus seu aliis creaturis inferre posset. Insuper aduertendum q̃ hanc obseruant maleficæ communicantes consuetudinem, vt si absque nota efficere valeant dominicū corpus sub lingua & non supra recipiant rationibus his vt æstimari potest, vt abnegationis fidei remedium nunquam percipere velint, nec per confessionem, nec per sacramenti eucharistiæ perceptionem. Secundo, vt eo facilius ex ore dominicum corpus accipiatur proearum vt dictū est vsibus applicandum in maiorem creatoris offensam. Quare & omnium ecclesiæ rectoribus &

Biblioteca dell'Archiginnasio

populum communicantibus semper iniungitur summam adhibere diligentiam, vt plurimum aperto ore & lingua, bene extensa cum amotione pepli mulieris communicent. Et quanto maior adhibetur diligentia, tanto plures maleficæ per hunc modum notantur. De aliis rebus sacramentalibus innumeras exercent superstitiones. Interdum imagines cereas, quandoque res aromaticas sub palla altaris, vt supra tactum est ponentes, & sub limine domus occultantibus, vt per transitum ille pro quo positum est, maleficiatur. Innumera possent deduci, sed hæc minima pro maiora maleficia approbantur.

¶ De modo quo vim generatiuam impedire solent.

Capitulum VI.

DE MODO autem quo vim generatiuam impedire solent, tam in hominibus quam iumētis etiam in vtroq; sexu, potest lector ex his quæ supra tacta sunt in quæstione. An dæmones per ipsas maleficas mētes hominū ad amorem vel odium immutare valeant. Vbi post solutiones argumentorū specialiter fit declaratio de modo quo vim generatiuā impedire valeant, Deo pmittente vbi tñ notandū q; tale impedimentū ab intrinseco & extrinseco practicatur. Intrinsecē aūt fit abeūdupliciter. Primo, vbi rigorē membri pro fructificatione acōmoda directe reprimūt, nec hoc videatur impossibile, cum & motū aliās naturalem in aliquo mēbro impedire possunt. Secundo, vbi missionem spirituū ad membra in quibus est virtus motiua prohibent, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne excidatur, vel emittatur. Extrinsecē procurant interdū per imagines, vel ex herbatū comestionibus, interdū per alias res exteriores, puta ex gallorū testiculis, non tamen credēdum est q; virtute illarum rerū vir impotēs reddatur, sed occulta virtute dæmonū illudentem huiusmodi maleficas, per huiusmodi vim generatiuā, ne videlicet vir coire, aut mulier

mulier concipere valeat maleficare possunt. Et huius ratio est, q; plus permittit Deus super hunc actū, per quem primum peccatū diffunditur q̄ super alios actus humanos, sic & super serpentes qui magis incantationibus deseruiunt, q̄ alia animalia. Vnde & pluries a nobis & ab aliis inquisitoribus repertum est q; per serpentes aut per huiusmodi impedimenta intulerunt. Nam quidam captus maleficus fassus fuerat q; multis annis sterilitatem tam in hominib; q̄ iumentis quandā domū inhabitantibus per maleficium intulisset. Nider insuper vbi supra refert quendā maleficū noie Stadlin, in dyocæsi Lauzanensi captū, qui & fassus fuerat q; in certa domo vbi vir & vxor simul permanebant, per sua maleficia successiue, in vtero vxoris viri septem infantes occidisse, ita vt semper abortum fecerat fœmina annis multis. Simile fecerat in eadē domo oībus pecoribus & iumētis fœtosis quorū nullum viuū partū edidit in eisdem annis. Et cū maleficus quęstionaretur qualiter talia procurasset, aut quō reus esse posset, facīn? aperuit dicēs: Subter limen ostij domus serpentē posui, qui si amouebitur fœcunditas inhabitātibus restituetur: & sicut prędixit ita euenit. Nam licet serpens nō fuisset inuētus, quia in puluerem redactus, terra tñ omnino asportabat, & eodem anno vxori & omnibus iumētis fœcunditas restituta fuit. Aliud denicq; factū in Rychshofen paucis & vix quatuor annis elapsis contigit, famosissima quędam maleficatrix erat, vtpote quæ solo tactu, & omni hora maleficiare & aborsum procurare sciebat. In quo dum vxor cuiusdam potētis impregnata esset, & ob sui custodiā quandā obstetricem adsse recepisset, monitaq; ab eadē obstetrice fuisset ne castrum exiret, & q; præcipue a colloquio & conuersatione illius maleficæ supra dictæ se caueret. Post aliquas septimanas immemor illius monitionis castrum exiens, quasdā mulieres congregatas in quodā conuiuio visitandi gratia accessit, vbi cum paululum resedisset, malefica superuenit, & ipsam dominam quasi salutationis gratia

Biblioteca dell'Archiginnasio

super ventrē ambabus manibus tetigit, & subito puerō se dolorose mouentē persensit. Vnde territa vbi ad propria redijt, & rem gestā obstetrici narrasset. Heu inquiens iam puerum perdidistis exclamauit: & vt prædixit in partu contigit. Nam nec aborsum integrum, sed paulatim frustra iam capitis iamq; pedum & manuū peperit. Magna vtiq; ex diuina permissione castigatio in pœnam eius, vt delicet mariti qui tales maleficas punire, & iniurias creatoris vlcisci deberet. Fuit & in oppido Merspurg Constantiensis diocesis quidam iuuenis intantū maleficiatus, quod nullum actum carnalem cum aliqua dempta vna exercere poterat. Multis etiam audientibus retulit, quod sapissime dum eam declinare & alias terras inhabitare, & fugā capere volebat. Adhuc interdum nocturno tempore assurgere, & festine cursu velocissimo, iam per terrā: iamper aerem quasi volando redire volebat.

¶ De modo quo membra virilia auferre solent.
Capitulum VII.

SED & hoc quod membra virilia auferre solent, non quidem in rerum veritate corpora humana illis spoliando, sed præstigiosa arte occultādo, vt supra in quæstione desuper tacta declaratum est, aliqua gesta in medīū producamus. In oppido nanq; Rauenspurg iuuenis quidam iuuenculæ adhæsit, quam relinquere volēs membrum virile perdidit, præstigiosa vtiq; arte: vt nihil videre aut tangere præter planum corpus posset. Anxius inde cellare quoddam adijt, vt vinum emeret, & paululum residens mulieri: cui alteri superueniente causam tristiciæ suæ aperiendo singula enarrauit: & ita esse corpore demonstrabat. Astuta illa an ne aliquam suspectam haberet inquisiuit. Et ille vtiq;: talem ipsam denominādo, & rem gestā narrando manifestauit. Et illa. Expedit vt per violentia aliquam vbi beniuolētia tibi nō suffragatur, pro acquirenda sanitate ipsam inducas. At iuuenis in crepusculo noctis viam

viam quam transire malefica solebat obseruauit, & ipsam reperiens dum pro sanitate corporis sibi reddenda supplicaret. Et illa se innoxiam, nec quicquam scire assereret, ipsam inuadendo manutergium quoddam ad collum fortiter comprimendo strinxit, dixit: Nisi mihi sanitatem restituas, é manibus meis peribis. Vnde illa quia clamare nō poterat, & iam facies tumefacta nigrescebat. Sine, inquit, me liberam & te sanabo. Et iuuenis dum nodum & strictura laxasset, malefica manu ipsum inter femora seu coxas tetigit, dicens: iam habes quod desideras. Et iuuenis vt poltmodum referebat notabiliter persenserat antequā visu aut tactu seipsum certificasset membrū sibi ex tactu duntaxat maleficæ fuisse restitutum. Simile. Venerandus quidam pater honestate vitæ & scientia præclarus in ordine, é conuentu Spirensi referre solebat. Quadam, inquit, die, dum confessionis audientię instarem, iuuenis quidam accessit, & inter verba confessionis membrum virile lamentabiliter se perdidisse asseruit. Admirans ego pater, & verbis suis faciliter credere nolens, eo quod leuis corde qui facilē credit, à sapiente judicatur. Experientia didici per visum, nihil cernendo, dum iuuenis locum vestes detegendo demonstrasset, vnde in me sanoq; consilio vsus, an ne aliquam haberet suspectam, quæ ei tale maleficium intulisset, inquisiui, & iuuenis: vnam se habere suspectam sed absentem, & in Vvormatia residentem asseruit. Tunc ego: hec tibi iniungo, quanto citius ipsam accedas, & promissionibus ac blandis verbis pro posse ipsam emollire studeas, quod & fecit. Nam post paucos dies reuersus est, gratias mihi referens, se sanum & cuncta recuperasse asseruit, & sic verbis credidi, experientia tamen visus certificatus denuo. Sunt tamen & hīc aliqua notanda ad intelligendum clarius quæ supra de eadem materia tacta sunt. Primo q nullo modo credendum est talia membra euelli, aut segregari à corporibus, sed arte præstigiosa per dæmonem, vt nec videri aut tangi valeant, occultari. Et hoc

 auctō-

Biblioteca dell'Archiginnasio

auctoritate & ratione, licet supra tactū sit, vbi Alexander de Ales parte secunda dicit. Prestigium proprie sumptum est illa illusio demonis quæ nō habet causam ex parte mutationis rei, sed solummodo ex parte cognoscentis, qui deluditur, siue quantum ad interiores sensus, siue quantū ad exteriores. Super hæc tamen verba notandum q̄ hīc illuduntur duo sensus exteriores, scilicet, visus & tactus, & non interiores, vt sunt sensus, cōmunis phantasia, imaginatiua, extimatiua & memoria, licet S. Thomas tantummodo ponat quatuor, vt supra tactū est, eo q̄ phantasiam & imaginatiuam ponit vnam, & bene, pauca enim differentia est inter imaginari & phantasiari. Tho. in 1. part. q. 79. Et hi sensus immutantur, & non exteriores solum, quando nihil occultatur vel manifestatur vel vigilando, vel dormiendo. Vigilando, vt dū res aliter videtur quam in se sit, vt cum quis videt aliquem equum cum assessore deuorantem, aut in bestiam esse hominem transformatū, aut seipsum bestiam esse, & cū bestiis debere incedere æstimantem, tunc enim sensus exteriores deluduntur & occupantur per interiores, quia virtute dæmonum species sensibiles dudum reseruate in thesauro specierum sensibiliū vt est memoria, non illa intellectiua in qua species intelligibiles conseruantur, sed memoria quæ est conseruatrix specierum sensibilium, quæ etiam est in posteriori parte capitis, educuntur virtute dæmonū, Deo interdū permittente, ad sensum cōmunem imaginatiuā, & tam fortiter imprimuntur, q̄ ficut necesse habet imaginate equum vel bestiam per impetuosum actū, quo dæmon educit de memoria speciem equi vel bestiæ, ita necesse habet æstimare se videre per oculos exteriores tātum talem bestiā, quæ in re ab extra nō est bestia, sed per impetuosam demonis operationē, mediātibus illis speciebus sic videtur. Nec mirum videatur q̄ dæmones possunt cū & natura hoc facere potest etiā defectuosa, vt patet in freneticis, melancolicis, maniacis, & ebriis aliquibus qui nō possunt discernere. Et se-

netici putant se mira vidisse, & videre bestias & alia horrenda, cū tamen nihil in rerum veritate, vide supra in quæstione. An maleficæ mentes hoīm ad amotē vel odiū possunt immutare, vbi plura notātur. Est demum & ratio in se clara. Nam cū dæmon habeat quandā potestatem super quasdā res inferiores, excipiendo tantummō animā. Ideo potest & circa istas res aliquas immutatiōes facere quādo Deus sinit vt res appareāt aliter q̄ sint. Et hoc vt dixi aut turbādo aut illudendo organū visus, vt res clara videatur nubilosa, sicut etiā post fletū, ꝓpter humores collectos lumen aliter appareat q̄ ante, vel operādo in imaginatiuā potentiā per transmutationē specierū sensibiliū vt dictū est, vel humores varios mouēdo, vt appareāt ignea vel aquea quæ sunt terrestria vel sicca, vt quidā faciunt q̄ oēs in habitatione aliqua habent se vestimētis exuere & denudare putantes se in aquis natare. Vlterius aūt super modū præfatū quæritur, An hmōi illusiones indifferenter bonis & malis accidere possunt, sicut vt Inferi² patebit, corporales aliæ infirmitates etiā in gratia existentib. inferri a maleficis possunt. Super quo inhærendo verbis Cassiani col. 2. abbatis Sireni, dicendū est q̄ non, vnde oēs isti qui sic illuduntur presumuntur in peccatis mortalibus esse, dicit em ex verbis Anthonij patet dæmonem nullatenus posse mentem cuiuscunq; vel corpus inuadere, nec habere facultatē aliquam in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primo destitueret oīb⁹ cogitationib. sanctis ac spirituali cōtemplatione vacuā nudamq; reddiderit. Cōcordat cū eo q̄ philo. 2. de cons. ad Boetiū tangit. Talia tibi cōtuleram? arma quę nisi prior abiecisses inuicta te firmitate tuerentur. Vnde Cassia. ibidē refert de duobus maleficis paganis q̄ differentes in malicia successiue p̄ sua maleficia dæmones miserūt ad cellā B. Anthonij, vt eū tentationib. exinde fugarent odio viri S. infecti, eo q̄ multitudo populi ad eum quotidie cōfluebat. Qui dæmones licet amarissimis cogitationū stimulis eū pullarūt, illos tñ repulit signo crucis

Biblioteca dell'Archiginnasio

fronti & pectori impresso, & orationum incubationibus insistendo. Ira dicere possumus q̃ omnes qui sic à dæmonibus ludificantur absque aliis infirmitatibus corporalibus, vtique diuina gratia inhabitante carent. Vnde & illud Thobiæ 6. Qui libidini deseruiunt, in eos diabolus accipit potestatem Concordat & illud quod supra circa primam partem tractatus in quæstione. An maleficæ operantur circa homines in bestiales formas illos transmurando tactum est, vbi iuuencula conuersa fuit in equam sua assimulatione, & oim eam aspicentium, dempto S. Machario, cuius sensus diabolus illudere non poterat, ad quem ducta pro sanitate, cum iam verã mulierem & non equam aspiceret, & è conuerso omnes alij acclamarent q̃ equa eis videretur. Ipse sanctus suis orationibus eam & alios á tali illusione liberauit, asserens hoc ei accidisse quia diuinis nõ vacasset, nec sacramenta vt dicebat, scilicet, confessionis & eucharistiæ vt decebat, frequentasset. Vnde iuuenis qui eam de turpitudine sollicitauerat, licet renuisset ex honestate, tamen Iudeus maleficus quem iuuenis ea de causa vt iuuenculam maleficiaret accesserat, virtute dęmonis eam in equam conuerterat. Summariè concludamus quod in bonis fortunæ, sicut sunt res exteriores, vt bona temporalia, fama & sanitas corporis, licet boni per dæmones & sua membra lædi possint in eorum meritum & probationem, sicut de beato Iob patuit, qui in talibus per dæmonẽ læsus fuit. Tamen eius inuitis, sicut in nullum peccatũ per maleficia trahi possunt aut violentari, licet ab intra & in carne ab extra valeant tentari. Item etiam nec huiusmodi illusiones phantasticas actiuè & passiuè inferre possunt. Actiuè, vt eorum sensus haberent dęmones illudere, sicut aliorum in charitate non existentium. Passiuè, vt eis eorũ membra prestigiosa illusione haberent auferre, hæc enim duo beato Iob nunquam diabolus inferre potuisset, præsertim passiuum nocumentum, super actum venereum, qui tantæ continentiæ erat, vt dicere posset: Pepigi fœdus

cum oculis meis, ne quidem cogitarem de virgine.

A fortiori de muliere aliena, cum tamen super peccatores dæmon magnam noscitur (ex verbis Euangelij Luce. 11. Cum fortis armatus custodit atriũ suum, in pace sunt oia quæ possider) habere potentiã. Verum ex his si quis quæreret circa illusiones membris virilis, quod licet illam illusionem non posset: dæmon existenti in gratia inferre passiue. An ne posset actiue vt .s. existẽs in gratia illuderetur in suo visu, quia videret membrũ annexum: cum tamen ille qui sibi existimaret ablatum, non videret annexum: nec etiam alij circunstantes, quod si cõcedatur videtur esse contra prædicta. Potest dici quod quia non tanta vis existit in damno actiuo sicut passiuo, capiendo actiuum non qui actiue intulit: sed qui damnum ab extra videt: vt de se patet. Ideo existens in gratia licet posset videre damnũ alterius: & in illo dæmon sensus eius illuderet. Non tamẽ posset sibiipsi tale damnum inferre passiue: vt scilicet suo membro priuaretur cum libidini nõ deseruit, sicut per oppositũ, vt angelus dixit Thobiæ. Qui libidini vacant dæmonium accipit potestatem. Quid denicq̃ sentiendũ super eas maleficas q̃ huiusmodi membra in copioso interdum numero: vt viginti vel triginta mẽbra insimul ad nidum auium: vel ad aliquod scrinium includunt, vbi & quasi ad viuentia membra se mouent: vel auenam vel pabulum consumenda, prout á multis visa sunt & cõmunis fama refert. Dicendum quod diabolica operatione & illusione cuncta exercentur, sic enim sensus videntium illuduntur modis supra tactis. Retulit enim quidam quod dum membrum perdidisset: & quendam maleficam causæ recuperandæ suæ sanitatis accessisset. Illa vt quendam arborem ascẽderet infirmo iniunxit: & vt de nido in quo plurima erant membra, si quid vellet accipere posset indulsit. Et cum ille magnum quoddam accipere attentasset non ait malefica illud accipias: & quia vni ex plebanis attineret subiunxit: hæc omnia vtiq̃ præstigiosa illusione fieri

ne fieri á dæmonibus modis supra tactis organũ visus p̃ transmutationem specierum sensibilium in imaginatiuã potentiam turbando. Nec enim oportet asserere q̃ dæmones sint in assumptis sic membris ostendentes quemadmodum solent in assumptis corporibus ex aere maleficis, & interdum hominibus apparere, & cum eis conuersari. Ratio est, quia faciliori modo, videlicet per motum interiorẽ localem specierum sensibilium ex conseruatoria seu memoratiua potentia ad imaginatiuã ista facere possunt. Et si quis dicere vellet quod etiã simili modo facere possent, vbi in assumptis corporibus asseruntur maleficis aut aliis hominibus conuersari, vt videlicet tales apparitiones facerent per transmutationem specierũ sensibilium in imaginatiuam potentiam, vt homines dum putarent dæmones in assumptis corporibus esse p̃sentes, tunc non essent nisi tales specierum sensibilium in interioribus potentiis immutationes. Dicendum quod si nil aliud dæmon offendere vellet, nisi tantummodo humana effigie præsentationem, tunc vtiq; opus non esset ei in assumpto corpore apparere, cum sufficienter per præfatam transmutationem hoc efficere posset. Non autem quia aliora habet exercere, puta loqui consueſci, & aliis spurcitiis intendere. Ideo & ipsum p̃sentem esse oportet ab extra visui realiter in assumpto corpore se obiiciendo, quia virtus angeli ibi est vbi operatur secundũ docto. In quæstione vero qua queritur. Quid si dæmon per se absq; malefica membrũ virile alicui auferret, an aliqua sit differentia inter vnam ablationem & alteram. Dici potest vltra illa quæ tanguntur in prima parte tractatus in quæstione, an maleficæ membra virilia possint auferre, q̃ vbi dæmon per se membrũ auferret, tunc verè & realiter auferret, & verè & realiter restitueret quandocunq; restituere haberet. In secundo sicut non absq; læsione, ita non absq; dolore auferret. Tertio q̃ nunquam nisi coactus per bonũ angelum hoc faceret, eo q̃ materiã sui lucri amputare haberet, nouit em̃ plura maleficia

ficia super illum actũ exercere q̃ super alios humanos actus sicut em̃ Deus plus p̃mittit illũ actu maleficiare q̃ alios humanos actus, vt supra tactũ est, quæ singula locũ nõ habent vbi p̃ maleficas, Deo p̃mittente operatur. Et si dubitatur an dæmon plus affectat hoies & creaturas p̃ seipsum lędere q̃ per maleficas, dici potest q̃ nulla est cõparatio. Infinitum em̃ plus affectat p̃ maleficas lędere. Tum quia maiorem infert Deo contumeliã, creaturã sibi dicatam vsurpando. Secundo, quia cũ Deus amplius offenditur, amplius sibi nocendi hominibus potestas permittitur. Tertio propter sui lucrum, quod in perditionem statuit animarum.

¶ De modo quo hoies in bestiales formas transformãt.

Capitulum VIII.

SED & hoc quod maleficæ homines in bestiales formas virtute dæmonum, qua talia principaliter operatur transformant. Licet in prima par. operis, quæst. an talia maleficæ valeant efficere, satis sit declaratum, quia tamẽ aliquibus illa quæstio sub suis argumentis & solutionibus nimis posset esse obscura, p̃sertim cũ acta & gesta super hæc non sunt deducta. Modus etiam quo seipsas sic transformant nõ est expressus, ideo p̃sens addenda est declaratio per solutiones plurimorũ dubiorũ. Et primo q̃ canon ille 26. q. 5. Episcopi. non est sic nudé intelligendus circa hanc materiã, prout plures etiam docti, sed vtinã bene docti decipiũtur, & qui publicé in eorũ sermonibus asserere nõ verẽtur, huiusmodi trãsmutationes p̃stigiosas nullo modo etiã virtute dæmonũ posse fieri. Et hoc vtiq; in magnum fidei detrimentũ, vt sæpe tactũ est. & maleficarũ cõfortationẽ, quæ & multũ de talibus cõgaudent sermonibus. Contingit aũt hoc hmõi prædicatoribus, eo q̃ in cortice & nõ in medulla verborum canonis laborant, vt supra tactũ est. Cum em̃ dicit: Quisquis credit posse fieri aliquã creaturã, aut in melius aut in deterius transmutari, aut transformari in aliam speciem vel in aliã similitudinem nisi ab ipso

Biblioteca dell'Archiginnasio

ipso creatore qui omnia fecit, procul dubio infidelis est. Hîc pius lector attendat ad duo principalia. Primo super verbum fieri. Secundo super verba, in aliam similitudinē conuerti. Super primum sit resolutus ꝙ fieri capitur dupliciter, videlicet, pro creari, & pro naturali productione alicuius rei. Primo modo soli Deo conuenit, vt notū est, qui sua infinita potentia aliquid ex nihilo creare potest. Secundo modo distinguendum est de creaturis, quia aut sunt creaturæ perfectæ, vt homo, asinus, &c. aut sunt imperfectæ, vt serpentes, ranæ, mures, &c. quę ideo dicuntur imperfectę, quia ex putrefactione generari etiam possunt, licet enim semper de primis loquitur canon, non de secundis quod potest patere, eo quod Albertus in lib. de animalib⁹ vbi quærit, an dæmones possint facere vera animalia. Et respondit quod sic, sed hoc quō ad imperfecta animalia, etiam cum ea differentia quod non instanti sicut Deus operatur, sed motu quodā licet subito, sicut patet de maleficis Exo. 7. si placet vide aliqua quæ in notata quæstione tangūtur, circa primam partem operis, & in solutione primi argumenti. Super secundum vbi tangitur quod nō possunt aliquam creaturam transmutare. Dicas quod est duplex transmutatio, substantialis & accidentalis, & hęc accidentalis iterum duplex, quia per formam naturalem & inherentem rei quæ videtur, vel per formā non inhærentem rei quæ videtur, sed inhærentem organis & potentiis ipsius vidētis. De primis loquitur canon, & præcipuē de formali seu quidditatiua transmutatione, prout vna substantia in aliam transmutatur, cuiusmodi solus Deus qui talium quidditatum creator existit, facere potest, loquitur etiam & de secūda, licet illam dęmon efficere possit, inquantum per infirmitates diuina permissione immissas, aliqua forma accidentali corpori inducitur, vt vbi leprosa facies appareret, vel huius simile, sed quia propriē de his non loquimur, sed de prestigiosa apparitione secundum quā videntur res transmutari in alias similitudines.

Dicimus

Dicimus quod has transmutationes allegat. cā. excludere non potest, quod authoritate, ratione, & experientia insimul, ex his quæ supra certa experimenta quæ Augustin. lib. 18. cap. 17. de ciuita. Dei, refert deducuntur, & per varias quæstiones illa etiam declarando, nam inter alias præstigiosas transformationes refert quod famosissima maga Circes mutauerit socios Vlyxis in bestias. Et ꝙ quædā stabulariæ mulieres cōuertissent hospites suos in iumenta onera portantia. Refert etiā socios Diomedis in aues conuersos: & ꝙ postea longo tempore circa templum Diomedis volassent. Et quod præstantius narrasset de patre suo veraciter, quod ipse pater dixisset se caballum fuisse, & annona cum alijs animalib⁹ baiulasse. De primo nanq; quod socijs Vlyxis fuissent in bestias mutati, ibi vtiq; sola apparentia fuit, & oculorum deceptio: ita quod forma illa bestialis educta fuit de conseruatorio, seu memoria specierum ad ipsam vim imaginatiuā, vnde & visio imaginaria causabatur: & consequenter ex forti impressione in potentias alias: & organa videns æstimabat se bestiam videre modo quo supra in præcedenti ca. tactum est: sed quomodo ista fieri possunt virtute dæmonis sine læsione infra patebit. De secundo vero vbi hospites in iumenta onera portantia à stabularijs conuertebantur, & similiter hoc quod Præstantij pater se æquū fuisse & bladum portasse narratur. Notandum, quod ibi tres fuerunt deceptiones. Prima, quod illi homines præstigiosa arte videbantur conuersi in iumenta, quæ conuersio facta fuit modo supra tacto. Secunda, quod illa onera vbi excedebant vires portantiū dæmones inuisibiliter illa attulerūt. Tertia, quod illi qui alijs videbantur transmutati in species, sibi ipsis etiam videbantur se in bestias cōuersos: sicut Nabuchodonosor contigit, vbi septem tempora super eum fuerunt immutata, vt fœnum quasi bos comederet. De illo autem quod socij Diomedis fuissent in aues conuersi: & circa templū volasse. Dicendum, quod ille Diomedes quia

P in exi-

Biblioteca dell'Archiginnasio

in exitu Græcorum circa obsidionem ciuitatis Troie fuerat vbi ad propria redire volebat, in mari cum socijs submersus fuit: Ideo cum suggestione cuiusdam idoli templū sibi quasi inter deos annumeratus esset cōstructum fuerat, dæmones in confirmationem erroris longo tempore tanquam aues loco eorū volabant: quare & aliud genus superititionis à prædictis prestigijs ibi fuit, quia videlicet nō per reductionē specierū sensibiliū ad vim imaginatiuam: sed in assumptis corporibus tanquam aues volantes se oculis aspicientium ingerebant, ꝙ si quæritur. An etiā prædicto modo per reductionē specierum sensibiliū aspicientes illudere potuissent, vt dæmones non in assumptis corporibus ex aëre tanquā volantes aues se ingessissent. Dicendum ꝙ sic. Nam & opinio quorundam fuit, vt recitat S. Tho. in. 2. sent. dist. 8. ar. 2. quod angeli quicunq; siue boni siue mali nunquam assumerēt corpora, sed ꝙ omnia quæ de eorum apparitionibus leguntur in scripturis facta fuerint in præstigijs, vel secūdum visionē imaginariā. In quibus verbis notatur à doctore sancto differentia inter præstigium & imaginariā visionē. Quia præstigium potest habere rem ab extra corporali visui se obiicientē. Licet aliter videatur quam sit. Imaginaria aūt visio non hoc necessario requirit, vt videlicet res ab extra obijciatur, sed potest fieri absq; illa exteriori obiectione: tantūmodo per illas interiores species sensibiles vbi ad vim imaginariam reducuntur. Vnde illorum opinionem sequēdo socij Diomedis non fuerunt repræsentati per dæmones in assumptis corporibus & similitudinibus auiū, sed tantūmodo fantastica & imaginaria visione per illarū videlicet specierū sensibilium reductionē &c. vt supra. Sed quia doctor sanctus opinionē illā vt errorē, & non vt opinionē simplicē reprobat, licet non vt hæresim forte vt pie creditur: cum etiam tales apparitiones imaginarie interdum à bonis, & à malis angelis fuerint absq; corporibus assumptis visitate. Ideo vt ibidē dicit: cum sancti cōmuniter dicūt angelos etiam corporali visione apparuisse: & talis apparitio sit in assumptis corporibus. Textus etiā scripturę sacrę super tales corporales apparitiones plus concordat, quam super imaginarias aut præstigiosas. Ideo ex his ad præsens dicere possumus etiā super quascunq; visiones consimiles illis de socijs Diomedis, ꝙ licet illi socij imaginaria visione videntiū potuissent opere dęmonum videri modo quo dictū est, tamen potius præsumitur: ꝙ per dæmones in assumptis corporibus ex elemento aëris, tanquam aues volantes fuerint visi: aut ꝙ aliæ aues naturales à dæmonibus agitare illos repræsentauerint.

¶ Qualiter dæmones intra corpora & capita existunt sine lęsione, qū prestigiosas operātur transmutationes. Capitulum. IX.

QVOD si vlterius super modū præstigiose transmutationis quæritur. An intra corpora & capita tunc existant, & an tales sint tanquā obsessi à dæmonibus æstimandi, & qualiter fieri possit: vt absq; læsione potentiarum & viriū interiorū possint species ab vna potentia interiori ad aliam deducere. Et vtrum tale opus debeat censeri miraculosum factū aut non. Ad primū oportet distinguere de præstigio & illusione, eo ꝙ vt dictum est. Illa illusio fit enim interdum super sensus exteriores: interdū super interiores vsq; ad sensum exteriorem. Prima ergo licet possit fieri absq; hoc ꝙ dæmones intrent potētias exteriores illas occupando: sed tantum exterius deludendo, vt ibi corpus aliquod occultare vellet, per interpositionē alicuius alterius corporis, vel alio quocūq; modo. Aut vbi per se corpus assumeret, & se visui obiiceret. Secūda tamen nō potest fieri nisi ipsū caput & potētias principaliter occupet. Et hoc ostēditur authoritate & ratione. Nec obstare potest, ꝙ duo spūs creati nō possunt esse in vno & eodē loco, & aīa sit in quālibet parte tēporis. Est aūt authoritas sup hoc Damasceni.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Angelus ibi est vbi operatur. Ratio sancti Tho. 1. sen. d. 7. ar. 3. Omnes angeli boni & mali ex virtute naturali q̄ præstantior vtiq; est, quacunq; corporali habent potestatem transmutandi corpora nostra. Patet hoc nedum propter præstantiam & nobilitatem naturæ. Sed & ideo q̄ tota machina mundi & creatura corporalis administratur per angelos. Greg. 4. dialo. In hunc mundum visibilem nihil nisi p̄ creaturam inuisibilem disponi potest: tamen oia corporalia reguntur per angelos, sicut & mores orbium asseruntur, non solū a doctoribus sanctis: sed etiam a philosophis omnib⁹. Patet, & ex eo quod omnia corpora humana mouētur ab animabus, sicut omnia alia per corpora cœlestia & per ipsorū motores. Si cui placet videat S. Tho. in 1. parte. q. 90. ar. 1. Ex quo concluditur quod quia dæmones vbi operantur ibi sunt, ideo quando fantasias & interiores potentias perturbant, tunc etiā ibi existunt. Item licet illabi animæ illi sit tantum possibile qui eam creauit: tamen dæmones etiā illabi possunt Deo permittente corporibus nostris. Et quia pro tunc possunt impressiones facere in potētias interiores affixas organis corporalibus. Ideo & per illas impressiones sicut immutantur organa, ita immutātur operationes potentiarum, modo quo dictum est, quod educere possunt species reseruatas in vna, potentias affixa organa sicut ex memoria q̄ est in vltima parte capitis, educit speciem equi localiter mouendo illud fantasma vsq; ad mediam partem capitis, vbi est cellula virtutis imaginatiuæ, & demū consequenter vsq; ad sensum communē, cuius residentia est in anteriori parte capitis. Et omnia subito sic immutare & perturbare possunt: vt forme tales necessario æstimentur. & si exteriori visui obiicerētur. Exemplum patuit ex naturali defectu in freneticis & alijs maniacis. Quod si quæritur, quomodo hoc absq; dolore capitis efficere possit facilis est responsio. Primo, quia enim organa nō diuidit, nec immutat quæ ad ipsorū subiectum: sed tantummodo species

ciem mouet. Item secundo, quia non alterat immittendo aliquam qualitatē actiuam: vnde necessario passio sequatur, cum & ipse in se dæmon omni qualitate corporali careat: ideo sine alio talia operari potest. Item tertio, quia vt dictum est tantummodo facit transmutationes per motum localē, ab vno organo ad aliud & non per alios motus, ex quibus alterationes læsiuæ interdum causantur. Illud ergo q̄ difficultatem facit quod quia duo spiritus nō possunt esse in eodem loco pura diffinitiue: & anima etiā existit in capite, quomodo tunc dæmones ibidem existere possunt. Dicendum: quod residentia animæ assignatur centro cordis, in quo vitam influendo omnibus membris cōmunicat. Et exemplum datur de aranea in medio telæ, quæ sentit tactum ex omni parte. Tamen quia dictum Augustini in libro de spiritu & anima, quod est tota in toto: & tota in qualibet parte corporis. Ideo dato quod sit in capite adhuc dæmon ibi operari potest: quia alia est eius operatio ab operatione animæ, cum operatio animæ in corpore est: vt informat & vitam influat, vnde est ibi sicut forma in materia, non sicut in loco. Dæmon aūt sicut in tali parte corporis, & tali loco immutando & operando circa species sensibiles, vnde quia nulla confusio operationum est inter eos. Ideo vtrunq; simul in eadem parte corporis esse possunt. Ad illud. An tales sint tanquam obsessi & arreptici, id est, a dæmonibus arrepti æstimandi: quia specialem hoc vult habere declarationem. An videlicet hoc possibile sit, vt opere maleficorum aliquis vt obsessus a dæmone. i. quod dæmon cū possideat vere & corporaliter. Ideo de tali materia specialis tractabitur mod⁹ in capitulo sequēti: habet enim & hoc specialem difficultatem. An operibus maleficorum id fieri valeat. Ad illud tantummodo. An temporalia opera maleficorum & dæmonum sint ad modum miraculorum operum censenda: ita quod debeant opera miraculosa æstimari. Dicendum, quod sic inquantum fiunt præter ordinem naturæ creatæ

Biblioteca dell'Archiginnasio

nobis notę per virtutem creaturæ nobis ignotæ, licet non
sint propriæ miracula ficut illa quæ fiunt præter ordinem
totius naturæ creatæ: qualia sunt miracula Dei & sancto
rũ. Vide quæ in prima parte operis sub quinta quæstione
& reprobatione tertij erroris, tacta sunt vltra quæ adden
da sunt, hęc propter eos qui huiusmodi opera impugnare
possent quasi non debeant censeri opera miraculosa: sed
simpliciter opera diabolica, eo ꝙ cum miracula sint data
in confirmationẽ fidei non debent cõcedi fidei aduersario.
Tum etiã quia signa antichristi dicũtur ab apostolo signa
mendacia. Sed dicendum ad primũ ꝙ miracula facere est
donum gratiæ gratis datæ. Vnde ficut per malos possunt
fieri hoies, ita & per malos spiritus in his videlicet ad quę
eorum virtus extendere se potest. Vnde etiã discernuntur
miracula per bonos facta ab illis, quæ per malos fiunt ad
minus tripliciter. Primo ex efficacia virtutis operantis,
quia signa facta per bonos diuina virtute fiunt, in illis etiã
ad quę virtus actiue naturę se nullo modo extendit: ficut
suscitare mortuos & huiusmodi: quæ dæmones secundũ
veritatẽ facere nõ possunt: sed in præstigijs tantũ: vt Sy
mon magus de mortuo cuius caput agitabat, quæ diu du
rare nõ possunt. Secundo, ex vtilitate signorũ, quia signa
per bonos facta sunt de rebus vtilibus, vt in curationibus
infirmitatũ: & huiusmodi. Signa aũt per maleficas facta
sunt de rebus nociuis vel vanis ficut ꝙ volant in aëre, vel
reddant membra hoim stupida & hmoi. Et hanc differen
tiã assignat beatus Petrus in itinerario Clementis. Tertia,
differentia est quantũ ad fidẽ, quia signa bonorũ ordinãtur
ad ædificationẽ fidei & bonorum morum. Sed signa ma
lorũ sunt in manifestũ nocumentum fidei & honestatis.
Etiam quantum ad modũ operandi differũt, quia boni o
perantur mirabilia per inuocationem diuini nominis, ple
& reuerenter. Sed malefici & mali quibusdã deliramẽtis,
& dæmonũ inuocationibus. Aliud etiã non obstat, quod
videlicet apostolus opera diaboli & antichristi nominat

signa

signa mendacia, quia tunc illa mirabilia quæ fient ab eo dĩ
uina permissione sunt vera: & etiã falsa diuersis respectibus. Vera in illis quæ fiunt virtute dæmonis, ad quæ eius virtus se extendere potest. Falsa, quando faciet ea ad quæ sua virtus se non potest extendere, vt suscitare mortuos: illuminare cæcos: quia in primo vbi facere attentabit, aut intrabit corpus defuncti, aut illud amouebit, & loco illi⁹ ipse in assumpto corpore ex aëre se præsentabit, & sic in secundo præstigiosa arte visum auferet: aut infirmitates alias, & subito sanabit a lęsione cessando, non qualitates interiores rectificando: ficut in legenda Barto. ponitur. Possunt etiam omnia mirabilia opera antichristi & maleficarũ dici signa mendacia, inquantum solummodo ad decipiendũ fiunt iam: & tunc operabitur antichristus. Hæc Thomas dist. 8. de virtute dæmonum in operando. Posset etiam hĩc adduci differentia miraculorum quæ ponitur in compendio theologicę veritatis, & inter mirum & miraculum: quia cum miraculũ proprie quatuor requirat. f. ꝙ fit a Deo, & quod sit præter existentiam naturæ, contra cuius ordinem fit. & tertio ꝙ sit euidens. & quarto quod ad fidei corroborationem: quia ergo in operibus maleficarum primũ & vltimum ad minus deficiunt, ideo mira opera, non aũt miracula dici possunt. Ea etiam ratione: quia & si aliquo modo miracula dici possunt, quia tamen quædam sunt supra naturam, quædam contra naturam, quædam præter naturam. Et supra naturã sunt illa in quibus non est simile in natura: nec in eius potentia, vt virginem parere. Contra naturam, vt quæ fiunt vsu contratio naturæ, terminãtur autem ad conforme naturæ, vt cæci illuminatio. Et præter naturam vt quæ fiunt ordini simili naturæ, vt in mutatione virgarum in serpentes: quod natura facere potuisset per longam putrefactionem propter rationes seminales: sic etiam opera magorum dicentur mirabilia. Rem gestam narrare expedit, & paulum eius declarationi insistere. Est oppidum in dioceſi

Biblioteca dell'Archiginnasio

Argentinenſi, cuius nomen occultare ordo charitatis & honeſtatis poſtulat. In quo laborator quadam die dum ligna ad comburendum duntaxat in domo ſecaret. Catus quidem non paruę quantitatis ipſum moleſtare ei importune ſe obiiciendo niſus eſt: quem abiendo ecce alius maioris quātitatis ſimul cum priori acrius ipſum aggrediuntur: quos iterum vbi repellere volebat ecce tres pariter: & iam verſus vultum ſaliendo, iamq; inter tibias morſibus lacerando ipſum aggrediūtur. Perterritus inde, & vt retulit maiori anxietate nunquam perplexus ſigno crucis ſe muniendo: & opus prætermittendo per inciſa ligna catos infeſtos: & modo ad faciem: modo ad guttur, denuo ſaltantes iam vnam ad caput: iam alteram ad pedes: aut ſuper dorſum percutiendo vix abegit. Et ecce poſt horæ ſpacium dum iterum ſuo opere inſiſteret: duo famuli oppidi conſulum tanquam malefactorem ipſum capientes: ad præſentiam Baliui ſeu iudicis ducere volebant, q iudex à longe ipſum aſpiciens: nec audientiam ſibi præſtare volens: imperat vt ad profundum cuiuſdam turris ſeu carceris vbi plectendi includebantur ad mortem proijceretur. Eiulans ille, & cur talia pateretur: cum in nullo crimine ſe conſcium agnoſceret, per triduum cuſtodibus carceris quærulose lamentabatur. Et hi quidē quanto pro audientia ſibi præſtanda amplius inſtaret. Tanto acrius iudex ita ſæuiebat verbis cōtumelioſis, aſſerens qualiter & quomodo tantus maleficator adhuc reatum ſuum non agnoſceret, aut quomodo ſe innocentem proclamaret: cum euidentia facti eius flagitia horrenda demonſtrarent. Et cum hi nil proficerent, tamen ſuaſu aliorum conſulum iudex inductus audientiam ſibi præſtare habuit. Eductus itaq; de carcere, cum ante iudicē ſtaret, & iudex ipſum intueri renueret pauper genibus aliorum circunſedentium: prouolutus petijt vt cauſa ſuæ calamitatis ſibi aperiretur, ſicq; iudex hæc verba prorupit. Tu ſceleſtiſſimus hoīm quomodo tua flagitia non recognoſcis? Ecce tali die & tali

hora tres matronas, præcipuas huius ciuitatis vulneraſti, vt in lectis decūbentes: nec ſurgere aut mouere ſe valeāt. Refocillatus pauper, & de die & hora ac de euentu rei apud ſe ruminans, dixit. En diebus vitæ meæ mulierem nunquam percuſsi aut verberaui: & quod tali die & hora ſectioni lignorum inſteti, teſtiū legitima productione probabo. Sed & veſtri familiares ſequēti hora huic operi me inſiſtentem comparuerunt. Tunc iterum furibundus iudex. Ecce ait quomodo ſcelera ſua palliare nititur. Mulieres verbera deplangunt: demonſtrant, & ꝙ eas percuſſerit publice teſtantur. Tunc pauper amplius ſuper euentum rei ruminans. Illa inquit hora creaturas me percuſsiſſe recolo: non autem mulieres. Attoniti circunſedentes, & vt cuiuſmodi creaturas percuſſerit reſerari cupiunt. Tunc ille rem geſtam & prout ſupra tactum eſt: omnibus ſtupentibus recitauit. Et intelligētes opus dęmonis fuiſſe, pauperem ſolutum & illeſum abire: & ꝙ negocium nulli reuelaret pręcipiunt. Sed nec à fidei zelatoribus qui & interfuerant euentus occultari potuit, ſuper quem modum aliqua diſſerendo. An ne dæmones in aſſumptis ſic effigijs abſque præſentia maleficarum apparuerunt: aut earum corporalis præſentia pręſtigioſo artificio in beſtiales illas formas tranſmutata fuerit. Reſpōdendo concludere oportet, quod licet vtrunq; virtute dęmonū fieri poſsit: ipſum tamen ſecundum factū fuiſſe amplius præſumitur. Nam motū localē vbi dæmones in effigijs catorū laboratorem inuaſerunt: etiam laboratoris ictus & verbera catis illata mulieribus in domo reſidentibus ſubito, & per aërem inferre potuiſſe: & hoc propter pactū mutuo dudum initū nemo dubitat. Sic enim & læſionē vel puncturam, quam inferre volunt: ſciunt alicui imagini depicto vel fuſo: vbi aliquem maleficiare volunt, quod non illi imagini ſed illum quem præſentare habet iuxta puncturas ſuper imagines factas lædunt, varia ſuper hunc modum geſta deduci poſſent. Nec valet inſtantia ſi quis obiiceret illas mulieres

Biblioteca dell'Archiginnasio

sic læsas fortasis fuisse innocentes eo, quod & per exempla tacta lesiones etiã innocentibus posse cõtingere patet. Dum aliquis ignoranter per imaginem artificialem à maleficia læditur instantia nõ valet, quia aliud est à dæmone per maleficam lædi, & aliud per ipsum dæmonẽ abiq; maleficia, quia dæmon per se in effigie animalis tunc verbera suscipit quando alteri sibi per pactum coniuncto infert. Et quando cum eius consensu ad talem apparitionem sub tali forma & modo se ingessit. Vnde sic tantũmodo noxios & sibi per pactũ coniunctos nocere potest: & nullo modo innocentes. Per maleficas aũt vbi dæmones lędere quærunt tunc etiam innocentes permissione diuina in vltionẽ tanti criminis sæpe affligunt: verum q; etiam dæmones per se interdum Deo permittente, & innocentes lædũt & dudum. Iob sanctissimum leserunt, sed vbi non fuerunt, nec vsus fuit diabolus huiusmodi prestigiosis apparitionibus, prout in tali facto & per tale fantasma cati quod animal perfidorũ est appropriatũ signum: sicut canis prædicatorũ in scripturis. Vnde semper mutuo sibi insidiantur. Et ordo prædicatorum sub figura catuli latrãtis in primo fundatore aduersus hæreses prænonstratus fuit. Præsumitur aũt q; per secundum modum maleficæ ille tres laboratorem inuasserunt: tum q; primus modus non tantum eis placuisset, tum quia secundus earũ curiositati magis congruit. In quo etiam talis ordo circa tria seruatus fuit. Primo, quo ad dæmonum instantiã sollicitãte super hoc fuerunt, & nõ dæmones ad instantiã maleficarum. Sic enim sæpissime ex earum fassionibus repertum est à nobis q; ad instantiam dæmonũ eas continuè ad mala perpetranda infestantes: plura habent facere. Et verisimile q; de se non cogitassent pauperẽ molestare. Causa aũt quare dæmones ad hoc sollicitabãt, fine dubio extitit: q; quia bene nosc̃t vbi crimina manifesta impunita remanent, amplius Deus offenditur, fides catholica dehonestatur, & ipsarũ numerus amplius augmẽtatur. Secundo, habito earũ consensu dæmones earũ corpora localiter transtulerũt, ea facilitate, qua & spiritualis virtus prestãtior corporali existit. Tertio, q; prestigiosa apparitione modo quo supra tactũ est, in formas illas bestiales cõuerse ipsum laboratorẽ inuadere habuerunt: nec defense à verberibus, sicut vtiq; ea facilitate qua translatę fuerant, eas defendere potuissent: sed verberari & verberatorẽ manifestari permiserunt, sciẽtes illa flagitia per effœminatos viros nullũ zelõ fidei habentes, remanere ob causas prætactas impunita. Alludit q; legitur de quodã sancto viro, q; dum semel prædicantẽ diabolũ in forma sacerdotis deuoti in ecclesia repperisset: & per spm̃ ipsum dæmonẽ agnouisset esse: verba sua observauit: & an bene vel male populũ informaret attẽdebat. Et dum ipsum irreprehensibilẽ, & potius criminũ obiurgatorem perpendisset: finito sermone accersito dum causam super his quæreret respondit. Ecce veritatẽ dico, sciẽs q; dum auditores sint verbi & nõ factores: amplius Deus offenditur, & lucrum meum augmentatur.

¶ De modo quo dæmones per maleficarũ operationes homines interdum substantialiter inhabitant.

Capitulum. X.

QVIA in præcedenti capitulo tactum est, qualiter dæmones etiã capita hoim aut alias partes corporis occupare & intrare, & species interiores de loco ad locum mouere possunt. Dubitare quis posset. An ne ex toto hoies ad instantiam maleficarũ obsidere possent. Et de diuersis modis obsidendi absq; maleficarũ instantia. Vnde pro harum declaratione tria sunt declaranda. Primo, de diuersis modis posidendi. Secundo, quod ad instantiã maleficarũ diuina permissione dęmones interdum omnibus illis modis posident. Tertio, acta & gesta super hęc sunt deducenda. Quo ad primum, secluso illi generali modo quo diabolus hominem cum quolibet peccato mortali inhabitat. De quo modo sanctus Thomas quol. 3. quæst. 3. sub dubio.

An

Biblioteca dell'Archiginnasio

An diabolus ſemper ſubſtantialiter inhabitat hoiem quan
docunq; peccat mortaliter. Cauſa dubitationis eius ſit: q
cum ſpiritusſanctus ſemper inhabitat hominẽ cum gratia
iuxta illud. 1. ad Corinth. 3. Templum Dei eſtis: & ſpiri-
tus Dei habitat in vobis: & gratiæ opponitur culpa, &
oppoſita habent fieri circa idem. Vbi etiam declarat quod
quia inhabitare hominem poteſt intelligi dupliciter. Vel
quantum ad animam, vel quantum ad corpus, & primo
modo cum non eſt diabolo poſſibile inhabitare animam:
eo quod ſolus Deus menti illabitur. Nec iterum diabolus
ita eſt cauſa culpæ, ſicut ſpiritus ſanctus efficit in anima
per ſe operando. Ideo ſimilitudo non valet. Quantũ vero
ad corpus dicere poſſumus, quod dupliciter diabolus po-
teſt inhabitare hoiem: ſicut etiã dupliciter hoies pariun-
tur, vel in peccato, vel in gratia exiſtentes. Primo modo,
dicere oportet q quia ex quolibet peccato mortali homo
ſeruituti diaboli addicitur: inquantũ diabolus interdum
exterius ſuggeſsit peccatum, vel quantum ad ſenſum, vel
quantum ad imaginationem. Ideo dicitur inhabitare affe
ctum hominis cum ad quemlibet motum tentationis mo
uerur, ſicut nauis in mari ſine gubernatione. Poteſt etiam
diabolus hominem ſubſtantialiter inhabitare, ſicut patet
in arreptijs: & quia hoc magis pertinet ad rationem pœnę
quam culpæ, vt patebit. Et pœnę corporales non ſemper
conſequũtur culpam, ſed quandoq; peccãtibus: & nõ pec-
cantibus inferuntur. Ideo & in gratia & extra gratiam,
exiſtentes ſecundum altitudinem incomprehenſibiliũ iu-
diciorum Dei inhabitare ſubſtantialiter poſſunt: & hic
modus poſsidendi, licet non ſit noſtræ ſpeculationis, po-
nitur tamen ne alicui impoſsibile videatur: q etiam Dei
permiſsione hoies a dæmonibus ad inſtantiam maleficarũ
ſubſtantialiter interdum inhabitant. Poſſumus ergo dice-
re q ſicut quinq; modis, dæmones per ſe abſq; maleficis
homines lædere & poſsidere poſſunt: ita & omnibus illis
modis ad inſtantiam maleficarum, cum extunc ſicut amę-
plius

plius Deus offenditur, ita & maior fæuiendi in homines
per maleficas dæmoni permittitur facultas, & modi per-
functorie recitando, hi ſunt dempto eo q vexant aliquan
do in bonis fortunæ exterioribus, quod aliquando etiam
aliquos in proprijs lædunt tantummodo corporibus, ali-
quando in corporibus ſimul & in potentijs interioribus.
Aliquando ſolum tentant intus & extra. Alios vſu ratio
nis ad tempus priuant. Alios velut beſtias irrationales
reddunt. De ſingulis dicamus. Sed prius quinq; cauſas pro
pter quas Deus permittit homines poſsideri præmittam: q
quia habent ordinem ſeruare, materia poſtulat. Nam ali-
quando quis poſsidetur pro maiori ſuo merito. Aliquan-
do pro alieno leui delicto: aliquando pro ſuo veniali pec-
cato, aliquando pro graui peccato alieno, aliquando pro
magno facinore proprio. Et his omnibus de cauſis nulli
dubium quin & Deus ad inſtantiam maleficarum per dæ-
mones etiam ſimilia fieri interdum permittat: & ſingula
ex ſcripturis, & non per noua geſta tantum probare ex-
pedit: cum ſemper noua per antiqua roborãtur. Nam de
primo patet in dialogo. Seueri, beati Martini chariſsimi
diſcipuli. vbi fertur quendam patrẽ ſanctiſsimæ vitæ tan
to doratum in gratia expellendi dæmones: vt hi nedum
verbis proprijs fugarentur, ſed etiam eiuſdem patris epi-
ſtolis & cilicio, & cum coram mundo pater eſſet celeber-
rimus ſe tentari ſenſit vana gloria, cui victo licet viriliter
reſiſteret, tamen vt humiliaretur amplius totis præcordiis
Deum precabatur, quatenus quinque menſibus a dæmone
poſsideretur, quod & factum eſt, nam eum ſtatim poſſeſ-
ſum vinculari oportebat, & omnia applicare ſibi dæmo-
niacis communia. Finito autem quinto menſe, prorſus &
ab omni vana gloria, & a dęmone liberatus eſt. Sed q hac
de cauſa quis per maleficiũ alterius poſſet a dæmone poſ-
ſideri: ſicut factum fuiſſe non legitur. Ita nec ad præſens
aſſirmatur, licet vt præmiſſum eſt incomprehẽſibilia ſint
Dei iudicia. De ſecundo autẽ, quod ex alieno leui delicto
aliquis

Biblioteca dell'Archiginnasio

aliquis possidetur. ponit exemplum beatus Gregorius de beato Eleutherio abbate viro simplicissimo, qui cum prope monasterium virginum pernoctaret: & ignoranti ordinauerunt ad suam cellam poni paruulum puerum, qui omni nocte vexabatur à dæmone. Sed eadem nocte dæmone liberatus est ad patris præsentiam. Hic cum eem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti viri. & transactis multis diebus paulo immoderate lætus de liberatione pueri: ait ad confratres suos. Diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur. Sed vbi ad seruos Dei venit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim diabolus puerum vexare cœpit. Et per lachrymas & ieiunia sancti viri, & confratrum difficulter: sed eodem die liberatus fuit. Et quidam vbi exilieno & leui delicto, quis innocens possidetur. Non mirum si propter veniale proprium, aut propter graue alienum peccatum, aut etiã propter proprium facinus, aliqui etiam ad malefícarum instantiam, per dæmones possidentur. Nam & de proprio veniali peccato patet per Cassianum colla. abba. sereni prima: dicentẽ de Mose. Moses inquit in heremo cum singularis & incõparabilis vir esset, obreprehensionem vnius sermonis, quem cõtra abbatem Macharium disputans, paulo durius protulit quandã scilicet, opinionẽ præuentus dico confestim traditus est dæmoni: vt humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia dñs intulisse videtur: ne. s. in eo vel momentanei delicti macula resideret: patuit ex miraculosa curatione. Nam cõtinuo abbate Macharío in oratione submissa, citius nequam spiritus ab eo fugatus abcesit. Simile videtur huic & Gregorius primo dialo. refert de moniali: quæ lactucam comedit, non prius signo crucis se muniens: & per beatum Equitium patrem liberata. De quarto etiam: videlicet pro alieno graui peccato aliquem possideri, ibidem refert beatus Gregorius de beato Fortunato episcopo, qui dum diabolum ab obsesso homine

homine propulisset fero: idem dæmon in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virũ sanctum Fortunatum episcopum. Ecce de hospitio me peregrinũ prosecit: nec vbi quiescam inuenio. Tunc quidam cum vxore sua & filio sedens peregrinum inuitauit suum ad hospitium: & quærendo causam expulsionis est gauisus super derogatione sancti viri, quam à peregrino sicte audiuit. Exinde autem diabolus puerum inuasit & prunis iniecit, ac animam eius excussit. Sicq; pater miser primum quem recepisset hospitio intellexit. Et de quinta causa proprij facinoris & magni communiter: tam in sacra scriptura, quam in sanctorum passionalibus legimus. Nam & sic. 1. Regum. 15. Saul inobediens Deo possessus est. Quæ omnia vt diximus tacta sunt, ne impossibile cuiquam videatur: ne ob facinorum maleficarum, vt aliqui etiam ad earum instantiam possideantur. Super quo vt diuersos modos possidendi intelligere valeamus: quo ad secũdam rem gestam in medium producamus. Tempore siquidem Pij papæ secundi ante iiunctum inquisitionis officium vni è duobus inquisitoribus talis accidit casus. Bohemus quidam de Dachono oppido filium vnicum & sacerdotẽ secularem ob liberationis gratiam: quia obsessus erat. Romam vsq; perduxit. A casu autem dum ego vnus ex inquisitoribus hospitium refectionis gratia intrassem contigit: vt tanquam commensalis idem sacerdos cum patre ad tabulam pariter mecum considerent. Conuenientes autem & mutuo vt moris forensium est conferentes, Idem pater pluries suspirans, Et quod prosperum iter complesset à Deo omnipotenti optabat: cui ex intimis compatiendo, quenam sui itineris & causa tristitiæ esset, inquirere cœpi. Tunc ille filio audiente, qui & mihi collateralis in mensa erat respondit. Heu filium habeo à dæmone obsessum, quem ob liberationis gratiam, magnis laboribus & impensis hucusq; perduxi. Et ego: Vbinam filius esset dum inquireret: quod mihi collateralis esset indicauit.

Atterritus

Biblioteca dell'Archiginnasio

Atterritus ego paululum & diligenter ipsum intuens, q cum tanta modestia cibum sumeret, & ad quæq interrogata pie responderet. Hæsitare animo cœpi quod obsessus non esset, sed infirmitatis causa sibi aliquid accidisse obiecit: tunc filius rem gestam per se narrans, & qualiter quaq tẽpore obsessus fuisset indicauit. Mulier inquit quædam malefica hanc mihi infirmitatem contulit, briganti enim contra eam ratione cuiusdam disciplinæ, circa regimen curiæ, cum eam durius increpassem, quia cervicosæ voluntatis erat dixit: q post paucos dies haberem intendere his quæ mihi contingerent. Sed & dæmon in me habitans hoc idem refert, quod maleficium sub quadam arbore positum sit à malefica: q nisi amoueatur non potero liberari, sed nec arborem vult indicare. At ego nec minimam suis dictis fidẽ adhibuissem, nisi experientia me protinus edocuisset. Nam interrogatus à me de interuallo tẽporis, vt præter consuetũ modum obsessorum tantæ suæ rationis esset capacitatis. Respondit: vsu rationis tantummodo priuor, quando diuinis aut vacare aut sacra loca visitare voluero: præcipue autem dæmon ex suis verbis per me prolatis dixit. Quod sicut maiorem diuplicentiam hactenus in sermonibus ad populum sibi fecisset, ita vt nullo modo me prædicare sineret, gratiosus enim ex relatu patris prædicator extitit, & omnibus amabilis. At ego inquisitor cum de singulis certificari volebam, per quinde nam & vltra ad varia sanctorum limina ipsum deducere decreui. Præcipue aũt ad ecclesiam sanctæ praxedis virginis, vbi pars statuæ marmoreæ cui in sua flagellatione salnator noster alligatus fuerat, & ad locum in quo Petrus apostolus crucifixus fuerat, in quibus locis horribiles eiulatus dum exorcizabatur emittebat, iam asserens se velle exire, post paululum vero minime. Et vt præmissum est in omnibus moribus mansit sacerdos compositus, & sine omni nota, nisi dum exorcismi incipiebantur: & illis finitis dum stola de collo amouebatur, ex tunc iterũ nec minimum irrationabilem, aut inhonestum motum demonstrabant. Hoc dempto dum ecclesiam aliquam pertranseundo genua pro salutatione virginis gloriosæ flectebat, tunc diabolus eius linguam in longum extra os suũ emittebat, & interrogatus, an non ab illo se posset continere. Respondit, hoc facere minimé valeo, sic enim vtitur omnibus membris & organis, collo, lingua, pulmone, ad loquẽdum vel eiulandum dum ei placet. Quod audio quidem verba quæ sic per me & ex membris meis loquitur, sed resistere omnino non valeo, & quando deuotius orationi aliqua insistere affectarem, tanto acrius me impugnat linguam emittendo. Et quoniam columna in ecclesia sancti Petri in templo Solomonis circunferrata existit, per cuius virtutem plures licet à dæmonibus obsessi, liberantur, eo quod & Christus prædicando in templo illi se appodiasset, hic tamen occulto Dei iudicio liberari non potuit. Alium modum pro sua liberatione sibi disponendo, licet enim per integrum diem & noctem circa columnam inclusus mãsisset, tamẽ sequenti die post varios exorcismos super eum plectos dum circunstaret populus & magnus fieret concursus. Et interrogatus in qua parte columnæ se Christus expodiasset, tunc dentibus mordendo columnam, locum demonstrabat eiulans. Hic sterit, hic sterit. vltimatim tamen dixit: Nolo exire. Et cum interrogaretur qua de causa, respondit, propter lumbardos. Et interrogatus denuo, cur propter lumbardos egredi nollet, tunc respondit in Italica lingua, cum tamen infirmus sacerdos illud idioma ignoraret, dicens: Omnes faciunt sic, & sic nominãdo pessimum vicium luxuriæ. At sacerdos post hoc me interrogando dixit: Pater quid sibi volunt hæc verba italica quæ ex ore meo protuli. Cui cum indicasset respondit: Verba quędam audiui, sed intelligere non potui. Et quia vt rei probauit euentus, hoc dæmonium erat de genere illo, de quo Saluator in euangelio. Hoc genus dæmoniorũ non eicitur nisi in oratione & ieiunio. Ideo quidã

Biblioteca dell'Archiginnasio

venerabilis episcopus per Turcos, vt fertur, a sede expul-
sus, pie illi compatiens, per totum quadragesimale tem-
pus in pane & aqua, ieiuniis & orationibus, & exorcis-
mis quotidie insistens, ipsum per Dei gratiam tandem li-
berauit, & ad propria cum gaudio remisit. Super quo li-
cet sine miraculo nullus in hac vita possit sufficienter dis-
serere, quibus & quot modis dæmon homines possideat,
vel etiam lædat. Possi mus tamen dicere quod quinque
modis, dempto eo quod in rebus fortunæ exterioribus ali
quando tamen lædunt. Nam aliqui in propriis tantùmo-
do vexantur corporibus: aliqui in corpore simul, & in
potentiis interioribus, aliqui in potentiis tantummodo in
terioribus, aliqui castigatione eorum ad tempus tantum-
modo vsu rationis priuantur: aliqui vero velut bestiæ
irrationabiles redduntur. Præfatum sacerdotem quarto
modo possessum fuisse declaratur. Nam nec in rebus for-
tunæ, nec in proprio vexatus corpore fuit, prout contigit
beato Iob, vbi Deus dæmonem licentiasse manifestè Scri-
ptura super hoc tradit, dicens ad Sathan: Ecce, vniuersa
quę habet, in manu tua sunt, tantum in ea ne extendas ma
num tuam, & hoc in res exteriores. In corpus vero post-
modum ait: Ecce in manu tua est, veruntamen animã eius
serua, id est, vitam eius ne auferas. Potest etiam dici quod
tertio modo, scilicet, in potentiis animæ interioribus si-
mul & corpore vexatus fuit, cum dicebat vt Iob 7, habe-
tur. Ad Dñm si dicitur, consolabitur me lectulus meus, &
releuabor loquens mecum in statu meo, terrebis me per
somnia, & per visiones horrore concuties, dæmone scilicet
procurante, secundum Lyram, & secundum Thomam.
Terrebis me per somnia, quæ. s. dormienti apparẽt, & per
visiones quæ. s. apparent vigilanti ab vsu exteriorum sen
suum alienato, solent enim fantasmata informata diurnis
cogitationibus esse in terrorem dormientiũ. Et hæc repro
bantur in eo ex infirmitate corporis. Vnde si cõsolatione
vndiq; secluſa, nil remedij videbatur Iob euadendi tot an
gustias

gustias nisi per mortem, horrore inquit cõcuties. Quibus
modis & maleficæ hoies lędere per dæmones nemo dubi-
tat, prout in sequentibus patebit qualiter per grandines in
rebus fortunę, & in corpora animaliũ & hoim lęsiones in
ferunt. Et tertius etiã modus lędendi est in corpore, & in
interiorib. potentiis, absq; priuatione vsu rationis. Patet
ex earũ operationibus, vbi vt supra tactũ est, adeo mentes
hoim ad illicitas affectiones incẽdunt, q; necessario etiã no
cturno tẽpore ad amasias per longa terrarũ spacia currere
habent, fisco carnalis amoris nimis illaqueati. Potest addu
ci & illud q in Helsia oppido Marburch cõtigisse dicitur
de quodã obsesso etiã sacerdote, dum in exorcismis dæmõ
interrogaretur quanto tẽpore sacerdotẽ inhabitasset. Re-
spondisse fertur septem annis. Et cũ exorcista obiiceret: cũ
vix per tres menses eũ vexasti, reliquo tẽpore vbi eras? Re
spondit. In corpore suo me occultabã. Et ille: In qua parte
corporis vbi inquirebat, respondit, vt plurimũ in capite.
Et denuo, vbi nam fuisset quando diuina celebrasset & sa
cramentũ sumpsisset requisitus, dixit: Sub lingua eius me
occultaui. Et ille miser: qua temeritate ad præsentiã crea-
toris tui nõ aufugisti? Tunc dæmon: Nunquid sub ponte se
nequã occultare potest, donec desuper vir sanctus pertran
sibit, dummõ gressus nõ fixerit, diuina tamen cooperante
gratia liberatus fuit, siue verũ siue fictitiũ protulerit, cum
mẽdax sit, & pater eius. Quartus mod⁹ applicatur ad præ
fatũ possessum Romę liberatũ sub hac declaratione, q; dæ
mõ possit illabi corpori, licet nõ animę, cũ hoc soli Deo sit
possibile, illa etiã corporis, non tñ infra terminos essentiæ
corporis, hoc inquã declarãdo, declarat terminos essentiæ corporis,
hoc inquã declarãdo, habetur modus quo dæmones substã
tialiter interdũ hoies inhabitãt, & ad tẽpus tantũ vsu ra-
tionis priuãt. Et quidẽ hoc sic declaratur. Nã dicere possu
m⁹ q; corp⁹ habet terminos duplicis rationis. s. quãtitatis,
& essentię. Vnde qñ angelus quicũq; bonus vel malus ope
ratur infra terminos corporalis quãtitatis, & sic illabitur

Biblioteca dell'Archiginnasio

corpori, operando circa potentias quantitatiuas, sic etiam boni angeli etiam imaginarias in bonis visiones operantur. Nunquã autem dicuntur illabi essentiæ corporis, quia non possunt illabi vt pars, neque sicut virtus. Non sicut pars, quia alia & alia est essentia vtrobique, non sicut virtus quasi dans esse, quia suum esse habet per creationem a Deo, vnde & ipse solus habet intrinsecam essentiæ operationem & conseruationem quandiu placitum fuerit suæ pietati conseruando. Vnde concluditur, quod aliæ omnes perfectiones seu defectus loquendo de bonis, quo ad perfectiones, scilicet de malis, quo ad defectus quãdo operantur, si operantur circa corpus & partes eius, vt circa caput illabuntur tali corpori super terminos videlicet quantitatis & quantitatiuas potentias. Si vero circa animam tunc iterum vterque extrinsece operatur, sed modis diuersis. Et dicũtur operari circa animam, fantasmata illa seu species intellectui representando, & non solum ad iudicium sensus cõmunis & sensuum exteriorum. Ex quibus operationibus sequũtur tentationes a malis angelis, & affectiones & cogitationes malæ per indirectum operando versus intellectum. A bonis autem angelis sequuntur illustrationes fantasmatũ ad cognoscendum reuelando ab eis, vnde & talis diuersitas est, ꝙ boni angeli etiam directe possunt imprimere in intellectum fantasmata illustrando. Mali autem neꝙ illustrare dicuntur fantasmata sed prius obfuscare. Item nec directe imprime possunt, sed tantummõ inderecte, inquãtum intelligentem necesse est fantasmata speculari. Per hęc tamen etiam angelus bonus non dicitur illabi animæ, licet eã illuminet. Sicut nec dicitur superior angelus illabi in inferiorem, licet eum illuminet, sed tantummodo extrinsecè operatur & cooperatur modo quo dictum est, vnde multo minus malus illabi potest, & per hunc modum dæmon sacerdoti corpus in tribus occupauit. Primo ꝙ sicut illabi suo corpori potuit infra, videlicet terminos corporalis quantitatis, ita caput suum occupauit substantialiter illud inhabitando. Secundo quod circa animam eius extrinsecè operari potuit, obfuscando intellectum vt rationis vsum perderet. Ita etiam potuit vt sine intermissione vel etiã interpellanti eum quo ad amissionem rationis vexaret. Licet etiam dici potest quod ex dono Dei hoc habuerit sacerdos, vt nõ sine intermissione a dęmone vexaretur. Tertio quod licet omnibus membris & organis ad loquendum & voces ad formandum priuaretur, semper tamen ad verba licet non ad sententiam verborum aduertentiam habuit, qui modus obsidendi plurimum ab aliis obsidendi modis differt, cum cõmuniter obsessi legũtur sine intermissione a dęmonibus affligi, vt patet in euangelio tam de lunatico cuius pater dixerat ad Iesum: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur. Mat. 17. quàm etiam de muliere illa quam satha nas alligauerat 18. annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum aspicere. Luc. 13. Quibus etiam modis indubiè dęmones diuina permissione ad instantiam maleficarum vexare possunt.

¶ De modo quo omne genus infirmitatis inferre possunt, & hoc in generali de grauioribus.

SED & hoc quod non sit aliqua infirmitas corporalis quæ a maleficis Deo permittente, inferri non possit, etiam si ad lepram, vel epilentiam se extendere habeat. Probari potest per hoc ꝙ per doctores nullũ genus infirmitatis excipitur. Nam diligenter ea quæ superius tacta sunt, tam de virtute dæmonum quàm ad maliciã maleficarum considerantur, nullam patitur hoc difficultatem. Nam & Nider tam in suo præceptorio quàm etiam formicario, vbi quærit. An maleficí possint veraciter suis maleficiis hoies lædere, & est quæstio absq; exceptione alicuius infirmitatis, etiam quantũcunque incurabilis. Et vbi respondit quod sic, quærit consequenter quibus modis, & quibus rebus. Et quo ad primum

Biblioteca dell'Archiginnasio

mum respondit vt supra ex prima quæstione primæ partis tractatus patuit. Probatur etiam per Isidorū describentem maleficarū operationes. 8. ethi. cap. 9. Malefici dicūtur ob facinorū magnitudinem, hi enim elementa concutiunt. s. opere dæmonum ad tempestates concitandas, mentes hominū turbant, modis videlicet supra tactis, vsum rationis vel oīno impediendo, aut grauiter obfuscando, subdit: & absq; vllo veneni haustu, violentia tantū carminis alias interimunt, vitā videlicet auferendo. Probatur etiam per S. Tho. in 2. sen. circa dis. 7. & 8. Et in 4. dist. 34. Et cōmuniter per oēs theologos ibidem scribētes q̄ malefici oībus modis possunt procurare lesiones in hominib. & eorum rebus cooperante dæmone, in quibus dæmō potest solū lædere vel decipere videlicet in rebus, fama, corpore, vsu rationis & in vita, vult dicere q̄ in illis in quibus dæmō per se absq; malefica possit lædere, possit etiam cū malefica, imo ampliori facilitate propter maiorē diuinæ maiestatis offensionē vt supra tactū est. De rebus nanq; patet. Iob. 1. & 2. vt supra patuit. De fama paret in legēda B. Hieronymi vt refert Io. an. in hieroniniano q̄ diabolus se transformauit in formam S. Siluani episcopi in Nazareth amatoris Hieronymi. Qui dæmon primo fœminā nobilem oēte in lecto procare & prouocare cœpit ad luxuriam verbis, & deinde factis sollicitauit ad malum, quæ cum clamaret, dæmon sub specie sancti episcopi sub lecto fœmine se ascondit, vbi requisitus & inuentus per luxuriosa verba se mentitus est esse episcopum Siluanum. In crastinum ergo sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime, quæ diffamia tandem circa sepulchrum S. Hiero. faciente diabolo in obsesso corpore purgat⁹ est. De corpore patet in B. Iob, qui percussus fuit à dæmone vlcere pessimo quod exponitur de lepra. Refert etiam Sigisbertus & Vincen. in spe. histo. lib. 25. c. 37. q̄ tempore Ludouici secundi Imperatoris, in parrochia Maguntina quidam dæmon primo sæpe lapides iecit, & quasi malleo ad domos percussit,

percussit. Et deinde publicè loquendo, furta prodendo, & discordias seminando plures inquietauit, deinde omnes contra vnum irritauit, cuius hospitium vbicunq; manebat incendit. Et ob illius peccata omnes pati affirmauit. Vnde tandem agros pro hospitio habere potuit, propter quod cum presbyteri letanias celebrarent, multos iactib⁹ lapidum dæmon vsque ad cruentationem læsit, aliquando quieuit, aliquando sæuit, & per triennium ista continuauit, quousq; omnia ædificia ibi incendio consumpta sunt. Item de nocumento vsu rationis, & vexatione interiorū sensuum, probatur ex possessis & arepticiis per euangelicas etiam historias. Item de morte & quod de vita etiam quosdam priuat. Patet Thobiæ 6. de septem viris Zaræ virginis occisis, qui propter luxuriosum affectum & effrenem appetitum in virginem Zaram eiusdem non erant digni matrimonio. Quare concluditur, q̄ sicut per se, ita & amplius per maleficas in omnibus nihil dempto homīnibus nocere possunt, verum vbi quæritur, an huiusmodi lesiones sint potius dæmonibus aut maleficis imputandæ. Respondetur q̄ sicut propria & immediata actione dæmones operātur, infirmitates immittēdo, ita & ipsis principaliter sunt imputandæ, sed quia in contemptū & offensam creatoris simul & in perditionem animarū quærunt huiusmodi per maleficas exercere, sciētes q̄ per talem modū, sicut Deus amplius irritatur, ita & amplius permittit eis potestatem sæuiendi, & quia de facto innumera maleficia perpetrātur quę nō permitterētur diabolo inferre hominibus, super se solū affectaret hoīes lædere, quia tñ permittitur, iusto & occulto Dei iudicio p̄ maleficas propter earū perfidiā & catholicę fidei abnegationē. Vñ & eis iusto iudicio talia imputātur secūdario quantūcūq; diabol⁹ sit actor pricipalis. Scoba ergo quā mulier intingeret aquę vt pluat, & sursum in aërem aquā spergēdo, licet in se non causat pluuiā, nec posset mulier inde reprehēdi, quia tñ ex pacto cum dæmone inito vbi iam vt malefica talia facit,

 licet

licet dæmon sit qui pluuiam causat, ipsa tamen immerito inculpatur eo quod mala fide & opere diabolo seruit, cius obsequiis se tradendo. Sic etiam quando imaginem cerā vel simile ad maleficandum aliquem maleficus facit, vel quando maleficio alicuius in aqua vel plumbo imago apparet quicquid molestiæ infertur tali imagini, cū tale experitur fieri in imaginario, id est, homini maleficiato, puta punctura vel alia læsura quacunq;. Licet læsio realiter inferatur imagini per maleficam vel alium hominem, & inuisibiliter dæmon maleficiatum hominem eodem modo lędit, merito tamen maleficæ imputātur, quia sine ea Deus nunquam lęsionem inferre diabolo permitteret, nec diabolus per se lædere ipsum attentasset. Sed quia dictum est de fama in qua dæmones per se hoies lædere possunt, absque maleficarum cooperatione posset in dubiū verti. An etiam dæmones per se possent honestas mulieres infamare, vt tanquam maleficæ reputarentur, cum in earum effigie ad maleficandum aliquem apparerent, vnde contingeret talem innocenter infamari. Respondeo, aliqua sunt prærermittenda. Primo, quia dictum est dæmonem nihil posse efficere absque diuina permissione, vt in prima parte operis, circa vltimam quæstionem patuit, etiam tactū est, quod non est tanta permissio super iustos, & in charitate existentes, sicut super peccatores, in quos vtique sicut maiorem habent potestatem, iuxta illud: Cum fortis armatus custodit, &c. Ita vtique plura permittuntur à Deo in eorum afflictionem quàm super iustos. Demum licet iustos in rebus exterioribus, vt fama & sanitate corporis lædere possunt, Deo permittente, quia tamen sciunt hoc eis cedere in augmentum meritorium, ideo minus eos lædere affectant. Ex quibus dici potest, quod in hac difficultate respectus potest haberi ad diuersa. Primò ad diuinam permissionem. Secundo, ad hominem qui censetur honestus, cum tales non semper sunt in charitate existentes, sicut sunt sub honestate reputati. Tertio, ad facinus in quo innocens

innocens debet infamari, quod illud ex sua radice cuncta flagitia mundi excedit. Ideo dicendum, licet ex diuina permissione quicq; innocens siue in gratia constitutus, siue nō lædi possit in rebus fortunæ & fama, habendo tamen respectum ad ipsum facinus & grauitatem criminis, cū malefici sic nuncupātur ob facinorum magnitudinem, iuxta Isidorum sæpe allegatum dici potest q; hoc vt aliquis innocens prædicto modo à dæmone infametur, fieri non est bene posibile iterum multis respectibus. Primo quia cū infamare in vitiis quæ absque peccato expresso vel tacito inito cum dęmone perpetrātur, vt sunt furta, latrocinia, & actus carnales. Aliud fit ab infamia super vitia quæ nullo modo possunt homini imputari, aut ab eo perpetrari nisi super pactum expressum cum dæmone inito, qualia sunt opera maleficatum, quæ nisi virtute dęmonum à maleficis perpetrantur, vt vbi homines, iumenta, aut terræ fruges maleficiantur, vnde & eis aliter imputari non possunt. Ideo licet dæmon possit hominem de aliis vitiis infamare, de tali tamen vicio infamare q; sine eo nō potest, perpetrari non videtur bene posibile. Præterea hucusq; nunquam actum est nec repertum, vt aliquis innocens sit per dæmonem taliter infamatus, & sic propter talem infamiam morti fuisset adiudicatus, imò vbi tantummodo infamia laborat talis nulla pœna punitur, nisi quod canonica purgatio sibi indicitur, vt in tertia parte operis circa secundum modum sententiandi maleficas patebit, & licet ibi contineatur quod in casu dum in purgatione deficeret pro reo esset habendus, adhuc tamen adiuratio sibi indicereretur anteqnam vlterius super pœnam relapsis debitā procederetur. Sed quia circa contingentia laboramus que actu nunquam fuerunt perpetrata, nulli dubium quin & in posterum diuina permissio fieri non permittat. Præterea & à fortiori propter angelicam custodiam quæ non permittit insontes in aliis criminibus minoribus infamari, vt in latrociniis & hniusmodi minus permitter, immo

Biblioteca dell'Archiginnasio

fortius suæ custodiæ deputatum ab infamia talium flagitiorum præseruabit. Nec valet si quis acta per sanctũ Germanum obiiceret, quando dæmones in assumptis corporibus, & ad mensam cõsedentibus alias mulieres viris suis condormientibus, repræsentabant hospitem, illudentes quasi illę mulieres in propriis corporibus semper edentes & bibentes aduentarent, de qua etiam supra mentio habita est, quia nec ibi illæ mulieres excusantur quasi innocentes omnino, sed quod talia mulleribus sæpe accidũt, quod iuxta ca. 26. q. 5. episcopi notatur. Vbi reprehenduntur tales ꝙ dum in imaginaria solummodo illusione transferantur, putant se veraciter & corporaliter transferri, licet vt supra tactũ est, etiam interdum corporaliter à dæmonibus vehuntur. Sed quod corporales infirmitates aliat omnes nulla dempta, diuina permissione inferre possunt. De illo est præsens speculatio. Concludendo ex prænotatis, quod sic cum nulla fiat à doctoribus exceptio, cui & rationem assentire oportet, cum alias dæmones sua naturali virtute cuncta corporalia excedunt, vt sæpe tactũ est, acta deniq; & gesta per nos reperta hæc affirmant. Nam licet maior difficultas fortasis circa lepram aut epilentiã oriri possit, an videlicet talia inferre possent, eo quod huiusmodi tantummodo ex diuturnis præuiis interiorum, dispositionibus & defectibus solẽt oriri, nihilominus per maleficia interdum esse illata repertum est. Nam in dyocœsi Basilienſi in confinibus partium Lotharingiæ & Elsatiæ, cum quidam honestus laborator quędam verba dura contra rixosam quandam mulierem protulisset, illa indignata, minas adiecit, quod & in breui se de eo vindicare vellet. Et ille licet minas parũpendisset, eadem tamen nocte sibi pustulam collo acreuisse sensit, fricando tamẽ pausulum & tangens, totam faciem inflatam & tumefactam cum collo persensit, intantum vt horribilis specie leprę etiam per totum appareret corpus, qui non distulit, sed quanto citius amicis & consulibus accersitus rem gestam

super comminatoria verba mulieris narrauit, & quod sic mori ea fide & suspitione vellet, quod illa sibi arte magica eadem malefica intulisset. Quid plura? mulier capitur, quæstionibus exponitur, & crimen fatetur. At Iudex de modo & causa diligentius inquirens, respondit. Cum me verbis opprobriosis homo ille aggressus fuisset, ego ira succensa cum ad domum venissem, malignus spiritus causam tristitiæ meæ inquirere cœpit, cui cum singula enarrassem, & vt me vindicare possem idẽ infinuãdo instarẽ. Ille inquisiuit dicens: Quid ergo vis vt ei faciam? At ego respondi: Vellem vt inflaram faciem semper retineret, & sic ille abscesit, & illam infirmitatem vltra quàm petij homini intulit: ego enim ꝙ tali lepra eum percuteret minime sperassem, vnde & incinerata fuit. In diocœsi denicq; Constantiensi, inter Brisiacum & Freyburg, leprosa quædam mulier multis referre solet nisi debitum vniuersę carnis iam ab annis duobus persoluerit, quod simili de causa controuersiæ quæ inter ipsam & quandam aliam mulierem mota fuisset, cum de nocte domum egressa ante ostiũ quid operis agere tentasset, vẽtus quidam calidus à domo alterius mulieris, quæ ex opposito domus suæ fuerat, eius faciem repente insufflauit, vnde & subito in lepram quã gestabat se incidisse asserũit. In diocœsi denique eadem & territorio nigræ siluæ, malefica dum per lictorem superstruem lignorum pro incendio sibi parato, à terra eleuaretur, dixit: Dabo tibi mercedem, & sic insufflando in eius vultum, statim lepra horribili per totum corpus percussus, paucis ex post superuixit diebus. Horrenda eius facinora breuitatis causa obmittuntur, sicut & alia quasi innumera, super hæc recitari possent, epilentiam nam̃q; seu caducum morbũ certis infligisse per oua cum mortuorũ corporibus subrumulata, præcipue ex earum secta ex inhumatis, cum aliis earum cæremoniis quæ recitanda non sunt, vbi in potu vel cibo, alicui præbuerunt, sępius à nobis repertum est.

¶ Super

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Super modum quo alias consimiles infirmitates in speciali hominibus inferre solent.

Capitulum XII.

ALIAS denique infirmitates inflexisse, vt cæcitatem, vel acutissimos dolores & tor siones in corporibus hominum quis enumerare potest? Tamen ex his quæ oculis nostris perspeximus, & quæ vni ex inquisitoribus innotuerunt, aliqua in medium producamus. Eo in tempore quo in oppido Ysbruck inquisitio super maleficas fieret, hic inter alios deductus fuit casus. Nam honesta quędam persona, & vni ex familiaribus archiducis matrimonio copulata in præsentia notarij, &c. secundam formã iuris deposuit, & cum tempore suę virginitatis cuidam ex ciuibus famularetur, accidit vt vxor illius graui dolore capitis langueret. Pro cuius curatione cum quædam mulier accessisset, & suis carminibus & certis praxis mitigare dolorem haberet. Ego eius practicam vbi diligenter obseruabam, perspexiq; quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in olla aliam ascendisset cum aliis cæremoniis quæ recitare opus non est, consideransq; quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: Nescio quid agitis, vos non facitis nisi superstitiosa, & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiũxit: An sit superstitiosa vel non, tertia die tu senties quid rei probauit euentus. Nã tertia die mane me sedente, & fusum apprehendente tantus dolor subito corpus meum inuasit. Primo in interioribus, vt non esset pars corporis in qua non punctiones horribiles sentirem. Secundo non aliter mihi videbatur, nisi quod continuè igniti carbones capiti meo superfunderentur. Tertio in cute corporis, à vertice vsq; ad plantas pedum, non fuisset spacium ad punctum acus, vbi nõ fuisset pustula alba sanie repleta. Sicq; in his doloribus eiulando, &

do, & tantummodo mortem optando vsq; ad diem quar tum prestiti. Tandem maritus dominæ meæ vt stabulum quoddam intrarem mihi iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus. Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego: Video. Tunc ille: Quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego quantum potui vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciã apprehendi. Aperias inquit dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc vbi peciam solui, plura ibidem inclusa repperi, precipuè autem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ inerant corpori meo, semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta, dum inquirerem à domino quidnã agendum foret, vt in ignem cuncta proiicerem iniunxit. Proieci: Et ecce subito non post horæ spaciũ aut quartale, sed in momento, vt in ignem res illæ fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui. Et quia plura contra vxorem illius cui famulabatur fuerunt deposita per quæ suspecta non tam leuiter quam & vehementer fuit habita, & precipue propter magnam familiaritatem cum maleficis habitam. Vnde presumitur quod conscia de maleficio reposito, hoc viro indicauit, & deinceps modo premisso publicatum, sanitatem ancilla recuperauit. Insuper aliud maleficium cuiusdam personę etiam muliebri illatum in eodem oppido referre in detestationem tanti criminis expedit. Mulier quædã maritata, & honesta accessit, & iuxta iuris formam vt supra deposuit. Retro domum, inquit, habeo viridarium, est & ille ortus cõtiguus vicinæ meæ, vnde cum quadam die transitum fieri ex orto vicinæ ad viridarium meum, non absq; damno perspexissem, stans in ostio viridarij, & apud meipsam conquęrendo & querulando tam de transitu quam & de damno, vicina subito superuenit, & an suspectam haberem, inquisiuit. At ego

territa

Biblioteca dell'Archiginnasio

territa propter malam eius famam, nil aliud niſi hæc ver-
ba protuli. Greſſus in germinibus damna demonſtrāt. Tūc
illa indignata quia ab eius fortaſsis beneplacitum meę li-
tigioſis verbis cum ea implicare nolebam. Abſceſsit cum
murmure. Et verba quæ protulit licet audirem tamen in-
telligere non potui. Poſt paucos vero dies ingens infirmi-
tas mihi accidit cum doloribus ventris & acutiſsimis tor-
ſionibus à latere ſiniſtro verſus dextrū, & viceuerſa quaſi
duo gladij aut cultri eſſent pectori infixi. Et ſic die no-
ctuq; clamoribus oēs vicinos alios inquietaui. Et conflu-
entibus hincinde pro conſolatione: accidit vt lutifigulus
præfatam vicinam & maleficam adulterino flagitio ha-
bens in amaſiam ſimul modo viſitationis gratia accedens,
& infirmitati meæ compatiens, poſt verba conſolatoria
abceſsit. Sequenti tamen die feſtine redijt, & inter alia
conſolatoria ſubiunxit. Experimentum capiam an ex ma
leficio hæc vobis infirmitas acciderit: ꝗ ſi ſic repertū fue-
rit ſanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plumbo li-
quefacto & me in lecto decumbente plumbum in ſcutellā
aqua plenam ſupra corpus meum appodiando infudit, &
vbi quædam imago & figuræ diuerſarum rerum ex plum
bo congelato apparuiſſent. Ecce inquit ex maleficio hæc
vobis contigit infirmitas. Et ſuper limen oſtii domus vna
pars inſtrumentorū maleficij continetur. Accedamus ergo
& illis amotis melius ſentietis. Sicq; maritus meus cum
eo pariter ad tollendum maleficiū accedunt. Et lutifigulus
limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam quę
apparuerat mitteret: & quæcunq; inueniret extraheret.
Quod & fecit. Nam primo imaginē quandam ceream in
longitudine vnius palmæ, vndiq; perforatā habentis duos
acus ex aduerſo per latera, admodū quo ipſa punctiones à
ſiniſtro latere vſq; ad dextrū, & econuerſo perſenſerat ex-
traxit. Demum petias panniculorum diuerſas plurimas
res. tam in granis quam in ſeminibus, & oſsibus conti-
nentes, ſicq; illis in ignem proiectis ego quidem conualui,
ſed

ſed non ex toto. Nam licet torture & punctiones ceſſaſ-
ſent, appetituſq; comedendi redijt ex integro: tamen pri-
ſtinę ſanitati vſq; in præſens minime ſum reſtituta. Vnde
hoc quod priſtina ſanitas non rediret. Reſpondit: Sunt
& alia inſtrumenta alibi abſcondita, quæ inuenire nō va-
leo. Et qualiter tunc prima inſtrumēta repoſita agnouiſ-
ſet dum inquirerem. Reſpondit: Ex amore quo amicus
amico reuelare ſolet, hæc cognoui, vnde dum adulteram
procabat, & mihi vicinam agnoui. Ideo argumentum
ſuper eā cœpi ſuſpitionis, hæc ægrota recitabat. Sed quid
ſi ſingula, quæ in illo duntaxat oppido reperta ſunt: dum
recitare vellem liber vtiq; foret conficiendus, quanti enī
cæci, claudi. aridi, & diuerſis irretiti infirmitatibus, iuxta
formam iuris ex vehementi ſuſpitione ſuper maleficas eis
huiuſmodi infirmitates, in genere vel in ſpecie prædicen-
tes, & quod talia in breui ſentire haberent, vel ad dies vi-
tæ: vel ad mortem ſtatim percipiendam. Et quod ſecun-
dum eorum auiſamenta cuncta accidiſſent, vel ad ſpecifi-
catam infirmitatem: vel ad mortem aliorum, quia enim
terra illa vaſallis & armigeris abundat: & ocia dant vi-
tia, vbi interdum mulieres procabant: dum illas proca-
tas abiicere & alias honeſtas matrimonio ſibi copulare dſ
ſpoſuerunt: raro ſine vindicta ſuper maleficium inferen-
dum, aut viro, aut vxori dum ſe ſpretas cernebant. tho-
rus coniugalis perſeuerabat, non aūt viris tantum quan-
tū mulieribus: eo vt pie æſtimari poteſt illis interemptis,
aut areſactis priores amaſias procare haberent. Nam &
cocus quidam archiducis, dum iuuenculam honeſtam &
alienigenam duxiſſet: malefica eius amaſia in publica via
aliis honeſtis perſonis audientibus iuuenculę maleficium
& mortem prædixit extenſa manu dicens: Non diu de
tuo marito gaudebis. Statimq; ſequenti die lecto decu-
buit, & poſt paucos dies debitum vniuerſæ carnis per-
ſoluit in extremis conteſtando. En ſic morior quod illa
ſuis

Biblioteca dell'Archiginnasio

suis maleficiis, Deo permittente, me interimit, & vtique pro meliori Deo sibi alias nuptias in cœlo disponente. Sic denique per maleficia miles quidam, vt publica fama testatur interemptus fuit, sic & alij plures, quos recitare omitto. Inter quos & domicellus quidam dum ad nutum amasiæ secum pernoctare nolebat, & per famulum suum quod ea nocte secum certis negotiis præpeditus pernoctare nō posset ei indicasset. Illa indignata famulo iniunxit: Dicas domicello non diu me vexabit, sicq; & sequenti die infirmatus, post paucos dies sepultus. Sunt & tales maleficæ quæ iudices solo aspectu & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod etiam nullam molestiam eis inferre publice se iactantes, sed vt quibuscunque pro criminalibus causis detentis, & grauissimis tormentis pro dicenda veritate expositis, taciturnitatem inferre sciunt, quod nunquam eorum facinora detegere poterunt. Sunt & quæ imaginem crucifixi flagellis & cultris impingēdo ob maleficia perpetranda cū turpissimis verbis, cōtra gloriosissimæ virginis Mariæ puritatem, & nostri saluatoris ex eius intemerato vtero natiuitatem dehonestauerunt verba illa, & singulos actus recitare non expedit, cum nimis sint priorum aurium offensiua, in scriptis tamen redacta & reposita sunt, prout baptizata quædam Iudea & aliæ iuuenculas induxerat, quorum vna Vvalburgis nomine eodem anno in extremis posita, dum à circunstantibus ad cōfessionem peccaminum hortaretur, exclamauit: Corpus & animam tradidi diabolo, nec spes mihi adest veniæ, & sic defuncta. Singula hæc non ad ignominiam, sed ad laudem & gloriam illustrissimi Archiducis conscripta sunt, cum re vera vti catholicus princeps & præcipuus zelator in exterminium earum cum assistentia reuerendissimi ordinarij Brixien. non mediocriter laborauit. Recitata aūt potius in detestationem & odium tanti criminis, vt quæ iniurias hominū vlcisci non desistunt, quomodo iniurias creatoris & fidei contumelias, etiam nō habendo ad temporalia

poralia damna respectum sufferre possunt, omnium enim eorum hoc præcipuum fundamentum fidei videlicet abnegatio existit.

¶ Super modum quo obstetrices maleficæ maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dæmonibus execrando offerunt.

Capitulum XIII.

NEC prætereundū est de nocumentis à maleficis obstetricib⁹ pueris illatis. Et primo, quomodo interimūt. Secundo, quomodo dæmonibus offerendo execrant. In diocœsi namq; Argentinensi & oppido Zabernio mulier quędam honesta, ac beatissimæ virgini Mariæ plurimum deuota, hunc casum referre sibi accidisse singulis, eius hospitium quod publice tenet nigrā habens aquilam pro intersigno frequentantibus commemorāt. A viro inquit legitimo, sed iam defuncto impręgnata, vbi dies pariendi appropinquarēt, mulier quædam obstetrix, vt ipsam ad obstetricandū puerum acceptaret, importune instabat. At ego conscia de eius infamia, licet aliam mihi assumere decreuissem, verbis tamen pacificis quasi suis annuere vellem petitionibus me simulabam. Adueniente autem tempore partus, cum aliam obstetricē conduxissem, illa prior indignata quadam nocte camerā meam euolutis vix octo diebus, cum duabus aliis mulieribus ingreditur, & lecto appropinquantes in quo iacebam, cum maritum meum qui in altera dormiebat camera vocare voluissem, singulis mēbris & lingua ita remāsi viribus destituta, quod dempto visu cum auditu, nec pedicam mouere potuissem. In medio ergo illarum duarū stans malefica, hæc verba protulit: Ecce, hæc pessima mulierum quia in obstetricem me recipere noluit, impune nō transibit. Et cum aliæ duę à latere stantes, pro ea supplicarent, dicentes: tamen nunquam alicui ex nostris nocuit. Malefica subiunxit: Hanc mihi quia displicentiam fecit,

 suis

Biblioteca dell'Archiginnasio

suis intestinis aliqua immittere volo. Sic tamen quod infra dimidium annum nullos propter vos dolores sentiet, sed illo euoluto satis cruciabitur. Accessit ergo & uentre cum manu tetigit, mihiq; videbatur quasi intestinis extra dis, certas res quas tamen videre non potui intromitteret. Illis ergo abeuntibus, cum vires ad clamandum recuperassem, maritum quantocius vocaui, & rem gestam denudaui. Cum autem ille causam puerperio assignare vellet, dicens. Vos puerperæ plurimis illusionibus & fantasijs laboratis, nec quoquo modo dictis meis fidem adhibere volebat, adiunxi. Ecce spacium prope anno dimidio mihi donauit, quo elapso, si nulli cruciatus supervenient, dictis tuis fidem adhibebo. Consimilia denique verba filio clerico, qui & pro tunc archidiaconus ruralis erat protulit, cum & ipse visitationis gratia illo die eam frequentasset. Quid plura? sex mensibus ad punctum euoluris internorum viscerum tortura subito ipsam tam dire invasit vt nec diebus nec noctibus, a clamoribus omnes inquietando abstinere potuisset. Et quia vt præmissum est, deuotissima virgini & reginæ misericordiæ extitit, in pane & aqua, singulis sabbatinis diebus ieiunando, ideo & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia e corpore prorupit. Et aduocans maritum cum filio, dixit: Sunt ne res istæ fantasticæ? Nonne dixi post dimidij anni spacium veritas cognoscetur? Aut quis vidit vnquam spinas ossa simul, etiam ligna me comedisse? Erant enim spinæ rosarum, in longitudine vnius palmæ, cum aliis variis innumero rebus immissæ. Insuper vt in prima parte operis, ex illius famulæ reductæ ad præsentiam in Brisiaco confessione paruit maiora damna fidei circa hãc hæresim maleficarum ab obstetricibus inferuntur, quod etiam quarundam confessio quæ postmodum incineratæ fuerunt, luce clarius demonstrauit. Nam in diocæsi Basilienfi, & oppido Danni quædam incinerata fassa fuerat,

vltra quadraginta pueros necasse per modum talem, vt quando ex vtero egrediebantur, acum capitibus eorũ per verticem vsq; in cerebrum infixit. Altera denique in diocesi Argentinensi, pueros absq; numero puta quia de numero non constabat se interemisse fassa fuerat, taliter autem deprehensa. Nam vbi ex vno oppido in aliud, causa obstetricandi mulierem quandam vocata fuisset, officio suo cõpleto, dum ad propria redire volebat, vbi portam oppidi exiuit, casu brachium pueri recenter nati ex linteo quo præcincta erat, cui & inuolutum brachium fuerat, ad terram cecidit, quo viso ab his quæ infra portam sedebãt, dum illa præteriisset, leuatam è terra, vt putabant, peciam carnis cautius intuebantur, & cum non peciam carnis, sed brachium pueri per articulos membrorum agnouissent, consilio cũ præsidentibus habito, & inuento quod infans ante baptismum decesserat, brachioq; careret, malefica capitur, quæstionibus exponitur, & crimen detegitur, ficq; vt prædictũ est, absq; eius numero, se infantes interemisse cognouit. Qua autem de causa vtique præsumendum q ad infiãtiam malignorum spirituum etiam eis interdum inuitis, talia facere coguntur. Nouit enim diabolus quod ab introitu regni cœlestis propter pœnam damni, aut originale peccatum tales pueri sequestrantur. Vnde etiam diutius finale iudicium protrahitur, sub quo æternis cruciatibus deputabuntur, cum eo tardius numerus electorũ completur, quo completo mundus consumabitur. Et vt in præmissis tactum est, suasu dæmonsorũ ex huiusmodi membris vnguenta earum vsibus accommoda conficere habent. Sed & hoc horrendum facinus silentio pretereundum in detestationem tanti criminis non est. Nam vbi infantes nõ interimunt, tamen illos dæmonibus execrando per hunc modum offerunt. Nato enim infante, obstetrix vbi puerpera malefica per se non existit, tunc quasi quid operis pro infantis refocillatione actura, ipsum extra cameram deportat, & sursum eleuans principi dæmoniorũ,

Biblioteca dell'Archiginnasio

scilicet, lucifero & omnibus dæmonibus immolãt, & hoc in loco coquinæ super ignem. Et vt quidam retulit, cum perpendisset vxorem suam tempore partus quod præter consuetum modum puerperarũ nullam ad se ingredi mulierem permittebat, nisi duntaxat filiam propriam, quæ obstetricandi officium gerebat, causam huiuscemodi experiri volẽs, latẽter se illo in tẽpore in domo occultabat. Vnde & ordinem sacrilegij, & diabolicæ immolationis, modo prædicto perpendit, cum eo q̃ vt sibi videbatur pro appẽdiculi instrumentũ in quo olle suspenduntur, infans non fultus humano auxilio, sed dæmonis, sursum vehebatur, vnde mente consternatus, cum & horrenda verba per dæmonum inuocationem, & alios ritus nephandissimos persensisset, subito vt infans baptizaretur acrius instetit, & cum ad aliam villam, in qua parrochialis erat ecclesia deferendus esset, & per pontem super flumen quoddam pertransire haberent, ille euaginato gladio super filiam quæ infantem gerebat irruit, dicens, aliis duobus sibi adiunctis audientibus: Nolo vt infantem per pontem deferas, quia aut per se pontẽ gradietur, aut tu in flumine submergeris. Qua perterrita cum aliis quæ aderant mulieribus, & an ne compos esset rationis inquirentes, (res enim gesta cunctas alias latebat, demptis duobus viris sibi coniunctis. Tunc ille: Pessima mulierum arte tua magica pendiculũ infantem fecisti, fac & iam vt nullo deferente pontem pertranseat, aut in flumine te submergã. Sicq; coacta, puerum super pontem posuit, & arte sua dæmonem inuocans, subito ex altera parte pontis infans cernitur. Baptizato ergo puero, & ad propria rediens, cum iam per testes filiam de maleficio conuincere poterat, prout primum facinus oblationis minime probare potuisset, eo quod ipse vnicus illi sacrilego ritui interfuisset, apud iudicem post tempus purgationis, filiam cum matre accusantur, & pariter incinerantur, & facinus de sacrilega oblatione, quod per obstetrices fieri solet, detegitur. Sed hic dubiũ oritur.

Quid

Quid ne operis aut efficatiæ talis sacrilega oblatio in huiusmodi pueris efficere valeat. Ad quod dici potest quod sicut triplici ex causa dæmones efficiunt, ita & ad tria nephandissima hæc eis deseruiunt. Nam primo ex superbia eorum quæ quia semper ascendit, iuxta illud: Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper, quærunt quantum possunt diuinis rebus & cæremoniis se conformare, vt sic sub specie boni apparentis facilius decipiant. Sic enim & virgines, pueros, mares, vel fœminas expetũt, à magis vbi in speculis vel vnguibus maleficorum furta sublata, vel alia occulta habent manifestare, licet per corruptos idem ostendere valerent, sed tamen vt fingat se falsè castitatem amare, quam tamen odit cum castissimam virginem summe odit, eo quod caput eius contriuit. Gen. 3. Vnde sic animas maleficorum & eius credentium per infidelitatis vicium, sub specie virtutis decipiunt. Tertio vt ipsa perfidia maleficarum amplius in sui augmentum crescat, dum à cunabulis sibi dicatas maleficas seruant. Ex his efficit hæc sacrilega oblatio tria in puero. Primo, quod sicut exterior oblatio fit in rebus sensibilibus Deo, puta in vino, pane, terræ frugibus, & hoc in signum debitæ subiectionis & honoris, iuxta illud Ecclesiast. 35. Non apparebis in conspectu domini Dei tui vacuus, quæ etiam res aliis postmodum prophanis vsibus nullo modo applicari debet, nec possunt. Vnde & 10. q. 1. Damas. papa. dis. Oblationes quæ intra ecclesiam offerũtur sacerdotibus tantummodo pertinere, sic tamen vt non solum eas in suos vsus conuertat vt fideliter dispensent partim ad ea quæ ad cultũ diuinum pertinet, & partim etiam in vsus pauperum conuertat. Ita & talem puerum diabolo in signum subiectionis & honoris oblatũ, diuinis vsibus applicari dignæ & fructuosę subiectionis causa pro se quam pro aliis quomodo est possibile hoc à catholicis fieri? Quis enim dicere potest materna scelera seu aliena peccata quo ad punitionem nõ redundare in filios, fortassis ille qui dictum propheticum

R iij attem-

Biblioteca dell'Archiginnasio

attendit. Filius nō portabit iniquitatem patris. Sed quod de illo passu. Exo. 20. Ego Dominus zelotes visitans peccata patrum in filios, vsq; in tertiam & quartam generationem. Est enim hæc vtriusq; sententia, vt prima intelligatur de pœna spirituali in iudicio poli siue Dei, & nō in iudicio fori, Et est pœna quæ principaliter tangit animā, siue sit pœna damni, vt priuatio gloriæ, siue pœna sensus, id est, cruciationis ignis infernalis. His enim pœnis nunquam punitur aliquis sine culpa propria, vel contracta, quantum ad originale, vel commisso quantum ad actuale peccatum. Secunda vero auctoritas, quia intelligitur de imitatoribus paternorū scelerum. vt Gratianus exponit, 1. q. 4. ℔ quibus. Vbi etiam dat alias expositiones, ideo aliis pœnis quibuscunq; in iudicio Dei punitur quis non solum pro culpa sua commissa, vel committenda, vt scilicet euitetur, sed etiam pro culpa alterius. Nec valet si dicatur, quod tunc punitur sine causa & sine culpa, quæ debet esse causa pœnę, quia iuxta regulam iuris, sine culpa, nisi subsit causa non aliquis puniendus, vnde & dicere possumus quod semper supereſt causa etiam iustissima, licet nobis ignota. 24. q. 4. Augustinus & si super actionem facti profunditatem iudiciorum Dei penetrare non possumus, veruntamen verum scimus esse quod dixit, & iustum esse quod fecit. Est tamen distinctio in pueris oblatis, eo quod loquendo de innocentibus qui non per matres maleficat, sed per obstetrices dæmonibus offeruntur, & rapiuntur occulte, vt dictum est supra ab amplexibus & vtero honestę matris, quod tales innocentes non adeo deseruntur, vt imitatores efficiantur tantorum scelerum, sed imitatores paternarum virtutum, hoc pie credendum est. Secundum quod efficit hæc, sacrilega oblatio est, quod sicut in oblatione qua homo seipsum Deo offert in sacrificium recognoscit Deum suū principium & finem, quod quidem sacrificiū dignius est omnibus sacrificiis aliis exterioribus. ab eo impētis, iuxta illud: Sacrificiū Deo spūs contri. &c.

Et

Et hoc quō ad principium creationis & finem glorificationis, ita & ipsa malefica puerum offerens diabolo, eius animam & corpus tanquam suo principio & fini damnationis æternæ cōmendat, vnde & non nisi miraculose à solutione tanti debiti liberari poterit. Soler quædam historia immo & plures recitari, de pueris ex materno vtero dæmonibus improuise, & ex aliqua passione & commotione mentis à matribus oblatis, & qualiter cum maxima difficultate in adulta ætate à dæmonum iurisdictione quā diuina permissione sibi vsurpant liberari poterūt, de quibus liber exemplorum beatissimæ virginis Mariæ refertus nosci tur, specialiter & de illo qui per summum pontificem dum liberari à vexationibus dæmonum non poterat, missus tandem ad quendam virum sanctū in Orientalibus partibus degētem, cum magna adhuc difficultate per intercessionem ipsius gloriosissimæ virginis, ab illa iurisdictione ereptus fuit. Vnde si in vltionem vnius improuisæ non dico obationis, sed exhibitionis, vbi mater ex indignatione duntaxat super copulā carnalem vino exhibendam cum dixisset maritus, spero inde fructum prouenturum, & illa replicans: Sit fructus ille diabolo datus, tanta seueritas diuinæ punitionis patuit, quanta creditur fœuire vbi tanta diuinæ maiestatis cernitur offensa. Tertium quod hæc sacrilega oblatio efficit, est habitualis inclinatio ad huiusmodi maleficia hominibus, iumentis, & terræ frugibus inferenda. Huius ratio assignare potest ex his quæ secundum Tho. in 1. q. 108. super punitionem temporalem, qua aliqui propter alienas culpas puniūtur deducuntur. Dicitur enim ℣ quia filij sunt secundū corpus, res quædā patris, & serui & animalia, res dominorum. Et cū aliquis sit puniendus in rebus suis oībus, ideo & filij pluries pro parētibus. Et differt hæc ratio ab illa quæ supra tacta fuit de peccatis patrum, quia Deus visitat in filios vsq; in tertiam & quartam generationem, quia vt ibi rectum est hoc intelligitur de imitatoribus paternorum scelerum.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Hæc autem ratio concludit de punitione filiorum proparentibus, vbi nō imitantur paterna scelera in actu per mala opera, sed tantum in habitu, sic enim & filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quàm citius, & animalia Amalechitarū iussa sunt interfici, quanuis & huiusmodi fit ratio mystica, vt habetur 1. parte q. 4. §. paruulos. Ex quibus omnibus non inconuenienter dicitur ꝙ huiusmodi pueri semper ad maloficia perpetranda vsq; in finē vitę inclinantur. Sicut enim Deus suam oblationem sanctificat, vt sanctorum gesta demonstrant, vbi parentes sobolē ex eis procreadam Deo dicassent, vtique & diabolus suā oblationem inficere nō cessat ex veteri & nouo testamento quasi innumera possent gesta deduci. Sic enim plures patriarchæ & prophetæ, vt Isaac, Samuel, Samson. Sic etiam Alexius, Nicolaus, & alij innumeri, gratiis plurimis ad sanctitatem vitæ fuerunt prouenti. Experientia denique demonstrat semper filias maleficarum cum consimilibus, tanquam imitatrices maternorum scelerum esse diffamatas, immo & totam quasi progeniem esse infectā. Et huius quidem & omnium præcedentium ratio, quia superstitem semper habent relinquere, & in augmentum illius perfidiæ summis conatibus ex pacto cum dæmone inito tendere. Vnde enim contingere posset ꝙ sæpissime repertum est puellas impuberas, vt octo vel decem annorum tempestates & grandines cōcitasse, nisi ex tali pacto sub tali oblatione sacrilega diabolo per matrem maleficā infantem execrasse, nec enim per se pueri talia ex fidei abnegatione, prout adultæ maleficæ à principio facere habent, efficere possent, cum nec alicuius fidei articuli fortassis noticiam habent, é quibus gestis aliqua in medium producamus. In partibus enim Sueuiæ, dum quidam villanus segetes in campis cum filia paruula, vix octo annorum cōspicere decreuisset, & propter siccitatem terræ pluuiam apud se ruminans, & conferēs optasset, dicens: Heu quando veniet pluuia? Puella audiens verba patris, ex simplicitate animi dixit: Pater, si pluuiam desideras, faciā quod cito veniet. At pater: Vnde hæc tibi, noscis ne pluuiam procurare? Respondit puella vtique & nedum pluuiam, sed & grandines, & tempestates concitare scio. Et pater: Quisnam te docuit? Respondit mater mea, verūm quod mihi inhibuit ne alicui indicarem. Tunc iterum pater: Et quomodo te docuit? Respondit, me misit vni magistro, quem omni hora ad quæcunq; petita habere possum. At pater: Vidisti ne illum? Respōdit, vidi interdū viros introeuntes & exeuntes ad matrem, & cum interrogasset quidnam essent, respondit. Sunt nostri magistri quibus etiam te tradidi & commisi, magni fautores & diuites. Territus pater, an ne illa hora grādinem excitare posset, inquisiuit. Et puella: Vtique si modicū aquæ habuero faciam. Tunc pater puellam per manum ad torrentem deduxit. Fac, inquit, sed tantummodo super agrum nostrū. Tunc puella manum in aquam misit, & in nomine sui magistri, iuxta doctrinam matris mouit. Et ecce tantūmodo pluuia agrum illum perfudit, quod cernens pater, fac, inquit, & grādinem, sed tantummodo super vnum ex agris nostris. Quod cum iterum puella fecisset, pater de experientia certificatus, vxorem apud Iudicem accusauit, quæ capta & conuicta, incinerata fuit, & filia denuo baptizata & Deo dicata, amplius illa efficere non potuit.

¶ Sequitur super modum quo iumentis maleficæ varia nocumenta inferunt.

Capitulum XIIII.

QVIQVE à fortiori cum apostolus dicat Nunquid Deo cura est de bobus, volens p. hoc innuere, quod licet omnia subsint diuinæ prouidentię, tam homines quàm iumenta, vtrosque iuxta modulum suū seruans, vt Psal. ait: Filij tamen hominū sub regimine & protectione alarum amplius gubernantur. Si inquam, homines diuina permissione, per maleficos

R v affligua-

afflíguntur innocentes, iusti, & peccatores, parentes denique in filiis, quæ res sunt pertinentes ad eos. Cum etiam iumenta, terræ fruges, similiter de rebus hominum existunt, vtique & super illos varia nocumenta posse a maleficis inferri nemo dubitare diuina permissione concurrente præsumat. Sic enim Iob a diabolo percussus, cuncta iumenta perdidit. Sic denique nec minima reperitur villula, vbi mulieres mutuo vaccas inficere, lacte eas priuare, & sæpissime interimere non cessant. A minimo autem nocumento inchoando, quod de priuatione lactis æstimari potest, si de modo quo id efficere valeant quæritur. Respondeti potest quod quia secundum Albertum .3. de animalib. Lac de natura fit menstrui in quolibet animali, sicut etiam fluxus alius in fœmina vbi non restringitur talis fluxus aliqua infirmitate, vel ex conditione naturæ, vel ex accidentali infirmitate, tunc restringitur aut aufertur interdum maleficiali opere. Ex cõditione autem naturali lac restringitur post conceptum fœtum. Ex infirmitate vero accidentali, sicut pluries ex comestione alicuius herbæ, quæ ex natura lac restringere habet, & vaccam alterare, ex maleficio autem talia procurant variis modis. Quædam enim nocturnis temporibus & sacratioribus, vtique ex inductione diaboli, ob maiorem offensam diuinæ maiestatis, in quocunque angulo domus suæ se collocant, vrceum inter crura habentes, & dum cultrũ vel aliquod instrumentum in parietem aut columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc suũ diabolum qui semper eis ad omnia cooperatur inuocant, & quod de tali vacca, ex tali domo, quæ sanior & quæ magis in lacte abundat, mulgere affectat proponit, tunc subito diabolus ex mammillis illius vaccæ lac recipit, & ad locum vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit. Hæc quidem populo prędicando nemo propterea ex eis informatur, quia quantũcunq; quis dæmonẽ inuocare, & per nudã inuocationem hæc se posse efficere æstimaret, seipsum deciperet, quia caret fundamẽto illius perfidiæ, quia scilicet omagiũ non præstitit, & fidem non abnegauit. Hęc ideo posui, cum plures hæc & alia quæ posita sunt, æstimant populo nõ esse proponenda propter periculum informationis, cum sit impossibile aliquẽ peæpiẽ dicatorem posse informari ratione tacta. Potius aũt sunt in detestationem tanti criminis, & vt iudices in vltionem tanti sceleris, scilicet, fidei abnegationis, amplius inardescant sunt prædicanda, licet non semper, plus etiam ponderant seculares huiusmodi temporalia damna cũ magis terrenis implicantur affectionibus quam spiritualibus, vnde & cum eis talia posse fieri affirmantur in punitionem ipsorum amplius seruiunt, sed tamen astutiã diaboli quis explicare potest? Nouit illos in quadam foclerate constitutos, qui dum tempore Maij butirum maicum comedere affectarent, eis in itinere existentibus, & in prato circa torrentem cõsedentibus, vnus ex eis quo pacto cum dæmone per antea siue tacito siue expresso iasto dicit: Ego optimũ butirũ maicũ procurabo. Et statim depositis vestimẽtis & & torrentẽ intrãs nõ stando sed sedendo cõtra aquę fluxũ dorsum vertebat, & cęteris cõspicientibus ipse dum certa verba protulisset, & aquũ manibus post tergũ mouisset, post paululũ butirũ formatũ ad modũ quo villanę tẽpore Maij vendere in foro solent, in magna quãtitate apportauit, & aliis gustantibus optimũ fuisse butirũ affirmarunt. Qua ex re colligitur, primo hunc de sua practica fuisse certum, vel quia mere maleficiis per expressum pactũ cũ dæmone initum, vel quia per tacitum pactum nouit sibi diabolum ad vota affuturum. Siquidem primum tunc non indiget discussione, quando verus maleficus fuerit. Si aũt secundum, tunc vsus suffragio diaboli fuit, eo ꝙ sibi oblatus & execratꝰ a matre, vel obstetrice fuerit. Quod si quis obiiceret diabolum forsasse apportasse butirum sine aliquo pacto tacito vel expresso, ac etiam absque oblatione aliqua. Respondetur ꝙ nunquam aliquis vtitur suffragio

diaboli

Biblioteca dell'Archiginnasio

diaboli in consimilibus operibus sine eius inuocatione, quia ipso facto, cum quis dæmonis auxilium petit, contra fidem vt apostata agit, iuxta determinationem doctorum in 2. senten. di. 8. super difficultatem. Vtrum auxilio dæmonum vti sit apostata à fide. Nam cum aliis doctoribus Albertus magnus licet concordat, tamen magis expresse dicit quod semper in talibus est apostasia verbi vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, fumigationes, & adorationes fiant, tunc apertum pactum initur cum dæmone absq; hoc, videlicet quod aliquis corpus & animi cum fidei abnegatione, in toto vel in parte tradat, quia per hoc quod ipsum inuocat, iam committit apostasiam verborum apertam, si autem non fit inuocatio verborũ, sed solummodo fit opere simplici, quia scilicet tale opus facit quod non nisi dæmonum auxilio effectum sortire potest. Tunc siue faciat illud inchoando in nomine diaboli, siue per alia verba ignota, siue absq; omni verbo. Illa tamen intentione vt dictum est, tunc subdit Albertus, est apostasia operis, quia illud opus expectatur à dæmone. Cum aũt expectare aliquid à dæmone, vel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Vnde & hoc concluditur, quod quocunque modo præfatus magus hoc procurauit, vti quia per pactum tacitum vel expressum procurauit. Et verisimiliter si absque pacto expresso quod tunc vt maleficæ facere solent per tacitum & occultum pactum, vel ex se, vel à matre, aut obstetrice initum talia effecit. Et dico ex se, quia tantummodo opus exercuit, effectum a diabolo expectans. Secundum quod colligitur ex illa vel consimili practica, est q̃ qa diabolus nouas rerum species condere non potest. Ideo vbi tam subito naturale butirum ex aqua prorupit, hoc virtute dæmonum, nõ aquam in lac mutando, sed vel butirum alibi ex loco reposito accepit, & illi ad manus tradidit, vel ex lacte naturali hoc ex naturali vacca recipiendo; & subito vt sic coagulando in naturam butiri, quia quod ars mulierum

per spacium temporis efficit butirum formando, hoc ipse in breuissimo tempore efficere nouit, & tunc sibi obtulit. Ad idem reducitur mod⁹ quo aliqui superstitiosi vinum aut talia necessaria non habentes, nocturnis temporibus tantummodo flasconem aut aliud vasculum recipiunt, & dum per vicum aliquem incedunt, subito vas vino impletum reportant. Tunc enim diabolus vinum naturale ex aliquo vase recipiendo illi flasconem impleuit. Super modum autem quo animalia & iumenta malefici interimunt, dicere oportet quod sicut homines, ita & iumenta vel tactu & visu, vel visu tantum, vel vbi subter limen ostij ipsius stabuli, vel vbi solent adaquari, maleficium aliquod seu instrumentum maleficij reponunt. Sic enim & istæ in Rauenspurg incineratæ. De quibus vt infra patebit semper ad instantiam dæmonum vbi meliores equi, aut pinguiora iumenta erant, maleficiare habebant. Et dum interrogatæ fuissent per quem modum talia efficerent, respondit vna nomine Agnes, quod subter limen ostij ipsius stabuli certas res occultarent. Et interrogata cuiusmodi res, respondit. Diuersarum specierum animalium ossa. Et vlterius: In cuius nomine hoc facerent interrogata, respondit. In nomine diaboli & omnium aliorum dæmoniorum. Sed & altera nomine Anna, quæ dum vni ex ciuibus succesiue vigintitres equos maleficiasset, quia vector erat. Vltimatim dum vicesimumquartum emisset, & ad iam extremã paupertatem deueniisset, vector stans in ostio stabuli, dixit ad maleficã quæ in ostio domus suæ stabat. Ecce iam emi equum, promitto Deo & suæ matri, si equus ille moritur, quod ego manibus meis propriis te interficiam, sicq; territa malefica, equum sibi intactum reliquit. Dum autem capta & interrogata fuisset per quem modum talia effecisset, respondit senil aliud nisi foueam feciisse, qua facta diabolus certas res imposuisset sibi innotas, qua ex re colligitur, quod tantummodo aut manum, vel visum apponere habent, & hoc vt quoquo modo maleficа

lefica cooperetur, aliás enim diabolo fæuiendi in creatu
ras facultas non permitteretur, vbi malefica non concur
reret vt prius tactum est, & hoc contigit propter maiorē
offensam diuinæ maiestatis. Sępissime etiam à pastoribus
visa sunt, quod certa animalia in campis dum tres aut qua
tuor saltus in aërem fecissent, subito in terram collapso in
cidi unt. Et hoc vtique dæmonum ad instantiam malefi
carum virtute, in diocæsi Argentinensi inter oppidū Fiess
sen & montem ferrerium, quidam prædiues asseruit sibi
& aliis vltra quadraginta iumenta in bobus & vaccis, in
alpibus fuisse maleficiata, & hoc infra anni spacium, non
pestе aut aliqua infirmitate precedente. Et pro interfigno
dixit, quod peste aut alia casuali infirmitate moriūtur nō
subito, sed paulatim, & successiue deficiunt. Illud autem
maleficium subito abstulit omnem vigorem, ita quod ab
omnibus iudicabantur illa maleficiis fuisse interempta.
Verūm talem annotaui numerum, æstimo tamen ꝙ am
pliorem expressit, hoc tamen verissimum quod in parti
bus, & præcipue in alpibus plurima nocumenta asseru
ntur maleficiari, quod genus etiam maleficij vndique diffu
sum nosciтur. Aliqua similia infra in capitulo de remediis
adhibendis contra maleficia iumentorum discurientur.

¶ Super modum quo grandines & tempestates concita
re ac etiā fulgura super hoies & iumenta fulminare solēt.

Capitulum XV.

DENIQVE ꝙ dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus & tempestatibus concitare possint, & hoc accepta potestate à Deo, quò ad dæmones seu eius permissione, quò ad ipsius discipulos sacra scriptura Iob. 1. & 2. testatur, vbi accepta potestate à Deo statim dæmon procurauit, vt Sabei quinquaginta iuga boum, & quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septē millia camelorum consumeret, tandem etiam septem filij, & tres filiæ per

per vehementem ventum, & lapsum domus occuberent, & semper puer, id est, famuli multi, vno qui nuntiaret dempto, interierunt, vtiq; vlcere pessimo tanti viri corpus percuteretur, & vxor & tres amici eius vt ipsum vexarent grauiter procurauit, vbi & S. Tho. in postilla sua super Iob, ita loquitur: Necesse est cōfiteri ꝙ Deo permittente, dæmones possunt perturbationē aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cœlo cadat, quanuis enim natura corporalis nō obediat ad nutum angelis, neq; bonis neq; malis ad susceptionem formarū, sed soli Deo creatori, tamen ad motū localē naturæ corporalis nata est spirituali naturæ obedire, cuius iudicium in homine apparet, nam ad solum imperium voluntatis quæ subiectiue est in anima, mouentur membra, vt opus à voluntate disposituū prosequantur, quęcunq; igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem virtutē, non solum boni, sed etiā mali facere possunt, nisi diuinitus prohibeātur. Venti aūt & pluuiæ, & alia huiusmodi aëris perturbationes, solo motu vaporum resolutorū ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procreanda, naturalis virtus dæmonis sufficit. hæc. Tho. Mala enim quæ nostris exigentibus in mundo fiunt, Deus velut per suos tortores iustē per dæmones solet infligere, vnde & glo. super illud Psal. 104. Vocauit famē super terrā & omne firmamentū panis cōtriuit, dicit sic: Hæc mala permittit Deus p angelos malos qui talibus prepositi sunt. Vocat ergo famē. i. angelum fame prepositū. Possent & illa quæ supra notata sunt circa quæstionem, an semper malefici circa maleficia inferēda habēt cōcurrere cū dæmonibus, vbi de triplici nocumēto, & quō interdū dæmones sine maleficis mala nocumēta inferūt, cum maleficis aūt dæmones plꝰ affectāt hoibus nocere, ꝙ eo cū Deus amplius p hoc irritatur, inde eis maior facultas puniēdi & affligendi cōceditur. Deseruiūt & illa quæ doctores super 2. sen. dist. 6. An locus sit conuenienter deputatus malis angelis in aëre caliginoso mouēt, quia cū tria cōside

rantur

rantur in dæmonibus, natura, officium & culpa. Sicut na
turæ corresponderet cœlum empyreum culpæ vero infe
rius, ita eorum officio cum tortores sint & ministri, vt su
pra tactum est, in punitionem malorum, & exercitium
bonorum competit aër caliginosus, ne videlicet nimis nos
infestarent si in mundo inferiori circa nos habitarent, vn
de & in aëre & circa speram ignis actiua passiuis coniun
gere sciũt, vbi à Deo permittũtur, & ignẽ de cœlo cadere,
seu fulgura fulmina reprocurãt. Narratur in formicario
de quodam capto per Iudicem, dum interrogaretur quo
modo grandines & tempestates concitandas procederent,
& an facile hoc eis foret procurare, respondit. Faciliter
grandines procuramus, sed ad libitum lædere non vale
mus, nota custodiam bonorum angelorum, vnde addidit:
Eos tantummodo lædere possumus qui Dei destituti sunt
auxilio, & qui signo crucis se muniunt, illos lædere non
possumus, est autem hic noster modus. Primo verbis cer
tis in campis, principem omnium dæmoniorum implo
ramus, vt de suis mittat aliquem, qui à nobis designatum
percutiat. Deinde venię certo dæmone eidem in biuio pul
lum nigrum immolamus, eundem in alto proiiciendo in
aëre quo à dęmone sumpto, obedit, & statim auiam con
citat, attamen non semper in loca destinata à nobis, sed
iuxta Dei viuentis permissionem, grandines & fulmina
proiicit. Narratur etiam ibidem de quodam actore seu
hæresiarcha, maleficorum status dictus, qui in Bernensiũ
territorio & locis adiacentibus cõstitutus, publicé de hoc
gloriari audebat, quod quandocunq; vellet, ipse se in oim
ęmulorum oculis velut murem facere vellet, & dilabi ma
nibus inimicorum suorum lętalium, & ita etiam capita
lium suorum inimicorum manibus sæpius euasisse. Diui
na tamen iusticia cum terminum suæ maliciæ facere vo
luit, per hostes suos in stupa quadam prope fenestram quã
dam sedere, dum cauté explorabatur à sibi insidiantibus,
gladiis & hastis inopinaté transfixus, ob sua facinora mi
serabiliter

serabiliter obiit, superstiten tamen discipulũ, qui in hop
po vocabatur reliquit, qui & supra dictũ Stadlio, de quo
in capitulo sexto mentio fit, magistrum fecit. Sciuerunt
hi duo quando eis placuit, tertiã partem fimi feni vel fru
menti, aut cuiuscunque rei de vicino agro, nemine viden
te, ad proprium agrum deferre, grandines viuacissimas &
auras lęsiuas cum fulminibus procurare, in aspectum pa
rentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam nul
lo vidente proiicere sterilitatem, in hominibus & iumen
tis efficere occulta, aliis manifestare in rebus & corporib⁹
modis quibuscunque lædere, ictu fulminis nonnunquam
quẽ vellent interimere, & multa alia pestifera procurare,
vbi & quãdo Dei iusticia hæc fieri permisit. Ad ea tamen
quæ per nos reperta sunt expedit concurrere. In diocœsi
namq; Constantiensi, ab oppido Rauenspurg ob viginti
octo miliaria teutonicalia versus Saltzburgam, grando se
uissimus excitatus, cunctas fruges, segetes & vinetas adeõ
in latitudine vnius miliaris contriuerat, quod tertius an
nus vix iudicabatur frugeferus in vineris. Vnde res gesta
cum per notarium inquisitionis innotuisset, & quod pro
pter clamorem populi inquisitione opus esset, dum certi
per maleficia immo omnes pene oppidanæ talia cõtigisse
iudicarent. Quare cõsulibus ad id cõsentientibus per quin
denam iuxta iuris formam, super hæresim duntaxat ma
leficarum à nobis inquiritur, non ad duas duntaxat perso
nas præ aliis, quæ tamen in paruo numero non erant dis
famatas peruenitur, nomen vnius Agnetis balneatricis,
alterius Anna de mindelheim, quibus captis, & seorsum
ad distinctos carceres positis, ignorante penitus vna de al
tera, sequenti mane balneatrix quæstionibus leuissimis à
rectore seu ciuium magistro fidei zelatore Gelte cognomi
nato, & ab aliis ex consulibus sibi adiunctis, in præsentia
notarij exponitur, & licet maleficium taciturnitatis indu
bie penes se habuisset, de quo & semper iudicibus timen
dum est, eo quod in primo aggressu, nõ iam muliebri, sed

Biblioteca dell'Archiginnasio

virili animo se innoxiam affirmabat, diuina tamen fauente clemeatia, ne tantum facinus impune transiret, subito liberé & à vinculis absolutè, licet in loco torturæ, & cuncta flagitia ab ea perpetrata detexit. Nam à notario inquisitionis interrogata super articulos & depositione testiū circa nocumenta hominibus & iumentis illata, ex quibus iam violenter reddebatur tanquam maleficæ suspecta, cū nemo testis de fidei abnegatione ac carnali spurcitia cum dæmone incubo aduersus eam deposuisset, eo ꝙ illa secretissima, attamen vbi post nocumenta animalibus & hominibus illata vti rea respondisset, cætera omnia de fidei abnegatione, & spurcitiis diabolicis cum incubo dæmone peractis, interrogata publicè fatebatur, asserens se vltra decem & octo annos illi incubo cum omnimoda fidei abnegatione succubuisse, quibus expletis, vbi super grandinem prædictam, an ne aliquid de illo sciret inquireretur. Respondit quod sic. Et interrogata quō & qualiter. Respondit: In domo eram & hora meridici, dæmon me accersiuit, & vt super campum seu planiciem Kuppel (sic enim nominatur) paululum aquæ mecum deferendo, me transferre iniunxit, & dum interrogassem quidnam operis in aqua explere vellet, pluuiam se velle causare respōdit, portam ergo ciuitatis exiens, ipsum dæmonem sub arbore stantem repperi. Interrogata autem à ludice sub qua arbore. Respondit. Sub illa ex oppositō illius turris, ipsam denotando, & interrogata quid sub arbore egisset, respondit: Dæmon vt foueam paruam foderem, & illi aquam infundere iniunxit. Et interrogata an ne pariter consedissent, respondit, me sedente ipse dæmon stabat. Interrogata demum quibusne verbis aut modis aquam mouisset, respondit, digito quidem moui, sed in nomine ipsius diaboli, & omnium aliorum dæmoniorum. Et rursum iudex, quid actum fuisset de aqua. Respondit, disparuit. & sursum in aëre diabolus duxit. Et demum an ne aliquam haberet sociam interrogata, respondit ex oppositō sub tali arbore, aliam

aliā captam maleficā, Annā videlicet mindelheim nominando, consodalem habui, quid autem egerit ignoro. Et finaliter interrogata balneatrix de interuallo temporis ab aquæ assumptione vsq; ad grandinē, respondit: Tanta dilatio fuit, quousq; ad domum peruenissem, sed & hoc mirabile, cum sequenti die altera quęstionibus leuissimis expositā primo fuisset, vtpote digito vix à terra eleuata, post liberé soluta, prætata omnia non discrepando in minimo, nec quō ad locum, prout altera fassa fuerat, quia videlicet sub tali arbore, & alteram sub alia: nec quo ad tempus, quia hora meridiei, nec quo ad modum, quia per motionem aquæ in foueam immissæ, in nomine diaboli & oim dęmoniorum, nec quo ad interuallum temporis, quia dum eius diabolus aquam accepisset, in sublime eleuando regressa ad domum, superueniisse grandinem affirmabat, singula detexit, ficq; tertia die incineratur, & balneatrix contrita & confessa, plurimum se Deo commendauit, asserens se liberi animo mori, vt dæmonis iniurias posset euadere, crucem in manibus tenendo & amplexando, quam tamen altera spernebat, quæ etiam vltra viginti annos incubum dæmonem cum omnimoda fidei abnegatione habuerat, primam in multis maleficiis, hominibus, iumētis, & terræ frugibus illatis excedens, vti processus ad consulum repositus demonstrat. Sufficiant ista, cum reuera quasi innumera circa huiusmodi maleficia illata recitari possent. Sed & de ictu fulminis, ꝙ sæpissimè aut homines solum, aut cū bestiis, aut cū dęmonibus & horreis cōsumpserint, licet occultiorem & magis ambiguā videatur habere causam, eo ꝙ alia diuina permissione sæpe contingāt absq; maleficarū videlicet cooperatione, tamen vbi spontee ex earum fassionibus talia eas fecisse seu procurasse repertum est, super quæ etiam varia acta & gesta præter ea quæ supra tacta sunt deduci possent, ratio etiā suffragatur ea facilitate qua grandines, sic & fulmina procurare possunt, in mari etiā tēpestates, ideo ois ambiguitas tollitur.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Super tres modos quo viri & non mulieres reperiuntur maleficiis infecti per tria capitula, & primo de sagittariis maleficis.

VLTIMVM ad præsens genus maleficij, quo viri inficiuntur in tribus speciebus. Notandum est primo de grauitate criminis, quo ad maleficos sagittarios in sepe horrēdis maleficiis, nam primo sacratiori die dominicę passionis, sexta videlicet feria Parasceues, vt fertur, infra missarum solēnia, habent sacratissimam crucifixi imaginem tela quasi ad metam sagittando, O quanta crudelitas & iniuria Saluatoris! Secundo, licet sub dubio vertitur, an aliā apostasiam verbo, vltra illam apostasiā operis habent cū dæmonibus inire, tamen quocunque modo fiat, maior contumelia non potest à Christiano irrogari fidei, cum certum sit quod si infidelis consimilia perpetraret, nullius forent efficaciæ, in nullo etiam tanto complacere aduersario opere posset. Vnde miseri talis fidei catholicæ veritatem & efficaciam potius perpendere deberent, qua etiam de causa Deus huiusmodi flagitia iustē permittit. Tertio quod tres aut quatuor iactus totidem tela habet infigere, & ex consequenti tot secundum eundem numerū homines qualibet die poterit interimere. Quarto, quod sic de premissis certificantur à dæmonibus, quod tamen corporali visu illum occidendum prius habent conspicere, & cordis voluntatem vbi ex integro illum ad interimendum flectūt, talis quocunque loco inclusus, se tueri non poterit, quin tela emissa feratur, & per diabolum ei infigatur. Quinto, quod sub tali certitudine sagittam emittere valent, vt in casum quo denarium à capite per sagittam deponere, absque capitis læsione voluerint, hoc ipsum efficere valeāt, simili modo & per bombardam quantumcunq; magnam. Sexto quod super hæc efficienda, homagium tale cum corporis & animę perditione diabolo prestare habēt, super quibus aliqua gesta

gesta in mediū producamus. Nam princeps quidam Renī barbatus cognominatus, eo quod barbam nutriebat, cum ante annos sexaginta adiunctis sibi terris Imperialibus, quoddam castrum Lendenbrunen, propter rapinas quas castrenses inde faciebant obsidendo circunualasset, habuit in suo comitatu quendam huiusmodi maleficum, Punker nomine, qui intantum castrenses molestabat, quod vno dempto, omnes successiue sagittis interimit, talemq; modum seruauit, vt eum quem intuitus fuisset, quocunque se diuertisset, per emissam sagittam letaliter vulneraret, & occideret, talesq; tractus quolibet die tres duntaxat, in sua potestate habebat, eo videlicet quod tres sagittas imaginī Saluatoris infixerat, cur autem diabolus ternarium numerum præ aliis eligit, æstimarī potest quod in abnegatione sanctissimæ trinitatis hoc efficiat, illis autē tribus emissis tractibus, non nisi in sortem vt cęteri sagittas emitebat. Accidit demum vt cum quidam ex castrensibus deridēdo ad ipsum clamasset: Punker nonne circulum in porta pendentem illæsum permittes, & respondente illo ab extra nocturno tempore, non: sed ipsum die captionis castri auferam, hoc idem quod prædixit adimpleuit, nam omnib⁹ vt præmissum est, dempto vno interemptis, castrum capitur, & ipse circulum domui suæ in Rorbac Vvormatien. diocœsis appendit, & sic appensum in hodiernum diem cernitur, qui etiam post à rusticis quibus plurimum molestus erat, quodam sero cum fossoriis eorum instrumētis occiditur, & in peccatis suis moritur. Fertur denique de ipso quod quidam de optimatibus dum artis suæ experientiam certam capere voluisset, eidem proprium filium paruulum ad metam posuit, & pro signo super byrretum pueri denarium, sibiq; mādauit vt denarium sine byrreto per sagittam amoueret, cum autem maleficus id se facturum, sed cum difficultate assereret, libentius abstinere, ne per diabolum seduceretur in sui interitum, verbis tamen principis inductus, sagittam vnū collari suo circa collum

Biblioteca dell'Archiginnasio

immisit, & alterum balistæ supponens denarium byrreto pueri sine omni nocumento excussit, quo viso, dum ille maleficum interrogasset, cur sagittam collari imposuisset respondit: Si deceptus per diabolum puerum occidissem, cum me mori necesse fuisset, subito cum sagitta alteravos transfixissem, vt vel sic mortem meam vindicassem. Et quidem licet diuina permissa mala huiusmodi in probationem & castigationem fidelium fieri sinit, ex aduerso tamen in confortatiotem & gloriam fidei potiora miracula clementia Saluatoris operatur. Nam in diocœsi Constantiensi, prope castrum hohemzorn, ac monasteriũ monalium, ecclesia quędam iam de nouo cernitur constructa, in qua huiusmodi imago Saluatoris cum sagitta infixa, ac cruore effuso cernitur, cuius miraculi veritas tali ordine patuit. Miser enim quidam dum iuxta ordinem prænotatum, super tres aut quatuor tractus balistæ ad interiorum aliorum à diabolo certificare cuperet, in biuio quodam imaginem crucifixi sagitta petit, & modo quo vsq; in præsens cernitur, transfixit, & dum cruor miraculosus erumperet, miser immobiliter diuina virtute gressu percussus figitur, & vbi à prætereunte quodam, cur ibi fixus maneret interrogaretur, miser caput agitabat, brachiisq; ac manibus quibus balistam tenebat, ac toto corpore tremens, nil respondere poterat, & alter hinc inde circunspiciens, dum imaginem crucifixi intuetur, & sagittam cum cruore effuso speculatur, Pessime, inquit, nequam imaginem Domini nostri transfixisti, & alios conuocans, attendite inquit, ne fugam capiat, dum tamen vt præmissum est, se de loco mouere non poterat, ad castrum concurrit, & rem gestam narrauit, qui concite descendunt, & miserum in eodem loco persistentem reperiunt, & inquirentibus de casu, dum crimen fassus fuisset, ex contactu publicæ iusticiæ de loco mouetur, & dignam pro commissis vltionem per miserabilem mortem recepit. Sed heu quod cogitatu horribili existit, nec his humana peruersitas terretur,

terretur, vt à similibus flagittiis se contineat. Nam in curiis optimatum vndique vt fertur, tales sustentantur de suis flagitiis publice in contemptum fidei, & grauem offensionem diuinæ maiestatis, & contumeliam nostri redemptoris gloriari, & se iactari de talibus permittuntur, vnde & tales vtique & receptatores, defensores & fautores, nedum hæreticorum, sed apostatarum à fide iudicandi sunt, & pœnis plectendi subscriptis, & hoc est septimum. Nam primo ipso iure excommunicati sunt, & fauentes clerici, ab omni officio, & beneficio deponuntur, & priuantur, nec ad illa restituuntur absque speciali apostolicæ sedis indulto. Item prefati receptatores postquam fuerint publicati, si in excommunicatione steterint per annum animo pertinaci, velut hæretici sunt condemnandi, quæ singula sic probantur. Nam in can. vt inquisitionis parag. prohibemus. lib. 6. tangitur de non impediendo directe vel indirecte processum, iudicium diocœsanorum, & inquisitorum in causis fidei, vbi tangitur prędicta pœna infligenda post annum, nam dicitur primo: Prohibemus districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus, eorundem Officialibus &c. si cui placet capitulum perlegat. Denique quod & ipsi malefici cum eorum receptatoribus, sint ipso iure excommunicati, patet de ipsis hæreticis maleficis in cap. ad abolendam, in prin. & in can. excommunicamus, primo & pręsertim & breuius in cap. excommunicamus 2. de hęresi, vbi sic dicitur: Excõmunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, catharos, paterinos. & infra alios quibuscunq; noibus censeantur, &c. Et nota super quibuscunq; noibus de credentibus aũt & receptoribus, & cęteris supra dictis habetur in ca. excõmunicam⁹. 1. parag. credentes, vbi sic dicitur Credentes pręterea receptatores, defensores & fautores talium excõmunicationi decernimus subiacere, &c. & in c. excõ. 2. tanguntur plures pœnæ quas incurrunt infra annũ, cum ipsis clericis, vbi sic dicitur: Receptatores fauto-

 res

Biblioteca dell'Archiginnasio

res & defensores, excommunicationi decernimus subiacere, vt postquam quilibet talium fuerit excõmunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, ex tũc ipso iure sit infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittantur, sint etiam intestabiles, vt nec testandi liberam habeant facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedant, nullus præterea ipsi super quocunq; negotio respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam proferantur, si fuerit aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur, si tabellio, instrumenta confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, vt in quo grauior est culpa, maior exerceatur vindicta. Si qui tales aut postquã ab ecclesia fuerint denotati euitare contempserint, excommunicationis sententia vsque ad satisfactionem idoneam procellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta nec eos Christianæ presument tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiãt, alioquin suo priuentur officio, ad quod nequaquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Sunt denique & aliæ pœnæ quamplures, super prædictos, etiamsi nõ perfistant per annum omnino pertinaci, super eorum videlicet filios & nepotes, quo ab episcopo & inquisitori possunt priuari, seu priuatos denunciari dignitatibus personatibus, & omnibus honoribus ac beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis quibuscunque, iuxta canon vt commiss. §. priuandi de hære. lib. 6. Intelligitur tamen si impœnitentes extiterint, vt in ca. statutum Fœlicis eo. lib. & ti. Item q; etiam ipsorum filij vsq; ad secũdam generationem, sunt priuati omni beneficio ecclesiastico, & officiis publicis, vt in ca. quæcunq;. §. hæretici, eo. lib. Intelligendũ tamen qui per paternam

paternam & non per maternam lineam descenderent, & etiam de impœnitẽtibus, vt in alle. c. statutum. Item quod illis, supple credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, patet in ca. vt inquisitionis eo lib. vbi tamẽ archidiaconus super ca. eo. intelligit vt postquã per sententiam esse tales sunt declarati, tunc non possunt, ante autem sententiam, si in aliquibus aggrauãtur, seu indebite fatigantur, appellare possunt, plura alia possent deduci, sed ista sufficiant. Pro ampliori tamen præmissorum intelligentia, aliqua sunt discutienda. Primo quid si princeps vel secularis potestas iuxta prænotata gesta ad deuastationem alicuius castri iusto bello aliquem huiusmodi maleficum secum recipiat, & eius assistentia tyrannidem malorũ compescat, nunquid totus exercitus vt fautores, & receptatores talium sunt iudicandi, & prædictis pœnis multandi? Respondendum videtur q; quia propter multitudinem rigor iusticiæ est temperandus, di. 40. constituetur. Ideo licet principalis & eius assessores, & consiliarij talia fouentes, omnino sint ipso iure pœnis præfatis innodati, vbi moniti ab eorum ordinariis nõ destiterint, cũ iam vt receptatores, fautores iudicantur, vnde & ipsis pœnis subiiciuntur, reliquus tamen exercitus cum absque eorum consilio & fauore talia fiant, immo pro defensione reipublicæ sua corpora exponere sunt parati, licet fortassis in factis maleficis complacentiam habeant, tamen censuram illam excõmunicationis euadunt, licet reatum illũ in eorũ confessione agnoscere habeantur, debita cautione accepta super omnimoda huiusmodi detestatione in perpetuum à confessori absolui, & quantum in ipsis est ab eorum finibus huiusmodi maleficos expellere. Si vero quæritur, à quibus possint presidentes vbi resipiscant absolui, an ab eorum ordinariis, aut inquisitoribus. Respondetur vtique absolui possunt & ab ordinariis ac aliis inquisitoribus si resipiscant, habere in ca. vt officium in prin. de hæ

Biblioteca dell'Archiginnasio

resi lib. 6. vbi sic dicitur: vt officium & infra, contra hæreticos, credentes receptatores, fautores, & defensores eorū, nec non contra infamatos de hæresi vel suspectos, secundū sanctiones canonicas, hominum metu, diuino timore postposito procedatis, si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad ecclesiæ vnitatē, iuxta formā ecclesiasticæ absolutionis beneficium impendatis. Si denique instatur quando dicetur princeps vel aliꝰ recipiscere, respondetur quando maleficium propter iniuriam creatori illatam præueniendum tradit, vnde & vt ipsum à dominio tantummodo expellat, non est malefici, seu hæretici manifeste deprehensi in hæretica prauitate vt supra patebit pœna debita, & vt de præteritis doleat, & tales nunquā de cætero fouere, vti catholicum decet principem, firmiter in animo suo statuat. Quod si quæritur cui tradendus & quo ordine puniēdus, & an vt manifeste deprehensus in hæresi sit iudicandus. Ad primum specialis tangetur difficultas in principio tertiæ partis, an videlicet eorum punitio tantummodo ad Iudicem secularem & non ecclesiasticum pertineat, manifestum est enim per ca. vt inquisitionis. § prohibemus, lib. 6. quod potestatibus & dominis temporalibus interdicitur, ne de crimine hæresis quoquo modo iudicent absque episcoporum seu inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, sed quia ratio quæ ibi assignatur circa maleficos non videtur habere locum, quia dicitur ibi quod ideo non debent iudicare, eo quod crimen hæresis est mere ecclesiasticum, maleficorum autem crimen nō videtur mere ecclesiasticum, sed etiam ciuile, propter damna temporalia, quicquid autem sit vt infra patebit, licet Iudicis ecclesiastici sit cognoscere & iudicare, tamen Iudicis secularis est exequi & punire, vt patet extra de hære. ca. ad abolendum, & ca. vt gentis, & ca. excommunicamus vtrique. Vnde & Iudex secularis si tradet talem Ordinario ad iudicandum, habet tamen per se eundem punire, postquam ab episcopo sibi traditur

traditur aut relinquitur, vel etiam ex consensu episcopi secularis Iudex vtrunque facere potest, scilicet, iudicare & punire. Nec valet si dicatur ꝙ tales malefici nō sunt hæretici sed potius apostatæ, quia cum vtrunque contingat circa fidem, tamen sicut hæreticus circa illam tantūmodo dubitat, & hoc in toto vel in parte, ita & apostatæ malefici ratio etiam per se dictat, cū enim grauius est corrumpere fidem, per quam est anima vitaq; falsare pecuniā per quam vitæ corporali subuenitur. Vnde si falsarij pecuniæ, vel alij malefactores, statim per seculares potestates iusti morti traduntur, multo magis tales hæretici & apostatæ statim quod conuincuntur possunt iuste occidi. Vnde & per hæc est responsio ad secundum, quo scilicet ordine, & à quo Iudice sit puniēdus, sed clarius de illo tractabitur in tertia parte operis circa modos sententiandi qualiter deprehensus manifeste in hæresi sit sententiandus, circa 8. & 11. modum, & super dubium, quid si pœniteret, an adhuc esset occidendus. Reuera em̄ si hæreticus simplex relapsus quantumcunque pœniteat, est occidendus in ca. ad abolendam allegato, & hoc rationabiliter secundum Thomam, cum per hoc prouideretur bono communi, quia si hæretici reuerti sæpe recipientur, vt in vita conseruarētur, & aliis temporalibus bonis, posset hoc esse in præiudicium salutis aliorum, tum quia si relaberetur alios inficeret, tum etiam quia sine pœna euaderent, alij securius in hæresim relaberentur, ex relapsu etiam ipsorum præsumitur de inconstantia eorum circa fidem, & ideo iuste occidendus. Quare & hīc dicere oportet, quod si propter suspitionem solam inconstantiæ dictus ecclesiasticus Iudex relapsum habet tradere curiæ seculari ad occidendum, à fortiori igitur si non velit tradere apostatam aut maleficam quamcunque curiæ seculari propter pœnitentiam, & eius conuersionem, tamen relinquere habet talem & non impedire, cū Iudex secularis propter damna temporalia ipsorum, maleficum vult occidere secundū leges, licet ecclesia-

Biblioteca dell'Archiginnasio

ecclesiasticus Iudex prius habeat pœnitentem maleficum absoluere ab excommunicatione quam propter hæresim maleficarum incurrit cum & hæreticus sit excommunicatus iuxta ca. excommunicamus 1. & 2. ad gremium ecclesiæ recipere, vt spiritus saluus fiat, vt dicitur 11. q. 3. audi. Aliæ rationes assignantur inferius circa quæstionem primam tertię partis, sufficiant ista ad præsens, tantummodo aduertant animarum rectores, quam dura & districta exigetur ab eis ratio á tremẽdo Iudice, cum reuera iudicium durissimum iis qui præsunt, ac vbi tales in iniuriam creatoris viuere permittunt. Sequitur de duobus aliis maleficorũ generibus, nam ad idem genus maleficij reducuntur & illi qui per incãtationes & carmina sacrilega arma quęcunque incantare sciunt, vt eis nullo modo nocere valeat, vnde nec etiam vulnerari possunt, hi enim diuersificãtur. Nam aliqui sunt qui cũ prædictis sagittariis maleficis concordant, in eo quod etiam circa imaginem crucifixi & cõtumelia ei illata, talia adiscunt, gratia exempli, qui vult vt nõ valeat lædi in capite aliquo ferro aut ictu, habet caput imaginis auferre, qui circa collum, auferat collum qui circa brachium auferat, seu comminuat brachium & sic consimiliter. Interdum supra cingulum, aut infra interdum ex toto cõminuunt, & in huius signum vix inter decem imagines in biuio aut in campis repositas vna integra reperitur. Aliqui vero sunt qui certa brachia secum deferunt, aliqui verbis interdum sacris, aut etiam ignotis talia procurant, inter quæ hæc æstimatur diuersitas. Nam primi licet in contumeliam fidei circa dehonestationem imaginis Saluatoris cum præfatis maleficis sagittariis concordant, vnde & veri apostatę reputandi & iudicandi, vbi fuerint deprehensi, alio tamen respectu sagittariorum, nec etiam in malum proximi manifestum, prout in tuitionem proprij corporis supra cingulum vel infra, aut etiã totius corporis seruire videntur, ideo tanquam hæretici pœnitentes & non relapsi, vbi sunt malefici conuicti & pœniteant,

sunt

sunt iudicandi, & iuxta octauum modum pœnitentiandi cum adiuratione & inclusione, vt in tertia parte operis tangetur. Pro secundis vero qui per carmina arma incantare nituntur, & super illa nudis plantis incedere, & similia exercere. Incantatores enim dicuntur iuxta Isidorum 8. ethi. qui artem aliquam verbis peragunt, distinguendũ, quia interdum incãtationes fiunt per verba sacra, aut per carmina scripta super infirmos, & hæ quidem incantationes licite fieri possunt septem cõditionibus seruatis, vt inferius patebit circa modos curandi maleficiatos infirmos. Incantationes autem quæ fiunt super arma per aliqua verba, aut vbi talia carmina scripta deferuntur, hoc iudicium attendendum quod sibi sunt nomina incognita. Item caracteres & signaturæ aliæ præter signaculum crucis, tunc talia sunt omnino refutanda, & attendendi sunt homines pie talium crudelitate, quod si desistere nollent, tunc tanquam leuiter suspecti sunt iudicandi, de quibus in secundo modo sententiandi inferius patebit, non enim tunc carent scrupulo hæreticæ prauitatis, immo quia talia omnino opere & auxilio dæmonũ habent fieri, cuius vt supra patuit, qui auxilio vtitur, apostata á fide iudicatur, licet eriã propter ignorantiam & emendationis gratiam, minus cum sagittariis maleficis sit agendum. Et quia plurimum commune cernitur apud clientes & mercatores secum deferre huiusmodi carmina & benedictiones, quæ incantationis speciem habere videntur, expedit omnino siue in foro pœnitentię per confessorem, siue in foro contentioso per ecclesiasticum iudicem huiusmodi eliminare cum tacitum pactum propter verba ignota, & caracteres signati cum dęmone initur, & dęmon occulte se ingerit, & optata procurant, vt tandem ad peiora alliciat, vnde vbi in foro contentioso talis debet adiurare iuxta secũdum modum sententiandi, vbi in foro conscientiæ confessor debet carmina inspicere, & si nolit omnino proiicere, debet tamen nomina ignota & caracteres delere, reliqua vero, vt euangelia

Biblioteca dell'Archiginnasio

gelica verba, & signacula crucis permittere. Super quibus omnibus & præcipue super maleficos sagittarios notandum, quia supra tactum est, an vt manifeste deprehensi in hæretica prauitate iudicãdi sint, de qua materia etiã prius tactum est in prima quæstione primæ partis. Et quidem q̃ sic patet ibidem, nam vt dicit Bernardus in glo. ordinaria in ca. abolendam. §. præsenti. & verbi deprehensi. tribus modis de iure, quis pro manifeste deprehenso in hæretica prauitate habetur, puta facti euidentia, vt in simplici hæresi quando publice prædicant hæresim ff. de riru nup. pa. iam. §. vlti. vel legitima probatione per testes, vel ex sua confessione. Et eiusdem Bern. glo. in ca. excõmunicamus, 2. super verba deprehensi publice, ita quod notorium sit illis esset quia condemnati sunt. Ad idem videtur facere super ca. super quibusdam extra de veris signis, prout patuit in prima quæst. primæ partis huius operis. Ex quibus patet quod malefici sagittarij similiter & alia arma incantantes, pro manifeste deprehẽsis in hæretica prauitate per aliquod pactum expressum cum dæmone initum propter manifesta ipsorum opera, quæ non nisi diabolica virtute fieri possunt habendi sunt. Patet & secundo, quia eorum fautores, receptatores, defensores, vt manifeste tales pro talibus habendi sunt, & pœnis præscriptis manifeste subiacere, ita quod non iam sub dubio, aut tanquam suspecti receptatores leui aut graui, vel violenta suspitione iudicandi, prout plures alij existere possunt, vnde & semper grauissime cõtra fidem delinquunt, & semper mala morte a Deo percutiuntur. Nam vt fertur quidam princeps cũ consimiles foueret maleficos, & cum his quandam ciuitatem in certis negotiis indebite aggrauaret, dum hoc sibi a quodam familiari obiiceretur, ille omni timore Dei postposito, respondit: Det Deus quod in hoc loco moriar, si iniuste a me illi aggrauentur, ad quæ verba subito diuina vltio subsecuta, subitanea morte expirauit, reuera in vindictã non tam iniustæ aggrauationis, quantũ & fautoriæ hæresis.

hæresis. Patet & tertio quod prælati quicunque & rectores, vbi huiusmodi flagitiis & eorum auctoribus & fautoribus, iuxta omnem possibilitatem nõ resistunt, etiam tanquam manifesti fautores, & quod præscriptis pœnis manifeste subiacere debeant iudicantur.

¶ Sequitur secundum principale huius secundæ partis, super modos tollendi & curandi maleficia præmittendo difficultatem.

VTRVM licitũ sit maleficia per alia maleficia, vel per aliqua illicita tollere. Et arguitur quod non, quia vti auxilio dæmonum non est licitum, vt supra patuit in 2. senten. dist. octaua a doctoribus communiter determinatur, quia videlicet est apostasia a fide, & quidem quod sine auxilio dæmonum non possit dissolui. Probatur, quia aut dissoluitur humano artificio, aut diabolica aut diuina potentia. Non primum, quia inferior potestas non potest infringere superiorem, cum nihil agat vltra suam virtutem, non etiam diuina, quia hoc esset opus miraculosum, & cum illa DEVS ad suum nutum operatur, & non ad instantiam hominum, sic & Christus matri petenti, miraculum de subuentione necessitatis vini, vt doctores exponunt, quod hoc miraculum conuersionis desiderabat Christus. Respondit: Quid mihi & tibi mulier, scilicet commune, in opere miraculoso? Apparet etiam quod rarissime liberantur quantũcunq; diuinũ auxiliũ, & suffragia sanctorũ implorant, ergo nõ nisi auxilio dæmonũ liberari possunt, quod tamen nõ est licitum quærere. Præterea hoc quod cõmuniter tolleratur, inusu practicatur, licet sit illicitum, sed hoc communiter practicatur quod tales maleficiati currunt ad mulierculas superstitiosas, a quibus

sæpissime

Biblioteca dell'Archiginnasio

fæpissime liberantur, & nõ per sacerdotes aut exorcistas, ergo practica ostenditur quod auxilio dæmonum maleficia tolluntur, cuius tamen auxilium quærere cum sit illicitũ, etiam non est licitum maleficia tollere, sed potienter sufferre. Præterea secundum Thomam & Bonauenturam, in 4. dist. 34. de impedimento maleficiali, maleficium est ita perpetuum, quod non potest habere humanum remedium, quia si haberet remedium, non est homini notum vel licitum, in quibus verbis dant intelligere, quod sit quasi infirmitas incurabilis, & perpetuè inhærens, vnde subdunt licet Deus præstare possit remedium dæmonem cogendo, & dæmon desistendo ille curaretur, tamen curatio nõ erit humana, ergo nisi Deus dissoluerit, per se non est licitum eius dissolutionem quocunq; modo quærere. Præterea in eadem dist. & q. dicunt quod etiam per aliud maleficium adhibere remedium est illicitum, vnde dicunt & si posset per aliud maleficium adhiberi remedium, nihilominus reputaretur perpetuum, licet amoueretur maleficium, quia nullo modo est licitum per maleficiũ inuocare dæmonis auxilium. Præterea exorcismi ecclesiæ non valent ad reprimendũ dæmones semper, quò ad omnes molestias corporales, hoc Dei iudicio exigente, semper tamen valent cõtra illas dæmonum infestationes, contra quas principaliter sunt institutæ, sicut contra obsessos, vel circa pueros exorcizandos. Præterea non oportet quod si propter peccatum diabolo sit potestas in aliquem data, cessante peccato cessat potestas, quia interdum cessante culpa, remanent peccata, ex quibus verbis videntur præfati duo doctores sentire, quod non sit licitum maleficia tollere, sed permittere illa, sicut permittuntur aliæ infirmitates incurabiles, & cõmittere illa tantummodo domino Deo, qui illa tollere potest ad suum placitum. In cõtrarium est, quod sicut Deus & natura non abundant in superfluis, ita non deficiunt in necessariis, quare & necessario fidelibus contra huiusmodi insultus dæmonum sunt data non solum remedia

media præseruatiua, de quibus in principio huius secundæ partis tactum est, verum etiam remedia curatiua cũ aliàs non sufficienter fidelibus à Deo prouisum esset, & opera diaboli viderentur fortiora operibus Dei. Præterea glosa super illud Iob 6i. Non est potestas super terram, &c. dicit omnia humana superat, & si meritis sanctorum subiacet, vnde & meritis sanctorũ virorum in hac vita subiacent. Præterea Augustinus de moribus ecclesiæ, non est angelus cum inhæremus Deo mente nostra potentior, nam si potestas virtus est in hoc toto mundo, sublimior est mens Deo inhærens, vnde ex talibus dissolui possunt opera diaboli. Respondeo. Hæ sunt duæ solennes opiniones sibi inuicem vt videtur contrariantes. Sunt enim quidam theologi & canonistæ inuicem concordantes, quod licitum est maleficia tollere etiam per opera superstitiosa & vana. Et huius opinionis sunt Scotus Hostien. & Goffre. & cõmuniter omnes canonistæ. Aliorum theologorum opinio & præcipuè antiquorum, & quorundam modernorum, vt Thomæ, Bonauenturæ, Alberti, Petri de palude, & aliorum multorum, quod nullo modo sint facienda mala vt eueniant bona, & quod potius homo mori debet quàm in talia consentire, vt scilicet per opera superstitiosa & vana liberaretur, sed quia vnica distinctione poterunt eorũ dicta concordari, videndæ sunt prius eorum sententiæ, nã Scotus in suo 4. dist. 34. de impedimento maleficiali siue defrigidis & maleficiatis, reputat fatuitatem asserere, q. etiã per vana & superstitiosa non debeant maleficia tolli, dicit enim nec in hoc est infidelitas aliqua, quia destruens nõ assentit operibus diaboli, sed credit eum posse & velle fatigare, dum durat tale signum, quia ex pacto nõ assistit ad hoc nisi dum illud durat. Et sic destructu illius signi, nõ ponent finem tali vexationi, vnde & dicit quod est meritorium opera diaboli delere, & quia loquitur de signis, ponamus exemplum. Sunt quædam mulieres quæ tali signo notant maleficas, vt si vacca vbertate lactis ex maleficio

Biblioteca dell'Archiginnasio

priuatur, tunc vrceū lactis super ignē appendunt, & certis verbis superstitiosis insistendo, vrceum cū baculo percutiunt, & licet flasculū mulier percutiat, tamen omnia vetbera diabolus ad dorsum maleficæ defert. per quæ sic diabolus cum malefica fatigatur, facit tamen illa diabolus vt percutientem catholicam ad peiora alliceat, vnde periculosum non existit, alias non videretur opinio tanti doctoris habere difficultatem, possunt & alia exempla adduci. Hostiensis ad idem in summa cōpiosa de frigidis & maleficiis. & ti. de impotentia commune in glo. super ca. literæ §. mulierem autem. dicit quod in hoc defectu recurrendū est ad remedia medicorum. Et licet quædam remedia contra hæc scripta vana seu superstitiosa videantur, tamen cuilibet auctori in sua arte credendum est, sed & satis tolerare potest ecclesia retundere vana vanis. Hubertinus denique in suo quarto præfata distinctione iis vtitur verbis: Possunt maleficia aut per orationes, aut per artem per quam facta sunt destrui. Ad idem Goffre, in summa suo eo. ti. ¶ Maleficium non potest solui semper per illum qui fecit, vel quia est mortuus, vel quia nescit delere ipsum, vel quia maleficium est perditum, si autem sciretur, licitē posset soluere, & loquitur contra illos qui dicebant quod per maleficia non posset copulæ carnali præstari impedimentum, eo quod nullum tale esset perpetuum, vnde non dirimeret matrimonium iam cōtractum. Præterea illi qui fuerunt moti asserere quod nullum maleficium sit perpetuum, mouebantur his rationibus, quia putabant omne maleficium posse moueri, vel per aliud maleficiū, vel per exorcismos ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendum vim dæmonum, vel per veram pœnitentiam, cum diabolus nō habeat potestatem nisi super peccatores. Vnde quo ad primū concordabant cum opinione aliorū ꝙ adminus per superstitiosa possint tolli. Contrarię autem opinionis est sanctus Thomas in suo. 4. præfata dist. sic inquientis: quod si maleficiū non possit reuocari nisi per aliquid illicitum,

citum, vt per dæmonis auxilium, vel huius, & si sciretur posse sic reuocari, nihilomin⁹ perpetuum iudicatur, quia remedium non est licitum. Ad idem Bonauentura, Petrus, Albertus, & communiter omnes theologi, vbi cum breuiter tangunt dęmonis auxilium tacite vel expresse in quocapdum, videntur sentire quod per nil aliud nisi per licitos exorcismos, vel per veram pœnitentiam vt in can. Si per sortiarias allegatur, tangitur remoueri debeant, moti vt apparet rationibus in principio quæstionis annotatis. Et quia tantos doctores in eorum dictis quantum possibile est expedit concordare, & hoc vnica distinctione fieri potest. Ideo notandum, quod maleficium aut tollitur per alium maleficum simul, & per aliud maleficium aut tollitur, non quidem per maleficum, sed per maleficiales ritus & illicitos, & hoc iterum dupliciter, quia vel per illicitos & vanos ritus insimul, vel per vanos & non illicitos. Primū remediū est omnino illicitū tam ex parte auctoris q̄ & ipsius remedij, sed tamen quia fit dupliciter, quia aut cū nocumēto illius qui maleficiū intulit, aut sine nocumēto, fit tamen per maleficiales ritus & illicitos, tūc cōprehenditur sub secundo modo videlicet vbi maleficiū tollitur, nō per maleficium alium, sed per maleficiales rit⁹ & illicitos, tunc iterū illicitum iudicatur, licet non tm̄ fiat primū. Vnde summarie dicere possumus ꝙ per tria & tribus modis remedium redditur illicitum, quando. s. tollitur per maleficū alium, & p maleficia alia, videlicet virtute dęmonis alicuius. Secūdo, quando nō per maleficū sed honestam personā tollitur, sic tm̄ ꝙ superstitiosis remediis maleficiū quod vni pſonæ aufertur, alteri infertur, & hoc iterū illicitum. Tertio quando auffertur sine eoquod alteri infertur, vtitur tamen dæmonū inuocatione expressa vel tacita, tūc iterū illicitum, & secundū hos modos dicitur a theologis ꝙ potius mors sit prę eligenda, q̄ in talia consentire. Aliis vero duobus modis vltimis tollere maleficium potest esse vel licitum, vel nō vanum, secundū canonistas,

Biblioteca dell'Archiginnasio

& quod tollerari possunt, vbi remedia ecclesiæ prius attentassent, vt sunt exorcismi ecclesiæ, suffragia sanctorum implorata, aut vera pœnitẽtia nihil effecisset, & vt clarior habeatur intellectus de singulis, sunt aliqua gesta & acta per nos reperta recitanda. Romam tempore Nicolai Papę episcopus quidam ex Alemaniæ partibus certa expediturus negotia aduenerat, cuius nomen occultare ordo charitatis postulat, licet iam vniuersæ carnis debitum persoluerit. Hic quandam iuuenculam adamando, & ipsam ad suam diocœsim destinare, cum duobus famulis ac rebus aliis, & clenodiis dispositisset, iuuencula auiditate fœminea, super clenodia quæ præciosa erant decepta, modum excogitare cœpit, vt ea in itinere existente, episcopus maleficiis interiret, iamq; in sua habebat clenodia possessione, & ecce sequenti nocte episcopus subito infirmabatur, & ne fortasis veneno intoxicatus esset, à medicis percunctatur, & à famulis dolenter dubitatur, tam ingens enim calor inerat pectori, vt non nisi gargarismis per aquã frigidam continuè haberet refocillari. Tertia igitur die cum iam nulla spes vitæ haberetur, vetula quædam ingressum ad episcopum instanter petiit, & quod causa suæ sanitatis aduenisset, aperuit. Ingressa igitur episcopum alloquitur, & sanitatem promittit, dummodo suis acquiescere suasionibus velit. Episcopus vero quidnã foret, cui acquiescere pro recuperanda sanitate quàm summè affectabat, vbi inquirit, vetula respondit: Ecce hæc infirmitas maleficio vobis accidit, & non nisi per aliud maleficium liberari poteritis, vt videlicet ipsa malefica quæ vobis intulit, moriatur, & eadem vestra infirmitate inficiatur. Stupefactus episcopus & quod alio modo liberari non posset vbi persensit, nil tamen temerevolens agere, Papam consulere per supplicationem decreuit. At Pontifex cum eum tenerrimè diligebat, & quod non nisi per mortem maleficæ liberari posset, cum didicisset, annuit, vt inter duo mala minus permitteretur, & super hoc supplicationem signauit, vnde denuo

denuo vetula accersita, & tam ipse quam summus pontifex in mortem maleficæ consentirent, dummodo pristinę sanitati restitueretur differuit, fictq; quod vetula abscesisset, & quod sequenti nocte liberaretur promisit, & ecce circa medium noctis, vbi se sanum & ab omni infirmitate liberatum persensisset, nuntio misso quidnam de iuuencula foret, perscrutatur, & ecce aderat quæ ipsam circa mediam noctem in latere matris dormientem infirmatam fuisse subito affirmabat, qua in re dabatur intelligi quod eadem hora & momenti infirmitas episcopum relinquendo, maleficam iuuẽculam per aliam maleficam vetulam inuasit, & ficspiritus malignus à læsione episcopi cessando, ipsum sanitati per accidens restituere videbatur, cum tamen propriè sanitatem non immittebat, quã tamen occupare Deo permitteute poterat, & propter pactum cum malefica altera initum, quæ fortunæ alterius inuidebat, ipse dæmon magistram iuuenculam inficere habebat, & bene æstimari potest illa duo maleficia non per vnum dæmonem duabus personis, sed à duobus dæmonibus duabus maleficis seruientibus, fuisse inflicta, nec in isto dæmones fibiinuicem contrariantur, cum semper in perditionem animarũ quàm summè & concorditer affectant, singula operantur. Episcopus denique cum pietatis causa ipsam visitare proponeret, cameram ingrediens horribilibus maledictionibus susceptus fuit, exclamando. Tu cum tua quæ te talia docuit, & te liberauit, maledicamini in æternũ, & episcopus emolire eius animum ad pœnitentiam, & quod oẽm offensam ei remisisset vbi tentabat, illa vultum auertendo clamabat: Exeas maledicte, hîc nulla spes venię, sed animam meam omnibus dæmonibus commendo, & miserabiliter interiit, & episcopus cũ gaudio ad propria remeauit. Vbi etiam notandum, quod quia priuilegium vnius nõ facit legem communem, ideo dispensatio Papæ in hoc casu non arguit omnibus sic licere. Ad idem refert Nider in suo formicario, dicit enim: Modus tollendi maleficium

Biblioteca dell'Archiginnasio

aut se vindicandi in maleficio talis practicatur interdum modus. Venit enim aliquis lesus in se vel in suis, ad maleficam scisitans scire malefactorem, tunc malefica plumbū liquefactum aliquoties fundebat in aquam, quonsq; operę demonis in plumbo imago aliqua videretur. Qua visa malefica quęsiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? cumq; explorator locum eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus, per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea demonstrabat, hæc inquam remedia, & similia iudicantur illicita, quanuis humana fragilitas sub spe veniæ consequendæ à Deo, sæpius his inuoluitur, plus æstuans pro sanitate corporis quàm animæ. ¶ Secundum vero remedium, de ipsis maleficis maleficia dissoluentes sub expresso pacto cum dæmone inito, absq; nocumento personæ, & quidem de eis quid agendum sit, & qualiter cognoscuntur infra in sedecimo modo sententiandi patebit, hę enim quàm plures existunt, & semper infra vnum aut duo miliaria teutonicalia reperiuntur, in quo spacio quicquid aliæ maleficæ lædunt, hoc illæ curare videntur, quas etiam curationes aliquæ simpliciter quò ad omne tempus, aliquæ vero tantum à proxima angaria læsos maleficiis curare se iactitant, aliquæ vero non nisi in consensum maleficæ quæ maleficium intulit, curare possunt, & hæ notantur super expressum pactum cum dæmone initum, propter hoc quod occulta manifestare solēt illis qui causa sanitatis recuperandæ ipsas accedunt, ipsis enim causas suæ calamitatis subito manifestant, dicentes, quod propter brigas & rixas cum vicina, vel alia muliere, aut viro habitas, læsa fuerit in se vel in suis attinentibus, quæ etiā ad occultandum sua flagitia interdum peregrinationes vel alia pietatis opera iniungunt, quas quidem accederet pro

pro recuperanda sanitate, tanto pernicioſius existit, quāto præ illis qui solum per pactum tacitum videntur in contumeliam fidei amplius delinquunt. Hi enim dum ex vna parte sanitatem corporalem Deo præponunt, ex altera parte sibiipsis in vindictam criminis vitam DEO peruriente abbreuiant, sic enim in Saul diuina sæuit vltio, cum primo magos & ariolos abstulisset de terra, postea consuluit, vnde & in bello occisus cum filiis fuit. primo Regum, vigesimooctauo, & culpa tangitur, primo Paralipo. decimo, propter hoc etiam Ochosias infirmus mori habuit, quarto Regum, primo. tales etiam visitatores maleficarum infames, vnde nec ad accusationem debent admitti, secundo quæstionum, octauo. Quisquis nec, &c. Item tales secundum leges debent pœna capitis plecti, vt in prima quæstione operis tactum est. Sed heu Domine DEVS cum omnia iudicia tua iusta sunt, quis liberabit pauperes malefitiatos, & in continuis doloribus eiulantes peccatis nostris exigentibus, inimicus nimis præualuit, vbi sunt qui licitis exorcismis illa opera diaboli dissoluere valeant? Hoc vnicum ergo superesse videtur remedium, & Iudices eorum insultus ad minus refrenant variis pœnis, auctrices maleficas castigando, vnde & infirmis facultas visitandi maleficas amputabitur, sed heu nemo percipit corde, omnes quæ sua, non quæ IESV CHRISTI sunt quærentes. Illa enim malefica in Richshoffen, de qua supra mentio facta est, adeò assiduis frequentabatur pro recuperanda videlicet sanitate maleficiatis, quod Comes castri Thelonei lucrum habere voluit, ita quod quilibet maleficiatus in se, vel in sibi attinentibus, denarium vnum in introitu portæ soluere habebat. Vnde & magnum exinde se habuisse prouentum asseruit, teste etiam experientia didicimus plurimas tales maleficas per dyocœsim Constantiensem existere, non quod ipsa præ aliis diocœsibus sit infecta, cùm hoc

Biblioteca dell'Archiginnasio

genus insidiæ serpit per omnes diocœses, & heu totū mundum infeciſſe videtur, ſed quia ipſa diocœſis amplius elaborata fuit, & quidam Hengſt nomine repertus qui maiorem concurſum & quotidianum à maleficiatis pauperculis habere cernitur, quē etiam concurſum ſic oculis noſtris perſpeximus in villa quadam Eningen, ꝙ ſine dubio ad quæcunque loca beatiſsimæ virginis, ſiue Aquiſgrani, ſiue ad hęremitas tantus pauperum concurſus nō exiſtit, ſic ad eundem ſuperſtitioſum hominem, nam hyemali & frigidiſsimo tempore dum pro abundātia niuium omnis via regia & publica obſtruitur, adhuc à circuniacentibus terris ad duo vel tria miliaria, cum magnis hominum fatigationibus frequentatur, quibuſdam remedia percipientibus, aliis vero minimē, vt reor quod nō æque omnia maleficia diſſolui propter varia vt ſupra tactū eſt obſtacula poſſunt, & hi quidem ſub expreſſa dæmonum invocatione maleficia diſſoluentes quo ad ſecundum remedium illicitum, non tamen ſicut primum. Tertium vero remedium quod quibuſdam cæremoniis ſuperſtitioſis practicatur, nō tamen in nocumentum alicuius perſonæ aut per manifeſtos maleficos agitatur, experientia teſte, per hunc modum. In ciuitate Spirenſi mercator quidam forenſis hunc caſum ſibi accidiſſe propoſuit. In partibus inquit, Sueuiæ, in caſtro quodam nobilium me degente, quadam die, dum peracto prandio, aſſociatus duobus domicellis, ſolatij cauſa ſuper pratum incederem, quædam mulier obuiando dum à remotis adhuc incederet, & à duobus domicellis agnita fuiſſet, vnus eorum ad me hæc verba protulit, munias te ſigno crucis, & ſimiliter ad idem alius ab alio latere hortabatur. At ego cauſam huius timoris inquirens, reſponderunt: En peior malefica totius prouinciæ iam nobis obuiam dat, ipſa enim ſolo viſu maleficare homines nouit. Tunc ego ſtomachando & nunquam tales timuiſſe me iactitabam, ecce vix verba compleui, & me grauiter in pede ſiniſtro læſum perſenſi, ita vt ſine graui dolore de loco figere pedem non potui aut greſſum, vnde & alij concito è caſtro per nuntium mihi equum deſtinandum ad illud reducunt, doloribus aūt per triduum augmētatis. Prefatæ incolæ intelligentes maleficio me infectum, quendam ruſticum ad ſpacium vnius miliaris accedunt, & caſum proponunt, quem nouerant per artem quandā maleficia tollere, qui cōcito veniens, & pedem proſpiciēs, ſi, inquit, ex vobis contigit, aut naturale defectu, experimentum capiam, & ſiquidem ex maleficio accidit, cū Dei adiutorio curabo, ſin aut ē remediis naturalibus opus erit, inſiſtere. At ego: Si abſque ſuperſtitione & cum Dei adiutorio curari potero, libens acceptabo, quoniā cum dæmone nihil cōmune habere volo, nec eius adiutorio affecto, ad idem & ipſe villanus reſpondit, ſe non velle niſi licita remedia, & cum Dei adiutorio adhibere & curare, dummodo experientia didiciſſet hoc per maleficium mihi contigiſſe, ad quæ duo aſſenſi, ille plumbum, vt ſupra de alia malefica tactum eſt, liquefactum in cocleari ferro ſupra pedem tenuit, & in ſcutella aqua plenam fudit, & ſubito diuerſarum rerum ſpecies proruſperunt, ac ſi ſpinæ vel pili, aut oſſa & ſimilia fuiſſent intromiſſa. Iam, inquit, video quod infirmitas hæc nō ex naturali defectu, ſed maleficio vobis contigit. At ego quomodo talia ex plumbo liquefacto ſcire poſſet dum inquirerem. Ecce, inquit, ſeptē ſunt metalla ex ſeptem planetis, & quia Saturnus dominatur plumbo, eius proprietas eſt, vt ſi plumbum ſuper maleficium aliquod fuſum fuerit, per ſuum influxum maleficiū demōſtrabit, & bene inquit actum eſt, vt cito remedium adhibeatur, quod tot diebus vos viſitare habeo, quor ſub maleficio ſtet iſtis, & interrogāti quot dies elapſi fuiſſent, iam triduo faſſus ſum, vnde & ipſe ſingulis diebus per triduum me viſitando, & pedem inſpiciendo ſolum & tangendo, & cuncta verba penes ſe ruminando, integræ ſanitati fugato maleficio me reſtituit. Hic certe modus actorem non monſtrat maleficū, ſicut modum ſuperſtitioſum,

in eo enim quod Dei adiutorio & non opere diaboli sanitatem promisit, & hoc quod Saturni influxum super plumbum tanquam ex eius dominio causatum allegauit, irreprehensibilis extitit, & potius commendandus fuit. Sed qua virtute maleficiũ fugatur, & species rerum in plumbo causauit, sibi dubio relinquitur, nam cum maleficium nulla virtute naturali possit amoueri, licet mitigari valeat, vt inferius de obsessorum remediis patebit, potius videtur quod per aliquod pactum, ad minus tacitum, cum demone initum hoc practicauerit, & dicitur hoc pactum tacitum, quando ad minus auctor tacite in assistentiã diaboli consentit, per quem modum innumera superstitiosa opera practicantur, licet differenter quo ad diuinã offensam, cum in vno opere maior sit creatoris offensa quam in altero. In eo enim quod de sanitate procuranda certus fuit, & in eo quod tot diebus quot sub infirmitate extiterat, ipsum visitare habuit, nec aliquibus medicaminibus naturalibus vsus fuit, & tamen iuxta præmissa ægrotum sanitati restituit, non tam suspectus, quam vt manifeste deprehensus, ad minus licet non super expressum initum cum demone pactum, tamen iudicatur, & tanquam pro conuicto haberi, & pœnis ad minus in secundo modo sententiandi infra contentis, sed puniri debet cum adiuratione solenni, nisi leges quæ in contrarium sentire videntur ipsum sustentarent, in quo casu quid orpinarium sit faciendum in solutione argumentorum patebit postea. Quantum vero remedium tollerandum, & de quo canonistæ ad minus intendunt cum certis theologis, dicitur vanum tantum & præcisa puta quia solum superstitiosum, & non sub aliquo pacto expresso, vel tacito, ex intentione & proposito practicantis operatum, & dico ad minus quia fortasis si velint etiam tertium remedium huic quarto adiungere, potius videtur nobis eorũ assertioni cedere q̃ cõtentionibns deseruire, & hoc quidem remedium vanũ superius exemplificatũ de mulieribus quæ vrceolum super ignem

ignem positũ percutiunt in finẽ vt erat maleficia quæ vaccam verberante lactis priuauit verberetur, licet fortasis talia in noĩe diaboli facere habebant, aut fortasis sine eius expressione. Ad idẽ possunt & alia earũ gesta adduci, nam interdum vbi vaccas huiusmodi lesas ad pascua emittere volunt, explorare etiã ipsam maleficã, nituntur tunc bracam viri vel aliud immundũ super caput aut dorsum vaccæ, & hoc potius festiuis diebus & sacratioribus. ipsam vaccam cũ baculo fortasis iterũ sub tali, vt supra expressione percutiendo expellunt, & tunc vacca recto tramite ad domum maleficæ properat, & cornua in eius ostiũ vibrat cum magno eiulatu, continue pulsando, & hæc vtiq; diabolus in vacca operatur tam diu quo per alia maleficio sedebatur. Reuera & secundum prefatos doctores talia sint tolleranda, non tamen meritoria, vt quidam asserere conantur existunt, cum enim iuxta apostolum omnia quæ in verbo aut opere facimus, in nomine Dñi nostri IESV Christi facere præcipimur, licet ibi nõ sit expressa dæmonis inuocatio, & tñ eius nominis expressio, & iterũ licet ibi nõ sit intentio per actum aliquod tacitũ vel expressum talia facere, quia fortasis dicet volo hoc facere, siue diabolus intromittat se siue non, ipsa temeritas qua diuinum timorem postponit, Deum offendit, vnde & diabolo potestatem talia faciendi permittit, inducendi ergo tales sunt ad pœnitentiã, & hortandi vt potius desistant, & ad remedia infra scripta, vt superius etiã in parte tacta, p vsum videlicet aquæ bñdictæ & salis exorcizatæ, &c. recurrãt. Simili mõ iudicãdum de illis quibus dum aliquod iumentũ maleficio interemitur, & explorare maleficũ aut etiam si naturali defectu vel maleficio sit interemptum, vbi nituntur ad loca vbi cadauera bestiarum excorticantur properant, & intestina cadaueris super terram trahẽdo vsq; ad domum deferunt, non autem intro domum per ostium super, sed sub limine domus ad coquinam trahunt, & igne facto super cratem intestina ponunt, & tunc vt ex relatu talia

Biblioteca dell'Archiginnasio

talia practicatum sæpissime informati sumus sicut intestinæ calefiunt & ardent, ita intestinæ maleficę calore & doloribus crucientur aduertunt, ergo illi exploratores vt ostium domus optime sit obstrusum, eo quod præ doloribus malefica ad introitum habebit carbonem de igne auferet, & tunc omnis cruciatus effugatur, reperrum denique sæpius nouimus vbi introitum habere non poterant, ex tunc densissimis tenebris domum intus & extra vallabãt, cum cõmotione tam horribili & strepitu, vt ex ruina domus omnes se tandem interimere putarent, nisi ostiũ aperiretur. Ad idem etiam certa experimenta reducuntur, nam certi volentes multitudine mulierum in ecclesia existentium experiri maleficas, quæ etiam sine eorum consensu ecclesiam diuinis peractis exire non valeant, tali experimento insistunt. Nam die dominica sotularia iuuenũ sungia seu pinguedine porci, vt moris est pro restauratione fieri perungunt, & sic vbi ecclesiam intrant, tandiu maleficæ exire ecclesiam non poterunt, quoad vsq; exploratores aut exeunt, aut illis licentiam sub expressione vt supra exeundi concedant. Simile fit etiam per certa verba, quæ annotare non expedit, ne quis per diabolum seducatur. Nam nec iudices aut præsidentes his infallibilem fidẽ aut opinionem acõmodare debent, nisi talis persona aliàs plurimum esset diffamata, cum sub tali prętextu ille mille artifex etiã innoxias infamare posset. Vnde potius auertendi sunt homines à talibus experimentis, & salutares pœnitentiæ iniungendæ, licet interdum tollerantur. Per hoc patet responsio ad argumenta quæ concludunt maleficia non esse tollenda, quia primis duobus duobus modis omnino illicitum est tollere tertium remedium secundũ leges, & si tolleratur tamen non paruam super ecclesiastícus Iudex debet habere aduertentiam. Nam quod leges videntur tollerare patet. C. de maleficis. l. eorum, vbi sic habetur. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum ventorum grandinisq; lapidatione sternuntur, non pœna, sed

sed prẽmio dignĩ sunt. Et Antonius in summa de legibus in quibus ius canonicum & ciuile discrepant, hoc idem allegat, ex quo videtur quod concedunt leges pro conseruatione frugum & iumentorum, & in omnem euentum posse certos homines talia practicantes non solum tollerare sed & præmiare. Erit ergo ecclesiastici Iudicis eis aduertere, si tantummodo iuxta mentem legis contra grandines & aëris temperiem modis congruis vt inferius patebit, aut etiam quibusdam superstitiosis procedit, & tũc dum inde nullum sequitur fidei scandalum etiam tollerare, sed reuera hoc non erit iuxta tertium sed quartum modum & quintum, de quo consequenter tractandum erit, de ecclesiasticis & licitis remediis, inferendo interdum de de superstitiosis ad quartũ modum pertinentibus, & hoc per capitula sequentia.

¶ Remedium ecclesiasticum contra incubos & succubos dæmones.

Capitulum I.

QVIA vero in præcedentibus capitulis primæ quæstionis super modos maleficandi homines, iumenta & terræ fruges tacta sunt, ante omnia ea quæ ipsæ maleficæ erga proprias personas practicant, qualiter videlicet innoxias iuuenculas in augmentum suæ perfidiæ alliciunt, qualis etiam modus sit profitendi earum, & omagij prẽstandi, qualiter etiam infantes proprios aut alienos dæmonibus offerunt, & quomodo localiter transferantur. Hæc inquam & similia remediare quia non est possibile, nisi vt per suos Iudices de medio tollantur, aut ad minus in exemplum oĩm futurorum puniantur, ideo de huiusmodi remediis nõ ad præsens, sed in vltima parte operis, vbi viginti modi procedendi & sententiandi contra & super maleficarum personas deducentur tractabitur. Ad præsens tantum super remedia cõtra earũ maleficiales effectus tendere oportet,

& Biblioteca dell'Archiginnasio

& primo qualiter homines maleficiati remediantur, deinde qualiter bestiæ, & vltimo qualiter fruges terræ conseruantur. De hominibus vero maleficiatis quo ad incubos dæmones vel succubos, quia sunt in triplici genere, sed earum quæ se voluntarie demonibus incubis subiiciunt, vt sunt maleficæ, quia de succubis quo ad viros nō ita voluntarie practicatio repetitur, cum ex naturali vigore rationis quo viri mulieribus præeminent, talia plus adhorrent est & eorum qui à maleficis cum incubis aut succubis contra eorum voluntatem inuoluuntur, & est tertiū genus ad hoc precipue virginū quarundam quæ contra earū omnino voluntatem ab incubis dæmonibus molestantur, de quibus etiam sæpe præsumitur quod à maleficis sic maleficiantur, puta quia dæmones ad instantiam maleficarū sicut sæpissime alias infirmitates immittere solent, ita & incubos illis personis se facere habent, vt vel sic eos ad suā perfidiam allicere valeant, demus exempla. Est in ciuitate Confluentiæ pauper quidam sic maleficiatus, quod in præsentia vxoris omnem actum venereū prout viri cum mulieribus agere solēt, etiam repetitis viribus per se exercet, nec ab illis ad instantiam & eiulatum mulieris auerti potest, quia vno aut tribus actibus expletis verba replicat, volumus iterum de nouo inchoare, cum tamen nulla persona corporali visu cernatur ei succumbere, fitq; vt post diutinas huiusmodi vexationes pauper ille collisus in terram omnibus viribus destituitur, & dum post aliquarum virium recuperationem interrogatur quomodo & qualiter ista sibi contingant, & an ne personam succumbantē habuerit. Respondere solet se nihil videre, sed ita mente captiuatum vt omnino abstinere non valeat, & quidem super hoc maleficium mulier quædā plurimum habetur suspecta quod ei intulerit, eo quod illi pauperi minata fuerit per verba contumeliosa, quod ipsum propter displicentiam sibi factam expedire vellet, sed leges & executores iusticiæ nō adsunt qui saltem super diffamiam & grauem suspitionem, in vindictam tanti criminis procederent, putantes neminem debere condemnari, nisi qui confessione propria, aut trium testium productione legitima conuincatur, quasi indicia facti, aut euidentia super graues aut violentas suspitiones, nullas mereantur pœnas, de quibus tamen modis sententiandi inferius vt præmissum est patebit. De secundo vero genere quo puellæ ab incubis dæmonibus molestantur, etiam nostris temporibus, referro nimis longum foret, cum historiæ certæ de similibus existunt refertæ. Sed cum quanta difficultate talia remediare possint patere potest ex iis quæ Tho. brabantinus circa finem operis sui de apibus, dequadam in hunc modū refert: Vidi inquit, & ex confessione audiui virginem quandam in religioso habitu quæ primo dixit se nunquam in concubitum cōsensisse, per hoc tamen dat intelligere se cognitam fuisse, at ego nō credens artaui eam rationibus & duris cōminationibus, sub periculo animæ suæ tandem cum lacrymis confessa est, se prius corruptam mente quàm corpore, & cum postea doleret quasi ad mortem, confiteretur omni die cum lachrymis, non potuit tamen ingenio, studio, vel arte ab incubo dæmone liberari, nec signo crucis, nec aqua benedicta, quæ tamen specialiter ad fugandos dæmones ordinantur, nec etiam sacramento CHRISTI corporis, ipsis quoque angelis terrifico, donec post plures annos oratione & ieiunio piæ Lucardis fugaretur. Et est credibile (saluo meliori iudicio) quod postquam de peccato suo dolens confitebatur, potius eis concubitus dæmonis pœna culpæ quàm culpa fuit. Hæc etiam cum in vigilia Pentecosten quærularetur apud Cristinam in valle Ducissæ brabantiæ, monialem deuotam quæ mihi hoc retulit, quod non auderet communicare propter dæmonis importunam vexationem, compatiens dixit ei Cristina: Vade quiesce secura, communicatura cras DOMINICO corpori, in me enim recipiam pœnam tuam.

Recedens

Biblioteca dell'Archiginnasio

Recedens illa gaudens dormíſt in pace, ad orationem de nocte, ſurgit mane cũ omni tranquílitate ſacramẽ ta ſuſcipit. Criſtina autem ſuſceptam in ſe pœnã non ponderans, veſpere quieti ſe dans, audit in ſtratu ſuo quaſi procellam commouentem ſe, & inquietius agitantem, nec ſuſpicans dęmonem, arrepto colo fugare nititur quicquid eſſet, decumbit iterum, ſed pauida vexata ſurrexit, & hoc pluries tandem ſenſit, & vidit euerſis fere ſtraminibus quod demonis nequitia vexaretur. Dimiſſo ergo lecto noctem ducit inſomnem, & orare volens dæmonis cruciabatur inſultu, & vt dixit, nunquam talia paſſa fuerat. Vnde prædictæ mulieri mane: Renuntio, inquit, renũtio pœnę tuæ, vix ſine vitæ diſcrimine violentiam tentatoris peſsimi euaſi. Qua ex re perpenditur difficile eſſe huiuſmodi remediare ſiue maleficio ſiue abſque eo contingat. Sunt tamen adhuc aliqua per quæ fortaſsis ipſi dæmones fugantur, de quibus & Nider in ſuo formicario. Licet enim vt ibi fertur quinque modis valeant puellæ & viri liberari, videlicet per ſacramentalem confeſsionem, & ſanctam exercitationem in crucis conſignatione, vel angelica ſalutatione, tertio per exorciſmorum applicationem, quarto per certi loci mutationem, & per cautam ſanctorum excõmunicationem, & ex premiſsis patuit quod prima duo moniali non profuerunt, non tamen propterea obmittenda ſunt, quod enim vni eſt remedium non propter hoc ſequitur quod & alteri, ita econuerſo. Nam & incubos ſępe per orationem dominicã, aut aquæ aſperſionem, vel etiã per angelicam ſalutationem fuiſſe repulſos hiſtoriæ tradunt. Refert enim Cęſarius in dialogo ſuo, quod ſacerdos quidam poſtquam ſe ſuſpenderat eius concubina monaſterium intrauit, & per incubum ad luxuriã procata eſt, quem tamen per crucis conſignationem repulit, & per aquæ benedictæ aſperſionem, licet ſtatim poſtea rediit. Quando autem angelicam ſalutationem dicebat, longe velut ſagitta diſparuit & receſsit, ſed interdum rediit, licet

licet prope ea accedere non auderet. Item de tertio, videlicet per ſacramentalem confeſsionẽ, patet per eundem Cæſarium qui dicit quod concubina antedicta cum iam confeſſa eſſet pure, in toto derelicta eſt ab incubo. Refert idẽ quod quidam vir in Leodio paſſus incubum, confeſsione ſacramentali finita totaliter liberatus eſt. Ponit inſuper exemplum de quadam incluſa, quã incubus nec oratione, nec confeſsione, nec propter aliud ſpirituale exercitium reliquit quin eius lectum aſcenderet, ſed cum ad informationem cuiuſdam viri religioſi diceret benedicite, ſtatim eam dæmon reliquit. De quarto videlicet loci mutatione dicit: qui prius quod filia cuiuſdam ſacerdotis ſtuprata ab incubum, & facta ex dolore frenetica, trans Rhenum ęlongata, ab incubo dimiſſa eſt, ſed pater eius quia à loco filiam diſpoſuerat, à dæmone percuſſus eſt adeo vt moreretur in triduo. Fit & mentio de quadam quæ per incubum crebro in lecto vexata proprio, cõſotiam deuotam petiit, vt loco vexatę faceret, quod cum feciſſet, tota nocte quaſdã inquietudines grauiſsimas ſenſit, & prior tunc quieta fuit. Notatur etiam à Guilhelmo quod incubi plus vexare videtur mulieres & puellas pulchros crines habẽtes, ideo quia aut curæ aut ornatui crinium incubunt huiuſmodi, aut quia per crines viros inflammare cupiunt vel conſueuerunt, aut quia in eis inaniter gloriãtur, aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terreãtur mulieres viros inflammare per ea quæ etiam dæmones inflãmari viros volunt. De quinto, de excommunicatione quæ fortaſsis aliquando eadem eſt exorcizationi patet in legenda ſancti Bernardi. In Aquitania ſiquidem mulier ab incubo ſex annis incredibili abuſu libidinis vexata, audiuit ſibi incubũ ne ad virum ſanctum quiventurus erat, appropinquaret minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, ſed eo recedente tuus crudeliſsimus ero perſequutor, qui hactenus tuus amator exiti. Quæ cum virum ſanctum Bernardum inuocaret, reſpondit: Tolle meũ baculum, & lecto tuo infige, & faciat

Biblioteca dell'Archiginnasio

malignus quod potest. Hoc cum fecisset, dæmon cameram fœminæ non est ausus intrare, sed foris minabatur atrocissime, se eam velle persequi, Bernardo recedente. Quo audito, conuocat populum beatus Bern. omnes iubet accensas candelas gestare in manibus, & dæmonem cum vniuerso qui aderat cœtu excõmunicauit, ac ne ad illam vel aliam deinceps accessum habeat interdixit, & ita illa plena liberata est. Verum hic notandũ quod potestas clauium concessa Petro & suis successoribus, quia sonat super terrã, & tantũ pro viatoribus hæc iurisdictionis potestas sit, in remedium ecclesiæ concessa, mirum videtur, q & aëreæ potestates hac iurisdictione valeant arceri. Sed dici potest q quia personæ quæ à dæmonibus molestantur sunt sub iurisdictione Papæ & clauium, non mirum si per indirectum huiusmodi potestates vigore clauium arceantur, sicut etiam indirecta animas potestate clauium à pœnis purgatorij ignis absoluere potest, non obstante q potestas illa sonat super terrã, & animæ sunt sub terra. De potestate etiam clauiũ concessa capiti ecclesiæ. s. vicario Christi, non est tutum disputare, cum notum sit quod tanta potestas sit à Christo ecclesiæ & eius vicario cõcessa, quanta puro homini concedi à Deo potuit, & hoc in vtilitatem ecclesiæ. Piè etiam æstimari potest q si ægritudines à malefícis virtute dæmonũ inflictæ excõmunicarentur cũ ipsis malefícis auctoribus, & dæmonibus, non adeò in ipsos infirmos sæuirent, & q citius liberarentur adhibitis super hoc & aliis exorcismis licitis. In partibus deniq; Athesis vulgaris est narratio simul & aliis in locis, q dum diuina permissione locustæ volantes cum ingenti multitudine, vinetas, frontes, segetes, & cuncta virentia eradicarent, huiusmodi excõmunicatione & maledictione fugatæ, & subito ioterẽptæ fuerunt. Quod si sancti viri quis ascribere velit, & nõ virtuti clauium, sit in nomine dñi, vnum pro certo habemus, q nec virtus miraculorũ, nec potestas clauium gratiã gratũ facientem de necessitate præsupponũt cum

cum vtrunq; ex gratia gratis data procedat. Est & iterũ notandum, quod vbi nullum prædictorum remediorum iuuat, quod tunc ad exorcismos licitos sit recurrẽdum, de quibus inferius patebit, quia etsi hi ad fugãdum dæmonis nequitiam non sufficient, tunc reuera talis vexatio dæmonis est pœna pro peccatis satisfactoria, si prout oportet sustineatur in charitate, sicut & alia mala huiusmodi quæ nos sic premunt, vt ad Deum ire compellant. Verum etiã aduertendum quod interdum aliquæ in veritate per incubum non vexantur, sed tantummodo ita se vexari putãt, & hoc quod mulieribus præcipue & non viris, cum. alias sint timidæ, & mirabilium formarum in imaginatione susceptiuæ. Vnde & Guilhelmus sæpe allegatus: Multæ, inquit, de apparitionibus fantasticis, ex morbo melancolico in multis fiunt & in mulieribus maxime sicut apparet de visionibus & reuelationibus. Et causa in hoc est, vt norunt medici ipsa, nam mulierum animarum eo q̃ lõge facilioris & leuioris impressionis sunt, quam animæ viriles, & subdit ibidem: Scio me vidisse mulierem quæ credebat se agnosci ab intus à diabolo, & talia incredibilia se sentire dicebat. Nunquam etiam impregnatę sibi videntur mulieres ab incubis, & intumescunt vehementer ventres earum, & cum partus tempus aduenerit, sola emissione multæ ventositatis detumescunt. ¶ Nam de ouis formicarum in potu sumptis, incredibilem ventositatem & tumultum in ventre generant hominis. Similiter de granis carapuciæ, & de granis arboris quæ dicitur nigra pinus, consimilia in ventre fiunt, facillimum est autem dæmoni similia & matora in ventribus hominum procurare. Hæc addita sunt, vt non facillime quis mulierculis fidem adhibeat, sed illis duntaxat super quibus experimenta fidem fecerunt, vt de illis qui didicerunt in propriis lectis, vel alio modo condormientibus per experientiam talia vera esse.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Remedia pro illis qui circa vim generatiuam maleficiuntur.

Capitulum II.

LICET mulieres in maiori numero sint maleficæ quam viri, vt in prima parte operis ostensum est, tamē viri plus maleficiuntur, & huius ratio est, quia cum Deus plus permittit super actum venereum, per quē primum peccatum diffundit ur, quam super alios actus humanos, sicut & per serpentes quę magi incantationibus deseruiunt quam alia animalia, eo quod diaboli primum instrumentum, & cum actus ille venereus plus & faciliori modo potest maleficiari in viro q̄ in muliere ideo, & quidem patet quod tactum est, nam cum quinque modis dæmon in generatiuam potentiam potest agere, & illi modi citius procurantur in viris. Remedia adhibenda super vnumquemq; modum iuxta possibilitatem sunt deducenda, & ille qui vitiatus est in tali potentia, attendat sub quo modo suū maleficium contineatur. Sunt autem quinque modi iuxta Petrum de Palude in suo 4. dist. 34. in processu huius maleficij. Nam dęmon ex hoc quod est spiritus, habet potestatem super creaturam corporalem, Deo permittente, & ex conditione naturæ suæ, præcipue ad motum localem, vt illum prohibeat, vel vt promoueat. Vnde per hanc potestatem possunt corpora viri & mulieris impedire ne sibi appropinquant, & hoc directe vel indirecte. Directe quando vnum elongaret ab altero, vel non sineret ad alterum appropinquare. Indirecte, quando aliquod impedimentū procuraret, vel quando se interponeret in corpore assumpto, sicut cuidam iuueni pagano acciderat, qui idolum desponsauerat, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere, vt supra patuit. Secūdo modo vbi hominem inflammaret erga vnam, & refrigeraret erga aliā, & hoc posset occulte procurare per applicationem

orationem quarundam herbarum aut aliarum rerum quas optime nouit ad hoc validas. Tertio modo vbi ęstimationem viri aut mulieris turbaret, qua redderet vnam personam alteri exosam, quia vt supra patuit in prima parte operis, potest in imaginatione impiimere. Quarto modo reprimendo vigorem membri qui ad fructificationem necessario requiritur, sicut & motum localem cuiuscunque organi reprimere potest. Quinto prohibendo missionem spirituum ad membra in quibus est virtus motiua, quasi intercludēdo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab illis viis recedat, vel ne excidatur, vel emittatur. Quod si quis dicat, nescio sub quo modo maleficiū mihi illatum contineatur, vnum scio quod generatiua potentia erga vxorem meam careo. Responderi potest si potens est ad alias mulieres, nō autem ad propriam, tunc sub secundo modo, quia de primo modo certificaretur succubum dæmonem, id est, quod per dæmones incubos & succubos deluderetur. Item si vxorem non habet exosam, & tamen non potest ipsam agnoscere sed bene alias, tunc iterum manet sub secundo modo, si autem habet exosam & non potest agnoscere, tunc sub secundo & tertio modo cōtinetur. Item si non habet exosam, vellet autem cognoscere, sed nō habet vigorem membri, tunc sub quarto modo. Si vero habet vigorem membri, sed nō habet excisionem seminis, tunc sub quinto modo. Modus ergo curandi patebit, vbi declaratur si æqualiter in charitate & extra charitatem existētes his maleficiati valeant, & quidem quōd non, dempto quarto modo, qui tamen rarissimē, accidere enim potest qui in gratia & charitate existit, sic declaratur, tamen lectori præsupponitur quod loquimur de actu coniugali inter matrimonialiter cōiunctos, quia alias implicaretur, cum omnis actus venereus extra matrimoniū, est peccatum mortale, & nō nisi ab his qui extra charitatem existunt, exercetur. Nam cum asserere oporteat ex totius scripturæ sacrę traditione, quod dęmones magis permittuntur

Biblioteca dell'Archiginnasio

mittuntur à Deo ſeuire in peccatores quàm ſu iuſtos, licet legatur ipſum iuſtiſsimum Iob fuiſſe percuſſum, hoc tamē non fuit ſingulariter ſuper potentiam generatiuā, nec cū directe, ideo dicere oportet quod quibuſcunq; talia maleficia inter matrimonialiter coniunctos contingunt, ſignū eſt quod vel ambæ perſonæ, vel altera, extra charitatem exiſtat, & quidem fundamentum huius ex ſcripturis deducitur autoritate & ratione, nam angelus dixit Thobię: In illos qui libidini vacant, accipit dæmonium poteſtatē, effectus demonſtrauit, vbi ſeptem viros virginis Sarę occiderat. Item Caſsianus colla. patrum diffinit beatus Anthonius, nullatenus poſſe dæmonem mentem cuiuſq; vel corpus inuadere, niſi eam prius deſtituerit omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpirituali contemplatione vacuam nudamq; reddiderit, hæc verba vtique applicari poſſunt ſuper maleficium corporis vniuerſaliter ſuper totum corpus, cum Iob tali maleficio percuſſus, non tamen nudus diuina gratia fuit, ſed particulariter quando videlicet particulare maleficium ratione alicuius peccati accidit corpori, & hoc quidem nō poteſt eſſe niſi peccatum incontinentiæ, ratio. Nam vt dictum eſt propter fœditatem illius actus, & quia per ipſum primū peccatū diffunditur, Deut plus permittit ſuper ipſum q̄ ſuper alios humanos actus, ergo & inter matrimonialiter coniunctos, vbi diuino auxilio propter peccatum deſtituuntur, amplius circa illam vim generatiuam maleficiari à Deo permittuntur, quod ſi quæritur cuiuſmodi ſint illa peccata, dici poteſt quod peccata incontinentię quæ inter cognatos cū varia fiat, iuxta illud Hierony. & habetur in textu: Adulter eſt in propriā amator ardentior, ſimul & huiuſmodi amatores: amplius in prædictis maleficiuntur. Remedia ergo eccleſiaſtica ſunt duplicia, vnum in foro contentioſo, alterum in foro conſcientiæ practicantur. Primum ſi in iudicio allegatur impotentia ex maleficio illata, tunc diſtinguendum eſt, quia talis impotētia aut eſt tēporalis, aut eſt perpetua.

Si

Si temporalis, non impedit, tunc autem præſumitur eſſe temporalis, quando infra ſpacium trium annorū cohabitantes, & quantū poſſunt operā dantes, ſiue per eccleſiaſtica ſacramenta, ſiue per alia remedia ſanari poſſunt. Si vero non ſanentur aliquo remedio, ex tunc præſumitur eſſe perpetua. Item aut præcedit matrimonij contractionem & conſummationem, & ſic impedit contrahendum, & dirimit iam contractum, & ſequitur matrimonij cōtractionem, ſed non conſummationem, & eſt communis modus maleficiandi viros qñ ſpernunt amaſias, tunc enim quia ſperabant ſe matrimonialiter copulari & defraudantur, inferunt maleficia viris, & ne aliis commiſceri valeant, in tali enim caſu vt dicūt aliqui dirimit matrimonium iam contractum, niſi ſub cōtinentia cohabitare velint, vt Maria & Ioſeph, & habent pro ſe can. dicitur enim 33.q.1.c. coniugiū cōfirmatur officio, ſ. carnis, vt dicit glo. & paru poſt dicitur: Ante q̄ confirmetur impoſsibilitas officij ſoluit vinculū cōiugij. Aut ſequitur matrimoniū cōfirmatū, & tunc vinculū matrimoniale nō dirimit, plura alia à doctoribus notātur, ſed quia nō præciſe ſunt preſentis ſpeculationis, notātur aūt in variis ſcriptis doctorū, vbi de maleficiali impedimento tractant, ideo hoc eſt ſupersedendū, tantummō ſi quis difficultaret quō actus ille poſsit impediri reſpectu illius mulieris, & nō reſpectu alterius. Reſpōdit Bon. hoc eſt, vel quia ſortilegus ad hoc reſpectu perſonæ determinarę diabolū inuitauit, vel quia Deus reſpectu perſonę cuiuſlibet impedire nō permittit. Occultū iudiciū Dei hīc latet, vt in vxore Thobię, qualiter aūt diabol⁹ hoc facere poſsit, patet ex premiſsis, dicit tñ hīc Bona. q̄ impedit generatiuā, nō impedimēto intrinſeco lędendo organū, ſed intrinſeco impediēdo vſum, & eſt impedimentū artificiale & nō naturale, & ita poteſt impedire ad vnā, & non ad alias, vel tollēdo exercitationē cōcupiſcentię ad illā vel aliā, & hoc p̄ virtutē propriā, vel p̄ herbā, vel p̄ lapidē, vel p̄ aliquā creaturā occultā, & ſatis cōcordat cū dictis Petri.

Biblioteca dell'Archiginnasio

Remedium vero ecclesiasticũ in foro conscientiæ traditur 33. q. 8. Si per sortiarias vbi sic dicitur: Si per sortiarias atque maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus sequitur. Hortandi sunt quibus ista eueniunt, vt corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis & orationibus atque ieiuniis Domino satisfiant. In quibus verbis notatur q̃ tantummodo propter peccata & extra charitatẽ existentibus talia contingunt, sequitur & per exorcismos accetera ecclesiasticæ medicinę munimina ministri ecclesiæ tales quantum annuerit dominus qui Abimelech & domũ eius Abræ orationibus sanauit, sanare procurent. Vnde summarié dicere possumus, quod quinque sunt remedia quæ talibus sic maleficiatis licité applicari possunt, videlicet sanctorum aliquorum limina, peregrinatio, & ibidẽ peccatorum suorum cum contritione vera cõfessio, signi crucis & orationis deuotę multiplicatio, per verba sobria licita exorcizatio, quæ qualiter fieri debet infrius patebit. Et cauta maleficij oblatio facit ad hoc quod supra de Comite tactum est, qui cum per triennium sibi matrimonialiter copulatã virginem, cognoscere non potuisset.

¶ Remedia contra maleficiatos super amorem vel odium inordinatum.

Capitulum III.

SICVT maleficium in potentia generatiua ita & philocaptio, & odium, in voluntate causantur, expedit primo de eius causa, & tandem quãtum possibile est de eius remediis transcurrere. Philocaptio igitur seu amor inordinatus vnius sexus ad alterum, triplici ex causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum, aliquãdo ex tentatione dæmonum, solum aliquando ex maleficio nigromanticorum, & maleficarum, simul & dæmonũ. De primo dicitur Iacob. 1. Vnusquisq; tentatur á concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatũ vero cum consumatũ fuerit generat mortem. Sic Sichem cum vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis illius, adamauit eam & rapuit, & dormiuit cũ ea, & conglutinata est anima eius cum ea. Et Gen. 34. secundum glo. Infirmæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis, aliena negocia curat, seducitur consuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo q̃ oriatur ex tentatione dæmonum principaliter. Sic Aman sororem Thamar speciosissimam adamauerat, & deperiebat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. 2. Reg. 14. non enim in toto tam corruptus esse potuit mente, vt in tantum facinus stupri prosiliret, si non grauiter á diabolo tentatus fuisset. De hoc etiam genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tentationem & carnalis amoris sibi in heremis subtraxisse, quosdam tamen vltra quàm credi potest, amore mulierũ tentabantur aliquoties, vnde & 2. Cor. 12. apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ, qui me colaphiset. vbi glo. tentando per libidinem datus est mihi stimulus. aiunt quidam tentatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendę virtutis, hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoste nõ á carne, qua peccatum est veniale etiam si ei non consentiatur, de his varia exempla leguntur in variis locis. De tertio q̃ amor hereos prouenìat ex maleficiis dęmonum & maleficarum, posibilitas huius maleficij supra in quæstionib. primæ partis, an dæmones per maleficas mentes hominũ ad amorem vel odium immutare, & incitare valeant, ad longum deducitur, per varia etiam gesta, & acta á nobis reperta comprobatur, immo inter omnia maleficia nimiũ propter sui generalitatem reputatur. Quod si quæritur: Petrus philocaptus amore talis, &c. nescitur an primo,

Biblioteca dell'Archiginnasio

secundo aut tertio modo. Respondetur odium inter coniugatos cum crimine adulterij: & si operatione dæmonum fieri possit: vbi tamen fisco carnalis concupiscentiæ amoris quis adeo inuoluitur & succenditur, vt nulla confusione verbis, plagis, aut factis, ad desistendum cogi valebat. Item vbi quis sæpe pulchriorem dimittit vxorem & turpissime adhæret. Item vbi nocturno tempore nec quiescere valent, sed ita dementantur: vt per deuia quæq; incedere habeant. Optimates, prælati, & alij diuites sæpissime his miserijs inuoluuntur. Et quidem hoc tempus muliebre de quo Hildegardus vt Vin. in spe. histo. refert, prædixit quod non tandiu durabit, quantum hucusq; præteriit: cum iam mundus plenus sit adulterij, præcipue in optimatibus: & quid opus scribere de remedijs qui remedia abhorrent: tamen vt pio lectori satisfiat aliqua breuiter tangamus. Super philocaptionem sine maleficio. Auicenna septem remedia ponit, quando videlicet personam egrotare facit, sed parum ista nostræ speculationi nisi quantum mystice animæ languenti deseruiunt. dicit enim lib. 3. quod ex variatione pulsus & ad nominationem amati cum ibi radix egrotationis habetur: tunc si lex sustinet fiet copula per matrimonium, quia sic sanatur cum obeditur naturæ. Aut fiat applicatio medicinalium: de quibus ibidem tractat & docet. Aut vt egrotus amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum cõuertat, quod priori præeligere debet, & ita fugere præsentiam quia sic distrahitur animus. Aut etiã si corrigibilis est tribuletur horretur q; opus amoris est maxima miseria, vel dirigãtur ad ipsum, qui quantũ cum vereatur & Deo possunt vituperent corpus & dispositionẽ dilecti, & mores cũ transfiguratione facierũ turpi seu difformi. Vel saltim vltimo vt occupentur in rebus arduis & distractiuis officijs. Reuera sicut animalis homo p huiusmodi remedia sanatur, ad spiritualẽ singula capiendo interiorem hoiem reformãt, obediatur legi mẽtis potius q̃ nature con-

uertit amorem suum ad certas delicias recordetur, q̃ momẽtaneum sit q; delectat, & æternum quod cruciat, quæ rat delicias in illa vita vbi sic inchoantur quod nunquam finiuntur, cuius qui amator esse noluerit, & istam perder, & illam modo inuenier, & æternis ignibus deputabitur, ecce tria damna irrecuperabilia ex amore hereos prouenientia. Super philocaptionem vero ex maleficio remedia in præcedenti capitulo tacta, non inconuenienter & hic applicari possunt, præcipue aũt exorcizatio per sacra verba quam sibiipsi facere taliter maleficatus potest. Quotidie angelum sanctum sibi ad custodiam a Deo deputatũ inuocet, puta confessione sanctorum limina, precipue aũt beatissimæ virginis frequentet, & sine dubio liberabitur. Sed quam vituperabile vt barbati homines donis naturalibus & virtutum armis abiectis, seipsos tueri renuunt, cum puellulæ sæpissime inuicta infirmitate huiusmodi maleficia his armis propulerunt, in quorum commendationem vnum è multis in mediũ producamus. Fuit in rurali villa quadã prope Lindaruã Constan. diocœsis, virgo adulta, facie pulchra, & elegantior moribus, in huius aspectu captus quidam vir leuis moribus clericus, inferre solo nomine vtinã non sacerdos, qui vulnus suæ mentis vltra celare non valens, venit ad laboratorium dictæ virginis, & honestis verbis se rete dæmonis exhibens, primo tandem ad amorem sui virginem ausus est verbis duntaxat prouocare animo, quod illa diuino instinctu percipiẽs, intacta mente & corpore respondit viriliter. Dñe cũ verbis talibus domum meã nolite frequẽtare, alioquin repulsam sustinebitis, verecundia mediãte. Cui ille: Etsi me diligere modo renuis verbis dulcibus monita, non post modicum tacta operibus me amabis, tibi promitto. Erat vir ille suspectus incantator, & de maleficio. Sed verba hæc virgo pro vento habuit, nec scintillam amoris carnalis ad virum in se sensit pro tunc, sed euoluto non multo tempore, imaginationes amorosas de viro illo prædicto

cœpit

Biblioteca dell'Archiginnasio

cœpit habere, quod illa percipiens diuinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & pro auxilio a filio impetrando deuotissimè implorauit, & statim honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum heremitarum, sic enim nominatur ecclesia in honorem ipsius genitricis miraculosè consecrata in præfata diocœsi. In qua sacramentaliter confessa, ne in ea aliquid inuenire posset malignus spiritus, & ad ipsam matrē pietatibus precibus fusis, protinus omnis cessauit hostis machinatio, ita vt eam postmodum nunquam tangeret. Supersunt tamen adhuc & barbati viri a maleficis mulierculis importune super huiusmodi sollicitati, quasi nequaquam a philocaptione earum se continere possent, qui tamen viriliter resistentes quantum se vltro pulsare illecebris imaginationibus sentirent, tantum etiam per præsidia præmissa cuncta machinamenta diaboli superent. Et vere speculum huius pugnę quidam iuuenis prædiues in oppido Ysbruck, qui quantū a maleficis pulsatus fuit, nec calamo exarari quis posset, semper virilem animum gerens, per præfata remedia intactus euasit, quare & merito concluditur præfata remedia contra huiusmodi morbum esse certissima, ita quod certissime ita liberantur quicunq; his armis vruntur, & q̄ de amore inordinato, hoc & de odio inordinato, cum oppositorum eadem sit disciplina, intelligendum est, licet æqualis in modo maleficandi cum sit differentia, etiam aliud remedium illa persona quæ odio habetur requirere debet, ipse enim qui odio habet & in corde defert, non de facile si aduliter est, ad amorem vxoris etiam per quascunque peregrinationes flectitur. Et quia relatu maleficarum compertum est quod per serpentes huiusmodi maleficia ad odium procurantur, eo quod dum primum instrumentum erat diaboli, & in sui maledictionem recipit inimicitiam inter ipsam & mulierem ideo & tales inimicitias ex ipsis procurare satagunt, ponendo pellem aut caput serpentis, sub limine ostij cameræ aut domus, vnde & omnes anguli

anguli domus sunt perquirendi & innouādi, quō ad inhabitationes quantum possibile est, vel alienas inhabitare domos. Et quidem cum dictum sit quod seipsos maleficiati exorcizare valeant, intelligitur quod verba sacra, benedictiones & carmina, secum deferre in collo poterunt, si quidem legere aut seipsos benedicere nescirent, quę tamen qualiter facienda sint in sequentibus patebit.

¶Remedia super eos quib⁹ virilia mēbra prestigiosa arte auferūtur, & vbi interdū in bestiales formas hoies transmutantur. Capitulum IIII.

SVPER eos qui præstigiosa arte illudūntur, & se virili membro carere, aut in bestiales formas transmutatos esse putant, quibus remediis subleuari valeant, ex præmissis satis euidenter elicitur. Nam cum tales omnino diuina grā destituuntur, quod principium in maleficiatis existit fundamentum, nō possibile vt ferro manente in vulnere, emplastrum curatiuū apponatur, expedit ergo vt per veram confessionem Deo ante omnia reconcilietur. Demum quia vt supra in secunda parte operis, in capitulo septimo tactum est, talia membra nunquam in veritate euelli, aut segregari a corporib⁹, sed tantummodo præstigiosa arte occultari ad sensus, tactus & visus, patuit etiam quod huiusmodi illusiones in gratia constitutis non ita faciliter nec actiue nec passiue contingunt, vt videlicet eis membra auferantur, aut quod in eorum viriua potentia quasi aliis sint ablata deludantur, ideo & remedium in eodem capitulo exprimitur cū ipso morbo, vt videlicet quantū possibile fit, cum ipsa maleficia amice se componant. Super eos denique qui in bestiales formas se transmutatos esse putant, sciēdum quod hoc genus maleficij, non ita in occidentalibus sicut orientalibus regnis practicatur, intellige quo ad secundas personas, licet quo ad proprias maleficarum personas, hoc sæpius apud nos visum fuerit, ipsas videlicet maleficas in

effigils

Biblioteca dell'Archiginnasio

effigies animalium oculis intuentium se obiecisse, vt supra capitulo octauo deductum, quare & remedia quæ in tertia parte operis deducētur, super extremitū videlicet maleficarum per seculare brachiū forent applicanda. Et quidam quomodo orientales huiusmodi illusiones remediare solēt: sic deducitur. Nam ex militaribus fratribus ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, in Rhodis veridicatione plura de his percepimus. Præcipue autem quod in ciuitate Salamina regni Cypri talis casus accidit. Nam cum ibi portus sit maris, & nauis quædam onusta mercimonijs applicando peregrinis nauim exeuntibus: vt quisq; victualibus se muniret, iuuenis quidam ex eis robustus domum cuiusdam mulieris extra ciuitatem supra littus maris situatam accessit, & an oua haberet ad vendendum à muliere scisitabatur. At mulier cernens iuuenem robustum forensem & alienum à patria, vnde minor de eo suspitio apud intraneos super eius perditionem oriri posset, expecta inquit paululum: & iuxta optata singula recipies, & dum morā faceret clausa & in interiori parte domus iuuenis ab extra, vt eum quam citius expediret ne nauem eum negligere cōgingeret clamare cœpit, tunc mulier aliqua ouа attulit iuueni tradidit: & in casu quo nauem neglexisse & ad eam rediret, sibi iniunxit. Velociter igitur cursu ad nauē quæ in littorę maris erat properauit & ante ingressum eo quod nec dum alij socij omnes cōuenerant ouа comedere & seipsum reficere studuit. Et ecce post horam mutus effectus, & quasi mente destitutus: vt post ipse referre solitus erat, de seipso admirans quidnam sibi accidisset conijcere non poterat: volens ergo nauim intrare ab immorātibus baculis verberatus repellitur, cunctis acclamantibus: ecce ecce quidnam in asino: maledicteris bestia, non & tu nauim intrabis? Repulsus sic iuuenis & verba illorum qui ipsum asinum affirmabant, intelligens apud se ruminabat, & quod maleficio mulieris infectus esset cogitare cœpit: præcipue in eo quod nullum verbum

verbum formare poterat, cum tamen ipse omnes intelligebat, & dum rursum nauim ascendere tentaret grauioribus cæsus verberibus, ipsum amaro corde remanere: & recessum nauis conspicere opus erat. Huc illucq; discurrens cum omnes ipsum asinum æstimabant, necesse erat vt tanquam bestia ab omnibus tractaretur: compulsus igitur ad domum mulieris redijt, cui ad placitum pro conseruatione vitæ suæ vltra triennium seruiuit: nil operis faciens manibus, nisi necessaria domus in lignis & bladis apportans: etiam quæ exportanda erant tanquam iumentum deportabat, hoc consolationis relicto: vt licet ab omnibus alijs vt iumentum reputaretur, ab ipsis tamen maleficis coniunctim vel diuisim morantibus vt verus homo humanitus conuersando in incessu statu & habitu agnoscebatur. Quod si quæritur, quomodo onera sibi tanquam iumento imponebantur. Dicendum quod sicut narrat Augustinus de mulieribus stabularijs quę hospites conuertebant in iumenta onera portantia lib. 18. cap. 17. de ciuitate Dei, & de parte Præstātij qui se caballum seu equum fuisse & annonam cum alijs animalibus baiulasse narrauit: vtique ex illis actis de præsenti iudicamus: ita quod triplex deceptio præstigiosa arte fiebat. Prima quo ad homines iuuenem non vt hominem, sed vt asinum intuentes, quod qualiter dæmones faciliter procurare possunt supra. 8. cap. patuit. Secundo, quod illa onera non fuerunt illusoria, sed vbi vires iuuenis excedebant dæmon inuisibiliter deferebat. Tertio, quod sibisipsi dum inter alios conuersabatur: iuuenis etiam iumentum videbatur in imagine duntaxat & potentia: quæ sunt affixe organis corporalibus, non autem in ratione: quæ non adeo erat ligata, quin se hominem sciebat, sed arte magica delusum vt tanquam bestia æstimaretur, sicut & de NABVCHODONOSOR ibidem exemplificatur.

Triennio igitur sic elapso in quarto, scilicet, dum quodam

Biblioteca dell'Archiginnasio

iam die ante meridiem clusteatem præfatam intrasset, & mulier à longe sequeretur, contigit quandam ecclesiam in qua diuina celebrantur, iuuenem sic maleficiatũ præterire audiens, solam campanæ cum more latinorum & nõ grę corũ, in illo regno diuina peraguntur pro eleuatione corporis Christi ad ecclesiam se conuertit, & intrare dũ propter verbera & expulsionem non auderet, à foris genua & crura posteriora in terram fixit, & anteriores pedes, id est manus, simul iunctas eleuans, ex capite asinino vt putabatur, sacramentum in eleuatione intuetur. Quod prodigium dum certi ianuenses mercatores conspexissent, mirantes asinum sequuntur, & inter se de miro opere conferentes, ecce malefica cum baculo asinũ insequitur, & quia vt præmissum est, huiusmodi maleficia illis in partibus plurimum practicantur, ad instantiam mercatorum per Iudicem asinus cum malefica capitur, interrogata & quæstionibus exposita, crimen fatetur, & vt ad domum redire valeat, iuuenem restituere suæ formæ promisit, dimissa igitur ad domum regressa, iuuenis ad pristinam formam reducitur, & ipsa denuo capta, debitam vltionem pro cõmissis suscepit, & iuuenis ad propria cũ gaudio remeauit.

¶ Remedia contra obsessos ex maleficio.

Capitulum V.

QVOD INTERDVM ex maleficio dæmones quosdam homines substantialiter inhabitant, supra cap. 9. satis patuit quibus etiam de causis, quia non solum pro grauibus criminibus propriis, imo interdum pro proprio suo maiori merito, aliquando pro alieno leui delicto aliquando pro suo veniali peccato, aliquando pro graui alieno peccato, & aliquando pro alieno facinore proprio, pro quibus etiam diuerse diuersimode possidentur, quidã plus, alij minus, vt etiam Nider in suo formicario recitat, non mirum si maleficio, seu ad instantiam maleficæ dæmon Deo permittente, hominẽ substantialiter modo quo ibi

ibi declaratur quod videlicet per substãtiam sit intelligendum inhabitet. Quibus aũt remedijs liberari possunt, & videlicet per exorcismos ecclesiæ: & cum hoc vera contritione, vel etiam confessione, vbi pro mortali quis esset obsessus, patuit ex ibidem deductis: & ex illius sacerdotis Bohemi liberatione, sed & vltra hæc duo remedia etiam tria alia valeãt suffragari, videlicet eucharistię sacra communio, sanctorum locorũ applicatio: vel bonorũ oratio, & excõmunicationis absolutio, præfati doctoris discursu, quem etiã deducere expedit, cum oẽs necessariorũ tractatuum habent. Nam de ipsa sacra communione Cassianus collat. abba. prima loquitur in hæc verba communionem sacrosanctã nequitię spiritibus, traditam à senioribus nostris, nunquã meminimus interdictam: quinimmo etiam si possibile esset eis quotidie impartiri, eam etiam debere celebrant: quæ ad purgationem ac tutelam corporis animæq; peruenire credẽda est, & quæ ab hoie percepta eum qui in membris eius insidet spiritũ, seu in ipsis latitare conatur quodam exurens fugat incendio: hoc namq; modo curatum, abbatem andronicum nuper aspeximus: insultabit offenso, cum eum à cœlesti medicina viderit segregatum: tanto enim durius & frequentius attentabit affligere, quanto eum à spiritali remedio senserit longius abdicatum: Hæc Cassianus. Et iterum de eisdem ibidem dicit: Duo hic credere immobiliter oportet. Primo, & sine Dei permissu nullus ab eis spiritibus omnino tentatur. Secundo, quod omnia quæ nobis à Deo inferuntur, siue tristia ad præsens, siue læta videãtur: velut à pijssimo patre clementissimoq; medico pro nostris vtilitatibus irrogantur. Et idcirco eos velut pedagogos traditos humiliari, vt descendẽtes ab hoc mundo vel purgationes ad vitam aliam transferantur, vel pœnali vigore plectantur, qui secundũ apostolũ traditi sunt in præsenti sathanæ, in interitũ carnis, vt spũs saluꝰ fiant in die dñi nostri IESV CHRISTI. Sed hic oritur dubitatio cum Apostolus dicat: pro

Biblioteca dell'Archiginnasio

bet seipsum homo, & sic de pane illo edat: quō possunt obsessi non habentes vsum rationis cōmunicare. Respondit sanctus Tho. de hoc in. 3. parte. q. 80. sic distinguendum de obsis amentibus. Aliqui inquit dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo quia habēt debilem vsum rationis, sicut dicitur non vidēs qui male videt. Et quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui nō habere vsum rationis, quia sic a natiuitate permanserunt, & sic talibus non est hoc sacramentū adhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes: apparuit in eis huius sacramenti deuotio debet eis in articulo mortis hoc sacramentū exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde legitur ex Cōcilio Carthaginēsi, & habetur. 26. q. 6. Is qui in infirmitate pœnitentiā petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit oppressus infirmitate innotuit, vel in frenesim conuersus fuerit, dent testimoniū qui eum audierunt. Et si continuo creditur morituru. Reconcilietur per manus impositionē, & infundatur ori eius eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexātur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. hęc Tho. Addit tamen in. 4. dist. 9. quod demoniacis non est deneganda cōmunio, nisi certum sit pro aliquo crimine á diabolo torqueri. cui sic Petrus de palude addit in hoc casu pro excōmunicandis sunt habendi, qui traditi sunt sathanæ. Ex quibus liquet ꝙ si aliqui sunt possessi á dæmone, etiam propter sua crimina: habentes tamen lucida intervalla, & rationis vsum postea conteruntur de peccatis suis, vel debite confitentur tales cum sint absoluti coram Deo: nullatenus sunt á cōmunione diuinissimi sacramenti eucharistiæ sequestrandi. De sanctorum applicatione, vel deuota oratione, quomodo per hæc obsessi etiam potenter liberantur legendæ sanctorum refertę sunt. Merita enim sanctorū, martyrum, confessorum, virginum, exiguntur vt hi spiritus nequam sanctorum in patria existentium, oratione & intercessione vincantur. quos sancti in via vicerunt. Similiter viatorū deuotę orationes liberationem obsessorū obtinuisse sæpe leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassia. vt sup. Si inquit haberemus hanc sententiā, imo fidem quā superius comprehendi, & vt omnia per dīm fieri pro vtilitate animarū & dispensari vniuersa, non solum nequaquā despiciemus eos: sed etiā pro eis tanquā pro membris nostris incessanter orabimus: eisq; totis visceribus ac pleno compatiemur affectu. De vltimo modo absoluendi aliquē ab excōmunicatione. Sciendum quod nec iste cōmunis est, nec forte licitus, nisi habenti authoritatē & specialē reuelationē, vel probabilitatē quod possessus quis sit propter excōmunicationē ecclesiæ, sicut Apostolus. 1. ad Corinth. 5. excommunicatū á se & ad plebem Corinthum fornicariū tradidit sathanæ in interitū carnis, vt spiritus saluus fieret in die dīni nostri IESV CHRISTI. 1. vt glo. dicit vsq; ad illuminationē gratiæ, contritionis, vel ad iudicium. Et pseudo doctores qui fidem perdiderant, videlicet Himeneum & Alexandrum tradidit sathanę, vt discerēt nō blasphemare. 1. ad Timoth. 1. Tantæ enim potestatis erat Apostolus, dicit glo. tantāq; gratiam habebat vt recedentes á fide solo verbo traderet diabolo. Vnde sanctus Tho. in. 4. di. 18. vbi magister tres effectus excōmunicationis tradit: eosdem sic declarat idem doctor. Ex hoc ipso inquit ꝙ aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs cōsequitur. Valet enim ad augmentum gratię eis qui habent, vel ad merendum ei qui non habet. Et quantū ad hoc magister dicit ꝙ gratia subtrahitur per excōmunicationem, valet etiam ad custodiā virtutis, & quantū ad hoc dicit ꝙ protectio subtrahitur, non quod omnino á DEI prouidentia excludantur: sed ab illa quæ

filios ecclesiæ specialiori modo custodit, valent etiam ad defendendum ab hoste, quantū ad hoc dicit quod diabolo maior potestas sæuiendi in ipsum datur, & corporaliter & spiritualiter. Vnde in primitiua ecclesia quando oportebat per signa hoies ad fidem inuitare, sicut spiritus sanctus visibili signo manifestatur, ita excōmunicatus corporali vexationi à diabolo innotescebat. Nec est inconueniens si ille qui non est desperatus hosti datur, quia nō datur ei quasi damnandus: sed quasi corrigēdus: cum in potestate ecclesiæ sit ex eius manu ipsum eripere cum voluerit. Hec Thom̄. Vbi tamen exorcista ad cautelam obsessum absoluat, non videtur incōueniens. Sed subdit Nider quod cauendum est valde exorciste, ne de suis viribus faciliter præsumat. Aut iocum & ludum seriosо Dei operi intermisceat. Aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciat. Alioquin pœnam vix euadet vt declaratur per exēpla. Nam de primo refert beatus Grego. 1. dialogo de quadam, quæ contra conscientiam suam à marito petente & obtinēti debiti redditionem in vigilia dedicationis ecclesiæ sancti Sebastiani: & quia contra conscientiam ecclesię processioni se immiscuit, possessa est & publice furiebat. Quo viso sacerdos eiusdem ecclesiæ, de altari syndonē tulit: eamq; cooperuit, sed & hunc sacerdotem repente diabolus simul inuasit. Et quia vltra vires voluit quicquam præsumere, cōpulsus est in sua vexatione cognoscere quis esset. Hæc Greg. De secundo, vt nullus de officio exorcistatus sanctum ordinem concerneos locum faciat. Refert Nider se vidisse in conuentu Colonienſi, fratrem verbis satis iocosum, sed in gratia expellit dæmones famosum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore artaret. Iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon nocte, cum frater ventrem purgare vellet, dæmon cum tam dire torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate

saluaret. Sed & hoc præcipue cauendum vt obsessi etiam per maleficas ad præfidia maleficarum non ducantur, vnde & de præfata fœmina Greg. infert. Cum inquit propinqui eam carnaliter amantes, atq; amando perlequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradisset: & per eas ad fluuium ducta & in aquam mersa multis incantationibus agitata fuisset. dum vnus dæmon expelli debuit legio subintrauit, & eorum distinctis vocibus iam clamare cœpit: vnde consanguinei tandem confitentes & de hoc dolentes eam præsentarunt sancto episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus & ieiunijs, eum ex integro sanauit. Sed quia dictum est debere exorcistas cauere, ne superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adiiciant. Dubitare exorcista posset. An certas herbas & petras etiam non benedictas adhibere posset? Responſio. Si benedicte sunt herbæ, tanto melius, si vero non vt herba quædam: quæ alias nominatur fuga dæmonis, vel etiā naturas lapidum, si quis adhibeat nō erit superstitiosum: dummodo credat quod non directe de sui natura dæmones compellant, quia tunc incideret in errorem, quod simili modo alijs herbis aut verbis possent cogi, vt errore nigromanticorum fatetur putantes se efficere per naturales & inditas talium virtutes. Vnde sanctus Thom̄. in. 4. dist. 7. ar. vl. Non est inquit credendum aliquibus virtutibus corporalibus dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibusdam maleficis: nisi inquantum per hoc fœdus cum eis initur secūdum quod dicitur Esaiæ. 28. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Et illud Iob. 40. An extrahere poteris Leuiathan hamo: & sequentia verba sic finaliter exponit super Iob dicens: Si quis recte considerat omnia præmissa videntur pertinere ad præsumptionem nigromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos sibi inijcere, vel qualitercunque constringere. Ostenso ergo quod homo non potest sua

Biblioteca dell'Archiginnasio

virtute diabolum ſuperare, concludit dicens. Pone ſuper eum manum tuam, ſubaudi ſi potes: ſuperatur tamen virtute diuina, vnde ſubdit memẽto belli, quo ſcilicet, ego pugno contra eum, & poteſt dici quod ponitur præſens pro futuro, ſcilicet, pugnabo in cruce: vbi capietur Leuiathan per hamum, ſcilicet, per diuinitatem occultatam ſub eſca humanitatis æſtimans ſaluatorem purum hominem. Vnde etiã poſtea. 41. dicitur. Non eſt poteſtas ſuper terrã quæ ei poteſt comparari, per hoc inquit ſignatur quod nulla virtus corporalis, poteſt adæquari poteſtati dæmonis, quæ eſt poteſtas puré ſpiritualis. Hæc de Tho. Sed quia indirecte à dæmone obteſſus, poteſt virtute melodie, vt Saul per cythuram Dauid, vel herbæ vel corporalis rei alterius ſibi à naturali proprietate in exiſtentiã relari. Ideo applicari poſſunt quod quidem poſſe fieri authoritatibus & rationibus deducitur. Nam. 16. q. 7. dæmonium ſuſtinere dicitur, licet petras vel herbas habere ſine incantatione, & ſunt Hieronymi verba. Item magiſter in hiſto. tractans illud Thobiæ. Cordis particulam, ſcilicet, de piſce quam cœpiſti, ſi ſuper carbones ponas, fumus eius exterret omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere: ita & vltra non accedat ad eos dicit: Nec ſuper hoc mirari debemus, cum fumus cuiuſdam arboris aduſtæ eandem vim habere videatur, quamuis etiã ſpiritualem in ſe contineat ſenſum, ſcilicet, de futuro ſpiritualis orationis. Ad idem Albert. ſuper Lucam. 9. & Nicolaus de lyra. 1. Regum. 16. imo & Paulus burdegalenſ. ſuper. 1. Regum 16. hanc concluſionem tenet, quod non ſolum concedendum videtur, quod per aliqua ſenſibilia poſſunt afflicti à dæmonibus releuari: ſed etiam per ſenſibilia aliqua poſsint toraliter liberari, ſed hoc intellige quando non atrociter affliguntur: & probat per rationem. Nam cum dæmones non poſsint materiam corporalem ſecundum ſuam voluntatem tranſmutare, ſed debita actiua debitis paſsiuis coniungendo: vt Nicolaus dicit.

dicit. Eadem ratione per aliquam rem ſenſibilem poteſt diſpoſitio cauſare in corpore humano, per quam fiet aptũ ad ſuſcipiendum actionem dæmonis. verbi gratia, nam mania eſt maxime diſpoſitiua ad alienationem mentis ſecundum medicos: & per conſequens ad ſuſcipiendum afflictionem dæmoniacam, quæ quidam dæmoniaca paſſio vbi penitus curatur, penitus afflictio dæmonis actiua recedente paſsiua in poſſeſſo recederet. Item poſſet dici de iecore piſcis. Item de melodía Dauid ratione cuius licet primo refocillaretur Saul & leuius haberet, tamen totaliter expulſus fuit per illam vt dicit litera. Recedebat abeo ſpiritus malignus. Nec conſonum eſt literæ dicere: quod hoc fiebat ex merito Dauid, ſeu per orationes eius, quia non eſt veriſimile quod hoc ſcriptura taceret, cum eſſet in laude eius notabiliter dictum. Hæc de Paulo præfato, licet non poſuerimus ſuprà. in. q. 5. primæ partis: quod quia præfigurabatur virtus crucis per expanſionem venarum corporis CHRISTI: ideo liberabatur Saul: & plura ibi etiam continentur, quæ præſenti ſpeculationi ſeruire poſſunt tantum concludamus, quod rerum ſenſibilium applicatio in exorciſmis licitis non eſt ſuperſtitioſum: iam añ nõ expedit de ipſis exorciſmis aliqua diſſerere.

* * * *

X iiij ¶ Reme-

¶Remedia per licitos exorcismos ecclesiæ, contra quascunque infirmitates à maleficis illatas, & de modo exorcizandi maleficiatos.

Capitulum VI.

QVIA vt in superioribus tactum est, maleficæ omne genus infirmitatis corporalis inferre possunt, quare & sub generali regula concludere oportet, quod quicquid remedij inverbis, vel operibus, aliis infirmitatibus supra notatis applicari potest, hoc esset quibuscunque aliis infirmitatib. præcedentibus non expressis, vt vbi epilentia aut lepra dset inflicta conuenire potest, & quia inter remedia verborum exorcismi liciti computantur, de ipso etiã sæpe mentio tanquam de quodam generali remedio habita est, tria principaliter de ipso practicanda sunt. Primo an nõ habẽt exorcistatus ordinem, vt scilicet laicus, vel secularis persona valeat licitè dæmones, aut eius maleficia exorcizare, vbi tres aliæ annectuntur, qualiter videlicet sunt liciti, & de septem conditionibus quæ requiruntur ad carmina & benedictiones, vt quis valeat secum talia proferre, & tertio qualiter moribus sit exorcizandus, & dæmon coniurandus. Secundum principale quid agendũ vbi gratia sanitatis per exorcismos non obtinetur, & tertio quo ad remedia non iam verborũ, sed operum, cũ solutionibus certorum argumentorũ. Ad primum est doctoris Tho. in 4. distin. 23. seuten. In ordine inquit exorcistatus. & in aliis minoribus ordinibus omnibus cum cõferuntur, recipitur potestas vt quis hoc vel illud ex officio facere possit, puta exorcizare, & idem à non habentibus ordinem licitè fieri potest, quanuis illi hoc non habeant ex officio, sicut in domo non consecrata potest dici Missa, quanuis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur, sed hoc tunc magis pertinet ad gratiã gratis datam quàm ad gratiam sacramenti. Ex quibus verbis dici potest, ꝙ licet ad liberationem maleficiati, bonum est concurrere exorcistã habens potestatem exorcizandi morbos maleficiales, tamen etiam interdum deuotæ personæ absq; exorcismis, vel cum ipsis fugare possunt huiusmodi morbos. Nam fertur de quadam virgine paupercula, & ideo plurimum deuota, cuius dum amicus in pede maximè per maleficium læsus fuerat, quod iudicio medicorum patuit, eo etiam ꝙ nullis medicaminibus sanari poterat, contigit vt virgo infirmum visitaret, qui & statim ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret. Annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & apostolorum simbolum cũ geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tunc statim infirmus curarum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum, quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: vos debili fide diuinis & approbatis exercitiis ecclesiæ nõ in inhæreris, & carmina ac remedia prohibita crebro vestris infirmitatibus applicatis, idcirco raro in corpore curamini, quia semper in anima lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum efficatiã speraueris, facillime sepe curamini, nihil enim vobis applicui nisi dominicã orationem, & apostolorum simbolum, & iam sanatus estis. Gratia huius exempli quæritur, an non aliæ benedictiones & carminationes, seu etiam coniurationes, per exorcismos habeant efficatiam, cũ hîc videantur reprobari. Respondetur quod hæc virgo non reprobauit nisi illicita carmina, cum illicitis coniurationibus & exorcismis. Pro cuius intellectu considerare oportet vnde huiusmodi habuerunt originem, & quomodo ad abusum deuenerunt, nam principium horum fuit sanctissimũ, sed sicut omnia dæmonis instinctu deprauantur, mediantibꝰ dæmonibus & malis hominibus, ita & diuina nomina. Apostoli enim & sancti viri secundum illud Marc. vltio. In nomine meo dæmonia eiicient, infirmos visitarunt, & orationes super eos per sacra verba fuderunt, deinde successu temporis sacerdotes deuotè similia rite peregerunt,

Biblioteca dell'Archiginnasio

propter quod deuotissime orationes & sancti exorcismi reperiuntur in antiquis hodie ecclesijs ad omnia quæ homines facere aut pati poterant per deuotos viros applicati, olim sine omni superstitione, sicut etiam hodie literati & sacię theologiæ doctores reperiuntur, qui infirmos visitantes similia verba ægrotis applicant: & non solum dæmoniacis. Sed heu superstitiosi homines à se multa vana & illicita ad instar horum inuenerunt, quibus hodie vtuntur circa infirmos & iumenta nec clerus amplius ex sua desidia: licitis vtitur verbis visitando infirmos propter quod Guil. dictus durãdi glosator Raymundi dicit: quod talia præfata sacerdos religiosus aut discretus, etiam laicus vir siue mulier excellentis vitæ, probatæ discretionis facere potest: fusa oratione licita super infirmum non super pomum aut super cingulum aut similia: sed super infirmantes: iuxta illud euãgelistæ, super ægros manus imponent &c. nec sunt huiusmodi personæ prohibendæ à talibus nisi forte timeatur, quod ad exemplum illorum indiscreti & superstitiosi alij carminationis sibi vsurpent abusum ruentes se exemplo illorum: hi ergo superstitiosi carminatores reprehenduntur à prædicta virgine & dixit illos habere debilem fidem, immo malam qui tales consulerunt. Iterum aut gratia huius declarationis quæritur, quibus verbis carmina & benedictiones censentur licite vel superstitiose: & de modo quo debent applicari, & an dæmon sit coniurandus & morbus exorcisandus. Ad primum, quod quia hoc dicitur licitum in cultu christianæ religionis, quod non est superstitiosum, & superstitiosum dicitur, vt notatur ex glos. super illo ad Cor. 2. quæ sunt rationem habentia in superstitione, quod super modum religionis seruatur: vnde ibi dicitur superstitio est religio supra modum seruata, id est, religio modis vel circunstantijs malis & defectuosis practicata. Etiam superstitiosum est quicquid traditione humana nomen religionis vsurpat absq; superioris authoritate: vt hymnos iungere ad

missas defunctorum præfationem inrumpere symbolum in missa cantandum abbreuiare, aut in organis & non in choro decantare missa respondentem non habere, & his similia. Sed ad propositum nostrum modo quando fit aliquod opus & virtute religionis christianæ, vt vbi quisquis veller infirmo subuenire per aliquam orationem & benedictionem per verba sacra, de qua materia nunc intendimus, talis habet considerare septem conditiones: quæ si reperiuntur talis benedictio censetur licita, ac si fiat per modum adiurationis, per virtutem diuini nominis, per virtutem operum CHRISTI, quæ ex sua natiuitate, passione, preciosa morte. &c. innotuerũt, per quæ etiam diabolus victus & eiectus fuit, dicentur ille benedictiones, carmina: & exorcismi licitl. & hi qui practicant possunt dici exorcistæ: aut incantatores licitl. Iuxta Isido. 8. ethi. Incantatores dicuntur qui artem aliquam verbis peragunt, & prima conditio considerandа: vtex doctrina sancti Tho. 2. 2. q. 91. elicitur: vt verba non contineant aliquid quod pertineat ad inuocationem dæmonum expressam vel tacitam quid sit expressa, patet quid sit tacita, hoc considerator ex intentione & opere. Intentione, vt vbi operans non curat siue à DEO, siue à diabolo habeat in suo opere intentum: dummodo finem optatum consequatur opere, vt vbi opus quod facit non habet aliquam proprietatem ex natura producendum talem effectum, de qua non solum medici & astrologi: immo & theologi habent iudicare, per quem modum nigromantici faciunt imagines, annulos, & lapides artificiales: qui vtiq; nullam habent naturalem inclinationem ad effectus quos ipsi expectant sæpissime, vnde & in eorum operibus diabolus se habet immiscere. Secundo, considerandum est ne benedictiones seu carmina contineant aliqua noia ignota, quia secundũ Chrysost. talia metuẽda sunt, ne in eis aliquid superstitionis lateat. Tertio, ne materia verborum aliquid falsitatis contineat, quia sic eius

effectus

Biblioteca dell'Archiginnasio

effectus non posset expectari à Deo, cum ipse non sit testis salutis, sic quædam verulæ in suis carminibus vtuntur, stigmatizando beata virgo Iordanem transiuit, &c. sanctus Stephanus ei obuiauit, eam interrogauit, & multas alias facultates. Quarto, ne ibi contineantur vana, & caracteres inscripti præter signum crucis, vnde breuia quæ portantur à soldatis reprehenduntur. Quinto, ne spes haberetur in modo scribendi aut legendi, aut in quacunque huiusmodi vanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertineat, quia aliàs omnino iudicabitur superstitiosum. Sexto, vt in allegatione prolatione diuinorum verborum, vel scripturæ sacræ respectus solum habeatur ad ipsa sacra verba, & ad intellectum eorum, & ad Dei reuerẽtiam, seu ad virtutem diuinã, à qua expectatur effectus, vel ad sanctorum reliquias, à quibus etiam prefata expectantur secundario, licet à Deo principaliter. Septimo, vt committatur effectus qui expectatur diuini voluntati qui scit vtrum sanitas vel tribulario plus prosit inuocanti vel minus, vel an obsit, & hanc conditionem ponit Tho. in 1. secun. in materia de gratia, & dist. 15. in 4. Vnde concludamus, quod si nulla dictarum conditionum opus infecerit, illud erit licitum, probat Thomas super illud Marci vltio. Signa eos qui crediderunt: & post: In nõie meo dæmonia eicient, &c. serpentes tollent. Ex quo elicit quod prædictis seruatis conditionibus, per diuina verba licitum est asserere serpentes. Item probat præmissa vlterius, non minoris sanctitatis sunt verba Dei, q̃ sanctorum reliquiæ, dicente Augst. Non est minus verbum Dei quàm corpus Christi, sed secundum omnes, licet reliquias sanctorũ secum reuerenter portare, ergo qualitercunque nomen Dei inuocemus rite per orationem dominicam, per salutationem angelicam, per eius natiuitatem, passionem, quinque vulnera, & septem verba quæ protulit in cruce, per titulum triumphalem, per tres clauos, & aliorum armorũ militiæ Christi, cõtra diabolum & eius opera, omnino erunt licita, & spes

spes poterit haberi in eius committendo effectum diuinæ voluntati. Et hoc quod dictum est de coartatione serpentum, idem intellige de aliis animalibus, quando solus respectus habetur ad sacra verba, & ad diuinam virtutem, de ipsis tamen caute est agendum, de incãtationibus, quia vt dicit doctor: Tales incantatores sæpe habent illicitas obseruantias, & per dæmones sortiuntur effectum, præcipue in serpentibus, quia serpens fuit primum dæmonis instrumentum ad hominem decipiendum. Nam in ciuitate Saltzburgensi quidam incantator erat, hic quadam die ad spectaculum aliorum, cunctos serpentes ad quandam foueam incantare voluit, & interimere ex spacio vt fertur, vnius miliaris congregatis, ergo vndique serpentibus dũ ipse supra foueam staret, nouissime quidam ingens & horribilis serpens, foueam intrare difficultabat, & sæpe quasi ipsum abscedere permitteret, & liber serpere quo vellet, motibus innuebat. Sed cum ille ab incantatione eius desistere nolebat, aliis omnibus in fouea interemptis, quia statim ibi moriebãtur, & necesse erat, vt & ille horribilis intraret, stans serpens ex opposito incantatoris, super foueã saltum fecit, & in ipsum incantatorem irruit, & ventrem eius vt cingulum stringens, ipsum incantatorem secum in foueam traxit, & interimit. Qua ex re perpenditur, non nisi pro vtilitate ad fugandum videlicet ab hominũ inhabitationibus, talia sunt virtute diuina practicanda, & cũ Dei timore & reuerentia. Quo ad secundũ videlicet quomodo sunt huiusmodi exorcismi vel carmina deferenda, & ad collum suspendenda, vel in vestimentis insuenda. Videtur quod talia sint illicita, nam Augst. 2. de doctrina Christiana. Ad superstitionem pertinent mille magicarum artium, & ligaturæ, & remedia quæ medicorũ quoque disciplina cõdemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quas caracteres vocant, siue in quibusdã rebus suspendendis atq; insignandis. Item Chrysost. super Matthæum. Quidam aliquam partem euangelij scriptam

circa

circa collum portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab oībus? cui ergo in auribus Euangelia posita nihil prosunt, quō enim possunt circa collū suspensa seruare? Deinde vbi est virtus Euāgelij in figuris literatū, an in intellectu sensuum, si in figuris bene circa collum suspendis, si in intellectu, ergo melius in corda posita prosunt, quam circa collum suspēsa. Sed hic est responsio doctorum, præcipue sancti Thomæ vbi supra. ar. 4. vbi quærit an suspendere diuina verba ad collum sit illicitum, quod in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis: duo cauenda videntur. Primo quidem quid sit quod scribitur, vtrum sit ad inuocationes dæmonum pertinens, manifeste tunc non solum superstitiosum immo illicitum, & apostasia a fide iudicatur: vt supra tactum fuit sæpe. Similiter etiam cauendum ne contineāt ignota nomina &c. accipe conditiones supra positas, & tunc sicut licitum est huiusmodi super infirmos ore proferre: ita licitum est illa secum deferre. Præfati autem doctores respectum habent & damnant: cum quis ad figuras & literas scriptas maiorem haberet aduertentiam & respectum, quam ad intellectum verborum. Et si dicatur, quod laicus non intelligens verba non potest habere respectum ad intellectum eorum respondetur, habeat respectum ad virtutem diuinam, & illam committat diuinæ voluntati: vt faciat quicquid placitum fuerit suæ pietati. Quo ad tertium, an simul dæmon sit coniurandus & moribus exorcisandus vel econuerso: aut vnū sine altero. Responsio. Hic plura sunt aduertenda. Primo, an dæmon semper sit quando maleficiatus affligitur. Secundo, cuiusmodi res possunt exorcisari aut adiurari. Tertio, de modo exorcisandi. Ad primum, cum iuxta Damas. dæmon ibi est vbi operatur, videtur quod maleficatio semper præsens sit cum eum affligat. Item in legenda beati Bartholomæi tunc videtur sanare dæmon, quando cessat a læsione. Responsio, quod dæmon præsens sit maleficiato & afflicto hoc potest intelligi dupliciter, vel quo ad suum esse vel quo ad suum effectum. Primo modo præsens est in principio dum maleficium intromittit. Secundo modo per se non dicitur præsens in suo effectu: sicut etiam cum doctores quærunt, an diabolus cum qualibet culpa mortali hoīem substantialiter inhabitat: dicūt q̄ non per se: sed per suū effectū, sicut dīs inhabitare dicitur seruū, quantū ad suū dīnium: aliud tamen de obsessis. Quo ad secundū, cuiusmodi res possunt exorcisari. Notandum est super doctores Tho. in. 4. dist. 6. sententiā vbi dicit: quod quia propter peccatum hoīs diabolus accipit potestatem in hoiem, & in oīa quæ in vsum hoīs veniunt in ipsius nocumentū. Et cum etiā nulla conuenientia est CHRISTI ad Belial. Ideo quandocū q̄ aliquid sanctificandū est ad cultū diuinū prius exorcisatur, vt liberatū a potestate diaboli, qua illud in nocumentū hoīs assumere poterat Deo consecretur. Et hoc patet in bñdictione aquę & consecratione templi, & in omnibus huiusmodi. Vnde cum prima satisfactio qua homo DEO consecratur, sit in baptismo, oportet q̄ etiam homo prius exorcisetur quam baptisetur, multo fortiori ratione quam aliæ res: quia in ipso hoīe est causa quare diabolus potestatē accipit, in alia quę sunt propter hoīem .s. peccatū originale, vel actuale, & hæc significant ea quæ in exorcismo dicuntur: vt cum dicitur: recede ab eo sathana & huius, & similiter ea quæ ibi fiunt. Ad propositū ergo cum quæritur, an morbus sit exorcisandus & dæmon adiurādus, & quid illorū primo. Respōdetur morbus nō exorcisatur, sed ipse homo morbatus & maleficiatus sicut in puero non exorcisatur infectio fomitis, sed puer infectus. Item sicut prius puer exorcizatur, & post diabolus adiuratur vt recedat, ita maleficiatus prius exorcizatur, & post diabolo & eius facturæ imperat vt recedat. Itē sicut sal & aqua exorcisantur, ita maleficiatio oīa quę in ipsius vsum cōuerti possunt, vt ciboria & potagia exorcisare & bñdicere plurimū expedit.

Item

Item licet ritus exorcismi teneat in baptizãdis, vt fiat exsufflatio versus occidentalem partem & abrenunciatio. Secundo manuum ad cœlum erectio, cũ sacra fidei confessione Christianę religionis, & tertio ordo benedictio, & manũ impositio, & quarto denudatio, & oleo sancto vnctio, ex post baptismum, communio, & candidiore vestis induitio, tamen nõ est necesse vt hæc circa maleficiatũ exorcizandum fiat, sed quod primo pure & debite fit cõfessus, candelam accensam si potest teneat, & sacram cõmunionem recipiat, & loco vestis candidæ, candela benedicta in longitudine corporis Christi, aut ligni crucis nudo corpore circumligatus maneat. Dici ergo potest: Exorcizo te Petrum, aut Barbaram infirmã, sed sacrosancte baptismate renatam, per Deum viuum, per Deum verum, per Deũ sanctum, per Deum qui te suo precioso sanguine redemit, vt has homo exorcizatus, vt effugiat atque discedat à te omnis fantasia & nequitia diabolicæ fraudis, omnisq; spiritus immundus, adiuratus per eum qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. Oremus: DEVS misericordiæ, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, quod diligis corripis, pie ad emendationem coerces, te inuocamus Domine, vt famulo qui in corpore patitur membrorum debilitate, gratiam tuam conferre digneris, vt quicquid terrena fragilitate corruptum, quicquid diabolica fraude violatum est, vnitati corporis ecclesiæ membrum redemptionis annecte, miserere Domine gemituum, miserere lacrymarum eius, & non habentem fiduciam nisi in misericordia tua, ad tuæ sacramentum reconciliationis admitte, per Christum dominum nostrum, Amen. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, da honorem Deo vero & viuo, da honorem Domino Iesu Christo, vt recedas ab hoc famulo cum tua factura quem dominus noster Iesus Christus suo precioso sanguine redemit, Deum secundo & tertio iterũ exorcizet, vt supra cũ orationibus. Oremus. Deus

Deus qui facturæ tuæ semper pie dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulo tuo ex aduersa valetudine corporis laborãtem, placatus respice & visita, & salutari tuo, & cœlestis gratiæ, præsta ei medicinam per Christum dominum nostrum, Amen. Ergo maledicte diabole, &c. vt supra. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmum nostrum ostende virtutem, vt ope misericordiæ tuæ adiutus, vel adiuta, ecclesiæ tuæ sanctæ incolumis repræsentari mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen. Et semper aspergat cum aqua benedicta. Et nota quod hic modus præscribitur, non quod omnino ita fieri debeat, aut quod alij exorcismi non sint maioris efficatiæ, sed vt modus exorcizandi & adiurandi habeatur. In antiquis enim historiis, & ecclesiarum libris interdum deuotiores & efficatiores exorcismi reperiuntur, sed quia in omnibus Dei reuerentia sit præponenda, agat secundum hoc vnusquisq; quantum expediens fuerit, concludue ex præmissis concludendo propter simplices, sit modus iste exorcizandi maleficiatum, vt primo puram faciat confessionem. Iuxta ca. alle. sæpe. si per sortiarias. Demum fiat diligens inquisitio per singulos angulos, & in lectisternijs culcitris, & sub limine ostij, si fortasis instrumenta maleficij cautè possent inueniri, inuenta etiam statim sunt ad ignem proicienda, expediret etiam vt cuncta renouarentur in lectisterniis & indumentis, habitatio nem etiam & domum mutaret. In casu vero quo nihil inuentum fuerit, tunc exorcizandus si potest ecclesiam intrabit mane, & quanto dies sanctiores, vt festa beatæ virginis, aut vigiliæ existunt, tanto melius sacerdos etiam confessus, & in bono statu, amplius proficiet, teneat itaque exorcizandus candelam in manu benedictam, melius quo poterit sedendo, aut genua flectendo, & qui assunt deuotas orationes pro eius liberatione fundant, & incipiat lætaniam inchoando: Adiutorium nostrum in nomine dñi,

Biblioteca dell'Archiginnasio

& habeat respondentem, aspergat ipsum aqua benedicta, & stola circundabit collum, & subinferat psalmum, Deus in adiutorium, & prosequitur letaniam, vt maioris est super infirmos dicendo ad ad inuocationem sanctorum, ora pro eo, vel orate, & propitius esto, libera eum domine, singula prosequendo vsq; ad finem vbi orationes sunt dicendæ, tunc loco orationum incipiat exorcismum, & continuabit modo præscripto, vel alio meliori, vt sibi videbitur. Possent etiam huiusmodi exorcismi continuari ad minus ter in septimana, vt sic multiplicatis intercessionibus gratia, obtineatur sanitas. Verùm post oia cõmunicandus est eucharistiæ sacramento, licet quidam ante exorcismũ hoc faciendum putant, & in confessione attendat confessor, si aliquo vinculo excõmunicationis esset innodatus, vel si vnquam temere innodatus absolutionem à suo Iudice non recepisset, tunc enim licet ad cautelam eũ absoluat, tamen reddita sospitate à suo Iudice qui eũ ligauerat quærat. Attendendum q; vbi exorcista nõ habet ordinem exorcistatus, tunc procedere potest per orationes, & si legere nouit scripturas, legat euãgelia quatuor primæ euangelistarum, item euangeliũ: Missus est angelus, & passionem Dñi, quæ oia magnam habent virtutem ad expulsionem operũ diaboli. Item euangelium S. Ioan. In principio erat Verbum scribatur, & ad collum infirmi suspendatur, & sic gratia sanitatis à Deo expectetur. Verum si quis quæreret de differentia inter aquæ benedictæ aspersionem, & exorcismã, cum vtrunq; in effectu contra dæmonis molestiam ordinatur. Respondit S. Thomas vt supra dist. 6. Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur cõtra impugnationem diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem diaboli quæ est ab interiori, vnde illi contra quos dantur dicuntur energumini, ab en, quod est intra, & geron, labor, quasi intus laborantes. In maleficiato ergo exorcizando vtrunq; adhibetur, cũ vtrobiq; molestetur. Verùm

quò ad secundum principale, quid agendum vbi gratia sanitatis per exorcismos non obtinetur? Responsio. Licet sex ex causis hoc fieri possit, est tamen vna septima super quam iudicium nostrum suspenditur. Nam quod aliquis non liberatur, aut hoc est propter paruitatem fidei circumstantium, aut ipsum ægrotum offerentium, aut propter peccata maleficium sustinentium, aut propter accommoda remedia adhibere negligentium, aut propter exorcistæ aliquod in fide vicium, aut propter reuerentiam virtutũ in alio existentium, propter purgationem vel meritũ maleficium patientium. De primis quatuor docet euangelicæ virtus. Matthæi 17. & Marc. 9. In patris vnicè filij sui lunatici, & discipulorum CHRISTI præsentia. Primo enim asserens vt turba fide carebat, vnde pater cum lacrymis orauit: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam IESVS ait: O generatio incredula & peruersa, quousque ero vobiscum? De secundo, videlicet de sustinente dæmonem, IESVS increpabat eum. s. filium, quia B. Hieron. ibi dicit, propter peccata sua à dæmone fuerat oppressus. De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt presentes boni & perfecti viri. Vnde Chrysost. ibi dicit: Columnæ fidei, videlicet, Petrus, Iacobus, & Ioannes non aderant, sicut in transfiguratione CHRISTI præsentes erant, nec oratio & ieiunium aderant, sine quibus Christus ait: hoc genus dæmoniorũ nõ eiicitur. Vnde Orige. ibi dicit: Si aliquãdo oportuerit circa orationem aliquid patientiũ remanere, nõ admiremur, neq; interrogamus, neq; loquamur, quasi audiẽti spiritu immundo, sed abigamus ieiuniis & orationib. nostros spũs malignos, & glosa dicit: Hoc genus dæmonij, id est, ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quem. s. spiritus ille inclinabat, non vincitur, nisi spiritus orationẽ confirmetur, & caro per ieiunium macereture. De quarto exorcistæ vicio, præsertim scilicet in fide. Patet ibidem de CHRISTI discipulis præsentibus. Vnde postea secreto

Biblioteca dell'Archiginnasio

discipuli quærentes causam suæ impotentiæ. Respondit, propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis si habueritis fidem sicut granũ sinapis, dicetis monti huic tollere, &c. Vbi Hylarius: Crediderunt quidem apostoli, sed nondum erant perfecti in fide, nam Domino in monte morante cum aliis tribus, & illis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat. De quinto patet in vita patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per S. Antonium, sed per discipulũ eius Paulum fuisse liberatos. De sexto patuit supra, quia non semper cũ quis liberatur à culpa liberatur à pœnis, sed remanet interdum pœna in vindictam & satisfactionem præcedentis delicti, & adhuc aliud remedium, de quo fertur quod plures fuerint liberati, videlicet, quod maleficiati de nouo fuerint baptizati, licet sub conditione super quo vt præmisi nil determinare debemus. Verissimum tamen existimo cum debite quis ante baptismum non fuit exorcizatus, vtique diuina permissione diabolus semper maiorem recipit in talem potestatem, patet ex præmissis nec ambiguum est, quia plures negligentiæ, siue à sacerdotibus nõ bene dispositis, vbi iam quartum impedimentum prænotatum tangitur, videlicet exorcistæ vicium committunt, siue à ventis quę tempore necessitatis debitum modum baptizandi non seruant. Nec tamen asserere volo quin sacramenta à malis conferri possint, & quod imo quãtumcunq; malus baptizat & conficit, dummodo debite sub debita forma, verborum materia in intentione baptizat, ordinatus & conficere intendat, sic à simili in exorcizando rite procedat, & nõ suffusus aut violentus, vnde & sine actuali vel habituali intentione, & vtinam non cespitando, & verba necessaria obmittendo, huiusmodi sacris officiis se immisceatur. Reuera sicut ad conficiendum quatuor essentialia deseruiunt, scilicet, materia, forma, intentio, ordo, modis tamen prætactis, & vbi vnum deuerit, nec conficere poterit, ita circa exorcismos suo modo asserere oportet.

Nec

Nec obiectio valet, quod sine exorcismis in primitiua ecclesia baptizabantur, aut etiam quod nunc caracterem baptismalem sine eo valeat baptizatus recipere, quia sic Gregorius in vanũ exorcismos instituisset, & ecclesia in suis cæremoniis potius erraret. Quare nec ausus sum omnino reprehendere qui maleficiatos sub conditione vellent rebaptizare, & neglecta fortassis recuperare. Fertur etiam de illis qui nocturno tempore in somnis per alta ædificia sine læsione solent incedere, quod vtique opus esse maligni spiritus tales sic deferentes plures asserunt, hi cum rebaptizantur melius habere noscuntur, & mirum q vbi nominibus propriis annuuntur, subito ad terram colliduntur, ac si fortassis illud nomen non debite in baptismo fuerit impositum. Expedit lectorem esse attentum super sex illa impedimenta, licet enim super energuminos aut possessos, & non super maleficiatos sonant, tamen quia æqua virtus vtrobique requiritur diuina, imo dici potest quod maioris sit difficultatis maleficiatum curare, quam energuminum aut possessum, ideo illa impedimenta si ibi possunt habere locũ, & à fortiori super maleficiatos, quod tali ratione probatur. Nam vt supra patuit ca. 10. aliqui possidentur interdum pro nullo proprio delicto, sed pro culpa alieno, & variis aliis de causis. In maleficio aũt quando adulti maleficiuntur, vt plurimum eis contigit, quia in animæ necationem grauissimè à dæmone ab intus possidentur. Vnde duplex labor circa maleficiatos, vbi simplex circa possessos ab extra requiritur de hac grauissima possessione. Cassia, colla. abba. Sereni, dicit: Illi sunt veri miseri ac miserabiles iudicandi, qui cum se vniuersis criminibus flagitiisq; contaminant, nõ solum nullum in eis verisimiliter signum diabolicæ suppletionis ostenditur, sed nec aliqua quidem operibus eorum cõdigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur, non enim merentur celerem temporis istius expeditamq; medicinam, quorum duritia & impœnitens cor, pœnã vitæ præsentis exce

Y iij dens,

Biblioteca dell'Archiginnasio

dens, thesaurizant sibiipsis iram & indignationem, in die
iræ & reuelationis iusti iudicij, in quo vermis eorum non
extinguetur. Et iterum idem Cassianus comparando cor-
poralem possessionem ad animũ per peccatũ, paulo ante
dicit: Multo grauius, inquit, constat illos vehementius q̃
vexari, qui cũ corporaliter ab ipsis affligi minime videan-
tur, animo tamen perniciosius possidentur, eorum scilicet
viciis & voluptatibus inuoluti, secundum apostoli nanq̃
sententiam, à quo quis superatur, eius seruus efficitur, nisi
quod in hoc isti desperatius ægrotant, & cum sint eorum
mancipia, nec impugnari se ab illis, nec dominatum eorũ
ferre cognoscunt. Ex quibus elicitur, quod à fortiori male
ficiati in corpore, non tamen possessi à dæmone ab extra,
sed ab intra, quò ad animæ necationem, grauius propter
plura impedimenta sanantur. Quo ad tertium principale,
scilicet quò ad remedia, notandum q̃ quia opera illa sunt
duplicia. Licita omnino & non suspecta, aut suspecta, &
nõ omnino licita, & de primis supra tactũ est immediatè.
c. 5. circa finem, vbi dubitatio ponitur super herbas, aut
petras, vt maleficia repellant, quomodo hoc licitum sit.
De secundis vero remediis quæ videntur esse suspecta, nõ
tamen omnino licita, nunc tractandũ, aduertere oportet
ea quæ in secundo principali huius secundæ partis operis,
tacta sunt, de quatuor remediis quorum tria censentur il-
licita, quartum aũt non omnino licitum, sed vanũ, de quo
& canonistæ loquuntur, q̃ licitum est vana vanis contun
dere. Sed quia nos inquisitores huius opinionis sumus cũ
sanctis doctorib⁹, quod in casu quo remedia per sacra ver-
ba & exorcismos licitos non sufficiunt, & hoc propter
impedimenta superius tacta, in numero sex aut septem, q̃
tunc tales maleficiati hortandi sunt ad patientiam æquа-
nimiter, ad tollerandum mala præsentis vitæ in suorum
criminum purgationem, & non vlterius quærere quocũq̃
modo superstitiosa & vana remedia. Ideo si quis præ-
missis licitis exorcismis non contentus, ad huiusmodi
vana

vana ad minus remedia, de quibus supra tactum est, se
transferre voluerit, sciat hoc nõ nostra voluntate aut ad-
missione fieri, sed quod polita & enucleata fuerũt ibidem
talia remedia factum fuit, vt tantorum doctorum vt Sco
ti & Hostiensis, &c. ex parte vna, & aliorum theologo-
rum ex parte altera, dicta quocunque modo concordaren
tur. Fatemur ergo cum sancto Augustino in quodam ser-
mone contra sortilegos & diuinatores, & intitulatur ser
mo de auguriis, vbi dicit: Fratres, nostis me frequentius
supplicasse, vt consuetudines paganorum & maleficorum
minime seruare deberetis, sed hoc proficit apud alios pa-
rum. Et quia si vobis non dixero, pro me & pro vobis
redditurus sum in die Iudicij rationem, & vobiscũ mihi
necesse erit æterna supplicia sustinere. Ergo apud Deum
me absoluo, dum iterum atque iterum admoneo & con-
testor, vt nullus ex vobis diuinos aut sortilegos requirat,
nec eos de qualibet re aut causa, aut infirmitate interro-
get, quia quicunque fecerit hoc malum, statim peribit in
eo baptismi sacramentum, & continuò sacrilegus & pa-
ganus efficitur, & nisi pœnitentia subuenerit, statim inæ-
ternum peribit. Et postea subdit: Nullus dies exeundi &
redeundi obseruat, fecit enim DEVS omnia bona valdè,
& qui vnum diem & alterum statuit, sed quoties necessi-
tas vrget faciendi aliquid, aut exeundi, signate vos in no-
mine CHRISTI, & symbolũ, vel ORATIONEM
DOMINICAM fideliter dicentes, securi in DEI ad-
iutorio agatis. His autem quidam superstitiosi, & filij
nimirũ huius seculi, non contenti, errores erroribus accu-
mulare volentes, vltra intellectum & intentionem Sco
ti, & canonistarum, his argumentis se defendere conan-
tur. Quia enim res naturales habent quasdam virtutes
occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest,
sicut & adamas trahit ferrum. Et multa alia, quæ Augu-
stinus 21. de ciuitate Dei enumerat, ideo inquirere de hu-
iusmodi rebus pro sanitate inquirenda, vbi exorcismi

Biblioteca dell'Archiginnasio

& naturales medicinæ deficiunt, non erit illicitum, licet videatur vanum, hoc autem fieret, vbi quis per imagines non nigromanticas, sed astrologicas, vel per anulos & huius sanitatem in se vel in alio procurare vellet. Item arguunt, sicut corpora naturalia subduntur corporibus cœlestibus, ita etiam corpora artificialia, puta imagines sortiuntur quasdam virtutes occultas, speciem consequentes, ex impressione corporum cœlestium, ergo etiam corpora artificialia, puta imagines, sortiuntur aliquam virtutem occultam, à corporibus cœlestibus ad aliquos effectus causandos, ergo vti eis & aliis huius non est illicitum. Præterea dæmones possunt multipliciter corpora transmutare, vt August. 3. de trini. dicit, & patet in maleficiatis, ergo licet vti etiam eorum virtute ad tollendum illa, sed reuera in oppositum sunt dicta omnium sanctorum doctorũ, vt satis & spartim hinc inde patuit. Vnde ad primum dicitur, quod si res naturales simpliciter adhibentur ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur habere naturalem virtutem non est illicitum. Si vero adiungãtur vel caracteres aliqui, vel aliqua quæcunq; ignota, & vanæ observationes, quę manifestum est naturalem non habere super hoc efficatiam, erit superstitiosum & illicitum, vnde S. Thomas in 2. q. 96. ar. 2. in pede quæstionis tractans hãc materiam, dicit: quòd in ijs quæ fiunt ad aliquos effectus corporales inducendos, vtpote sanitatem, vel aliquid huius, considerandum est vtrum videantur naturaliter posse tales effectus causare, & quia licet causas naturales adhibere ad suos effectus, ideo non est illicitum. Si autem videantur non posse naturaliter tales effectus causare, consequens est quod non adhibentur ad hos effectus causandos tanquam causæ, sed solum quasi signa, & sic pertinent ad pacta significationum cum dæmonibus inita, vnde Augustinus 21. de ci. Dei. alliciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi sed Deus condidit delectabilibus, pro sua diuersitate diuersis, non vt animalia cibis, sed vt spũs, signis per

pervaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animaliũ, carminum, rituum. Ad secundum dicit idem doctor, virtutes naturales corporum naturalium consequuntur, eorum formas substantiales quas sortiuntur ex impressione corporum cœlestium, & ideo ex eorundem impressione sortiuntur quasdam virtutes actiuas. Sed corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis, & cũ nihil aliud sint quàm compositio, ordo, & figura, vt dicitur 1. Phys. non possunt habere naturalem virtutem ad agendum, & inde est quod ex impressione cœlestium corporum, nullam virtutem sortiuntur, inquantũ sunt artificialia, sed solum secundum materiam naturalem, falsum est ergo quod Porphirio videbatur, vt August. dicit: 10. de ci. Dei. herbis, lapidibus, & animantibus, & sonis certis, quibusdã etiam vocibus & figurationibus, ac figmentis quibusdam etiam obseruatis in cœli auersione, moribꝰ syderum fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas variis effectibus syderum exequendas, quasi effectus magicarum artium ex virtute cœlestium corporum proueniret. Sed sicut Augustinus ibi subdit, totum hoc ad dæmones pertinet ludificatores animarum sibi subditarũ. Vnde etiam imagines quas astronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent, cuius signum est, eis inscribi quosdam caracteres, quæ naturaliter nihil operantur, non enim est figura principium actionis naturalis, sed in hoc distant astronomicę imagines à nigromanticis, quod in nigromanticis fiunt expresse inuocationes, vnde & ad expressa pacta cum dæmonibus inita pertinent. Astronomicę ad tacita pacta propter figurarũ & caracterum signa. Ad tertium non est huiusmodi potestas super dæmones commissa, vt eis licite vti possit ad quodcunq; voluerit, sed est ei contra dæmones bellum indictũ, vnde nullo modo licet homini dæmonũ auxilio vti per pacta tacita vel expressa. Hæc Thomas. Ad propositum, quia dicit nullo modo, nec etiam quibuscunque vanis, quibus videlicet se

Biblioteca dell'Archiginnasio

dæmon quocunq; modo possit immiscere. Si tamen sunt adeo vana, vt & fragilitas humana pro recuperanda sanitate illa aggrediatur, doleat de præteritis, caueat de futuris, orat vt sibi debitum dimittatur, & in tentationem non amplius inducatur, inquit Augustinus in fine regulæ.

¶ Remedia cõtra grandines, & super iumenta maleficiata.

Capitulũ VII.

QVALITER denique iumenta maleficiata possint remediari, similiter & tempestates aëris. Notanda sunt primo quædam remedia illicita, quæ à quibusdam practicantur. Nam quibusdam verbis aut factis superstitiosis, vt qui vermes in digitis aut membris, per quædam verba & carmina illicita curant, de quibus carminibus qualiter cognoscuntur vt sint licita vel non, in præcedenti capite tactum est. Alij sunt qui super iumenta maleficiata nó aquã benedictam spergũt, sed ori infundunt. Primum remediũ verborum esse illicitum vltra præmissa Guilielmus sæpe allegatus sic demonstrat. Si enim verbis inesset virtus & dicamus verbis, vt verbis, tunc ex quinq; modis esset vã, vel ex parte materiæ, id est, aëris, aut ex parte formæ, hoc est, soni, aut ex modo significandi, aut ex parte omnium simul, nam primum, quia aër non interficit nisi sit venenosus, sonus etiam non, quia excellens obiectum corrumpit potẽtiam, nec tertium, quia tunc hoc nomen diabolus vel mors inferius illa nocerent semper, & sanitas bonitas semper prodessent, item nec omnia simul, quia totum aggregatum ex partibus inualidis, etiam totum est inualidum. Nec valet si obiicitur, Deus contulit vim verbis, sicut herbis, & lapidibus, quia si quæ virtutes insunt quibusdam verbis, aut sacramentalibus, aut aliis benedictionibus & carminibus licitis, has habent in se non vt verba, sed ex institutione & ordinatione diuina, & ex pacto Dei, sicut si Dominus diceret: quicunque hoc fecerit, faciam ei hanc gratiam,

gratiam, & sic verba in sacramentis efficiunt, quod signãt, quanuis secundum alios etiam habent virtutem intrinsecã, sed prima opinio quia iam deseruit, ideo amplectitur. De aliis autem verbis & carminibus, patet ex præmissis q; vt verba sunt verba compositа, vel prolata, aut figurata, nihil efficiunt, sed inuocatio nominis diuini & obsecratio quæ est per sacra, quædam protestatio cõmittendũ effectũ diuinæ voluntati prosunt. Remedia etiam operũ quæ illicita videntur, vt supra tactum est. Et etiam vbi in partibus Sueuiæ plurimum practicatur, q; prima die Maij ante ortum Solis, mulieres villanæ exeunt, & ex siluis vel arboribus, deferunt ramos, de salicibus aut alios frondes, & ad modum circuli plectentes, in introitu stabuli suspendunt, asserentes q; per intregrum annũ iumenta cuncta illæsa à maleficis remanent & præseruantur, hoc quidem remedium secundũ opinionem illorum qui dicunt vana vanis contendere posse, non esset illicitum, sicut nec etiã qui per carmina ignota morbos expellerent. Sed sine offensione procedẽdo dicamus, q; si prima die vel secunda, mulier vel quicunque egrediatur, non habens respectum ad Solis occasum vel ortum, colligit herbas, frondes aut ramos, cum oratione dominica, aut symbolo fidei, suspendit illa super ostium stabuli, bona fide, cõmittens effectũ custodiæ diuinæ voluntati, nõ erit irreprehensibilis, vt supra in pce. ex verbis Hiero. & habetur 26. q. vltio. licet herbas & petras habere etiã sustinenti dæmonium sine incãtatione. Ad idẽ sunt qui intravinetas aut segetes, signũ crucis, frondes, aut flores bñdictos in die palmarũ continent, erigunt, & asserunt q; vndique frugibus per grandines læsis, segetes in eorum campis illæsi remanserunt. De quibus iuxta distinctionẽ tactã discernẽdum videtur. Ad idem, sunt quę pro conseruatione lactis, ne videlicet vaccæ per maleficia priuentur, integrũ liquorem lactis quem die sabbati colligunt, pauperibus gratis pro Deo distribuũt, & per huiusmodi eleemosynam, asserunt vaccas etiam sub vbertate

Biblioteca dell'Archiginnasio

ampliori lactis à maleficiis præscrutari. In quo opere nihil superstitiosum iudicatur, dummodo pietatis causam quam pauperibus exhibent, etiam diuinam pietatem implorare pro conseruatione iumẽtorum taliter proponũt, vt tamen affectum custodiæ diuinæ prouidentiæ, pro suo beneplacito relinquunt. Præterea Nider in suo præceptorio præcepto primo c. dicit: quod etiam per carmina scripta & verba sacra licet iumenta sicut homines infirmos benedicere, & per ea quæ incantationis speciem habere videtur, dummodo septem præmissæ conditiones seruãtur, dicit enim quod à deuotis personis & virginibus experiẽtiam habuerit, quod adhibito signo crucis super voccam, & dominica oratione cũ salutatione angelica trinies, vel circiter, cessat opus dæmonis, etsi est per maleficium, & in suo Formicario constat quod malefici de ritibus ecclesiæ veneratis & seruatis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumpsionem, per candelarum in die purificationis & palmarum, in die palmarum consecratarum vsum licitum, & similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcizat, vt vires dęmonis imminuant. Præterea quia maleficæ quando volunt iumentũ priuare liquore lactis, solent ex illa domo in qua iumentum moratur, modicum lactis vel butiri, ex illo iumento coagulatum petere, vt sic cõsequenter valeant per suam artem iumentum maleficiare, ideo sint cautæ mulieres, à quibus suspectę huiusmodi petunt, ne eis in minimo mutent aut donent. Præterea sunt certæ mulieres quæ dũ sentiunt quod in coangulando butirum nihil proficiunt, sicut in vasis oblongis ad hoc aptis laborare solent, tunc si subito ex suspectę maleficæ domo modicum butiri habere possunt, tria frustra seu bolos ex illo butiro faciunt, & sub sanctissimæ trinitatis inuocatione, patris & filij, & spiritus sancti, illa frustra in vasculum proiiciunt, & sic omne maleficium fugatur, vbi iterum incidit, vanum vanis cõtondere tantummodo ex eo quod butirum à malefica

fica suspecta habet mutare, quod si absq; hoc sub inuocatione sanctissimæ trinitatis orationem dominicam adiungendo, etiam si de proprio butiro, siue alieno si proprium non haberet tres pecias immitteret, effectum diuinæ voluntati committens, irreprehensibilis maneret, licet commendanda nõ esset propter tres videlicet pecias butiri immissas, commendanda autem si per aspersionem aquæ benedictę, salis exorcizati immissionem, cum oratione vt supra maleficiũ fugaret. Præterea quia sæpe omnia iumenta maleficiis interficiuntur, aduertere debent quibus talia accidunt, & sub limine ostij stabuli, aut præsepe, vel vbi adequantur terra amoueatur, & alia terra cũ aspersione aquę benedictæ ad illa loca reponatur, quia sæpe maleficę fassæ sunt maleficij aliqua instrumenta ad illa loca occultasse, fassæ quod ad instantiam dęmonum tantummodo soueã facere habebant, dæmon autem maleficiũ reposuisse, quod quidem maleficium res vilissima erat, vt lapis, lignũ, vel mus aut serpens aliquis, constat enim quod diabolus maleficia operatur per se, nec in illis rebus indiget consensu, aut & perditionẽ maleficæ quærit, vnde & ipsam aliquo modo cooperari cogit. Contra grandines vero & tempestates vltra ea quæ supra de signo crucis erecto hoc remedium practicatur, lapilli enim tres ex grandine in ignem, sub inuocatione sanctissimæ trinitatis, subiiciuntur oratio dominica, cum angelica salutatione bis aut ter adiungitur euãgelium Ioannis, In principio erat Verbum, cum signo crucis vndique contra tempestatem, ante & retro, & ex omni parte terræ subinfertur. Et tunc cum in fine replicat trinies Verbum caro factum est, & trinies ex post dixerit per euangelica dicta, fugiat tempestas ista, subito siquidem tempestas ex maleficio fuit procurata cessabit. Hæc verissima experimenta nec suspecta iudicantur, hoc ipsum enim quod lapilli in ignem proiiciuntur, si absque inuocatione diuini nominis fieret, superstitiosum censeretur. Quod si dicatur, nunquid sine illis lapillis sedari possit

Biblioteca dell'Archiginnasio

posit tempestas. Respondetur, vtique per alia sacra verba. Proficiens autem inrendit diabolum molestare, dum eius facturam per inuocationem sanctissimæ trinitatis destruere conatur. Ad ignem potius quam ad aquam profecit, quia citius dum resoluuntur, eo etiam citius eius facta destruitur, effectum tamen custodiæ diuinæ voluntari committit. Est ad hoc quod malefica quædam à Iudice interrogata an per aliquem modum tempestates à maleficis concitatæ sedari possent. Respondit, possunt, per hoc, videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos, per quinq; vulnera Christi, & per tres clauos, qui eius manus & pedes perforarunt, & per quatuor euãgelistas sanctos, Matthæũ, Marcum, Lucam & Ioannem, vt in aquã resoluti descendatis. Fatentur etiam multæ, licet quædam sponte, quædã in torturis & difficulter, quod quinque sunt, per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in personam hominis fiant, aliquando ne in suis amicis, & sunt, fidem integram, vel D E I precepta sectantibus, se signo crucis & orationibus munientibus. Ritus & cæremonias ecclesiæ colentibus, publicam iusticiã bene exequentibus, & Christi passionem verbo vel mẽte ruminantibus? Vnde & Nider vbi supra ea de causa vniuersaliter vel communiter in ecclesia campanæ contra aurã pulsantur, tum vt tanquam tubas Deo consecratas demones recedant à suis maleficiis, tum etiã vt populus excitatus Deum contra tempestates inuocet, & eandem ob causam cum altaris sacramento & sacris verbis, ad auram sedandam proceditur communiter, ex antiquissima consuetudine ecclesiarum, in Gallia, & in Germania. Sed quia hic modus circa deportationem sacramenti ad auram sedandam, videtur multis quoddam superstitiosum, non intelligentes regulas per quas agnoscitur aliquid superstitiosum vel non. Ideo considerandum est, quod quinque dantur regulæ seu cõsiderationes, per quas quilibet agnoscere poteſt, an opus Deo exhibitum sit superstitiosum, id est, supra

supra modum Christianæ religionis obseruatum, vel sit ad debitum cultum & honorem Deo exhibendum, tam in cordis quàm corporis actibus, ex vera virtute religionis progrediens, ista enim eliciuntur ex glosa super illud apostoli ad Collo. 2. quæ sunt rationem habẽtia sapientiæ in superstitione quæ dicit: Superstitio est religio supra modum seruata, vt etiam supra tactũ est. Prima est, quod in omnibus operibus nostris cum gloria Dei debeat esse principalis finis noster, iuxta illud: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid faciatis, omnia in gloriam Dei facite, ideo in omni opere ad religionem pertinens Christiana attendatur, an opus sit ad gloriam Dei, & homo in opere det principaliter gloriam DEO, ita quod per ipsum opus & mens hominis Deo subiiciatur. Et quidem licet propter hanc regulam cæremonialia, vel etiam iudicialia veteris Testamenti, iam in nouo non exercentur, cum scimus illa sub figura, hæc autem in veritate iam esse propalata, tamen deportatio sacramenti vel reliquiarum, ad auram sedandam, non videtur contra hanc regulam militare. Item cum secũda regula sit, quod attendatur an opus quod fit sit ad exercitium vel refrenatiuum concupiscentiæ, vel abstinentiæ corporalis, modo tamen virtuti debite, hoc est, secundum ritum ecclesiæ, vel secundum moralem doctrinã, quia apostolus dicit, Rom. 12. Rationabile sit obsequium vestrum, & propter hanc secundam regulam, fatue faciunt vouentes non pectinare caput sabbato, vel ieiunare die dominico tãquam meliori die, & similia, non videtur iterum quod deportatis sacramentis, &c. sit superstitiosum. Item cum tertia regula sit, quod attendatur an opus sit secũdum statutum vniuersalis ecclesiæ, vel secundum sacræ scripturæ testimonium, vel saltem secundum particularem ecclesiæ ritum, aut de consuetudine generali, quæ secundum Augustinum pro lege habenda est. Vnde & beatus Gregorius scribit Anglicorum episcopo, consuleti quod sunt diuersæ ecclesiæ consuetudines in

missarum

Biblioteca dell'Archiginnasio

missarum celebratione. Respondit Gregorius, vt siue in Romana, siue in Galliarum, siue in quacunq; ecclesia aliquid inueneris quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, diuersæ enim consuetudines ecclesiæ in cultu diuino, in nullo veritati repugnant, & ideo seruandæ, & eas præterire illicitum est. Ideo vt in principio tactum est, antiquissimæ consuetudines ecclesiarū Galliæ, & quarundam Germaniæ, cum decreuerint eucharistiam ad curam deportare, nō poterit hoc esse illicitum, verūm quod non in patulo, sed in sacrario abscondito & incluso. Item cum quarta regula sit quod inspiciatur q̄ opus quod fit, habeat naturalem proprietatem ad effectum qui expectatur, alias enim si hoc non habet, censetur superstitiosum, ex qua consideratione caracteres ignoti, & nomina suspecta, etiam imagines astronomicæ & nigromanticæ reiutantur omnia tanquam suspecta, ideo & ex hac consideratione non possumus dicere quod deportatio reliquiarū, aut eucharistiæ, contra diabolicas infestationes, sit superstitiosum, imo religiosissimum, cum ibi tota salus nostra contra aduersarium contineatur. Item cum quinta regula sit, vt attendatur quod opus quod fit non præbeat occasionem scandali vel ruinæ, quia tunc licet non esset superstitiosum, tamen propter scandalum esset dimittendum, vel differendum, vel occulte sine scandalo faciendum, ideo si deportatio talis sine scandalo fieri potest, vel saltē occulte tunc non est obmittendum. Ex ista enim regula sæpe obmittuntur benedictiones per verba deuota, siue super infirmos, siue vt ad collum alligentur, & hæc à secularibus obmittuntur, dico quod saltem non publice fiunt, vbi occasione ruinæ in aliis simplicibus præstare possent.

Hæc sufficiant quò ad remedia contra grandines, per verba & opera licita.

*

¶ Remedia quædam occulta, contra quasdam occultas dæmonum infestationes.

Capitulum VIII.

SED iam iterum suspenditur iudicium ad scribendum remedia contra quædam terræ frugum nocumenta, quæ per vermes interdum & cinises, per turmas ad longissima terrarum spacia in aere volantes, ita vt superficiem terræ cooperire videantur, radicitus cuncta virentia, tam in vinetis quam segetibus, & graminibus consummatis immittuntur. Item remedia cō tra pueros opere dæmonum cambitos. Ad primum tamē dicendum iuxta S. Thomam, 2.2. q. 90. vbi petit: An liceat adiurare irrationalem creaturam. Respondit quod sic, per modum tamen compulsionis, quæ referri tunc debet ad diabolum, qui in nocumentum nostrum vtitur irrationabilibus creaturis, & talis est modus adiurandis in ecclesiæ exorcismis, per quos dæmonum potestas excluditur ab irrationabilibus creaturis. Si enim intentio referetur quò ad irrationalem creaturam, quò ad se quæ nihil intelligit, vana esset, ex quo datur intelligi, quod per exorcismos licitos, & adiurationes, possunt depelli, diuina tamen assistente clementia, taliter vt prius populo ieiunia, processiones, & aliæ deuotiones iniungantur, propter adulteria ēm & multiplicationem criminum, huiusmodi mala immittuntur, vnde & ad confessiones homines inducendi sunt. In nonnullis etiam prouinciis excommunicationes fulminantur, sed tunc vim adiurationis super dæmones fortiuntur. Est & alia horribilis Dei permissio super homines, vbi interdum mulieribus subtractis propriis filiis, & pueris alieni à dæmonibus supponuntur, & hi quidem pueri vulgariter campsores, in almanico, & vechselkind nuncupati sunt in triplici differentia. Nam aliqui sunt semper macilenti eiulantes, cum tamen quatuor mulieres nulla vbertate lactis vnum lactare sufficerent. Aliqui vero sunt incuborum dæmonū opere producti, quorum tamen filij non sunt, sed propriè illius hominis & viri cuius semen

Biblioteca dell'Archiginnasio

receperunt, vt succubi, vel in somnis viros polluentes, hos enim interdū pueros diuina permissione supponunt, substractis propriis filiis. Est & tertium genus vbi interdum dæmones in speciem paruulorum apparentes, nutricibus se coniungunt. Cōmune in omnibus tribus quod multum ponderosi macilentes nō crescunt, & nulla vbertate lactis, vt præmissum est, lactantur, & sæpius dicuntur euanuisse. Quare autem diuina pietas talia permittit, dici potest ꝙ ex duplici causa. Primo, quia parentes pueros nimis diligunt, vnde propter eorum vtilitatem talia permittuntur. Secundo, quia præsumēndum est ꝙ huiusmodi mulieres quibus talia accidunt, vt plurimum sunt superstitiosæ, & in multis aliis à dæmonibus seducuntur, vnde & Dñs verus zelotes, secundum rectum zelum, qui est vehemens amor in propriam sponsam, ex quo alium non solum accedere non patitur, sed nec signa adulterij vel suspitionis, vt maritus zelosus super animam quam præcioso sanguine emit & per fidem desponsauit, sustinere potest in tactu, colloquio, appropinquatione, quocunq; modo cum inimico diabolo & aduersario salutis, & si signa adulterij maritus zelosus non patitur, quantum tunc turbatur quando adulterium cōmittit? vnde non mirum si proprij subtrahuntur filij, & adulterini supponuntur. Et quidem vt fortius ista imprimantur, & quantum Deus animam zelarut & non vult nec signa suspitionem causantia pati. Patet ex antiqua lege, vbi vt populum suū fundirus elongaret ab idolatria, prohibuit non solum idolatriam, sed multa alia quæ occasionem possent præbere ad idolatriam, & quæ etiam in se nō videntur habere vtilitatem, quam tamen in suo mystico sensu mirabiliter retinent, vnde nō solum dixit Exo. 22. Maleficos non patieris viuere super terrā, sed & hoc adiunxit: non habitet in terra tua, ne forte peccare te faciat, sicut copulatrix occiditur, & peruagari inter homines non permittitur. Nota zelum Dei, Deuteron. 22. DEVS præcepit; Nidum cum ouis, aut pullis desuper cubantem matrem, non deberent simul seruare, sed matrem permittere auolare, quia hoc gentiles ad sterilitatem vertebant. Zelores DOMINVS in suo populo noluit tale signum adulterij pati, sic iam vetulę inuentionem denarij, signum magni fortunij, & per oppositum vbi thesaurum somniarent iudicant. Item præcepit, omnia vasa cooperiri, & vasculum non habens operculum immundum censeri. Error erat vt venientibus de nocte dæmonibus, aut vt vetulæ dicunt, die seligen, sed sunt maleficæ, vel dæmones in earum effigiis debent omnia consumere, vt post abundantius tribuant. Colorant quidam, & dicunt schreetellunt contra determinationem doctorum, quòd præter homines & angelos, non sunt aliæ creaturæ rationales, vnde non sunt nisi dæmones. Item Leuit. decimonono: Ne in rotundum attonderis comam, ne radetis barbam, illicitum faciebant idolatriæ in veneratione idolorum. Item Deut. vicesimosecundo: vt viri non induerentur vestibus mulierum, nec econuerso quod illæ in veneratione dęæ Veneris, & alij in veneratione Martis, & dęæ priapis. Item ea de causa iussit destrui aras idolorum, & Ezechias destruxit serpentem æreum quando populus ei vouit offerre, dicens: cuprum est. Et ea de causa inhibuit somnia non obseruari & auguria, & præcepit vt vir aut mulier, in quo phytonicus spiritus esset, occideretur, sicut iam sunt vvarsagerin nuncupati, quę omnia quia suspitionem generant, ad adulterium spirituale, ideo vt dictū est, ex zelo quem DEVS habet ad animas sibi desponsatas, sicut sponsus ad sponsam inhibuit. Sic etiam & nos prædicatores aduertere debemus, quod nullum sacrificium DEO magis acceptum, quàm zelus animarum, vt Hieronymus super Ezechielem testatur. Vnde & consequenter in tertia parte operis, de exterminio maleficarum, quò ad vltima remedia tractandum erit, hoc ipsum enim vltimum Ecclesiæ refugium, ad quod etiam ex diuino obligatur, vt dictum est præcepto. Maleficos ne pa-

Biblioteca dell'Archiginnasio

tiaris viuere super terram, vbi & remedia contra maleficos sagittarios includuntur, cum & hoc ipsum genus nisi per seculare brachium poterit exterminari. Remedium dum quis inuitu cõmodi temporalis, se ex toto dæmoni deuouit, sicut experientia sæpe docuit, per verã confessionem licet à diaboli potestate liberãtur, tamen diu & post grauissime molestati, & præcipue nocturnis temporibus fuerunt, & hoc in eorum pœnam DEVS permisit, signũ autem quod liberati erant, ex illo agnoscebatur, quia pecuniam in bursis aut capsulis, post confessionem deficiebat, super quæ plurima gesta deduci possent, sed breuitatis causa obmittuntur.

¶ Sequitur tertia pars totius operis super modos exterminandi, vel ad minus puniendi per debitam iusticiã in foro ecclesiastico & ciuili, & habebit quæstiones 35. generalis tamen & introductoria præmittitur.

III. PARS.

VTRVM maleficæ & earum fautores, receptatores & defensores, ita subiiciuntur iudicio ecclesiastico diocesanorum, & ciuili, quod ab earum inquisitione valeant hereticæ prauitatis inquisitores esse exonerati, & arguitur quod sic. Nam in ca. accusatus. §. sane. lib. 6. dicitur: Sane cum negotium fidei quod summe priuiligiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri pestis inquisitores hæreticæ à sede apostolica deputati, de diuinationib⁹ aut sortilegiis, nisi hæresim saperent, manifeste intromittere se non deberent, nec punire talia exercentes, sed relinquere suis iudicibus puniendos. Nec videtur obstare quod hæresis maleficarũ hic non exprimitur, tum quia eisdem pœnis in foro conscientiæ

conscientiæ puniuntur, de consc. dist. 2. pro dilectione. Si diuinatorum & maleficorum peccatum occultum sit, interponitur pœnitentia quadraginta dierum, si notorium eucharistiæ denegatur, & quorum in eadem pœna etiam fidem iudicium decernitur, tum etiam quia eadem vtrobique videtur esse culpa, cum sicut sortilegi iudicium sortiuntur, ita maleficæ nocumenta creaturarum à dæmonibus expectant & exigunt vtrobique, quod à solo Deo querendum est, à creaturis illicitè requirentes, vnde vtrobique peccatum idolatriæ, ad quem sensum Esaiæ 21. notatur ꝙ rex Babylonis stetit in biuio in capite duarum viarum cõmiscens sagittas, interrogauit idola. Præterea si dicatur, ꝙ ca. restringit diuinatores & sortilegos super crimen hæresis, in quo subesse debent iudicio inquisitorum, cum dicit: nisi hæresim saperent manifeste, ita quod ad minus diuinatores & sortilegi hæreticales sint eis subiecti. Contra, quia tunc essent dandi diuinatores artificiales, de quibus nullibi in scripturis fit mentio. Præterea si maleficæ sunt inquisitorum iudicio subiectæ, hoc erit propter crimen hæresis, sed quia facta maleficarũ sine hæresi possunt fieri, probatur. Nam sicut conculcare Christi corpus in luto, quod valde horrendum esset peccatum, potest fieri sine errore in intellectu, & per consequens etiam sine hæresi, quia stat firmiter aliquem credere ibi esse corpus, proiicere tamen in lutum ad complacendum demoni, ex aliquo pacto, ideo vt optatum finem puta thesauri inuentionem, vel simile obtineret, ita & facta maleficarum sine errore fidei, licet non absq; grandi peccato fieri possunt, vnde in illo casu vtique iudicium inquisitorum subterfugiunt, & suis iudicibus relinquuntur. Præterea sicut Salomon diis suarum vxorum reuerentiam exhibuit propter complacentiam, nec tamen proprerea apostasiam perfidiæ incurrebat, quia mente fidelis & veram fidem semper retinuit, ita & maleficæ propter reuerentiam quam exhibent diabolo, propter pactum initum, mente fidem retinentes, nõ

Biblioteca dell'Archiginnasio

sunt propterea hæreticæ nuncupandæ. Præterea si dicatur quod omnes maleficæ fidem habent abnegare, vnde & hæreticæ iudicandæ. Contra, quia in casu quo etiam mente & corde abnegarent, adhuc non hæreticæ, sed apostatæ nuncupantur, & cum sit differentia inter hæreticum & apostatam, & hæretici inquisitorum iudicio subiiciuntur, vtique maleficæ eorum iudicium subterfugere habent. Præterea 26. quæst. 5. dicitur: Episcopi eorumq; ministri, omnibus modis elaborare studeant, vt pernicioſam & à Zabulo inuentam sortilegam & magicam artem, ex parochiis suis penitus eradicare studeant, & si aliquem virũ aut mulierem huius sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant, vnde cum cadicat suis iudicibus relinquant, & quia loquitur in plurali, tam de ecclesiastico quàm ciuili iure, ideo ad minus per ca. allegarum subduntur diœcesanorum iudicio. Quod si diœcesani etiam seipsos exonerare vellent, prout inquisitores præfatis iam tactis argumentis rationabiliter facere videntur, vellentq; maleficarum punitionem ad temporales iudices retorquere. His argumentis probabiliter hoc facere possent, habetur in ca. vt inquisitionis. §. prohibemus quoque districtius præfatis dominis temporalibus & rectoribus, ipsorumq; officialibus, ne ipsi de hoc crimine cum sit merè ecclesiasticum quoquo modo cognoscãt, vel iudicent, & loquitur de crimine hæresis, sequitur ergo quod vbi crimen non est mere ecclesiasticum, sicut est crimen in huiusmodi maleficis, qui propter damna temporalia quæ ab eis inferuntur à ciuili & non ab ecclesiastico, debẽt puniri. Præterea. C. de Iudæis. l. vl. in fine dicitur: Cernat preterea bona sua proscripta, & mos sanguinis pœna destinandus, qui fidem CHRISTI repugnabat peruersa doctrina, & si dicatur & lex loquitur de Iudæis conuersis, & post redeuntibus ad ritũ Iudæorũ. instantia non valet, imo argumentũ amplius per hoc fortificatur, eo & cum tales propter apostasiã à fide, Iudex ciuilis habet punire,

nire, ergo etiam maleficas fidem abnegantes, cũ abnegatio fidei in toto vel in parte, sit fundamentũ maleficarũ. Præterea licet in solutione dicatur, & pro eodem apostasia & hæresis sit capienda, adhuc tñ ecclesiasticus Iudex non se habet de eis intromittere, sed ciuilis, nam occasione quæstiones hæresum nullus debet populum cõmouere. Sed præses debet per se prouidere. In autentí de manda. princi. id est, de mandatis principũ. colla. 3. §. neq; occasione. vbi dicitur: neque occasione religionum hæresumq; quęstiones permittas alicui prouinciam commouere, aut aliter quadam præceptione iniungi prouinciã cui præsides, sed ipse prouidebis cõpetenti vtilitate fiscalibus, & quæ alia sunt perscrutari, & non permittere aliquid fieri citra nostras præceptiones occasione religionũ. Patet ex his & de expugnante fidem nullus debet se intromittere, nisi præses. Præterea si cognitio iudicum, & punitio talium maleficarum non spectaret totaliter ad ciuilem Iudicem, quo modo leges de his tribus se intromittere possent. Nam. C. de maleficis. l. nemo. l. culpa. l. nullus omnes illos quos vulgus maleficos vocat, capitali pœna subiicit, & e. l. militi. bestiis obiicere decernit, qui magica arte vitæ innocentum insidiantur. Item quod quæstionibus & tormentis ad interrogandum subiici debeant, & quod nullus fidelium sub pœna exilij, & etiam amissione omnium bonorum, cum eis participat, cum multis aliis pœnis annexis, quæ eligenti illas leges occurrunt. Econtrario vero & pro veritate, legum doctores talium maleficarum punitionem in ecclesiasticum Iudicem possunt retorquere, vt simul copulatiue habeant cognoscere & iudicare, & hoc sic probatur. In crimine canonico præses cum metropolitano habet discernere, & non metropolitanus per se, sed adiuncto præside, patet in auten. de manda. prin. §. Si vero canonicum sit quod quęritur, vna cum metropolitano prouinciæ hoc disponere & decernere prouidebis, siue alij quidam dubitant, glo. id est, in fide, quo casu

Biblioteca dell'Archiginnasio

solus cognoscet, siue alij quidam glosa. tunc episcopus cum præside .s. cognoscet & causæ Deo dare amabilem & decibilem terminum, qui & decentur orthodoxam custodiat fidem & identitatē procuret fiscalibus, & nostros subiectos seruet inuiolatos, glo .i. eos non corrumpat in fide. Præterea princeps secularis licet puniat pœna sanguinis non tamen per hoc iuditium ecclesiæ excludit, cuius est cognoscere & diffinire: immo necessario præsupponit, vt patet. C. de summa tri. & fi. ca. 51. in fine, & extra de hære. c. ad abolendam. &. c. vergentis. &. c. excommunicamus. 1. & 2. immo eadem pœna est & secundum leges, & secundum cañ. vt patet, C. de hære. l. Manicheos. & l. Arriani. vnde & ad eos pertinet: præcipue insimul, & non diuisim talium punitio. Præterea sicut leges decernunt clericos à proprijs iudicibus emēdari, & nō à temporalibus seu secularibus, eo quod crimen ecclesiasticum in eis censetur, ita & maleficarum crimen: cum sit partim ciuile & partim ecclesiasticum, propter damna temporalia & fidem quam violant. Ideo ad vtriusq; partis iudices pertinet ad cognoscendum, iudicandum & puniendū, & fortificatur ratio in auten. vt cleri. apud proprios iudices. §. si vero. colla. 6. vbi dicitur. Si vero ecclesiasticū sit delictum egens castigatione ecclesiastica & mulcta, DEO amabilis episcopus hoc discernit nihil communicantibus clarissimis prouinciæ iudicibus. Neq; enim voluimus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiasticæ examinari & emendari animas delinquentiū, per ecclesiasticā mulctam, secundum sacras & diuinas regulas, quas & nostræ sequi nō dedignantur leges. Hæc ibi. Vnde & per oppositū crimen mixtum ab vtriusq; est puniendū. Responsio, cum principalis intētio nostra in hoc opere sit ab inquisitione maleficarū, quantū cum Deo fieri possit, nos inquisitores partium superioris alemaniæ exonerare suis iudicibus ad puniendū relinquendo, & hoc ꝓpter negotij arduitatē, dū tñ identitate fidei

& sa[illegible]

& saluti aīarum nō eo minus prouideretur, quare & præsens opus aggressi sum⁹ ipsis iudicib⁹ modos cognoscēdi, diffiniēdi, & sententiandi relinquēdo. Ideo ad ostendendū q; episcopi cōtra maleficas in multis ꝓcedere possint, etiā seclusis inquisitoribus, licet ipsi episcopi sine temporali & ciuili iudicio, vbi punitio transit in vindictam sanguinis, non ita procedere valeant, expedit certas opiniones aliorum inquisitorum, in diuersis regnis Hispaniæ, in mediū deducere, & illas salua eorum semper reuerentia, cum sub ordine vno prædicatorū militamus infringere, vt eo clarior in singulis habeatur intellectus. Est itaq; eorum opinio, quod omnes malefici, sortilegi, diuinatores, nigromātici, & breuiter sub quocunque genere diuinationum existant, & qui fidem sacram semel susceperunt, & professi sunt, iudicio inquisitorum subiaceant, taliter vt in tribus quæ notantur in capitulo, multorum quærela, in principio de hære. in clementi. nec inquisitor sine episcopo, nec episcopus sine inquisitore procedere habeat. Licet in quinque aliis vnus sine altero procedere valeat, si cui placet capitulum legat & inueniet, vnum autem è tribus est sententia diffinitiua, ad quam vnus sine altero non debet procedere, & hoc vbi præfati hæretici sunt habendi. Addunt insuper blasphemos, & quocunque modo dæmones inuocantes, & excommunicatos, qui in excōmunicatione stetissent per annum animo cōtumaci, in causa fidei, vel etiā in nō causa fidei, sub certis casibus & plura alia includūt, per quæ auctoritas ordinariorum nimis eneruatur, & nobis inquisitoribus ampliora onera imponuntur, minus secure coram tremendo iudice, qui vtique districtam à nobis super commissi officij exiget rationem, & quia eorū opinio non infringitur, nisi eorum fundamentum sit annulatum, ideo notandum, quod principale fundamentum per glosatores canonum, & præcipuè super ca. accusatus, & §. Sane, & super verba, hæresim sapiant, manifeste accipitur, fundāt insuper se super dicta theologorū, Thomę,

 Alberti,

Biblioteca dell'Archiginnasio

Alberti, Bonauenturę, in 2. senten. dist. 7. Ex his uecialiter aliqua expedit recitare. Nam vbi ca. dicit, vt in augmento primo deductum est, quod inquisitores hæreticæ prauitatis, de sortilegiis & diuinationibus se non debeant intromittere, nisi hęresim sapiant, manifeste dicunt quod sortilegi vel diuinatores, sunt duplices, scilicet artificiales, & hæreticales, & primi dicuntur meri diuinatores, quia videlicet mere ex arte agunt, de quibus etiam loquitur canon ex tenore, extra de sortilegiis, vbi dicit quod Vdalricus presbyter cum quodam infami, hoc est diuinatore, dicit glosa ad secretum locum perrexit, non ea intentione vt dæmonem inuocaret, quasi dicat: quia hoc fuisset hæreticum, sed vt cum inspectione astrolabij furtum quoddam inueniret, quasi dicat: quod est mera diuinatio, vel sortilegium. Secundi vero hęreticales dicuntur diuinatores, qui in eorum arte dæmonibus aliquem honorem latrię vel dulię impendunt, qui diuinando futura prædicere conantur, vel aliquid simile quod hęresim sapiat, manifeste exercent, & tales iudicio inquisitorum, sicut & alij hęretici subiacent. Et quod hæc sit mens canonis, probant per canonistas glosantes verbum saperent. Nam Io. an. super allegatum canonem, accusatus, & verbum saperent: dicit ita saperent, sicut est circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dęmones consulere, eorumq; responsa suscipere, vel associant sibi propter sortes exercendas hęreticos, vel faciunt predicta cum sanguine, vel cum corpore CHRISTI, vel in sortibus, vt possint habere responsa, puerum rebaptizant, vel his similia. Ad eundem sensum allegant Archi. super eodem c. & §. Sane, & super eodem verba saperent. Item allegat Ioannem, modo Raymundum, Guilhelmum de monte Laudu. Item probant per determinationem Ecclesiæ, ex Concilio Acquirensi. 26. quæst. 5. episcopi. vbi huiusmodi mulieres superstitiose infideles nominantur, cum dicitur: vtinam hæ solæ in sua perfidia perissent, & perfidia in Christiano

Christiano dicitur hæresis, vnde & inquisitorum hæretica corum iudicio sunt subiecti. Probatur insuper per theologos, primò per sanctum Thomam, in 2. senten. distin. 7. vbi quærit: vtrum vti auxilio dæmonis sit peccatum, vbi inter alia hæc verba dicit super illud Esaiæ octauo. Nunquid nõ populus a DEO suo requiret visionem? In oibus in quibus complementum operis ex virtute dęmonis expectatur, est apostasia a fide, propter pactum initum cum dæmone, vel verbotenus si inuocatio intersit, vel facto aliquo, etiam si sacrificia desint. Ad idem allegant Albertum in eodem suo scripto & distin. item Petrum de Tharentasia, item Petrum de Bonauentura, nouiter canonizato, qui tamen non Petrus nominatur, cum fuerit verum nomen suum, item Alexandrum de Ales, & Guidonem ordinis carmelitarum, qui omnes dicunt quod dæmones inuocantes, sunt apostatę, & per consequens hæretici, vnde inquisitorum hęreticorum iudicio subiecti. Sed quod præfati inquisitores per hæc & per quæcunque ab eis allegata, non possunt sufficienter probare, quin etiam præfati sortilegi, & cętera. iudicio ordinariorum, seu episcoporum, exclusis inquisitoribus possunt subiacere, & quod inquisitores a talium diuinatorum, nigromãticorum, seu etiam maleficorum, se possunt exonerare, non quod illi inquisitores male faciunt inquirendo super tales, vbi episcopi non inquirunt, in quo casu potius inquisitores illi sunt commendandi, sic probatur. Inquisitores nõ habent se intromittere nisi super crimen hęresis, & cum hoc oportet quod illud crimen sit manifestum. Pater per frequenter allegatum canonem, accusatus, &. §. Sane. Quo stante, tunc iterum arguitur, cùm quis aliqua cõmittit que absq; vicio hęresis committere potest, quantumcunque illa sint grauia & enormia, adhuc nõ est vt hęreticus iudicandus, licet sit puniendus, ex quo sequitur quod vbi quis non est iudicandus vt hæreticus, sed vt malefactor puniendus, inquisitor non se debet intromittere, sed debet talem

iuxta

Biblioteca dell'Archiginnasio

iuxta tenorem canonis suis iudicibus ad puniendum relinquere. Quo iterum stante, sequitur quod omnia inducta per glosatores canonistas & theologos, vt dæmones inuocare, eis sacrificare, &c. vt supra tactum est, nisi ex vicio hæresis processerint, inquisitores se non debent intromittere, sed suis iudicibus vt supra relinquere. Quo iterũ stante cum præfata sæpissime fine vicio hæresis fieri possunt, in quo casu talia facientes non sunt vt hæretici habendi, aut condemnandi, subscriptis probatur auctoritatibus & rationibus, nam ad hoc quod aliquis sit propriè hæreticus, quinque requiruntur. Primum est, vt sit error in ratione. Secundum est, quod error ille sit circa ea quæ sunt fidei, vel contra veritatem determinationis ecclesiæ, in iis quæ pertinent ad fidem, vel bonos mores, & necessario ad consequutionem vitæ æternæ. Tertium est, quod error talis sit in illo qui catholicam fidem professus est, alias enim esset Iudæus vel paganus, non hæreticus. Quartum est, quod talis error in eo qui fidem suscepit, sit talitèr quod aliquam veritatem de Christo confiteatur, pertinentem ad diuinitatem vel humanitatem, alias si totũ discrederet, esset apostata. Quintum est, vt talem errorem pertinaci voluntate & obstinata eligat, & sequatur: & quod de hæresi & hæretico sit sumpto. ca. alle. accusatus. & verbum saperent intelligatur, glosam tamen canonistarũ nõ reprobando, sed saluando sic probatur. Nam quod primũ requiratur scilicet error in intellectu, hoc notum est omnibus per communem regulam. Duo requiruntur, vt quis dicatur hæreticus, vnum materiale, scilicet, error in ratione, alterum formale, scilicet, pertinacia in voluntate. Patet & per August. Hęreticus est, qui nouas & falsas opiniones aut gignit, aut sequitur. Ratio etiã adest, quia hæresis est species infidelitatis, & infidelitas est in intellectu subiectiue, sicut & fides sibi contraria & opposita habent fieri circa idem. Quo stante factum vel opus quodcunq; fine errore non facit hęreticum, vt puta si quis fornicatur, aut mœchatur, licet agat contra veritatem qui dicit: Non mœchaberis, ex hoc non est hæreticus, nisi credat vel opinetur fornicari esse licitum. Et ratio est, quia quandocunque alia duo necessario requiruntur ad constitutionem alicuius, deficiente altero illorum, impossibile est illud esse, quia dato opposito quod sine illo possit esse, iam non necessario requireretur ad constitutionẽ illius, sicut quia ad constitutionem domus, necessario requiritur fundamentum, paries, tectum, ideo altero deficiente, non habetur domus. Sic ergo quia ad hæresim constituendam requiritur error in intellectu necessariò, nullum factum absolute fine errore in intellectu facit hæreticum. Et propter hoc nos inquisitores Germaniæ dicimus cum B. Anthonio, in 2. par. sum. suæ, hanc materiam pertractantis, q baptizare imagines, adorare dæmones, eis thurificare, conculcare corpus Christi in luto, & omnia huiusmodi, quæ sunt valde horrenda peccata, nisi sit error in intellectu, non faciunt hominem hæreticum, & ideo si quis faceret ista, vt puta baptizaret imaginem, non male sentiens de sacramento baptismi, nec de eius effectu, nec credens istum baptismum esse aliquid, nec habere effectũ ex vi sua, sed fecit hoc propter aliquem finem, facilius assequendum à dæmone, cui quærit propter hoc complacere, ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat, vt dæmon sibi vel alicui faciat quod petit, secundum quod caracteribus & figuris secundum artes magicas, ab hominibus dæmones pacto expresso, vel tacito inuocantur, ad desideria eorum explenda, dummodo non petant à dæmone quod sit supra facultatem eius, nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem, sic scilicet, quod non male sentiat de potestate, aut cognitione dæmonis, sicut essent illi, qui crederent quod dæmon posset necessitate liberum arbitrium hominis, vel illi qui crederent, quod dæmon omnino ex tali pacto, & in omnem euentum, quantumcunq; à Deo nõ permissus, posset facere quod petunt, vel qui crederent, quod posset

Biblioteca dell'Archiginnasio

posset scire alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquem facere, qui est proprius soli Deo, tales enim non est dubium quod haberent errorem in intellectu, & male de potestate dæmonis sentirent, & per consequens suppositis aliis conditionibus quæ requiruntur ad hæresim, essent hæretici, & ordinariorum simul & inquisitorum iudicio subiecti. Sed si ex causis prædictis facerent, nō male sentientes de baptismo, & aliis prædictis, prout communiter fit, eo quod ipso facto malefici, & nigromantici, cum sciunt ipsum diabolum esse inimicum fidei, & aduersarium salutis, iam coguntur in eorum cordibus sentire magnam vim esse in fide, & quod nulli falsitati subiacere potest cui pater mendacij non præesse noscitur. Ideo licet talia facientes peccarent grauissime, non tamen essent hæretici, & ratio est, quia non male sentiunt de sacramento, licet eo male & sacrilegè vtantur, vnde sunt magis sortilegi quàm hæretici, & de numero illorum de quibus alle. ca. accusatus. prætendit non subiacere iudicio inquisitorum, cum non manifeste sapiant hæresim, imo vix occulte & quasi nullo modo. Et eodem modo de adorantibus dæmonem & sacrificantibus ei, quia si hoc faciunt credentes diuinitatem esse in dæmonibus, vel credentes quod cultus latriæ sit ei exhibendus, vel quod omnino ex exhibitione talis cultus, assequantur quod requirunt à diabolo, non obstante DEI prohibitione, seu etiam permissione, tales essent hæretici. Sed si ista faciunt non ita sentientes de dæmone, sed vt aliquo pacto cum dæmone facilius per ista exequantur ab ipso quod intendunt, tales non sunt hæretici ex natura rei, licet grauissime peccent. Et quidem pro maiori declaratione sunt aliquæ obiectiones mouendæ. Nam obstare videtur, quod secundum iura symoniacus non est hæreticus, vt 1. q. 1. quisquis per pecuniam, & tamen non habent errorem in intellectu, nam symoniacus non est hæreticus proprie, sed large propter quandam similitudinem, quia ex quo vendit vel emit sacra, ita agit, ac si æstimaret donum gratiæ pecunia posse possideri, secundum Thomam. Sed non hoc æstimando sicut communiter accidit, non est hæreticus, quia hoc non credit, sed bene verum esset si hoc crederet, scilicet donum gratiæ posse pecunia possideri. Item obstare videtur quod dicitur de hæreti. quicunque. & alle. ca. accusatus, quod adorans hæreticum, est hæreticus. Sed grauius peccat qui adorat dæmonem, quàm qui adorat hæreticum, ergo, &c. Item qui iudicandus est vt hæreticus, videtur esse hæreticus, nam ecclesia non potest iudicare nisi de iis quæ parent, occultorum enim cognitor est DEVS & Iudex, dist. 33. erubescant. Sed ea quæ sunt in intellectu non possunt patere nisi ex factis intrinsecis, visis vel probatis, ergo talis faciens talia, est iudicandus hæreticus. Præterea, impossibile videtur quod aliquis faciens talia, scilicet, conculcando corpus CHRISTI, & huiusmodi, licet male sentiat de corpore Christi, probatur hoc, quia impossibile est maliciam esse in voluntate, quin sit error in intellectu, cum & secundum philosophum omnis malus est ignorans seu errans, cum ergo talia facientes habeant maliciam in voluntate, ergo habent errorem in intellectu. Respondetur ad ista, & primo super primum & tertium, quia coincidūt. Duplex est iudicium. s. Dei, qui videt interiorem hoīm, qui non possunt iudicare de interioribus, nisi per exteriora, vt argumentum fatetur tertium, mō ille qui iudicatur vt hæreticus, iudicio Dei est vere hæreticus, ex natura rei. Deus enī nullum iudicat hæreticum, nisi habentem errorem fidei in intellectu. Sed ille qui iudicatur hæreticus iudicio hominū nō oportet ꝙ sit hæreticus ex natura rei, sed ꝙ fecerit tale factū, per quod apparet ipsum male sentire de fide, & per consequens iuris præsumptione hæreticus reputatur. Et si quæratur, an ecclesia habet statim iudicare tales, qui sic adorant dæmones, vel baptizant imagines, hæreticos? Responsiones nota. Primo quod ad discernendum istud magis pertinet ad canonistas scilicet, quàm theologos.

Cano-

Canoniſtæ dicent iuris præſumpſione hæreticus reputa-
tur, & vt hæreticus eſt puniendus. Theologus dicet pri-
mò iudicio ſub correctione ſedis apoſtolicæ, non quantũ
eſt ex natura rei quicquid ſit iuris præſumpſione. Et ra-
tio poteſt eſſe iſta, quia quandocunque aliquis effectus de-
pendere poteſt, ex duplici cauſa, nunquam ex natura rei,
ex illo effectu poteſt iudicare præciſe altera cauſa. Cum
igitur iſte effectus, qui eſt adorare dæmonem vel eius au-
xilium, ad maleficandum poſtulare, imaginem baptizan-
do, vel infantem viuum offerẽdo, vel occidendo, ad aliud
huius poſſunt procedere ex duplici cauſa, ſcilicet, vel cre-
dendo dæmonem eſſe adorandum, & ſibi ſacrificandum,
& imagines capere ſacramentales effectus, vel quia aliquo
pacto tacto cum dæmone, facio vt facilius obtineã quod
volo à dæmone, in iis quæ non ſunt ſupra facultatem ſuã,
vt ſupra tactum eſt, non debeo ſtatim iudicare ex tali effe
ctu præciſe alterã cauſam, ſcilicet, quod hoc faciat, vt ma-
le ſentiens de fide. Vnde quando conſtat de huiuſmodi ef-
fectu, vlterius inquirendum eſt de cauſa, & ſi ex errore &
peruerſitate fidei hoc fecerit, iudicandus eſt hæreticus, &
iudicio inquiſitorum cum ordinariis ſubiacebit. Sed ſi ex
alia cauſa, iudicandus vt ſortilegus & viliſsimus pecca-
tor. Alia reſponſio ad noſtrum propoſitum, quicquid ſit
ex omnibus dictis & allegatis, conſtat quod omnes diui-
natores & malefici, qui iudicantur hæretici iuris præſum-
ſione, & non ex natura rei, ordinatorum iudicio, & non
inquiſitorum ſubiacent, nec præfati inquiſitores aliorum
regnorum, per allegationes canonum & gloſatorum, ſe
tueri poſſunt, eo quod tales dæmonibus ſacrificantibus &
adorantibus, iudicant hæreticos, iuris præſumptionem,
& non ex natura rei. Textus autem dicit quod debeant
ſapere hæreſim manifeſte, id eſt, ſapere intrinſece, & ex
natura rei, & ſufficiet nobis inquiſitoribus de hæreticis ex
natura rei infectis ſe intromittere, alios ſuis iudicibus re-
linquendo. Et quia dictum eſt quod inquirendum eſt de
cauſa,

cauſa, vtrum ex errore fidei hoc fecerit vel non: vtiq; hoc
facile erit. Nam ſicut habitus fidei cognoſcitur per actum
fidei, qui eſt credere & confiteri quæ ſunt fidei & habitus
caſtitatis per caſte viuere: ita eccleſia poteſt iudicare ali-
quem hæreticum, inquirendo ſi habet actum diſcernendi
de aliquo articulo fidei. Sic etiam & malefica quæ fidem
in toto vel in parte abnegauit, vel corpus CHRISTI
viliſsime tractauit omagium præſtitit, vtrum huiuſmodi
ad complacendũ dæmoni tantum fecerit, immo ſi in toto
abnegauit, etiam corde iam iudicabitur, vt apoſtata, &
deficiet quarta conditio, quæ habet concurrere ad hoc, vt
quis proprie dicatur hæreticus. Quod ſi huic determina-
tioni obiicitur bulla & cõmiſsio nobis ab Innocentio o-
ctauo facta: vt maleficę iudicio inquiſitorũ ſubiiciuntur.
Reſpondetur, per illa non excluditur, quin & dyoceſani
etiam vſq; ad ſententiam diffinitiuã contra eos procedere
poſsint, per illa antiqua iura vt dictum eſt: cum hæc bulla
potius in partem ſollicitudinis nobis inquiſitoribus tradi
ta ſit, quam & opere quantum poſſumus cum Dei adiu-
torio exhibemus. Vnde & primum argumentum nõ ſuf-
fragatur inquiſitoribus illis, ſed potius contrarium con-
cludit, cum tales ſymoniaci tantummodo iuris præſum-
ptione cenſentur hæretici, de quibus ordinarij per ſe iu-
dicare poſſunt, irrequiſitis inquiſitoribus, immo nec in-
quiſitores de ſymoniacis varijs ſe intromittere habent, &
pari ratione de alijs qui tantum iuris præſumptione hæ-
retici iudicantur. Nam contra epiſcopos ſciſmaticos pro-
cedere non poſſunt, & prælatos alios ſuperiores: vt patet
in capitulo inquiſitionis, de hære. lib. 6. vbi ſic dicitur.
Inquiſitores hæreticæ prauitatis ab apoſtolica ſede ſeu a-
lijs quibuſlibet deputatis de huiuſmodi crimine inquirere
contra eos vt nequeunt, aut eius prætextu procedere con-
tra eos niſi in literis commiſsionis ſedis apoſtolicę, ꝙ hoc
poſsint contineatur expreſſe. Si tamen inquiſitores ipſi
epiſcopos vel alios ſuperiores prælatos ſciuerint, vel inue-

Biblioteca dell'Archiginnasio

nerint, circa crimen hereseos commisisse, aut eos de huiusmodi diffamatos exitere, vel suspectos, id tenebuntur sedi apostolice nunciare. Ad secundū similiter patet ex prehabitis responsio. Nam adorans hæreticum est, tunc hæreticus si adoret ipsum credens esse adorandum seu honorandum, propter suam doctrinam & opinionem. Si autem honorat ipsum propter aliquid temporale, sine aliquo errore fidei in intellectu, nō est proprie hæreticus, sed iuris fictione vel præsumptione seu similitudinarie, quia agit sicut male sentiret de fide, sicut ille quem adorat, vnde nec inquisitorum iudicio subiacebit. Ad tertium patet ex præmissis, quia licet indicatur ab ecclesia vt hæreticus, propter facta extrinseca, visa, & probata, non tamen sequitur quod semper sit hæreticus ex natura rei, sed iuris presumptione sic reputatur, vñ & in illo casu inquisitorū iudicium subterfugit, quia nō sapit hæresim manifestum. Ad quartū, dicendū ꝙ falsum præsupponit, quia non est possibile ꝙ aliquis conculcet corpus Christi, absq; hoc ꝙ male sentiat, vel peruersitatem fidei habeat, de corpore Christi, quia potest hoc facere sciens se peccare, & credēs firmiter ibi esse corpus Christi. Facit tamen hoc vt placeat demoni, & facilius obtineat ꝙ vult ab eo. Et licet ismaelus erret, nō tamen errore intellectꝰ, q est hæresis, seu errās, male sentiēs de his quæ sunt fidei, sed de his quæ sunt virtutis alicuius, contrariū in vitijs operatur. Et tantum de primo principali ꝙ ad hæresim ꝓprie sumptū requiritur, & secundū ꝙ iudicio inquisitorū debet hereticus subiacere. Nec obstat si dicatur, tamen etiam contra diffamatos aut suspectos leuiter, vehementer de hæresi: & qui non videntur sapere hæresim manifeste inquisitor potest procedere. Respondetur, inquirere potest & procedere super tales, inquantum sunt suspecti, aut diffamati de hæresi proprie dicta de qua etiam nunc loquimur vt sępe tactum est, quæ habet errorem in intellectu, & alia quatuor sequentia annexa quorum secundum est vt talis error sit circa ea

quæ sunt fidei, vel contra veritatem determinationis ecclesię in his quę pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria ad consecutionem vitæ æternæ. Si enim error sit de his quæ non pertinent ad fidem, puta quod credat quis solem non maiorem terra, & huiusmodi non est periculosus error. Error autem contra sacram scripturam, contra articulos fidei, contra determinationem ecclesię, vt supra tactum est hæresis. ar. 24. q. 1. hæc est fides. Item quia determinatio dubiorum circa fidem pertinet, principaliter ad ecclesiam, & præcipue ad pontificem summū Christi vicarium. Petri successorem, vt expresse dicitur: 24. q. 1. quoniens. Et contra determinationem ecclesię nullus doctor vel sctūs suā sententiā defendit. vt dicit Tho. 2. 2. Nec Hieron. nec Augu. nec alius. Sicut ergo asserens pertinaciter contra fidem est hæreticus, ita & contra determinationem ecclesię, in his quę pertinent ad fidem, & necessaria ad salutem pertinaciter asserens est hereticus. Ipsa enim ecclesia nunquam errasse in fide probatur, vt dicit: 24. q. 1. a recta, & alijs. c. Signanter autem dicitur: quia asserens contra determinationem ecclesię non simpliciter, sed in his duntaxat quę pertinent ad fidem & salutem, est hereticus. Nam in alijs contrarium sentiens, non est hereticus, sicut quod ius non potest separari ab vsu, in rebus vsu consumptilibus, ꝙ declarauit & determinauit Ioan. 22. in extraua. ad conditorem. Vbi dicit: contradicentes huic sententię esse contumaces & rebelles ecclesię, non hæreticos. Tertium, quod requiritur est quod error sit in illo qui catholicam veritatem est professus. Si quis enim nunquam esset professus fidem Christianam, non esset proprie hereticus, sed simpliciter infidelis, vt Iudæus & Gentilis qui foris sunt. Vnde Augusti. de ciui. Dei. Videns diabolus genus humanum a cultura idolorū & dęmonum liberari hęreticos nouit, qui sub vocabulo Christiano, doctrinas hęreticas inferrent Christianæ. Oportet ergo ꝙ error sit in illo

Biblioteca dell'Archiginnasio

qui in baptismo suscepit fidem Christianam, ad hoc vt fit hæreticus. Quartum quod requiritur est, quod talis error sit in eo qui fidem suscepit taliter, quod aliquam veritatē de Christo confiteatur pertinentem ad diuinitatem vel humanitatem. Si enim nullam veritatem penitus confiteretur, magis proprie apostata quam hæreticus censeretur. Sic Iulianus apostata, & distinguitur vnum ab altero, licet aliquando vnum sumatur pro alio. Sub hac conditione reperiuntur certi, qui interdum egestate & molestijs varijs afflicti, corpus & animam tradunt diabolo, & fidē abnegant, dummodo in eorum necessitatibus & ad possidendum diuitias & honores, diabolus eis assistat. Nouimus certos nos inquisitores, & post aliquos pœnitentes, qui vtiq; absq; errore fidei intellectu, quia tantummodo propter commoda temporalia talia commiserunt, vnde nec hæretici proprie, nec iterum apostate ex corde. Et Iulianus, licet magis apostatæ censentur. Ex corde vero apostatę, si nolunt resilire, vt hæretici impœnitentes, tradentur curiæ seculari. Si autem velint, recipiuntur, prout hæretici pœnitentes. Iuxtà. c. ad abolendam. §. præsenti, de hæreti. lib. 6. Concordat Raymūdus. ti. de apostolica, reuertentes, vbi dicit. Quod reuertentes ab apostasię peridia cum fuerint hæretici tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi, & hīc sumitur vnum pro alio, vt prius tactum est, & subdit: Illi vero qui metu mortis fidem abnegant, hoc tu accipe, qui propter cōmodum temporale diabolo fidem abnegant, & erroribus non credunt: licet iure hæretici non sint, nota hic quod nō sunt proprie hæretici. Subdit postquam non habent in mente errorem, iudicio ecclesiæ quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi sunt, nota hoc iuris fictione, & si reuertantur vt pœnitentes hæretici recipiendi sunt. Non enim metus mortis est metus cadens in constantem virum ad fidem CHRISTI abnegandam, sic & ru accipe propter cōmoda temporalia, vnde concludit, sanctius est

est mori quam abnegare vel vesci idolaticis, vt dicit Augustin. & recitatur. 22. q. 4. Simile iudicium de maleficis fidem abnegantibus esset, vt ibi resilire vellent reciperentur, vt pœnitentes absq; hoc quod curię seculari relinquerentur, omnibus tamen modis ad gremium ecclesiæ recipiuntur, vbi petunt, & curię seculari si non traduntur relinquūtur, & hoc propter damna temporalia illata prout in modis sententiandi patebit, & omnia præfatus ordinarius exequitur, ita quod etiam inquisitor suas vices illi cō mittere potest, in hoc duntaxat casu apostasiæ, secus est in alijs casibus sortilegorum. Quintum quod requiritur ad hoc vt quis proprie sit hæceticus, vt talem errorem fit mata voluntate & obstinata eligat & pertinaciter sequatur opiniones. Vnde secundum Hieronymum hæresis ab electione est dicta. Et ideo secundum August. nō q falsas opiniones gignit vel sequitur, sed qui pertinaciter defendit hæreticus est censendus. Vnde si quis non pertinaci malicia sentiret aliquid contra fidem, sed ignorantia paratus corrigi, si quis sentit falsum ostenderetur sibi esse contra fidem vel sacram scripturam vel determinationem ecclesiæ. 24. q. 3. dixit apostolus. Et ideo ipse Augustinus dicebat. Errare potero, hæreticus non ero: quia scilicet paratus corrigi, cum sibi fuerit ostensus error, & constat quod quotidie inter doctores circa diuina sunt varie opiniones, & aliquando contradictoriæ, ita quod necesse est alteram esse falsam: & tamen nulla earum reputatur falsa, donec per ecclesiam fuerit determinata articulo. 24. q. 3. qui in ecclesia. Ex quibus omnibus concluditur, quod pro bare maleficos subiacere iudicio inquisitorū, vel etiā alios quocunq; modo dæmones inuocantes per dicta canonista rum super alle. verbum saperent in ca. accusatus. comprehensum non sufficienter probatur, cum tales ab eis hæretici iudicantur quædam iuris fictione, nec etiam per dicta theologorum, cum & ipsi tales nominant apostatas verbo, vel opere, non autem corde, & mente, de quo errore

Biblioteca dell'Archiginnasio

verbum saperent prætendit. Et licet iudicantur vt hæretici, nõ tamen propter hoc sequitur, quod episcopus sine inquisitore non possit sententia diffinitiua contra eos procedere, aut carceri ad pœnã deputare, aut tormentis exponere. Immo in casu quo hæc decisio nõ videatur sufficere ad hoc, vt nos inquisitores simus à maleficarũ inquisitione exonerati, nolumus tamen hoc via iuris exigere, cum vices nostras in his duntaxat super sententiam ferendã ipsis diocesanis cõmittere possumus. Hoc enim habetur in ca. multorum. in prin. de hæreti. in Clemen. Vbi sic dicitur: Multorum querela & infra. vt negotium inquisitionis huiusmodi prosperetur fœlicius, quo deinceps eiusdem labis indago solertius, diligentius, & cautius peragetur, ipsum tam per diocesanos episcopos, quam per inquisitores à sede apostolica deputatos, omni carnali odio vel timore, aut cuiusmodi cõmodi temporalis affectione semotis decernimus exerceri, sic quod quilibet de prædictis fine alio citare & arrestare, seu capere tutæ custodiæ, mancipare ponendo in compedibus & manicis ferreis, si ei visum fuerit, super quibus faciendum ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio, secundum DEVM & iusticiam viderit expedire, duro trñ tradere carceri qui potius ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos. Episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine diocesano aut eius, vt episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant, infra octo dierum spacio, postquam inuicem se inquisiuerunt non valebit, & si secus præsumptum fuerit nullum sit, & irritum ipso iure, post sequitur ad nostrum propositum. Verum si hoc episcopus vel eius seu capituli sede vacante delegato cum inquisitore, aut inquisitor cum altero, eorundem propter præmissa nequeant aut noluerint personaliter cõuenire, potest episcopus vel eius seu capituli sede vacante delegatus inquisitori, & inquisitor ep̃o vel eius delegato, seu sede vacante ille qui ad hoc fuerit per capitulum deputatus, super illis cõmittere vices suas, vel suas significare per literas consiliũ & consensum. Ex quo patet, ꝙ licet in quinq; casibus, vnus sine altero, in tribus vero minime procedere possit, quia tamen vnus alteri vices suas cõmittere potest, præsertim quo ad sententiã ferendam, ideo & nos hoc per præsentes facere decreuimus, aliis inquisitoribus in suis limitibus remanẽtibus. Ad argumẽta ergo respõdendo patet ex præmissis, ad sex prima argumenta pro inquisitoribus militantia decisio, ꝙ eorũ inquisitioni malefici & sortilegi non videntur subiici. Ad alia aũt argumenta pro diocesanis, in casu quo & ipsi à maleficarum inquisitione se exonerare vellent, & ciuili iudicio relinquere. Patet ꝙ non possunt hoc eadẽ facilitate quo inquisitores facere, quia in crimine hæresis iuxta ca. ad abolendam. & ca. vergentis. & ca. excõmunicamus vtrunque. extra de hære. Iudicis ecclesiastici est cognoscere & iudicare, & iudicis secularis exequi & punire, vbi sententia transit in vindictã sanguinis, secus vbi ad alias pœnas pœnitentiales. Videtur etiam ꝙ in hæresi maleficarũ, licet nõ in aliis hæresibus etiam ipsi diocesani suas vices ad cognoscẽdum & iudicandũ in foro ciuili cõmittere valeat, tum vt in argumentis tangitur, hoc crimen maleficarũ non est mere ecclesiasticũ, imo potius ciuile propter damna quæ inferuntur temporalia, tum eriã quia leges speciales in punitionẽ maleficorũ, quo ad oẽm viã punitionis editæ cernũtur. Videtur deniq; ꝙ hæc via plurimũ in exterminiũ maleficarũ deseruiret, & in maximũ reuelamen ordinariorũ corã tremẽdo iudice super districtũ examen ꝙ exigetur cum teste, scriptura iudiciũ durissimũ iis q̃ pręsunt immineret, & secundũ hanc differentiã procedemus, videlicet ꝙ iudex secularis cognoscere & iudicare potest, vsq; ad sententiã diffinitiuã ad pœnitentiã quam ab ordinariis recipiet, secus super sanguinem quam per se ferre potest.

Biblioteca dell'Archiginnasio

ET ergo iudices tam in foro ecclesiastico, quàm ciuili modos cognoscendi iudicandi, & sententiàdi, semper in promptu habere valeant, consequenter circa tria principaliter procedendum erit. Primo quis modus inchoandi processum fidei. Secundo, quis modus continuandi. Tertio, quis modus terminandi & sententiandi in hac materia maleficarum. Circa primum quinq; difficultates. Primo, quis inter tres modos procedendi, qui in iure tanguntur sit magis competens. Secundo, de numero testiũ. Tertio, an possint compelli ad iurandum. Quarto, de conditione testium. Quinto, an inimici capitales ad testificandum admittuntur. Secunda pars continet quæstiones vndecim. Prima qualiter testes sunt examinandi, & quod semper quinq; personæ debent esse præsentes. Item qualiter malæficę sunt interrogãdæ generaliter & particulariter, & erit sexta in ordine li. quia cum numerus mutatur eo vt lector facilius reperiet materiam optatam. Secunda, varia dubia declarat super responsiones negatiuas, & quando sit incarceranda, & quando pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum. Tertia de modo capiendi maleficas. Quarta, de duobus quę post captionem facienda sunt iudici, & an deponentium nomina sint ei manifestanda, & defensiones cum deputatione aduocati fint concedendę. Sexta, quid faciet aduocatus cum sibi testium nomina non publicantur, & vbi inimicitiam capitalem allegat coram indice. Septima, qualiter iudex inimicitiã capitalem inuestigare habet. Octaua, de his quæ iudex habet aduertere antequam delatam tormentis exponat. Nona, de modo sentẽtiandi ad quæstiones & tormenta. Decima, super tormenta continuanda, & qualiter fint tormentandę, & de cautelis & signis contra maleficium taciturnitatis. Vndecima, super finales interrogationes & cautelas à iudice obseruandas. Tertia pars continet primo quæstiones tres, quas iudex debet aduertere, & ex quibus omnis sententia diffinitiua debet procedere. Prima, an super examen candentis ferri possit sententiari. Secunda, de modo quo omnis sententia est ferenda. Tertia, ex quibus suspitionibus potest iudicare, & qualiter super vnam quamq; suspitionem debet sententiare. Demum super vltimam partem de viginti modis sententiandi, quarum tredecim sunt communes super omnem hæresim, reliqui specialiter super hæresim maleficarum, & quia locis suis patebunt, causa breuitatis hic non assignantur.

Quæstio prima super modum inchoandi processum.

QVAERITVR ergo primo, quis sit modus competens ad inchoãdum processum fidei contra maleficas. Respõdetur. Cum inter tres modos qui tanguntur. extra de accusa. denun. & inquisitio. & primus est, quando aliquis accusat aliquem de crimine hæresis, vel fautoria coram iudice, offerendo illud se probaturum, & inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet. Et secundus modus quando aliquis denunciet aliquem, ita tamen quod non offert se probaturum, nec vult facere partem: sed dicit quod denunciat zelo fidei, vel ratione sententiæ excõmunicationis latæ per ordinarium vel eius vicarium, aut ratione pœnæ temporalis, quam secularis iudex contra non denunciantes. Et tertius modus per inquisitionem, hoc est, quando non est aliquis accusator vel denunciator, sed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco quod sint maleficæ, & tunc iudex habet, non ad instantiam partis, sed etiam ex officio procedere. Ideo aduertendum quod primum modum procedendi iudex non libenter admittat. Tum quia non est in causa fidei vsitatus, nec etiam in causa maleficarum, quæ sua maleficia occulte exercent. Tum etiam quia est accusanti multum periculosus propter pœnam talionis: quam plecteretur vbi in probatione deficeret. Tum etiam quia est multum litigiosus. Incipiat processum per citationem generalem, affigendo illam ad valua ecclesiæ parrochialis

Biblioteca dell'Archiginnasio

vel prætorij per modum qui sequitur. Cum nos vicarius talis ordinarij, aut iudex talis domini totis nostris affectibus inhiantes: ac ex omnibus nostris præcordijs affectantes populum Christianum nobis cõmissum in vnitate, & serenitate catholicę fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis hæretice viscęraliter elongari. Idcirco nos iudex præfatus cui ex iuncto officio hęc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis IESV CHRISTI, & ad exaltationem sanctę fidei orthodoxe, atq; ad depressionem hęretice prauitatis, præcipue in maleficis vniuersis, & singulis cuiuscunq; conditionis status. Hic nota. Si ecclesiasticus iudex inquirit addat ordinis religionis, aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis, aut circa illam, aut oppidi ad duo miliaria, ad quorũ notitiam peruenerint, hæc mandata ecclesiasticus iudex adiungat. Authoritate qua fungimur in hac parte, in virtute sanctę obedientię, ac sub pœna excõmunicationis præcipimus & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus quatinus infra duodecim dies proxime computandos. Hic secularis iudex modo suo mandabit, & pœnis eius consuetis, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino peremptis. Ac trina monitione canonica assignamus nobis reuelant, si quis scit, vidit, vel audiuit aliquam esse personam hæreticam & maleficam, diffamatam, vel suspectam, & in speciali talia practicantẽ, quę in nocumentum hominũ, iumentorum, aut terrę frugum, & damnum reipublice celare valeant, quod si nostris antefatis monitis & mandatis non paruerit, cum effectu premissa infra taxatum terminum non reuelando sciat se Iudex ecclesiasticus addat excommunicationis mucrone percussum. Secularis iudex addat pœnas temporales. Quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos taliter, vt prędicitur contumaces præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorũ obe-

obedientia requirente, nunc vt sex, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis. Absolutionem harum sententiarum nobis tantummodo reseruandum. Concludit Iudex secularis modo suo. Datum &c. Nota insuper super secundum modum, quod cum vt dictum est secundus modus procedendi, & processum fidei incipiendi est per modum denunciationis, vbi denuncians non offert se probaturum, nec vult facere partem, sed dicit quod denunciat ratione sententiæ excommunicationis late, vel zelo fidei, & propter bonum reipublicę, ideo secularis Iudex hoc debet in sua citatione generali, aut præmissa monitione specificare, quod nemo æstimet se pœnalem fieri, etiam si in probatione defecerit, quia offert se non vt accusans, sed vt denuncians. Et tunc quia plures comparebunt ad denunciandum Iudici, notare debet Iudex vt procedat modo qui sequitur. Primo haberet notarium & duas honestas personas, siue sint clerici, siue laici, vel si notarius nõ posset haberi, tunc loco notarij sint duo viri idonei. Hoc enim tangitur in. c. vt officiũ. §. verum. lib. 6. vbi dicitur. Verum quia in causa graui crimine cum multa oporteat cautela procedi, vt in reos sine vllo proferatur errore dure ac digne seueritas vltionis. Volumus & mandamus vt in examinatione testium quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsumq; contingentibus oportuerit adhibeatis duas religiosas & discretas personas. Hic Archidi. in glo. possunt intelligi personæ honestæ, siue sint clerici, siue laici. Sequitur, in quarum præsentia per publicam si commode habere poteritis personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorum depositiones testium describantur. Nota ergo quod his personis adhibitis mandet denuncianti Iudex quod det in scriptis, vel saltem dicat verbo. Et tunc notarius seu Iudex incipiat processum per modum qui sequitur.

¶ In

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ In nomine domini amen. Anno à natiuitate dñi. &c. tali die, talis mensis, in præsentia mei notarij, & testium infra scriptorũ, talis de tali loco, & talis diocesis, vt supra comparuit personaliter in tali loco coram honorabili iudice, & obtulit eidem cedulam tenoris sequẽtis, inseratur tota. Si autem non per cedulam, sed verbo ponatur sic. Comparuit &c. & denunciauit eidem quod talis de tali loco, diocesis talis asseruit & dixit quod sciret hoc, vel q̃ fecerit talia nocumenta sibi vel alijs personis. Quo facto incontinenti faciet iurare ipsum denunciantẽ modo consuero, vel ad quatuor DEI Euangelia, vel super crucem, erectis digitis tribus, & duobus depressis in testimonium sanctæ trinitatis & damnationem animæ & corporis, de dicenda veritate super denunciatis, & prestito iuramento, interrogabit eum. Vnde scit esse vera quę denunciauit, & si vidit vel audiuit. Si dicat se vidisse aliqua: vrputa quia ibi repertus tali hora tempestatis, vel quia tetigit iumentum, vel quia intrauit stabulum. Interrogabit iudex vbi eum vidit, & quando, & quotiens, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat quod non vidit, sed quod audiuit. Interrogabit eum à quibus audiuit, & vbi, & quando, & quotiens, & quibus præsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prædictorum singulariter & diuisim, & notarius seu scriptor ponat totum in actis seu in processum immediate post prædictam denunciationem continuando sic. Qua quidem denunciatione vt præmittitur facta ipse inquisitor incontinenti fecit intrare ad quatuor DEI euangelia &c. vt supra ipsum denunciantem de dicenda veritate super denũciatis, & interrogauit eundem, vnde & quomodo ea quæ denũciauerat nouerat vel suspitionem habeat esse vera. Respondit, quia vidit, vel audiuit, interrogauit vbi vidit, vel vbi audiuit, & dixit: quod tali die, talis mensis, talis anni, in tali loco. Interrogauit quotiens vidit vel audiuit &c. & formentur articuli, vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter

specialiter interrogatur, qui sciunt cum eo in tali causa, & qui possunt scire. Quibus omnibus sic peractis vltimo interrogabitur, si denunciat mala voluntate, odio, vel rancore, vel omittat aliquid fauore & amore, vel alias denunciat rogatus vel subordinatus. Et postremo iniungetur ei virtute iuramẽti præstiti tenere secretum, quicquid ibi dixit, vel per iudicem sibi dictum fuit, & ponetur totum in processu & in actis, & in omnibus expletis ponatur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij vel scriptoris, adiuncto mihi tali in vigorem officij tabellionatus: & talium testium ad hoc vocatorum & rogatorum.

TErtius modus processum incipiendi, qui etiam est communis & vsitatus modus, & cum hoc secretus esset vbi nullus accusator vel denunciator se offeret, sed fama laboraret in aliqua ciuitate vel loco, de aliqua malefica, & etiam tali & propter famam iudex absq; citatione generali de qua supra, seu monitione ex officio procedere vellet, eo quod talis clamor frequens peruenit ad aures eius, tunc iterum inchoare potest processum, in præsentia personarum, vt supra. In nomine dñi amen. Anno à natiuitate domini, tali die, mense tali, seu mensibus talibus. Ad aures talis officialis aut iudicis talis loci peruenit, pluries fama publica referente ac clamosa insinuationi producent, quod talis de tali loco dixit vel fecit talia ad maleficia pertinẽtia, contra fidem ac communem vtilitatem reipublicę, & ponatur totum prout fama laborat & paulo infra: Acta sunt hæc die tali, mensis talis, de anno tali, in præsentia testium talium vocatorum & rogatorum, & mei notarii talis authoritate seu scriptoris vigore tali. Sed antequam secunda pars inchoetur, videlicet qualiter huiusmodi processus est continuandus, præmittenda sunt aliqua super testes examinandos quoe in numero esse debeant, & cuius conditionis.

¶ Quæstio

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Quæstio secunda de numero testium.

QVIA dictum est in secundo modo de dictis testium, qualiter inscribi debeant, scire numerum & conditionem illorum opus est. Quæritur vtrum Iudex duorum testium legitimorum non singularium, possit licite aliquem de hæresi maleficarum condemnare vel plures, quam duo necessario requirantur, & dicuntur testes singulares quando in dictis sunt partiales, concordant tamen in substantia seu effectu rei, vt si diceret: maleficiauit mihi vaccam alter puerum concordarent in maleficio. Hic autem quæritur, vbi testes non sunt partiales, sed omnino concordant. Et respondetur, quod quamuis videantur sufficere duo testes de iure rigore, quia regula est, q̃ in ore duum vel trium stat omne verbum, tamen de iuris equitate nõ videntur in hoc crimine duo sufficere, tum propter criminis immanitatẽ. In criminibus em̃ probationes debent esse luce clariores .ff. de probationibus, si autem. Et hæresis præcipue talis inter maiora crimina enumeratur. Et si dicatur quod in hoc crimine sufficiunt leuiores probationes, quia leui argumento quis detegitur. C. de hæret. lib. 2. Leui argumẽto recedendo à iudicio catholicæ religionis & tramite hæreticum se facit. Respondetur verum est ad præsumendum, non autem ad condemnandum, tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem. In hoc enim ordo iudicarius in fauorem fidei detruncatur, quia nec delatus videt testes iurare, nec etiam sibi publicantur, vt posset eis graue periculum imminere, vt in ca. statuta. de hæret. lib. 6. propter quod delatus non posset diuinare, sed tenetur ipse Iudex per se & ex officio de testium inimicitia perquirere, quia excluduntur vt infra patebit, & etiam si deposuerunt confusæ de causa conscientiæ eos iterum interrogare, quod potest facere extra de testi. per tuas. & .ff. de quæstionibus repeti, nam quanto magis

tò magis via defendendi delato subtrahitur, tanto magis incumbit Iudici sollicitudo diligentius inquirendi. Vbi ergo inuenirentur duo testes concordes & legitimi contra quenquam, nec ex hoc vellem eum de tanto crimine condemnare, sed purgationem si esset diffamatus indicere, vel propter vehementem suspitionem, quæ oritur ex dictis duorum testium facere eum abiurare, vel quæstionare, seu sententiam differre: non enim videtur tutum ad vocem duorum testium hominem bonæ famæ, de tanto crimine condemnare, secus si fuerit malæ famæ. De hoc Archi. plenius in cã. vt officium. §. verum. in prin. de hæret. lib. 6. super verbo testi. & in ca. fidei. In fine glosæ illius capituli. Et Io. an. ibidem. In ca. etiam excommunicamus itaq; extra de hæret. §. addicimus. dicitur quod faciat episcopus iurare tres, vel plures boni testimonij viros de dicenda veritate si sciuerint in parrochia tales hæreticos ibi esse.

ADidem quod si quæritur. Vtrum Iudex per testes singulares solum vel saltem cum infamia posset iuste de tali hæresi aliquem condemnare? Respondetur, quod non, nec per testes singulares solum, nec etiam cum infamia, extra de testi. cum literis, præsertim tum in criminibus probationes debent esse luce clariores, vt supra patuit. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus, extra de præsumpt. literas, ergo tali indicitur, purgatio ratione infamie & abiuratio ratione suspitionis vehementis, quæ consurgit ex dictis testium, tamen vbi testes sunt singulares concordant tamen in substantia facti, & euidentia facti concurrunt, tunc iudicis conscientia ibi oneratur, ex indirectorio habetur quæstio quotiens possint testes examinari.

¶ Quæstiõ

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Quæstio tertia.

QVOD si quæritur. Vtrum iudex testes possit compellere ad iurandum de dicēda eidem in causa fidei seu maleficarum veritate. Et etiam pluries eos examinare. Respondetur ꝙ sic, præsertim ecclesiasticus iudex, vt supra patuit in ca. vt officium. §. verum. Et quod testes cogendi sunt in causis ecclesiasticis, veritatem deponere medio iuramento, extra de testi. cogen. ca. peruenit. alias testimonium non valebit. Et extra de hære. c. excommunicamus itaq; §. adijcimus. dicitur quod archiepiscopus vel episcopus parrochiam in qua fama tuerit, hæreticos habitare circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij vos, vel etiam si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, & sequitur infra. Si qui vero ex his iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur. Quod autem pluries possit examinari. Item dicit archi. in. c. vt officium. §. verum, super ver. testium, vbi dicitur sic. Inquisitor hic autē iudex debet esse sollicitus, vt si testes confuse deposuerunt, & de causa scientię minus plene requisiti fuerūt, quod iterato cum eis inquirat. Nam hoc de iure fieri possunt, extra de testi. cogendis, vt supra tactum est .ff. de quæstionibus repeti.

¶ Quæstio quarta de conditionibus testium.

QVAESTIO super conditiones testiū. Nota quod excommunicati, Item participes & socij criminis, Item infames & criminosi serui contra dominos admittūtur ad agendum, & testificandum in causa fidei quacunq;. Item sicut hæreticus contra hæreticum, ad testificādum admittitur, ita maleficus contra maleficum, in defectum tamen aliarum probationum, & semper contra, & nō pro, vxor etiam & filij, & familiares, contra & non pro, ar. per ca. filij de hære. lib. 6. & hoc ideo quia eorum testimoniū est magis

magis efficax ad probādum. De primis patet in ca. In fidei debere ibidem. In fidei fauorem concedimus vt in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati, & particeps vel socij criminis ad testimonium admittantur, in delectu aliarum probationum contra hæreticos credentes receptatores, fautores & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium aut personarū, tam deponentium, quam eorum contra quos agitur & deponitur, qualitate aut aliis circunstantiis sic testificantes, non falsa dicere præsumant. De periuris quando præsumitur quod deponunt zelo fidei, patet in ca. accusatus. §. licet vbi supra, vbi dicitur: Licet vero periuri & post pœnitentiam repellantur, si tamen hi qui coram & infra, si ex manifestis iudiciis apparuerit tales nō animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ, dictum suū vellēt corrigere, ac modo qui prius recuerant reuelare in fauorem fidei, nisi aliud obstiterit, stare debet tam contra se quam reliquos, attestationibus eorundem. Et quod infami & criminosi & serui, contra dños admittuntur. Archi. in ca. alle. accusatus. in .§. licet super verbo exceptum dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, quod ad eius actionem etiam serui aduersus dominos suos, & quilibet criminosus etiam infames, aduersus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur.

¶ Quæstio quinta, an inimici capitales ad testificandum admittuntur.

SI vero quæritur, vtrum Iudex inimicos capitales alicuius delati, possit in tali casu ad testificandum seu agendum admittere contra illum, respondemus quod non, vnde Archi. vbi supra: Non tamen intelligas quod in hoc crimine inimicus capitalis admittitur ad actionem. 3. quæst. 9. ca. 2. & de symo. licet heli. in fine, de hoc etiam satis notat Hostiensis in sum. de accu. §. quis possit, sed dicuntur inimici capitales. Nota ꝙ quia solum ratione inimicitia

Biblioteca dell'Archiginnasio

quis repellitur, & non quæcunq; repellit, sed capitalis intelligitur quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, aut quia vel vulnera grauia & letalia sunt sequuta, & similia quæ ad peruersitatem & malignitatem agentis contra passum iudicant manifestè, propter quod præsumitur q; sicut intentauit contra istum mortem temporalem per illum modum, scilicet vulnerando, intentaret etiam per istum crimen hęresis imponendo, & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre famam, quare tales inimici capitales à testimonio legitimè expelluntur. Aliæ vero inimicitiæ præsertim graues, & prout etiam faciliter mulieres ad inimicitias cõmouentur, & si non repellunt totaliter tamen dictum eorum dubitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum aliis adminiculis & aliorum testium dictis possunt plenam facere probationem, præsertim vbi Iudex delatum interrogat. An ne putet se habere inimicum quod tale crimen ad mortem sibi ex inimicitia imponere auderet, si dicet: ita interrogabit, quæ illa sit persona, & tunc Iudex aduertet si illam personam de qua suspitio est, q; ex inimicitia deposuerit, denotauit. Ita tali enim casu vbi Iudex etiam de causa inimicitiæ per alios honestos informatur, & alia adminicula non occurrunt, & aliorum testium dicta, poterit secure talem testem repellere. Si vero delata persona dicet: nõ spero aliquem talem habere inimicum, licet interdum brigas cum mulieribus habuerim. vel si dicet: habeo inimicum, & non expressit debite, sed quendam alium qui fortasis non deposuit, tunc dicta talis testis etiam si alij dicerent quod causa inimicitiæ deposuisset, Iudex tamen non debet repellere, sed ad plenam probationem cum aliis adminiculis conseruare. Reperiuntur quamplures minus prouidi & circunspecti, qui huiusmodi depositiones mulierũ refutare & annihilare quærunt, dicentes illis standum nõ esse, eo q; sæpissime cum rixosæ sint, ex inuidia deponere solent.

solent. Hi qui ignorant astutias & cautelas Iudicum loquuntur & iudicant vt cæci de coloribus, de quibus astutiis in x i. & x i i. quæstione patebit.

¶ Secunda pars qualiter processus est continuandus, quæstio. 6. Et qualiter testes sunt examinandi in præsentia quatuor aliarum personarum, & qualiter delata est interroganda dupliciter.

QVAM nunc sexto quæritur. Qualiter processus huiusmodi aduersus maleficas in causa fidei sit continuandus. Considerandum est primo, quod quia in causa fidei proceditur summarie simpliciter, & de plano absq; aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura, vt patet ca. statuta. lib. 6. qualiter etiã ista verba intelligantur, patet extra de ver. fig. ca. sæpe contingit, quod causas committimus & in eorum aliquibus simpliciter, & de plano ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus, de quorum significatione verborum multis contenditur, & qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi, quantum est nobis possibile decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, vt iudex cui taliter causam cõmittimus necessario libellum non exigat, litis contestationem nõ postulet, tempore feriarũ ob necessitates hoim indultarũ à iure procedere valeat, amputet dilationẽ materiã litis quantũ poterit faciat breuiorẽ, exceptiones, appellationes, & dilationes frustratorias repellẽdo partiũ aduocatorũ & procuratorũ cõtentiones & iurgia, testiũq; superfluã multitudinẽ refrenãdo, nõ sic tñ Iudex litẽ obruat, quin probationes necessarie admittẽtur, citationẽ vero & protestationẽ iuramẽti de calumnia, siue de dicenda veritate, ne veritas occultetur, per cõmissionẽ huius intelligimus non excludi hæc ibi. Et quia processus vt visum est supra, est simpliciter incipiendus, quia vel propter infamiam accusatoris, vel propter zelum denuntiatoris,

Biblioteca dell'Archiginnasio

vel propter clamorem fame laborantis, & processus qui fit ad instãtiam partis accusantis, Iudex in hac materia nõ debet acceptare, cum maleficarum facta opere dæmonum occultãtur, nec accusator per euidẽtiam facti sicut in aliis criminalibus procedere & se defendere potest, immo consulere debeat accusatori quod amoueat verbum accusationis, & ponat denuntiationis, & hoc propter accusatoris graue periculum, ideo super secundum modum qui & vsitatus, & similiter super tertium, in quibus proceditur, & non ad instantiam partis. Notandum quod quia dictũ est in præcedentibus, quod Iudex specialiter debet interrogare denunciantem, qui sciunt cum eo in tali causa & qui possunt scire. Ideo Iudex faciet citari illos testes quos denuntians intimauit, & qui magis videntur scire in facto, & scriptor continuabit processum scribendo sic: Post quę attendes ipse Iudex denuntiata sibi hæreticalia ante dicta fore ex sui natura esse talia & tam grauia quæ nõ possunt nec debent cõuenientibus oculis tollerari, cum cædant in opprobrium diuinæ maiestatis, & tam fidei catholicæ q̃ reipublicæ detrimentum descendit ad se informandum, & ad testes examinandum, per modum qui sequitur.

¶ Interrogatoria super testes.

TALIS testis, de tali loco, citatus, iuratus, & interrogatus, si cognoscit talem, exprimendo nomen delati, & dixit quod sic. ¶ Item interrogatus de causa cognitionis, & dixit ꝙ pro eo ꝙ vidit & locutus est sibi pluries, vel sic vel aliàs, quia fuerũt socij, & exprimentur causæ cognitionis. ¶ Item interrogatus de cognitionis tempore, & dicit quod sunt decem anni vel tot. ¶ Item interrogatus de fama illius, & præsertim ad ea quæ sunt fidei, & dixit quod quo ad moralia est homo bonæ famæ vel malæ, quantum autem ad ea quæ sunt fidei, dixit quod est fama in tali loco quod practicat aliqua contra fidem, vt maleficus. ¶ Item interrogatus quid est fama, & dixit. ¶ Item interrogatus si vidit vel audiuit, talem

talem talia facientem, & dixit. ¶ Item interrogatus vbi audiuit dici supra dicta, & dixit quod in tali loco. ¶ Item interrogatus in quorum præsentia, & dixit quod in illorum. ¶ Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent dudum incinerati, vel suspecti habiti, & dixit. ¶ Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuit familiaritatem, & dixit. ¶ Item interrogatus de modo & causa quod dicta fuerunt, & dixit ꝙ ea de causa & tali modo. ¶ Item interrogatus si videtur sibi quod talis dixit seu fecerit trufatoriè, seu recitatorie, seu aĩo indeliberato, vel potius assertiue, & aĩo deliberato, & dixit ꝙ fecerit supra dicta iocosè & trufatorie, seu recitatiue, & nõ aĩo sic credendi vel assertiue. ¶ Item interrogatus de causa credẽtiæ huius, & dixit ꝙ credit pro eo sic, quia ille q̃ dicebat ridendo dixit. Et de istis est multum diligenter inquirendum, quia nonnunquam dicunt aliqui recitando aliorum verba, vel trufando, vel conferendo, vt alios alliciant vel incitent, licet etiam interdum asserendo vel affirmando. ¶ Item interrogatus si hæc deponit odio vel rancore, seu dimittit se amore vel fauore, & dicit quod, &c. Et sequitur iniunctum est sibi tenere secretum. Acta sunt hæc in tali loco, die tali, & in præsentia talium testium, vocatorum & rogatorum, & mei notarij seu scriptores. Vbi semper aduertendum quod in tali examine, ad minus personæ quinque debent præsentes esse, scilicet Iudex inquirens, testis vel denuntians, respondens, vel ipse delatus postea comparens, tertius est notarius seu scriptor, vbi deest notarius, & tunc adiungat sibi alium honestum, qui duo supplebunt vices notarij, vt supra tactum est, & hoc apostolica auctoritate, qua tunc in illo actu funguntur, vt supra in. c. vt officium de hære. lib. 6. & duo honesti viri tanquam testes eorum quæ deponũtur. ¶ Item aduertendum quod testis citatus debet etiã esse iuratus, id est, vt præstet iuramentum modo quo supra de dicenda veritate, aliàs falsè inscriberetur citatus &

 iuratus,

Biblioteca dell'Archiginnasio

iuratus. Consimiliter examinentur alij testes, quibus examinatis, si Iudex videat factū esse probatum plene, vel si non plene, tamen esse maxima indicia, & suspitiones vehementes, & nota ꝙ loquimur non de leui suspitione quę ex leuibus coniecturis oritur, sed ꝙ multum diffamata est super maleficia puerorū, iumentorum, &c. Tunc Iudex si timet de fuga delati, vel delatæ, faciat eum capi, si aūt non timet de fuga, faciat eum citari, & siue capiatur siue non, prius faciat Iudex eius domum improuise scrutari, & cuncta scrinia aperiri, & in angulis, pixides & oia instrumenta tolli quæ reperiuntur, & sic constituto, Iudex collectis his de quibus est delatus, & his de quibus est per testes conuictus vel habitus suspectus, formet interrogatoria super illis, ac inquirat habito secum notario, &c. vt supra præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei euangelia, de dicenda veritate tam de se quam de aliis, & hoc per modum qui sequitur conscribantur etiam singula.

¶ Interrogatoria generalia super maleficam, aut maleficum, & est primus actus.

TALIS de tali loco, delatus, iuratus super quatuor DEI euangelia corporaliter tacta, tam de se quam de aliis dicere veritatem, & inde interrogatus, vñ est, seu vnde originem traxit. Et perpendit quod tali loco talis diocœsis. ¶ Item interrogatus qui sunt eius parentes, si sunt viui vel mortui. Et respondit quod viui in tali loco, vel mortui in tali loco. ¶ Item interrogatus vtrum naturali morte vel incinerati, & dixit quod tali. Vbi nota quod hoc fit quia vt plurimum, vt in secunda parte operis patuit, maleficæ proprios infantes dæmonibus offerunt, aut eos instituunt, & cōmuniter tota progenies existit infecta, & vbi deponentes affirmassent, & ipsa negat, & iam esset suspecta. ¶ Item interrogatus vbi fuit nutritus, & vt in pluribus conuersatus, & dixit quod in tali loco, vel tali, & si videat quod mutauit locum proprium, quia forte mater nō fuit suspecta, nec aliquis ex parentela, & tamen conuersatus in alieno, & præsertim in locis in quibus consueuerunt maleficæ vigere, interrogabitur sic. ¶ Item interrogatus quare mutauit suæ natiuitatis locū, & se transtulit ad cōmorandum in tali loco, vel talibus, & dixit quod ex tali causa. ¶ Item interrogatus si in dictis locis vel alibi, audiuit loqui de materia maleficarum, puta quod tempestates concitare, vel iumenta maleficiare, & vaccas liquore lactis priuare, &c. de tali materia de qua est delata, & si dicit quod sic interrogetis. ¶ Item interrogatus quid audiuit loqui, & scribantur singula quæ dicet. Si autem negat & dicit se nihil audiuisse, tunc sic. ¶ Item interrogatus si credit maleficas esse, & quod talia possint fieri quæ referuntur, vt tempestates concitare, iumenta inficere & homines, & dixit. Et nota quod maleficę vt plurimum negant prima fronte, vnde suspitio oritur magis quam si responderent si sint aut non sint, committo superioribus, vnde si negant tunc interrogentur. ¶ Item interrogatus, quid ergo vbi conburuntur, tunc innocenter condemnantur, & dixit.

¶ Interrogatoria particularia super eosdem.

ADVERTAT Iudex quod nō procrastinet subsequentes interrogationes, sed indelate proponat ¶ Item interrogetur cur communis populus eam timeret, & dixit. ¶ Item interrogetur an sciret se esse diffamatam, & quod odio haberetur, & dixit. ¶ Item interrogetur cur illi personæ obiecit dicendo: tu non transibis impune, & dixit. ¶ Item interrogetur quid mali sibi fecisset illa persona, ꝙ talia verba in eius damnū protulisset, & dixit. Et nota ꝙ hæc interrogatio est necessaria, vt deueniatur ad fundamentū inimicitiæ, quia in fine delata allegabit inimicitiā, sed vbi non est capitalis, sed modo muliebri concitata, nō impedit. Hoc enim est maleficarū proprium, concitare aduersus se, vel verbis inutilibus aut factis

Biblioteca dell'Archiginnasio

puta petit sibi præstari aliquid, aut infert ei damnum aliquod in orto & similia, ad hoc vt occasionem recipiant, & se manifestant in verbo vel in opere, quam manifestationem habent facere ad instantiam dæmonum, vt sic peccata aggrauentur Iudicum, dum manent impunita. Nota enim quod talia faciunt non in aliorum presentia, vt fidem ponens vellet testes producere non haberet. Nota etiam quod incitantur à dæmonibus, vt à multis maleficis & post incineratis, experti sumus, ita quod contra ipsarũ voluntatem, habent incitare & maleficiare. ¶ Item interrogatus quomodo effectus potuit consequi super minas, vt puer aut iumentum tam cito maleficaretur, & dixit. ¶ Item interrogatus iterum, & quare dixisti ꝙ nunquam deberet habere sanum diem, & ita factum est, & dixit. ¶ Item si omnia negat, interrogetur de aliis maleficiis aliis testibus illatis, puta in iumentis, vel pueris. ¶ Item interrogata cur visa fuerit in cãpis, vel in stabulo, cum iumentis tangendo, prout interdum solent facere, & dixit. ¶ Item interrogata cur tetigit puerum, & ꝙ postea malè habuit, & dixit. ¶ Item interrogata quid egit in campis, tempore tempestatis, & sic de multis aliis. ¶ Item vnde quod cum habeat vnam vaccam aut duas, quod plus abũdat in lacte quàm vicinæ habentes quatuor aut sex. ¶ Item manet in statu adulterij aut concubina, licet non seruiant ad propositum, tamen suspitionem generant amplius quàm super probas & honestas delatas. Et nota ꝙ sæpius super articulos contra eam delatos interroganda est, vtrum maneat in eodem proposito aut non. ¶ Qua confessione peracta & scripta, siue ad partem negatiuam, siue affirmatiuã, siue sub ambiguo, scribatur post ea: Acta sunt hæc in tali loco, &c. vt supra.

¶ Quæstio septima, in qua varia dubia declarãtur super præmissa interrogatoria & responsiones negatiuas, an delata sit incarcerãda, & quãdo pro manifesto deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, & est actus secundus.

QVAE-

QVAERITVR primò, quid agendum, si vt plurimum contingit, persona delata omnia negat. Respondetur Iudex habet circa tria attendere, scilicet super infamiam, super indicia facti, & super dicta testium, si videlicet omnia insimul concurrunt, aut si non omnia insimul, vt plurimum etiam contingit, eo quod maleficæ statim propter fore facta in aliqua villa aut ciuitate infamantur, indicia etiã facti sunt præ oculis, puta in pueris maleficiatis, aut in iumẽtis quæ sæpius inficiuntur, aut lacte priuantur, numerus etiam testium est in scriptis, qui licet sint singulares, puta quia vna deposuit quod puerum sibi maleficauerit, alius vero iumentum, tertius vero super infamiam, & sic de aliis. Tamen in substantia facti concordant, puta in maleficiis, & quod vt malefica sit suspecta & isti testent, licet non sufficiant ad condemnandum absq; infamia, vel etiam cum infamia, vt supra tactum est quæst. 3. tamen cum iudiciis facti posset ex his tribus insimul reputari, non vt suspecta, vehementer aut violenter, de quibus suspitionibus inferius declarabitur, sed reputari vt manifestè deprehensa in hæresi maleficarum, vbi videlicet testes idonei, id est, non ex inimicitia, & sufficientes in numero, puta sex, octo, vel decem iurari concurrerent, & consequenter deberet pœnis in capitulo ad abolendam ſ. presenti de hæret. subiacere, & ca. excõmunicamus 2. & hoc siue crimen sit fassa, siue non. & hæc sic probantur. Non quod dictum est, quod vbi omnia tria præfata concurrunt, tunc pro manifesto deprehensa in hæresi debet reputari, non est intelligendum ꝙ necessario omnia tria incurrere, sed probatur sic per argumentum à fortiori, nam vnumquodq; per se inter illa duo, quæ sunt iudicium facti, & testium productio legitima, potest reddere aliquem, vt pro deprehenso in hæretica prauitate habeatur, quantò magis vbi ambæ probatio-

Biblioteca dell'Archiginnasio

nes pariter concurrunt? nam Iuristæ vbi quærunt quot modis de Iure aliquis habetur pro manifeste deprehenso in hæretica prauitate. Respondetur quod tribus, vt notat Bernardus in glosa ordinaria, in capitulo ad ab abolendã. §. præsenti. & verbo deprehensi, extra de hære. & tactum est supra in quæstione prima, in principio operis, scilicet, facti euidentia, puta quia publice prædicauit hæresim, hic autem ponimus indicium facti propter publicas minas, quas intulit, dicendo: nunquam annos, dies, habilis, vel similc, & effectus fuit subsequutus, sequitur vel legitima probatione per testes, vel tertio ex propria confessione, vnde si vnumquodq; illorum per se facit & reddit aliquẽ tanquam manifeste suspectum, quanto magis insimul iungendo infamiam, & indicia facti, cum testium depositione, licet ibi dicatur euidens factum, & hoc inditium facti, & hoc est quia diabolus non manifeste operatur, sed occulte, damna autem & instrumenta maleficij quæ reperiuntur, dant indicium facti, vnde vbi euidens factum in alia hæresi solum sufficeret, hic adiungimus tria. De secundo vero quod talis deprehẽsus, licet negaret, tamen iuxta illa capitula esset puniendus, sic probatur. Nam deprehensus facti euidentia, vel per testes, aut fatur crimen vel non: Si fatetur & est pœnitens, tradendus est brachio seculari, vltimo supplicio feriendus, iuxta capitulum ad abolendam, vt supra, est carceri perpetuo detrudendus, iuxta capitulum excommunicamus secundo. Si aũt nõ fatetur, sed stat in negatiua, est vt impœnitens, tradendus potestati curiæ secularis animaduersione debita puniendus, vt notat Hostiensis in summo titulo de hæreticis, qualiter deprehendantur. Sic ergo cõcluditur, quod si Iudex isto modo procederet super interrogatoria & testium depositiones, cum vt dictum est in causis fidei summarie simpliciter, & de plano procedi potest, & ipsam delatam carceri deputaret, ad tempus vel ad annos plures, si forte post annum squaloribus carceris depressa, crimina fateretur, nõ iniuste sed

sed iuste procederet. Attamen ne videatur sententiam precipitare, immo secundum omnem æquitatem procedere, quæritur quid consequenter agendum sit.

¶ Quæstio octaua, & præcedenti annexa, an sit incarceranda, & de modo capiendi, & est actus tertius Iudicis.

AN vero super negatiuas responsiones malefica sit carceri ad custodiam mancipanda, vbi præfata tria concurrunt, scilicet fama, indicia facti, & productiones testium, aut sub cautione fideiussorum dimittenda vt denuo citata respondeat. Reſponderi potest ex tribus opinionibus. Primo enim aliquorum sententia est, quod carceribus sit mancipanda, & nullo modo sub cautione dimittenda, & hi innituntur rationi tactæ in præcedenti quæstione, quia videlicet habetur pro manifeste deprehensa, vbi illa tria cõcurrunt. Alij vero quod ante incarcerationem potest cautioni fideiussorum relinqui, ita quod si fugam caperet, quod tunc pro conuicta haberetur, licet post incarcerationẽ super negatiuas responsiones non sit cautioni, vel manulente relinquenda, quãdo videlicet illa tria concurrunt supra notata, eo quod tunc nõ posset sententiari & plecti ad mortem, & hic innititur consuetudini. Tertij sunt qui dicunt quod non sit danda infallibilis regula, sed Iudici sit relinquendum, vt secundũ dicta testium & infamiam personæ, & si inditia facti concurrunt, tanto grauius discernatur per modum patriæ seruando & consuetudinem, concludentes quod si nõ posset habere fideiussores notabiles, & fortasis suspecta de fuga, quod tunc carceri mancipetur, & hæc tertia videtur rationabilior, sic tamen quod debitus seruetur modus qui stat in tribus. Primo vt domus eius quantum possibile est perillustretur, sub & supra in omnibus angulis, fossis, & scriniis, & siquidem famosa malefica existit, tũc absq; dubio, nisi prius sint sub ea occulta varia instrumenta reperiuntur, sicut supra tactum est. Secundo, vt si habet ancillam,

Biblioteca dell'Archiginnasio

cillam, aut consodales, quod & ille vel illa seorsum indu-
duntur, etiam si non sint delatæ, presumitur eas non latere
secreta aliqua illius delatæ. Tertio quod in capiendo si in
domo propria capitur, quod non detur ei spacium intran
di cameram, eo quod tunc solent certa maleficia accipere,
& secum deferre pro taciturnitate procuranda. Ratione
cuius incidit dubium, an modus capiēdi maleficas, qui ab
aliquibus obseruatur vti à famulis, subito à terra eleuatur
& in sporta siue in spatulis, ne terram vltra tangat defere-
tur, sit licitus. Responderi potest ex canonistarum & quo
rundam theologorum sententia, quod licitum sit hoc tri-
plici respectu. Primo, quia vt in quæst. introductoria hu-
ius tertiæ partis patuit plurimorum sententia, immo ta-
lium doctorum quorum dicta reprobare nemo audet, vt
Hostien. Gofire. & quod licitum est vana vanis contun-
dere. Experientia denique, immo & maleficarum confes-
siones demonstrant quod sæpius per talem modum captæ,
taciturnitatis maleficium amiserunt, immo quamplures
incinerandæ petentes vt saltem pede vno terram tangere
permitterentur, dum eis fuisset denegatū, & in fine scisci-
tarum cur tamen terram tangere optassent, responsum q
fi, terigissent, seipsas liberassent, multis aliis fulminibus in
terempris. Alia causa, nam hoc ipsum manifestum existit
vt in secunda parte operis patuit, quod in publica iusticia
omnes vires maleficij frangantur quò ad præterita, sed
quò ad futura nisi de nouo ei à diabolo succurratur in ma
leficio taciturnitatis, omnia crimina fatetur. Dicamus er-
go iuxta apostolum: Quæcunque verbo vel opere agi-
mus, omnia in nomine Domini nostri IESV CHRI-
STI fiant, siquidem innocens fueris, hæc captio non tibi
nocebit. Tertio respectu, quia si secundum doctores licitū
est per vana opera maleficia tollere, quia in hoc concor-
dant omnes, licet discrepant in illo, quod illa vana non de
beant esse illicita, vnde dictum Hostiensis, vbi dicit, quod
licitum sit vana vanis cōtundere, glosatur ab aliis, nota q dicit

dicit vanis, non autem illicitis, à fortiori illicitum est ma
leficia impedire, ad quod impedimēnum hic respectus ha
berur, & non ad aliquid illicitum exercendum. Notet in-
super iudex quod est duplex incarceratio, vnam ad pœnā
vbi criminosi ponuntur, altera ad custodiam tantum, &
hæc in prætatorio fit, & hæ duæ custodiæ notantur in ca.
multorum quærela, vt supra. vnde ad minus ad custodiā
est incarceranda. Si autem leuia essent pro quibus esset ac
cusata, ita quod non esset infamata, ne essent inditia facti
in pueris & iumētis, tunc remittatur ad domum, sed quia
familiaritatem habuit forte cum maleficis, & nouit eorū
secreta, det fidei iussores, quos si habere non potest, iuramē
tis & pœnis astricta, domum non exeat nisi vocata, ancil-
læ autem & domesticæ de quibus supra, ad custodiam &
non ad pœnam detineantur.

¶ Questio nona, quid agendum post captionem, & an deponentiū nomina sint ei manife-
standa, & est actus quartus.

DVO autem post captionem fiunt, sed quid primum inter illa Iudice relinquitur, scilicet, defensionum concessio, & in loco tor-
turę, non tamen propter torturam examinatio. Primum non datur nisi petierit. Se-
cundum non fit nisi prius ancillæ seu con-
sodales si habuit, in domo examinentur. Procedamus ta-
men ordine posito. Si delata dicat se innocentem, & quod
falsę sit delata, & quod libenter velit tales accusatores in-
spicere, & eos audire, tunc signum est quod petit defensio
nes. Sed an Iudex teneatur ei deponentes manifestare, &
ad conspectum eius præsentare. Hic aduertat Iudex quod
nullum illorum tenetur facere, nec nomina manifestare,
nec ad conspectum præsentare, nisi deponentes per se, &
sponte ad hoc se offerunt, vt videlicet eorum aspectibus
presententur, & ea quæ deposuerunt eis in faciem obiice-
re, q autem non tenetur Iudex & hoc propter periculum
deponen-

Biblioteca dell'Archiginnasio

deponentium probatur, nam licet diuersi summi pontifi
ces diuersa senserunt, nullius tamen vnquã sensit ꝙ Iudex
teneretur in tali causa delata, nomina deponentium mani
festare, nec etiam accusatorum, licet hic non procedimus
per modum accusationis, sed potius aliqui senserũt quod
in nullo casu liceret, aliqui vero quod in aliquo. Tandem
autem Bonifacius VIII. statuit, vt patet in ca. statuta. §.
inhibemus. lib. 6. vbi sic dicitur: Inhibemus tamen quod
si accusatoribus vel testibus in causa hæresis interuenien-
tibus, seu deponentibus propter potentiam personarum,
cõtra quas inquiritur, videat episcopus & inquisitor. No-
ta tu pro inquisitore & episcopo Iudicem quemcunq; cõ-
tra maleficas procedentem ex consensu episcopi & inqui-
sitoris, quare idem est vices suas cõmittere possunt, vt in
quæstione introductoria patuit, vnde & talis Iudex qui-
cunque etiam secularis procedit apostolica auctoritate, &
non solum imperatoria sequitur graue periculum immi-
nere, si contingat fieri publicationem eorundem, ipsorum
nomina non publicent, &c. Et sequitur infra, cessante ve-
ro periculo supra dicto, accusatorum vel testium nomina
prout in aliis fit iudiciis publicentur. Attendat etiam cir-
cunspectus Iudex de potentia personarum, quia illa est tri
plex, scilicet, potentia generis, & familiæ, potentia pecu-
niæ, & potẽtia maliciæ, quæ magis timenda est quàm alia
duæ, quod ex illa testibus grauia pericula possent immi-
nere, si eis contra quos deposuerunt eorum nomina publi
carentur, & ratio est, maius enim est periculum nomina
testium publicare alicui delato pauperi habenti mali com
plices, rebelles & homicidas, qui nihil habent nisi personã
perdere, quàm generoso vel diuiti, abundanti in tempora
libus, quod autem sit graue periculum, & quale, declarat
Ioan. super prędicto verbo periculũ, dicens ita periculum,
quia timetur mors vel detruncatio ipsorũ, vel filiorũ, vel
parẽtum suorũ, vel deuastatio substantiæ, vel his similia.
Aduertat insuper Iudex ꝙ cum apostolica auctoritate ex
beneplacito ordinarij in his procedit, ꝙ ad illud secretũ. ſ.
de non reuelando testificantium noia, tam ipse quàm oẽs
alij assertores qui depositioni testiũ interfuerunt, aut in fu
turum circa sententiã ferendã interesse poterunt, tenentur
sub pœna excõmunicationis quã contra eos si oppositũ fe-
cerint, episcop⁹ fulminare poterit, & ita nec reuelẽt à prin
cipio processus, ad minus implicite fulminabit. Vnde in
alle. ca. statuta. §. & vt eorundem ita dicitur: Et vt eorun-
dem accusatorũ & testiũ periculis efficacius occurratur,
& cautius inquisitionis negocio procedatur, præsentis cõ
stitutionis autoritate permittimus ꝙ episcopus & inqui
sitores, tu intellige sicut supra possint indicere illis quib⁹
vt præmissum est, processum hmõi applicabunt, & in eos
arcana cõsilij seu processus sibi sub secreto ab eisdẽ episco
po & inquisitoribus patefacta præter ipsorũ licentiã aliis
patefacerent excõmunicationis sententiam, quã ex secreti
violatione ipso facto incurrãt, si eis videbitur promulga-
re. Notandũ vlterius ꝙ sicut pœna annexa est, vbi noia te-
stiũ indebitè publicarẽtur, ita pœna est annexa vbi indebi
tè occultarentur. ſ. illis quibus merito sunt manifestanda,
scilicet peritis, & assessoribus, de quorũ consilio est ad sen
tentiã procedendũ, vel vbi nõ publicarent vbi sine pericu-
lo testiũ publicari possent, vt in di. ca. statu. circa fidem se-
quitur. Cęterum in omnibus præcipimus tam episcopos q̃
inquisitores purã & prouidã intentionem habere, ne accu
satorũ vel testiũ noia supprimẽdo, vbi est securitas pericu
lum esse dicãt, nec in corũ discrimine securitatẽ asserãt vbi
tale periculũ immineret, super hoc cõscientias eorũ onerã
tes, vbi Archi. ita dicitur: O tu quicunq; Iudex in tali casu
bene aduerte verba ista, nã nõ dicit leue periculũ si graue,
noli igitur reũ priuare iuris ordine, sine magna causa, qm
hoc fieri nõ potest sine offensione Dei. Et notandũ lectori,
ꝙ quia oia præcedẽtia & etiã sequẽtia vsq; quo pueniatur
ad modos sentẽtiandi absq; pœna sanguinis in quibus ec-
clesiasticus Iudex iudicare habet, fieri possunt cũ consensu
diocæsa-

Biblioteca dell'Archiginnasio

diocœsanorum per secularem Iudicem, ideo nõ impediat lectorem si in ca. allegatur Iudex ecclesiasticus & non secularis, qui modos sententiandi super sanguinem capiet ex modis sentẽtiandi & pœnitentionandi ordinariorum.

¶ Quæstio decima, qualiter sunt defensiones concedendæ cum deputatione aduocati, & est actus quintus.

Si igitur defensiones petit, quomodo concedi possunt, vbi nomina testium omnino occultantur? Dicẽdum quod defensio stat in tribus. Primo vt ei aduocatus deputetur. Secundo, illi aduocato nomina testiũ non publicentur, nec ad secretum etiam tenendum sub præstito iuramento, sed informetur de singulis contentis in processu. Tertio delati causa quantum potest in meliorem partem interpretetur, scilicet, ne tamen scandalo fidei, & damno iusticiæ vt patebit, & procurator pari forma cui processus totius copia suppressis tamẽ testium & deponentium nominibus, & idem aduocatus esset procuratorio nomine procedere poterit. Quò ad primum, notatur quod aduocatus non deputatur ad beneplacitum delati, puta quia vellet habere vnum ad suũ placitum, de illo omnino caueat Iudex non concedere hominem litigiosum, maliuolum, qui faciliter pecuniis possit corrumpi, (prout sæpe tales inueniuntur.) sed concedat sibi virum probum, & de legalitate non suspectum. Et notare debet Iudex quatuor in aduocato, quasi obseruata fuerint ab aduocato, permittat eum aduocare, alias habet eum refutare, nã aduocatus primo debet examinare qualitatem causæ, & si viderit eam iustam, tunc si voluerit assumat eam, si vero iniustam, renuat, vt diligenter cauere debet ne causam assumat iniustam & desperatam. Verùm quod si ignoranter ab inimico acceptauit causam, & cum hoc pecuniam, in processu tamen cognouit causam desperatam, tunc sic clientulo suo, id est delato, pro quo causam assumpsit non consuluit, vt cedere salariũ receptũ tenetur restituere

restituere secundum Goffre. quod probare videtur per. C. de iudi. rem non nouam. Licet Hostiensis dicat oppositũ, scilicet, de salario restituendo, nisi indiuntiose fecisset. Vnde si neque aduocatus clientulum suũ scienter inducat ad defendendum causam iniquam, ad damna & ad expensas tenetur. C. de admi. tu. non tamen est ignotum, secundum quod obseruare debet, vt seruet in aduocando tria. Primo modestiam, vt non procaciter nec conuincando, nec vociferando proponat. C. e. quoniam. Secundo veritatem, scilicet vt non ementiatur, falsas rationes vel probationes inducendo, nec falsos testes aut iura si peritus esset, nec delationes petat, præsertim in hac causa vbi summarie simpliciter & de plano, vt supra in q. 6. tactum est, & tangitur 3. q. 7. hæc tria. Et tertium quod obseruatur est ex parte salarij, quod moderatur secundum consuetudinem regionis de qua materia tractatur in q. 7. §. arcentur. & §. tria. Sed ad nostrum propositum redeundo, Iudex ita præcriptas conditiones aduocato proponat, & in fine adiungat ne fautoriam hæresis incurrat, quia tunc excommunicatus esset, iuxta ca. extra. excommunicamus. 1. §. credentes. Nec valet si dicat Iudici quod non defendit errorem, sed personam, quia non debet defendere quouis modo, vt nõ procedatur summarie simpliciter & de plano, quod faceret si petere vellet omnino dilationes, vel immiscere appellationes, quæ omnia refutantur, vt ibi in q. vltima recitantur, quia licet errorem non defendat, cum sic damnabilior ipsis maleficis esset, & potius hæresiarca quàm hæreticus maleficus, vt patet 24. quæst. 3. qui illorum. Tum quia indebite defendit iam suspectum de heresi, tanquam fautorem se facit, & non solum leuiter sed vehementer, secundum defensionem quam fecit, & debet abiurare publice coram episcopo, iuxta ca. accusatus. frequenter allegatum. Hæc ad longum posita sunt, nec patuipendat ista Iudex, quia ex aduocato seu procuratore, vbi false procedere nititur, plurima pericula euenire solent, vnde Iudex

Biblioteca dell'Archiginnasio

debet omnino eum refutare, & procedere secundum acta & probata vbi irreprehensibilis aduocatus fuerit. Verumtamen si Iudex habuerit aduocatū irreprehensibilem pro delato virum zelosum, & iustitiæ amatorem, nomina testium ei indicare poterit, ad secretum tamen tenendū sub præstito iuramento.

¶ Quæstio vndecima, quid faciet aduocatus cum sibi nomina testium non publicantur. Actus sextus.

QVOD si quæritur: Quid ergo aduocatus etiā procuratorio nomine pro delato faciet, vbi nec sibi nec clientulo suo nomina testiū publicantur, quam tamen publicationem delatus summe affectaret? Respondeo. Informationem capiat a Iudice de singulis in processu contentis, & si quidem copiam habere velit, suppressis tamen nominibus testium tradatur sibi, & sic informatus accedat delatum, & singula sibi proponat, & si materia postulat, vtpote quia multum onerosa delato, tum ad patientiā quantum potest horterur. Et delatus vbi iterum atq; iterū instat vt sibi testes publicentur, respondere potest ex factis quæ contra te delata sunt, coniecturare testes poteris, nam tali maleficiatus est puer, aut iumentum: aut tali mulieri, seu viro dixisti, eo quod talem rem quam petebas tibi cōprestare nolebant, tu senties quod melius fuisset vt mihi rem accommodasses, post quæ verba talis infirmatus subito, facta tua vt testimonia clamant, quæ plus ponderantur quam testimonia verborum, vel etiam tu scis te infamatam, & a longo tempore suspectam de multis maleficiis & damnis hominibus illatis, & sic replicando finaliter ad hoc deuenier, ꝙ ipsa aut inimicitias allegabit, asserens sibi ex inimicitia obiecta, aut dicet: Fateor me dixisse hæc verba, sed non animo nocendi. Quare aduocatus cū Iudici & assessoribus, de primo, videlicet de inimicitia habet proponere, & Iudex inquirere. Et siquidem illa capitalis inueniretur, vtpote quia inter maritos, vel consanguineos

guineos fuisset mors intentata, vel secuta, vel alicuius criminis inculpatio, vt quis foret plectendus per publicā iusticiam, vel fuerunt vulnera grauia ex controuersiis & brigis illata, tunc prouidus Iudex cum suis assessoribus discutiet, an ex parte delatæ inimicitia aggrauatur, vel ex parte deponētis, puta quia maritus aut amici delatæ alios ex parte deponentis iniuste oppresserunt, tunc quidem si non assunt indicia facti in pueris seu iumentis, siue hominibus maleficiatis, nec etiam assunt alij testes, aut etiam ꝙ publica infamia non laborat, tunc præsumitur ꝙ ratione vindictæ contra eam deposuerit, & est delata omnino absoluenda, & libere dimittenda sub debita cautione de nō vindicando, &c. vt moris Iudicum est. Sed quæritur, Katharina habet puerum maleficiatum, seu ipsa per se est maleficiata, seu in iumētis percepit plurima damna, & suspicatur super illam cuius maritus aut cōsanguinei per prius iniuste suum maritum, aut cōsanguineum oppresserunt in publico iudicio, vnde cum hīc duplex sit inimicitia ex parte deponentis, quia inimicatur ratione maleficij illati, & ratione infamiæ iniustæ, obiectæ suo marito subito, aut consanguineo, est ne eius depositio repellenda aut non? & quidem ex vna parte videtur quod sic, quia inimicitia ibi est, ex altera quod non, quia profert indicia facti. Respondet, quod in casu quo non adsunt alij deponentes, nec etiā publica laborat infamia contra delatam, tunc non statur eius depositioni tantum, sed repellitur, & delata tamen redditur suspecta, si & inquantum morbus est maleficiosus, & non ex naturali defectu, & qualiter hoc cognoscetur inferius patebit, quod canonice est purganda. Sed si iterum quæritur, an alij deponentes etiam habent super indicia facti primum deponere quæ ipsis aut aliis contigerūt, aut solum super infamiam? Respondetur quod si super alio indicia facti deponunt, bene quidem: si autem tantū super infamiam, & ira in re existit, tunc Iudex licet reputerit deponentem propter inimicitiā, tamen indiciū facti

Biblioteca dell'Archiginnasio

quod protulit, & ostendit Iudex ex aliis testibus, quæ fu
per infamiam deposuerunt capiet pro interſigno ſuper ſu
ſpitionem vehementem, ex qua ipſa delata detenta iudi
cari poterit a Iudice ſuper triplicem pœnam, ſcilicet, canoni
cæ purgationis propter infamiam, iuxta ca. inter ſolli
citudines extra. de pur. ca. Item ſub abiuratione propter
ſuſpitionem, iuxta ca. accuſatus in prin. & ſecundum va
rias ſuſpitiones ad varias abiurationes, vt patebit in quar
to modo ſententiandi. Et propter indicia facti ſi crimen
fatetur & pœnitet, non relinquitur brachio ſeculari ad pu
nitionem ſanguinis, ſed per eccleſiaſticum Iudicem ad per
petuos carceres iudicatur, per ſecularem tamen Iudicem
non obſtante quod ad perpetuos carceres ſit per eccleſia
ſticũ Iudicem iudicatus, poteſt tamen ipſum propter dam
na temporalia tradere igni. iuxta c. ad abolendam §. præ
ſenti. & iuxta ca. excõmunicamus. 7. de hære. quæ omnia
patebunt inferius circa ſextum modum ſententiandi. Epi
logando. Attendat Iudex primo quod nõ ſit facilis ad cre
dendum aduocato, vbi pro delato allegat inimicitiam ca
pitalem eo quod rariſſime in tali crimine quis deponit ſi
ne inimicitia, cum maleficæ ſemper exoſæ omnibus ha
beantur. Secundo attendat quod cum quatuor modis ma
lefica poteſt conuinci, ſcilicet, per teſtes, per euidentiam
facti, per indicia facti, & per confeſsionem propriam, &
hoc vel ſuper infamiam tantum, quod tantum fieret hoc
per teſtes, vel ſuper ſuſpitionem, tunc pro euidentia facti,
aut inditia facti fieret, ex quibus ſuſpitio poteſt iudicari
leuis, vel vehemens, vel violenta, & hæc omnia abſq; con
feſsione propria, quæ ſibi concurreret, tunc vt dictum eſt
procederetur. Tertio applicet præmiſſa ad ſuum propoſi
tum ſuper perſonam detentam, ad obuiandum aduocato,
ſed videlicet ſit tantummodo ſuper infamiã delatam, aut
quod ibi cõcurrant aliqua inditia, vnde redditur ſuſpecta
vehementer vel leuiter, & tunc aduocato ſuper inimici
tiam allegatam reſpondere poterit. Et hæc quantum ad
illam

illam partem vbi aduocatus pro delato in inimicitiam de
ponentium allegauit. Sed vbi allegat ſecundum videlicet
quod illa verba quæ protulit contra deponentem, tu ſen
ties in breui quæ tibi euenient, aut: tu non habebis plures
dies ſanos aut: veniet in breui quod tu velles mihi talem
rem accommodaſſe, aut vendidiſſe, & ſimilia. Tunc aduo
catus adiungat: licet malum aliquod fuerit ſubſecutum
deponenti, in rebus vel corporibus, nõ tamen propter hoc
ſequitur quod illa delata huius mali ſit cauſa tanquã ma
lefica, eo quod infirmitates variis modis accidere poſſunt.
Item allegat quod commune eſt mulierum, verbis huiuſ
modi mutuo contendere, &c. Super iſtas allegationes Iu
dex habet obuiare per hunc modum, ſiquidem infirmitas
ex defectu naturę accidit, tunc excuſatio locum habere po
terit. Sed quia ex ſignis & experimentis oppoſitum con
ſtat, vtpote quia nullo remedio naturali curari poterit.
Item quia iudicio medicorum iudicatur vt morbus male
ficialis, vulgariter, nachtſchaden. Item iudicio forteſsis in
cantatricarum aliarum, quæ aſſerunt, ſeu aſſeruerunt, mor
bum eſſe maleficialẽ. Item quia ſubito ſuperueniet abſq;
aliqua præuia debilitatione, cum tamen naturales infirmi
tates ſucceſsiue ſolent debilitare. Item quia forteſsis cura
ta fuit, ideo quia repperit certa inſtrumenta ſub lecto, aut
indumentis, ſeu aliis locis, & illis amotis, ſubito ſanitati
reſtituta fuit, prout ſæpiſsime contigit, vt ſupra in ſecun
da parte operis patuit, vbi de remediis tractatur. Et per
hæc ſeu ſimilia Iudex facilime poteſt obuiare, quod talis
infirmitas potius ex maleficio quàm naturali defectu con
tingit, & per minas obiectas ſuſpicatur de tali maleficio.
Sicut a ſimili ſi quis diceret: volo tibi conburere
horreum, & effectus ſubſequitur, vtiq; vio en-
tam cauſat ſuſpitionem, & ille qui minas
protulit, horreum ſuccenderit, licet
forteſsis alius, & non
ipſe conbuſſerit.

Biblioteca dell'Archiginnasio

¶ Sequitur ad idem quæstio duodecima, magis declarans qualiter inimicitia capitalis inuestiganda.

Actus septimus.

ATTENTO quod à testimonio ferendo tantummodo inimici capitales repelluntur, vt supra quinta quæstione tactū fuit. Inimicitiam autem talem declarare ex iis quæ in capitulo præcedenti tacta sunt, iudici fortasis nimis obscurum & difficile videatur, attento quod delatus vel eius procurator nollet faciliter eius acquiescere decisioni super materiam tactā, quæ dicatur inimicitia capitalis, & quæ non. Ideo exprimendi sunt alij modi, quibus in noticiam talis inimicitiæ Iudex deueniret, vt insontem sic minime damnaret, quod tamen reum per debitam iusticiam puniret. Et hi modi licet sint cautelosi, seu etiam dolosi, tamen Iudex illos practicare potest in bonum fidei & reipublicæ, cum & apostolus dicat: Cum essem astutus dolo eos cepi, specialiter etiam hi modi practicantur super delatos, non diffamatos publice, seu etiam nō notatos per aliquod indicium facti, licet etiam Iudex super quoscunq; delatos, vbi inimicitias contra deponentes allegarent, & nomina testium omnino scire vellent. Primus modus est, nam datur delatio, seu aduocato, copia processus, ad partem suā, scilicet, deorsum, & nomina deponēntium seu deferentium, ad partem aliā, non tamen ea ordine quo deponunt, sed isto modo vt nomen testis qui est primus in copia, sit sextus vel septimus cedula, & qui secundus, sit penultimus, vel vltimus, & sic delatus, quis hoc deponat, vel illud, & quis sit primus vel secundus in sua copia, quo stante, aut dabit omnes inimicos aut non. Si omnes, eo citius deprehenderetur delatus de mendacio, vbi causa inimicitiæ per Iudicem scrutabitur, si quosdam vero, tunc facilius causa inimicitiæ inuestigabitur. Secundus modus esset à simili, vbi daretur aduocato processus copia ad partem vnam, & deponentium nomina

mina ad partem aliam, & adiunctis aliis extraneis quæ alibi à malefícis fuerunt perpetrata, & non à deponentibus seu testibus inscriptis depositis, sic delatus non poterit assertiue dicere illum vel istum inimicum capitalem, quia nescit quæ sint ab iiis contra eum deposita. Tertius modus qui & supra tactus capitulo quinto, nam quando delatus examinatur in fine secundi examinis, antequam petit defensiones, & antequam aduocatus sibi deputatur, interrogetur, an reputet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito, falsò imponerent sibi labem hæresis maleficarum. Et tunc forte impræmeditatus ac improuisus, & non visis deponentiū attestationibus, respondet, quod non reputet se habere tales inimicos, vel si dicit puto me habere, tunc nominat, & illi inscribantur, & causa etiam inimicitiæ, vt postmodum Iudex valeat eo certius inuestigare, postquā copia processus & nomina eorsum fuerint tradita modis quibus supra. Est & quartus modus vt iterum in fine secundi examinis aut confessionis, de qua in sexta quæstione circa secunda interrogatoria antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus qui grauius deposuerunt contra eum, per hunc modum. Cognoscis tu talem, vnum nominando de testibus, qui grauiora deposuit, & tūc dicet quod sic, vel quod non. Si dicit quod non, tunc non poterit ex post dando sibi defensiones & aduocatum, ponere illum capitalem inimicum, cum dixerit medio iuramento prius oppositum, scilicet, non nosce illum. Si autem dicit quod sic, tunc interrogetur, si scit, vel audiuit quod ipsa. vel ipse, egerint aliquid contra fidem Christianam, sicut maleficæ facere solent. Si dicit quod sic, talia enim & talia fecit. Interrogetur quoque si est eius amicus, vel inimicus, statim respondebit quod amicus, & hoc ideo vt eius testimonio sterur, & ex tunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitalem per suū aduocatum, cum medio iuramento quod per antea dixit eum amicum. Si autem

Biblioteca dell'Archiginnasio

respondeat quod nihil scit de eo, tunc interrogatur an sit eius amicus vel inimicus, & ipse statim respondebit quod amicus, quia allegare inimicum de quo nihil mali nouit, non facit, dicet ergo sum tuus amicus, attamen si scirem aliqua, non obmitterem quin illa reuelarem. In tali ergo causa non poterit eum ponere ex post inimicum, vel ad minus allegabit causas inimicitiæ capitalis à principio, & tunc aduocato adhibebitur fides. Quintus mod⁹ est, nam datur delato seu aduocato copia processus, suppressis nominibus deponentium, & vbi aduocatus informabit eũ de singulis, coniecturabitur quis vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequenter venit in cognitionem, & tunc si dicet talis est inimicus capitalis, & volo probare per testes, tunc Iudex habet considerare concorditer iuxta processum nominauit, & tunc quia dixit velle probare per testes, illos examinabit, & causas inimicitiæ examinabit, secrete conuocato ad hoc bono consilio peritorum vel antiquorum, in quibus latet prudentia, & si ita inuenerit causas inimicitiæ capitalis sufficientes, tunc repellat primo testes, & illi dimittentur si non adsunt alia grauamina aliorum testium. Et hic modus quintus & cõmunis obseruatur, & de facto maleficæ cito ex copia processus eliciunt, qui vel quæ aduersus eam deposuerunt, & quia rarissimè in tali causa inuenitur inimicitia capitalis, quia nisi ea quę ex earum malis operibus oritur. Ideo Iudex de facili se habet per præfatos modos resoluere, attento etiam quod sępe deponentes affectant se personaliter maleficis præsentare, & in faciem obijcere ea quæ per maleficia eis sunt illata. Est & alius & vltimus, ad quem finaliter Iudex recurrere potest, vbi prædicti modi fortasis iudicarentur ab aliquibus dolosi, & per astutiam practicati, præsertim quatuor primi, ideo omnino ad satisfaciendum & quietandum scrupulosas mentes, & ne Iudici quicquam obiciatur, aduertat quod postquam per præcedentes modos expertus est non esse aliundè inter delatum & deponentẽ, capitalem

capitalem inimicitiam, valt tamen hoc idem consilio aliorum assessorum concludere in finem, ne sibi quicquam obiciatur, faciat hoc: det delato seu eius aduocato copiã processus, deponentium tamen & deferentium nominibus suppressis, & quia defendendo dicit se habere inimicos capitales, & fortasis causas inimicitiarum varias allegat, siue in re ita sint, siue non, congregat tamen tamen Iudex consilium peritorum cuiuscunq; facultatis, si commodè haberi potest, vel ad minus ex prouidis & honestis personis quibuscunque, quia ad hoc tenetur iuxta ca. statuta. frequenter allegatum, & illis totum processum integraliter & perfecte, per notarium seu scriptorem legi faciat, & cum testium seu deponentium nomina publice exponãt, ita tamen quod ad retendum secretum sub præstito iuramento oẽs astringat, & de illo an hoc facere velint, prius habet inquirere, quia aliàs omnino non sunt eis nomina illa exponenda. Ex post dicat qualiter per talem & talem modum inquirendo de inimicitia, nullã potuerit perpendere. Attamen subinferat, si videbitur fiat è duobus vnũ, aut per consilium discernatur, qui sint ex deponentibus repellendi tanquam inimici capitales, & quomodo eligantur tres, quatuor, aut quinque, qui amplius nouerint, in villa aut oppido, amicitiam vel inimicitiam delati, & testium, & qui non sunt præsentes in consilio, & publicentur illis tantummodo nomina delati & testium, non autem articuli processus, & stabitur iudicio eorundem, ex primo non poterunt bene testes repellere, attento quod Iudex suos modos inquirendi practicauit, ex secundo vero totaliter se immunem facit, & omnem à se finistram suspitionem excutiet, tenetur etiam hunc vltimum modum seruare, vbi delatus in alieno loco & patria esset captus, & hæc sufficiant ad discernendum super inimicitiam.

¶ Quæstio decimaquarta, super ea quæ ante interrogatoria, in loco carceris & torturæ proponẽda, habet Iudex aduertere, & est actus nonus.

Biblioteca dell'Archiginnasio

QVID denique Iudici agendum sit clarè patet. Si enim vt communis exigit iusticia, ad pœnam sanguinis non iudicatur nisi propria confessione conuincatur, quanuis ex aliis duobus habetur pro manifeste deprehensa hæretica prauitate, scilicet, ex euidētia seu indicia facti, & ex testium productione legitima, vt supra quęstione septima tactum fuit, & de tali etiam delata amplius agitur, tunc vtique quæstionib. & tormentis, pro criminum fassione exponetur. Et vt quæstio clara sit ponatur casus qui & pure cōtigit, & ad multorum noticiam peruenit. Quidam honestus dum quandam mulierem pertranseundo, non ei ad nutum in venditione cuiusdam rei venalis complacere voluisset, illa indignata post tergum clamauit: In breui optasses, & annuisses, & est vsitatus sic modus loquendi maleficarū, vel à simili sensu quando maleficium per auisamenta volunt inferre, tunc ille indignatus & non immerito super eum vultum, post tergum vertit, vt eam quo animo verba protulisset, inspiceret, & ecce subito maleficio percussus, os suum in obliquum horribili deformitate vsque ad aures extenditur, sed retrahere potuit, sed multo tempore in illa deformitate perstitit. Hic euidens factū Iudici proponitur, casum ponimus, & an pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, quæritur. Respondere oportet ex verbis Bernardi, in glo. ordinaria, & in ca. ad abolendam, vt supra quæstione notata tangitur, quod sic eo quod tribus modis vt ibi tangitur, quis vt taliter deprehensus iudicatur, & illa etiam tria non copulatiue, id est, ꝙ omnia tria habent insimul concurrere, sed vnumquodque per se, scilicet, euidentia facti, testiū legitima productio, & propria confessio, reddit maleficam vt manifeste deprehensam reputari. Iudicium autem facti differt ab euidentia, quia cum minus sit q̄ euidentia, tñ capiatur etiā ex verbis & operibus maleficorū, vt in illa quæst. septima tangitur, & iudicatur ex maleficiis nō ita subito, sed processu temporis illatis, per minas tñ etiam præcedētes, sicque concludamus ꝙ de similibus maleficis delatis, & quæ sub defensionibus, vt pręmissum est defecerūt, etiā vel nō defecerūt, eo ꝙ nō fuerunt cōcessæ, non cōcessæ aūt, quia nō fuerunt petitæ, iā nostra quęstio versatur quid Iudici agendū & qualiter ad quęstiones sit procedendū, pro dicenda veritate in punitionē sanguinis. Vbi plura sunt Iudici propter ingentes labores contra maleficiū taciturnitatis aduertenda, quæ etiam successiue per capitula deducentur. Et primum est, ꝙ ad maleficam quęstionandam non sit pronus, habeat tamen ad certa signa quæ sequētur aduertentiam. Quare autem non debet esse facilis, causa est, quia nisi diuina coactio per sanctum angelum, vt maleficiū diaboli abscedat, concurrat ita insensibilis in illis doloribus efficitur, vt membratim citius discerperetur, quàm aliquid veritatis fateri valeat. Nec propterea obmittendum, tum quia non æqualiter omnes sunt huiusmodi maleficiis irretitæ, tum etiā quia diabolus sponte interdū non coactus sancto angelo maleficam fateri crimina permittit. Pro cuius intellectu ea quæ supra in secunda parte operis de modo præstandi homagium diabolo, tacta sunt, aduertenda. Sunt namque quæ sub certis annis prius diabolo militant, vt sex, octo, aut decem annis, antequam sibi homagium præstant, scilicet, in corpore & anima se eis deuouendo, vbi tamen aliæ à principio sibi profitendo, fidei abnegationem, etiam subito homagium præstant. Cum aūt diabolus hoc spacium temporis postulatum acceptat, vtique ea de causa, vt illo intermedio maleficam experiatur, an ore tantum, & non corde fidem abnegando, simili modo etiā homagium sibi pręstaret. Nam cum diabolus intima cordis non nisi per exteriora, & coniecturaliter cognoscere habet, vt in prima parte operis sub difficultate, an dæmones ad odium vel amorem, mentes hominum immutare

Biblioteca dell'Archiginnasio

tare possunt, plures etiam reperiantur quæ necessitatem qua aut egestate inductæ per alias maleficas, & sub specie sessionis & euasionis a fide, in toto vel in parte apostatant tales, vtique etiam non coactus a sancto angelo relinquit, vnde & faciliter sua crimina fatentur, cum tamen alia quæ sicut ore, immo & corde sibi adhæserunt, pro viribus ab eo defendantur, & indurantur ad taciturnitatis maleficium. Et per hæc patet solutio ad quæstionem, vnde prouenit quod certæ maleficæ de facili fatentur, aliæ vero minime, quia vbi diuinitus diabolus non repellitur, adhuc tamen sponte illas relinqui, vt per temporalem confusionem & horribilem mortem, ad desperationem inducat, quos corde allicere nunquam poterat. Patent hæc etiã ex sacramentalibus earum confessionibus, in quibus asserunt se nunquam voluntarie adhæsisse, & plura maleficia coactæ a dæmonibus intulisse. Est & alia differentia quod cernuntur aliquæ post fatsionem criminum, sibiipsis mortem intentare, vt laqueo vel suspendio vitam sibiipsis auferant, quod vtique inimicus ille operatur, ne per sacramentalem confessionem veniam a Deo consequantur, & hoc præcipue illis quæ non voluntarie sibi adhæserunt, licet & aliis quæ sibi voluntarie adhæserunt post criminũ fassionem intentat, sed tunc cernitur quod diabolus coactã maleficam habuit relinquere. Concludamus quod tantus vel etiam maior præsumitur labor, ad quęstionãdum prodicenda veritate maleficam, quantus ad exorcizandum a dæmone possessum. Ideo Iudex nec voluntarius, nec facilis, ad hæc esse debet, nisi vt dictum est, in punitionem sanguinis. Sed & in causa faciat diligentiam, prout sequitur primo ferendo sententiam.

¶ QVAESTIO decimaquinta, de modo sententiandi delatam ad quęstiones, & quomodo prima die sit quęstionanda, & an possit consetuationem vitæ compromittere.

Actus decimus.

QVID

QVID denique secundo loco Iudex habet aduertere, stat post act⁹ in eo quod referet sententiam suam per modum qui sequitur. ¶ Nos Iudex & assessores attendentes meritis, seu considerantes merita processus facti per nos, contra te talem, talis loci, talis diocœsis, & diligenter omnibus examinatis, inuenimus quod tu es varius in tuis confessionibus, vtpote quia dicis tales minas protulisse, non autem eo nocendi animo, & tamen nihilominus sunt indicia varia, quæ sunt sufficientia te ad exponendum quæstionibus & tormentis. Quapropter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicũ non offendas fateloquendo, declaramus, indicamus, & sententiamus, die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus, & tormentis. Lata fuit hæc sententia, &c. Secundo, stat actus in eo quod & præmissum est, adhuc non sic voluntarius ad quæstionandum, sed carceribus ad pœnam mancipatus, & non iam ad custodiam tantum vt prius, & adhibitis eius amicis, vt pœnas subterfugiat, & quod forassis morti non tradetur, licet alias punietur, vbi veritas fatetur, illis proponat, & ꝙ ad hoc ipsum delatum inducere velint, hortatur. Nam meditatio frequens & carceris cala mitas, ac replicata informatio proborum virorum dispo nunt ad veritatem erudiendam, & a nobis expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in signum resistentiæ in terram spuerent, quasi in faciem diaboli, dicebant: exeas maledicte diabole, faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur. Si vero conuenienter delato expectato, & tempore congruenter prorogato, & multipliciter informato. Credat Iudex bona fide ipsum delatum negare veritatem, quæstionent eum moderate, vtpote sine sanguinis effusione, scientes quod quæstiones sunt fallaces, & sæpius vt tactũ est inefficaces. Est autem modus incipiendi

talis,

Biblioteca dell'Archiginnasio

valis, vt dum ministri se disponunt ad quæstionandũ, possit expolient eum, vel si est mulier, prius antequam ad carceres pœnosos ducetur, ab aliis mulieribus honestis & bonæ famæ expolietur, ea de causa vt si maleficium aliquod insutum esset vestimentis, prout sæpe ex informatione dæmonum practicant, ex membris pueri non baptizati, in finem vt pueri visione beatifica priuentur. Et dum instrumenta disponuntur, Iudex per se & alios bonos viros fidei zelatores, inducant quæstionandum, ad fatendum veritatem libere, & si fateri noluerit, mãdet ministris quod ad cordas ligetur, vel ad alia instrumenta applicetur, & ibi statim obtemperent non læti, sed quasi turbati. Post iterum soluatur ad petitionem aliquorum, & ad partem trahatur, & iterum inducatur, & inducendo informetur, quod non traderetur morti. Vbi quæritur: An hic Iudex super delatum infamatum, & per testes, & indicia facti, legitime conuictum, cum nihil desit nisi in ore proprio, crimen fateatur posit licite, & conseruationem vitę committere, cum tamen si crimen fatetur, vltimo supplicio punietur. Respondetur à variis varia sentiuntur, nam quidam ita sentiunt, quod si delata est plurimum infamata, & super indicia facti violenter suspecta, & quod ipsa sit magnum nocumentum sit, tanquam aliarum malefi-carum magistra, etiam tunc securari posset de vita sub his circunstantiis, vt perpetuis carceribus, in pane & aqua adiudicaretur, dummodo alias maleficas sub certis & verisimis signis manifestaret, nec tamen illa præsentia certis vt ponitur ei manifestanda esset, sed duntaxat securitas vitæ promittenda, & aliqualis pœnitentia puniendo, per exilium, vel alio modo puniendo. Et sine dubio pro maleficis famosis, & præsertim quæ maleficis medicaminibus insistunt, & maleficiatos superstitiosis actibus curant, talster seruandæ essent, vt aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent, nec tamen eorum proditio ni staretur, eo quod diabolus mendax, nisi pariter & alia

indicia facti cum testibus occurrerent. Aliis videtur ad idem in casu quo sic carceribus deputata esset ad tempus promissio seruanda, & post spacium temporis incinerenda. Tertij sunt, qui dicunt Iudicem secure posse in conseruationem vitæ compromittere, ita tamen quod ex post à sententia ferenda se exoneraret, & in suum locum alium substitueret. Inter quos modos primus licet videretur vtilis propter maleficiatorum curationem, tamen quia non est licitum maleficia seu illicita opera tollere, licet vt in quæstione prima, & introductoria huius tertiæ partis patuit plurimum opinio sit, quod licitum sit maleficia per opera vana & superstitiosa tollere. Sed quia in his magis docet Iudices experientia atque vsus, & negociorum varietas, quam ars alicuius, seu doctrina. Ideo relinquitur hoc Iudicibus. Certum est autem vt experientia pluries docuit, multi faterentur veritatem, nisi quod metu mortis retrahuntur. Quod si nec minis nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, tunc ministri sententiã latam exequãtur, & quæstionetur cõsuetis modis, & nõ nimis nec exquisitis, leuius vel fortius, sed quod crimẽ exigit delinquẽtis, & dũ quęstionatur de certis articulis sup quibus quęstionatur, & hoc sępe & frequẽter à leuioribus incipiendo, quia citius concedet leuia q̃ grauiora. Et dũ hæc fiũt, notarius rotũ scribat in processu, & quõ quęstionatur & de quib⁹ interrogatur, & quõ respõdetur. Et nota q̃ si fatetur per tormẽta, ducatur postea ad aliũ locũ, vt denuo recognoscat, & q̃ non tantummõ vi tormentorum cognouerit. Quarto stat actus in isto q̃ si quęstionatus decenter noluerit fateri veritatem, ponantur alia tormentorum genera corã eo, dicẽdo q̃ oporteat eum sustinere, ni fatetur veritatẽ. Quòd si nec poterit ad terrorem vel etiẽ ad veritatem induci, tunc pro secũda aut tertia die quęstionandũ ad continuandũ tormenta, nõ ad iterandũ, quia iterari nõ debẽt, nisi noua superuenissent indicia, feretur corã eo sententia in modũ qui sequitur. Et nos prędicti Iudex, vt supra.

Assigna-

Biblioteca dell'Archiginnasio

Assignamus tibi tali, diem talem, ad quæstiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas audiatur, & totum ponatur in processu a notario. Et infra illud tempus assignatum Iudex per se, aut per alios probos viros, inducet eam ad fatendum veritatem, modo præmisso, cum securitate vitæ, si ita videbitur expedire. Aduertat etiam Iudex vt infra illud tempus continue apud eam sint custodes, vt videlicet sola non relinquatur, quia à dæmone frequentabitur, vt sibi ipsi mortem inferat, si & quantum diabolus deserere ipsam intendit, aut ad deserendum ipsam diuinitus arceatur, hoc ipsum enim diabolus melius nosce re potest quam aliquis scriptis referare.

¶ Quæstio decimaquinta, super tormenta continuanda, & de cautelis & signis, quib⁹ cognoscere potest Iudex maleficam, & quomodo se ab earum maleficiis debet præmunire, & quomodo sunt apprehendendæ, & vbi sua habent maleficia abscondita, cum declaratio-

nibus variis, ad obuiandum maleficio taciturnitatis, & est actus vndecimus.

VID autem consequenter restat Iudici super tormenta continuanda. Est aduertendum primo, quod sicut non omnium membrorũ est eadem medicina, sed potius diuersorum & singulorum, sunt diuersę & singulares medicinę, sic nec ad omnes hæreticos, seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi & examinandi, quò ad articulos, & seruandos, sed secundum veritatem sectarum, & personarum, varius & diuersus modus examinandi. Idcirco ipse prudens Iudex & medicus, qui putrida membra, & scabiosas oues resecare, & sequestrare ab innoxiis nititur, iam æstimare potest delatam maleficio taciturnitatis infectam, quam taciturnitatem euellere non potest, vna & infallibili depingi regula, seu modus, immo etiam dare non esset tutum, eo quod cum illum modum consequenter assuetum, ac regulam generalem, dum tenebrarũ filij

filij præuiderent ipsum tanquam laqueum suæ perditionis, facilius euitarent, seu etiam præcauerent. Cur & igitur prudens ac industrius Iudex occasionem & modum interrogandi accipere, siue ex testium responsis seu attestationibus, siue ex iis quæ alias experientia eum docuit, siue ex iis quæ proprij ingenij acumen aperit, subscriptis cautelis vtendo. Nam si inuestigare affectat an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, aduertat an lacrymare coram eo stando queat, aut tormentis exponendo, hoc ipsum enim pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione ac propria experientia docente, adeò repertum est, quod etiam si ad lacrymandum coniurationibus hortetur, & compellatur, si malefica existit, hoc ipsum, scilicet, lacrymas emittere non potest, dabit quidem flebiles voces, & exsputo genas, & oculos linire, ac si fleret attentabit, super quo à circunstantibus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lacrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lacrymas falsas, talis vel consimilis in sententia practicari potest à Iudice seu presbytero, manum super caput delati seu delatæ ponendo. Coniuro te per amarosas lacrymas, à nostro Saluatore Domino IESV Christo in cruce pro salute mundi effusas, ac per ardentissimas lacrymas ipsius gloriosissimæ virginis Mariæ, matris eius, super vulnera ipsius, hora vespertina sparsas, & per omnes lacrymas, quas hîc in mundo omnes sancti & electi DEI effuderunt, & à quorum oculis iam omnem lacrymam absterfit, vt inquantum sis innoxia, lacrymas effundas, si nocens, nullo modo. In nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Experientia docuit, quantò amplius coniurabantur, tantò minus flere poterant, cum tamen vehemẽter se ad fletum stimulabant, & genas sputo humectabãt. Possibile tamen vt post in absentia Iudicis, & extra locũ & tempus torturæ, coram custodibus flere valeãt. Quòd si causa impedimenti fletus in maleficis quæritur, potest dici quod quia gratia lacrymarum in pœnitentibus, præ-

Biblioteca dell'Archiginnasio

cipuls donis ascribitur, cum cœlum penetrare & inuincibilem vincere, humilis lacryma a Bernardo asseritur, nulli dubium quin & inimico salutis plurimum displicere noscitur, vnde & summis conatibus illas impedire nemo ambigat, vt finalis impœnitentia potius introducatur. Sed quid si astucia diaboli, Deo permittente, erũ maleficam fieri contingeret, cum fiere, nere, decipere, etiam proprium mulierum dicatur. Respondeti potest cum occulta sint Dei iudicia si alias non possit conuinci per legitimos testes, super aliqua indicia facti, nec etiam suspecta esset grauiter aut violenter, vtique esset absoluenda, & pro leui suspitione in qua staret, propter infamiam quam testes depoluerunt, haberet hæresim maleficarum abiurare, vt in secundo modo sententiandi discutietur. Secunda cautela non solum post hanc primam obseruanda, verumetiam omni tempore Iudici & omnibus assessoribus aduertenda, quod non permittant se ab ea tangi corporaliter, præsertim super nudam iuncturam manuum & brachiorum, sed omnino secum deferat sal exorcizatũ in dominico, palmam, & herbas benedictas, hæ enim res infimul cum cera benedicta inuoluta, & in collo deportata, vt supra in secunda parte operis de remediis contra maleficiales infirmitates & defectus patuit, miram habent efficaciam præseruandi, non solum ex maleficarum testimoniis, verumetiam ex vsu & consuetudine ecclesiæ, quæ in hunc finem huiusmodi exorcizat & benedicit, vt patet in earum exorcismis, cum dicitur ad effugandam omnem potestatem inimici, &c. Et non videatur extraneum de tactu iuncturarum seu membrorum, quia diuina permissione interdum per auditum verborum ab eis prolatorum maleficiare operum dæmonum possunt, præcipue eo in tempore vbi quæstionibus exponuntur. Experientia nos docente, nouimus quasdã in castris detentas, quæ nihil aliud a Castellanis instantissimis precibus flagitabant, nisi vt in aduentu Iudicis, aut alterius præsidentis, eis concederetur, vt

vt primũ intuitu visus in ipsum Iudicem dirigere possent antequam ab eo vel aliis essent visæ, ex quo intuitu etiam fortitæ, q talis Iudex aut alij sui assessores ita alieni in eorum cordibus fuerunt, q omnem si quam habuerunt indignationem amiserunt, nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserunt, qui scit, & experius est, verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent, non paruipendant Iudices talia auisamenta & remedia, cum vilipensio talium post tanta auisamenta, in æternam eis cedet damnationem, iuxta Saluatoris dictum: Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc aũt excusationem nõ habẽt pro peccato. Muniant ergo se præmissis ex ecclesiæ cõstitutione, & si cõmode fieri potest, ipsa a tergo dorsum vertendo ad Iudices & assessores introducatur, & nõ solũ in præsenti actu, verũ in omnib⁹ præcedẽtibus & sequentib⁹ signo crucis se muniendo, & viriliter aggrediendo, frangẽtur cũ Dei adiutorio vires antiqui serpentis. Nec quis æstimet superstitiosum, vt a terra introducatur, cũ vt sæpe tactum est, canonistæ ad tollendũ & impediendũ maleficia maiora concedunt, & vana vanis cõtundere semper dicũt esse licitum. Tertia cautela in præsenti actu vndecimo obseruanda, vt pili ex omni parte corporis abradãtur, & est eadem ratio, sicut supra de vestimẽtis exuendis, habẽt enim pro maleficio taciturnitatis, aliquas superstitiosas alligaturas quarundam rerũ, siue in vestimentis, siue in pilis corporis, & interdum in locis secretissimis non nominandis. Quod si obiiceretur: nunquid diabolus ad hmõi ligaturis rerũ posset mentem maleficæ indurare, vt crimina non valeat fateri, sicut & alij sceleroli sæpius inueniũtur, sub quibuscunq; maximis tormentis, quantumcunq; per indicia facti, aut p testes sint cõuicti. Respõdetur vtique verũ esse q absq; rebus quibuscunq; dæmon valeat talem taciturnitatem procurare, illis tñ rebus vtitur in animarũ perditionem, ac offensam maiorem diuinæ maiestatis, quod vt

Biblioteca dell'Archiginnasio

clarius pateat. Maleficа quædam in oppido Haganoæ, de qua vt supra in secunda parte operis tactum est, tale maleficium taciturnitatis procurare sciebat, vt masculus recenter natus & non baptizatus, & cum hoc primogenitus interemptus, & in fornace assatus, & cum aliis rebus quas exprimere non expedit, incineratus & puluerisatus, si qua malefica aut flagitiosus, ex iis quicquam secum deferret, nullo modo sua crimina fateri posset. Hîc clarè est, quod si centum milia pueri adhiberentur, ex naturali inclinatione nunquam talem effectum taciturnitatis causare possent, vtitur tamen vt cuiq; intelligenti patet, in animarum perditionem, & diuinæ maiestatis offensionem. Sed & hoc quod allegatur quod sæpe flagitiosi homines & non malefici, talem penes se taciturnitatem retinent. Dicēdum est quod talis taciturnitas triplici ex causa prouenire potest. Primo, ex naturali quodammodo duritia mentis, quia sicut aliqui sunt molles corde, aut vecordes, quod ad leuem torturam omnia concederent, etiam quæcunque falsa, ita aliqui sunt ita duri, quod quantumcunq; vexentur, veritas ab eis non haberur, & præcipuè illi, qui alias fuerunt quæstionati, quorum brachia cito ficut trahuntur, ita & flectuntur. Secundo, prouenit ex maleficio penes se retento, prout dictum est, siue in vestimentis, siue in pilis corporis. Tertio, quod interdum licet penes se non habeant maleficia insuta, aut alligata, maleficiuntur tamē ab aliis maleficis, quantumcunq; remotis, prout malefica quædam Ysbruck se iactare solebat, quòd vbi ad minus filum in vestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcunque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset, quare patet responsio ad obiectionem. Sed quid in diocœsi Ratisbonensi casu cōtigisse asseritur, quod dum quidam hæretici ex propria confessione deuicti, nō solum vt impœnitentes, immo vt defensores illius perfidiæ, morti fuissent adiudicati, accidit vt illi si in ignem remanerent, tandem per aliam sententiam

etiam ad submersionem adiudicati, nihil proficere potuerunt, stupentibus omnibus, & fidem ipsorum vt iustā defendere dum quidam conabantur, sollicitus præsul superegem, triduanum ieiunium indixit, quo deuote expleto fuidam notificatur, quod in certo loco corporis, videlicet sub brachio vno, maleficiū quoddam inter pellem & carnem insutum haberent, quo reperto & amoto, continuò incendio consumpti fuerunt, licet ab aliis opinatur quod quidam nigromanticus ex demonis consultatione, qui sibi hoc indicauerat, prodidisset, sed quocunque modo factū fuerit, verisimile est q̄ diuina virtute dæmon coactus, dum semper ad subuersionem fidei machinatur, hoc manifestauerit. A simili vbi talis Iudici acciderit casus, quid faciendum foret, elicere potest, si videlicet ad diuinum recurrere præsidium, vel ieiuniis & orationibus deuotarū personarum, hoc genus demoniorum à maleficis expellatur, in casu quo nec per mutationem indumentorum, aut tonsuram pilorum, ad veritatem fatendam sub tortura inducl valeant. Et licet in Alemaniæ partibus talis abrasura præsertim circa loca secreta, plurimum censetur inhonesta, qua de causā nec nos inquisitores vsi sumus, sed tonsis capillis, cum calice aut cipho aquæ benedictæ, guttulam cereæ benedictæ immittendo, & inuocatione sanctissimæ trinitatis, ieiuno stomacho trinies in potum ministrādo, per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus, tamen in aliis regnis inquisitores talem per totū corpus abrasuram fieri mandāt, vnde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit q̄ anno elapso, qui fuit M. CCCC. XXXV. quadraginta & vnam maleficas incinerari mandasset, oībus per totum corpus abrasis, & hoc in districtu & comitatu Burbiæ vulgariter dicitur Vvormszer bad, in confinibus Archiducis Austriæ, versus Mediolanum. Quòd si quæritur an tempore necessitatis, quo nullis remediis congruis maleficium remoueri vt præmissum est, sicrum foret diuinatrices, quæ etiam maleficia curare &

Biblioteca dell'Archiginnasio

tollere solent, pro amotione talis maleficij consulere. Re-
sponsio. Quicquid sit denegatio Ratisbonæ peracto, ex-
hortamur in Domino, vt in nullo casu quantumcunq; ne-
cessario pro republica, diuinatrices cõsulantur, & hoc pro-
pter magnam offensam diuinæ maiestatis, cũ tot alia sint
nobis remedia concessa, per quæ omnino assequi poteri-
mus, aut in propria petiti forma, aut in æquiualenti, ita q;
omnino veritas experietur vel ab eius ore, vt incinerari
valeat, vel Deus auferet ipsam de medio, aliam mortem
super eam permittendo. Hæc autem nobis remedia propo
nuntur, & primo faciat homo id quod potest ex propria
industria, & ex propria virium suarum exercitatione mo
dis supra tactis insistendo pluries, & præsertim certis die-
bus, vt iam in sequenti quæstione patebit. 1. Corinth. 9.
Abundetis in omne opus bonum. Secundo, quod si deficit
recursum habeat pro consilio ad alios homines, qui forte
sibi remedium de quo nunquã cogitauerat impartiretur,
eo quod varij sunt modi ad maleficia tollenda. Tertio si
prædicta deficiunt, habeat recursum ad deuotas personas,
iuxta illud Ecclesiast. 37. Cum viru sancto assiduus esto,
quemcunque agnoueris obseruantem timorem Dei. Item
vt sancti in patria inuocentur per eos. Quæ si omnia dese
cerint, recursum habeat immediate ad Deum Iudex, &
omnis populus ieiuniis & orationibus, vt tale maleficiũ
sua pietate amoueatur, sicut Iosaphat. 2. Paral. 20. Cum
ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus re
fidui, vt oculos nostros dirigamus ad te, & fine dubio
DEVS in necessariis nostris non deficiet. Vnde & Aug.
& habetur 26. q. 7. nõ obseruabitis. Qui hos & quascũq;
diuinationes, aut facta, aut augurια obseruat, aut attẽdit,
aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, scilicet o-
pere prosequendo, aut ad domum earum vadit, aut in do-
mum suam propriam introducit, aut interrogat, sciat se
fidem Christianam & baptismũ præuaricasse, & paganũ,
& apostatam, & Dei inimicum, iram DEI in æternum
grauiter

grauiter incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emenda-
tus, Deo reconcilietur. Non deficiat ergo Iudex semper li-
citis vtendo iuxta præmissa remediis, & finaliter subscri-
ptis cautelis.

¶ QVAESTIO decimasexta de tempore, & de
secundo modo interrogandi, & est actus duo-
decimus, super finales cautelas à Iu-
dice obseruandas.

SVPER præmissa sunt aliqua aduerten-
da. Primo quod sacratioribus diebus, &
infra missarum solennia sunt interrogan-
dæ, ita vt populus adhortetur ad implo-
randum diuinum auxilium, in generali ni-
hil specificando, nisi vt contra quascunq;
dæmonum infestationes sancti inuocentur. Secundo, ea
quæ supra tacta sunt de sale, & aliis rebus benedictis, cum
septem verbis quæ Christus protulit in cruce, in cedula cõ
scriptis insimul colligatis, collo eius alligentur, longitu-
do CHRISTI super nudum corpus, & extra benedi-
cta circuncingatur, siquidem longitudo ipsa commodè
haberi potest, experientia docuit miro modo his rebus
ipsas molestare, vixq; retinere, præcipue autem reliquiæ
sanctorum. His sic dispositis, & aqua benedicta in potum
porrecta, disponatur iterum ad quæstiones, continuò ex-
hortando vt prius, dum autem à terra eleuatur, & si per
talem modum tormentatur, Iudex legat vel legi faciat dic-
ta testium, submissis nominibus, taliter dicendo, ecce per
testes conuicta es. Item si testes vellent se facie ad faciem
adfrontare, tunc Iudex interrogaret, an fateri vellet, si te-
stes sibi in facie præsentarentur. Vbi si annueret, tunc
inducendi testes essent, & coram ea statuendi, si forte ru-
bore, seu verecundia quicquam criminum fateretur.

Vltimo si videat ipsam non velle detegere flagitia sua,
interrogabit eam, an pro sua innocentia inditia can-
dentis ferri vellet subire, & quia illud omnes affectant,

Biblioteca dell'Archiginnasio

scientes quod per dæmones à læsione præseruantur, vnde etiam quod veré maleficæ existant cognoscuntur, replicabit Iudex, qua temeritate se tãtis periculis submittere posset, & omnia conscribantur, sed quod illud candentis ferri Iudicium non sit eis concedendum, inferius patebit. Aduertat etiam Iudex quod sextis feriis præcipue, vsq; dum fit compulsus pro expectatione nostri Saluatoris interrogatæ, sæpe fassæ fuerunt. Sed quia super extremum nos procedere oportet, videlicet super omnimodam eius negatiuam, in qua si perstiterit, Iudex relaxabit eam, & sequentibus adhuc vtatur cautelis, educendo eam de carcere pœnoso ad alium, pro custodia tamen bene munitum, ita tamen quod sibi omnino caueat quod nullo modo tradatur cautionibus, seu fideiussoribus, nec alias manulenta decreto, quia à talibus manulente datis veritas nunquam haberetur, imo semper peiores efficiuntur, sed hoc primo procuret quod humaniter in cibo & potu tractetur, & interim intrent honeste, & non suspecti, qui etiã frequenter de diuersis in pertinentibus ei colloquantur, & tandem vt cõfidenter consultant, quod fateatur veritatem, promittendo quod Iudex sibi faciet gratiam, & quod velint esse tanquã mediatores, & in finem huius intrabit Iudex, & promittet facere gratiam, subintelligendo vel sibi aut reipublicæ in cuius conseruationem totum quod fit est gratiosum. Si vero sibi ad vitam promitteret quæ supra quæstione quartadecima, super tres modos tacta sunt, scribantur singula à notario, & sub qua forma verborum, ac intentione fit gratia promissa. Et siquidem delata sic gratiam petierit, & facta detexerit, dicantur verba generalia quod amplius fiet sibi quàm ipsa petierit, in finem vt ampliori confidentia loquatur. Secunda cautela in hoc actu, quod si omnino noluerit detegere veritatem, habeat Iudex vt supra tactum est de eius complicibus, sine ipsius scitu examinatis, & si quid huiusmodi deposuisset, per quæ conuinci posset, hæc Iudex proponat, & diligenter de singulis inuestiget, & ad idem si qua instrumenta vel vnguẽta & pixides in domo fuissent reperta, sibi offerentur, & ad quę vsa fuerit, &c. Tertia cautela, si adhuc perseuerat in sua pertinacia, & habet consodales exanimatas quæ cõtra, & non pro ea deposuissent, vel si non habet, procuret alium fide dignum, quem nouit detente non ingratum, sed tanquam amicum & fautorem, qui quodam sero intrat ad maleficam, protrahendo locutiones, & tandem si quidem non est de complicibus, fingat nimis esse tarde pro recessu & remaneat in carcere cum eadem, & de nocte pariter colloquantur, si vero de complicibus, tunc edentes & bibentes, mutuo etiam conferunt de rebus commissis, & tunc fit ordinatum quod stent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes & verba colligentes, & si opus fuerit, scripror sit cum eisdem. Quarta cautela, vt si tunc incipiet dicere veritatem, nullo modo dimidiet Iudex recipere eius confessionem, etiam media nocte, sed cõtinuet quantum potest, & si in die, non curet si proroget prandium vel cœnam, sed instet quoadusq; dixerit veritatem, saltem quo ad principalia, nam per dimidiationes & interruptiones frequentius est repertum quod redeunt ad vomitum, & non aperiunt veritatem quam detegere inceperant, habito consilio deteriori. Et aduertat Iudex q; post confessionem nocumentorũ, hominibus aut iumentis illatorum, inquirat quot annis incubum dæmonem habuerit, & à quanto tempore fidem abnegauerit, quia sicut de iis nunquam fatentur, nisi prius alia fuerint fassæ, ita etiam omnino in fine sunt interrogandæ. Quinta cautela, si prædicta omnia deficerent, tunc si fieri potest ducatur ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodia mancipata, fingat se castellanus ad partes longinquas peregrinatum, & interim familiares aliqui, vel etiam mulieres honestæ eam visitantes promittant ei quod velint eam omnino dimittere libere abire, dummodo informet eos, vel eas, de certis experimentis. Et aduertat Iudex q; sæpissimè

per talem modum facta fuerunt & conuicta. Et nouissime in diocesi Argentinensi prope oppidum Sletstat, & castro Kinnigsheim malefica derenta nullis tormentis & quæstionibus induci poterat,ad fatendum sua crimina,tãdem modo supra dicto de castellano seruato, licet præsens erat in castro,ipsum tamen malefica æstimabat abesse,tres familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret,& q̃ dolose cum ea agerent proponeret,tandem interrogans de quibus informari vellent,vnus dixit: super grandinem excitandum,alter super carnalia facta, tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella aqua plena apportata,malefica sibi iniunxisset, vt digito paululum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset, subito ad locum quem explorator nominauerat, scilicet syluam adiacentem castro,tanta tempestas & grando repleuit,sicut à multis annis visum non fuerat. In casu tamen quo omnia deficerent,vel etiam in casu quo crimina fateretur,quidvlterius Iudici per sententiam faciendum sit,vt totus processus finiatur,in quo vltima pars huius operis terminatur restat declarare.

¶ Sequitur tertia pars huius vltimæ partis operis, qualiter processus iste fidei sit debito fine per sententiam diffinitiuam terminandus.

PER DEI gratiam iis expeditis quæ ad cognitionem proprietarum,super hæresim maleficarum deseruiũt,simul etiam qualiter processus fidei aduersus illam sit initiandus & continuandus,restat nunc discutere,qualiter talis processus per debitam sententiam sit cõgruo fide terminandus. Vbi primo notandum quod cum hæresis hæc,vt in principio huius vltimæ partis tactũ est, præ aliis hæresibus simplicibus hoc habeat, quod non est pura,sed mixta crimine ecclesiastico & ciuili,vt de se patet. Ideo de modis sententiandi tractando,primo tractandum

tractandum est de quadam sententia,ad quam maleficę solent appellare,de qua secularis Iudex per se itrequisito ordinario agit. Secundo, de his in quibus fine ordinario agere non potest. Et sic tertio quomodo ordinarij se exonerare possunt,patebit.

¶ Quæstio decima septima,super purgationem vulgarem, & præcipue super examen candentis ferri,ad quod maleficæ apellant.

AN autem malefica vulgari purgatione, de qua 2.q.4. consuluisse. & cap. monomachiam fit super reatum tenatiuè purganda, & per Iudicem secularẽ ad hoc attrinenda, vel admittenda ad iudiciũ candentis ferri si ad hoc appellat,& videtur quod sic. Nam sicut duellum ad conseruationem vitæ propriè in causa criminali, vel rerum suarum in causa ciuili ordinatur, ita & iudicium candentis ferri, per tactũ,vel aquæ bullientis per potum,sed primum licitum est in aliquo casu iuxta sanctum Thomam 2. 2. q. 95. in fine vltimi articuli, vbi dicit quod tunc duellum potest esse licitum, vbi ad communem rationem fortium appropinquat, ergo etiam in aliquo casu iudicium ferri candentis. Item multi principes sanctæ vitæ, & qui bonorum consilio vtebantur, vt sanctus Henricus Imperator erga coniugem virginem Kunigundam, quam de adulterio suspectam habuerat exercuit. Item sicut Iudex qui habet curam communitatis, licite potest minora mala permittere ad vitãdum peiora, vt meretrices in ciuitatibus, ne omnia turbentur libidinibus, iuxta Augustinum in libero arbitrio. Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine. Ita per tale iudicium vbi quis ab insultibus & iniuriis alicuius communitatis super causam criminalem aut ciuilem liberari posset. Item quia minus est læsio manuum per candens ferrum quàm vitæ interfectio per duellum, ideo etsi duellum admittitur,vbi consuetudo habetur à fortiori & examen

examen candentis ferri. Contrarium habetur. 2.q.5. mo nomachiam, vbi dicitur hæc & huiusmodi sectantes Deū tentare videntur vbi attendendum esse dicunt doct. quod quia non solum à malo iuxta apostolum. 1. Thessa. 5. sed etiam ab habente speciem mali abstinendum est, ideo non dicitur in illo ca. omnes hæc sectantes tentant Deum, sed viderur tentare vt intelligatur quod posito casu quod aliquis talia exercens intendat alium finē forte rectum, quia tamen apparentia est mala, cauendum est. Respondeo q tale iudicium seu examen sit illicitum, præcipue candētis ferri. Deducitur ex duobus, primo quia ordinātur ad iudicandum occulta, quæ diuino iudicio reseruantur. Secundo etiam quia huiusmodi iudicium non est authoritate diuina, aut etiam nocumentis sanctorum patrum sancitum. Vnde in ca. consuluisti. 2. q. 5. quod sanctorum patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione est præsumendū, & Stephanus papa in eo. ca. spontanea confessione vel testium approbatione delicta concessa sunt vestro regimini iudicari, occulta enim & incognita illi sunt relinquenda qui solus nouit corda hominū. Est tamen differentia inter duellum & ferri candentis examen, seu etiam potum bulientis aquæ, quia duella magis accedunt ad communem rationem sortium, vtpote quia pugiles sunt penitus pares virtute & arte, quam examen candentis ferri: quia licet vtrunq; ordinatur ad alicuius facti occulti inquisitionem, per aliquod factum ab homine, tamen quia in iudicio candentis ferri aliquis miraculosus effectus expectatur quod nō contingit in duello, vbi solummodo contingit interfectio vnius vel amborum, ideo examen illud est omnino illicitum, licet duellum non sit ita illicitum. Incidentaliter tamen propter principes & iudices seculares super duellum admittendum est. Notandum quod occasione horum verborum sancti Thome q hanc di. ponit Nico. de lira in postilla sua super bibliā. 2. Reg. 17. occasione etiā duelli seu conflictus ipsius Dauid cum

cum Philisteo, vult elicere quod in aliquo casu duellum possit esse licitum, ideo quod hoc non fit de mente docto. Tho. sed potius oppositum probat Paulus burdegalensis contra Nicolaum prælatum, cuius probationem bene aduertere debent principes & iudices seculares. Primo, per hoc quia duellum sicut & examen alterum ordinatur ad iudicandum occulta, quæ diuino iudicio reseruantur, vt supra tactum est, nec potest dici quod institutionem habuerit ex conflicto Dauid, quia sibi reuelatum fuit à domino interiori instinctu, vt tale certamen inire deberet, & quod iniuriam sibi illatam per eum vindicare contra Philisteum volebat, quod ex verbis Dauid elicitur. Ego venio contra te in nomine Dei viuentis, & sic non fuit proprie duellator, sed diuinæ iustitiæ executor. Secundo, ex hoc quod præcipue iudicibus est aduertendum, quia in duello datur potestas, vel saltim cōceditur licentia vtrique interficiendi se mutuo, & cum alter eorum sit innocens: ideo præstatur authoritas vel saltim licentia interficiendi innocentem, quod cum simpliciter est illicitum, quia contra dictamen iuris naturalis & diuinum præceptum. Ideo omnino illicitum tam ex parte appellantis quam recipientis, quam etiam iudicantis & consulentium, qui omnes homicidæ reputantur. Tertio, ex hoc quia cum duellum sit singularis pugna duorum, vt per victoriā vnius appareat iustitia tanquam per diuiuum iudicium, & alterius in iusticia non obstante, quia tunc Deus tentatur. vñ redditur illicitum ex parte appellantis & recipientis, tamen cum ipsi iudices alijs mediis iustum iudicium aut terminationem litis procurare possent, cum hoc non faciunt sed consulūt, vel omnino permittunt, cum prohibere possent vtiq; ad interfectionem innocentis. Verum quia non est verisimile postillatorē Nicolaum hæc latuisse aut ignorasse. Ideo vbi dicit in aliquo casu duellum absq; peccato committi mortali, loquitur ex parte iudicantium aut consulum, vbi non per ipsorum inductionem aut consilium,

sed

Biblioteca dell'Archiginnasio

sed per ipsos appellantem & recipientē tale examen exerceri sine alio respectu, & quia non est nostræ speculationis his immorari, sed de ipsis maleficis disserere: clare patet ꝙ si in alijs criminalibus causis circa furtū aut latrocinijū tale examen inhibetur, quanto magis hic vbi constat maleficas cuncta maleficia auxilio dæmonum procurare, siue in læsionibus inferendis, siue curandis, seu tollendis, aut impediendis. Nec mirū ꝙ opere dæmonū à læsionibus in tali examine præseruantur maleficæ, cum vt naturaliter tradunt succus cuiusdam herbæ, vbi manus inunguntur à combustione possit præseruare, & cum ipsum dæmonem virtutes herbarū minime latent, dato ꝙ per interpositionem alicuius corporis inter manus deferentis, & ipsum ferrum, læsionem non interciperet, prout inuisibiliter procurare potest, tamen per huiusmodi naturales rerum proprietates hoc efficere posset, vnde minus quā quibuscunq; alijs malefactoribus ipsis maleficis propter intimam familiaritatē, quam cum dæmonibus tenent tali examine sunt purgandæ, sed ipso facto vbi ad hoc appellant, iam vt suspectæ maleficę sunt habendæ. Deseruit ad hoc factum, ꝙ in Constātiensi dioceſi tribus annis vix iam elapſis contigisse fertur. Nam in dominio comitum de Furſtenburg pertinent nigræ syluæ, malefica quędam famosa & plurimum ab incolis diffamata, vbi per comitem ad instantiā plurimorū fuisset cōprehensa, & de plurimis iudicijs sup varia maleficia delata, tandē inter tormenta & quęstiones interrogaretur, man⁹ oīm volens euadere ad examen candētis ferri appellauit. Iuuenis comes nec multū in his expertus examen admisit, & dum candēs ferrū per tres dunataxat passus deferre adiudicata fuisset, per sex deportauit offerēs se denuo ad ipsum longiori spacio deportare. Qua ex re dū manifestū habuissent indicio maleficij iudicare, quia nullus sanctorū pręsumpsisset taliter diuinā assistentiam tentare, ipsa tñ absoluta à vinculis & illesa vsq; in præsens, non vticp in partiū fidei scandalum perseuerat.

¶ Quæstio

¶ Quæstio. 18. de ſnſa diffinitiua in ſe qualiter eſt ferēda.

CONSEQVENTER ad tractandum de his in quibus ſecularis Iudex per ſe cognoſcere & ſententiare poteſt dioceſanis, ſi libet manentibus exoneratis, hoc ipſum enim præſupponimus, vt ne dū noſipſi inquiſitores ſalua fide ex iuſticia ſimus, ab his ſententiandi modis exonerati, verū & ipſos dioceſanos eadē ſinceritate exoneratos affectamus, ipſorū facultatē & iuriſdictionē minime amputādo, qua tamen ſi vti vellent neceſſe foret & nos inquiſitores, iuxta ca. multorum quærela de hære. in cle. pariter concurrere. Attendāt tamen ꝙ quia hoc crimen maleficarū non eſt mere eccleſiaſticum. Vnde nec poteſtatibus, nec dñis temporalibus ad iudicandum & ſententiandū, vt in ca. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæ. li. 6. interdictū. In quibus tamen præfata poteſtas diffinire & cognoſcere ſine dioceſanis nō poteſt, ſimiliter deducet. Sed primo videndum de ipſa ſententia in ſe, Secundo qualiter ſit ferenda. Tertio quot modis. De primo. Cum ſecundum Auguſt. vt 2. q. 1. c. 1. Nos in quenquam ſententiā ferre non poſſumus, niſi aut conuictum aut ſponte confeſſum. Et ſententia ſit triplex, vt dicit glo. ſummaria in prin. quęſtionis .ſ. Interlocutoria diffinitiue: & præcepti Ray. exemplificans dicit. Interlocutoria ſententia dicitur, quę non ſuper principali ſed ſuper alijs quęſtionibus præfertur inter principiū cauſæ, & finem emergentibus, vt eſt de teſte repellendo, vel de dilatione cauſanda vel non, & huiuſmodi, vel forte dicitur interlocutoria, quia inter partes loquendo profertur ſine ſcripturæ ſolēnitate. Diffinitiua aūt ſententia dicitur, qñ principalis quęſtio diffinitur .ff. de re iudi. l. 1. Sententia præcepti eſt qñ maior præcipit minori. De primis duabus noſtra cōſequenter erit ſpeculatio, præcipue ſup ſententiā diffinitiuā. Notandū ſecūdo, ꝙ licet in glo ſa prefata dicatur: ꝙ ſi ſentēcia diffinitiua fuerit lata omiſſo ordine iuris

ipſo

Biblioteca dell'Archiginnasio

ipso iure nulla est. 2. q. 6. Si quando. §. diffinitiua. Et post dicatur scias quod duplex est ordo Iuris. Vnus, qui est de necessaria substantia iudiciorum, vt fiat litis contestatio, & lites recipiantur, si contra hunc ordinem feratur sententia non tenet. Est alius ordo, qui non est de substantia iudiciorum, vt scilicet sententia non feratur, sub conditione, & vt prius non pronuncietur de possessione quam de proprietate, si tamen hoc non seruet, tenet sententia 2. q. 6. Anterio. §. biduum. In hac tamen causa, quia est causa fidei, & hęresis crimen, licet mixtum proceditur summarie simpliciter & de plano, vt patet in ca. statu. lib. 6. & qualiter ista verba intelligantur, habes supra. quæst. 6. & vt ibi deducitur, Iudex necessario bellum non exigat, litis cõtestationem non postulet, &c. sequitur: Probationes tamen necessarias admittat, similiter recitationem & protestationem iuramenti de calumnia, &c. Vnus & alius modus procedendi, iam per iura noua declaratur. De secunda autem qualiter fit ferenda, nota quod proferri debet à Iudice, & non ab alio, aliàs non valet. Item, in loco publico, & honesto etiam sedendo, vt 3. q. 3. inducię. §. spacium. Et similiter de die, & non in tenebris, & sic de multis quę ibi notantur. Tum quia ibi continentur quod non diebus feriatis, & non inscriptis feratur. Notandum quod quia hîc summarie simpliciter & de plano, vt supra tactum est proceditur, & de verbo signi. ca. Sæpe contingit in clemẽ. dicitur quod tempore feriarum, ob necessitates hominũ indultarum, à iure procedere valeat, & q̃ Iudex amputet dilationem, ideo si Iudici libet seruare illa poterit, nec scripto proferre tenetur. cum secundum Io. an. Plures sunt casus in quibus fine scripto sententia valet, & inter illos enumeratur consuetudo loci, vel fori. dist. 11. consuetudinis. Episcopus etiam si est Iudex, potest per alium sententiam recitare, ad instar illustrium. Item nota q̃ licet in actionibus criminalibus exequutio sententiæ non sit differenda, fallit tamen hoc in aliquibus casibus, præcipue quatuor, sed

sed pro hac materia capiuntur duo. Primo si lata est in muliere pregnante, differtur enim vsque ad tempus part⁹. ff. de re. iu. l. pregnantis. Item cum quis est confessus crimen, & postea negat, & intellige si confessio prius nõ fuit reiterata, modo quo supra tactum fuit, quæstione decimaquinta. De tertio autem quot scilicet modis fit ferenda, quia consequenter vsque in finem operis de his tractabimus, sunt tamen adhuc aliqua prætermittenda, de modis quibus persona delata redditur suspecta, eo quod variæ sententiæ super varias suspitiones sunt ferendæ.

¶ Quæstio decimanona quot modis capitur suspitio pro sententia ferenda.

SVSPECTI de hæresi, vel alio crimine, quot modis & quibus dicendi sunt, & an in tali casu, pro tali crimine ex illis iudicandi, & sentẽtiandi sint, vbi quęritur, respondendum est & per antiqua & noua iura. Nam glo. super ca. nos in quenquam, in prædicenti quæstione allegato, dicit quod quatuor sunt modi conuincendi reum, aut scilicet iure, vt instrumentis & testibus, aut facti euidentia, extra de cohabi. cle. ca. tua. aut iuris interpretatione, vt sæpius citatum esse reum. 3. q. 9. decreuimus. aut violenta suspitione. 32. q. 1. dixit. notant etiam canonistæ quod triplex est suspitio. Prima temeraria, de qua cano: Nullum iudicem suspitionis arbitrio. 2. q. 1. Secunda probabilis, & hęc purgationem inducit, non autem prima, vt 2. quæstio. 4. presbyter. Tertia est violenta, quæ condemnationẽ inducit, & de hac intelligitur dictum Hieronymi, quod vxor dimitti potest propter fornicationem, aut fornicationis suspitionem. 32. q. 1. dixit. Nota insuper quod secunda quę est probabilis, admittitur ad semiplenam probationem, vt extra de præsum. in multis. Vnde coadiuuat ad probationem, si adsint alia amminicula, vnde nõ solum admittitur ad purgationem inducendam. De violenta etiã quæ ad condemnationem sufficit, nota quod est duplex, dum

Biblioteca dell'Archiginnasio

quædam iuris & de iure, vt cum ius fingit & statuit aliquid super facto, & contra hanc non admittitur probatio extra. de sponsa. nec qui fidem, vbi dicitur quod si quis desponsauerit fidem mulieri de contrahendo matrimonio cum ea, & postea copula sequitur, matrimonium esse præsumitur, & probatio in contrarium non admittitur. Quædam est iuris, sed non de iure, vt vbi ius præsumit, sed non statuit aliquid, vt si vir diu mulieri cohabitauit, præsumitur ab eo cognitam. 27. q. 1. dixit, & contra hanc admittitur probatio. Applicādo ad propositum nostrum super hæresim maleficarū & super noua iura, dicimus q̄ in iure tri suspitio seu crimen hæresis habetur, prima est modica, secunda magna, tertia maxima. Prima quæ est modica, in iure vocatur suspitio leuis, ita habetur ea. Accusatus de hæret. lib. 6. in principio, vbi dicitur. Si aūt leuis & modica suspitio illa fuit, quanquam ex hoc sit grauiter puniendus, non tamen debet pœna in hæresim relapsorum puniri, & hæc suspirio ideo dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui detensione tollitur, tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis. Vnde dicitur modica à modicis indiciis, & dicitur leuis à leuibus coniecturis, vtpote in simplici hæresi circa fidem, si aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes, vel vita vel moribus à cōmuni conuersatione fidelium deuiantes, vt patet ca. excōmunicam⁹ primo extra. de hæresi. circa maleficarum hæresim. Simili modo vbi conuenticula in angariis, aut sacratioribus anni temporibus, in campis aut syluis, siue de die, siue de nocte conuenirent, aut aliquā seorsum reperirentur, aut non frequentare diuina temporibus consuetis, & modis cōsuetis, aut cum suspectis maleficis familiaritates secretas contrahere, tales enim leuiter ad minus de hæresi habentur suspecti, eo quod talia frequenter facere huiusmodi hæretici comprobantur, de qua etiam leui suspitione habetur C. de hæresi. lib. 1. in fine, vbi dicitur: Hęreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sententiis debent succum-

bere, qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententiæ concordat Hostiensis in summa, titulo, de præsumptione. §. finali. vbi dicit: Notandum quod quauis hæretici leui argumento deteganturscilicet, ad hoc quod suspecti habeantur, tamen non debent vt hæretici haberi, & probat per præcedentia. Secunda suspitio quæ est magna, in iure vocatur vehemens, siue fortis, de qua iterum in allegato capitulo Accusatus, in principio. Iterum sic habetur, accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspitio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio & non tenetur copulatiue, sed expositiue, vt notat Ioannes Andreæ ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit archidiaconus super allegatum canonem, accusatus, & verbo vehemens, vt dicit Papias & Hugnitio, quod vehemens idem est quod fortis siue grandis. Allegat etiam Gregorium, primo moralium. Ventus vehemens irruit, vnde dicimus aliquem vehementem habere casum, cum habet fortem. Hæc ibi. Ergo suspitio magna dicitur vehemens, siue fortis, & sic nominatur, quia non nisi vehementibus & fortibus defensionibus repellitur, & esset quia ex magnis & vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis & indiciis, vtpote in simplici hæresi, si aliqui comperiantur qui eos sciunt hæreticos fore occultant, fauorem impendant, associant, visitant, munera offerant, recipiant, defendant, & similia exercentes, tales nam⁹ de hæresi vehemēter suspecti sunt, & similiter cognoscuntur circa hæresim maleficarum, eo quod suspitio oritur quod participant cum eis in crimine, & præcipue notantur, hīc mulieri sant viri, qui ad amorem vel odium inordinatum, licet non ad alias læsiones hominum tendant, aut iumentorum solent maleficare. Similia enim vt præmissum est, in quacunq; hæresi exercentes, vehementer sunt suspecti,

Biblioteca dell'Archiginnasio

vt patet per alle.c.accusatus.§.illo vero, & per notata ibi dem per archidiaconum. Cum non sit dubium eos talia facere in fauorem hęreticæ prauitatis. Tertia suspitio hæc est maxima, & in Iure vocatur violēta.ca. cum contuma cia, &.c.cum accusatus.lib.6.de hæresi, & per notata per archidiaconum. & Ioan. Andreæ super ca. accusatis, & verbo vehemens, vbi dicunt, dicit vehemens non violenta, supra de præsump.c. litteras. De hac suspitione loquitur canon, dist. 34. quorundam, & hæc præsumptio seu suspitio dicitur violenta, tum quia violenter cogit & arrat iudicē ad credendū, nec tergiuersatione refellitur qualicunq;. Tum quia ex violentibus conuincentibus atq; coercentibus oritur coniecturis. Exempli gratia, in simplici hæresi si aliqui reperiantur qui hęreticos adorauerint, id est, reuerentiam suo amore exhibuerint, consolationē vel cōmunionem ab eis acceperint vel similia, quæ ad ritum eorū pertinent perpetrauerint, tales namq; violenta suspitione de hæresi & hæreticorū credentia sunt conuicti per ca. filij. & per ca. accusatus de hęresi, lib. 6. & per notata p archidiaconum, super ca. quicunq; hęreticos, & verbo credentes, eo lib, 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hęreticæ prauitatis. Super hæresim vero maleficarum a simili qui perpetrant ea quæ ad ritum maleficarū pertinent, & talia cum sint varia, videlicet aliquando per verba solum contumeliosa, dicendo: Tu senties in breui, tibi euenient, vel similia in effectu, & per tactum, solum tangendo hominem, aut bestiam manibus, aut per visum tantum, se manifestando nocturno vel diuturno tempore certis dormientibus, in cubilibus, & hoc vbi homines aut iumenta nituntur maleficiare, licet circa grandines varios alios obseruāt modos, se aliis offerendo cæremoniis, circa flumen aliquod se agitando diuersimode, vt in præcedentibus circa modos maleficia inferendi patuit, tales vtique violenta suspitione super hęresim maleficarum vbi repe-
tūtur, & fama laborat, sunt cōuicti, præsertim vbi effectū est

est subsecutus in maleficio, siue statim, siue per successum temporis, quia tunc euidens factum cōcurrit, siue indiciū facti, vbi instrumenta maleficij in aliquo loco reposita reperirentur, licet successus temporis non ita aggrauaret ad euidentiam facti, manet tamen suspecta vehementer, & a fortiori amplius circa simplicem hæresim. Et si quæritur: nunquid diabolus absq; visu, aut tactu mulierum maleficiare posset homines seu iumenta? Respondetur vtique, si Deus permitrit, sed quia maior Dei permissio, vbi creatura Deo dicata per fidei abnegationem, & aliis horrenditz sceleribus cōcurrit, ideo & diabolus amplius talem modū maleficiandi creaturas affectat, immo & dici potest q; diabolus etiā si absq; malefica posset, adhuc summe per maleficam talia exercere affectat, variis respectibus, vt in præcedentibus patuit. Epilogando ad nostrū propositum super modos & præsumptionibus iudicandi. Dicendum q; super prefatam distinctionē, suspecti de hęresi maleficarū sunt in triplici genere, cum quidam leuiter, quidam vehementer, & quidam violenter. Leuiter sunt suspecti qui talia modica vel leuia peragunt, q; ex eis oritur modica vel leuis suspitio contra eos de tali hæresi, & licet vt dictū est vbi quis sic inuenitur suspectus, nō fit hęreticus habēdus, tamē debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui adiuratio. Et quidē q; purgatio possit sibi indici, habetur ca. excōmunicamus. c. in prin. extra. de hæresi, vbi dicitur: Qui aūt inuenti fuerint sola suspitione notabiles, suspitione probabili, hoc est, leui, & que leuiter apparet, dicit Hostiensis: Sequitur nisi iuxta consideratiōes suspitionis, qualitatemq; personę, propriam innocentiam congrua purgatione mōstrauerint, anathematis glādio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita q; si per annum in excōmunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condēnentur. Hæc ibi. Et nota q; indicta sibi purgatione canonica, siue cōsentiat siue non deficiat, siue non est, per omnia iudicandum sicut

Biblioteca dell'Archiginnasio

de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda. Sed & hoc quod abiuratio possit tali iudici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet per ca. accusatus, in prin. vbi dicitur: Accusatus de hęresi vel suspectus, contra quē de hoc crimine magis & vehemens suspitio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit, in ipsa censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæresis crimen probatum non fuerit cōtra ipsum. Si autē modica & leuis fuit suspitio illa quanquam ex hoc sit grauiter puniendus, tamen non debet in hęresim relapsorum pœna puniri. Hæc ibi. Quidam autem cum sint suspecti vehementer, & sunt illi qui talia vehementia & fortia peragunt, quod ex eis oritur vehemēs & magna suspitio, & tales licet etiam non sint hæretici, nec vt hæretici condemnandi, eo quod expresse haberur extra. de præsumpsione. c. literis. §. quo circa. Nullus pro suspitione vehementi est de tanto crimine condemnandus, nam ibi ita dicitur: Quocirca mandamus quatenus cum propter solam suspitionem quanuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, tamen de tali fic vehementer suspecto, debet sibi mandari quod abiuret generaliter omnem hęresim. & specialiter in quā incidit tanquam vehementer suspectus per allegatum ca. accusatus. in principio, vt est dictum, & per ca. inter solliciturdines, extra. de pur. c. & per. c. literas extra de præsumpsione. Quod si post modum relabatur, vel in pristinam, vel in aliam, vel in eos quos scit maleficos, aut hæreticos associet, visitet vel deducat, vel consulat, munera donando, vel mittat, seu fauorem eis impendat, relapsorum pœnam non euadet, per allegatum ca. accusatus. Vbi dicitur sic: Eum vero qui in vna hæresis specie vel secta commisit, aut in vno articulo fidei seu sacramento ecclesiæ erranit, & post modum hæresim simpliciter vel generaliter abiurauit. Si ex tunc in aliam speciem hęresis, siue sectā, ac alio articulo seu sacramēto cōmittat, volumus vt relapsus in

in hæresim iudicari. Ille ergo de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterit, vel nunc constat, si post illam abiurationem receptat, hęreticos deducat, visitet siue assotiet, ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, & infra merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbato a se prius errore non sit dubium illud fecisse. Hæc ibi. Ex quibus verbis apparet q̄ in tribus casibus in genere suspectus de hæresi vehementer, postquam abiurauit pœna plectitur relapsorum. Primus est quando relabitur in eandem & pristinā hæresim, de qua suspectus fuerat vehementer. Secundus quando hęresim simpliciter vel generaliter abiurauit, & relabitur tamen in aliam hæresim, esto quod de ea antea nunquam suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorem impēdit, & hic casus complectitur multos casus, & habet multos sinus, vt patet in allegato. §. cum vero, in ca. accusatus. frequentius repetito. Sed quæritur quid agendum si talis vehementer suspectus ad mandatum sui Iudicis non consenserit continue abiurare, an tradendus sit seculari arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, per ca. ad abolendam. §. in præsenti vero. Respondetur nequaquā, quia ca. illud & §. eius expresse loquitur non de suspectis, sed de manifeste deprehensis in hæresi, &c. & rigorosius contra deprehensos manifeste, quàm contra suspectos tantum modo est agendum. Et si quęritur, qualiter ergo sit procedendū cōtra talem. Respōdetur q̄ procedetur contra eū p ca. excom. i. & per. §. qui vero sola suspitione, & c. superi⁹ inserto, & excōmunicabitur, in qua excōmunicatione si p annū steterit, est vt hęreticus condēnandus per alle. c. Quidam aūt suspecti sunt violēter, & sunt illi q̄ talia violēria pagūt, q̄ ex illis oritur violēta suspitio cōtra eos, talis est hęreticus habendus, & sicut de deprehenso in hęresi est de eo per oīa iudicandum, per ca. excōmunicamus. i. extra. de hęresi. §. qui vero. & per ca. cum contumacia. & per ca. vt

Biblioteca dell'Archiginnasio

officium.lib.6. Nam vel fatentur crimen, vel non, si sic, & volunt redire, & hæresim abiurare, ad pœnitentiam recipiendi sunt per ca. ad abolendam, & per ca. excõmunica. 2. §. Si quod si non consenserint abiurare, tradendi sunt curiæ seculari animaduersione debita puniẽdi, per. c. ad abolendam §. 1. allegatum. Si aũt non fatetur crimen postquã est conuictus, nec consensit abiurare, est vt hæreticus impœnitens condemnandus, per ca. ad abolendam. Violenta enim suspitio ad condemnãdum sufficit, & probationem in contrariũ non admittit, vt habetur extra de præsump. c. literis. & .c. afferte. Et cum hæc discussio locum habet in simplici hæresi, absque euidentia aut indicium facti, sicut etiam in sexto modo sententiãdi patebit, vbi quis vt hæreticus condemnatur, etiam si non sit hæreticus in re, quanto magis circa hæresim maleficarum, vbi semper concurrit aut euidens factum, in pueris, hominibus, aut iumẽtis maleficiatis, aut inditium facti, puta per instrumenta reperta. Et licet in simplici hæresi pœnitentes & abiurantes, ad pœnitentiam & ad perpetuos carceres recipiantur, vt tactum est. In hac tamen hæresi licet ecclesiasticus iudex recipiat vt sic ad pœnitentiam, ciuilis tamen propter fore facta circa damna temporalia, vltimo supplicio punire potest, nec ecclesiasticus ipsum impediat, qui licet nõ eum tradat ad puniendum, tamen relinquere potest.

¶ Quæstio vigesima, super primũ modũ sententiãdi.

QVIA ergo delata persona, vel reperitur immunis & absoluenda totaliter, vel reperitur solum diffamata de hæresi generaliter, vel reperitur vltra infamiã quæstionibus & tormentis exponenda aliqualiter, vel reperitur suspecta de hæresi leuiter, vel reperitur suspecta de hæresi vehementer, vel reperitur suspecta de hæresi violenter, vel reperitur diffamata de hæresi, & suspecta insimul & cõmuniter, vel reperitur confessa hæresim, & pœnitẽs, & non relapsa veraciter, vel reperitur confessa hæresim, & pœnitens,

pœnitens, sed relapsa probabiliter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, sed non relapsa realiter, vel reperitur confessa hæresim & impœnitens, atque relapsa certitudinaliter, vel reperitur non confessa, se conuicta de hæresi legitimis testibus, & alias iudicialiter, vel reperitur cõuicta de hæresi, sed fugitiua, vel absens contumaciter, vel reperitur ab alia maleficia incineranda, vel incinerata delata, vel reperitur maleficia nõ inferendo, sed tollendo per remedia illicita & incongruenter, vel reperitur vt maleficus sagittarius, & armorum incantator, interimendo letaliter, vel reperitur vt malefica obstetrix, infantes dæmonibus execrando hostiliter, vel reperitur remedio appellationis se tuendo friuole, & fraudulenter. Et siquidem reperitur immunis, totaliter erit per sequentem modum sententianda finaliter. Vbi notandum q̃ persona delata tunc reperitur immunis totaliter, quando processus meritis diligenter cum bono consilio peritorum discussis, non conuincitur, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, quia videlicet discrepant in principali, nec etiam alias illa persona fuit suspecta aut diffamata publice de antedicto crimine, quia secus si de aliquo alio crimine esset diffamata, nec etiam sunt indicia facti contra talem personã. Circa talem, talis practica seruatur, quia absoluẽda est per episcopum aut iudicem, per sententiam tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis, &c. Attendentes quod tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti nobis delatus, vel delata, de tali hæretica prauitate, scilicet maleficatum. Attendentes etiam illa esse talia quod non valebamus nec debuimus conniuentibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si prædicta sulcirentur aliqua veritate, testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo quæ decebant secundum canonicas sanctiones. Quapropter visis & diligenter examinatis omnibus actis, &

Ee v acita-

Biblioteca dell'Archiginnasio

actitatis in hac causa, habitoq; consilio peritorum in iure, ac etiam in theologica facultate, illoq; sæpius repetito, sedentes pro tribunali, more Iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solum Deum, & negocij veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videat æquitatem, ad nostrã diffinitiuam sententiã procedimus in hunc modum, Christi nomine inuocato, quia per ea quæ vidimus & audiuim⁹, & producta & oblata, acta & actitata sunt, coram nobis in p̃senti causa, non inuenimus aliquid contra te legitima probatum fore de iis de quibus delatus fueras coram nobis. Pronunciamus, declaramus, & sententialiter diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, propter quod possis & debeas vt hæreticus aut maleficus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate, quare à p̃senti instantia, inquisitione, & iudicio, totaliter te relaxamus. Lata fuit hæc sententia, & cętera. Caueatur vt non ponatur in sententia quacunq; vt delatus sit insons, vel immunis, sed q̃ non fuit probatũ legitime contra eum, quia si post modum temporis processu iterum deferatur, & legitime probatur, potest non obstante p̃dicta absolutoria sententia condemnari. Nota etiam q̃ eisdem modis absoluendus est quis, quando est delatus de receptione, defensatione, seu alia fautoria hęretice prauitatis, vbi nihil probatur legitime cõtra eum. Secularis Iudex cõmissione episcopi modo suo iudicabit.

¶ Quæstio vigesimaprima, super secundũ modũ sententiandi delatam. & tantummodo diffamatam.

SECVNDVS modus sententiandi est, quando delatus vel delata, processus meritis diligẽter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur tantummodo de tali hæresi diffamatus, in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia, & hoc est quando delatus talis non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nęc testium productione legitima, nec sunt quæcunque indicia alia probata contra eum, nisi præcise sola infamia, ita quod in speciali nullum probatur maleficium perpetratum, quod quidem probare potest, super vehementem aut violentam suspitionem, quando verba comminatoria super læsionem inferendam protulisset, dicendo in effectu vel in sententia. In breui tu senties quæ tibi euenient, & post effectus aliquis fuisset subsequutus in lesione corporum, aut iumentorum. Circa istum igitur contra quem nihil probatur nisi præcise, infamia talis practica est seruanda. In tali enim casu quia sententia non potest pro delato ferri absoluendo eundem sicut in primo modo tactum est, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem, ideo episcopus seu eius officialis aut Iudex, aduertant primo quod in causa hæresis non refert si aliquis sit tantũmodo apud bonos & graues personas diffamatus, immo attenditur hîc, quod etiam apud quoscunque viles & simplices sit diffamatus. Et ratio est, quia à quibus quis potest accusari in crimine hęresis, apud illos etiam potest quis infamari, sed quilibet hæreticus potest à quibuscunque personis accusari, cum tantummodo inimici capitales, vt supra patuit excipiuntur, ergo apud illos potest infamari.

¶ Feret ergo episcopus seu Iudex super canonicam purgationem, sententiam per hunc modũ, vel consimilem.

NOS. N. miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex talis dominij. Considerantes q̃ meritis processus facti per nos contra te talem, talis diocœsis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, diligenter discussus, & cætera. Non inuenimus te confessum, nec etiam conuictum de prædicta labe, nec aliàs suspectum ad minus leuiter, nisi quod te reperimus legitime & veraciter, in tali villa, aut ciuitate, vel diocœsi, & apud bonos & malos publice diffamatum. Quapropter ad purgandum huiusmodi infamiam, & vt bonus odor in cœtu fidelium existas, tibi indicimus canonicam purgatio-

Biblioteca dell'Archiginnasio

purgationem, vt & iuris assignando tibi talem diem, talis mensis, & talē horam talis diei. In qua compareas personaliter corā nobis vt purges tuam infamiā tanta manu ordinis tui, qui quidē compurgatores sint hoies fide catholici ac vita probati, & qui cōuersationem tuam ac vitam nouerunt, non tam moderno tpe quam transacto. Significantes ꝙ si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto prout volunt canonice sanctiones.

SIC autem considerandum est, quod quando aliquis reperitur ligitime de aliqua hæresi publice diffamatus, & contra eum aliquid nō probatur, nisi infamia ipsa sola indicitur sibi canonica purgatio, hoc est, ꝙ habeat aliquos viros. Septem, decem, viginti, vel triginta, secundum ꝙ plus vel minus, & in locis plurimis vel paucioribus magis vel minus insignibus, fuerit diffamatus: q sunt suæ conditionis seu ordinis, vt si diffamatus religiosus & illi sint religiosi, si clericus secularis & illi clerici secularis, siue milites, & illi milites qui purgant eum à crimine de quo est diffamatus, qui cum purgatores dicuntur esse hoies fide catholici & vita probati, qui & illius conuersationem & vitam non tam moderno tempore, quam antiquo nouerunt, vt habetur extra de pur. ca. inter sollicitudines. Si aūt se purgare noluerit excōicetur, quam excōmunicationem si per annū sustinuerit animo indurato: extunc vt hæreticus condemnatur. Iuxta. ca. excōicamus itaq; .§. qui autem. Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecit, hoc est, ꝙ purgatores tales & tantos, prout ei iniunctum fuit, qui eum purgent non inuenerit, pro cōuicto habetur, & sic vt hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hære. excōicamus. i. §. adiicimus & ver. qui non se. & de purga. ca. Cum dilectus. Considerādum aūt est hic, ꝙ quando dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget se trina vel quarta manu ordinis sui, ꝙ ordo sumitur ibi in genere & non in specie, vnde si episcopus purgandus est non negatur, quin cum episcopis purgandus

gandus possit admitti. Abbates, & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma de pur. ca. Quotiens purgabit autē se diffamatus per modum qui sequitur, vt colligitur extra de purga. capī. quotiens. §. porro. & ca. accepimus. Quo ad secundum.

ADVENIENTE autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonicè assignato comparebit personaliter purgandus, cum suis coniuratoribus coram episcopo & inquisitore, in loco vbi noscitur infamatus, & ille qui diffamatus est ponens manū super librum Euangeliorum ante eum positum, dicet sic. Ego iuro super ista quatuor Euangelia sancta DEI, quod talem hæresim exprimendo eam de qua sum diffamatus nunquam tenui, nec credidi, nec docui: nec teneo, nec credo. Negabit. s. illud cum iuramento, de quo est diffamatus quicquid sit illud. Quo facto omnes compurgatores ponent manum super librum prædictū Euāgeliorum. Et quilibet dicet ita. Et ego iuro sup ista sancta DEI Euangelia, quod credo ipsum verum iurasse. Et tunc canonicè est purgatus. Considerandum est etiam diffamatus de hæresi, ibi ea purgandus vbi noscitur diffamatus, & si fuerit in multis locis infamatus, imponatur sibi quod in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hæresim de qua noscitur infamatus, de purga. ca. inter sollicitudines, nec contemnat qui canonicè sede hæresi purgauit, nam si post purgationē incidit in hæresim iam purgatam pro lapso habetur, & vt relapsus tradendus est curiæ seculari. Iuxta. ca. excommunicamus. i. §. adijcimus. & ver. vel si est post purgationem. &. ca. ad abolendam. §. illos quoque. secus autem si in aliam hæresim incidit, de qua se ante non purgauit. Iuxta capitulum allegatum.

¶ Quæstio vigesimasecunda, super tertium modum sententiandi diffamatam, & quæstionibus exponendam.

Tertius

Biblioteca dell'Archiginnasio

TERTIVS modus processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de hæresi processus, meritis diligenter consideratis, cum bono consilio peritorum reperitur varius vel habens indicia contra se ad quæstiones vt .s. exponatur quæstionibus & tormentis, vt si quæstionatus nihil cõfesserit pro immuni & innocente habeatur. Et hoc est quando delatus non est deprehensus, nec propria confessione, nec etiam facti euidẽtia, nec testiũ legitima productione, nec sunt indicia ad talem suspitionẽ, vt habeat hæresim abiurare. Est tamen in suis confessionibus varius. Vel alias sunt indicia sufficientia ad quęstiones & tormenta. Circa istum talis practica est seruanda. In tali aũt casu quia snia interlocutoria est contra delatũ ferenda & non pro eo. Ideo per inquisitorẽ coniunctim & non diuisim est ferenda iuxta ca. multorum. In primis si talis steterit in negatiuis firmiter & nullatenus licet inductus, per probos viros fateri voluerit veritatem, feretur sententia quæ videtur sapere vim definitiue sententiæ per modum tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis domini subiectis. Attendentes meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, & diligenter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, & nihilominus sunt indicia multa quæ sunt sufficientia ad te exponendum quęstionibus & tormentis. Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures Iudicum non offendas interloquendo, declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus & tormentis, lata fuit hæc sententia. Si vero quæstionandus reperiatur, varius & infirmul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponetur vtrunq; in sententia, vt in prædicta positum est, si autem hæc duo non concurrant, sed vnum tantum, vtpote varietates

rietates, scilicet, ne alijs indicijs vel alia indicia sine varietate ponetur in sententia, vt inuenitur, sententia autem lata mox exequatur, vel exequi simuletur. Non sit tamen Iudex multum voluntarius ad quæstionandum aliquem, nam quæstiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectu aliarum probationum. Et ideo perquirat alias probationes, quod si nõ inuenerit & tenet probabiliter quod delatus est culpabilis, sed metu negat veritatem bonis modis, & quandoq; cautelosis interdum adhibitis, eius amicis inducentibus ad veritatem dicendam, faciat suam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negocium non festinet, nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum virorum disponunt ad veritatem erudiendam. Quod si delato conuenienter expectato & tempore congrueter prorogato, ac delato multipliciter informato. Credant fide bona episcopus & Iudex omnibus consideratis ipsum delatum negare veritatem, quæstionent eum moderate, sine tamen effusione sanguinis, scientes quod quæstiones sunt fallaces & inefficaces. Nam aliqui sunt ita molles corde, & vecordes, q; ad leuem torturã oĩa concederent quæcunq; falsa. Aliqui aũt sunt ita pertinaces, q; quantumcunq; vexarentur, ab eis veritas non haberetur. Aliqui sunt q fuerunt alias quæstionati, & istorum aliqui melius sustinent quęstiones, quia brachia statim trahũtur & flectũtur, aliq; aũt remanent debiliores, & sic minus sustinẽt quęstiones, aliqui etiã sunt maleficiati, & in quæstionibus maleficijs vtuntur, qui ante morerẽtur q̃ aliquid faterentur, efficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in quæstionibus cum maxima prudentia est agẽdum, & ad conditionẽ quæstiandi quam plurimũ attendendum. Cum aũt lata fuerit, mox ministri se disponant ad quæstionandũ delatum. Et cum disponunt se episcopus aut Iudex, & per se & p alios bonos viros fidei zelatores inducãt quęstionandã ad fatendum libere etiã cõpromittendo ad conseruationem vitæ si

opus

Biblioteca dell'Archiginnasio

opus fit, vt supra tactum est. Quod si nec sic poterit ad terorem, vel etiam ad veritatem fatendam induci, poterit secundum diem vel tertium assignare, ad continuandum tormenta, ad continuandū, quia iterari nō debent nisi nouis superuenientibus indiciis cōtra eum, & tunc possunt, sed continuari nō prohibetur, dicetur ergo sic: Et nos. N. episcopus &. N. Iudex sit adsit prefati assignamus tibi tali diem talem, ad quæstiones continuandum, vt à tuo ore proprio veritas eruatur, & totum ponatur in processu, & infra tempus eidem assignatum, & per te & per alios probos viros, inducent eum ad fatendum veritatem. Quod si fateri noluerit, die assignata poterunt quæstiones continuari, & sic quęstionetur eisdem vel aliis grauioribus tormentis, fortius vel leuius, secundum maiorem culparum grauitatē, & poterunt Iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docet experientia atque vsus, & negociorum varietas, quàm ars alicuius seu aliqua doctrina. Vbi autem decenter quæstionatus & tormentis expositus, noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed libere abire dimittatur. Si autem perstiterit in ipsa confessione, & proderit veritatem, culpam propriam cognoscēdo, & ab ecclesia veniam postulando, tanquam deprehensus in hæresim, propria confessione, sed pœnitens, iuxta ca. ad abolendam. §. præsenti. abiuret, & sententialiter vt deprehensus publice condemnetur, per modum quo condemnātur in hæresim deprehensi, propria confessione, vt dicetur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprehensos, vbi beatur ibi. Vbi vero veritatem proderit, & nō pœnitentit, sed in hæresi pertinaciter perstiterit, & relapsus nō fuerit cōdemnabitur, iuxta ca. ad abolen. §. phīti. & expectā cōpetenter, informatus decēter, tradetur brachio seculari, vltio supplicio feriēdus, vt dicitur infra in x. modo. Si aūt relapsus fuerit, cōdemnabitur per modū quo dicetur infra in x. modo processum aliquē terminandi, Videatur ibi.

SIC

SIC aūt est diligentius attendendum, q̄ ille qui quæstionandus est ante quæstiones interdum contra se nihil cōfitetur, nec aliquid probatur propter quod possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hæresim condemnari, & de talibus agitur hīc, & dictū est statim. Interdum aūt ipse delatus est in hęresi deprehēsus, vel aliàs sunt alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiurare vt leuiter vel vehemēter de hæresi suspectus, propter quæ nō est quęstionādus, sed si vltra hoc negat aliqua que nō probātur, sed sunt indicia sufficientia ad quęstiones, & cū pro talibus quæstionatur, sed nihil propter quæstiones confiteatur, nihilominus ista nō est absoluenda, iuxta primū modū, sed secundū probata contra eam procedatur, & abiurabit vel vt suspecta, vel vt deprehensa, si vir, prout processus merita exigēt & requirēt, si vero propter quæstiones confiteatur illa, vel eorum aliqua propter quæ quęstionatur, tunc abiurabit hæc & illa, & pro istis & illis, sententia contra eum est ferenda.

¶ Quæstio vicesimatertia, super quartum modum sententiandi delatam & suspectam leuiter.

QVARTVS modus processus fidei sententiandi & terminandi, est quando delatus de hęresi, processus meritis diligenter discussis, cū bono consilio in Iure peritorum, reperitur tantū suspectus de hæresi leuiter, & hoc est quādo delatus de hæresi non cōprehenditur, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testiū productione legitima, nec aliàs sunt indicia fortia, seu vehemētia de illa hæresi cōtra eum, sed tantummō modica & leuia, & talia esse per consiliū indicata, propter quæ vt suspectus leuiter de hæresi, potest & debet, vt tales illam hæresim, de qua delatus extitit abiurare, & talis si delabatur pœna relapsi debet puniri, licet grauius tunc fuerit puniēdus, q̄ si non ante abiurasset, iuxta c. accu. in prin. de hær. li. 6. Circa istū talis practica est seruanda. Talis em̄ si habetur respect⁹ publice, abiurabit publice i ecclesia, p̄ modū q̄ sequitur in sentētia.

Ff EGO

Biblioteca dell'Archiginnasio

EGO talis, diocœsis talis habitator, ciuitatis vel loci talis, in iudicio cõstituꝰ corã vobis dño episcopo talis ciuitatis, sacrosanctis euangeliis positis coram me, & propriis manibus eis per me tactis iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctã fidem, catholicam & apostolicã, quã sacrosancta Ro. ecclesia credit, confitetur, prædicat & obseruat. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Dñs IESVS Christus cũ omnibus sanctis detestatur hæresim pessimã maleficarum, & ꝙ oẽs illam assequentes, seu illi adhærentes, æternis ignibus cruciabuntur, cũ diabolo & angelis eius æternaliter, nisi resipiscant, & ecclesiæ sanctæ per pœnitentiã reconciliati fuerint, & consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, de qua habetis me suspectã vos domini, episcopus & officialis, videlicet ꝙ familiaritatem cum maleficis habui, eorũ errorem ignoranter defendi, odio habui inquisitores, & illarũ persecutores, seu etiam ꝙ eorum crimina nõ detexi. Item iuro ꝙ nunquam prædictã hæresim credidi, neꝙ credo, nec illi adhæsi, nec adhæreo, nec vnquã credã neꝙ hærebo, nec illam docui, nec docere intendo, ꝙ si aliquid prædictorũ fecerim in futurum, (ꝙ Deus auertat,) pœnis iuris taliter abiuratis, prompto animo me submitto paratus subire oẽm pœnitentiam, quã pro iis quæ feci & dixi, merito me habetis suspectũ, volueritis mihi iniungere, illam iuro pro viribus adimplere, vt nullatenus contrauenire, sicut me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Prædicta aũt abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnib⁹ intelligatur. Qua facta, Iudex si adest aut officialis, potest sibi dicere publicè in vulgari talia verba, vel similia in effectu, fili, vel filia, tu suspitionem quã de te habebamus, vt nõ immerito abiurasti & purgasti per abiurationem prælibatam, de cætero caueas tibi, ꝙ non incidas in hanc hæresim abiuratam. Nã licet si pœniteres, traderis brachio seculari, quia abiurasti tanquã suspectus leuiter, & non vehementer, tamen tunc multo fortius punieris q̃ si non abiurasses, & amodò pro modico, haberis suspecta vehementer, & vbi vt talis abiurares,

& prolaberis, pœna relapsis debita punieris, & absq; misericordia traderis curiæ seculari vltio supplicio feriendã. Si aũt abiurat secrete in camera episcopi, vel camera iudicis, quando scilicet non est factũ publicũ, modo cõsimili abiurabit. Quibus peractis, feretur sentẽtia in hũc modũ.

NOS miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex si adest, in terris talis dñi ditionis subiectis, Attendentes quod visis & diligenter consideratis processibus meritis per nos factis contra te talem, delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia & talia cõmisisse, dicantur illa, quæ te reddunt suspectũ leuiter de hæresi, & propter quæ te talem merito habentes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hęresim abiurare. Verum ne prędicta parte commissa remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurũ, de multorum & magnorũ consilio, in Iure peritorũ, ac etiam religiosorũ, in & super his habito maturo pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deũ, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis euangeliis positis corã nobis, vt de vultu Dei iudiciũ nostrũ prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentesq; pro tribunali, more Iudicũ iudicantium, te talem hîc in nostra presentia personaliter constitutũ, per modũ qui sequitur cõdemnamus, sentẽtiamus seu potius pœnitentiamus, scilicet ne de cætero vnquã scienter teneas, associes, verbis defendas, legas seu habeas talẽ, & ne deinceps &c. Ponantur illa quæ cõmisit, propter quæ suspecta fuit habita de prędicta hęretica prauitate. Lata fuit hæc sententia seu pœnitentia. Caueatq; notarius ꝙ in processu ponat ꝙ talis abiuratio est facta tanquã per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, alias periculum magnum esse posset.

Quæst 14. super quintũ modũ fniandi suspectã vehemẽter

VINTVS modus processum fidei finiendi & terminandi, est quãdo delata de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorũ reperitur, suspecta de

Biblioteca dell'Archiginnasio

hæresi vehementer, & hoc est, quando delata de hæretica prauitate nō reperitur legitimę deprehensa, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt magna & grauia probata indicia contra eam, & talia per consilium indicata, quę illam reddunt suspectam vehementer de predicta hęretica prauitate. Circa istum talis practica est seruanda. Talis namq; debet vt suspectus vehementer de tali hæresi abiurare illam hereticā prauitatem, ita q; postmodū relabatur, pœna relapsi debita puniatur, hoc est, q; tradatur brachio seculari vltio supplicio ferienda. iuxta ca. accusatus in prin. de hæresi. lib. 6. & abiurabit publicē vel secrete, secundum q; suspectus est habitus publice vel secrete, & apud plures vel pauciores, & graues vel leues, vt dictum est statim de illo qui est suspectus leuiter de hęresi, & habet vt talem hęresim abiurare. Modus aūt disponēdi ad abiurationem talis est. Adueniente namq; die dominica ad abiurationem faciendā, & ad audiendā sententiam seu pœnitentiā abiurando imponendā, prędicator sermonem faciet generalem. Quo facto, legantur publice per notariū vel clericum, ea de quib⁹ ipse adiurandus est cōuictus, & alia ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer. Post dicetur sibi per iudicem, vel officialem. Ecce, q; ex his recitatis, tu es nobis suspectus de tali hæresi vehementer, quare oportet q; tu purges te, & abiures hęresim supra dictā, & tunc ponetur coram abiurando liber euangeliorū, & ipse ponet manum super illum, & si scit legere competenter, tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis, & leget coram omni populo. Si aūt nesciat legere competenter, notarius legat ea spacioſe, & abiurādus respondebit alta & intelligibili voce per hunc modū, nam notarius vel clericus dicet sic: Ego talis de tali loco, & iste respondebit per eadem verba, & ille in iudicio constitutus est iste respondebit per eadē verba, in vulgari semper. Et sic quousq; abiuratio sit finita, & abiurabit per formam tenoris sequentis. ¶ Ego talis de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus, coram

coram vobis reuerendis dñis, episcopo talis ciuitatis, & tali iudice in terris ditionj talis dñi subiectis, sacrosanctis euangeliis positis coram me, propriis manibus per me tactis iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicā, quam sacrosancta Rom. ecclesia docet, profitetur, prædicat & tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod &c. Explicetur articulus catholicus contrarius illi hęresi, de qua vehementer est suspectus, & verbi gratia, si est hæresi maleficarum, dicetur sic: Iuro me credere q; non solum simplices hæretici aut scismatici, æternis ignibus cruciabuntur, verum super oēs hæresi maleficarum infecti, dæmonis fidem quā in sacro fonte baptismatis perceperunt abnegantes, & spurcitiis diabolicis, pro implendis eorum prauis desideriis insistunt, hominibus, iumentis, terræ frugibus, plurima nocumenta inferentes, & consequenter abiuro, abnego & reuoco, illam hæresim, seu potius infidelitatem, quæ falsē & mendaciter asserit, non aliquam maleficā in terris, & q; nemo credere debeat illas posse nocumenta inferre auxilio dæmonū, cum talis infidelitas expresse militat vt iam cognosco, aduersus determinationem sanctę matris ecclesię, oim catholicorum doctorum, imo & aduersus leges Imperiales, quæ huiusmodi conburendas decreuerunt. Item iuro q; nunquam prædictæ hæresi credidi, supple pertinaciter, nec credam, nec adhæreo de præsenti, nec adhærere intendo, nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro & promitto, q; talia & talia exprimantur, propter quæ habetis me suspectū de huiusmodi hæresi vehemēter nunquā faciam, nec operam vt fiat dabo. Quod si aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, prompto animo me submitto, paratus subire oēm pœnitentiam, quare pro his quæ feci & dixi, propter quæ habetis me suspectū de dicta hęresi vehementer, decreueritis mihi iniungere, & illam iuro & promitto pro viribus adimplere, & nullatenus contraire, sic me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Prędicta

Biblioteca dell'Archiginnasio

autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo corã personis ecclesiasticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si aũt abiurauerit secrete, scilicet in palatio episcopi, vel camera episcopi quando scilicet factum non est publicum, modo consimili abiurabit. Facta aũt prædicta abiuratione, Iudex auisabit eum vt supra ꝙ non incidat relabendo in pœnam relapsorum. Si cautus notarius, quod ponat in actis quomodo talis abiuratio facta est per talem, vt per suspectũ de hæresi vehementer, ad hoc, vt si relaberetur qualiter puniretur, quia pœna relapsis debita. Quibus peractis, feretur sententia, seu pœnitentia in hunc modum.

NOS S.N. episcopus talis ciuitatis, & frater si adsit, N. inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede apostolica specialiter delegatus, attendentes quod tu talis de tali loco, & talis diocœsis, talia & talia cõmisisti, (dicantur illa.) vt ex processus meritis diligenter discussis legitime nobis cõstiat, propter quæ merito habemus te suspectũ vehemẽter de tali hæretica prauitate, & vt taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno consilio in Iure peritorũ, iusticia suadente, verum vt efficiaris cautior in futurũ, & ne reddaris procliuior ad similia peragenda, & ne crimina permaneant impunita, vt sis cæteris delinquentibus in exemplum, de multorum & magnorum in Iure consilio peritorum, ac etiam in facultate theologica magistrorum, seu doctorum, in & super his habito maturo & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac sanctæ fidei catholicæ, & apostolicę veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, te talem hîc in nostra præsentia personaliter constitutum, forma qua sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus, videlicet ne deinceps talia vel talia facere, vel dicere, aut docere præsumas, ponantur illa quæ conuincitur commisisse, propter quę fuit suspectus

suspectus habitus de prędicta hæresi vehementer, & nonnulla quæ si cõmitteret, incideret leuiter in relapsum, sed alia sibi imponantur prout negocij varietas expostulat & requirit, vtpote quod nunquam scienter habeat talia exercitia, vel ne eos quos sciuerit abiurasse, recepter & similia. Lata fuit hęc sententia. Attendendum autem quod suspecti de hæresi, & non deprehensi, siue sint suspecti vehementer, siue leuiter, non debent perpetuo incarcerari, nec perpetuo immutari, quia hæc est pœna illorũ qui fuerunt hęretici, & postea pœnituerunt, vt patet in ca. excõmunicamus. 1. de hære. & in cap. quoniam de hære. lib. 6. sed possunt propter illa quæ commiserunt, ex quibus habiti sunt suspecti, ad certum tempus carceri mancipari, & postmodum vt videbitur dispensari, iuxta cap. vt cõmis. de hære. lib. 6. Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, nam cruces sunt insignia hęretici pœnitentis, suspecti autem non fuerunt hęretici habiti, quare non sunt cõsignandi, potest tamen eis imponi quod stent certis diebus solennibus, in valuis talium ecclesiarum, vel circa altaria, dum missarũ solennia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis, vel quod vadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negocij qualitas expedit & requirit.

¶ QVAESTIO vigesimaquinta, super sextum modum sententiandi delatam, violenter suspectam.

SEXTVS modus processus fidei terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in Iure peritorum, reperitur de hæresi suspectus vehementer. Et hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt indicia non leuia solum vel vehementia, sed fortissima, & violentissima, quando ipsum delatum reddunt merito

Biblioteca dell'Archiginnasio

ſuſpectum de dicta hæreſi violenter, & propter quæ talis debet vt ſuſpectus violenter de dicta hæreſi iudicari. Et vt modus iſte clarius intelligatur demus exempla tam de ſimplici hereſi in fide, q̃ & de hereſi maleficarum. Nam in ſimplici hereſi caſus contingeret quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus, confeſsione propria, &c. vt ſupra, tamẽ propter aliquid quod dixit vel egit, vtpote in non cauſa fidei ſuſtinuit excõmunicationem per annũ, vel plus, talis eſt iam ſuſpectus leuiter de hæreſi, quia hoc non caret ſcrupulo hereticę prauitatis, de pœnis. ca. grauẽ. Citatus aũt reſponſurus de fide, vbi nõ cõparet, ſed renuit contumaciter cõparere, propter quod excõmunicatur, tũc fit ſuſpectus de hæreſi vehemẽter, nam tunc leuis ſuſpitio tranſit in vehementẽ, & ſi ſuſtinet illam excõmunicationem per annũ animo pertinaci, tunc fit ſuſpectus de hereſi violenter, nam & tunc vehemens ſuſpitio tranſit in violentam, contra quam non admittitur defenſio, imo ex tũc talis eſt vt hereticus condemnandus, vt patet per ca. cum contumacia, & notatur ibidem lib. 6. In hereſi vero male ficarum exemplificatur ſuper violentã ſuſpitionem, quando dixit & egit aliqua quæ à maleficis practicantur, quando volunt aliquem maleficiare, & quia hoc cõmune eſt, vt verbis cõminatoriis, aut factis per viſum vel tactum ſe habeant manifeſtare, & triplici ex cauſa, vt peccatum ſi in dicibus aggrauetur, & vt ſimplices eo facilius ſeducãtur, & vt Deus per amplius offendatur, & malor ſequendi in homines ſibi facultas relinquatur, vnde violenter maleficus ſit ſuſpecta, quãdo poſt verba cõminatoria dicendo: Faciã tibi quod in breui ſenties, vel ſimilia in ſententia, & poſt verba, effectus aliquis in ipſo, vel in alio fuit ſubſecutus, tunc enim non leuiter fit ſuſpecta, ſicut qui propter familiaritem habitã cũ maleficis fuerunt ſuſpecti, aut qui procare ad amorem inordinatũ aliquem voluiſſent, vide ſupra de tribus ſuſpitionibus, leui, vehementi, & violenta. Nunc videndum eſt qualis practica ſit cũ talibus ſeruãda, nam circa violẽter ſuſpectũ in ſimplici hereſi hęc practica

ſeruatur,

ſeruatur. Nam licet in re fortaſsis nõ ſit hereticus, vtpote quia non habet errorem in mente, nec de illo pertinaciã in voluntate, vt notat Archidi. ſuper ca. alle. nihilominus eſt vt hereticus condemnandus, propter prædictã ſuſpitionẽ violentam, contra quã non eſt probatio admittenda. Condemnatur aũt hereticus ſic quod ſi nolit reſilire, & hereſim abiurare, & ſatisfactionem condignam exhibere, traditur brachio ſeculari animaduerſione debita puniendus. iuxta ca. ad abolendã. §. preſenti. Si aũt velit & conſentiat cum effectu, abiurat hereſim, & carceri perpetuo mancipatur. iuxta ca. excõmunicamus. 2. de hæreſ. Pari forma ille qui ſic eſt ſuſpectus de hereſi violenter. Circa ſuſpectum aũt violẽter ſuper hereſim maleficarũ, licet idem modus eſſet obſeruandus, tamen mitiori modo procedẽdo. Aduertendum q̃ ſi ſtabit in negatiua, aſſerens prout facere ſolent, q̃ non ea intentione verba illa protulerit, ſed ex vehementi & mulierbri paſsione, vnde & Iudici non videtur ipſam igni poſſe adiudicare, non obſtante violenta ſuſpitione, tunc Iudex ea in carceribus detenta, inquirat & proclama re faciat, ſi in ſimilibus dudum notata fuiſſet, & ſi ſic vtrũ publice ſit de tali hereſi diffamata, ex quibus procedere ad vlteriora poteſt, taliter vt ante omnia quęſtionibus tormentis exponatur, & ſi indicia apparuerint ſuper talem hereſim, aut ſuper maleficium taciturnitatis, puta quia lacrymas non effudit, imo & quaſi inſenſibilis ad tormenta reperitur, quia videlicet cito poſt tormenta omnibus viribus reſtituitur, tunc procedat per varias cautelas ſupra poſitas, vbi de ſimilibus agitur. Et in caſu quo omnia deficerent, tunc aduertatur quod ſi ſimilia dudũ perpetrauit, tunc omnino nõ eſt dimittenda, ſed per annum ad minus ſqualoribus carceris mancipanda & cruciandą, ſæpiſsimé etiam examinanda, præcipue ſacratioribus diebus. Si aũt diffamata cũ hoc licet tunc Iudex per ea quæ ſupra tacta ſunt, circa ſimplicẽ hereſim, ipſam poſſet igni adiudicare, præcipue propter multiplicationem teſtiũ, & quia ſæpius in ſimilibus, vel in aliis maleficiis fuit notata, tamen quia

Biblioteca dell'Archiginnasio

cum pietate procedere vult, ideo indicet ei canonicã purgationem, vt videlicet viginti, aut triginta purgatores habeat, & procedat prout in secundo modo sententiandi tactum est, ita videlicet indicando sibi quod si in purgatione defecerit, quod tunc tanquam rea igni adiudicabitur, & secundum hoc iudex procedere potest. In casu vero quo se purgaret, tunc abiurationem omnis hæresis, cum pœna relapsorum, ac perpetua pœnitẽtia, per modum qui sequitur in sententia formanda faciat, & modus disponendi ad abiurationem, talis est vt dictum est in quarto, & in quinto, modis precedentibus processum fidei terminandi. Nota etiam quod in sequentibus modis omnibus sententiandi, vbi iudices per viã pietatis procedere vellent, tunc per modum iam tactum procedere possent. Sed quia seculares iudices variis suis vruntur modis, iuxta rigorem, & non semper iuxta æquitatem procedentes, ideo ipsis infallibilis regula & modus assignari nõ potest, sicut iudici ecclesiastico, qui abiurationem recipere potest sub perpetua pœnitentia, per modum qui sequitur. Ego talis, de tali loco, talis diocœsis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerabilibus dominis, episcopo talis ciuitatis, & iudicibus, sacrosanctis euangeliis positis corã me, eisq; propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat atq; docet. Et consequenter abiuro omnem hæresim, & abnego & reuoco, omnem extollentem se aduersus sanctam Romanam & apostolicam ecclesiam, cuiuscunq; sectæ fuerit, vel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quæ egi seu dixi, propter quæ & ex culpa mea haberis me suspectum de dicta hæresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam, vel quod fiant operam dabo. Item, iuro, & promitto, quod omnem pœnitentiam quam mihi iniungere volueritis, pro prædictis viribus adimplebo, nec cõtraueniam in aliquo, sic me Deus adiuuet, & ista sacrosancta

sancta euangelia. Quod si contra abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat) ex tunc pœnis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc obligo & astringo quatenus illis ferior. Sit cautus notarius quod scribat in actis quod dicta abiuratio est facta per vnum de hæresi violenter suspectũ, vt si probaretur post relapsus, vt tunc talis iudicaretur talis, & traderetur brachio seculari. Ego talis, de tali loco, talis diocœsis, in iudicio personaliter constituturus corã vobis venerabilibus dominis. N. episcopo talis ciuitatis, iudicibus in terris tali domini, sacrosanctis euangeliis positis coram me, eisq; propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat atque docet. Et consequenter abiuro, abnego & reuoco omnem hæresim, extollentem se aduersus sanctam Romanam, & apostolicam ecclesiam, cuiuscunq; sectæ fuerit, vel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quæ egi seu dixi, propter quæ & ex culpa mea haberis me suspectum de dicta hæresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel docebo, nec quod fiant operam dabo. Item iuro & promitto, quod omnem pœnitentiam quã mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo, sic Deus me adiuuet, & ista sacrosancta euangelia. Quod si contra abiurata, vel iurata fecero in futurum, diabolo instigante, quod Deus auertat, pœnis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc me obligo & astringo, quatenus illis ferior, cum legitime cõstiterit me contra feciſſe. Sit cautus notarius quod adscribat in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem, tãquam per habitum suspectum de hæresi violenter, vt si probaretur, abiuratus relapsus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio seculari.

Quibus

QVibus sic actis absoluat eum á sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violēter, quod inciderit sicut in hęresibus supra dictis, vnde sicut hæreticus cum rediit & abiurat, est á sententia excōmunicationis absoluendus, quia omnis hęreticus est excōmunicatus, iuxta ca. excom. 1. & 2. de hære. & etiam iuxta ca. ad abolend. in prin. Sic talis de quo agitur cū sit vt hęreticus condemnandus, vt dictū est prius postquam abiurauerit, est ab excōmunicationis sententia absoluendus, & absolutione facta, feretur sententia per modum tenoris sequentis.

NOS S.N. episcopus talis ciuitatis, & si adest, Iudex in terris talis Domini, attendentes ꝙ tu talis de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus, fidem sanctā tangentibus, exprimātur illa, & ꝙ nos processimus ad informandū, nos super illis vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in caula præsenti, inuenimus te talia & talia cōmisisse, explicentur illa. Quapropter & nō immerito de tali hęresi, explicentur illa, te suspectū violenter habentes, fecimus te vt taliter suspectum oēm hęresim generaliter publice abiurare, prout nobis mādant canonicæ sanctiones. Sane est secundū eadem canonica instituta, omnis talis, sit vt hęreticus condēnandus, & tu saniori consilio inhęrendo, & ad gremiū sanctæ matris ecclesiæ redeundo, abiurueris vt præmittitur oēm hęreticam prauitatem, propter quod absoluimus te á sententia excōmunicationis, qua vt obnoxius Dei ecclesiæ astrictus merito tenebaris. Si tamen de corde vero, & fide nō ficta, seuersus ad ecclesiæ vnitatē, idcirco inter pœnitentes deinceps cōputaris, ad misericordię sinū sacrosancta ecclesia te recipiens de presenti. Verūm quia indignū valde existit, offensas diuinas impunitas cōniuentibus oculis pertransire, iniurias hominū castigare, cum grauius sit diuinam ꝙ humanā lędere maiestatem, & ne tua crimina incentiua existāt aliis delinquēdi, & vt efficiaris cautior in futurū, ac minus prodiuus reddaris in posterū ad prędicta seu similia cōmittenda, vt in futuro seculo leuius patiaris. Nos episcopus & Iudex prędictus, prehabito in & super iis sano & maturo consilio peritorū, sedētes pro tribunali more Iudicū iudicantium, habentes præ oculis solū Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, te talē, in nostra presentia personaliter constitutū, hac die & hora, tibi in antea assignatis, sententialiter per modū qui sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus. In primis ꝙ statim induaris super vestes oēs quas defers, veste lividā, ad modū scapularis monachi, sine capurio facta ante & retro, habēte cruces de panno croceo, longitudinis palmarū trium, & latitudinis duorū, quā vestem deferre habeas super oēs vestes alias, per tantū tempus, exprimatur vnius anni vel duorū, vel plus, ad minus prout culpa exigerit delinquentis, & nihilominus cū dicta veste & crucibus, stes in porta talis ecclesiæ, tali & tanto tempore, scilicet, in quatuor festis principalibus virginis gloriosæ, vel talibus & talibus ciuitatibus, in valuis talis & taliū ecclesiarū, teꝙ ad talem carcerem, ad perpetuū, vel ad tale tempus, sententialiter condemnamus. Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorē fidei expedire, attenta culpæ maioritati, seu minoritate, seu contumacia delinquentes, & sequitur tenentes nobis ex certa scientia & expresse, vt nobis cōcedunt canonica instituta, quatenus dictā pœnitentiam possumus mitigare, aggrauare, mutare, tollere, in toto, & in parte, toties quoties nobis visum fuerit faciendū. Lata fuit hæc sententia. Qua lecta, mox executione debitē demanderur, & induatur veste prædicta, cruces huiusmodi continente.

231

¶ QVAESTIO vicesimasexta, super modum sententiandi debitam suspectam, & diffamatam,

SEPTI-

Biblioteca dell'Archiginnasio

SEPTIMVS modus processum fidei finiendi & terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum in Iure, reperitur suspectus de hæresi, & etiam diffamatus. Et hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec etiam testium legitima productione, sed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipsum reddunt suspectum alias de hæretica prauitate leuiter vel vehementer, vtpote quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille de quo agitur in ca. inter sollicitudines. de pur. c. Et tali ratione infamiæ est indicenda canonica purgatio, & ratione suspitionis debet hæresim abiurare, iuxta ca. allegatũ, inter sollicitudines, circa istum talis practica est seruanda. Talis enim sic publice de hæresi diffamatus, & vltra infamiam ex aliis indiciis, suspectus habitus de hæretica prauitate, inprimis purgabit se publice, per modum quo in secundo modo tactũ est. Qua purgatione expleta per ipsum diffamatum, mox idem diffamatus vt suspectus aliter, & ex aliis indiciis hæresi de qua est suspectus habitus, prædictum habeas librum euangeliorum, coram positis, abiurabit per hunc modum. Et ego talis de tali loco, talis dioœsis, coram vobis venerabilibus dominis meis. N. episcopo talis ciuitatis, & Iudice in terris talis domini, in iudicio constitutus personaliter, sacrosanctis euangeliis positis coram me, eisq; propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, ac profiteor ore, illam sanctã fidem apostolicam, quam Romana ecclesia credit, profitetur, prædicat & obseruat. Et consequenter abiuro, detestor, abnego & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam & apostolicam ecclesiam, cuiuscunque sectæ fuerint, seu erroris, & postea vt supra tactum est. Item iuro & promitto, quod talia & talia, quæ egi propter quæ & pro merito sum de tali hæresi diffamatus, & vltra

vltra vos me habetis suspectum, exprimantur illa, nunquam deinceps faciam seu dicam, neque operã dabo quod fiant. ¶ Item iuro & promitto, quod omnem pœnitentiam quam mihi iniungere decreueritis, pro prædictis vobis adimplebo, nec cõtraueniam in aliquo, sic me Deus adiuuet, & ista euangelia sacrosancta. Quod si contra prædicta iurata & abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat) à pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere suppono, obligo & astringo, quatenus illis plectar, cum probatum legitime extiterit, me talia commisisse, aduertendum tamen hîc quod si indicia sunt talia, & tam fortia, quod cum infamia prædicta vel absque ea, reddant prædictum diffamatum suspectum de hæresi vehementer, tunc abiurabit omnem hæresim generaliter, vt habitum est, & si relabatur in quamcunque hæresim, pœna relapsis debita punietur, vt in ca. inter sollicitudines, de purgatione canonica. & in ca. accusatus. de hæresi. libro 6. Si autem indicia illa sunt ita modica & leuia, quod etiam cum prædicta infamia non reddant eum suspectum de hæresi vehementer, sed solum leuiter, tunc sufficiet quod abiuret non generaliter nec simpliciter, sed singulariter hæresim de qua habitus est suspectus, ita quod si probatur in aliam speciem hæresis, pœna relapsis debita non punietur, sed si in eadem ratione abiurationis, quia scilicet suspectus leuiter abiurauit, pœna relapsis debita non punietur, licet durius quam si alias non abiurasset, vt omnia hæc patent in ca. accusatus. in principio. de hæresi, libro sexto. Ratione autem purgationis canonicæ, est dubium, an videlicet si post purgationem canonicam, in eandem speciem hæresis, de qua se purgauit canonicè, prolabatur pœna relapsis debita, hoc est, vltimo supplicio feriatur. Et videtur quod sic, per ca. excommunicamus primo paragrapho adiicimus verbum, vel si post purgationem. & per canonem. ad abolendam. §. illos quoq; de hæresi, in antiquis. Sit cautus notarius quod scribat in

Biblioteca dell'Archiginnasio

in actis, & talis abiurauerit tanquam suspectus de hæresi leuiter vel vehementer, quia multum interest, vt aliis frequenter dictum est. Quibus sic actis, fertur sententia, seu pœnitentia, per formam tenoris sequentis.

NOS N. episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis domini subiectis. Diligentius attendentes, ꝙ tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti delatus nobis de tali hæretica prauitate, exprimatur illa. Et nos volentes, vt tenebamur iudicialiter informari, an tu incidisses in prædictã hæresim condemnatã, ad inquirendum, testes examinandũ, teq; cirandum & interrogandum, medio iuramento, & ad alia facienda quę fienda erant per nos, descendimus & processimus vt decebat. Quibus peractis, visis, & diligenter inspectis, pariter & discussis processus meritis huiusmodi causæ, & omnibus & singulis productis actis, & actitatis, habitoq; in & super illis theologorũ, atq; in iure peritorũ plures, maturo consilio, ac digesto, reperimus te de prædicta hæresi in tali loco, seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum, propter quod vt nobis mandant canonica institura, indiximus tibi purgationem canonicã, qua corã nobis hic publice te purgasti, & ipsi cõpurgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiã te talia cõmisisse, exprimatur illa, propter quę & non immerito suspectũ te habuimus vehementer, vel leuiter, dicatur, si est istud vel illud, & hoc de prædicta hæretica prauitate, propter quæ fecimus te vt taliter suspectũ, hæresim abiurare, dicatur oẽm hæresim, si abiurauit vt suspectus vehementer, vel hæresim supradictã, si vt suspectus leuiter, verum quia non possumus & debemus talia quæ peregisti nullatenus tollerare, sed cogimur ea vitare iusticia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina nõ remaneant impunita, & vt ceteri non reddantur procliuiores ad similia cõmittenda, & vt creatoris iniuriæ non æquanimiter tollerentur. Quapropter talem prædictum purgatũ & abiuratũ, hic in nostra præsentia personaliter constitutũ, in hoc loco, & hora tali,

tali, tibi in antea assignatis. Nos episcopus aut Iudex prælati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrũ prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, sententiamus seu pœnitentiamus, per modum qui sequitur, scilicet, quod tenearis, &c. Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei esse, & exterminationem hæreticæ prauitatis, vtpote ꝙ certis diebus dominicis & festiuis, habeat stare ad portam talis vel talis ecclesiæ, cum cereo tanti ponderis in manu, dum missarum solennia celebrantur, capite discooperto & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictũ, & ꝙ habeat sextis feriis ieiunare, & ꝙ certo tempore locum illum nõ audeat exire, sed certis diebus hebdomadę se habeat episcopo vel Iudici præsentare, & similia quæ iniungenda videbũtur, secundũ culparum exigentiam & varietatem, quia nõ potest dari regula vna generalis. Lata fuit hæc sententia. Quã lata, exequatur, poterit ꝙ dispensari, vel mitigari, vel commutari, secundũ quod negotium pœnitentis, correctio, & humilitas hęc requirunt, quia potestatẽ habet episcop⁹ & Iudex, & hoc de iure, vt in ca. vt cõmissi. de hære. lib. 6.

¶ Quæstio vigesimaseptima, super modum sententiandi hæresim confessam, sed pœnitentem.

OCTAVVS modus processum fidei terminandi, sententiandi, finiendi, est quando delatus de hæretica prauitate meritis processus diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hæresim, sed pœnitens, & alias nõ relapsus veraciter. Et hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram episcopo & inquisitore, medio iuramento, fore verum ꝙ ipse tanto tempore steterit & perseuerauerit in illa, seu alia, de qua delatus est, hæretica prauitate, & illi credidit & adhæsit, sed postmodum ad informationẽ episcopi & aliorũ vult resilire, & ad gremium ecclesiæ redire, & illam & oẽm aliam hæresim abiurare, & satisfacere prout ipsi voluerunt ordinare,

Biblioteca dell'Archiginnasio

nare, & non reperitur quod nunquam aliam hæresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare promptu animo est paratus. Circa istam talis practica est seruanda. Talis enim esto quod multis annis steterit in hæresi prædicta, ac etiam alijs quibuscunque illasq; crediderit practicauerit multosq; induxerit in errores, si tandem cum effectu illas hereses consenserit abiurare, & satisfactionem congruam ad arbitrium episcopi & iudicis ecclesiastici exhibere, non est tradendus brachio seculari, vltimo supplicio feriendus, nec si est clericus degradandus sed est ad misericordiam admittendus, iuxta ea. ad abolendam. §. præsenti extra de hære. & abiurata primitus hæretica prauitate est in perpetuum carcerem retrudendus, iuxta ca. excõicamus. 2. §. si quis ei absolutionis beneficium impartito & iniuncto eidẽ q talibus iniungi cõsueuit. Iuxta ca. vt officiũ, prouiso tñ soleter ne simulata fictione rediat fraudulenter, seculare etiã brachiũ impedire nõ possunt. Modus aũt abiurandi est. vt supra tactũ est tantum modo additur vt corã populo festiuo die in ecclesia crimina sua ore proprio confiteatur. ita videlicet vt dũ ab officiali interrogatur, tu tot annis perseueraſti in tali hæresi maleficarũ, & ille respõdebit: ita, & post: tu hæc & hæc feciſti vt cõfessus es, & ille respõdebit ita: & sic consequẽter, & tunc post oĩa abiurabit flexis genibus. Et qui suspecti de hæresi nullatenus habeãtur. Et quia iste q est sic deprehensus in hæretica prauitate excoicatus, iuxta ca. excoicamus. 1. & 2. de hære. & per abiurationem redijt ad gremium ecclesiæ, ideo est ei absolutionis beneficium impendendum. Iuxta ca. vt officium in prin. de hære. lib. 6. quare post prædictam abiurationem est absoluendus, vt modum habent episcopi absoluendi a maiori excommunicatione, quia vtuntur apostolica auctoritate, & statim feratur sententia per hunc modum.

NOS talis episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in tertis talis domini ditioni subiectis. Attendentes q tu talis de tali loco, talis diocesis fuisti nobis fama

mã publica referente, ac fide dignorum insinuatione delatus de hæretica prauitate. Et quia illa infectus fueras multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentum quæ delatio nostra præcordia acrius vulnerauit nos, quibus incumbit ex offitio nobis tradito sanctã fidem catholicam, in cordibus hoim complantare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mentibus eneruare, volentes vt tenebamur, in & super certius informari & videri, si clamor q ad aures nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur. Vt si sic veritas se haberet, prouideremus de salubri remedio oportuno descendimus ad inquirendum testes, examinandum teq; vocandum, ac vt congruentius potuimus, in & super contra te denuntiatis te interrogandũ medio iuramento, & ad peragendum, oĩa & singula quę per nos erant fienda iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones. Sane cum vellemus causæ tuæ hmõi congruũ finẽ dare & videre, clare q compertum fuerat an, scilicet, ambulares in tenebris vel in luce, & an fores infectus hæresis labe, nec ne processus meritis actitatis solenne, tam in sacra theologia facultate, quam in iure canonico & ciuili peritorum, coram nobis consilium ordinauimus, congregari scientes q secundum canonica instituta, integrum est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur, & habito in & super omnibus & singulis actis & actitatis, in causa præsenti, sano, maturo, ac digesto consilio peritorum prædictorum, visis q ac diligenter inspectis, processus meritis omnibus q & singulis in eo contentis, libratis inuenimus te propria confessione in iuditio recepto per nos medio iuramento, multiplici prauitate, maleficatum depreheusum exprimantur articuli. Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos probabili permittat, aliquando in hæreses, & errores, non solum ve viri catholici literati in sacris eloquijs exercẽtur. Verum etiã vt fide lapsi humiliores, deinceps fiant ac in pœnitentiæ operibus excitentur eiusdẽ processus meritis diligẽter

Biblioteca dell'Archiginnasio

discussis, reperimus quod tu ad informationem nostram frequentem, nostro & aliorum proborum adhærendo consilio saniori, ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, & ad eiusdē vnitatem salubriter euolasti, prædictos errores & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicę agnoscens irrefragabilem veritatē tuis internis visceribus infligendo, propter quod illius vestigiis inhærentes, qui neminē vult perire, te admisimus ad adiuratoriam & abiuratoriā, publicam cautionem faciendo te in præsentiarū prefatas hæreses, & aliam oēm hæresim publice abiurare, qua completa absoluimus te à sententia excōmunicationis maioris, qua ex lapsu in hęresim extitisti innodatus, & te reconciliando sanctæ matri ecclesiæ, restituimus ecclesiasticis sacramentis, dum tamen te corde vero, & fide non ficta, redieris ad ecclesiæ vnitatem, prout te fecisse credimus & speramus. Sane cum indignum valde existat dominorum temporalium iniurias vlcisci, Deum & cœlorū creatoris omnium iniurias æquanimiter tollerare, cū multo grauius sit æternam quàm temporalem lædere maiestatem, & vt ipse peccatorum misereator tui misereatur, sisq; cæteris in exemplum, & vt crimina nō remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurū, & vt non reddaris procliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcunq; alia illicita committenda. Nos episcopus & iudex, seu iudices in causa fidei ante fati, sedentes pro tribunali, more vt supra, quod induatur veste liuida, &c. Item te sententialiter condemnamus ad perpetuum carcerem, & ibi semper pane doloris, & aqua angustiæ crucieris, retinentes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus possimus libere dictam sententiam mitigare, aggrauare, cōmutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quādo, & prout nobis & totles quotles videbitur faciendū, lata fuit hęc snia, &c. Qua lecta, Iudex assumat per puncta, & dicat sniato: hęc vel similia in effectu, Fili, snia vel pœnitentia tua, stat in hoc, q̄ .s. portes toto tempore vitæ tuæ cruces, q̄ stes in scala cum eis, in porta talium ecclesiarū, & quod sis in carcere perpetuo ad

ad panem & aquam, sed fili ne sit tibi graue, quia certifico te, quod si patienter tolleres, misericordiam apud nos inuenies, non dubites, nec desperes, sed firmiter speres, quibus dictis, sententia executione debite demandetur, & statim vestis prędicta sibi induatur, & in scalo in alto ponatur, vt ab egredientibus eminenter videatur, circundantibus eum ministris curię secularis. Hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem, & post fiant alia, prout ponuntur in sententia. Dum autem ipse induitur, & ad portam ecclesiæ deducitur, Iudex ecclesiasticus nō se amplius intromittat, si curia secularis contentatur, bene quidem, si non agat ad libitum.

¶ Quæstio vigesimaoctaua, super modum sententiādi hæresim confessam, sed relapsam, licet pœnitentem.

QVONVS modus processum fidei terminandi, & sententionandi, est quando delatus pro hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio, reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus realiter, & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram episcopo, aut iudicibus, aliàs se oēm hæresim abiurasse, & ita legitime reperitur, & quod post cecidit de tali hæresi, seu errori, vel q̄ specialiter hæresim abiurauit, scilicet maleficarū, & post rediit in eandem, sed post adhærens consilio saniori pœniter, credit catholicè, & reuertitur ad ecclesiæ vnitatem, talis enim non sunt si humiliter petat, deneganda pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta, sed quantumcunq; pœniteat, nihilominus vt relapsus est tradendus brachio seculari, vltimo suplicio feriendus. Hoc aūt intelligitur sic, vbi etiam reperitur quod abiurauerit tanquā deprehensus in hęresim, seu tanquam suspectus de hęresi vehementer, non aūt leuiter tantum. Circa istum aūt talis practica est seruanda, nam conclusio in consilio peritorū maturo, pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quod prædictus delatus de iure est relapsus. Episcopus aut Iudex

Biblioteca dell'Archiginnasio

mittent ad dictū relapsum delatum in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & præsertim religiosos seu clericos, fidei zelatores, eidem relapso non suspectos nec ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competenter, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miseriis vitæ presentis, & gaudiis ac gloria paradisi, & demum his premissis, indicabunt sibi ex parte episcopi seu iudicis, quod nō potest euadere mortem temporalem, & ideo quod curet de salute animę suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, & sacramenti eucharistiæ perceptione, & isti frequentabunt eum, inducētes illum ad pœnitentiam, ac etiam ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipsum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem penteti humiliter eucharistiæ sacramentū, nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. super eo. de hereſi, lib. 6. quibus sacramentis receptis, eo ꝙ bene disposito ad salutem iudicio prædictorū, post duos vel tres dies. In quibus per prędictos in fide catholica cōfirmetur, & ad pœnitentiā inducatur, episcopus seu Iudex loco eius mandabunt Baliuo loci, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora, scilicet non festiua, sit cum sua familia, in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ad recipiendum de foro suo quendam relapsum, quem ipsi episcopus & Iudex tradent ei. Et nihilominus quod die prefixa de mane seu precendente, faciat publice præconisari per ciuitatem seu locum, in locis illis seu vicis, in quibus preconisationes aliæ cōmuniter solent fieri. Quod tali die & hora, in tali loco, predicator pro fide sermonem faciet, & episcopus & alij iudices condemnabunt quendam relapsum in hæreticam prauitatem, tradendo eum brachio seculari. Considerandum autem hic est, ꝙ iste qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel aliàs sacerdos, vel cuiuscunq; ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, prius antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudandus, & sic omni officio ecclesiastico expoliatus, relinquatur secularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus, & in c. ad abolendam. §. presenti. de hęre. Quando igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & seculari curię derelinquendus, episcopus conuocet prelatos, & viros religiosos suæ diocœsis, quia licet nō olim, nunc tamen solus episcopus cum prelatis, & aliis viris religiosis & peritis suæ diocœsis, potest in sacris ordinibus constitutum degradare, cum est relinquendus brachio seculari, vel perpetuo immurandus, pro hæretica prauitate, iuxta ca. quoniã. de hære. lib. ar. 6. Adueniente aūt die prefixa degradando relapso, ac tradendo si fuerit in sacris ordinibus constitutus, in brachio seculari, aut relinquendo si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam, in aliqua platea seu loco extra ecclesiam, populo congregato, & facto sermone per inquisitorem, ac ipsi relapso inibi in alto loco constituto, & presenti curia seculari, si degradādus ipse relapsus fuerit. Episcopus in pontificalibus indutus, & prælatus suæ diocœsis eidem assistentibus, ipsum degradatum coram eo existentem, & indutum ac dispositum, ac si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabit, à superiori ordine incipiendo, & sic gradatim vsq; ad infimum, & sic conferendo ordinem, verbis vtitur episcopus, ad hoc per ecclesiam ordinatis, ita degradando in qualibet depositione et casulæ & stolæ, & sic de alijs poterit vti aliquibus verbis contrariis primis. Qua quidem degradatione facta, vbi fienda fit per modum secundum quem de iure seu consuetudinis, est fienda, officialis mandabit notario seu religioso, vel clerico, quatenus legat sententiam, quæ sententia siue relapsus laicus, siue clericus est, degradatur, feretur per modum tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis Domini ditioni subiectis. Attendentes legitime informati, quod tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti grauiter coram

Biblioteca dell'Archiginnasio

nobis si ita fuerit, seu contra talib⁹ episcopo & iudicibus, delatus de tali hæretica prauitate seu talibus explicentur. In quibus hæresibus vt legitime fuit compertum, fuisti ꝛ confessione propria deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & ꝙ tu in illis perstiteras tanto tempore, animo indurato, (dicatur prout fuit,) sed post adhærens consilio saniori, illas hæreses in tali loco publice abiurasti, in forma ecclesiæ consueta, abnegasti & reuocasti, propter quæ prędicti episcopus & inquisitor, credentes te veraciter conuersum ad gremium ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excõmunicationis sententia, qua astrictus tenebaris absoluentes, si tamen de corde vero & fide non ficta, reuersus esses ad sanctæ ecclesiæ vnitatem, iniunxerunt tibi pœnitentiã salutarem, verũm post oĩa supra dicta, & tot annorũ curriculis iam elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis extitisti, ꝙ iterum incideras in tales hæreses abiuratas, explicentur, nosq; licet displicenter de te talia audissemus, tamen iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teq; vocandum & interrogandum, medio iuramento, nec non ad oĩa & singula facienda, quæ per nos fienda erant, secundum canonica instituta. Sane cum vellemus præsentem causam fine debito terminare, solenne concilium tam in theologica facultate q̃ in iure canonico ac ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito prędictorũ cõsilio maturo, pariter & digesto, in & super omnibus & singulis actis actitatis, ac visis & diligenter discussis processus meritis, & oĩbus æqua lance libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per testes q̃ per propriam tuã confessionem iudicialiter receptam, ꝙ tu incidisti in hæreses abiuratas, nam reperimus ꝙ talia & talia dixisti vel fecisti, (explicentur oĩa,) propter quæ & merito de prędictorum consilio te habuimus & habemus pro relapso, iuxta canonica instituta, ꝙ dolenter referimus, & referendo dolemus, sed quia ad informationem nostrã, & proborum virorum catholicorũ, diuina gratia inspirante, iterum es reuersus ad gremium ecclesię, & ad eiusdem fidei

fidei veritatem, prędictos errores & hæreses detestando, & credendo catholice, fidem q; catholicã protestando, admisimus te ad recipiendum pœnitentię & euchatistię petita per te humiliter ecclesiastica sacramenta. Verum cũ ecclesia Dei in te & circa vltra non habeat quid faciat, cũ ita misericorditer se habuerit erga te vt prędiximus, & tu illa abusus, in abiuratas hæreses incidendo. Quapropter nos episcopus & iudices ante fati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrũ prodeat, & oculi nostri videant equitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctę fidei irrefragabilẽ veritatem, ac exstirpationem hæreticę prauitatis, te talem, hoc loco, die & hora tibi, ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis sententialiter iudicamus te esse veraciter relapsum in hæreticam prauitatem, licet pœnitentem, & vt veraciter relapsum in eandem, de foro nostro ecclesiastico te proiicimus, & relinquimus brachio seculari traditus, rogamus tamen & efficaciter dictã curiam secularem, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum suã sententiam moderetur. Et sic episcopus & sui assessores recedentes, curia secularis suũ officium exequetur. Aduertendum est quanuis episcopus & inquisitor debeant esse summopere diligentes, & per se & per alios facere, vt relapsus pœniteat, & ad fidem catholicam conuertatur, tamen postquã pœnituerit, & concluſum fuerit in concilio quod licet pœniteat, nihilominus veraciter est relapsus, & vt talis tradendus est brachio seculari ipsi personaliter, quod tali sententia debet plecti eidem nõ indicent, quia facies Iudicis terret condemnandũ. Et verba sua magis inducunt plectendũ ad impœnitentiam, q̃ ad patientiã & ideo nec ex tunc, nec ante sententiam, nec post, eum sibi faciant præsentari, vt non moueatur animo contra eos, ꝙ in casu tali mortis diligentius est cauendum, sed vt est dictum, mittant ad eum aliquos viros probos, præsertim religiosos, seu clericos ei non ingratos, sed gratos, qui futurã

Biblioteca dell'Archiginnasio

sententiam atq; mortem infligendam, inducant eum ad fidem confirment, ad patientiam exhortentur, & post sententiam eum associent, cõsolentur, cum eo exorent, & ab eo non discedant donec spiritum reddiderit creatori. Sint igitur cauti & auisati, ne quid agant seu dicant propter quod relapsus mortem preueniatur, & ipsi efficiantur irregulares, & vnde debebant meritum deportare, deferant secum pœnam, pariter atque culpam. Considerandum est etiam q; tales sententiæ tradendi aliquem curiæ seculari, nõ consueuerunt fieri die festiua, vel solenni, nec etiam in ecclesia, sed extra in aliqua platea, quia sententia est quæ ducit ad mortem, & honestius est quod feratur in die feriali & extra ecclesiam, cum dies festiua & ecclesia Domino sint dedicata.

¶ Quæstio vigesimanona, super modum sententiandi hæresim confessam, sed impœnitentem, & tamen relapsum.

DECIMVS modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono cõsilio peritorum in iure, reperitur confessus heresim & impœnitens, non tamen relapsus. Sed quia rarissime inuenitur talis casus, licet interdum nobis inquisitoribus contigerit, tamen episcopus & iudices cum tali non debent festinare, sed bene custoditam & compeditam, ad conuersionem inducere, etiam per plures menses, proponendo quod in corpore & anima sic impœnitens damnabitur. Qui si tãdem nec prosperis nec aduersis, nec minis nec blãditiis poterat emolliri, vt resiliat ab erroribus suis, & fuerit prędicto cõgruo tempore expectatus. Episcopus & iudices disponẽt se ad tradendum eum seu relinquendum brachio seculari, & mandabunt per cedulam nuntio seu baliuo, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die non festiua, & tali hora, sic, in tali loco, extra ecclesiam, tamen cum sua familia, &

lia, & ipsi tradent sibi quendam hereticum impœnitentẽ. Et nihilominus quod ex parte eorum faciat publice præconisari in illis vicis, seu locis, in quibus aliæ præconisationes sunt fieri consuetæ, quod die & hora, ac loco prædictis. Prædicator faciet sermonem pro fidę, ac tradet hæreticum quendam brachio seculari, & ideo quod omnes veniant & interfint, & habebunt indulgentiam consuetam. Quibus expletis, tradetur curiæ seculari per modum tenoris sequentis, sæpius tamen admonendo per prius vt resiliatur, & pœniteat, quod si omnino noluerit, fertur sententia.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis domini, attendentes q; tu talis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis delatus fama publica deferente, ac fide dignorum insinuatione, de hęretica prauitate, explicentur hęreses, & quod in illis heresibus & factis perstiteras multis annis, in tuæ animæ detrimẽtum, nosq; quibus ex officio incumbebat prauitatem hereticam exstirpare, volentes vt tenebamur, in & super iis certius informari, videre an ambulares in tenebris vel in luce, diligẽter inquisiuimus de prędictis, tecq; citantes, & efficaciter interrogantes, reperimus te prædicta infectum hęretica prauitate. Sane cum præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus incidat corde nostro fidẽ sanctam catholicam in populorum pręcordiis complantare, eradicata hęretica prauitate, modos diuersos, varios, & congruos, tam per nos quàm per alios adhibuimus, quatenus resilires ab heresibus, & erroribus ante dictis, in quibus steteras atq; stabas, prout & nunc stas contumaciter, ac pertinaciter animo indurato, verum causa humani generis inimico tuis prærcordiis, assistente q; in dictis erroribus voluente & inuoluente, nolueris neq; velis sæpe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem, & corporis temporalem, quàm antefatas hæreses abiurare, ac ad gremium ecclesiæ aduolare, & animam lucrifacere, in reprobum sensum datus.

Quapro-

Biblioteca dell'Archiginnasio

Quapropter cum sis ab ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus & merito, à numero & grege dñico separatus, ac participatione bonorum ecclesię priuatus, & ecclesia circa te non habeat, vltra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit iuxta posse. Nos episcopus & iudices in causa fidei sępe fati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium sacro sanctis euangelijs positis coram nobis, vt de vultu DEI iuditium nostrũ prodeat, & oculi nostri videãt æquitatẽ habentes, & præ oculis solum Deum, & sancte fidei veritatem ac exstirpationem hæreticę prauitatis, hac die hora & loco tibi in antea assignatis, ad audiendam sententiam diffinitiuã condemnamus, ac sententialiter iudicamus te esse veraciter hæreticum impœnitentẽ, & vt veraciter talem tradendum & relinquendum brachio seculari, & sic vt hęreticum impœnitentem per hanc nostram sententiam de foro nostro ecclesiastico te proiicimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curie secularis, dictam curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderetur, lata fuit hęc sententia.

¶ Quæstio trigesima, super hęresim confessam & relapsam & impœnitentem.

VNDECIMVS modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hęretica prauitate, processus meritis diligenter discussus, cum bono consilio in iure peritorũ, reperitur confessus hęresim, ac impœnitens, & relapsus. Et hoc est quando delatus ore proprio confitetur, iudicialiter talia & talia se credere, & practicasse, circa istum est practicandum vt supra. & feratur sententia coram episcopo & iudicibus, quę tamen sunt hęretica alia manifeste per formam tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini, attendentes quod tu talis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis, seu talibus prædecessoribus nostris, delatus de hæretica prauitate (explicentur) In quibus vt legitime est cõpertum, fuisti confessione propria iudicialiter ac fide dignis testibus deprehensus, & quod in illis perstiteras tanto tempore, animo indurato, dicatur prout fuit, sed quod post sano consilio inhærendo, illas hæreses publice abiurasti in tali loco, in forma ecclesiæ consueta, propter quæ prędicti episcopus & Iudex, credentes te veraciter resiliisse ab erroribus ante latis, & ad gremium ecclesiæ tradendo, catholice aduolasse, sibi absolutionis beneficium impartirent, absoluentes te ab excommunicationis sententia, qua astrictus in antea tenebaris, si tamen de corde vero, & fide non ficta, conuersus extiteris ad sanctæ ecclesiæ vnitatẽ tibi salutarem pœnitentiã iniungentes, ad misericordiam receperunt, quia ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti, verum post oĩa antedicta fuisti nobis delatus, quod displicẽter accepimus, & iterum incideris in damnatas hęreses, per te publice in antea abiuratas, seu talia & talia cõmisisti contra abiurationẽ prælibatam, in tuæ animæ detrimentum, exemplificentur, nos, & quanquã displicentia sauciati, & de te talia audissemus, nihilominus iustitia nos cogente descendimus ad inquirendum, testes examinandũ, teq; vocandũ & interrogandum, vt decebat, medio iuramento, & ad faciendũ oĩa & singula quæ per nos fienda erant, secundũ canonica instituta. Sane cum vellemus prędictis in & super omnibus & singulis in præsenti causa productis, deductis, actis, & actitatis, consilio maturo, pariter ac digesto, ac etiam replicato, visis, & ac diligenter discussis processus meritis, huius causæ, ac omnibus prout ius & iustitia suadebant, cõperimus legitime tam per testes dignos fide, q̃ per tuam confessionem propriã, pluries per nos receptam, te incidisse, ac recidisse in hæreses abiuratas. Nã reperimus quod talia & talia dixisti, vel egisti, explicen-

Biblioteca dell'Archiginnasio

explicentur oĩa propter quæ & merito de prędictorũ cõ
filio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso,
secundum ca. sanctiones, quod dolenter referimus, & refe
rendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat, cordiũ intima
oĩm intuetur, & cum totis nostris pręcordiis cupieremus,
prout adhuc cupimus, te reducere ad sanctæ ecclesiæ vni
tatem, ac eneruare à tuis visceribus prędictam hęreticã pra
uitatem, vt sic saluares animam tuã, ac mortem euaderes
corporis, & animę gehennalem, conatus nostros exercui
mus, ad te salubriter conuertendũ, modos cõgruos varios
adhibẽtes, sed tu in reprobum sensum datus, maligno spũ
ductꝰ pariter & seductus, prælegisti torqueri diris ac per
petuis cruciatibus in infernũ, & hic temporalibus ignibus
corporaliter consumari, q̃ adhęrendo consilio saniori, ab
erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire, & ad gremiũ
& misericordiam sanctæ matris ecclesię aduolare, quapro
pter cum ecclesia Dei vltra nõ habeat erga te quid faciat,
cum ad te conuertendum totũ exercuit posse suum, Nos
episcopus & iudices in hac fidei causa memorati, sedentes
pro tribunali, more iudicũ iudicantium, sacrosanctis euan
geliis positis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrũ
prodeat, & oculi nostri videant æquitatẽ, habentesq; præ
oculis solũ Deum, & honorẽ sanctæ fidei orthodoxæ, hac
die, hora, & loco, ad audiendũ sententiam diffinitiuã, tibi
in antea assignatis, te talem, in nostra presentia constitutũ
sententialiter condemnamus, & cõdemnando iudicamus
esse veraciter impœnitentẽ hęreticũ, & relapsum, & vt ta
lem realiter tradendũ seu relinquendum brachio seculari,
& sic vt verũ hæreticũ impœnitentẽ, pariter & relapsum,
per hanc nostrã sentẽtiam diffinitiuã, de foro nostro eccle
siastico te proiicimꝰ, & tradimus seu relinquimus brachio
seculari, ac potestati curię seculari, Deprecãtes efficaciter
secularẽ curiã antelatã, quatenus citra sanguinis effusionẽ
& mortis periculũ, erga te suã sniam moderetur. Lata fuit
hæc sententia. ¶ Quæstio xxx. super conuictum &
deprehensum, omnia tamen negantem.

DVO-

DVOdecimus modus processum fidei termi
nandi & finiendi, est quãdo delatus de hęre
tica prauitate, processus meritis diligenter
discussis, cũ bono consilio in iure peritorũ
reperitur in hęresim deprehensus facti evi
dentia, vel testiũ productione legitima, nõ
tamen confessione propria, & hoc est qñ ipse delatus con
uincitur legitime de aliqua hęretica prauitate, vel facti e
uidentia, vtpote quia hęresim publice practicauit, vel per
testes legitimos, cõtra quos excipere delatus legitime non
potuit, tamen ipse sic cõuictus & deprehensus persistit fir
miter in negatiua, & confitetur cõstanter, iuxta notata p
Hostiensem in sum. titu. de hære. ℣. qualiter. quis in hære
sim deprehendantur, patuit supra q. 34. circa istũ talis prę
tica est seruanda. Talis duro carcere est tenendus, in cõpe
dibus & cathena, frequenter ab officialibus cõiunctim &
diuisim, & per se ac per alios, & efficaciter admonẽdus q̃
eis detegat veritatem, indicendo ei q̃ sic faciat, & cõfite
tur errorem suum, q̃ ad misericordiam admittatur, abiu
rando primitus illam hæreticam prauitatem. Si autem
noluerit, sed steterit in negatiua, quod ad finem relinque
tur brachio seculari, & mortem non poterit euadere tem
poralem. Quod si diutius infamatus & expectatus, ste
terit in negatiua, episcopus & officialis modo cõiunctim,
modo diuisim, nunc per se, nunc per alios probos viros,
trahant ad se modo vnum testem, modo alium, informan
do eum vt attendat quid deposuit, & si dixit verum vel
non, quia non seipsum damnet æternaliter, & alium tem
poraliter, & quod si vereatur saltim eis secrete dicere, ne
ille delatus moriatur iniuste, & verba talia studeant ei
dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem nec ne.
Quod si testes sicut informati steterint in affirmatiua, &
delatus in negatiua, nec ad hoc statim velint prædictus
episcopus & officialis, negocium per sententiam determi
nare, & tradendo taliter deprehensum brachio seculari,
sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum

ad

Biblioteca dell'Archiginnasio

ad affirmatiuam,nunc teſtes diuiſim, tamen ad excutiendum bene conſcientiam ſuã, & ſingulariter attendant epiſcopus & officialis ad illum teſtem,quem viderint melius depoſitum ad bonũ,& qui videtur melioris conſcientiæ,& circa illum inſtent diutius, ſi res ita ſe habuit vt depoſuit, nec ne eius conſcientiam onerando, & ſi viderint teſtem aliquem vacillare, vel alias habeant inditia contra eum,propter quæ ſuſpectus & falſitatẽ dixerit,merito habeatur,de bono conſilio peritorum arreſtent eum,& procedant vt iuſticia ſuadebit. Compertũ namq; eſt frequenter & frequentius, & ſic deprehenſus teſtibus fide dignis, poſtquam in negatiua diu perſtitit,ad cor reductus, præſertim veraciter informatus & non traderur brachio ſeculari,ſed ad miſericordiam admittitur,ſuã detegit prauitatem, & veritatem quam iam diutius negauit, tunc libere confitetur,& frequenter repertum eſt quod teſtes malicia agitati ac inimicitia ſuperati,ſe adinuicem colligarunt ad imponendum inſonti hæreticam prauitatem. Poſtquam ad informationem frequentem epiſcopi & officiales, remorſu conſcientiæ fatigati,ac diuinitus inſpirati reuocãt, quam dixerunt & fatentur malicioſe ſe illi impoſuiſſe tantam labem,propter quod talis & taliter deprehenſus,non eſt per ſententiam feſtinandus,ſed diutius,quia per vnum annum & plures expectandum,antequam ſic tradatur curiæ ſeculari. Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia condecenti, ſi ſic delatus legitime deprehenſus,recognouerit culpam ſuam, ac confeſſus fuerit iudicialiter ſe fuiſſe illaqueatum tempore præfato hæretica prauitate,ac illam, ac omnem hæreſim conſenſerit abiurare, & ſatisfacere ad arbitrium epiſcopi & inquiſitoris,cõgruum exhibere tanquam in hæreſim deprehenſus,& propria confeſsione,& teſtium legitima productione, vt hæreticus pœnitens abiuret omnem hæreſim publice, per formã de qua agitur. Octauo modo ſupra poſito, proceſſum fidei terminandi,vbi de talibus agitur. Si vero ſic confeſſus quod incidit ſic in hæreſim, ſed ſtat in illo animo pertinaci, vt impœnitens relinquetur brachio ſeculari, & agatur circa illum per modũ quo ſupra agitur in decimo modo proceſſum fidei terminandi, vbi de talibus agitur. Si autem ipſe deprehenſus ſteterit cõſtanter in negatiua, ſed ipſi teſtes reſiluerint à ſua affirmatiua ſuũ teſtimonium reuocando,ac culpam ſuã recognoſcendo, quia inſonti tantam labem impoſuerũt,rancore & odio agitati,prece ſeu precio deducti,ipſo delato vt immune à iudicio relaxato, punientur ipſi vt falſi teſtes accuſantes ſeu deferentes, vt notat Paulus ſuper ca. multorum. & ver. illos in prin. de hæret. in cle. & feretur ſententia ſeu pœnitentia contra eos ad arbitrium epiſcopi & iudicum,omnino tamen ad perpetuos carceres tales falſos teſtes condemnando,& in pane & in aqua,ad dies vitę pœnitentiando,ponendo etiam poſt ad ſcalas ante portas eccleſiæ tales,&c. habent tamen poteſtatem epiſcopi mitigare, aut etiam aggrauare poſt annum & tempora,per formam tenoris ſequentis.

SI autem taliter deprehenſus per annum vel plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus, perſtiterit in negatiua continue, & teſtes legitimi in affirmatiua,diſponãt ſe epiſcopus & iudices ad relinquendum eundem brachio ſeculari,mittendo eidem aliquos probos viros,fidei zelatores,& præſertim religioſos, eidem non ingratos,ſed familiares & gratos, qui ſibi indicent & mortẽ non poteſt euadere temporalem,dum ſic ſtat in negatiua, ſed tradetur tali die vt hæreticus impœnitens poteſtati curiæ ſecularis. Et nihilominus epiſcopus & officialis mittat Baliuo ſeu poteſtati curiæ ſecularis, quatenus tali die & hora, & in tali loco, extra eccleſiam tamen, veniat cũ familia ſua ad recipiendum quendam hæreticum impœnitentem,quem tradent ei. Et etiam quod faciet publice præconiſari in locis illis, in quibus præconiſationes aliæ fieri conſueuerunt,quod oẽs ſint tali die & hora,in tali loco ad audiendum ſermonem quem prædicator faciet de fide, & tradent epiſcopus & officialis,quendam hæreticum pertinacem brachio ſeculari. Adueniente aũt die prædicta ad

ferendum ſententiam aſsignatam, erunt epiſcopus & officialis in loco prędicto ipſo tradēdo, ibidem exiſtente alio clero & populo congregato, vt eminenter ab omnibus videatur, ac præſente poteſtate curiæ ſecularis, ſtando ipſo tradendo. Quibus lectis, feretur ſententia per hunc modum.

NOS S.N. miſeratione diuina epiſcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini. Attendentes quod tu talis, de tali loco, talis diœcœſis, fuiſti nobis delatus de tali hæretica prauitate. Exprimantur. Et vellemus certiorari an ea quæ de te & contra te nobis dicta fuerant, veritate aliqua fulcirentur, & an tu ambulares in tenebris aut in luce, deſcendimus ad nos informandum, teſtes diligentius examinandum, teq; vocandum ac interrogandū ſæpius medio iuramento, defenſionesq; exhibendum, ac ad oĩa & ſingula faciendū quæ per nos fienda erant ſecundum canonicas ſanctiones. Verùm cum vellemus præſens tuum negotium fine debito terminare, ſolenne conſilium tam in theologica facultate quàm in iure canonico & ciuili, coram nobis fecimus congregari, & viſis ac diligenter diſcuſsis proceſſus meritis, & omnibus & ſingulis in præſenti cauſa productis, deductis, actis & actitatis, prædictorum cōſilio digeſto pariter & maturo, reperimus contra te legitime probatum quod fuiſti tanto tempore infectus hęretica prauitate, & iam reperimus ꝙ feciſti & dixiſti talia & talia. exprimantur. ex quibus apparet manifeſte quod es legitime deprehenſus in prædictam hæreticam prauitatem. Sane cum cuperemus prout adhuc cupimus, te veritatem fatendo reſilire ab hęreſi ante dicta, & reduci ad gremium eccleſiæ ſanctæ, ac ad ſanctæ fidei vnitatem, vt ſic ſaluares animam tuam, & tam animæ quàm corporis mortem euaderes gehēnalem, tam per nos quàm per alios noſtram diligentiam exercētes, ac per te longa tempora expectātes, tu in reprobum ſenſum datus, contempſiſti acquieſcere noſtro conſilio ſaniori, immo perſtitiſti & perſiſtis, in negatiua pertinacia, ac contumaci

contumaci animo indurato, quod dolentes referimus, & referendo plangimus ac dolemus. Verùm cum eccleſia Dei tanto tempore expectauerit, quatenus reſilires recognoſcendo propriam tuam culpam, & nolueris neq; velis, & non habeat vltra quid tibi gratis faciat ac mercedis. Quapropter vt ſis cæteris in exemplum, & alij ab huiuſmodi hæreſibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita. Nos epiſcopus & Iudices in cauſa fidei memorati, ſedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, ſacroſanctis euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, habentes præ oculis ſolū Deum, & ſanctæ fidei gloriam & honorem, te talem in noſtra præſentia conſtitutum, hac die & hora, & loco, ad audiendam diffinitiuā ſententiam aſsignatis, diffinimus, declaramus & ſententiamus, te eſſe hęreticum impœnitentem, tradendum ſeu relinquendū vt talem brachio ſeculari, ac per noſtram ſententiam vt verè hęreticum pertinacem, impœnitentem, à foro eccleſiaſtico te proiicimus, & tradimus ſeu relinquimus brachio ſeculari, ac poteſtati curiæ ſecularis, eandem curiam ſecularem efficaciter deprecantes, quatenus circa & citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum, ſuam ſententiam moderetur. Lata eſt hæc ſententia, & cætera.

POterunt autem Epiſcopus & Iudices diſponere, quod aliqui probi viri fidei zelatores ipſi relicto, curiæ ſeculari non ingratos, ſed familiares & gratos, aſſocient dictum relictum, dum curia ſecularis in eum ſuū officium exequetur, qui eum cōſolentur, & adhuc inducant ꝙ fatendo veritatē, & recognoſcendo culpam ſuā reſiliat ab erroribus ſuis. Quod ſi forſan poſt ſententiam, & iam relictus ad locum vbi eſt comburendus deductus, dixerit ſe velle fateri veritatem, & recognoſcere culpam ſuā, & ita fecerit, ac paratus fuerit huiuſmodi hæreſim & oēm aliā abiurare, licet pręſumatur ꝙ hoc faciat plus metu mortis, ꝗ amore veritatis, crederem ꝙ ex miſericordia

Biblioteca dell'Archiginnasio

possit recipi vt hæreticus pœniteas, & perpetuo immuris, iuxta glo. super ca. ad abolendam. §. presenti. & ver. audientia. & ca. excõmunicamus. 1. de hære. quauis de rigore iuris nec tali conuersioni est magna fides à iudicibus adhibẽda, imo & propter damna temporalia illata ipsum semper punire possunt.

¶ Quæstio trigesimasecunda super conuictum, sed fugitiuum, vel se contumaciter absentantem.

REDEMPTVS & vltimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate, est tamen fugitiuus seu absens contumaciter, sed cõgruo tempore expectatus, & hoc est in tribus casibus. Primus est, quando delatus est deprehensus in hæresim, vel in confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima, sed fugerit, vel se absentauerit, & citatus legitime noluerit comparere. Secundus casus est quãdo aliquis est delatus & receptus aliqualiter in informatione cõtra eum, habetur aliqualiter seu leuiter suspectus, & sic citetur responsurus de fide, & quia renuit contumaciter comparere excõmunicatur, & excõmunicatus sustinet illam excõmunicationem animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat. Tertius casus est, quãdo aliquis impediuit directe sententiam seu processum fidei episcopi vel iudicum, vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium vel fauorem, talis est excommunicationis mucrone percussus, quã si sustinuerit per annum animo indurato, ex tunc est vt hæreticus condemnandus, per ca. vt inquisitionis. §. prohibemus de hære. lib. 6. & contumaciter se absentauit. In primo casu ille talis est impœnitens hereticus condemnandus, iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. In secundo casu & tertio, nõ est hæreticus impœnitens iudicandus, sed tanquam vt pœnitens hæreticus condemnandus, iuxta ca. cũ contumacia, & per ca. vt inquisitionis. §. prohibemus

hibemus de hæreti. lib. 6. circa quemlibet istorum talis practica est seruanda, talis enim congruo tempore expectatus citetur per episcopum & officialem, in ecclesia cathedrali illius diocœsis, in quo deliquit, & in alijs ecclesijs illius loci, vbi domicilium contrahebat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

NOS N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, &c. aut Iudex talis diocœsis, spiritum consilij sanioris. Preterea cunctis nostræ mentis desiderabilibus, illud potissimum infigitur cordi nostro, temporibus nostris in dicta tali diocœsi, vberem florentemq; ecclesiam, vineam inquam Dñi Zabaoth, quam summi patris dextera virtuosis complantauit, quam eiusdem patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris vberibus irrigauit, quã ipse almus spiritus paraclitus, miris & ineffabilibusq; donis intimus fœcundauit, quã tota ipsa incomprehensibilis atq; inatringibilis trinitas beata, grãdissimis variisq; priuilegijs sanctius dotauit, pariterq; ditauit, aper de silua qui est, & qui dicitur hereticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei vberes deuastando ac lacerantes, hæresim, vepres, palmitibus inserẽdo, serpensq; tortuosus nostri improbus humani generis inimicus, efflans virus, qui est sathanas, & diabolus eiusdem vineæ dominicæ palmites inficiat, atq; fructus virus prauitatis hæreticæ immitendo, nec etiam ager ipse dominicus, populus inquam catholicus, ad quem excolendõ paritet & serendum, descendit de summorũ polorum arce Dei patris vnigenitus, atq; primogenitus, seminauit miris sanctisq; predicationibus, discurrit per villas & castella, docens non sine magnis fatigationibus. Elegit apostolos virosvtique operarios, industrios, ac conduxit, ditans illos eternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto magno, illa die Iudicij extremo, vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorũ recondere in cœlesti horreo sancto suo, Samsonisq; vulpecule incerta, teq; quæ sicut personæ labe hæretica prauitate, facies quidem habẽtes diuersas causas,

Biblioteca dell'Archiginnasio

sed ignitas adinuicem colligatas, quia de varietate fame
cõueniunt in idipsum segetem dominicam iam albam ad
messem, splendoribus fidei relucẽtem, morsu amarissimo
demoliantur, ac discursu subtilissimo pergant, impetuq;
validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent &
deuastent synceritatem sanctæ fidei catholicæ, subtiliter
& damnabiliter subuertendo. Quapropter cum tu talis
incideris in damnatas hæreses maleficarum, illas publice
in tali loco practicando, seu taliter dicatur: seu fueris per
testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue pro-
pria deprehensus confessione, iudicio per nos receptus, &
post captus, fugeris, medicinam refutans salutarem, citaue
rimus te, vt de & super iis, coram nobis manifestius respõ
deres, tuq; ductus maligno spiritu, pariter & seductus, re-
nueris comparere. vel sic: Quapropter cum tu talis dela-
tus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione
contra te, aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quo
niam fores infectus labe prędicta, citauimus te, quatenus
coram nobis personaliter comparens de fide catholica re-
sponsurus, cumq; citatus renueris comparere contumacia-
ter, excõmunicauimus te, ac excõmunicatum fecimus pu-
blicari. In qua stetisti per annũ, seu annos tot, animo per-
tinaci, latitans hinc inde, ita q; nunc quo te duxerit spiri-
tus malignus ignoramus, & cum te expectauerimus mi-
sericorditer & benigne, vt reuerteris ad gremium sanctæ
fidei, vnitatem tu facere contempsisti, in reprobũ sensum
datus. Sane volumus & tenemur iusticia nos eogente, cau
sam tuam huiusmodi fine debito terminare, necvaleamus
tam nephanda crimina conniuentibus oculis tollerare.
Nos episcopus & iudices in causis fidei supradictis, te ta-
lem sæpe fatum latitantem, profugum & fugitiuum, per
presens nostrũ edictum publicum, requirimus pariter &
citamus peremptorie, quatenus die tali, talis mensis, tali
anno, in tali ecclesia cathedrali talis diocœsis, hora tertia-
rum compareas personaliter coram nobis, diffinitiuam
sententiam audisturus, significantes quod siue comparueris

siue non, procedemus ad nostram diffinitiuam sententiã,
contra te, prout ius & iusticia suadebunt. Et vt prius no-
stra citatio perueniat ad tui noticiam, nec valeas ignoran
tiæ velamine te tueri, præsentes literas dictam requisitio-
nem & citationem nostram, in se continentes, volumus
& mandamus affigi in valuis publice talis prædictæ ec-
clesiæ cathedralis. In quorum testimonium singulorum,
presentes nostras litteras impressione nostrorum sigillo-
rum iussimus communiri. Datum.

ADVENIENTE autem die prefixa, ad audien-
dam diffinitiuam sententiam assignata, Si profu-
gus comparuerit, & consenserit publice omnem
hæresim abiurare, humiliter petens admitti ad mi
sericordiam, postulando si relapsus nõ fuerit admittetur,
& si fuerit deprehensus propria confessione, vel testium
legitima productione, abiurabit & pœnitebit, vt hæreti-
cus pœnitens, secundum modum quo agitur supra in oc-
uo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agi-
tur, si fuerit suspectus violenter, ita quod citatus respon-
surus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excõmuni-
catus, & stetit in excommunicatione per annum, animo
pertinaci, & pœnitebit, admittetur, & abiurabit omnem
hæresim, & pœnitebit vt hæreticus suspectus de hæresi
violenter. Pœnitens secundum modum quo agitur supra
in sexto modo processum fidei terminandi. Si autem
comparuerit, & non consenserit abiurare, tradetur vetus
hæreticus impœnitens brachio seculari, per modum quo
dictum est supra, & agitur in decimo modo processum
fidei terminandi. Si autem contumaciter renuerit com-
parere, tunc formetur sententia per modum tenoris se-
quentis.

NOS. N. EPISCOPVS miseratione DIVI-
NA, talis ciuitatis, Attendentes quod tu talis de
tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis de hæretica
prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum

 infis-

Biblioteca dell'Archiginnasio

sinuatione delatus. Nos quibus ex officio decumbit, descendimus ad videndum ac inquirendum, an clamor qu ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur. Verum cum inueniſſemus te in hęreſim deprehenſum, deponentibus contra te quampluribus teſtibus, fide dignis, te coram nobis aduocatū iuſsimus detineri, dicatur ſicut factum fuit, an videlicet comparueris, & medio iuramento interrogatus, faſſus fueris, vel non. Sed poſt maligni ſpūs conſilio ductus & ſeductus, metuens tua vulnera vino & oleo ſalubriter confoueri aufugiſti, aut ponatur, ſi ita eſt, carcerem & arreſtum, fregiſti pariter & aufugiſti, latitās hinc inde, & quò te malignus ſpiritus duxerit ante factus totaliter ignoramus. vel ſic: Verum cum inueniſſemus cōtra te taliter vt prædicitur, nobis delatum de hęretica pravitate, multa indicia propter quæ ſuſpectum leuiter de hęretica prauitate prædicta, te merito habeamus, citauimus te per publicum edictum in talibus & talibus eccleſijs, talis diocœſis, quatenus infra certū terminum tibi prefixum coram nobis in tali loco perſonaliter compareres, in & ſuper prędictis contra te depoſitis & alias de fide catholica, & eius articulis reſponſurus, tum vero inſano conſilio ad hęrendo, renuiſti contumaciter comparere, cumq; iuſticia exigente, te excōmunicauerimus, ac fecerimus excōmunicatum publice denunciari, tu medicinam refutas ſalutarē, dictam excōmunicationem vltra quām per annum ſuſtinuiſti, & adhuc ſuſtines in reprobū ſenſum datus, animo pertinaci, & profugus. latitans hinc inde, vt quò te malignus ſpiritus duxerit ignoramus. Sane cum longo tempore, quia tanto die te expectauerit eccleſia ſancta Dei miſericorditer & benigne, quatenus ad eius miſericordiæ gremium euolares, ab erroribus reſiliendo, & iuxta fidem catholicam profeſſam operando, ipſaq; te clementia veteribus enutriret, malignorum ſeductus conſilio, acquieſcere recuſaſti, in tua pertinacia perſeuerans. Verum cum velle mus prout volumus & debemus, iuſticia nos cogente, cauſam tuam fine debito per ſentētiam terminare, citauimus

te, quatenus hac die & hora, & hoc loco compareres perſonaliter coram nobis, diffinitiuam ſententiam auditur⁹, & quia renuiſti contumaciter comparere, merito te oſtendisvelle perpetuo in tuis hęreſibus & erroribus remanere quod dolentes referimus, & referendo dolemus. Sed cum non poſſumus nec velimus iuſticiā ſubterfugere, nec tantam inobedientiā & contumaciam ad Dei eccleſiam tollerare. Ad exaltationem fidei orthodoxæ & ad exſtirpationem hæreticæ prauitatis, iuſticia exigente, & tua inobedientia & contumacia requirente, hac die & hora, & loco tibi in antea ad audiendam diffinitiuam ſententiam peremptorie aſsignatis, prehabito multorum conſilio peritorum, tam in theologica facultate, q̄ in iure canonico & ciuili, proceſſus meritis viſis & diligenter diſcuſsis, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantiū, ſacroſanctis euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrū prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, habentes præ oculis ſolum Deum, & ſanctæ fidei irrefragabilem veritatem, contra te talem, abſentem & preſentem, beati Pauli apoſtoli veſtigia imitantes, ſententiā diffinitiuam taliter ferimus in his ſcriptis. Chriſti nomine invocato. Nos epiſcopus & Iudices in cauſa fidei memorati, attendentes in cauſa iſta fidei, ac proceſsibus inde confectis, ordinem iuris fore ſeruatum. Attendentes etiam q̄ legitime citatus nō comparuiſti, nec per te nec per alium te aliqualiter excuſaſti. Attendentes etiam q̄ in præfatis hæreſibus longo tempore pertinaciter perſtitiſti, & adhuc etiam perſeueras, & excōmunicationem per tot annos in cauſa fidei ſuſtinuiſti, prout ex nunc ſuſtines animo indurato. Attendentes etiam q̄ eccleſia ſancta Dei non habet vltra erga te quid faciat, cum perſeueres & perſeuerare velis in excōmunicatione & hęreſibus prelibatis. Propterea beati Pauli apoſtoli veſtigia ſectantes, declaramus, diffinimus & ſentētiamus, te talem abſentem, vt preſentem eſſe hęreticum pertinacem, & vt talem relinquēdum brachio ſeculari, & per noſtram ſententiam diffinitiuam te à foro

Biblioteca dell'Archiginnasio

ecclesiastico repellimus & relinquimus potestati curiæ sæ cularis, eandem curiam affectuose deprecantes, vt si quan do te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effu sionem & mortis periculum suã sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c. Considerandum hîc quod si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresi, vel propria confessione, vel testibus legitimis, & ante abiurationem fugit, est per sententiam vere hæreticus impœnitens iudicandus, & ita in sententia ponẽdum est. Si autem aliter non fuit deprehensus, nisi quia delatus & suspectus habitus, fuit citatus respõsurus de fide, & quia renuit comparere, fuit excõmunicatus, & in excommunicatione tali stetit vltra quam per annum, animo indurato, & tandem noluit comparere, iste non est iudicandus hæreticus, sed vt hæreticus, & vt talis condemnandus, & ita puniendus est in sententia, vt dictum est prius.

¶ Quæstio vicesimatertia, super personam delatam ab alia malefica incinerata, vel incineranda, qualiter sit sententiandum.

QVARTVSDECIMVS modus processum fidei terminandi & sententiandi, est quando delatus de hæretica pravitate, processus meritis circa deponentem diligenter discussis, cum bono consilio in Iure peritorũ, reperitur de tali hæretica pravitate tantummodo ab altera malefica incinerata vel incineranda, delatus vel delata, & hoc contingere potest tredecim modis, tanquam per tredecim casus, quia sic delatus vel reperitur immunis & absoluendus taliter, vel reperitur cum hoc diffamatus de tali hæresi generaliter, vel reperitur vltra infamiam quæstionibus exponendus aliqualiter, vel reperitur suspectus de hæresi vehementer, vel reperitur suspectus de hæresi violenter, vel reperitur diffamatus & suspectus insimul & cõmuniter. Et sic consequenter in aliis casibus, prout in vicesima quæstione tactum est, vt ad tredecimum inclusiue. Primus modus fit quando tantummodo ab ipsa malefica detenta delatus est, & non conuincitur nec confessione propria, nec testium productione legitima, nec alias reperiuntur indicia ex quibus verisimiliter tanquã suspectus iudicari posset talis omnino, venit absoluendus etiam per ipsum Iudicem secularem, qui deponentem aut incinerauit, aut incinerari propria auctoritate, aut ex commissione episcopi, Iudicis ordinarij habuit, & absoluetur per sententiam in primo modo processum fidei terminandi, circa vigesimã quæstionem contentam. Secundus modus incidit, quando vltra hoc quod à detenta delatus est, etiam per totam illã villam seu ciuitatem, diffamata existat, ita quod tantummodo infamia præcise & sola laborauit semper, licet post depositionẽ detentæ maleficæ infamia sit aggrauata. Circa talem talis practica est seruanda, quia Iudex considerando quod vltra infamiam nihil in particulari aduersus eam ab aliis fide dignis in villa aut oppido, probatur, licet forte detenta certa grauia aduersus eã deposuit, quia tamen fidem perdidit abnegando illam diabolo, vnde & difficulter eius dictis à Iudicibus fides adhibetur, nisi ex aliis circunstantiis illa infamia aggrauaretur, & tunc in tertium iam sequentem modum inciderit, ideo canonica purgatio erit tunc indicenda, & procedetur per sententiam in secundo modo processum fidei terminandi, circa vigesimamsecundam quæstionem contentam.

Et si Iudex ciuilis illam purgationem coram episcopo decreuerit fieri, & solenniter, in finem vt si deficeret, vt tunc per ecclesiasticum & ciuilem Iudices in exemplum aliorum, eo firmiori sententia puniretur, bene quidem fit. Si autem per se voluerit exequi, mandet vt decem vel viginti compurgatores ordinis sui habeat, & procedat vt in secundo modo sententiandi tales tactum est, nisi quòd vbi excommunicandus esset, quòd tunc ad ipsum ordinarium recursum habeat. Et hoc contingeret vbi se purgare nollet. Tertius modus igitur incidit super talem delatum,

delatum, vbi licet non vocatur confessione propria, nec testium productione legitima, nec facti euidentia, nec etiã sunt indiria super aliquod factum, in quo vnquam notatus fuisset ab aliis inhabitatoribus villæ aut oppidi, nisi q infamia tantum laborauit apud eos, aggrauatur aũt infamia ex detentæ maleficæ detentione, vtpote quia asseruit illum vel illam in omnibus fuisse sociam, & secum in criminibus participasse, hoc ipsum tamen ficut cõstanter delata negat, ita & aliis inhabitatoribus vel non est notum, vel de nulla nisi de honesta conuersatione, seu etiam participatione ipsis constat, circa talẽ talis practica seruatur. Primo quod adfrontare se habent facie ad faciem, & obiectiones mutuæ & responsiones diligenter sunt considerandæ, & siquidem varietas aliqua in verbis incideret, vnde iudex verisimiliter ex concessis & negatis præsumere potest ipsam delatã merito quæstionibus exponendã, procedatur per sententias in tertium modum processum fidei terminandi, circa vicesimamtertiam quæstionem contentas, ipsam tormentis leuiter exponendo, adhibitis cautelis aliis quamplurimis & necessariis, de quibus circa principium huius tertiæ partis, supra patuit ad longum, & ex quibus præsumitur talẽ esse aut innoxiã aut ream. Quartus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur suspectus leuiter, & hoc vel confessione propria, vel depositione alterius detentæ, & sunt qui ad hanc leuem suspitionem reducunt illos qui ad procandũ mulieres maleficas consuluisset, vel vbi inter coniugatos odio se mutuo prosequentes, amorem procurassent, aut etiam pro aliquo cõmodo temporali apud maleficas laborassent, sed quia tales vtiq excõmunicati sunt tanquam hæreticorum credentes, iuxta ca. excõmunicamus. 1. §. credentes, lib. 6. de hære. vbi dicitur. Credentes aũt eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus, quia etiã ex factis præsumitur de effectu, ad hoc arg. 32. q. 2. qui viderit, ideo videtur q acrius sunt puniendi & sententiandi q̃ illi qui de hæresi leuiter habentur suspecti, prout iudicandi sunt aliqui ex leuibus coniecturis, puta

puta quia eis seruicia exhibuissent, literas detulissent, eorum erroribus si nullam fidem adhibuissent, q tamen illos non manifestassent, alimonia ab eis accepissent. Sed siue illi, siue isti intelligantur, hoc quod in consilio peritorum conclusum fuerit super leuem suspitionẽ, prosequendum erit a iudice per talem practicam, talis enim aut abiurabit, aut canonice se purgabit, secundũ quod in quarto modo processum fidei terminãdi, sub quæstione vicesima quarta tangitur. Sed tamen quia potius videtur quod abiuratio fit iudicenda, & hoc propter alle. ca. excõmunicamus. 1. §. qui vero inuenti fuerint sola suspitione notabili, &c. tamen non debent si relabatur pœna relapsorum puniri, & procedetur prout in quarto modo processum fidei terminandi, circa vicesimamquartam quæstionem tactum est. Quintus modus incidit, vbi talis delatus inuenitur suspectus vehementer, & hoc simili modo, vel confessione propria, vel depositione alterius maleficæ detentę, & sunt qui ad hanc leuem depositionem reducũt impeditores iudicum, directe vel indirecte eorum officium inquirendo, maleficas impediendo, dummodo hoc scienter fecerint, ex ca. vt inquisitionis negocium. lib. 6. de hære Item reducũt omnes qui impedientibus præstant scienter auxilium, consilium vel fauorem, patet per allegatum ca. inquisitionis. Item reducunt qui citatos aut captos hæreticos instituunt de celanda veritate, & vt illam subtraheant vel falsitatem asserant, & hoc ex ca. accusatus. & §. si. Item reducunt omnes, qui eos quos sciunt hæreticos receptant, scienter deducunt, visitant vel associant, munera mittunt, seu fauorẽ impendũt, quæ oĩa in fauorẽ non personę sed culpæ fiunt, vbi sciẽter fiunt, & ideo dicunt q vbi delata persona participat de præmissis, & hoc per consilium ita iudicatum fuerit, tunc iuxta quintum modum processum fidei terminandi, sub quæstione vicesimaquinta sententianda est, taliter vt oẽm hæresim sub pœna relapsorũ vbi reciderit, habeat abiurare. Possumus tamen asserere adiiciendo q Iudices respectum habeant super vnius cuiusq maleficæ inclinatæ,

Biblioteca dell'Archiginnasio

cineratæ aut detentæ, familiam, prolem, seu etiam progeniem, eo quod vt plurimum tales reperiuntur infectæ, cum maleficę etiam proprios infantes ex dęmonum informatione ipsis habent offerre, vnde & indubie in quibuscunque flagitiis informare, patent hæc ex prima parte operis. Probatur & ex eo quod sic in simplici hæresi propter agnitorum hęreticorum familiaritatem, dum quis de hæresi infamatus existit, etiam consequenter ratione familiaritatis est de hæresi vehementer suspectus, ita & in hac hęresi maleficarum, præfatus autem casus patet in ca. inter sollicitudines, extra. de purgatione. ca. vbi apparet ꝙ ratione infamiæ de hæresi, fuit Decano cuidam indicta canonica purgatio, & ratione familiaritatis hæreticorum, abiuratio publica, & ratione scandali fuit priuatus beneficio, quousque scandalum sopiretur. Sextus modus incidit, vbi talis delatus efficitur suspectus violenter, hoc autem fit non ad simplicem vel nudam depositionem alterius maleficæ detentæ, sed ad indicia facti, quæ eliciuntur ex quibusdam verbis & factis à malefica detenta perpetratis & prolatis, quibus ad minus delata asseritur interfuisse, & operibus deponentis cõmunicasse. Pro quorũ intelligentia, aduertenda sunt ea quæ supra quęstione decimanona tacta sunt, pręcipue super violentam suspitionẽ, quomodo ex violentibus & conuincentibus oritur coniecturis, & qualiter Iudex violẽtatur ad credendũ ex sola suspitione aliquem esse hęreticum, qui tamen fortassis bonus catholicus in corde existit. Sicut canonistæ exemplificant circa simplicem hęresim, de eo qui citatus in causa fidei ad respondendum renuit comparere contumaciter, propter quam cõtumaciam excommunicatur, in qua vbi per annum perseuerauit, efficitur suspectus de hęresi violenter. Quare & à simili circa talem delatam aduertenda sunt inditia facti, ex quibus efficitur violenter suspecta, & ponatur casus quod detenta malefica asseruit illam interfuisse suis maleficiis, quæ tamen delata constanter negat, quid ergo faciet? vtique opus erit considerare, an ex aliquibus

aliquibus operibus sit vehementer suspecta, & an vehemens suspitio in violentam valeat transire, sicut in præfato casu citatus responsurus, vbi non comparet sed renuit contumaciter, fit suspectus leuiter de hæresi, etiam vbi citatus fuit in non causa fidei. Si autem in causa fidei citatus renuit comparere, & propter contumaciam excommunicatur, tunc fit suspectus vehementer, quia tunc leuis suspitio transit in vehementem, & si per annũ persistat, tunc vehemens transit in violentam, ita considerabit Iudex, si ratione familiaritatis contractæ cum detenta malefica sit delata vehementer suspecta, vt immediate in quinto modo incidenti tactum fuit, tunc opus erit considerare, an ipsa vehemens suspitio in violentam transire possit, præsumitur enim quod transire possit, id est, quod flagitiis detentæ ipsa delata interfuit, vbi familiaritatem cum ea frequenter habuit. Est ergo procedendum Iudici iuxta sextum modum processum fidei terminandi, prout in vicesimasexta quæstione tangitur. Quod si quæritur quid faciet Iudex si adhuc talis delata ab altera malefica, detenta omnino persistat in negatiua, non obstantibus quibuscunque inditiis aduersus eam productis? respondetur.

Primo Iudex debet aduertere super earum negatiuas responsiones, an ex vicio seu maleficio taciturnitatis proueniant, siue non, & quidem vt in primis quæstionibus, quæstione decimaquinta & decimasexta huius tertiæ partis patuit, Iudex cognoscere potest si flere & lachrymas emittere valeat, & vbi in quæstionibus quasi insensibilis redditur, ita quod ad pristinas vires faciliter redit, tunc quidem violenta suspitio aggrauatur, & tunc omnino nõ est libere dimittenda, sed secundũ vt in sexto modo sententiandi, & processum fidei terminãdi patuit, super allegato perpetuis carceribus ad pœnitentiã peragendã deputãda. Si vero maleficio taciturnitatis non sit infecta, propter vehementes dolores, quos in quęstionibus sustinet, verè & realiter, cum tamen aliæ ex maleficio taciturnitatis quasi insensi-

Biblioteca dell'Archiginnasio

sufficientes reddantur vt dictum est, tunc vltimum refugium Iudex habere potest super canonicam purgationē, quæ si à seculari iudice indicitur, dicetur vulgaris licita, quæ non de numero purgationum vulgarium, de quibus 2. q. 4. consuluisti. & ca. monomachiam dicitur. In qua purgatione si defecerit, vt reus vel rea iudicabitur. Septimus modus incidit, vbi delatus ipse non reperitur legitime deprehensus, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legittima, sed tantū reperitur à detenta malefica delatus vel delata, & cum hoc reperiuntur inditia quæ ipsum reddunt suspectum leuiter vel vehementer, vtpote quia solummodo habuit magnam familiaritatem cum maleficis, tunc tali ratione infamiæ est dicenda canonica purgatio, iuxta canonem allegatum, inter sollicitudines, & ratione suspitionis hæresim abiurasse, cum pœna relapsorū vbi recidiuaret si vehementer suspectus, vel sine illa sit leuiter, & procedatur vt in proximo processum fidei terminando, circa ca. 17. quæstio. tactum est. Octauus modus incidit vbi sic delatus reperitur confessus hæresim illam, sed pœnitens & nunquā relapsus. Vbi notandum quod consequenter vbi agitur de relapsis & non relapsis, pœnitentibus & non pœnitentibus, tales distinctiones tactæ sunt propter Iudices, qui de vltimis inferendis suppliciis non se intermittunt, ideo ciuilis Iudex super confessam siue pœniteat siue non, siue relapsa fuerit siue non, per ciuiles & imperiales leges procedere potest vt iusticia suadebit, tātummodo recursum ad ipsos tredecim modos sententiandi habere potest, & secundum illos se resoluere vbi aliquod ambiguum interuenerit.

¶QVAESTIO trigesimaquarta, super modum sententiandi maleficam, maleficia tollentem, insuper etiam super maleficas obstetrices, & maleficos sagittarios.

QVIN-

QVintusdecimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, reperitur maleficia non inferentē, sed tollentem. Circa istū talis practica est seruanda, quia aut vtitur remediis licitis, aut illicitis, & siquidē licitis, nō vt maleficus, sed vt Christicola est iudicandus. De quibus licitis remediis supra circa principiū huius tertiæ partis ad longū patuit. Si vero illicitis, tūc distinguendū, quia aut sunt illicita simpliciter, aut secundū quid. Si simpliciter, adhuc dupliciter, quia vel nocumento proximi, vel sine nocumento, vtroque th̄i modo semper cū expressa dæmonū inuocatione. Si vero illicita, secundū quid, puta quia absq; expressa, licet nō absq; tacita dæmonū inuocatione fiunt, talia iudicantur vana, potius q̄ illicita nominari à canonistis & certis theologis, vt supra in 1. q. huius vltimæ partis totius operis patuit. Iudex ergo quicūq;, siue ecclestasticus siue ciuilis, licet primos & vltimos nō habeat reprobare, & signāter primos potius cōmendare, & vltimos tollerare, prout canonistæ asserunt licitū esse vana vanis contundere. Illos th̄i qui cū expressa dæmonū inuocatione maleficia auferūt, nullo mō tollerare debet, precipuē illos qui cū nocumento proximi talia cōmittunt, & dicuntur cū nocumento proximi practicare, q̄n maleficiū ita ab vno aufertur q̄ alteri infertur, nec obstat si illa cui infertur sit malefica per se, siue non, & siue sit illa quæ maleficiū intulit siue nō, & siue sit homo, siue quæcunq; alia creatura, patent super hæc oia acta & gesta in prima q. supra allegata, deducta. Se quæritur, quid faciet Iudex, vbi talis asserit se maleficia tollere per licita, & nō illicita remedia, aut quō possit talia veraciter Iudex cognoscere? Respondetur q̄ citato illo, interrogetur quibus mediis vtatur, nec th̄i verbis suis standum erit, sed ecclesiastic⁹ Iudex cui ex officio incūbit, diligenter inquirat siue per se, siue per plebanū aliquem, quia singulis parrochiis exacte sub prestito iuramento quod exigere potest, perquirat quibus remediis vtatur, & siquidē inuentū fue-

Biblioteca dell'Archiginnasio

rit, prout cõmuniter inueniuntur cum superstitiosis remediis, omnino non sunt propter horribiles pœnas à canonibus inflictas, vt inferius patebit tollerandæ. Et si quæritur vnde possunt remedia licita ab illicitis discerni, cum temere asserant se quibusdam orationibus, & herbarum applicationibus, huiusmodi amouere? Respondetur, hoc facile foret dummõ diligens inquisitio fieret, nam quia necesse habent sua superstitiosa remedia occultare, eo vt nõ reprehendantur, seu vt facilius mentes simpliciũ illaqueare valeant, ideo huiusmodi verbis aut herbarum applicationibus insistunt, tamen ex quatuor superstitiosis eorum actibus tanquam sortilegæ & maleficæ manifeste reprehenduntur. Sunt enim de occultis diuinantes, & ea quæ non nisi malorum spirituum reuelatione scire possunt referantes. Exempli gratia. Vbi pro sanitate acquirenda frequentantur à læsis, causam læsionis aut maleficij aperire & manifestare sciunt, vt si ratione altercationis cum vicina acciderit, vel aliqua ex causa alia, hoc ipsum perfectissime noscunt, & iudicare frequentantibus sciunt. Secundo, vbi ad vnius nocumenti seu maleficij curam se intromittunt, alterius vero minime, prout in diocesi Spirensi, malefica quædam in loco quodam, zu hoffen nuncupato, existit, quæ licet plures sanare videatur, certos tamen minime se posse curare fatetur, nullam ob aliam causam, nisi vt ab incolis fertur, quod maleficia talibus illata sint tam fortiter ab aliis, vt asserit maleficis impressa, & hoc vrique virtute dæmonum, quod illa amouere non valeant, quia videlicet dæmon nõ semper dæmoni cedere potest, aut nõ vult. Tertio, vbi super huius maleficia illata singulares exceptiones facere noscuntur, prout in ipsa ciuitate Spirensi contigisse noscitur, dũ quædam honesta persona maleficiata in tibiis, huiusmodi diuinatricẽ ob sanitatis gratiam aduocasset, illa domum ingressa, & eam dum inuita fuisset, talem exceptionem fecit, si, inquit, squamos & capillos in vulnere non habuerit, reliqua oĩa extrahere potero, causam etiam læsionis aperuit, licet ex rure, & ad duo miliaria

militaria aduentasset, dicẽs, quia cum vicina altercatus, talia dicit, ideo tibi accidit, præter squamos etiam & pilos, alias quamplures diuersorum generum res extraxit, & sanitati restituit. Quarto, vbi superstitiosis insistunt, aut insistere faciunt cæremoniis, & sic ante Solis ortum, vel alio determinato tempore, se frequentari volunt, dicentes quod infirmitates vltra angariam illatas sanare nequeant, aut ꝙ tantummodo duas aut tres personas per annum sanare valeant, licet nõ sanando, sed à læsionibus cessando, sanare videantur. Possunt & addi quamplures aliæ consideraciones, circa talium personarum cõditiones, quia vt plurimũ retroactis temporibus malæ & reprehensibilis vitæ fuerunt diffamatæ, seu adulteræ, aut maleficarum superstiter vnde ex nulla sanctitate vitæ hæc gratia sanitatis à DEO collata. Incidentaliter reducuntur & obstetrices maleficæ omnes alias maleficas in flagitiis excedentes, de quibus & in prima parte operis deductum est, quarum etiam tantus numerus, vt ex earum confessionibus compertũ est, quod non æstimatur villula vbi huiusmodi non reperiantur existi, cui periculo vtique à præsidentibus foret in parte succurendum, vt non nisi iuratæ obstetrices à præsidentibus deputaretur, cum aliis remediis quæ in secunda parte operis tacta sunt. Incidit & de maleficis sagittariis in contumeliam vrique Christianæ religionis tanto periculosius detegentes quanto & securiores habent in terris optimatum & principum, receptatores, fautores & defensores. Sed quod omnes tales receptatores, fautores, &c. omnib⁹ maleficis plerunq; in certis casibus damnabiliores existũt sic declaratur. Nam talũ defensores à canonistis & theologis in duplici genere assignantur. Quidam namq; errorem, alij vero personam sunt defendentes, & hi quidẽ qui errorem, damnabiliores ipsis qui errant existunt, cum nõ solum hæretici, immo hæresiarchi habendi sunt, vt patet .xxiiij.q.j. qui illorum. Et de his defensoribus cõmuniter non loquuntur iura, eo quod ab aliis hereticis non distinguuntur, in quibus etiam habet locũ ca. ad abolẽdam. ꝯ. præsen.

Biblioteca dell'Archiginnasio

sæpe allegatum. Quidam alij sunt, qui licet non defendũt errorem, defendunt tamen personam errantem, vtpote q̃ resistunt viribus & potentia, ne tales malefici seu quicũq; alij hæretici veniant ad manus Iudicis fidei ad examinandum, vel puniendum, & similia. Simili modo etiam fautores talium sunt in duplici genere, quidam namq; sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publicæ personæ, vt domini temporales, seu etiam spirituales, temporalem iurisdictionem habentes, qui etiam fautores esse possunt duobus modis, obmittendo & committendo, obmittendo, scilicet facere ea circa maleficos vel suspectos infamatos, vel credentes, receptatores, defensores & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur, cum tamen ab episcopis vel inquisitoribus, vel eorum alteri requiruntur, vtpote si eos non capiant, vel captos non diligenter custodiant, vel infra districtum suum ad locum de quo eis mãdatur nõ deducant, aut executionem promptam de eis nõ faciant, & similia, vt patet in ca. vt inquisitionis. in prin. lib. 6. de hære. Committendo autem, vtpote si captos huiusmodi, siue episcopi aut iudicis eius licentia vel mandato, à carcere liberent, vel processum, iudicium, vel sententiam eorũ directe vel indirecte impediant, vel similia peragunt, vt patet c. allegato, vt officium. ꝯ prohi. Pene taliũ in præcedentibus circa secundũ principale huius operis, & circa finem, vbi de maleficis sagittariis, & aliis armorum incantatoribus tactũ est, declaratæ sunt. Ad præsens sufficiat ꝙ oẽs tales ipso iure sunt excõmunicati, & duodecim magnas pœnas incurrunt, patet extra. de hære. excõmunicamus. i. ꝯ. credentes. & can. allegato. vt inquisitionis. ꝯ. prohibemus. In qua excõmunicatione si per annum perstiterint animo pertinaci, ex tunc sunt vt hæretici cõdemnandi, vt eo. ca. & ꝯ. alle. Qui vero dicendi sunt receptatores, & an habendi sunt vt hæretici. Respondetur ꝙ recipiẽtes huiusmodi maleficos sagittarios, aut quoscunq; armorũ incantatores, nigromãticos seu maleficos hæreticos, de quibus in toto opere tractatũ est, sunt in duplici genere, sicut etiã

etiã de eorũ defensoribus & fautoribus tactũ est. Quidã namq; sunt, qui nõ tantũ semel vel bis, sed pluries & frequenter tales suscipiunt, & isti proprie, & secundũ vim vocabuli, dicuntur receptatores à receptãdo, quod est verbum frequentatiuũ, & tales receptatores qnandoq; sunt sine culpa, vtpote si ignoranter hoc faciũt, nec aliquid vnquam finistri de eis suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, vtpote qñ eorum errores sciunt & nõ ignorãt, quia ecclesia tales semper persequitur tanquã crudelissimos fidei hostes, & non minus dñi terrarum eos receptant, tenent, defendunt, &c. tales proprie sunt & dicuntur hæreticorũ receptatores, & de talibus etiã loquuntur iura, & ꝙ sunt excõmunicati, iuxta ca. excom. i. ꝯ. credentes. Quidam aũt nõ pluries & frequenter, sed tantũ semel vel bis hmõi maleficos aut hæreticos receperũt, & isti nõ videntur proprie dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptores, quia eos receperunt, & nõ receptauerunt, licet archidiaconus dicat contrariũ in ca. quicunq;. super ver. receptatores, de quo tñ non est magna vis, quia non de verbis sed de factis curandũ est. Ponitur tñ differentia inter receptatores & receptores, eo ꝙ domini terrarũ semper dicuntur talium receptatores, vbi simplices qui eos expellere non habent nec possunt, & si receptores sint, sunt tamen sine culpa. Vltimo aũt de impeditoribus officij inquisitionis episcoporum, contra hmõi maleficos hæreticos, qui sunt, & si hæretici dicendi sunt. Ad quod respondetur ꝙ hmõi impeditores sunt in duplici genere. Quidã namq; sunt qui impediunt directe, vt qui captos pro hæresis crimine à carcere propria temeritate liberant, vel processus inquisitionis lacerant, testes in causa fidei, pro eo ꝙ testificati sunt, vulnerant, vel si dñs temporalis statuat, ꝙ nullus nisi ipse de hoc crimine cognoscat, aut ꝙ nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit nec testificari nisi corã eo, & similia, & isti impediunt directe, iuxta notata per Io. Andreæ, in ca. statutum, super ver. directé, lib. 6. de hære. & qui processus iudicium vel sententiã in tali causa fidei directé impediũt,

Biblioteca dell'Archiginnasio

vel qui ad hæc agenda præstiterint auxiliũ, consilium, vel fauorem, & tales licet sint multũ culpabiles, non tñ ex hoc sunt hæretici iudicandi, nisi aliter appareat ꝙ essent consimilibus erroribus maleficorũ inuoluti cũ pertinaci volũtate, sunt tñ ipso excõmunicationis mucrone percussi, iuxta ca. vt inquisitionis. §. prohibemus. sic ꝙ si in illa excommunicatione steterint per annũ animo pertinaci, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet ca. & §. alle. Quidã vero sunt qui impediunt indirecte, vtpote qui statuunt ꝙ nullus portet arma ad capiendũ hæreticos, nisi de familia dñi temporalis, & similia, iuxta notata per Ioan. An. in ca. statutũ, super ver. indirecte. & tales sunt minus culpabiles q̃ primi, nec sunt hæretici, sed sunt excõmunicati, iuxta allegatũ capitulum, Vt inquisitionis. Et etiã præstantes ad hoc consilium, auxiliũ, vel fauorem, taliter ꝙ si steterint in illa excõmunicatione per annũ animo pertinaci, ex tunc velut hæretici sunt condemnandi, per alle. ca. & §. prohibemus. Quod sic est intelligendũ ꝙ hæretici cõdemnantur taliter ꝙ si volunt redire, recipiuntur ad misericordiam, errore prius abiurato, aliàs vt impœnitentes tradentur curiæ seculari, vt patet per ca. ad abolendã. §. præsenti. Epilogando. Maleficæ obstetrices prout aliæ maleficæ maleficia inferentes, secundum qualitatem criminũ condemnantur & sententiantur, & à simili maleficæ maleficia superstitiose vt dictũ est, opere diaboli tollentes, cùm nõ dubium sit ꝙ sicut auferre, ita & inferre possunt, vnde & ex quodã pacto taliter maleficæ ex dæmonum informatione cõueniunt, vt hæ quidem lædere, aliæ vero sanare debent, vt sic eo facilius mentes simplicium illaqueando, suã perfidiam augmentant. Sagittarij vero & alij armorũ incantatores malefici, cum non nisi ex fauore, defensione, receptatione præsidentium sustentantur omnes tales, pœnis præscriptis subiacent, & qui officiales quoscunque contra huiusmodi maleficos, aut eorum fautores, &c. in eorum officio impedirent, simili modo excommunicati sunt, & omnibus pœnis vti fautores subiacent, verùm vbi steterint per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si redire voluerint abiurent impedimentum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur, aliàs vt impœnitentes hæretici traduntur brachio seculari. Et vbi non steterint per annum, nihilominus contra impeditores huiusmodi potest procedi, vt contra fautores hæreticorum, ar. ca. accusatus. §. vltimo. Et quod dictum est de fautoribus, defensoribus, receptatoribus, & impeditoribus, super maleficos sagittarios, &c. idem & per omnia intelligendum est erga quascunq; maleficas, aut maleficos, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, varia nocumenta inferentibus, verum & ipsi malefici quicunque, vbi in foro pœnitentiæ spiritu contrito & humiliato, peccata deflentes, & pure confitentes, veniam petierint, ad misericordiam recipiuntur, aliàs vbi innotescunt, cõtra eos procedere debent quibus ex officio incumbit, citando, arrestando, capiendo, & procedendo in omnibus iuxta criminum qualitatem, vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue, vt tactum est, si & inquantum huiusmodi præfidentes æternæ damnationis laqueum, propter excommunicationem eis ab ecclesia inflictam, euadere velint.

¶ Quæstio vigesimaquinta huius vltimæ partis, super modos sententiandi maleficos, quousque frivole, aut etiam iuste appellantes.

SI VERO AD appellationis remedium finaliter delatum confugere iudex ceneret, notãdum primo ꝙ hæc interdũ valida atq; iusta, interdum friuola atq; nulla decernitur. Cùm enim in negociis fidei summariè simpliciter & de plano fit procedendum

Biblioteca dell'Archiginnasio

dum, vt ex præcedentibus sæpe tactum est, ex ca. multorũ querela. in cle. vbi & appellationis remediũ interdicitur. Attamen quia Iudices interdum sponte propter negocij arduitatem libenter ipsum prorogant & dilatant, ideo aduertere possunt ꝙ vbi delatus sentiret se á Iudice realiter & de facto contra ius & iusticiam aggrauatũ, vtpote quia eum ad se defendẽdum admittere noluit, vel quia solus sine consilio aliorum, vel etiam sine assensu episcopi, vel eius vicarij pronunciauit delatũ questionare cum alias sufficientes probationes pro & contra habere potuissent, & huius similia, tunc quidem appellatio foret iusta, aliás non. Secundo notandum ꝙ Iudex appellatione huiusmodi sibi præsentata, tunc absq; perturbatione & motu debet perere copiam appellationis, protestando verbo quod non curat sibi tempus, & cum ipse delatus tradiderit sibi copiam appellationis, aduertat ꝙ adhuc habet duos dies ad respondendũ, & post hos duos, adhuc triginta ad apostolos exhibendum. Et licet statim possit respondere, & apostolos dare istos vel illos, vbi sit multum expertus & peritus, tamen vt cautius procedatur, melius est vt aliquẽ terminum x. vel xx, vel xxv. dierum eidem ad dandũ pariter & recipiendum apostolos quales dare decreuerit, assignare cum potestate prorogandi. Tertio notandum est Iudici quod infra tempus iuris, & infra tempus assignatum debet diligenter attendere & discutere causas appellationis, seu grauamina allegata, & si videt habito bono consilio peritorum, quod iniuste & indebite delatum aggrauauit, ad se defendendum non admittendo, vel qnæstionibus non debito tempore exponendo, vel similia, aduenientre termino assignato, corrigat errorem suum, & reducat processum ad punctum & statum in quo erat qñ desuisiones ille periit, vel terminũ ad interloquendum assignauit & similia, & tollat grauamen, quo ablato procedat prout iure, quia per amotionem grauaminis appellatio quæ erat aliqua fit nulla, iuxta capitulum cessante extra de appellationibus, Sed hic tamen diligenter attendat circum-

circunspectus & prouidus Iudex, ꝙ quædã sunt grauamina reparabilia, & sunt illa de quibus iam dictũ est, & tũc habent locũ ea quæ dicta sunt. Quedam aũt sunt irreparabilia, vtpote si delatus fuerit quæstionatus realiter, & de facto, & post euadens appellat, vel si clenodia, & aliqua vtilia simul cũ vasis & instrumẽtis quibus malefici vtuntur, fuerunt recepti & combusti. & similia quæ nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc nõ habet locũ prędictus modus, scilicet processum ad statũ reducere, in quo fuit grauamen huius irrogatũ. Quarto notandũ iudici est, ꝙ licet á die respõsionis habeat triginta dies ad apostolos exhibendum, iuxta cap. de appellationibus, & possit petenti assignare vltimũ diem iuris, hoc est tricesimũ, ad apostolos recipiendum, tñ nec videatur ꝙ velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat suspectũ, & ne videatur confirmare grauamen sibi impositũ propter quod extitit appellatum, melius est ꝙ assignet infra tempus iuris terminum cõpetentem, vtpote decimũ diem, vel vicesimũ, & potest postmodũ si expedire noluerit, adueniente termino prorogare, dicẽdo se fuisse aliis negociis implicatũ, vel hmõi. Quinto notandũ Iudici est, ꝙ quando prefixit terminũ appellanti & apostolos petenti, ꝙ nõ assignet solum ad apostolos dandũ, sed ad dandum pariter & recipiendũ, quia si assignaret ad dandum tantũ, tunc Iudex á quo appellaretur, haberet appellanti mittere. Assignabit ergo ei terminum, hoc est, talem diẽ talis anni, ad dandũ eis, & recipiendũ á Iudice apostolos, tales quales dare decreuerit. Sexto, notare debet ꝙ in assignatione huius terminini, non dicat respondendo, ꝙ dabit apostolos negatiuos aut affirmatiuos, sed vt plenius deliberare possit, dicet ꝙ exhibebit tales quales tunc decreuerit exhibendos. Attendat etiam ꝙ in assignatione huius termini, appellanti vt tollatur omnis cautela, & astucia, & malicia appellantis, assignet locum in specie, diem & horam, vtpote quod assignet vicesimum diem Augusti, anni presentis, & horam vesperã, & cameră ipsius Iudicis, in domo tali, talis ciuitatis vel loci

Biblioteca dell'Archiginnasio

etiam, tali appellanti ad dandum & recipiendum apostolos tales quales decreuerit exhibendos. Septimo notat q̃ si decreuerit in animo suo detinere delatũ crimine requirente, & iusticia exigente, in assignatione termini ponat q̃ assignat talem terminũ ad dandum vel recipiendũ personaliter apostolos, ipsi appellanti assignet q̃ talem locum eidem appellanti, ad dandum eidem & recipiendũ ab eo apostolos, de quo sit in potestate iudicis appellantẽ libere retinere, datis tñ prius statim apostolis negatiuis, alias nõ. Octauo notet Iudex ne aliquid innouet circa appellantẽ, ipsum capiendo, vel quæstionando, seu à carcere liberãdo, vel aliàs ab hora qua fuit sibi appellatio præsentata, vsq̃ ad horam qua tradidit apostolos negatiuos. Epilogando. Nota sæpe contigit q̃ delatus quando dubitat q̃ contra eũ feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat iudicis sententiam, vnde ab ipso appellat, & causas friuolas assignat, vtpote q̃ Iudex eum captum tenuit, & cautionẽ idoneæ eũ tradere noluit, & similia friuola colorata, qua appellatione Iudici præsentata, copiã appellationis petat, qua habita statim vel post duos dies, responsionem, diem, & horam, & locum, appellanti ad dandum & recipiendũ apostolos tales quales decreuerit præfigat, infra terminũ tñ Iuris, vtpote 15. 20. vel 30. diem talis mensis, infra quẽ terminũ assignatum Iudex copiã appellationis & grauamina seu causas propter quas appellat diligẽter discutiat, & cum bono consilio iuris peritorum, deliberaret an exhibeat appellanti apostolos negatiuos, hoc est responsiones negatiuas, appelationem nõ admittendo, vel affirmatiuas & reuerentiales mittendas ad iudicem ad quẽ appellat appellationi deferendo. Si enim videat q̃ causæ appellationis sunt falsæ vel friuolæ atq̃ nullæ, & q̃ appellans non vult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det apostolos negatiuos siue refutatorios. Si aũt videat quòd grauamina sunt vera, & iniuste sibi illata, & non sunt irreparabilia, vel dubitat si est ita, vel aliàs fatigatus propter malitiam

etiam appellantis, vult se à tanto onere liberare, exhibere appellanti apostolos infirmatiuos seu reuerentiales. Adueniente igitur appellanti termino assignato, si Iudex nondum formauit apostolos, seu responsiones, vel aliàs nõ est dispositus, peremptorie potest prorogare simul vel successiue vsque ad tricesimum diem, qui est vltimus terminus Iuris ad exhibendum apostolos assignatos. Si autem formauit & est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti. Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos, seu refutatorios, aduenientẽ termino peremptorio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondens præfatæ interiectæ appellationi, si dicit appellatio meretur, dicit q̃ ipse Iudex & secũdum canonicas sanctiones, seu etiam Imperalia statuta, seu leges, processit, & procedere intendit, & à Iuris vtriusq̃ tramite non discessit, nec discedere intendit, minusq̃ ipsum appellantem aggrauauit, nec aggrauare intendit, aut intellexit, quod patet per causas coloratas allegatas singulas decernendo. Non enim grauauit in hoc, quod eum cæpit & captum tenuit, quia cum sit sibi delatus de tali hæretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictũ de hæresi, vel sibi vehementer suspectum, captum tenere debuit, atque debet, nec grauauit eum, quia dare ipsum noluit cautioni, nam cum crimen hæresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & statim in negatiua nequaquam erat, nec est cautioni etiam maximæ dandus, si est & erat in carceribus detinendus, & sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic: Quare apparet quod ipse Iudex debite & iuste processit, & à Iuris semitis minime deuiauit, minusq̃ ipsum in aliquo aggrauauit, sed ipse appellans per quasdam causas coloratas atque fictas

Biblioteca dell'Archiginnasio

fictas nititur subterfugere iudiciũ iniuste & indebite appellando, propter quæ eius appellatio est friuola atq; nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccans enim in materia & forma. Et cum appellationibus friuolis nec iura deferant, nec sit a Iudice deferendum, ideo dicit Iudex ipse quod interiectam appellationem nõ admittit nec admittere intendit, nec ei defert, nec deferre proponit, & hãc responsionem offert dicto tali sic indebite appellanti pro apostolis negatiuis, & mandat inferi statim imediate post appellationem prædictã eidem præsentatam, & si tradat notario qui appellationem eidem præsentauit.

QVibus apostolis negatis sic adhibitis appellanti, statim Iudex continuando ipsum suum officiũ exequatur, mandando eundem capi seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparendum coram se eidem assignando, vel aliquid simile propter quod appareat q̃ non desinit esse Iudex, continuabit q̃ processum suum contra appellantem quousq; à Iudice ad quem est appellatum sit prohibitus ne procedat. Caueat tamen Iudex quod nullam nouitatem faciat contra appellantem personam, nec ipsum capiendo, nec si captus est à carcere liberando, nec alias ab hora qua fuit sibi appellatio præsentata, quousq; apostolos ei tradiderit negatiuos, sed ex tũc vt prædicitur, poterit si iustitia hoc requirat, quousq; sit prohibitus à Iudice ad quem fuerat appellatum, & tunc cum processibus clausis & sigillatis, & cum fide actura custodia, idonea cautione si oportuerit remittat eum ad Iudicem ante dictũ. Si autem Iudex exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, aduenientе eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondendo præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur. Dicit enim ipse iuste, & prout debuit in causa præsenti processum, & non alias, nec dictum aggrauatum se appellasse aggrauare

aggrauare intendit, quod patet per allegatas rationes, singulas discurrendo, non em ipsum aggrauabit in hoc quod dixit, & c. discurrat per causas singulas appellationis, meliori modo & cum veritate quia poterit respondendo, cõcludendo sic, quare apparet quod ipse Iudex dictum appellantem nullatenus aggrauauit, nec causam dedit eidem appellanti, metuens ne secũdum eius demerita ad iusticiam procedatur, propter quod eius appellatio est friuola atq; nulla, quia à nullo grauamine interiecta, nec ei est iure à Iudice deferendum, verũm propter reuerentiam sedis apostolicæ ad quam extitit appellatum, dicit ipse Iudex quod dictam appellationem admittit, eiq; defert, & deferre intendit, totum presens negocium ad S. dominum nostrum Papam, & sanctã sedem apostolicam remittendo, assignãdo eidem appellanti certũ tempus, scilicet tot menses proxime subsequentes, infra quos cum processibus, clausulis, & sigillatis, sibi per ipsum Iudicem tradendis, vel aliãs date idonea cautione de presentando, seu in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia eidem per ipsum Iudicẽ exhibenda, habeat in Romana curia presentare domino nostro Papæ, & hanc responsionẽ offert ipse Iudex eidem appellanti, pro apostolis affirmatiuis, & mandatur eam inferi immediate post interiectam appellationem eidem presentatam, & si tradet eam notario qui appellationem eidem præsentauit.

ATtendat autem prudens Iudex quòd mox vt apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, in causa illa pro qua ille appellauit, statim ipse desinit esse Iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi sibi causa remissa per sanctiss. dñm nostrum Papam, quare de causa illa se amplius non intromittat, nisi mittendo dictũ appellantem per modum prædictum ad D. nostrum Papam, assignando eidem terminum competentem, vtpote vnius mensis, duorum vel trium, quatenus interim possit se ad eundem disponere & parare, recipiatq; ab eo de comparendo, & se presentando in Roma. curiam infra eundem terminum

Biblioteca dell'Archiginnasio

animum assignatum, idonea cautione, vel si appellans non
potest illam prestare, mittatur cum fida & tuta custodia,
vel obligat se melius quo poterit, quatenus se infra termi
num assignatum in Romanam curiam præsentabit dño
nostro Papæ, vel per ipsum non stabit. Si autem Iudex ha
bet causam aliam, ac procedit contra eam in alia causa in
qua delatus non appellauit, in ipsa illa cū Iudex remanet
prout ante Iudex, etiam si post admissam appellationem,
& datis apostolis reuerentialibus, ipse appellans accusa-
tur & denunciatur Iudici de aliis hæresis criminibus, de
quibus non agitur in causa proqua appellauit, non desinit
esse Iudex, imo potest pro se ad informandū, & testes exa
minandū libere prout prius, & finita prima causa in Ro-
mana curia, vel ad Iudicē remissa, potest procedere libere
in secunda. Aduertant autem Iudices q̄ processus clausos
& sigillatos ad Rom. curiam mittant, Iudicibus assigna-
tis, qui iusticiam faciant, processus meritis actitatis, nec in
quisitores ibi curent agere contra appellantes, sed dimit-
tant eos prędictis suis Iudicibus iudicandos, qui Iudices si
inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, pro
cedent ex officio ad procurationem appellantiū, si volue-
rint expediri. Aduertant etiam Iudices quod si ad appel-
lantium instantiam citentur personaliter, & compareāt,
caueant tamen omnino litem non iurare, sed attendāt pro
cessus exhibere, & totam causam ad illos reducere, & pro
curent vt citius poterunt remeare, ne ibi tædiis, miseriis,
laboribus & expensis, damnabiliter fatigentur, sequuntur
nam q̄ damna ecclesię, & hęretici confortantur, & ex post
non inueniunt Iudices tantum fauorem & reuerentiam,
nec timentur, prout eorum præsentia facit. Item ipsi hæ-
retici alij quicunque, videntes Iudices in Romana curia
fatigari, & detineri, erigent sibi cornua & contemnent, ac
malignabuntur, & audacius hæreses minabunt, & vbi a-
gitur contra eos, simili modo appellabunt. Alij etiam Iu-
dices efficiuntur debiliores, an negocia fidei prosequen-
dum, & ad hęreticos extirpandum, metuentes ne per con-
similes

similes appellationes, tædiis, & miseriis fatigetur, & hæc
omnia cedent in magnum præiudicium fidei ecclesiæ san-
ctæ DEI, á quibus singulis sponsus ipsius ecclesiæ eam
præseruare dignetur.

¶ Sit laus DEO exterminij hæresis, Pax vi-
uis, requies æterna defunctis.
AMEN.

ANNO XX. COLONIAE EXCVDEBAT
IOANNES GYMNICVS.

BIBLIOTECA
COMUNITATIVA
DI BOLOGNA

110033

Biblioteca dell'Archiginnasio

Biblioteca dell'Archiginnasio

Biblioteca dell'Archiginnasio

Biblioteca dell'Archiginnasio

Jesuiti

Camera 2. Scanz. N. Can. 70.

Biblioteca dell'Archiginnasio

ARCHIGINNASIO

SCAFFALI ONLINE
http://badigit.comune.bologna.it/books

Sprenger, Jakob - Institoris, Henricus
Malleus maleficarum, maleficas, & earum hæresim, vt phramea potentissima conterens
(Coloniae : excudebat Ioannes Gymnicus, 20 [i.e. 1520])
Collocazione: 3. L. V*. 33
http://sol.unibo.it/SebinaOpac/Opac?action=search&thNomeDocumento=UBO2852510T

Questo libro è parte delle collezioni della Biblioteca dell'Archiginnasio.

L'ebook è distribuito con licenza Creative Commons solo per scopo personale, privato e non commerciale, condividi allo stesso modo

4.0:http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode)

Per qualsiasi altro scopo, o per ottenere immagini a risoluzione superiore contattare: archiginnasio@comune.bologna.it